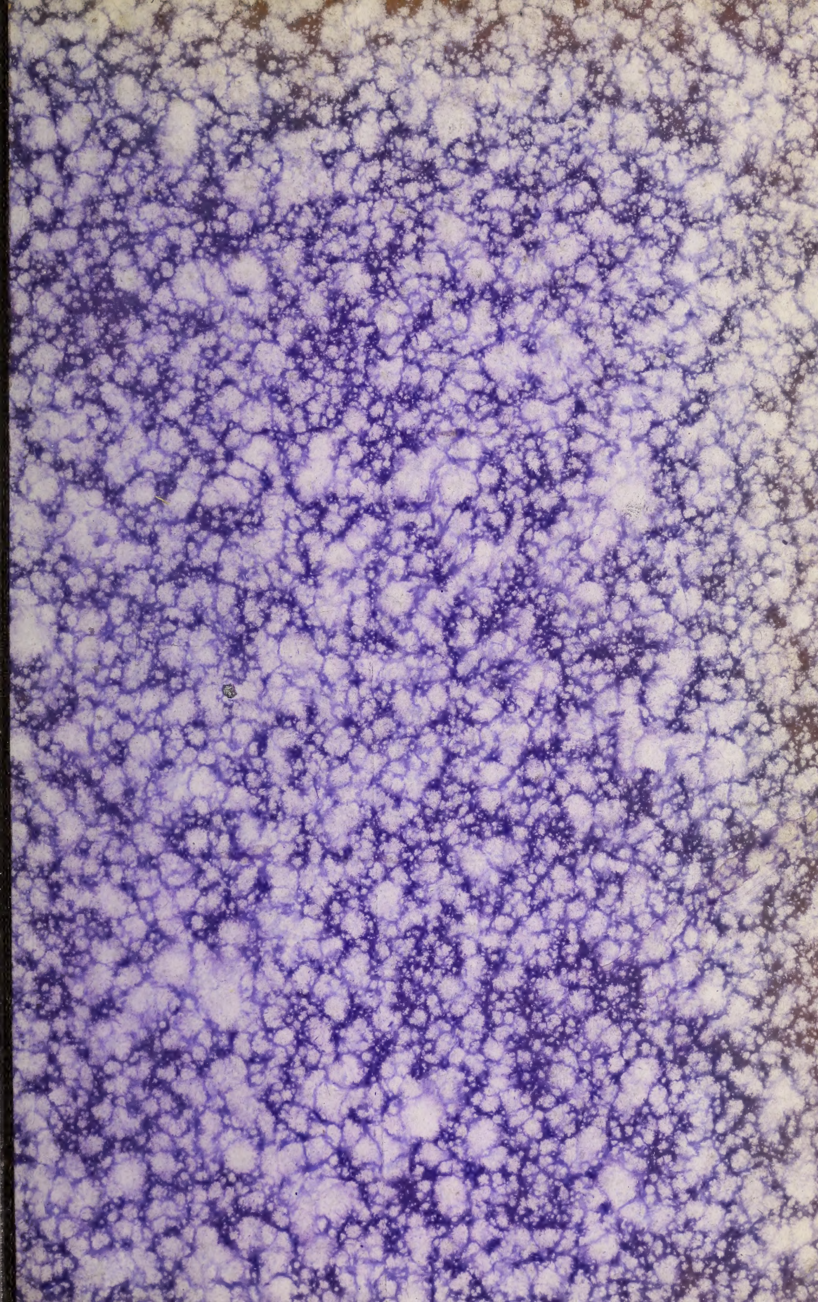
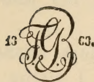

JOHAN LUDVIG RUNEBERGS

SAMLADE SKRIFTER

ANDRA BANDET

STOCKHOLM
F. & G. BEIJERS FÖRLAG
1886

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,
1886.

STÖRRE EPISKA DIKTER.

Elgskyttarne.

Första sången.

Aftonvarden var nyss fulländad i torpet. En lemning
låg på det rymliga bordet ännu; kring stäfvan med kalja
stycken af hålkaksbröd och i koppar potäter och mujkor.
Stugan var väl uppeldad och varm, från härden vid ugnen
spred en sprakande glöd den behagliga hettan och fylde
taket med skyar af rök, att pertorna knappast och släden
kunde på sparrarna ses, der lagda de voro att torkas.
Röken höll sig i höjden likväl, och under dess mörker
blossade pertor i mängd och belyste det landtliga folkets
aftonbefattningar än, värdinnan, den driftiga Anna,
hvilken för sig och sin ärade man uppbäddade sängen,
dottern, som sköljde förnöjd vid muren den sotiga grytan,
gnolande runor i lugn, och sonen, den raske, som flitigt
öste åt fålarnes par, der de stampande stodo vid dörren,
hackelse, blandad med mjöl, i den väl hopfogade hoen.

Värden och herregårdstorparen sjelf, den förståndige Petrus,
stod från bänken upp, der han suttit i slumrande dvala,
gäspade länge, strök ur pannan det yfviga håret,
sträckte mot taket armarna högt och blåste omsider
makligt ur tröttad kropp den tungt insmygande sömnen.
Gerna han lagt sig i ro, då han dagen igenom arbetat,
vadat i skogarnas snö och släpat stockar till herrgåln,
hade ej herr kommissarien sjelf bedt alla af gårdens
underlydande män den följande morgonen tidigt
samlas hos honom för elgarnes skull, som man skådat i nejden.
Nu, i bekymmer att rusta sig ut till den stundande jagten,

Elgskyttarne utgafs första gången 1832.

måste han, trött som han var, fördrifva den älskade sömnen.
Vägkostsäcken hängde der tom och förbidde att fyllas,
och hans förträffliga bössa, som sällan klickade annars,
ville för skottet sist ej elda, ty flintan var trubbig.
Först från dess träknapp tog han försigtigt bössan och afdrog
sälskinnsfodret, som skyddade lås och pipa för väta.
Glad i sitt sinne besåg han den nyss svartmålade stocken,
medan ur lådan deri en hvassare flinta han framtog;
men till sin hustru talte tillika den ärlige Petrus:
»Anna, i afton ännu är det bäst, att du fyller min matsäck,
så att den mättar en man, som en dag vill dröja i skogen.
Skaffa i ordning i qväll, om du ej vill störas i morgon;
sömnlös sängkamrat är försummadt arbete ständigt.»

Men hon svarade nu, den driftiga Anna, förtrytsam:
»Aldrig ser jag ett slut på din häftiga längtan till skogen.
Är du en björn till sinne och hog, förståndige Petrus,
lysten beständigt på rof och önskande jagter och villbråd?
Se, förståndige vän, ej mäktar du trifvas i stugan;
visst som en brännande glöd för din fot är det fredliga golfvet,
men att syssla i skogar och kärr onödigt och ständigt,
sådant är ditt. Nu måste du dock slå jagten ur hogen.
Kommer min bror, som han loft, och besöker oss, länge förväntad,
lemnande gård och barn, dem moderlösa han eger,
passar det då, att jag här med den galande tuppen som husvärd
sitter allena och söker att roa den älskade gästen?
Väl det egnade dig att hemma förblifva och motta
honom och vexla förtroliga ord som svåger med svåger.»

»Icke dock så», genmälte den välförståndige Petrus,
»icke dock så, ordkunniga mor; hvad min herre befalt mig,
måste jag lyda, om än det ej gladde mitt sinne som jagten.
Men om han kommer i morgon, din bror, den raske Mattias,
väl, undfägne du då med vänliga håfvor den käre,
så att han sitter i stugan förnöjd, tills jag hinner tillbaka.»

Honom svarade åter den mångordkunniga Anna:
»Såge jag stundom en vinst af ditt stora besvär och din möda,
mindre ville jag då på din oförtrutenhet undra;
men då du gick välaktade herr kommissarien till handa
dagen igenom och sköt de flesta och yppersta elgar,
kom du tillbaka om aftonen glad, i fall du en hud blott
mer än kamraterna fick, då han tog det mesta, din herre.»

Leende svarade åter den välförståndige Petrus:
»Hå hå, kunniga Anna, betänk, att min herre allena
vill ansvara för oss, om befallningsman för oss till tinget.
Noga besinne du, mor, att elgarne borde besparas
endast för kungens gevär, om han nå'n gång reser i landet.»

Tiga förmådde dock icke den mångordkunniga Anna,
utan hon jämnade sängen och log och talte och sade:
»Litet kostar en plikt, som aldrig fordras och kräfves;
såg du väl någonsin förr bland oss, att en herre blef tingstämd?
Bringa blott sjelf en knippa med fisk eller fogel till fogden,
se, om han stämmer dig då! 'Välkommen, granne, välkommen',
ropar den ärade frun, re'n innan du stigit på trappan,
leder dig in och hviskar sin man i örat, och vänligt
räcker han genast sin hand och frågar: 'Hvad har du att säga?'
Stor konst vore det ej att sjelf ansvara, ty snaror
har du i skogarna nog och skjuter en orre som oftast.
Men det må vara; den rike befaller, den fattige lyder.»

Så hon sade, och knappt hon talat till ände, då bjellror
hördes från vägen invid. Man lyssnade hastigt och uppsteg,
sköt gluggluckan tillbaka och tittade ut; men i blinken
stod en främmande man med frustande fåle på gården.
Gästen från Kuru kände man snart, den raske Mattias,
Annas älskade bror, som ej oväntad var anländ.

Raggig som björnen trädde han in i den ångande stugan,
nickade gladt vid dörren och slog med den yfviga mössan
snön från sin fårskinnspels och från fötternas ludna beklädning.
Värd och värdinna och dotter och son välkomnade honom
alla med hand och med famn, och de spädare barnen på muren,
tittande sotiga fram, nedklängde med skri, att af gästen
få sig en kringla en hvar och en mjuk ostskifva till välkomst.

Sedan man helsat, manade Anna sin ärade broder
genast att sätta sig ned och viste den yppersta platsen
högst vid bordet, der bänk med bänk i vinkel förenas.
Denne satte sig der, påtände sin mässingsbeslagna
pipa och rökte tobak, som han sjelf planterat och skurit,
medan med nöje han svarte sin syster, som frågade mycket,
så om hans blomstrande barn som hans bördiga hemman i Kuru.

Petrus, den välförståndige, gick och löste ur redet
fålen, som stampande stod fastbunden med tygel på gården.

Ränkerna tog han på armen och bjellerkransen och lokan
och inledde med bång den modiga hästen i stugan.

Länge dröjde dock icke den kunniga Anna vid ord blott,
utan hon lemnade männerna fritt att tala i vexling,
medan hon gick att bereda sin bror en smakelig qvällsvard.
Kistan läste hon upp, den beslagna, som lyste i stugvrån,
målad med eldröd grund och med mörkare blommor beskuggad,
framtog bränvinsflaskan och glaspokalen med träfot,
dukade, bröt det mjukaste bröd från spettet och frambar
ordnade stycken deraf; men ur boden hämtade dottern
smör och dricka och kött till glad välfägnad för fränden.
Så bestyrdes hans mål i en hast, ty den kloka värdinnan
hade på förhand re'n anrättningen lagt i beredskap,
så för att fägna sin bror som att visa de håfvor, hon egde.
Denne tömde pokalen och åt med förnöjelse kosten.

Men hon glömde ej heller, den kunniga Anna, att åter
taga sitt samtal upp på det ställe, der nyss hon det lemnat,
och hon talade snart till den raske Mattias från Kuru:
»Visst må jag kalla det svårt för en man att sköta allena
ej blott yttre bestyr, men på en gång sysslorna inne,
mest dock i fall hans hus är, som ditt, förmöget och vidsträckt.
Ser man ej mången gång, hur äfven den frodige hästen
tröttnar i backen, då ensam han drar det betydliga lasset?
Men der föraren går vid fimmelstången och hjelper,
manande mycket med vänliga ord, der komma de båda
lättare fram; och så är bekymret mindre för mannen,
när af en trogen hustru han följs, som delar hans möda.»

Henne svarade åter den raske Mattias från Kuru:
»Undra då ej, att så sällan jag får kringflacka och resa!
Se, så är det med mig, och så är jag stadd på mitt hemman,
likasom gäddan stängs i den rumrikt gillrade katsan:
hvart hon förfogar sig, längtande ut, från ett hörn till ett annat,
sätta sig hinder emot, och förgäfves bryter hon böljan.
Egor och skog har jag skött i min tid, som det egnar en bonde,
värd har jag varit, och nu skall jag vara värdinna tillika.
Knappt ett år har förgått, se'n min hustru, den goda, förlät mig:
tyngre det varit mig dock än alla de andra tillhopa.
Gick jag att plöja, gick jag att sköta min vigtiga kornsådd,
eller om sedan jag bjöds af årets vexlande tider
berga mitt frodiga hö och skörda den gulnade rågen,
rådde der pigor och barn oeftersedda i stugan;

dröjde jag åter inne en stund, snart flyktade fliten
då från åker och äng, och den opåmanade drängen
satt, med armarna lagda i kors, i behagelig hvila.
Men hvad som tryckte mig tyngst, var barnen, det äldre, som ständigt
ropte sin mor, och det yngre, som gret vid det främmande bröstet.»

Honom svarade rörd den mångordkunniga Anna:
»Ovis kallar jag dig, om du så förnöter i ängslan
lifvets raskaste år, då du än kan njuta och fröjdas.
Derför välje du snart en förståndig hustru, som trogen
vårdar ditt hus och förnöjer dig dag och natt med sitt sällskap,
såsom jag menar, du snart skall finna en flicka benägen.»

Men allt medan han åt, genmälte den raske Mattias:
»Så har jag tyckt, förståndiga mor, men med tvekan och oro
såg jag bland qvinnornas mängd och fann än icke den rätta
Ofta tänkte jag så: Skall jag välja en ung eller äldre?
Allvarsammare kunde dig väl den mognare vara,
ty hvart hvälfvande år omfjättrar det häftiga lynnet,
likasom spindeln spinner den kufvande tråden om flugan;
men ej gåfve hon mig, hvad den yngre förmådde att gifva,
kindernas fägring och kärlekens fröjd, som den kraftige mannen
eftersträfvar likväl som qvinnans yppersta hemgift.
Åter räds jag att, seende blott på mig sjelf och mitt nöje,
taga en ung, som, flyktig och yr, vårdslösade barnen
eller ock, sedan hon sjelf födt blomstrande söner till verlden,
blefve ett gissel för dem, som ej legat dess hjerta så nära.
Derför dröjer jag än och med fruktan blickar mot valet.»

»Hej dock», sade i hast den kunniga Anna, »beständigt
faller det männerna kärt att eftersinna och rådslå.
Innan de företaga en sak, skall det tänkas och tänkas
med och mot; så skrämmas de lätt af diktade faror,
ofta dröjande så, tills det nyttiga går dem ur händren.
Icke är allt ostadigt, som ej är stadgadt af åren;
icke är stadigt allt, som länge af varandet glädt sig.
Mångfald föder i jordiska ting den rika naturen,
mångfald föder hon ock i menniskolynnen och tankar.
Ser man dock lätt, hur hon står på sin strand, vårplantan, och knoppas,
fredlig, rotad och lugn, då den hundraåriga bäcken
störtar i yra förbi och nejderna fyller med buller.
Tag en flicka, Mattias, och tag den jag bjuder dig genast!
Ser du på ungdom: nog, hon är adertonårig, min broder;
ser du på kroppens runda behag och den fylliga kindens,

får du väl länge söka en stoltare flicka än denna.
Men om på lynnet du ser, är hon fromsint, stilla och böjlig,
lärd af sin barndoms nöd att tacksamt skatta det goda.
Nu framlefver hon lyckliga dar på den ståtliga herrgåln,
piga bland pigornas mängd, men aktad af alla som ypperst.
Henne förtror herrskapet de prunkande väfvarnas skötsel,
henne bestyret om mat och källarns nycklar och bodens,
och snart kunde du tro, att hon fostrats der som en dotter.»

Men nu föll han i talet, den välförståndige Petrus,
lysten att föra det ut, som hans kunniga hustru begynte:
»Hedda menar du visst, Zacharias' dotter; med lätthet
känner jag Hedda igen i det välförtjenta berömmet.
Har hon dock vuxit upp ur sin barndoms mödor och sorger,
liksom den goda kärnan, om än i svagare jordmon,
kraftfullt vecklar sig ut och blir en lofvande planta.
Ingen passar som hon för den raske Mattias, och säkert
skulle den ärlige snart, om han henne blott finge för ögat,
börja på vigselring och förlofning tänka och skynda.
Ty så är hon i sanning för männernas flyktiga blickar
som för trastarnas tropp den bärrikt lockande rönnen:
ytterst svärma nu dessa och sväfva på luftiga vingar,
tills de i farten i hast bli varse det rodnande trädet;
genast skratta de högt af glädje och skynda begärligt
alla i täflande flygt till de yppiga klasarnas skatter;
sedan hänga de vid och tåla väl buller och käppkast,
innan de fly, då man lysten på bär vill jaga dem undan.
Derför ber jag ock den, som är värd det goda, att genast
ställa hos henne sig in, att ej andra må hinna i förväg;
derför skynde du snart, värderade svåger, till herrgåln!»

Honom svarade så den raske Mattias från Kuru:
»Roligt vore att se den mycket beprisade flickan,
funne en förevändning jag blott för det käcka besöket,
ty att för friare strax misstänkas behagar mig icke.»

Men då log han behagligt, den välförståndige Petrus,
glad af sitt goda förslag, och han talade åter och sade:
»Dertill att finna ett råd är lätt, ty, i sanning, din önskan
passar till ställningen nu som osten till krusade formen.
Tidigt i morgon går jag på elgjagt, såsom min herre
bedt och befalt; då följer du raskt, med min bössa beväpnad,
och så hinna vi snart till den välbemedlade herrgåln.
Men då i stugan du trädt och de öfriga skyttarne samlas,

spanar du tigande upp med din blick den förståndiga Hedda.
Lätt på de rodnande kindernas glans och den dråpliga växten
känner du henne igen, om hon sutte bland hundrade pigor.
Om hon behagar dig då, det jag tror du skall finna besannadt,
kan du ock vexla ett skämt eller språka förtroligt med flickan.
Sedan betänke du väl, så länge vi dröja på jagten,
hur hon till nöjes dig var och om henne du önskar till hustru;
sist, om det faller dig kärt, skall jag åter blifva din talman.»

Men han beprisade nu, Mattias, förslaget och uppsteg
just i det samma, mätt af den goda förplägningens skänker,
och med ett famntag tackade han sin svåger och syster.
Öfvermåttan förnöjdes också den förståndiga Anna,
när hon förmärkte sitt vänliga råd af männerna gilladt,
och hon dröjde ej mer att för bägge bereda en vägkost.
Men då hon packat en närande mat i väskan af näfver,
hängde hon åter den tung på den hålliga knappen i väggen
och gick sedan åstad att bädda ett läger åt brodern.
Halmen skakades upp i den rymliga sängen, behändigt
bredde hon lakan derpå och hufvudkudden af fjäder,
medan den blomstrande dottern med ståt inbragte till täcke
ryan, som fordom blef väfd för de fromma föräldrarnas brudsäng
Anna, förståndiga mor, väl hade du mycket förändrats,
sedan du bröllopsnattens behag invigde och ryan:
kinden var rynkig nu, och de smidiga formerna fetmat;
men den samma i prakt var än din rya med samma
röda och hvita och svarta och blåa fasoner i ullen;
denna tjenade nu din bror till ett prunkande täcke.

Men när allt var beredt och en hvar åstundade hvila,
släckte de pertornas flammande bloss och förtrodde de trötta
lemmar åt nattens söfvande hand att förfriskas och styrkas.

Andra sången.

Re'n aftynade syrsornas sång på den sotiga muren,
glöden förkolnade re'n och i vrån på sin vanliga pinne
gol nattvakande tuppen, bebådande morgonens ankomst.
Knappast skulle ändå den förståndige Petrus ur dvalan
vaknat, trött som han var af de förra dagarnas mödor,
hade tillika en stormande träta på muren ej uppstått,

hvilken med buller och brak tillväxte i nattliga mörkret.
Ty der låg han behagligt, den aktade tiggaren Aron,
närmare ugnen och njöt den ångande hettan allena,
medan en annan af männernas tropp, inhysingen Pavo,
låg vid hans sida och kände ej nog af en älskelig värme.
Grannen ville med våld den ärlige Aron från stället
tvinga och hvälfde sig upp på hans andra sida behändigt,
trängande på som en kil; men förgrymmad reste sig Aron,
famlade, fattade tag och slängde den stretande Pavo,
lätt som en stampsäck, ned från den sotiga muren i golfvet.
Genast vaknade Petrus, af bullret förvirrad och uppskrämd,
men med klagande röst tog Pavo till ordet och sade:
»Lyssna dock, Petrus, och se, hvad tiggaren gjort med den bättre,
kastar från muren mig ned, halsbrytande, stolt i sin vrede,
liksom han vore en kung och ej lefde af menniskors nåd blott.»

Honom svarade strax den ärlige tiggaren Aron:
»Ville du tränga mig bort och ej unna den grånade gubben
värma sin sida vid ugnen, som dock har värme för alla,
måste du skylla dig sjelf, om ock nacken du brutit i fallet!»

Men när den ärlige Petrus förnam, hvad männernas tvist var,
log han af hjertat och nämnde vid namn inhysingen Pavo:
»Pavo, min vän, det är bäst att ej neka en annan, hvad rätt är;
äfven med tiggarn är Gud och beskyddar hans hvila på muren.»
Sade, men tigande kröp inhysingen Pavo i ugnen,
der han i blinken på bädden af sten, kringångad af hetta,
somnade ljufligt och glömde sitt fall i behagelig hvila.

Men ej tänkte han mer, den förståndige Petrus, på sömnen,
utan han steg ur bädden och gick att väcka Mattias.
Sängen nådde han snart och lade sin hand på sin svågers
skuldra och hviskade se'n i hans öra de manande orden:
»Morgon i händerna re'n! Upp, sof ej längre, Mattias!
Önskar du följa oss åt på den lofvade jagten och skåda
Hedda i dag, som du ville i går, må vi skynda till herrgåln.»
Sade; ur hvilan spratt den raske Mattias, och redan
satt han i sängen rak; men den välförståndige Petrus
gick att bestyra om eld och sökte väl länge i härden,
innan der djupt på bottnen han fann det glödande kolet.
Skickligt tog han det upp, med två pertstumpar till eldtång,
förde det nära sin mun och blåste med vidgade kinder
häftigt derpå: en qväfvande rök omhvärfde hans anlet,
ömsom skådadt i ljus och ömsom höljdt i en mörk natt.

Snart dock väcktes en låga, och pertan flammade genast,
stugan var upplyst nu, ur dvalan vaknade hönsen,
katten på hällen sträckte sig styf, tätt skakande hufvu't,
och sin gömma i språng uppsökte den skrämda kaninen.
Skyndsamt började se'n den förståndige Petrus att klä sig,
drog med förnöjelse på de bepröfvade, hålliga, gråa
valmarskläder, som skylde mot köld hans fylliga lemmar.
Passade fötterna se'n i värmande strumpor af svart ull,
skodde sig snabbt, steg upp, tog fårskinnspelsen af väggen,
svepte sig välansenlig i den och spände kring midjan
läderbältet, prunkande grant med sitt häkte af mässing.
Sådan stod han, beredd att gå till den ståtliga herrgåln.
Äfven Mattias kom ur sin vrå, munderad och färdig,
klädd från hufvud till fot, som han ärnade tåga på jagten;
endast sin ståtliga pels af tolf mjuktgarfvade fårskinn,
kostliga, tyngda af ull, som en lofvande fåle i värde,
bar han ej tillspänd än, men han hvälfde den makligt omkring sig.

Nu, då de voro i skick och väl utrustade båda,
tog den ärlige Petrus på väldiga skuldror sin matsäck,
hängde sin bössa på nacken och gaf Mattias ett gammalt,
svenskt, mångpröfvadt gevär och talade vänligt och sade:
»Här är klenoden! En gång må den tagas af knappen för din skull.
Sjelf den begagna nändes jag ej; på den sotiga väggen,
dyr och värderad, den hängt, som den lemnades der af min fader.»
Sade; men leende tog Mattias och hängde på axeln
Remförsedda geväret och tryckte sin mössa på hufvu't,
villig att vandra åstad till jägarens värf och till älskarns.

Morgonsupen förglömde dock nu den förståndige Petrus
hvarken att taga sig sjelf eller bjuda sin ärade svåger,
utan de söpo med lust och togo sig värme på färden.

Men då de kommo på gården och sågo den klarnade himlen,
fullt med stjernor beströdd, och hörde den tindrande drifvan
knarra för fötternas steg och knutarna braka för kölden,
medan på hvar sitt par lättlöpande skidor de stego,
gladdes Petrus i hjerta och själ och talte och sade:
»Nu, kamrat, för en dag som denna betalar man pengar.
Kosteligt, trodde dock knappt, att den fuktiga vinden från östern
skulle sig vända så snart, då den kom med blida i aftse.
Lätt skall det bli att jaga i dag; den glattade skidan
löper som stålet på is, och elgarne hindras af skaren;
dröjom ej, följ! Längs ängarna går genvägen till herrgåln.»

Sade och skyndade fram och hann den stupande backen,
som från hans ladgård sluttade brant mot ängen der nedan;
honom följde Mattias, och båda begåfvo sig utför,
snabba som skuggor af moln, dem stormarna jaga på fästet.

Men då de slätten nått, framlupo de saktare båda,
utan att hindras af gärden, ty snö betäckte dem alla,
och då ordade snart den raske Mattias betänkligt:
»Glad jag följer dig nu, ty af jagten väntar jag nöje,
väntar mig nöje också af att se den beprisade Hedda.
Fråga måste jag dock, förståndige Petrus, på förhand:
räknas ej farligt här att bryta förbudet om elgjagt,
blir väl din herre belåten med mig, kanhända han hellre
brukar sitt eget folk, än tager en främmande med sig?»

Leende talade åter den ärlige torparen Petrus:
»Hej! Ej falla i dag väl de första elgar i socknen,
trygge vi jaga dem här, om ock kulorna yrde kring tingsgåln.
Frukta ej heller att bli med förakt mottagen af herren;
åtta torpare äro vi väl, jordbrukare alla,
hvilka med möda och svett uppodla hans bördiga egor,
dock berömmas blott tvenne af dem som kunniga skyttar:
Petrus på Tjäderkulla, dernäst Zacharias på Hjerpvik.
Först står Petrus, för ty Zacharias, den ärlige gubben,
flammar som brinnande eld, hvar gång han fattar i bössan,
färdig att rikta en kula mot skyn, om det gäller, i hettan.
Flere behöfvas vi der, som förstå handtera gevären,
så att från skilda håll vi må kunna med kulor emotta
elgarne, medan med rop skidlöparne drifva dem framåt.
Derför lite du på, att du blir välkommen på herrgåln,
både som svåger till mig och som en bösskunnig och känd man.»

Så han sade, och nöjd tog åter Mattias till ordet:
»Se, på en okänd ort är man ögonmärke för alla:
hvar en, sådan är menniskors sed, vill spana den svaga
sidan hos främlingen upp och i tysthet gäcka hans felsteg.
Om i mitt hem jag förgår mig en gång, så räknar dock ingen
grant derpå, ty man vet, att jag gör det en annan gång bättre;
här blott så, som jag visar mig först, är jag ärad och ansedd;
säg derföre också, hur säkert det gamla geväret
kastar en kula i mål? Jag är rädd att af mycken förtröstan
skjuta på håll och bomma och bli åtlöje för andra.»

Men då teg han ej mer, den välförståndige Petrus,
utan han höjde sin stämma till skryt och talte och sade:

»Elgen träffar du, broder, så länge med ögat du ser den.
Skjuter du, måste han dö, om geväret ej blifvit sig olikt;
flere berömdare skott än ett slikt man gjorde med detta.
Under kriget det hände en gång, att Johannes, min farbror,
hvilken som tapper korpral då bar det för land och för konung,
följde en dyr transport med hundrade käcka kamrater.
Men der svärmade ofta fiendtliga skaror i nejden,
färden var farlig och svår, och den ädelborne kaptenen
måste med mycket mod och med mycken försigtighet framgå.
Nu, då de rastat en stund i en by, uppbröto de mangrant
åter och tågade af, och bönderna gingo försagde
nära sin fora en hvar och drefvo med fruktan i hjertat,
endast med skakade tyglar, de tungt framsläpande spannen.
Så uppnådde de sakta den åldriga skogen af furu.
Nu undflydde det ej den stridserfarne kaptenen,
att der kunde i skygd af de väldiga tallarna döljas
månget fiendtligt försåt, men mest i de qvarnar, som socknen
tätt till hvarandra byggt vid den forsande bäcken, som flöt der.
Derför befalte han käckt manskapet att hålla sig redo,
medan han sjelf gick åter och fram och såg med ett långsynt
glas längs vägen och ville försöka att möta bland träden
någon fiendtelig blick, som skytten bland granarna spejar,
när han i gryningens stund hör tjädern knäppa och listigt
än framspringer ett steg, än håller sig stilla och lyssnar.
Så kringspanade äfven den ädelborne kaptenen,
medan de nalkades skogen, dess djup till höger och venster.
Sådan gick han förbi den tappre korpralen Johannes.
Denne höll ej förgäfves sitt skarpa öga på nejden,
ty på en qvistrik gran, som höjde sig ofvanom bäcken,
viste han snart och talade så till den ädle kaptenen:
'Ser jag ej liksom ett skimmer af guld i den barriga toppen?
Skåda dock dit, jag tror, att en spejare sitter fördold der!'
Orden följde på stund den ädle kaptenen och vände
glaset och blickade dit och talte med manande stämma:
'Rätt! På hans drägt är fienden röjd, men fins för en sup här
ingen, bussar, bland er, som kastar en kula i fogeln?'
Sade; men alla de hörde hans ord med förvåning och undran.
alla sågo i mark och mumlade sakta i tändren,
och så hviskade en och en ann' sin granne i örat:
'Ville väl hellre lofva att månen skjuta i pannan;
är han ock längre borta, så får man dock sigte på honom.'
Men der trädde han fram och spände sin hane betänkligt,
rynkade ögonabryn och styfva mustascher, min farbror.
Han af alla var den, som vågade göra försöket,

viss på sin konst och sitt goda gevär och sitt öfvade öga.
Vinkande bad han i hast kaptenen att låta sitt manskap
tåga i ostörd gång, att ej spejarn såge försåtet,
medan han sjelf, nedhukande, kröp till ett gärde vid vägen.
Troppen tågade fram, och man hade ej funnit i mängden
någon, som vände sin blick åt ett annat håll än hans granne;
ty som stjernorna se på den bördiga jorden, de sågo
alla, den ene så väl som den andre, på granen allenast.
Väntan, tvifvel och hopp och halft förbitet ett löje
bodde på allas anleten då, och en växande hviskning
spriddes med sorl från mun till mun, tills det ädla gevärets
hane gaf eld, och det knallade af, och den listige spejarn
damp som en fiskörn ned i den svalluppkastande bäcken.
Detta det yppersta skott, som göras kunde, berömdes
länge i hela armén, och geväret var vida beryktadt.»
Så fullföljde och slöt sin trogna berättelse Petrus.

Men af begärelse snärd att vidare höra och fråga,
vände Mattias sin blick mot svågern och sade förbindligt:
»Sluta ej än, jag brinner af lust att veta förloppet,
huru i skogen det gick, hur det var med försåtet, på hvad sätt
männerna redde sig ut, men mest hur det ädla geväret
kom att stanna hos dig, se'n det tjenat fäderneslandet.
Mycket förnöjde mig nyss din berättelse; gladt är att höra
fädernas bragder och lof, hur de lefvat berömligt och handlat,
mest dock i fall den kloke, som känner och ärar dem, talar.
Derför skynda, min vän; re'n mellan de snöiga träden
skåda vi skenet af tindrande ljus från stugan på herrgåln.»

Villigt begynte igen den förståndige Petrus att orda:
»Nu, då man säkert såg, att fiender funnos i skogen,
gjorde den ädle kaptenen sin halt och höll för sitt manskap
kraftigt ett tal, förmanande dem att ej svika i striden.
Modigt bröto de in i den djupa skogen, och hastigt
blefvo de tagna emot af kulor och blänkande sablar.
Ingen vek; der bröto med lugn soldaterna först fram,
bönderna följde och ropade högt och värjde sig vrede;
så de slogo sig sist med möda igenom och kommo
fram till ställe och ort, men många de lemnade efter,
träffade svårt af fiendtliga skott, och många de förde
sårade med, bland dem den tappre korpralen Johannes,
som, då han åtta gånger geväret laddat och åtta
bussar förgjort, sist träffades sjelf af en kula i benet
och af en redlig vän blef bragt på en kärra och räddad.

Der i sin jämmer glömde han ej det kära geväret;
utan att fälla en tår och utan att klaga sin smärta,
höll han det än i sin hand, då till högqvarteret de hunno.
Men då befallning han fick att lemna munderingen från sig,
räckte han sabeln lugn, och lugn bajonetten och taskan,
endast geväret behöll han en stund och skyldrade sakta:
sedan gaf han det bort och gömde sitt anlet, i tysthet
brusten i gråt; det märkte likväl den ädle kaptenen.
Rörd i sin själ gick denne och bad generalen förunna
gamla geväret som lön åt den tappre korpralen Johannes.
Bifall fick han på bönen och kom med geväret tillbaka.
Sakta smälde han då den tappre på axeln och sade:
'Kunde jag, käcke kamrat, ock återställa dig benet,
lika så visst som ditt goda gevär: här, tag det tillbaka,
eg det till minne af land och af kung, som du trogen har tjenat!
Men som en gammal far, som suttit vid ugnen och väntat,
hjertligt helsar sin son, då han återkommer från staden,
länge fördröjd af bestyr och af dåligt före på vägen,
så förnöjdes ock du i din själ, min aktade farbror,
när ur kaptenens ärade hand du geväret emottog.
Men som den friske det följt, så följde det äfven den halte
hela hans lefnad igenom och kom, när han dog i vår stuga,
först till min far och från honom till mig, då han lemnade verlden.»

Så med förtroliga ord förkortade svågrarne vägen,
och re'n hunno de fram till den rikt bemedlade herrgåln.
Men då de trädde der in igenom det öppnade ledet,
mötte dem hundarne först, den modige Jäger och Bacchus,
öfvade både att skälla på vildt och vakta vid boden.
Strax med ett vredgadt skall mot den raske Mattias de sprungo,
djerfve och färdige snart att bita den främmande skytten,
hade ej Petrus i hast tilltalt dem och hotat med käppen;
men då de hörde hans röst och sågo hans lyftade skidkäpp,
tego de stilla och kröpo, med smidigt viftande svansar,
ödmjukt nära hans knän och smekte den gamle bekante.

Bullret nådde likväl välaktade herr kommissarien,
der han i salen satt, omgifven af bössor och skjuttyg.
Genast begaf han sig ut att se, hvad vore å färde,
lockade hundarne först, steg sedan på trappan, blef varse
skyttarne der, omgifne af natt, och talte och sade:
»Hvem? Hvadan ären I? Sägen det snart, att jag måtte förnimma,
om I af gårdens män eller vandrande främlingar ären?»

Mössan tog i sin hand den förståndige Petrus och sade:
»Jag, välaktade herre, det är, som på eder befallning
kommer, för jagten beredd; min svåger Mattias från Kuru
hämtar jag med; bösskunnig är han och med bössa beväpnad.»

Genast svarade glad välaktade herr kommissarien:
»Godt, att du kommit, min vän, och att äfven din svåger du medfört;
flere behöfvas vi här, som förstå handtera gevären.
Vandren till stugan och vänten mig der, om en stund är jag färdig.»
Sade och vände sig om och gick tillbaka i salen

Tredje sången.

Men till den välupplysta och välupptimrade stugan
gingo de modige skyttarne då, som befalde de voro
Skidorna stälde de först mot väggen och stötte i drifvan
käpparna ned, snön stampade de från föttren i förstun,
sedan trädde de in igenom den knarrande dörren.
Glade sågo de der vid skenet af flammande pertbloss
sju välrustade torpare re'n kring bordet i samqväm,
medan i hvar sin vrå tyst gnolande pigor behändigt
trampade surrande rockar och rullarna fylde med blårgarn.

Sedan man helsat hvarann och båda de tagit sig bänkrum,
började snart, bland tigande tyst, den raske Mattias
sända ett spanande öga omkring, uppsökande Hedda.
Lätt på de rodnande kindernas glans och den yppiga växten
kände han henne igen bland många, som Petrus förutsagt,
och han förnöjde sitt sinne, betraktande henne med undran.

Tystnaden bröt omsider likväl Zacharias på Hjerpvik,
der vid bordet han satt, välvördig, gammal och grånad:
»Nu», så sade han, »gäller det prof, värderade männer,
hvem, se'n den raske Mattias är här, den yppersta skytt blir,
om välaktade herrn, om den välförståndige Petrus
eller ock jag må besegra den prisade gästen från Kuru.
Annat menar dock den, som vet, att förträffliga skyttar
fostras ej färre än män i det fogelrika kapellet.»

Honom svarade åter den raske Mattias från Kuru:
»Hej, Zacharias, tala ej slikt och rikta ej allas

blickar på mig, om jag se'n ej mäktar att döda en enda.
Väl bo skyttar i Kuru, det fogelrika kapellet,
kunnige, som du det sagt, men om jag bland dessa må räknas,
lemnom åt gerningen slikt att bestyrka eller att neka.»
Sade, och alla längtade ut att försöka sin lycka.

Men der lågo på halm, i en vrå vid den sotiga muren,
tyste och obemärkte, en hop långskäggige bröder,
vandrande handelsmän från det varurika Arkangel,
hvilka med möda och svett, att vinna det lockande guldet,
tåga från by till by och på renselbetungade skuldror
bära ett glitterkram, som är kärt för den treflige landtbon.
Trötte de hvilade nu i en vrå vid den sotiga muren,
nära sin rensel en hvar, ty om qvällen de kommit från Kuru,
der hos den raske Mattias de nyss som tillförene rastat.
Desse hörde hans röst, då han talte för alla i stugan,
kände den genast igen i sömnen och sprungo ur bädden,
glade att träffa på främmande ort sin redlige gästvär.
Stojande kommo de nu och slöto hans händer i sina,
hvar en hade ett ord att säga, och hundrade öron
skulle med möda förmått uppfånga de flyktiga ljuden;
ty som gnistor spraka från katten beständigt och tallöst,
när han på gummans knän af vänliga händer bestrykes,
så framsprittade orden ur skäggomsväfvade läppar.

Men så talade väl den ena och andra ibland dem:
»O, hur fägnar det oss att träffa den raske Mattias!
Ingen bemötte oss bättre än han, ty kommo vi trötte
in i hans stuga när helst, då måste beständigt en kärfve
halm inhämtas för oss, och en kraftigt värmande mjölgröt
bjöds väl ibland, då vi köpte hans ekornsryggar och mårdskinn.
Sådant är kärt för alla, men mest för den tröttade vandrarn.
Hjertligt är han vår vän, den raske Mattias, ty ständigt
handlar han redligt med oss som i går, då vi köpte hans björnhud;
kostligt, hur väl och hur snart vi fingo den åter försåld här.
Ty den var ej af mal försåtligt stungen, ej heller
bar den en färgad svärta, som snart förblekes af åldern,
derför förnöjde den ock välaktade herr kommissarien.»

Så de sade och mycket, som, öfverröstadt af detta,
flydde som rök och fann ej ett villigt lyssnande öra,
tills att, af alla främst, den brunskäggyfvige Ontrus
gick till sin rensel, snörde den upp och tog med förnöjsam
min, att de glimmande tändren emellan mustascherna syntes,

leende fram derur den med omsorg korkade flaskan,
der en smakelig rom han plägade spara på färder;
vinkande drack han och bjöd åt Mattias den härliga drycken.

Men när, hvar i sin vrå, de spinnande pigorna sågo
silkesdukarnas glimmande sken i den öppnade renseln,
sprungo de upp nyfikna och lemnade rockar och rullar.
Liksom svalor flyga med skri kring den sväfvande höken,
så omhvärfde de nu den brunskäggyfvige Ontrus,
lystna att mätta sin blick med varornas skimmer och fägring.
Längtande sågo de, frågade pris och suckade ofta,
när de förnummo, hur dyrt de prunkande dukarna såldes;
men der talade då den unga, förståndiga Hedda:
»Se, hvi dröja vi här och önska oss sådant, som aldrig
kan uppfyllas ändå? hur skulle vi, fattiga pigor,
siden begära och silke, som blott en gosse med hemman
köper ibland åt sin brud, att fägna den lyckliga flickan?
Ville helst någon känd eller okänd man i vårt samqväm
köpa och skänka åt mig ett synålsbref eller nålhus,
toge jag tacksamt emot och vore förnöjd i mitt sinne.»
Så hon sade och fäste sitt stora öga på männen.

Leende framsteg då den raske Mattias och uppdrog
sedeltaskan af skinn, som han bar förvarad i barmen,
tog en sedel derur och köpte och delade vänligt
gult bröstsocker och uddiga nålar åt pigorna alla,
medan åt Hedda han valde dertill en glänsande hårkam.

Flickorna gladdes dervid och nego och tackade sakta;
torparne åter och äfven den brunskäggyfvige Ontrus
logo och glammade högt och brydde den raske Mattias.

Så utropade en och en ann' spetsfundig i hopen:
»Se dock, hur hastigt det gick för den listiga Hedda att fånga
främlingens hjerta, som kom, ej anande slikt i sin frihet.
Ja, så sätter sig lätt bröstrodnande vakan i rönnen,
säker och trygg, och märker ej der, hur den listige gossen
räcker sin tagelbepinnade käpp bland löfven försigtigt,
innan hon känner sin hals omsluten af snaran och fåfängt
flaxar med vingarnas par och söker befria sig åter.
Likså fångades nu den raske Mattias från Kuru.»

Leende talade äfven den gamle, förståndige Petrus:
»Icke förundre man sig, om äfven min svåger som andra,

hvilka i ungdom blomstra ännu, besegras af Hedda,
ty svårt blefve det säkert en man att henne emotstå.
Vet jag dock knappt, hur jag bäst skall beskrifva den dägliga flickan,
när hon bland ynglingar dväljs och ömsom talar och tiger:
som då ett vårmoln hvilar sin glans bland träden på kullen,
buskarna fröjdas och björkarna stå i stilla förundran,
skådande morgonens prakt och det rosenfärgade molnet,
tills ur sitt sköte det sänder en fläkt; då svigta de späda
grenarnas skott, och de krusiga löfven skälfva af vällust;
mindre bäfvar också ej gossen, då Hedda han åhör.»

Honom med straffande ord genmälte den raske Mattias:
»Skall jag väl mer dig kalla en man, förståndige Petrus,
eller en skägglös pilt, som i flyktig yra med tanklöst
smicker sölar sin mun och qväljer en sedesam flicka?»

Sade och teg; då flög den rodnande blygseln af flickans
yppigt blomstrande kind som en färgrik fjäril af rosen,
och hon fälde sin vänliga blick på den raske Mattias,
medan till rocken hon gick och började spola å nyo.

Men der skulle de stått till ljusnande morgon och vexlat
löje och skämt och betraktat de hogförnöjande varor,
hade ej oförtänkt välaktade herr kommissarien
öppnat den knarrande dörren och stört det muntra gelaget.
Men han höjde sin röst och sade de manande orden:
»Dröjen ej, män, jag är färdig att gå, fort skynden, ty mörkret
börjar att skingras re'n och stjernorna blekna på fästet.
Dagen är kort, det är väl att i tid framhinna till stället.»

Så han talte vid dörrn, och alla de hörde hans stämma,
fulle af nit, som det höfves en man, då hans herre befaller.
Ingen hade dock der, som velat med billighet dömma,
sagt, att en annan snabbare var att fatta sin bössa
eller mer villig att gå än den välförståndige Petrus.
Honom följde dernäst den raske Mattias från Kuru,
men den tredje var du, Zacharias, plöjande Hjerpvik.
Dessa följde med bössor sin ärade herre i spåren,
när ur stugan han gick, oväpnade följde de andra.
Men då de kommo på gården, bestego de, utan att dröja,
skidornas glattade par och begåfvo sig muntra på färden.

Likasom skaror af gäss, då på sväfvande vingar de lemna
nordens isade sjö, påkalla hvarandra som oftast,

lättande flygtens besvär med sånger och vexlade tillrop,
så framsväfvade skyttarne nu på de snöiga fälten,
medan än en, än en annan af dem förtäljde i korthet
någon förnöjande bragd, den han öfvat sjelf eller hört blott.

Tyst framvandrade dock den raske Mattias från Kuru;
mindre tänkte nu denne på egna bedrifter och andras
än på det möte, han gjort med den aktade Hedda på herrgåln.
Vacker stod hon ännu för hans blick, som i stugan hon syntes
trampa sin surrande rock och varornas skimmer betrakta,
och han förnöjde sin själ med att tyst erinra sig henne.

Honom omsider klappade lätt på den fylliga axeln
sjelf välaktade herrn och frågte och talade vänligt:
»Främling, eger ej du en berättelse, rolig för alla?
Vandra ej tigande här, om du än, som den duglige mannen,
skyr att berömma din bragd och beskrifva det goda, du sjelf gjort;
ty att du ej på ugnen förnött din tid, det bevisar
så ditt kraftiga skick som den ort, der du föddes och fostrats.
Ständigt hörde jag Kuru, det fogelrika kapellet,
nämnas med lof för dess modiga män och kunniga skyttar,
hvilka förstå att med drift utrota förödande vilddjur,
bäst dock veta att ringa en björn i hans ide om vintern.
Hemma från Kuru nämndes också den kostliga björnhud,
ryssarne sålde i går, hvars like i vidd och i storlek
aldrig försports; förskräcklig den är ännu att betrakta.
Säg dock, min vän, om du sett den oförsagde, som vågat
höja mot honom sitt spjut, ty med spjut var han tagen af daga.»

Honom, blickande upp, genmälte den raske Mattias:
»Tvenne voro vi der, välaktade herr kommissarie,
jag och en trogen kamrat, som öfvermannade björnen;
utan fara dock ej, ty, så många jag stuckit tillförne,
ingen jag sett att med denna i styrka och vrede förliknas.»

Åter talade du, välaktade herre, förbindligt:
»Skåda, hur oförmodadt och snart min önskan är uppfyld!
Strax, då jag köpte i går den väldiga huden och häpen
tog en ram i min hand och besåg dess klor och dess senor,
rann i min hog ett begär att skåda den raske, som fält den.
Men låt höra förloppet! för mig är det kärt att för vänner
kunna förtälja det se'n, då vi satt oss i släden och huden
klappar med glimmande tänder mot gafvelbrädet i farten.»

Så han sade, och strax framskrunno de andra att lyssna,
medan med nöje i männernas rund Mattias begynte:
«Allt, hur man ringar en björn och hans ide om hösten iakttar,
veten I väl; vi gjorde, som fäderna länge för oss gjort.
Men när julen omsider till ände lupit och drifvan
vuxit i skogarna hög och hunnit af skare betäckas,
gingo vi ut mot björnen en dag med spjut och med bössor.
Honom funno vi snart; på det ställe, han lemnades, låg han,
under en skyhög gran i en koja af hopade grenar,
öfversnöad och gömd och trygg i sin vintriga hvila.
Tveksam tänkte jag då i min hog, om på stunden jag borde
lossa mitt skott och försöka att genomskjuta hans näste,
eller ock först med ett rop uppjaga den starke ur gömman.
Bäst det syntes mig dock, som jag menade först, ty med lycka
kunde jag träffa den strax och allena berömmas af fångsten;
derför spände jag hanen och sköt med min säkra musköt dit.
Men med brummande reste sig upp den förtörnade björnen,
banade rum med sin ram och skakade drifvan af idet,
och så stod han med gnistrande blick förfärlig i remnan.
Genast lade min trogne kamrat sin bössa till ögat,
måttade hastigt och sköt i sin ungdomshetta förgäfves,
ty lätt rispade kulan den väldiges hjessa allenast.
Men i ett språng, som en dånande storm, framrusade björnen,
störtade öfver min vän som en åskvigg eller ett skyfall
och slog segrande snart sin fiende neder till marken.
Häpen såg jag hans klor och vredgade käftar i täflan
måttas mot ynglingen då och nära att slita hans lemmar,
innan jag hann med mitt riktade spjut framila till bistånd;
men då jag nalkades djerf och stötte det djupt i hans strupe,
vände han vreden mot mig och det blodutsprutande gapet.
Rytande högt, på darrande ben mot spjutet han trängde,
sökande mig med ramar och tänder och blickar på en gång;
fåfängt var dock hans våld, ty ju mer han förföljde, dess mera
vek jag tillbaka och hvälfde omkring det slipade jernet,
tills han tömde sitt blod på den rodnande drifvan och mattad
föll för min fot och ur rosslande hals utblåste sin anda.»

Glad åhörde en hvar den raske Mattias från Kuru,
när han sin bragd förtäljde, och lätt framskrunno de alla.

Fjerde sången

Redan i öster rodnade vintersolen, och redan
nådde de ifrande skyttarne ön, som, med granar bevuxen,
grönskade upp ur snön och åt elgarne skänkte en fristad.
Sex skidlöpare ordnades strax att bilda en skallgång,
medan i valda försåt sig skyttarne satte i hållet.
Jagten begyntes med stormande rop. Uppskrämda bland träden
svärmade orrar och järpar och stundom med buller en tjäder;
skott sig mängde med skri, och af dån genskallade nejden.

Men som han suttit, satt i den rymliga stugan på herrgåln
Ontrus den brunskäggyfvige, glad bland förtrogna kamrater.
Spinnande pigor blott och den skröpliga, halta Rebecka
voro der inne med dem, ty drängarne färdats till skogs re'n.
Nu kring det långa bordet de glädtiga bröderna satt sig,
tömmande skummigt öl och kryddande ölet med bränvin;
likasom träd, vid roten af rinnande bäckar besköljda,
när de af våren beklädas med löf och grönska och fägring
utan sin möda och strid, så sutto de alla vid bordet.
Endast den yngste i brödernas tropp, den sköne Tobias,
rörde sig der och besörjde, att brist ej drabbade kannan.
Denne, ju oftare nu han till hushållskammarn och Hedda
gick i sitt värf och ju mer han, af rusets yra bedårad,
såg på den blomstrande flickan, betogs dess mera af kärlek.
Ingen arkangelsk mö och ingen vid stranden af Dwina
växande tärna kufvat ännu den flyktige gossen,
utan hans hjerta var fritt och spratt som en åder i källan.
Nu, af ett skummande öl och en blomstrande tärna på en gång
dårad, sprang han och dansade, gret och skrattade ömsom,
tills i en blink som en storm han den varubetungade renseln
slängde på nacken och skyndade ut. Ölstånkan ur handen
fälde af skräck, der han satt, den varuförståndige Ontrus.
Upp från bänken han sprang och förföljde den flyende gossen,
kom ur stugan i förstun och kom ur förstun på gården;
gerna med samma fart han i hushållskammaren inträngt,
hade ej hundarnes par, den modige Jäger och Bacchus,
stannat vid den, se'n med tjut de den skyndande gossen förföljt dit.
Men då han såg, hur med vrede och skall de belägrade dörren
greps han af fruktan, stannade, lockade, hvisslade, smålog,
slog sig på knäna och nämnde vid namn dem båda förgäfves,
tills ur fickan han tog en glimmande kringla omsider.

Denna itudelt bar han med båda händerna framräckt,
nalkades trappan, smög sig på den ett steg och ett annat,
tjuste och kastade bitarna fram. Halfmurrande grepo
hundarne dem, men han hann oskadad till kammaren, Ontrus.

Der låg redan på knä vid den öppnade renseln Tobias,
ryckande ifrigt varorna upp, som om alla i brand stått;
perlor af glas, nattrockar och sidensjaletter och mösstyg
slängde han brådskande fram på en gång. Förvånad ur väfstoln
spratt den förståndiga Hedda och fälde sin spole ur handen.
Men han ropade snart, den sköne Tobias, i tårar:
»Allt, tag allt, o flicka, och låt mig kyssa din mun blott!»
Sade och ilade fram att kyssa den älskade genast.

Orden hörde i dörrn den brunskäggyfvige Ontrus,
der han med häpnad störtade in; som den vingade örnen
flög han sin broder i nacken och skrek åt Hedda tillika:
»Icke dock, icke dock, flicka, försök det ej, hör på hans ord ej!
Dåren, han eger ej russakan ens, som springer i väskan,
mindre en sidenduk, den fattige narren.» — I dammet
släpas kattuner och tyg, väl femtio rubler i värde. —
»Hej dock, Tobias, din hund!» Så ropande, höll han med ena
handen sin stretande bror i det yfviga håret i nacken,
medan han, hukande ned på en gång, med den andra behändigt
plockade varorna upp och stack dem åter i väskan.
Men då han samlat allt, att en perla ej mera var borta,
tog han sin rensel, öppnade dörrn, och af hundarne ansatt,
gick han och ledde vid håret sin bror som en fåle till stugan.

Annat hade likväl den förståndige Ontrus i sinnet,
än att med kärleken låta bero, se'n han varorna bergat.
Först dock drack han, hvad öfrigt af öl i den tumlande stäfvan
blifvit, och strök ur mustascher och skägg det fastnade skummet;
men se'n gick han åstad för sin älskade broder att fria.

»Hedda!» ropte han strax, då i hushållskammarn han inkom.
»härlig är gossen, härlig den stolte arkangelske gossen;
topp, att du tager till man den blomstrande, sköne Tobias!
Såg du, hur fet, hur rund och hur röd om kinder och läppar
ynglingen var, hur hans hår, som en glänsande zobel i värde,
hängde på pannan jämnt och beskuggade kinden och nacken?
Men på hans haka såg du det tätt framskjutande skägget?
Snart som en räfsvans yfvigt och långt skall det falla mot bröstet.
Härlig är gossen, härlig den stolte arkangelske gossen;

topp, att du tager till man den blomstrande, sköne Tobias!
Åter att dansa, min vän, om på klack, om på tå det beror här,
har han sin like ej sett, om det gäller att flat som en kringla
sjunka mot golfvet och lik en raket uppspritta tillbaka.
Allt vid hans dans är fullkomligt, båd' armarnas svängning och benens,
sjunger han, sparkar han, knäpper han, stampar han, hvisslar han, ler han.
Härlig är gossen, härlig den stolte arkangelske gossen;
topp, att du tager till man den blomstrande, sköne Tobias!
Hvad, om vi dricka ibland och rusiga ligga på golfven?
Icke beständigt dricka vi, sällan, o, sällan, ibland blott.
Kulen är vintern, flicka, och tung är för vandraren renseln;
se'n vi hos främmande fastat, af fruktan för tjufvar och bofvar,
dricka vi öl, då vi komma till gamla bekanta och kunder.
Härlig är gossen, härlig den stolte arkangelske gossen;
topp, att du tager till man den blomstrande, sköne Tobias!
Kom till Arkangel, skönt är det varurika Arkangel:
siden blifver din drägt och silfverrubler din kost der.
Fattigt är Finland, skogar och fjäll blott finnas i Finland.
Följ oss, kom till Arkangel och bo vid stranden af Dwina!
Rik är den brunskäggyfvige Ontrus, rik är hans broder.
Härlig är gossen, härlig den stolte arkangelske gossen;
topp, att du tager till man den blomstrande, sköne Tobias!»

Så han sade, och strax ur gömman i barmen en plånbok,
sedeldiger och stor, framdrog han och svängde mot taket.
Sedlarna yrde omkring som fjärilar luftiga, lätta,
röda och hvita och blå; fem tusende rubler och mera
sväfvade der mot golfvet, och mellan dem alla och på dem
sprang med ljungande blickar i tjust förmätenhet Ontrus.

Honom lemnade då den förståndiga Hedda att ensam
stoja och fria och gick till sin fru, der i salen hon träget
räknade kläder till tvätt och skref dem i ordning på nota.
Leende hörde hon se'n, hvad i hushållskammaren Ontrus
skrikit och gjort, och vid Heddas berättelse kom hon ur räkning.

Men då den brunskäggyfvige Ontrus såg sig allena,
glömde han kärleken strax och slöt med de luftiga sprången.
Sedlarna sökte han åter med darrande händer af andakt,
kysste med tjusning en hvar, väl tusende gånger förut kysst,
stack dem i taskan, stack, ljuft grinande, denna omsider
rund som förut i sin barm och gick tillbaka i stugan.

Kärlekens qval bortdansade der den sköne Tobias,
knappast mäktig att svänga sig mer för det svindlande hufvu't
Blandande löje med gråt och klagosånger med fröjdrop,
höll han sig ton till de språng, han på svigtande fötter försökte,
tills omsider, af hufvud och ben besviken, han kullföll,
lemnande hjertats sår i sömnens händer att läkas.

Sådan syntes han nu, då den brunskäggyfvige Ontrus
kom från sin friarefärd och gnolande trädde i stugan.
Tvenne bestyr upptogo den kommandes sinne. Till bordet
gick han och såg med bedröfvelse ned i stäfvan, som tom var.
Denna sände han ut med en skäggig broder att fyllas.
Derpå såg han sig om, hvart han skulle den fallne kamraten
bringa i ro, att han ej, der på golfvet han hvilade utsträckt,
skulle för fötterna ligga och hindra hans dans och de andras.
Lämpligast tyckte han då för den somnade brodern till läger
bädden af halm vid muren, med hufvudkudde af rörtofs,
der att hvila sin tröttade kropp den gamla Rebecka
lagt sig neder i frid, med den spräckliga katten vid sidan.
Dit framsläpade Ontrus den ölbetungade brodern,
leende glad, då han såg, hur innerligt djupt han i sömn var,
föll på sitt knä och skakade sakta den åldrigas skuldra:
»Maka dig litet, maka dig, gamla Rebecka», han sade,
»närmare muren och drif den kurrande katten ur famnen,
att du i stället må få en blomstrande gosse bredvid dig!»

»Tvi!» skrek sprittande upp den skröpliga, halta Rebecka,
»tygle den onde din hädiska mun, långskäggiga odjur!
Fick jag väl njuta en blund för hans ogudaktiga krumsprång?
Får jag väl någonsin ro, om jag låge från dygn och till dygn här?
Ve, att den dag jag skådat, då du, okristliga hedning,
landet till styggelse tågar omkring!» — Så talande, slängde
gumman med darrande hand mot ryssens anlete katten.
Denne, förskräckt, grep fräsande tag i det yfviga skägget,
klöste hans haka och kind och flydde på muren i blinken,
der han i mörkret murrade se'n med glimmande ögon;
men på sitt läger lade sig lugn den gamla Rebecka.

Ontrus igen stod qvar och strök sin haka med handen,
svor och brummade sakta och log med förundran i vexling,
tills han för ölet, som strax inhämtades, glömde sin motgång.
släpade brodern bort från den farliga bädden och redde
honom ett rum på den bänk, der han sjelf tog säte vid kannan;

medan ett gällt, osläckeligt skratt, som pigorna börjat,
ljöd vid de hvilande rockarna än och den gamla Rebecka
satte sig upp, nedlockade katten och lade sig åter.

Femte sången.

Så fördrefvo sin dag på den välbemedlade herrgåln
ryssarnes glädtiga tropp och drucko och friade ömsom,
medan på holmen skyttarne gladdes af skott och af jagtrop.
Men då af solen en strimma ej mer var öfrig i vester,
fans på den skogiga ön ej heller en elg, som ej stupat.
Sex skidlöpare, dröjande qvar vid bytet att vakta.
sutto på snön i en rund och förnöjdes af mat och af bränvin;
Petrus igen och med honom den aktade herr kommissarien
tågade långsamt fram mot sitt hem på det glimmande träsket.
Åter ett stycke från dem, så långt, att det vingade lodet
nått, men ej träffat sitt mål, skrann flämtande värden på Hjerpvik;
honom följde, fast nära dock ej, den raske Mattias.
Snabba som skuggor af moln, af stormarna drifna på fästet,
flögo på isen de fram med glattade skidor i täflan,
öfvade båda och båda för skidlopp vida berömda
Nu det gälde ett vad: hvem först till den aktade herrgåln
hunne och skaffade hästar att elgarne forsla från skogen,
skulle med ett stop öl och en sup af den andre förplägas.
Vargen hade ej täflat i lopp med den åldrige Hjerpvik,
der han för vadet ilade fram; den raske Mattias
skyndade skamfull efter och stötte med käpparna drifvan.
Men när omsider han kom till den sluttande backen vid herrgåln,
mötte han re'n Zacharias, som stod stormodig på främsta
släden och följdes af två frilöpande fålar i spåret.
Glad, då de möttes, talte den ärade värden på Hjerpvik:
»Nu, nu, laga, Mattias, att ölet mig väntar och supen,
när jag med elgarne kommer i qväll och behöfver mig värma.»
Sade och eggade hästen till färd. Men den raske Mattias
tänkte på Hedda och fattade strax och släppte ej tygeln,
innan han henne begärt af den åldrige fadern till maka.
»Väl», så sade han, »öl skall du finna i afton och bränvin;
lofva dock ett, Zacharias, åt mig tillbaka i hast här,
innan du färdas, lofva mig Hedda, din dotter, till hustru!»

Leende svarade då Zacharias, den ärlige gubben:
»Ej är det jag, som skall bädda din säng och syra din rocka

fråga ej mig, men henne, och lofvar hon, lofvar jag äfven;
väl med en sämre kunde hon vandra och vandra till sämre.»
Sade och ropade högt åt hästen och åkte sin väg bort.
Men till stugan begaf sig med fröjd den raske Mattias.

Inne fann han väl ej, hvad han sökte, den blomstrande Hedda,
ty hon satt der uppe i hushållskammaren ensam,
full af bestyr att snart få slut på den randiga väfven;
ryssarne såg han dock der och med dem rotfattiga gumman.
Nära till muren satt den skröpliga, halta Rebecka,
krumpen och tyst, långskäggiga brödren lågo der spridda
icke på valda ställen, men hvar de af händelse fallit.
Vakna voro de ej, de njöto det ljufliga rusets
döfvande ro och glömde i lugn besvärliga färder;
endast den brunskäggyfvige Ontrus satt vid sin kanna,
drucken och säll, och såg på de fallne kamraternas hvila.

Men då i dörren han märkte den raske Mattias från Kuru,
sprang han från bänken strax och började dansa i glädjen.
Skriande sjöng han och mätte den rymliga stugan med stegen,
så att hon skyndade, skrämd af hans språng, den gamla Rebecka,
bort i en vrå och fördömde med slutna händer hans upptåg.

Väl af hans dans förnöjdes den raske Mattias från Kuru,
hellre han skådat Hedda ändå; men han hejdade Ontrus
midt i hans fart och fångade ögonblicket och talte:
»Hej dock! Går det så lätt, danskunnige broder, att röra
fötterna nu, då du lyder den glädtiga takten allena,
skulle väl stugan ej mer inrymma de luftiga sprången,
om med en vacker flicka du fick kringsvänga i polska?
Säg, hvar äro de nu, de blomstrande pigorna alla?»

Honom svarade åter den brunskäggyfvige Ontrus:
»Hvem vill passa derpå, hvar de öfriga springa på gården?
Endast den fagra Hedda, som sitter vid väfven der uppe,
söker jag glad, ty hon brygger och säljer det härliga ölet.
Snart skall hon visa sig här med en skummande stäfva å nyo.»
Glad nedsatte sig då den raske Mattias att vänta.

Men i det samma syntes i dörrn den saknade flickans
rodnande kind, och hon kom att spola sitt färgade ullgarn.
Stäfvan bar hon i handen också, af det jäsande ölets
fradga bestänkt, då hon skred som en morgonstjerna till bordet
och med ett leende fäste sin blick på den raske Mattias.

»Nu», så sade hon, »måste du strax, värderade främling,
skilja en tvist, som jag har med en annan flicka i gården:
om det är hon eller jag, som skall få af den andra ett nålbref.
Om på er jagt du träffade bäst, får jag, och hon tappar;
åter om Petrus träffade bäst, får hon, och jag tappar.»
Sade och knöt kring röret en ände och började spola.

Närmare henne satte sig då den raske Mattias,
tände på pertans eld sin stoppade pipa och sade:
»Flicka, ej mer må du våga på främlingens lycka ett nålbref.
Så har det gått med vår jagt, att af fyra elgar, som fallit,
två jag skjutit, och en välaktade herr kommissarien,
en blott Petrus också; men det yppersta skottet är hans dock.
Se, då vi slutade re'n och voro beredda till hemfärd,
sköt Zacharias ett skott, der han stod vid stranden allena,
sköt och höjde sin röst och skrek som ett dånande tordön:
'Hit! hit! Skynden er, skynden med laddade bössor i tid hit!'
Ingen hade väl då, om icke den flyende haren,
täflat om yppersta priset i lopp med den ärlige Petrus;
så framskyndade han, då han hörde det skallande ropet.
Stranden nådde ock jag och såg, hur han lossade skottet,
såg, hur på håll, oskadad och fri, den flyende elgen
sträckte sin färd i galopp utöfver det snöiga träsket.
Men i ett obetvingeligt skratt utbrast jag och sade:
'Hvar är ditt vett, förståndige vän, då du skjuter på allvar?
Snarare träffar du skyn, än den flyende elgen på slikt håll.'
Tigande ryckte han vred ur min hand det gamla geväret,
lade det genast till ögat och sköt. Ett rop af förundran
följde hans dånande skott, ty den fjärran trafvande elgen
stannade, reste sig högt och störtade blodig på drifvan.
Icke i mannaminne ett skott, likt detta, förspordes.
Dock, hvi talar jag här om vår jagt? Långt annat i hogen
har du väl nu, då du spolar ditt garn, kanhända till brudskänk,
kanske till väst åt en man, som fångat och eger ditt hjerta?»

»Hå, hå!» suckade nu den skröpliga, halta Rebecka,
der vid ugnen hon satt hopkrumpen och stödde i stilla
gungning mot händernas par den rynkiga hakan betänksam:
»Hå, hå! Vore jag än, som jag var i min blomstrande ungdom,
vore jag än, som jag var, då vid lagmanstinget jag tjente,
frodig och frisk och förnöjd och röd som en skinande glödhög,
bättre jag visste att skicka mig så, som det egnar en flicka.
Mången förnämare man, som mig kom med förmätenhet nära,
fick sig en trasa i synen och äfven en skopa med vatten.

Icke ville jag då med alla, som komma och fara,
sitta och språka förtroliga ord, som den flyktiga Hedda
sitter med främlingen nu och slutar ej spola i qväll här.»

Så hon sade; och djupt grep tadlet den blomstrande flickans
sinne, och rodnande tog hon sin korg och begaf sig ur stugan.

Men som, då noten en qväll af fiskare kastas i lugnet,
varpet i början är blankt och knappt vid flarnena krusas,
tills omsider det tränges ihop, och fiskarna stängda
spritta ur sjön, och vågen i rörelse bringas och häfves,
så vid den åldrigas tal, ju närmre sin mening hon hopdrog,
skiftade främlingens anletesdrag från lugn och till vrede.
Vred från sin bänk uppstod han och talade bittert och sade:
»Gamla Rebecka, om tyst på den sotiga muren du drefve
syrsor och russakor bort, då de springa i kärlekens upptåg,
utan att menniskor störa och hindra förtroliga samtal,
hade om dagen du frid och en lugnare hvila om natten;
men som en dåre, och ej som det egnar en klok, du beter dig.»

Så han sade. Ett ord gaf icke Rebecka till gensvar,
utan hon gungade stilla och tyst håhåade endast.

Men i det samma syntes igenom den öppnade gluggen
Petrus på gården re'n och den aktade herr kommissarien.
Ut begaf sig Mattias och lemnade vreden i stugan.

Strax, då de komna han nått, begynte han tala och sade:
»Petrus, förut du varit en gång med lycka min talman,
var det ännu och gå, om den aktade herrn det ej nekar,
snart att fria för mig till Hedda, ty henne begär jag;
allt hvad min förra hustru du lofvat, lofve du henne!»

Bifall nickade strax kommissarien och talade vänligt:
»Gå blott, gå, fast gården sin yppersta piga förlorar,
mer än en piga, ty kär som ett barn har hon varit oss ständigt
men om hon villigt och gladt, som jag tror, förslaget emottar,
skola i stugan i qväll ej dans och förplägningar saknas.»

»Hej, hej!» ordade åter den välförståndige Petrus,
»icke dock så, ej går jag åstad som en tiggares talman,
hvilken för bruden en narr, och knappast tobak för sig sjelf får.
Talar jag, måste en stäfva med öl först lossa min tunga,
se'n skall en brudgumsgåfva också jag ega för bruden.»

Leende inbjöd strax kommissarien den aktade Petrus,
skaffade öl, och hans torpare tömde med glädje en stäfva;
men till stugan igen begaf sig den raske Mattias.

»Ontrus», ropte han gladt, då han öppnade dörren och inkom,
»fram med en sidenduk ur din väska, så sluta vi handel!»
Liksom en sommarsky, af den glimmande blixten itudelt,
lyste af glädje din blick vid hans ord, förståndige Ontrus.
Ej köpslagades länge och ej afprutades mycket,
hälften dock prutades strax, och den raske Mattias från Kuru
förde den köpta duken i hast till sin svåger i salen.

Denne, så snart han druckit sitt öl och gåfvan i hand fått,
gick högtidlig och stolt i sitt värf till den blomstrande flickan,
der vid sin randiga väf hon i hushållskammaren dvaldes.
Kommen, tog han sin plats vid den sprakande brasan på spiseln,
stoppade pipan, tog med härdade fingrar ett eldkol,
tände den långsamt, rökte och teg. Den blomstrande Hedda
skötte sin väf och slängde den flyende spolen behändigt.
Men då den välförståndige Petrus suttit en stund der,
trädde han fram och lade den glimmande duken på väfven:
»Denna», sade han, »ger dig den raske Mattias från Kuru,
gåfva som karl, ej ofta bestådd åt den fattiga flickan,
är hon ock vacker som du och som du värderad af alla.»
Sade och satte sig ned och rökte och började åter:
»Icke blott duken han ger, men sig sjelf han bjuder dig äfven.
Men att du icke må tveka och tro, att en fattig begär dig,
se, så vill jag förtälja dig allt, hvad han har och besitter,
löst och fast, det förnämsta; det ringare nämner jag icke,
ty uppräkna det allt förmådde jag ej på en qvällstund,
hade en tunga jag än mer rörlig än löfvet på aspen.
Främst på en kulle nära den toppade granen med flaggstång
ligger hans välupptimrade gård, en glädje för fiskarn,
när i sin gungande båt från träsket han ser den på afstånd.
Under den ligga i rund hans noggrant gärdade egor,
åkrar, som skiftevis gro och skiftevis ligga i träde,
bördiga, fulla af svartmylls-kokor på botten af lerjord.
Ville jag nämna derhos hans gifvande sveder, der skogen,
härjad af lågorna, tvingas att ge sin fetma åt sådden,
eller hans kyttlands-tegar, som midt i det sumpiga kärret
sträcka sin längd och mellan beständigt flödande diken
synas som holmar af guld, när grödan mognar om hösten.
Åkrarna plöjer han lätt med fem hullglänsande hästar.
Ängar eger han ock, kring hela hans socken berömda,

både på högländ mark och på låg, välrödjade alla,
hvilka om våren gro blomrika och bergas om sommarn.
Aldrig betar en tand på hans välomhägnade ängar,
medan de stå i sin växt, de betas af lian allenast.
Ty med det första marken om vårn från drifvor befriats,
lösas hans frodiga kor ur spiltan och drifvas till skogen,
der de i dalarna finna en frisk och rikelig föda.
Så kringvandra de dagen igenom om sommarn och njuta
grönskande gräs och dricka sig mätta ur rinnande bäckar,
men hvar afton komma de hem, en glädje för egarn.
Lyster dig höra också, hur många hans frodiga hjordar
lefva om sommarn på holmar och skär, dem han eger i träsket?
Femtio ulliga får och tjugu behornade getter.
Aldrig störas de der af vargar, ty så är Mattias
oförtruten och käck att skjuta förödande rofdjur,
utan de trifvas i ro och föröka sin afvel beständigt.
Mycket bekymra ej heller de lönande fåren om vintern,
ty då stå de i stall och äta en rikelig löfskörd;
getterna åter kunde den sämsta tiggare ega,
så behändiga äro de ständigt att söka sig foder.
Kommer en främling med häst och stannar på gården att hvila,
genast springa de fram till hans lass och sköfla hans hösäck,
tills han förtörnad svänger sin piska och drifver dem undan.
Se, så har jag beskrifvit hans gård och bördiga egor
utan ett svekfullt ord, och på samma sätt äfven hans husdjur,
tager jag hönorna bort och den vaksamt galande tuppen,
hvilka i stugan vistas och bo med menniskor gerna.
Sådant eger han allt, den raske Mattias i Kuru,
rik och förnöjd, och befaller ännu, som om herre han vore,
tre välmående torparegods på hans bördiga hemman.
Se, och en sådan man, med sådana håfvor och skatter,
sedda med åtrå äfven af den, som rikare nämnes,
bjuder dig lyckan nu att ega och ensam besitta.
Ty så lofvar han dig, den raske Mattias i Kuru,
om som en trogen hustru du vill, tillgifven och godsint,
dela hans möda om dagen och dela hans läger om natten:
först skall du rå som värdinna i allt och befalla i huset
drängar, pigor och barn; din man skall du råda allenast.
Nycklarna ege du sjelf; hvad lås, dig lyster att öppna,
öppne du fritt, hvad skatter som helst, du finner derinom,
kan du betrakta som dina med fröjd och icke med afund.
Men om du hvälfver ibland ett förslag i ditt sinne, som strider
mot hvad din man har tänkt, då måste du vika med saktmod,
om jordbruket det rör eller penningens kloka förvaltning.

Gäller det åter mat eller dryck och anständiga kläder,
eftergifver din man och vill det samma, som du vill.
Tänk då ej mer, förståndiga Hedda, hitåt och ditåt,
likasom mången gör, som, förledd af sitt flyktiga sinne,
ständigt föraktar det goda, han vann, för det bättre, han hoppas;
icke så rik är på blommor en äng i den varmaste sommar,
barn! som på glädje den väg, der vi gå mot grafven beständigt,
endast vi akta oss väl, att ej hoppet, det hala, bedrager;
ty, hvar vi stanna en stund att njuta en lycka, i blinken
springer der hoppet förut och visar en bättre på afstånd.
Dåren följer det lysten från en till en annan och ratar,
aldrig förnöjd, tills slutligt han suckande hinnes af döden.»

Sagdt; och han teg, uppblickade högt och tryckte förnöjsamt
med pekfingret på askan, som pöst i den rökande pipan,
medan hon, rodnande djupt, den unga, förståndiga flickan,
nedslog ögat, fingrade halsdukssnibben och svarte:
»Icke vill jag förtiga för dig, värderade Petrus,
huru med glädje jag hör, att den raske Mattias begär mig;
ty du känner dock väl, hvart den fattiga flickan beständigt
riktar en längtande blick och sitt hjertas innersta tanke.
Tungt är tjena en annan, om äfven den gode man tjenar,
när för den lön, han ger, han eger att fordra vår möda;
tyngre blir det en gång att kraftlös lefva af nådbröd.
Derför hyser ej flickan en gladare önskan på jorden,
än att sin egen bli och rå som värdinna och ständigt
tjena en godsint man af kärlek och icke af nödtvång.
Ofta, när ensam jag satt här uppe och trampade väfven,
tänkte jag så: När skall du väl, Hedda, väfva ditt eget?
Spolen flydde ock då rätt ofta den mötande handen,
medan en rullande tår föll ned på den randiga väfven.
Nu, om min fader det vill, vill gerna jag följa Mattias.»

Sade och gret af glädje och fattade Petrus i handen,
skakande den; och han gret, den gamle, af glädje tillika.

Men då sitt värf han slutat och allt aflupit med framgång,
gick han till stugan och träffade der den raske Mattias.
»Saken är afgjord», sade han glad vid ett ljudande handslag,
»vandra till kammaren du och jollra och lek med din fästmö!
Sjelf skall på skidor jag skynda mig hem att hämta mitt folk hit.»
Sade och lemnade svågern och steg på sitt glattade skidpar,
skyndande fjäten hem till sitt torp med glädje i hjertat.

Sjette sången.

Men på det skogomhägnade Tjäderkulla i stugan
satt den förståndiga Anna med son och dotter i stillhet.
Veckans möda var slut, bortskjuten var rocken, och väfven
hvilade tyst, ej sköttes ett arbete mera af någon,
utan med armarna lagda i kors och med lösta bekymmer
satt en hvar på sin bänk, och den aktade tiggaren Aron
fröjdade alla och spelte en surrande polska på gigan.

Glada hade de hört, om än längre, den kunnige spela,
ty som en guldsträng klang i hans mun jerngigan beständigt.
Men den förståndige tystnade nu och talte och smålog:
»Färdig vore jag här att spela, så länge jag mun har,
visste jag blott, att man tvättade under tiden min mecka.»
Sade och afdrog meckan, och alla förstodo hans mening.
Upp steg genast den blomstrande dottern och hälde i bunken
vatten och tvättade ren hans mecka och bar den att torkas.

Men den förståndiga Anna på Tjäderkulla begynte:
»Aron, min vän, det är väl, att du så, fast gammal och hjelplös,
ansar din kropp och ej älskar att dväljas beständigt i ungs-sot.
Derför vill jag också förunna dig såpa att tvätta
änne och hand och en knif att skrapa ditt grånade skägg bort,
ty så skjuter det fram, att den svarta kinden och hakan
likna en bergad teg, der stubben allena är öfrig.»

Henne svarade strax den aktade tiggaren Aron:
»Anna, förståndiga hustru, åt mig, hvar helst jag må gästa,
bjuds den renande badstun, så snart den eldas för andra;
derför som drifvan hvit är min kropp, der den skyddas af kläder,
anletet ensamt är svart, ty det sölas af sotiga händer,
sölas af svett och af dam, och skägget växer beständigt,
derför skadar det ej att emellanåt tvätta sig endast.»

Sade och redde sig till att putsa sig. Jackan af valmar
slängde han undan och gick till en vrå, der han stilla och bortskymd
skrapade skägget från hakan och tvättade händer och anlet.
Derpå tog han i hast linborsten från hyllan och redde
lockarna ut, och lediga föllo de snart på hans skuldror.
Sådan trädde han fram omsider, med undran af alla
skådad, ty nu i hans skick ej röjdes en tiggares skepnad,
men som en hemmans-bonde, som en rusthållare sågs han.

Genast tog hon till ordet, den kunniga Anna, och talte:
»Aron, min vän, som du visar dig nu i pertornas skimmer,
ville väl ingen, fast fattig du är, vanlottad dig kalla,
ty som en ståtlig skatt är en ståtlig gestalt att betraktas;
men det kunde väl mången förundra sig öfver, att sådan
kraft bland syrsor och sot uppvuxit på främmande murar,
icke på egen mark bland hjordar och bördiga tegar.»

Henne att svara beredde sig nu den förståndige Aron;
först dock tog han ur barmens förvar lerpipan med skinnskaft,
mödosamt tändande an, hvad i bottenaskan af stjelkar
sprakade än och lönte med rök den arbetande munnen,
innan han satte sig ned och började tala och sade:
»Mången kunde också, om från Soini, det ödebelägna,
hit han komme, en frände till mig eller gammal bekant blott,
när han mig såg, som jag visar mig nu i pertornas skimmer,
kunde han säga: 'Se der, förståndiga Anna, är Aron!
Sådan syntes han ej, af ålder betungad och armod,
fordom i gladare dar, då han egde sitt hemman i Soini,
kraftig till år och förnöjd som en kung och värderad af alla.'
Alltså kunde han säga och jag kanhända med tårar
höra hans ord och minnas de lättare dagarnas glädje.»
Sade, och starkare sög han dervid den sprakande pipan,
blickande upp, men en tår nedrullade rund på hans kinder.

Honom svarade rörd värdinnan, den kunniga Anna:
»Tungt det vore, i sanning, att tigga från början till slutet,
tyngre likväl att tigga till slut, se'n i början man nog haft;
tyngst dock af allt att tigga, om sjelf man sin tiggarestaf täljt.»

Lugnare talade nu den ärlige tiggaren Aron:
»Gud kan säga, att sjelf jag min ofärd vållat, en annan
säge det ej, den trycker ej heller mitt sinne beständigt.
Endast ibland, då jag fört jackärmen, den sträfva, till ögat,
synes en droppe på den, om på Soini, det ödebelägna,
länge jag tänkt och mitt hemman, som nu bär gröda åt andra.
Men om du önskar att höra, förståndiga Anna, mitt öde,
väl, så vill jag berätta, hur allt aflupit, i sanning.
Kangas ligger i Soini, ett hemman som fyra att skattas,
skogrikt, åkerbegåfvadt, med träsk och gräsiga stränder.
Detta hade min far med gårdens blomstrande dotter
ärft, och han grånade der, som en sommarafton att påse.
Åter från honom kom det till mig. Jag började äfven
gråna i ro, der jag satt som en kung på det bördiga Kangas.

Tjenare egde jag, härdige män vid plogen och yxan,
pigor i stugan också, men söner och döttrar, sin moders
tröst och min ålders hopp, uppväxte som plantor omkring mig.
Sådan satt jag, betalande skatt och tunga med lätthet
år från år, afundad af många och prisad af alla,
tills olyckan dock kom och förstörde min glädje. En frostnatt
härjade åkern, ej skuren ännu; för förödande rofdjur
blödde min hjord. Så gick dock den kommande vintern med möda.
Råg upplånte jag då och ville betala om hösten;
hösten skänkte ej råg, men gaf ispiggar på axen.
Drängar och pigor förläto min gård, ogörlig var skatten,
lifvet fordrade bröd, och i ugnen var torkande bark blott.
Dagen förnöttes ändå, så länge de skonade korna
skänkte oss mjölk, ned gick barkbrödet med denna och närdo.
Så skred julen sin kos; fast tynande, höllo vi ut dock.
Men då en dag från skogen jag kom, barkbördan på ryggen,
mötte mig främmande män i min dörr. 'Vän', sade den ene,
'gälda din skuld, att du icke må se utmätning i dag här!'
Häpen svarade jag: 'Låt vara det, ärade herre,
låt mig betala, då Gud mig unnar förmåga! Af barkbröd
lefva vi nu.' Ej svarande, gingo de åter i stugan,
togo från väggarna ned det ringa förrådet af verktyg,
togo, hvad öfrigt fans af kläder, och buro i släden.
Gråtande satt hon i sängen på halm, min värderade hustru,
seende på, men hon teg och sökte att stilla allenast
barnet, som qvidande låg vid dess barm, dygnsgammalt och hjelplöst.
Männerna följde jag ut med det sista, som kunde förpantas,
stel i min hog som tallen, då yxorna döna vid roten.
Men då på gården jag kom, uppskattades bytet; till hälften
skylde det icke min skuld. 'Vän', sade mig fogden å nyo,
'ringa är detta, men har du ej mjölkande kor i din ladgård?'
Sade och redde sig till, med lätthet hittande korna,
der de i spiltorna stodo och bölade, saknande foder.
Klafvarna lossades snart, ut leddes den ena och andra
stretande mot, oroliga, lemnande sorgsna sitt ställe.
Sex utleddes till släden, den sjunde, som mager och kraftlös
vägrade följa, förunnades mig: så foro de alla.
Tigande vandrade jag till stugan och öppnade dörren.
'Aron, min vän', så talade då min hustru i sängen,
'se dock, att något jag får, som stillar min hunger, en mjölktår
vore mig ljuf; jag törstar, och barnet finner ej mat mer.'
Så hon sade; men mig slog mörker för ögat. Med möda
kom jag till spiltan fram. Der stod med hängande hufvud
kon och tuggade halm och sörjde. Det torkade jufrets

spenar med darrande hand jag fattade, ömsom den ena,
ömsom den andra försökte jag då förgäfves, — en droppe
skänkte de ej. Förtviflad jag pressade hårdare; blod blott
trängde sig ut, och röd beställkte den bottnen af stäfvan.
Rasande, björnen lik, när jägarens spjut i hans barm trängt,
gick jag till stugan och tog från spettet ett bröd; med ett yxhugg
slog jag det sönder, och svart flög barken, ur remnorna kringspridd.
Bitarna förde jag fram till min hustru: 'Se der, hvad oss lemnats'
sade jag, 'ät och mätta ditt barn!' Ett stycke hon mottog,
vände det tigande kring i sin hand, såg på det och tryckte
barnet mot barmen och föll vanmäktig tillbaka på kärfven.
Skidor tog jag på föttren i hast och for till min granne,
han, som bodde mig närmst, en pipas väg, då man skyndat,
och då till honom jag kom och begärde ett lindrande bistånd,
gaf han det, broderligt delande med, hvad besparadt han hade.
Åter jag skyndade hem med mjölk i en flaska på ryggen,
hann till gården och hann stugdörren. En sorgelig klagan
mötte mig der, in gick jag och såg af barnen de tvenne
äldre, som, gråtande högt, omgåfvo sin moder, det ena
skakande henne vid handen, det andra vid lockiga hufvu't;
men orörlig och stum låg hon, dödsdrifvan var utbredd
öfver den stelnade kinden, och natt betäckte dess ögon.
Så var det ute med allt, och förödt var det härliga Kangas.
Händerna sträckte jag upp mot himlen och fattade sedan
stafven och tågade af; barnhopen på kälke bakom mig
drog jag och gick gråhårig från socken till socken och tiggde.
Tiden läkte dock sorgen, och nu i främmande gårdar
blomstra de älskade barnen på nytt; men sjelf med förnöjsamt
sinne begär jag mitt bröd och spelar min giga, som syrsan
sitter, fast solen är knapp, på det vissnade bladet och sjunger.»

Sådant berättade der den ärlige Aron, och honom
hörde med tårar och gråt den goda, förståndiga Anna.
Men då han slutat, strök hon med ärmen kinden och ögat,
skakade hufvudet, snyftade, snöt sig och sprang till sin boda,
hämtade kött in, hämtade smör och mujkor och kalja,
rågande bordet med mat; men Aron, den gamle, i nacken
tog hon och nödgade fram att, fast mätt tillförene, äta.

Denne åt, som den ärade bjöd; då nalkades Petrus,
trädde i förstun, öppnade snart den knarrande stugdörrn,
stampade snön från föttren och tog välvördig sin plats in
högst vid bordet, der bänk med bänk i vinkel förenas.
Men då han tändt sin pipa och lagt skinnmössan på bordet,

drog han behagligt en starkare rök och talte och smålog:
»Anna, han kommer ej lätt, din bror, från den blomstrande Hedda;
fast är den raske Mattias, min vän, som en gädda på kroken;
men om dig lyster, så kom, och vi färdas i afton gemensamt,
äldre och yngre, och fira med fröjd hans förlofning på herrgåln.»

Sagdt; och alla de hörde hans ord med förundran och glädje.
Genast klarnade åter den kunniga Anna i synen,
gick till sin kista att klä sig, och dottern sig klädde tillika.
Sonen, den reslige Karl, tog endast sin skarlakansväst på,
knäppte sin jacka igen, uppjämkade byxorna högre,
spände sitt bälte om midjan och stod re'n färdig till aftåg.

Men till sin mecka vid brasan begaf sig den ärlige Aron,
tog den rykande än af hetta uppå sig och sade:
»Petrus, förståndige vän, det är tid, att jag tackar och vandrar
nu, se'n du dygnet om i din gård välplägat och födt mig.»
Många bemedlade män må jag träffa i afton på herrgåln,
hvilka mig hylla som du och bjuda på glädje och gästning,
ingen träffar jag dock som den kunniga Anna att skattas,
hvilken, fast mätt jag var, mig tvungit att äta än mera.»
Sade och fattade stafven, beredd att tåga till herrgåln.

Honom hejdade dock den ärlige Petrus och sade:
»Aron, det höfves ej dig att, sjutioårig, i mörkret
tåga till fots från min gård, då jag än har hästar i stugan,
tungt det vore för dig, men för mig en nesa i socknen.
Derför åker du bäst, då min son med vigare fötter
skyndar på drifvan sin färd och skidorna tyglar i farten.»
Sagdt; och den åldrige satte sig glad för brasan att vänta.

Men storståtlig och grann i sin grönrödrandiga ullkjol,
halsen beprydd med en duk af kattun, mångrosig och färgrik,
trädde hon fram, lik sommarn i prakt, den förståndiga Anna.
Färdig att resa var hon, och beredd var den blomstrande dottern.
Skymmeln spände den reslige Karl snart färdig i redet,
fällar i släden man bar, och ut begåfvo sig alla,
väntande glädje och dans; inhysingen Pavo allena
låg på den sotiga muren och sträckte ett ben och ett annat;
röra sig iddes han ej till den kalla, besvärliga färden,
utan han älskade mer gårdsvaktareposten och valde
hvilan och hettan och röken och barnens och syrsornas sällskap.

Sjunde sången.

Petrus sjelf och hans dotter och Anna och tiggaren Aron
började sakta sin färd med den härdiga skymmeln i redet.
Skakande tyglarna, talade då den förståndige Petrus:
»Aron, min vän, fast fålen är god, ej vill jag i traf dock
åka, ty lasset är tungt, men biter dig kölden i meckan,
säg, och jag smäller ett slag, och vi dröja ej länge på vägen.»

Honom svarade rörd den ärlige tiggaren Aron:
»Pecka, bekymra dig ej; om ock naken på släden jag sutte,
färden jag nämnde ej svår, då med dig och din hustru jag färdas.
Godt är ett rågadt bord, då man hungrande kommer i stugan,
god en pels, då man fryser, och god en bädd, då man trött är;
ringa är detta likväl mot menniskogodhet att sättas.
Hyllad jag blifvit af er som en far, min mecka är tvättad,
magen är spänd som en trumma, och nu jag åker beqvämligt,
vårdad ännu, då jag lemnat er gård; helt annat jag utstått,
såsom en gång, då jag gick och ärnade tigga i staden.
Missväxt drabbade landet, i socknarna saknades föda,
bonden knappade, tiggaren svalt. I staden, jag tänkte,
fins ett rikare folk med fetare åkrar och egor.
Så jag tänkte och tiggde mig fram med möda; den gamla
foten vägrade ofta att gå, och påsen på ryggen
tyngde, fast blottad och tom. Uthungrad med svikande krafter
kom jag till staden omsider och såg ett under af alla,
såg, förståndige vänner, hvad ej jag tillförene skådat:
gårdar, men ej kring gården ett fält med åkrar och ängar,
icke vid knuten en teg, som burit en pipa tobak ens,
gårdar funnos der blott, högtimrade, fönsterförsedda;
målade, stolta att se, framsträckte de brokiga rader
långt, och emellan dem korsade hundrade vägar hvarandra.
Åter på vägarna hördes ett dån som af åskor och stormar;
kärror rullade fram, fyrhjuliga, silfverbeslagna,
präktiga, byggda som hus: af de trafvande fålarnes hofvar,
piskornas smällar, kuskarnes skri och hjulenas buller
dånade luften och darrade fönster och väggar omkring dem.
Men långt undan bekymren, med fröjd förnötande dagen,
sutto i hvarje af dem guldsmyckade herrar och fruar,
fjärlarna lika, som sitta i skimrande skrudar på blomstren,
när solstrålen är varm och sommarens vindar dem gunga.
Häpen gick jag på sidan och strök mot väggarna meckan,

mössan i handen jag bar och stannade ofta att helsa;
ingen såg mig dock an, men alla de skyndade fram blott.
Sådan kom jag, af ingen bemärkt, till ett öppnare ställe,
jämnt, med stenar belagdt, af lysande gårdar omkringhvärfdt.
Der afbröt jag min färd och stod i behagelig trygghet,
armarna slagna i kors, och beundrade. Främst dock af alla
lyste ett hus, som en by till sin vidd, till sin höjd som en bergås.
Detta beundrade jag och kunde ej mätta mitt öga,
seende jättarnes verk, ty af menniskor var det ej uppbygdt.
Men der stod vid min sida en man, som sopade flitigt
vägen och sköt med sin qvast den ymniga smutsen i högar;
honom, med önskan att fråga om allt, tilltalte jag slutligt:
'Säg dock, min vän, om en kyrka det är eller annars för kungar
ärnadt och bygdt; af förvåning är hela mitt sinne betaget.'
Så jag sade, men han teg stilla och bet sig på läppen,
leende slugt, och ett skändeligt spratt han närde i hogen;
ty då jag vände mig om att åter beundra och skåda,
sänkte han qvasten i dyn och slog mig på ryggen: en svart fläck
stannade efter, och styggt nedsmordes den tvättade meckan.
Sorgsen begynte jag gå och ville ej strida i otid,
rädd i min hog och försagd som tuppen på främmande sophög
men af en svårare strid jag möttes; en gosse, i trasor
höljd, uthungrad och svart, såg slaget; med ljudande gapskratt
smälde han händren ihop, högt hoppande; hitåt och ditåt
vände han blickarna se'n och kallade vänner. I blinken
ljöd till höger och venster ett sorl: barfotade ungar
trafvade fram, kringyrda af smuts, med jublande fröjdrop
sågo de mig och sprungo på svingade fötter omkring mig.
En lopp djerfvare fram och slet mig i meckan, en annan
hotade blott och sparkade upp som en fåle, den tredje
slog sig på knäna och skrek i sin fröjd spetsfundiga speord,
medan den rörliga flocken allt mer förstärktes och stundligt
käckare blef att nalkas och fly. Af skam och förbittring
svor jag och rusade fram nu åt ett håll, nu åt ett annat.
Ändtligt fick jag med list en fången och slängde i flocken
honom och slog en annan omkull som en kägla; på en gång
grep jag dem båda igen och agade båda med tung hand.
Skriande sprattlade dessa, med nödrop sprungo de andra
vida omkring; folk skockades snart; två männer med sablar
togo mig fatt, och snart, af en sorlande skara omkringhvärfd,
fördes jag bort längs vägen och blef i ett fängelse insatt.
Men då jag såg mig häktad och såg, hur dörren igenslöts,
greps mitt hjerta af sorg, och jag satte mig neder att gråta,
tänkande rörd på den tid, då jag lefde värderad af alla.

tänkande rörd, hur jag nu med grå hår skulle som fånge
sitta bland fångar och ej få glädjas af himlen och ljuset.
Bittert satt jag och gret, men nära min sida på bänken
hvilade två förståndige män med fjättrade fötter,
glädtiga, språkande tyst om egna bedrifter och andras.
Desse fördrogo ej länge min sorg, men svuro i hast till,
snäsande båda; och så tilltalte mig bittert den ene:
'Kyrktjuf, sjung dig ej hes, att din stämma må ljuda behagligt,
när sångmästaren snart slår takt på din rygg och du åter
tvingas att hålla till fyrtio par den vanliga tonen!'
Så den ene, och strax tog äfven den andre till ordet:
'Gråskägg, trifs du ej här, så bjöds du ej heller att komma!
Är dock fördömdt, att en hvar, som taklös irrar i landet,
sist skall tränga sig hit att störa en man i sin boning.'
Sådant talade dessa och mycket, som liknade detta,
ändlöst gäckande mig och bespottande dagen igenom.
Men när solen försvann från fönsternas galler om qvällen,
kom fångvaktaren in och gjorde på trätan en ände.
Mat inbragte han äfven och satte på bänken ett soppfat,
satte dit bröd, men se'n försökte han fötternas bojor,
om oskadda de voro, och slog med en hammare på dem.
Åter, när allt var bestyrdt, som sig borde, begaf han sig dädan,
bister att se, men han manade mig att äta och sade:
'Ät, björnhufvud, och salta dig nu, se'n får du måhända
sitta vid vatten och bröd en månad och släcka din törst här!'
Sade och bommade dörren igen. Af rädsla betagen,
genast till maten jag lopp, att bereda min mage till fastan.
Mycket belopp sig dock icke på mig, ty som hungriga vargar
kommo de andra i hast, och snart sågs bottnen i fatet.
Men då de ätit och jag satt ensam och gnagade benen,
talte de sakta en stund i hvarandras öron betänksamt,
hvälfvande stora förslag: på en gång uppsprungo de båda,
grepo mig, svingade högt blankt slipade knifvar och sade:
'Ropar du, hugga vi till; men svär vid Gud att oss icke
röja i natt, då vi ärna att fly, om du älskar att lefva!'
Dessa jag svarade åter med fröjd och hopp i mitt hjerta:
'Vänner, ej vågade jag en pipa tobak på ert vett mer.
Kostligt, menen I knifvar och ed behöfvas att tvinga
fången från vatten och bröd till menniskoföda och frihet?
Men dock svär jag, vid Gud, att ej röja er, utan er bistå.'
Sagdt, och de lemnade mig, framtogo ur gömmorna filar
båda och satte sig ned att nöta på fötternas bojor.
Arbetet gick dock ej fort, af männerna droppade svetten,
men jernbojan var stark; fast filad tillförene, höll den.

Bäggo jag hjelpte i vexling och delade mödan med glädje,
längtande ut; så kufvades vid midnatten omsider
jernen, och männerna svängde med löje de lediga föttren.
Snart uttogo de då en stock, lösskuren ur väggen,
gömd för spejarens öga af halm, som pöste i sängen,
denna togo de ut, och vi kröpo med glädje ur rummet.
Skyndsamt hunno vi smygande fram till änden af staden,
men der stannade tvärt den ena kamraten och sade:
'Vänner, ej höfves det oss att springa som harar till skogen
rädda och tomma, men mig syns bäst, att vi borgarelåsen
pröfva förut och taga, hvad nyttigast är för vår resa.'
Sagdt; och den andre jakade strax. Mig lyste att skuldlös
vandra min väg, och jag tog af männerna hjerteligt afsked.
Tårögd skildes jag från dem och gick lättfotad; men desse
dröjde och vandrade af att stjäla i närmaste gårdar.
Så, förståndige vänner, förlopp stadsfärden; en dylik
gör jag ej sjelfmant mer och fruktar ej heller att tvingas;
ty fast jag noga beskrefs från predikstolen och alla
mantes att taga mig fatt och föra mig fängslig till staden,
skyr dock en hvar att plåga den åldrige Aron och lyssnar
hellre på gigan, då glad jag knäpper en polska om qvällen,
än han min gråt vill skåda och höra min jämmer och klagan.»

Sådant berättade nu den förståndige Aron, och alla
hörde med nöje hans ord. Mellertid framlunkade fålen
käckt, och man visste ej af, förr'n herrgårdsbacken man uppnått.
Der nedhoppade Petrus och gick vid sidan af släden,
skjutande på, och med tömmarna smälde han skymmeln på länden;
uppför gick det med fart, och i hast stod släden vid stugan.
Nöjde förnummo de genast, att festen var börjad der inne,
sollikt tindrade ljus ur de öppnade gluggarnas imma,
dörrn stod vida på gafvel, och ljud af en stojande polska
susade fram som en storm och fylde den rymliga förstun.
In förfogade sig den förståndiga Anna och dottern,
in gick tiggaren Aron också, men den ärlige Petrus
band vid släden sin häst, se'n han låtit den tumla sig först der.
Stolt stod skymmeln och gnäggade se'n bland främmande hästar,
ätande nöjd vid sitt lass och med hofven straffande grannen,
hvar gång denne för djerft pånosade höet i släden;
Petrus, hans egare, åter begaf sig till stugan och ingick.

Åttonde sången.

Sång, låt höra hvad allt den förståndige Petrus i stugan
såg, då han tågade in och stannade häpen vid dörren!
Tolf tättskockade par kringsvängde på golfvet i polska:
stolta, med ögonen blängande qvinnorna, männerna åter
ödmjukt böjande hufvudet ned, med blickarna sänkta.
Dansen skötte nu dessa och främst af alla Mattias,
hvilken med glam kringförde den aktade Anna och Hedda,
medan på närmaste bänk två tagelbespända fioler
strökos af kunnige män och ljödo med gigor i samklang.
Närmare bordet satt Zacharias, värden på Hjerpvik;
ensam, stolt som en kung och med armarna knutna på bröstet
såg han på dansen, så ofta han ej ölstäfvan iakttog.
Gent mot den ärades plats vid den blossande brasan på härden
värmde sig tiggaren Aron i bredd med den gamla Rebecka.
Aron stälde som bäst jerngigan i ordning, Rebecka
gungade stilla och smekte på knät den spräckliga katten.
Men den förståndige ryssen, den brunskäggyfvige Ontrus,
ropte i vimlet och höll aflägsna de dansande paren.
Tvenne kamrater han re'n bragt under en bänk, och i trygghet
hvilade desse, den tredje han höll med möda i famnen.
Denne, fast oförmögen att stå på de svigtande benen,
stretade mot och ville ej lemna den glädtiga dansen.
Honom dock, jämt kringknuffad och stött, framsläpade Ontrus,
mödosamt trängande fram till den rymliga bänken omsider.
Sådant betraktade der den förståndige Petrus med undran,
när han till bordet gick och tog välvördig sin plats in.

Tiggaren Aron, så snart han lagat sin giga och värmt sig,
gick att sätta sig vid spelmännernas sida på bänken.
Honom, strax då han kom, tilltalte den ärlige Anders,
hvilken med ledsnad gned på fiolen, begärlig att dansa:
»Skulle så sant du spela fiol, som du knäpper på giga,
kunde den yngre en stund få glädjas af dansen i afton;
men som ett väggspel sitter du nu och förmådde väl knappast
styra en takt, om ej jag med fiolen regerade polskan.»

Till smålöje sin mun drog tiggaren Aron, betänkligt
skrapande sig vid örat och halfbrydd talande detta:
»Månne jag komme i hog kanhända en polska på gamla
dagar ännu, fast på länge jag ej haft stråke i handen?»
Sagdt, och den bjudna fioln med förstäld okunnighet tog han.

Sakta spelte han först, försökande; men om en kort stund
fylde sig tonen, och takterna rullade snabbare, hastigt
tvang han ur strängarna ljud med en svingande stråke; på en gång
klingade bas, qvint, alt och tenor: vid hans sida förstummad
gapade grannen och sänkte fioln; men till stormande ifver
växte de dansandes lust. Svett lyste på parenas pannor,
pertorna flögo ur klykorna, stolar och bänkar förströddes,
fallandes rop, taktstampningar, gapskrattsalfvor och rökmoln
hvirflade om hvartannat, och svigtande brakade golfvet.

Gamla Rebecka, fast tätt till den blossande brasan hon trängt sig,
stöttes af våda också, att så när hon fallit af muren:
klagande drog hon sig undan och satte sig närmare dörren.

Af medlidande rördes den ärlige Petrus i hjertat,
när han den åldriga såg, hur af alla förskjuten hon satt der;
bordet förlät han och ölet och gick till den gamla och talte:
»Hej dock, Rebecka, hvad båtar det här att klaga och sörja?
Kom, och jag leder dig fram till det rymliga bordet i trygghet!»

Honom svarade åter den skröpliga, halta Rebecka:
»Nej, förståndige Petrus, i vrån må jag gömma mig undan;
närmast grafven är vrån mest passlig ändå för den arma.
Som på det skjutande trädet ett löf, fjorgammalt och vissnadt,
sitter jag här bland unga, som fröjdas af lifvet och dansen.
O, att jag toges bort till de andra, som myllas i jorden!»

Sade och snyftade bittert och gret. Välaktade herren,
nyss inkommen att se för en stund det glada gelaget,
stod, åhörande rörd de vexlade orden, och talte:
»Önska ej slikt, Rebecka, och tänk ej på grafven i otid!
Hvem, då ej du mer rörs i den rymliga stugan, skall väcka
pigorna upp till rock och till väf, hvem pyssla med katten,
hvem ge hönorna mat och akta på äggen beständigt?
Lyft ditt öga och se der borta på bänken den gamle
Aron, hur hjerteligt lugn han gnider fiolen och svettas;
sådan han syntes mig sist, då han spelade giga på tingsgåln,
syns han ännu, okufvad af ålderdom och bekymmer.
Armen han svänger med kraft, lätt löpa de rörliga fingren,
ögonen lysa af frid, att med himmelens stjernor förliknas;
modig, Rebecka, som han må du möta den svårare dagen.»
Sade och forslade sakta den gamla till bordet; och gumman,
stolt af den heder, hon rönt, förglömde sin jämmer och satt se'n
gungande stilla, och tyst välsignande gamla och unga.

Men när polskan var slut och fiolerna tystnat och gigan,
ryckte den kunniga Anna sin man förtroligt i rocken,
och då hon fört till ett hörn den välförståndige Petrus,
talte hon hemlighetsfullt och hviskade honom i örat:
»Ville du icke förmå Zacharias, värden på Hjerpvik,
att för sin blifvande måg och sin hjertligt älskade dotter
hålla som far ett förmanande tal, som de dag ifrån dag se'n
skulle i vördsam hog förvara och rätta sig efter?
Så var fädernas sed: då de gåfve sin dotter åt mannen,
talte de gyllene ord, uppmuntrande honom och henne;
aldrig glömde väl se'n de unga den varnande rösten,
utan den följde dem åt som förlofningens minne beständigt.
Så för de ungas skull som för gästernas måste han tala,
så att en hvar högtidligt må se de bådas förlofning.»

Henne svarade sakta den välförståndige Petrus:
»Icke ännu är det tid att sätta din vilja i verket.
Sådan är Zacharias: han vill, då förplägningen börjar,
dricka i ro, och han ger ej gerna sin granne ett svar då;
men då han suttit en tid vid sitt stop och det värmande ölet
lossat hans tungas band, framflöda de sparade orden,
bubblorna lika i mängd på den forsande bäcken om våren.
Ingen närmar sig då, som ej genast tvingas att lyssna,
om han förtäljer en sak eller varnar och rättar de yngre,
och man bytte väl strax och gåfve med glädje emellan,
kunde man skaffa sig så hans talande mun och hans klokhet.
Derför vänta allenast en stund tålmodigt; din önskan
fyller han snart af sig sjelf, Zacharias, den ärlige gubben.
Ty lätt ser du dock re'n, hur hans panna förklaras, hur munnen
ler mot drycken förnöjd som en and, der hon dyker i sunden,
och hur han sitter som ängen i regn, upplifvad vid bordet.
Men mellertid är det bäst, att du sköter ett roande samtal
eller också till en artig minett uppmuntrar de unga;
mitt skall det vara att ge Zacharias stämma och tunga.»

Sade och lemnade snart den aktade Anna tillfredsställd,
tog från det rymliga bordet ett stop förnöjsam i handen
och tilltalte sin vän, den ärade värden på Hjerpvik:
»Drickom ännu, Zacharias, i fröjd tillsamman, som fordom
äfven i svårare dar vi drucko med modiga sinnen;
ty det höfves dock bäst den förgängliga menskan att glädjas,
likasom ekorn, lätt i sin hog, på det bräckliga flarnet
seglar från våg till våg och väntar att hinna till stranden.»

Sade och drack; då höjde också Zacharias sin kanna,
lifvande hjerta och själ med skummande öl, som hans lust var,
men sin förståndiga vän se'n svarte han gladt och förnöjsamt:
»Visst må jag fägna mig nu, ty som ögonstenen och ljuset
skattar en far hvar lycka, som händt det älskade barnet.»

Så samtalade dessa och hörde fiolerna åter
stämmas och sågo en artig minett tillställas på golfvet.
Men till bordet och till den förståndige torparen Petrus
sällade mången sig då, som försmådde den glädtiga dansen,
sökande hellre ett skummande öl och joller och samtal.
Kom bland andra också den varubeprisande Ontrus.

Honom brydde der strax den ärlige Petrus och sade:
»Se dock, dansar ej du, danskunnige broder? Kanhända
fruktar du qvinnornas list, om de skulle förblinda ditt sinne,
om, din värderade hustru till harm i det rika Arkangel,
flickorna skulle som skänk framlocka en duk ur din väska.»

Så han sade och teg; men den brunskäggyfvige Ontrus
satte sig nära intill och tog hans händer och svarte:
»Sådant fruktar jag ej, förståndige Petrus, och gerna
ville jag dansa bland andra, ty sång och dans är det bästa;
men jag finner ej lätt en flicka, som icke försmår mig.
Nalkas jag vänligt och räcker min hand, då springer hon undan,
skrämd af mitt skägg, och hon ler, och de öfriga skratta med henne;
ingen besinnar och tror, att äfven den främmande mannen
eger ett hjerta, der glädje och sorg kan väckas af andra.
Ville helst du, min vän, åhöra och fylla min önskan,
ber jag dig nämna vid namn och beskrifva till stånd och till vilkor
några, som dansa här nu, den raske Mattias till ära.
Först, hvem är hon, den vördiga, välansenliga gumman,
som, framskridande främst som det gungande skeppet i hamnen,
mäter sin takt och sin randiga kjol utbreder med fingren?
Ädel synes hon mig och ett mönster för gamla och unga.»

Honom svarade glad den välförståndige Petrus:
»Anna och ingen annan det är, min aktade hustru,
hvilken i många skiftande år, som kommo och flydde,
trogen vårdar mitt hus och skänkt mig söner och döttrar.
Mig berömmer den man, som henne berömmer och ärar.»

Och han sade igen, den varubeprisande Ontrus:
»Lycklig tyckte jag dig, min vän, tillförene redan,

treflig och rask och förnöjd, som du var, och aktad af alla
trefaldt kallar jag nu dig lycklig och säll, då en sådan
hustru blifvit din lott; ty från himlen kommer det goda.
Nu må du säga också, hvem är han, den reslige gossen,
som kringsvänger som bäst den unga, beskedliga Hedda?
Yster går han och stolt i sin valmarsjacka som fålen,
när på en grönskande äng han betar bland andra och modigt
skakar sin fylliga man och gnäggar af glädje och kärlek.»

Honom svarade åter den välförståndige Petrus:
»Denne är Karl, min älskade son; hur han artar sig framgent,
vet Den, honom mig gaf: Han styre det allt till det bästa!»

Härpå talade snart den varubeprisande Ontrus:
»Likasom odlarn vårdar det träd, han sådde, och ständigt
ser på dess växande stam och vattnar och väntar sig fägnad,
så gör äfven en far med sitt barn; må den unga beständigt
tänka på faderns bekymmer och bli hans glädje i stället!
Ännu finnas här två, som jag önskade känna: — den raske
ynglingen der och den blomstrande flickan, han leder behagligt.
Vacker är han, och hon kan bäst jämföras med Hedda.»

Honom svarade åter den ärlige Petrus och sade:
»Drängen skådar du der, den snabbe, driftige Anders,
son till en ädel man, Zacharias, värden på Hjerpvik.
Prisar du ynglingen nu som rask i den flyktiga dansen,
dubbelt skulle du höja hans lof och beundra hans ifver,
såge du honom en gång, der i svett han rödjar sin faders
kärr och, stark som en björn, uppbryter den rotade granen.
Flickan, förståndige vän, är min dotter, den äldsta, vi ega,
Anna och jag; hon sköter vårt hus och spädare syskon,
lindrande moderns möda med flit, som döttrarnas pligt är.»

Honom svarade rörd den varubeprisande Ontrus:
»Lycklige, trefaldt lycklige du, som sitter i vänners
krets, värderad och känd, och trampar ej främmande trakter!
Lugn betraktar du här en trogen maka och skådar
väl uppfostrade barn, som blomstrande plantor vid bäcken,
medan en annan, från fädernebygd och bekanta och fränder
skild, kringtågar, försmådd som den oupplösliga gåtan.»
Sade och snyftade sakta och gret; klartindrande tårar
rullade ned på hans kind och vätte det yfviga skägget,
men som en honung ljuf flöt saknaden genom hans ådror;
ty han mindes sitt hem, han mindes det isiga hafvets

stränder och Dwinas flod och det varurika Arkangel,
och han tänkte dervid på sin hustru, som suckade ensam
ofta i dagens bestyr och ofta i nattliga hvilan,
samt på sin älskade son, den späda, som lemnades fjärran,
jollrande än och stammande fadersnamnet med glädje.

Nionde sången.

Sådan sörjde han nu, den varubeprisande Ontrus,
och uppväckte hos mången de svalkande tårarnas vällust.
Äfven fuktades du, förståndige Petrus, i ögat,
när på din hustru du såg, den goda, förståndiga Anna,
och på din reslige son och din väl uppfostrade dotter,
gladt erinrande dig, hur på Tjäderkulla de samfäldt
bodde i ostörd ro som fogelungar i nästet.

Bägge greto de der af sorg och glädje i vexling,
medan de drucko sitt öl och sågo den långa minetten
slutas och hörde fiolernas sorl nedstämmas och gigans.
Men då reste sig hög Zacharias, värden på Hjerpvik,
lemnande säte och rum vid öfversta änden af bordet,
och framträdde med manliga steg allvarlig på golfvet.
Alla betraktade strax med förvånade blickar den gamle;
ty så var han att se som ett åskmoln, när det på fästet
tågar i rodnande prakt och kyler den qvalmiga dagen.
Hotfullt stannar det då omsider; den fjättrade viggen
bryter sig lös med dån och beströlar det yppiga regnets
genomskimrade skur; men odlaren häpnar och fröjdas,
skådande himlen i hot och den tvinande tegen förfriskad.
Sådan syntes han nu, Zacharias, der han betänksam
gick till sin aktade måg och sin dotter, som nära hvarandra
sutto och vexlade kärliga ord på den rymliga bänken.
Skyndsamt stodo de upp, då de sågo den åldrige nalkas,
båda, och lyssnade till, om han hade en sak att befalla.

Men det klappade re'n på hans läpp, det besinnade talet,
längtande ut, och han tog den raske Mattias vid handen,
tog sin dotter också och fordrade tystnad och sade:
»Äfven att dansa är väl på sin tid; jag tadlar ej dansen,
tadlar ej heller joller och skämt, då det öfvas anständigt;
men man hör dock ej alltid, så länge det skiftande lifvet
varar, fiolers ljud och gigor, som mana till polska;
glädjen sändes ej heller så rik till den bördiga jorden,

att den beständigt förmår med vederqvickande håfvor
hugna en menniskas själ och böja dess sinne till skämtet;
derför gagnar det väl att i tid påminnas om allvar.
Äfven det vacklande barnet förstår, hvar lära förutan,
njuta sin lycka och vet att trifvas och leka i glädjen;
men att vid hårdare dar och vid mödosammare pligter
handla med mod och hvad rätt, hvad orätt skilja med klokhet,
dertill måste du öfvas af många betänkliga skiftens
vexlande lopp eller ledas af den, som mera bepröfvat.
Derför är det dock väl att höra den åldriges varning.
Först må du gömma, Mattias, de ord, jag dig lägger på hjertat,
tretio-årig sjelf den sextio-årige gubbens:
Låt din förtröstan ej gro på ditt hemmans tegar allenast,
sörj ej mer, då du mister en sak, än du gladdes att få den,
sist gå så med din hustru till doms, som du går med ditt öga!
Enkla synas de väl, de härliga språken, af fädren
ärfda från barn och till barn, men huslig lycka och välgång
växa ur dem, som blommor ur ängens bördiga sköte.
Se, hvad du eger, och allt, hvad af menniskohänder ihopbragts,
har sin fiende ock, olyckan: din lofvande åker
härjas af hagel och frost, och din hjord förstöres af vilddjur.
Så omskiftar din lycka, som snö försvinner om våren,
är den ej tryggad på fastare grund än på jordiska håfvor.
Men då du lider en skada, betänk, hvad glädje dig skänktes
af det förlorade först, och väg derefter din saknad,
och jag tror, du ej då skall sörja din hjessa till grå hår;
ty som sparfven från år till år förstorar sitt näste,
öker ock menniskan gerna sitt bo och värderar ej mycket,
hvad hon förvärfvat re'n, ty det icke förvärfda är mera.
Men mot din hustru vare du mild, som det egnar den starke,
jämt erinrande dig, hur mycket den svaga dock gagnar,
när hon med foglighet vänjes att se i mödan sitt nöje.
Ty så säger jag dig, och så är en hustru för huset,
likasom bandet, som sluter omkring det rymliga stopet;
kraftlöst synes det visst och spädt och ringa till nytta,
men försök dock en gång att förstöra det: remna vid remna,
lagg afsöndrad från lagg skall du se och ölet omkringspildt.
Derför gå med din hustru till doms, som du går med ditt öga!
Men, förståndiga Hedda, till dig vill jag tala å nyo,
såsom jag plantat förut i ditt bröst allvarliga läror
från den dag, då din mors mildt varnande stämma var tystnad
och på mig ensam föll det tunga bekymret om barnen.
Ofta har jag dig sagt, hur den bräckliga qvinnan beständigt
måste vid tålamod och vid eftergifvenhet vänjas,

ty att af andra bero är dess lott, men hon märker ej tvånget,
när hon viker, hon märker det blott, när hon vredgas och trotsar.
Se, det säger jag nu och tror, du skall se det besannadt,
när du som maka en gång åtföljer Mattias i lifvet:
friden knytes af ingen, om ej af hustrun i huset.
Äfven en godsint man kan ledsna ibland och på henne
hämnas en grannes bitande ord, en tjenares tröghet;
men då egnar det henne att blidka hans hetta med saktmod.
Tyst må hon tåla hans knot, tills ifvern lemnat hans sinne,
likasom björken böjer sin topp för ilen och tåligt
väntar på aftonens stund, när stormarna längta till hvila.
Snart nog ångrar han allt det hårda, han sagt i sin vrede,
om ett förtörnande svar ej ligger och retar hans sinne,
och han önskar ej mer än att godhet gälda med godhet.
Så blir lugnet befäst, och sämjan växer, och qvinnan
tryggar sig glad vid den starkares arm och beskyddas af honom;
sjelf han eger sin fröjd i henne och ger för den kära
lif, om det gäller, och gods, som den tandbeväpnade hunden
stannar mot vargen med mod för hjorden och trampar och trampar,
färdig att kämpa för den och föraktande hotet af döden.
Men hvad förnämligast gör en menniskas lycka i verlden,
binder makar i frid och förliker och tröstar och gläder,
är gudsfruktan, som aldrig är mätt af det goda och rätta.
Denna förvaren båda och lefven och rörens i den blott!
Den gudfruktiges ro är som furan, vuxen på heden,
tryggad och fast, ej böjer en storm den väldiga stammen;
samlas ock många att hugga den ned med förenade krafter,
går det ej lätt, manhaftiga slag, väl öfvade armar,
långt dagsverke behöfs dertill och yxor af godt stål.»
Så förmanande slöt Zacharias, värden på Hjerpvik.

Genast var det att se, hur de öfrigas tigande läppar
öppnades hastigt till lof och beröm för det ljudande talet.
Men så hviskade mången sin granne förtroligt i örat:
»O, att han drucke, som nu, Zacharias, från morgon till afton;
gerna trakterade den, som klok förnöjes af klokhet.»
Medan det hviskades så och en hvar förnöjdes af talet,
gick Zacharias tillbaka och tog välvördig sin plats in
högst vid bordet, der bänk med bänk i vinkel förenas.
Ej förglömde han der att tömma sitt stop för de sinas
stadiga lycka och väl, ej heller att röra sin tunga
ömsom i egna förståndiga värf och ömsom i andras,
såsom han mycket sett och mycket bepröfvat i verlden.
Men på den ärlige Aron, som lagt fiolen på bänken,

medan han sorglös satt och torkade svetten ur pannan,
höll välaktade herr kommissarien sitt öga beständigt.
Honom värderade så den förståndige herrn, att han hellre
låtit omsider sin yppersta dräng borttåga till andra,
än han den åldrige släppt ur sin gård. En fradgande stäfva
tog han i handen till slut och bjöd den gamle och sade:
»Aron, min vän, drick öl och förfriska dig, som du förtjent har
genom din polska, som ljöd som ett nordanväder i furan;
se'n må du kasta din tiggarestaf på den blossande brasan.
Här må du lefva, min vän, på din ålderdom lugn och betryggad,
beten meta åt mig, då jag fiskar med krokar om sommarn,
jaga från åkern svinen och höns och tuppar ur trädgåln.
Slikt må om sommaren bli din befattning, den hårdare vintern
må du förnöta i stugan och sitta med pipan i munnen,
bindande ryssjor och nät och lappande hålen på noten.»

Stäfvan emottog rörd den förståndige Aron, sitt anlet
lyfte han högt, att den svällande tårn knappt kunde ur ögat
rulla, men glad i sin själ genmälte han: »Prisa och tacka
vill jag min Gud, som mig förde till er, välaktade herre!
Mycket jag pröfvat, det värsta af allt för den grånade gubben
var dock att vandra omkring som det irrande molnet i luften,
utan att känna ett rum för den efterlängtade hvilan.
Ofta med ängslan såg jag på färder från socken till socken
från landsvägen emot kyrkgårdarna. 'Aron', jag tänkte,
'äfven den uslaste här i den by, du tågar igenom,
har dock sin tröst och sin borg der inom den hägnande muren;
du, hvar dig unnas en gång att hvila ditt tröttade hufvud,
vet ej, och främling blir du i dödens gård som i lifvets.'
Så jag tänkte, värderade herre, och skyndade framåt.
Nu må jag prisa mig säll, ty jag eger ett hem, då jag lefver,
eger ett hem, då jag dör, der en vän och en annan kanhända
stannar och säger: 'Se, här göms Aron den gamle från herrgåln.
Träsket ljuder ej mer af hans morgonsånger, hans giga
klingar i stugan ej mer; men den åldrige sofve i frid här!'»
Sade och gret af glädje och tömde det fradgande ölet.

Så samtalade dessa, och lyssnande bidde de andra.
Sedan skötte man åter med glädje den stojande dansens
muntra bestyr, och den fattige var som den rike vid godt mod;
ty man saknade ej fioler och skrällande gigor,
polskor, minetter, förplägning och ord i den rymliga stugan,
medan man firade der till grycnde morgon i samdrägt
männernas lyckade jagt och de älskandes raska förlofning.

Hanna.

Till den första kärleken.

En gång min första kärlek frågte jag:
»Min lefnads stjerna, säg, hur tändes du,
och hvadan eger du ditt milda ljus?»
Då sade stjernan: »Har du sett nå'n gång,
hur lätt en flyktig sky kan skymma mig?»
Jag sade: »Än med mörker, än med ljus
ett moln gått upp och dolt dig för min syn;
dock brann du lika klar, se'n det försvann.»
Och stjernan sade åter: »Har du sett,
hur lätt en jordisk dag fördunklar mig?»
Jag sade: »Mången jordisk sol jag såg
gå upp i glans och öfverstråla dig;
dock gick den ständigt ned, men aldrig du.»
Då sade stjernan: »Tror du på mitt ljus,
och vill du tända lifvets hopp dervid?»
Jag sade: »Bortom molnet log din blick,
och bortom dagens bländsken brann du klar,
och bortom grafven skall du lysa än.»
Då sade stjernan: »Vet du, hvad jag är?
En suck jag är ifrån din egen barm,
som sökt med fridens hopp en högre verld;
en blixt jag är utaf ditt eget lif,
som flög i strålar till sitt hemland upp;
ett solljus är jag af din egen själ,
och i min milda låga lefver du.»

Hanna utgafs första gången 1836.

Första sången.

Liksom den bäck, der rann,
för den, som rinner här,
vi voro för hvarann,
så länge du var der.

Glad midsommarens qväll re'n nalkades. Solen i vester
strålade klar och kastade ljus på den landtliga prestgåln,
der uråldrig den låg vid den speglande viken af insjön.
Men i sin kammare satt vid fönstret den vördige pastorn,
rökte sin pipa och blickade ut mot vägen i längtan,
stundom med handen fläktande bort den skockande röken.
Glad han i afton väntade hem från Åbo sin enda
älskade son, ett år, om ej mer, re'n saknad i hemmet.
»Går din examen väl och du kommer med hedrande vitsord,
bjud då gerna en fattig kamrat till sällskap för sommarn,
ty här vandrar du ung bland gamla och ledsnar väl annars.»
Så han skrifvit, och nu han satt vid sin pipa förnöjsam,
väntande båda, förnämligast dock den älskade sonen.

Men mellertid vid väfven, i hushållskammaren uppstäld,
satt hans dotter ännu, den sjuttonåriga Hanna.
Frisk satt flickan och röd som ett smultron, vuxet i skuggan,
fri i sin lediga drägt att sköta det ljufva bestyret.
Barmen i snören ej spänd, med ett maskfritt hjerta inunder,
vidgades fullt och lyftes af andedrägten i vågor,
när med sin blottade arm hon slängde den rörliga spolen.
Men som en spegel klart var ögat och lyste af glädje.

Länge hon väfvit ännu, om helgens timme ej ingått,
glad att skåda en rand allt efter en annan sig fylla;
men då hon ljudet förnam af det klingande uret i kammarn,
hörde hon upp att trampa sin väf, nedlade i korgen
rullar och garn och strök ur pannan den svettiga locken.
Sedan besåg hon sitt verk, af belåtenhet lockad att småle,
fattade saxen ibland och jämnade trådar, som brustit,
tigande, men i sitt sinne likväl hon talade detta:
»Visst en sötare väf ej funnits än denna; hur vackert
randar ej blått och rödt och en tråd af det gula i kanten
Hade jag re'n en klädning deraf att bära i morgon!
Visst, då jag bär en sådan och kommer ur kyrkan en söndag,
litet ifrån bondflickorna skild, och stannar på trappan,

röd af värmen och grann och nättare mycket än alla,
sneglar en hvar på mig och afundsjukas i tysthet.
Men då den aktade herrn, den rike befallningsman, kommer,
spotsk och förnäm, och alla med vördnad vika för honom,
måste han stanna och kyssa min hand, så gammal han än är.»

Så hon tänkte och log och gladdes i hjertat och uppsteg,
öppnade än ett fönster och njöt, lätt flämtande, svalkan,
medan syrenernas doft, med trädgårdshäggarnas blandad,
strömmade in och fylde det genomfläktade rummet.

Men i det samma syntes i dörrn den gamla Susanna,
hvilken i många vexlande år, sorgfällig och trogen,
släpat för gården och trätt med försumliga pigor beständigt.
Denna nu kom andtruten och talade genast och sade:
»Skynda, mamsell, fäst kam i ert hår, knyt klädningen bättre,
tag guldringar på fingren och sidensjalett på er hals snart,
ty nu gäller det mycket, och nu är lyckan i gården.
Se, då i köket jag står och tittar som hastigast utåt,
kommer befallningsman hit helt ny; ny blänkte hans kärra,
ny var hästen, ej skådad förut, och flög som en stormvind,
ny var äfven hans drägt och undransvärdig i fägring.
Men då jag skyndade ut och kom nyfiken på trappan,
såg jag den aktade herrn, hur han helsade alla på gården,
gammal och ung, och hans öga var mildt att skåda som solsken.
Häpnad fylde min själ, och jag neg, då han nalkades trappan,
djupt, att det bräckliga knät knappt mäktade resa sig åter;
så af vördnad jag neg och ärnade digna på stället.
Men nu gick han ej tyst som förut och förmäten förbi mig,
utan han såg helt vänligt och talade. 'Gamla Susanna',
sade han, 'nu är det tid, att du spänner ditt öga och vakar,
ty snart kommer jag hit och förpantar det bästa i gården.'
Så han sade och log, och en mening låg i hans löje,
hvad kan detta betyda? Ett ord, fast tala jag velat,
fann jag ej då. Ett band låg öfver min tunga, och tårar
trängde i ögonen fram, då jag hörde den mäktige herren
skämta som andra och ej förakta den ringare mera.
Lätt dock gissar jag nu, hvad han mente: att allt han förnyat,
kärra och drägt, betyder helt visst, att han ärnar förändra
lefnad också och ej mer föråldras allena och ogift;
men att han kom nedlåten och helsade alla på gården,
dermed sade han: så skall jag komma som känd i en framtid;
åter att mildt han log och lofte förpanta det bästa,
tydde på er, som den ärade vill bortföra som maka.»

Hjertligt skrattade åter den sjuttonåriga flickan,
när hon betänkte den åldrigas ord, hur förunderligt vore,
om hon den runda, vördiga herrns värderade maka
blef och som fru fick gå allvarlig och sitta i soffor.
Men då hon skrattat en stund och fäst sin fläta med kammen,
tog hon spegeln i handen och vände sitt lockiga hufvud,
full af behag, och såg sig med fröjd och talte tillika:
»Gamla Susanna, tycker ni, skulle han välja en sådan?
Ser ni ej lätt, hur ung och hur oförståndig jag synes?
Fy, jag är sjelf snart rädd för mitt öfverdådiga öga.
Skulle han välja en sådan, då re'n i närmaste socknar
mången han funne äldre än jag, långt klokare flickor,
sediga, icke som jag förgjorda att skratta beständigt?
Skall han ej minnas ännu, hur jag förr, då han kom i min barndom,
rymde försagd och skrek, då man ville förmå mig att helsa,
tills han omsider förstod att med guldurnyckeln och klockan
snärja mitt öga och locka mig, tokiga fjolla, i famnen.
Dock, hvad tänka vi på, hur skulle han, femtioårig,
söka sig brud, då som ung han älskat att lefva allena?»

Leende talte hon så och prydde sig, glad i sin fägring,
tog guldringar på fingren och tillknöt klädningen bättre,
men i det samma öppnades dörrn, och den vördige pastorn
blickade in och nämnde vid namn sin dotter och sade:
»Hanna, min dotter, kom, se'n du lagat din klädsel i ordning,
in i min kammare snart, att höra ett ord om din framtid.»

Sagdt, och han tillslöt dörren och gick. Men förvåning hans dotters
hjerta betog, och af aningar fyldes det lekande sinnet.
Spegeln glömde hon strax och nöjet att tänka på kindens
rosiga hy och sitt mörknade hår och sin blick och sin ungdom;
allt förglömde hon genast och sprang till den åldrigas sida,
färdig att söka sig skygd; men hon talade häpen och sade:
»Råd mig, gamla Susanna, och säg, hvad måste jag göra?
Måste jag stå för den ärade herrn och begäras af honom,
spricker min kind af blod, och mitt hjerta hoppar ur barmen;
så förskräckeligt trodde jag ej det vara att giftas.»

»Hå, hå», svarade, leende slugt, den gamla Susanna,
»nu är det annat, mamsell, än att frukta och vara förlägen.
Se, snart ändras dock allt. När vigseln varit, befaller
mannen, och hustrun lyder och räds att ej vara till nöjes;
åter förut är det hon, som har att säga det mesta.

Mins jag dock sjelf, hur jag förr, då han kom den samme, som sedan
blef mig en trogen man, tills döden skilde oss åter, —
hur jag befalte och viste mig spotsk och värd att begäras,
tills han förde mig hem, då jag åter lydde med glädje;
derför gå som en drottning, och när ni kommer i kammarn,
akta knappt värdt att kasta en blick på den ärade herren,
innan han bugat sig djupt och ödmjukt bedt om er ynnest.
Men då han talat och sagt, hvad hans hjerta bjuder att säga,
blickar ni upp med tvekan och syns likgiltig och fordrar
tid att besinna er först och går högmodig tillbaka.
Så skall han lemnas qvar att betänka sin ålder och väga
mellan fruktan och hopp och lära sig akta er mera,
lära med spaknadt mod, att ni ej är färdig att genast
springa en gammal i famnen, så rik och mäktig han än är.
Men allt medan den ärade herrn, nedslagen och modfäld,
väntar och tänker, att ni kanhända föraktar hans anbud,
sitter ni här och har alls icke i sinnet ett afslag;
skådar fastmer med glädje emot er kommande lycka,
hur i ett hus, der allt som ett himmelrike är ordnadt,
ni som värdinna skall rå och, fast ung, bli lika i värde
hållen och lika förnäm som er ädle bedagade herre.»

Så hon sade. Men rädd gick flickan och öppnade dörren,
kom i den svala förstun och stannade, dragande andan
länge och sökande tyst att kufva det klappande hjertat.
Men då hon druckit sig mätt af aftonkylan, och kinden
mildare brann, och barmen sin våg re'n saktare häfde,
rörde hon nyckeln lätt och i faderns kammare trädde.

Rodnande syntes hon der, i sin blyghet ljuf till förundran;
lik en strimma af sjön, som, af morgonstrålar begjuten,
smyger sig in och rodnar emellan skuggiga lundar,
sågs i sin fägring hon nu emellan de gamla i kammarn.
Men af förtjusning greps den rike befallningsmans hjerta,
sinnet af värme mjuknade upp, och kärlekens sötma
blandades mild som honing i bloden och smekte hans ådror.
Pipan stälde han strax med belefvenhet undan och framsteg,
prydlig i later och gång, och helsade flickan med handkyss.
Ordrik var han dock icke, den aktade herrn, till en början,
utan han plirade ömt och myste med munnen allenast.
Men i sin länstol talade så den vördige pastorn:
»Hanna, min dotter, mycket du än ej skådat i verlden,
väl du dock vet, att en menniska föds att försvinna på jorden,

likasom röken skockar sig här och stiger ur pipan,
synlig en stund, och lätt af en fläkt förskingras en annan.
Men för den vise, mitt barn, är sådant en varning att akta
tiden och se till sitt hus och vara beredd, då man kallas.
Derför har jag också rätt ofta i stojet af dagen,
ofta i nattens lugn, på din framtid tänkt och med oro
fruktat att nödgas lemna dig här allena och värnlös.
Nu är bekymret förbi, om du fyller min önskan och räcker
honom din hand, den aktade herrn, som står vid din sida.
Väl är lidelsens tid förbi för den ädle, men helsan
dröjer ännu, och kraften är qvar att råda och handla;
så syns ingen, som tyngs af ålderdom och af krämpor.
Tänker du åter, hur rikt och hur öfverflödigt han eger
allt i sitt hus, hur aktad han är af alla och ärad,
finner du lätt, att ej mången, som han, kan skänka en flicka
lyckliga dar, och du lär att skatta det goda, han bjuder.
Pröfva dig då och beslut, om du vill som maka den ädle
följa och glädja hans lif och dela hans håfvor tillika.»

Rodnande djupt åhörde den sjuttonåriga flickan
talet och blickade ned och kunde ej svara af häpnad.
Men den förståndige herrn, den rike befallningsman, gladdes,
full af förhoppning, och log och gnuggade händren och sade:
»Hade jag färdigt re'n det nyss upptimrade huset,
kunde jag skryta kanske och säga, att ingen i nejden
fört till en sådan boning en ung och blomstrande maka,
så stolt höjer det sig, två våningar högt, på sin kulle.
Men inredningen räcker evinnerligt länge, förgäfves
har jag arbetare legt som myror och skyndat och skyndat;
fönstren komma ej in, och kakelugnarna fela.
Men i det gamla huset är allt uppfejadt och lagadt,
rummen drifna på nytt, allt under mitt öga, tapeter —
knappast eger jag mod att säga, hur dyra de blefvo —
satta i saln, förmaket och äfven i kammarn der inom,
så att man der kan möta också en vinter, då kölden
jagar oss in och vi älska det trefliga tjället och brasan
Kom derför till min fröjd och dela min lycka tillika,
kom re'n snart, mot hösten, då allt är yppigt i trädgåln,
rosorna blomma ännu och krusbärsbuskarna gulna;
kanske mognar ett äpple också, om sommarn är vacker.»
Så han talade glad och gnuggade händren och fortfor:
»Frukta mig ej, fast äldre jag är och tar mig en bister
min, då det fordras ibland, som kanhända ni sett mig vid kyrkan
lyfta förtörnad min käpp och skrika åt bönderna stur dom;

annat akta ej dessa och lyda ej, utan att klappas.
Sådan är jag dock ej mot alla, så farlig på långt när
icke, och er, er ville, min själ, jag bära på händren.
Fira er skulle jag, bygga för er, plantera och laga
allt, som ni funne det bäst, och penningen skulle ej sparas.
Ve, att ej sommartiden också köpmänner besöka
landet och hämta oss kram! Jag säger, en klädning af siden
såge ni re'n i er hand, om den kunnat vägas med guld upp.»

Mera talade ej till sitt pris den aktade herren,
utan han teg och gladdes af hopp, frikostigt i tanken
hvälfvande mycket ändå, som han ville förära sin fästmö,
löst och fast; njugg var han ej nu, den gamle, i glädjen.

Men på sin dotter blickade mildt den vördige pastorn,
rökte och log och talade snart, halft bryende, detta:
»Gå, min dotter, för dig må det skicka sig bäst att ej genast
svara, som hade du tänkt på en friare redan på förhand;
men för den aktade herrn går snart en dag och en annan,
medan han väntar på svar och du öfverlägger och lugnas.»
Så han sade och log. Men lättare klappade dotterns
hjerta, och glad i sin hog begaf hon sig åter ur kammarn,
svalan den glädtiga lik, som, kommen af våda i rummen,
bäfvat en stund och finner den öppnade dörren och flyktar.

Sådan lemnade nu den befriade flickan de båda
gamle, att hvar på sin plats, med en lättrökt pipa i munnen,
orda om jordens ans och göra till byggnader utkast;
sjelf hon i förstun trädde och gick ur förstun på trappan,
spanande efter en vän, att yppa sitt hjerta och rådslå.
Just den, hon sökte och önskade se, den förtrogna Johanna,
fostrad som dotter mer än som tjenarinna i huset,
såg hon och bjöd med en vink af den lyftade handen att nalkas.
Denna förstod det och slöt att pryda den lutande stugans
trappa med blommor och löf och kom rödbrusig och svettig.

Ingen märkte de båda, och tysta de smögo sig undan,
först i salen och dän i den ensliga kammarn der inom;
men der talte bekymrad den sjuttonåriga flickan:
»Lyssna, Johanna, om någon du hör, om någon i salen
smugit sig re'n, gå tyst och titta i fönstret, att ingen
står bland syrenerna gömd dèr ute och spetsar sitt öra!
Vet du, en underlig sak, en förunderlig — skratta blott icke! —
vet du, så barnslig jag är, begärs jag dock re'n af en fästman.»

»Fästman!» ropte förskräckt den vackra Johanna och fälde
händerna ned, »helt visst har den stolte befallningsman friat?
Väl anstod det den åldrige herrn att söka en sämre
flicka än ni, en mera beqväm att dagar och nätter
värma hans svalnade famn och smittas af ålderns förvissning.
Akta er, låt hans skatter och guld ej fängsla ert hjerta,
akta er, saknad och harm är den femtioåriges hemgift!
Hvad, om den gamles teg är större än andras, hans boning
högre sitt tak, på våningar höjdt, mot himmelen sträcker,
borta är lyckan ändå: för trefnaden gulnar ej axet,
kärleken sitter ej mild i den målade salen och glädes,
sorgen sitter der blott, och förtreter i kamrarna dväljas.
Se, der blomstrar i prakt den åldriga häggen vid fönstret,
rik, att ett träd ej finnes med den jämförligt i trädgåln;
såg jag dock nyss, då jag kom, att under de yfviga bladen
krälade mask; knappt hade jag mod att bryta en blomma.
Så i den gamles gård, om ock stor den lyser och praktfull,
gömmer sig ledsnaden skygg för dagen, och krämpor och olust
fästa sig under håfvornas glans och smitta det goda;
derför vänta ännu, tills en yngre med varmare hjerta
bjuder er ringare skatter kanske, men gladare dagar!»

Henne med undran svarade då den vänliga Hanna:
»Har du väl mer ditt förstånd, och tänker du på, hvad du talar,
toka, som tror, att man ej kan följa en gammal med kärlek,
vårda hans hus och njuta med fröjd det goda, han eger?
Dock, ej gammal en gång du skulle den ärade kalla,
hade du sett, hur lätt han emot mig trädde, hur munnen
log, då han nalkades, ömt, och ögat strålade vänligt.
Så syns ingen, som tyngs af ålderdom och af krämpor.
Tänker du åter, hur rikt och hur öfverflödigt han eger
allt i sitt hus, hur aktad han är af alla och ärad,
finner du snart, att ej mången, som han, kan skänka en flicka
lyckliga dar, och du lär att skatta det goda, han bjuder.
Re'n då jag föreställer mig nu den ädle allena,
ser, hur fattig han är i sin rikedom, utan en vänlig
hand, som det tunga lättar och ger det lätta sin ljufhet,
veknar jag nästan och blir allvarlig och ville för mindre
håfvor än hans gå glad att hugna den åldriges dagar.
Sådant är kärlek, toka, och sådant kallas att älska.
Nämn mig då mer ej unga! En ung, hur kunde han väcka
mera än kärlek också, om han kom, som den åldrige kommit,
rik och förnäm, och lockade mig att dela sin lycka?»

»Hå, hå», suckade nu den vackra Johanna, »förgäfves
skattas ej guldet högt, då det allt kan jämna i verlden,
göra den åldrige ung och en ung förlika med åldern.
Låt då gerna de ord, jag talte, försvinna med vinden,
såsom de kommo med den, och blif för den gamle en trogen
maka och gör hans glädje och gläds af hans skatter tillbaka!
Akta blott, skåda ej se'n, hvad ni än ej skådat, en yngling,
er jämnlike till år och med er jämnlottad i vilkor,
se ej ens i en dröm en sådan, att icke hans öga
faller i ert och en blick, som ej mer förjagas och glömmes,
blir som en törntagg qvar i ert sakta plågade hjerta!»
Så hon sade och teg, i sitt älskande sinne bedröfvad.

Men då gick hon till fönstret, den sjuttonåriga flickan,
höjde sitt hufvud och såg vidt öfver den strålande nejden,
såg dess lundar och berg, dess speglande sjöar i solens
mildrade glans, långt, långt blott ställen bekanta och ljufva,
såg och rördes till tårar af fröjd och talte och sade:
»Finnes på jorden en nejd att förliknas med den, der man föddes,
der man sin barndoms dar har plockat som blommor af tiden,
räknade ej, blott ljufva och snart förvissnade åter?
Ser jag mot träsket, ser jag blott sund och fjärdar, som ofta
vaggat vår båt, då vi rott som änder från holme till holme;
ser jag mot lundarna, der har jag tusende gånger i skuggan
suttit med sömmen i famnen och tänkt. — Nu säg, hvad jag tänkt då!
Allt är förtroligt och kärt, hvar planta, bekant som en syster,
skjuter om våren upp, der hon väntas, och flyttande foglar
komma, de samma som förr, tillbaka och bygga och sjunga.
Skulle jag byta detta mot guld och akta en lycka
högre än lyckan att här få lefva med egna beständigt?
Se, nu känner jag kärlekens makt, hur en friare älskas:
mera jag älskar min fader ändå och blomstren på hemmets
ängar och skogarna der och den solbestrålade fjärden.
Derför måste väl nu den ädle begära en annan,
söka en flicka, som ej qvarlemnar så mycket i hemmet
älskadt och ljuft och bättre förstår värdera hans håfvor;
sådana flickor som jag, som nödgades offra så mycket,
menar jag, gifta sig ej med vilja, om icke de tvingas.»

Så hon sade och hann ej mera än fatta beslutet,
hann ej ängslas ännu och besinna sig, huru hon skulle
yppa det se'n och våga bedröfva den ärade herren;
ty i det samma rullade fram på den banade vägen,
skymd i en hvirfvel af dam, en kärra, och vänligt i farten

lyfte de resande hatten och helsade flickan i fönstret.
Denna i blinken kände igen sin väntade broder,
klappade händren gladt tillsamman och, glömmande oron,
skyndade ut att se och möta de komna på gården.

Andra sången.

O, andra nejders son,
hvi flög du dädan, säg?
O, fogel långt ifrån,
hvem styrde hit din väg?

Re'n man helsat hvarann och med återseendets glädje
vexlat förtroliga ord, och re'n hos den gamle i kammarn
satt hans älskade son med en vän, ditbjuden för sommarn.
Långt var åter på väg den rike befallningsman kommen,
hvilken för många bestyr och förargliga rester i socknen
knappt hann bygga med ord en prunkande våning och hvälfva
taket och sätta fönsterna in, då han nödgades resa.

Men på den främmande ynglingen höll den gamle sitt öga
ständigt och hörde ej upp att betrakta den strålande blickens
glans och hans lockiga hår och hans oförmörkade panna,
innan han såg hans kind af förlägenhet rodna och ögat
sänka sig blygt. Då log den vördige vänligt och sade:
»Akta det icke, min vän, och förlåt, att mitt öga beständigt
hvilar på er, ej plägar jag så bespeja en främling;
men i ert anlet ser jag en bild, som är dyr för mitt hjerta,
ser af en ädel man, af den äldste, jag egde bland vänner,
liksom den varmaste äfven, de oförgätliga dragen.
Se, då som gosse jag kom till skolan, kom han till skolan,
barnslig likasom jag, och vi sattes i bredd med hvarandra.
Knä vid knä der sutto vi se'n och delte gemensamt
lexornas börda och lekarnas fröjd och berömmet och agan.
Men då med sommarns sprickande löf och med drifvan om julen
friheten kom och vi foro en hvar till det saknade hemmet,
var det i glädjen en sorg att lemna hvarandra och skiljas;
åter, när skolan kallade oss och ömma föräldrars
armar och syskonens krets vi lemnat med tårade ögon,
var det i sorgen en glädje att vänta hvarandra och mötas.
Så i de lyckliga år, när lynne förenas med lynne,
lätt som en telning viras omkring en annan och växer
växte vi upp tillsamman, och en var viljan i båda.
En var viljan ännu, då vi vetenskapernas förgård

bytte mot helgedomen en gång och sökte af ljusets
heliga skatter en lott att ega och sprida i verlden.
Täflande följdes vi åt, och det samma, som gladde den ena,
gladde den andra också att veta och känna och lära.
Men då med lagerns krans på vår panna vi stodo omsider,
lika i mognad ännu, och från ynglingens slutande bana
sågo mot kommande år och mot värf, som väntade mannen,
egde ej jag ett minne, som han ej egde tillika,
egde ej han ett hopp, som för mig ej varit det samma. —
O, då vi skildes se'n — som han sjunger, den älsklige skalden —
for han för evigt dit, jag hit. Bekymren i lifvet
kommo med pligter och år och fäste på kärleken bojor.
Långt på en enslig ö, der vår kust nedskjuter i söder,
lefde den ädle och dog, som lärare älskad och vördad;
jag vid en bortglömd vik af en insjö fjärran i norden
grånat, och länder skilt och tider förvandlat oss båda.
Icke dess mindre ännu, då jag ser hans blick i ert öga,
ser hans färg på er kind, hans bild och hans själ i ert anlet,
glömmer jag år, som förgått, och skiften, som varit emellan,
glömmer jag ålderdomen, som nu mig tynger, och lifvets
sorger och döden, som lagt sin hand på den saknade redan;
allt jag glömmer och tycker mig än till hans sida förflyttad,
ung och med spelande hog och med svällande hjerta som fordom.»
Så han sade och såg på den främmande ynglingen ständigt.

Denne med undran tvekade så i sitt sinne och tänkte:
»Månne den åldrige nyss ej hörde mitt namn, då det nämndes,
döf i sin glädje för mig som främmande, eller kanhända
var det en annan vän, som han skattade mer än min fader?»

Så han tänkte och vände sitt ord till den gamle och sade:
»Hade jag nyss fått stå vid ert knä, högvördige pastor,
smekt af er vänliga hand och lutande lätt på er skuldra,
hade jag trott mig höra min far, den saknade, tala.
Sådan satt han också och talte om flyktade dagar,
talte med tårar ännu om en vän, som delat hans barndoms,
delat hans ungdoms glädje och sorg, omistlig i båda.
Än, då med brutna krafter han låg, och min mor vid hans dödsbädd
gret, och jag fattat hans hand, den äldste i syskonens skara,
talte med svikande stämma han så: 'En fins, för mitt hjerta
dyr som din moder och du och de små, jag lemnar omkring er.
Kommer du en gång, barn, som en fogelunge ur nästet
ensam och värnlös ut i den ogästvänliga verlden,
länka din bana hän till den ädle och bringa min helsning!

Varmare skall i hans tjäll du än annorstädes emottas,
höra ett välkomstord, som menas och säges ej endast,
finna ett öga, som gläds att betrakta dig, gläds, att ditt anlet
visar ett drag, ej sedt och ej glömdt se'n gladare tider.'
Så han sade och nämnde ert namn, högvördige pastor!»

Knappast hade till slut den främmande ynglingen talat,
när med en strålande tår i sitt öga den gamle från stolen
reste sig upp: »O, son af den älskade», sade han stilla,
»bild af en bild, som ständigt jag bar i mitt saknande hjerta,
kom, att i dig jag må famna ännu den ädle, som bortgått.
Ej som en främling här hos främmande, ej som en gästvän,
bjuden för sommaren blott, må du lefva och röras ibland oss;
kär som en skänk af himlen, en son, är du kommen, och tacksam
tar jag dig nu och i dig min ålders glädje emotser.»

Så han sade; och upp gick dörren, och glad i sin omsorg
trädde hans dotter in med en glänsande bricka på armen.
Koppar bar hon och fat och en kanna. Det ångande teet
spridde sin doft, då hon skred med sin lindriga börda till bordet,
der i sin faders famn hon ännu såg främlingen sluten.
Varsam, full af förundran och rädd att störa den gamle,
började flickan ställa en kopp vid den andra i ordning;
men till sin dotter talade då den vördige pastorn:
»Lemna bestyret, mitt barn, för en stund och kom att en systers
kyss åt en yngling ge, som så främmande varit dig hittills!
Se, för en framtid är han din bror, en son af din faders
ädlaste vän, och för honom är du en älskande syster.»

Sagdt; och en ljuf, lätt flammande sky, halfmulen af oro,
spreds vid den åldriges ord på den sjuttonårigas anlet.
Tvekande stod hon, dröjde och teg, men mildt i sin bäfvan
föll med en stjernas skyggande blick på den främmande ögat.
Denne ur faderns famn sig skilde och nalkades flickan,
fattade sakta dess hand och rörde dess glödande läppar
lätt som en sommarvind med en kyss, ej mött och ej undflydd. —
Icke ett ord blef taladt. Med ömt, halft tvekande saktmod
drog hon sin hand ur ynglingens hand, den blomstrande flickan,
ordnade kopparna snart och den doftande drycken omkringbar.
Men då sitt lätta bestyr som värdinna hon slutat och uppfylt,
tog hon sin bricka på armen igen och lemnade rummet.

Ingen i förstun hon fann och i hushållskammaren ingen,
ensam kom hon och satte sig tyst på sitt bräde vid väfven,

lutande armen mot den och mot armen sin lockiga panna.
Känslor, ej kända förut, som vaknade andar i hjertat
närde hon stilla och log och tårades, sjelf som en gåta,
sjelf som en gycklande dröm för sin ljuft förvirrade tanke.
»Hvarför», tänkte hon, »dröjer jag här, som jag vore förtrollad;
har jag ej mycket ännu att bestyra? Syrener och häggar
bjuda mig blommor och löf, och likväl oprydd för de komna
står vindskammarn ännu. Visst måste den främmande tjusas
af mossväggarna der, med mörknade taflor behängda;
ser han då ut, som vore han van att mötas af sådant?
Kunde jag komma mig upp och företaga mig något,
skulle jag lättare bli och den oförklarliga oron
lemna min själ. Hvad tåras jag för, hvad suckar jag öfver? —
Dock, om jag dröjer en stund vid allvarsammare tankar,
är det för mycket kanske, och har jag ej nog att besinna?
Sommarn kommer och flyr, snart nalkas oss hösten, och ensam
sitter vid väfven jag då och kastar min spole och ryser,
när stormilarna slå med stelnade skurar mot rutan.
Tom är gården och tyst. Min bror är borta, och borta
äfven den andre, min far vid en bok i sin kammare slumrar;
allt är ödsligt och hemskt, som i grafvar går man i rummen.
Nå'n gång hör jag kanske, då det qvällas, en bjellra vid trappan,
skyndar med ljusen, väntar och ser, och befallningsman kommer
mulen och pratar en stund och berömmer sin boning och reser.
Är då så ljuft allt detta, och borde jag annat än gråta,
borde jag annat än gråta också för sommarn? En okänd
väntas och visar sig knappt, förr'n redan han är som en broder,
kysser mig, fattar min hand och ser med sitt strålande öga
djupt i mitt hjerta, som finge jag ej förborga det minsta.
Hvad blir sådant till slut, om det räcker en månad och mera?»
Så hon tänkte, i ord ej mycket, det mesta, en blomdoft
liknande, flög med suckarna bort och kunde ej fångas.

Men med en korg på sin arm, till bräddarna fyld med konvaljer,
friska och plockade nyss vid den sorlande bäcken i hagen,
kom i det samma ur stugan igen den vackra Johanna.
Förstun ville hon än långt grannare pryda med löfverk,
sätta buketter i glas för rummen och kammarn på vinden
fylla med blomster-ångor, att ljuft för de komna den första
natten skulle förgå och drömmarna gladare nalkas.
Först dock på hushållskammarn en blick af vana hon fäste,
öppnade dörren och tittade in och sin unga värdinna
såg, då, med kinderna flammande än och ögat i tårar,
upp från väfven hon steg och försökte att härma ett löje.

Genast glömde sitt värf den tjenande tärnan och stälde
korgen med blommorna ned bland svalkande fläktar i skuggan;
sjelf med förundran nalkades hon den skyggande flickan.
»Hvarför», sade hon, »ser jag en tår i ert mulnade öga,
hvilka bekymmer plåga er nu, när glädjen hos alla
vaknar och ingen fins, som ej skämtar och sjunger och fröjdas?»
Så hon sade och såg på den sjuttonåriga flickan,
leende gladt, som om re'n hon visste det väntade svaret.

Denna dock älskade nu alls icke att frågas och röjas,
utan hon vände sig bort förtretad och talte och sade:
»Ständigt låtsar du se långt mera än andra, Johanna,
tycker dig öppna och sluta igen mitt fattiga hjerta,
liksom din sockergryns- eller synålsdosa det vore.
Akta, att ej omsider en udd dig pickar i fingret!
Hvilka bekymmer plåga mig? Måste det vara bekymmer,
kan då ej annat plåga än de? Försök att en timme
sitta som jag här inne i qvalmen af häggarnas dofter,
se, om ditt hufvud ej tynges till slut och ögonen rodna!»
Sade och svängde sig spotskt mot fönstret, att andas i frihet
aftonens luft och skingra sin lätta förtrytelse åter.

Men till dess sida trädde likväl den vackra Johanna,
tigande, icke med ord hon ville försöka en ursäkt,
ville blott vänta en gladare blick, att gladare sedan
lemna sin unga värdinna och gå till de glömda bestyren.

Länge förmådde ej heller den sjuttonåriga flickan
blicka på nejderna blott kallsinnigt och visa sig mulen,
utan hon ångrade snart i sitt sinne det hårda, hon talat.
Harmen i ömhet löste sig upp, en tår, som i ögat
fylde sig långsamt, doldes ej mer, och sakta mot tärnans
skuldra hon lutade ned sitt lockiga hufvud och talte:
»Visst långt mindre, än sjelf du förmodar det, goda Johanna,
känner du mig och förstår, hvad mitt innersta tänker och drömmer.
Nyss, då den gamle begärde min hand och mitt hjerta af ömhet
fyldes och gerna hans ensliga lif jag förljufvat och tröstat,
mente du, stolt i din tro, att man ej kan älska en gammal.
Nu, då en gäst har kommit från vidt aflägsnade länder,
okänd mer än en sky, hit drifven af vindarna, okänd,
talar du strax om bekymmer och tror, att jag tåras af kärlek.
Se, jag vill säga dig allt och ej dölja mig, spana blott icke
sjelf i mitt innersta du, att jag ej blir sluten af skygghet.
Märkte du nyss, då han kom, den främmande, var han förlägen,

syntes han mulen och tvär, som man blir, då man växer vid boken?
Nej, med sin spensliga rock kring lifvet och hatten i handen
sprang han från kärran och lyste af fröjd, då han gjorde sin helsning.
Se'n — och jag finner det sjelf, hur tokig jag blir, då han nalkas —
ser han så innerligt vänligt och käckt och förtroligt uppå mig,
liksom vore vi re'n se'n länge bekanta och syskon.
Undra då ej, att jag gråter, och gråter jag, goda Johanna,
är det af kärlek ej, men af hat, åtminstone vrede,
att så hjertlig han är, långt mer än det passade honom,
när han ändå är så ringa och ung, en fattig student blott.»
Sade och bäfvade skygg och tryckte sig närmare tärnans
vänliga famn och gömde i den af blygsel sitt anlet.

Oron hann dock ej mer än minskas, och kinderna knappast
svalnat ännu, då hon hörde sin bror inträda i kammarn.
Sjungande kom han och glad, som han plägade förr, då han lexan
sluppit och ilade ut mot skogarna, fri som en vindfläkt.
Så han kom, men han kallade strax sin syster och sade:
»Hanna, den främmande väntar oss re'n, tag hatten och skynda!
Innan till qvällsvard dukas ännu och den gamla Susanna
löper kring backar och berg, som hon brukar, och ropar och söker,
hinna vi föra vår gäst kring nejden och spana, om folket
samlats till lekar re'n och beredt lusteldar för natten.»
Sade och hann blott kasta en blick kring rummet och höra
ljudet af klockan, som slog i det samma, och glädjas att träffa
allt som förut så förtroligt och kärt i det älskade hemmet,
hann ej märka, hur brydd den vänliga systern hans anblick
flydde och sprang att dölja sin blick i den skymmande hatten.
Men då hon klädt sig, tog hon sin bror vid armen, och båda
skyndade ut och mötte den främmande redan på trappan.

Tredje sången.

Till hjertat, som var kallt,
säg, hur du lågor bar!
Hur kunde du bli allt
för den, du intet var?

Solen sänkte sig ned och skymdes af bergen i vester;
mild som en brud var aftonen dock. Guldskyar i luften
summo och strålade ljus mot jorden, och ljummade vindar
kommo från ängarna än och lekte med ångor af blomstren.

Lätta, med sväfvande steg, som hade af vingar de lyftats,
styrde de unga sin färd mot den speglande stranden af träsket.
Men för den främmande viste hans vän det älskade hemmets
ljufva behag och hörde ej upp att minnas och tala:
»Ser du den rodnande sjön», så sade han, »ser du, hur olik
hafvet, som suckande slår mot din hembygds klippiga stränder?
Här är grönska och färger och lif. Otaliga holmar
skjuta ur vågorna upp, och svajande vinka från alla
lummiga träd, som bjuda den tröttade roddaren skugga.
Nalkas du udden, som nu tycks träffa det mötande landet,
öppnas en vidare rymd af vatten, och trefliga byar
skymta på stränderna fram, och kyrkan lyser i fjärran.
Åter på andra sidan hvad fält af odlade tegar,
bördiga, höljda af brodd, omgifna af skogiga höjder!
Innan vi resa, skjuta de ax och mogna och gulna
skönare blott, mest sköna likväl, då vi sakna dem sedan.
Här, der skymningen nu oss möter i skuggan af barrträd,
här är siskornas lund, hit komma de första om våren,
smekas på granarnas skott eller yfvas och sjunga i toppen,
liksom vore för dem blott solen och morgonen skapad.
Men då nalkas jag sakta och får mitt giller på hällen,
skyndar och hukar mig ned vid snöret. Och fogeln i buren
börjar att flaxa och slå och beveka och tjusa och locka.
Snart är kärleken väckt, den modige sångaren lyssnar
spakare re'n och spritter ibland och qvittrar i gensvar;
innan han anar det sjelf, är han nere på buren, och nätet
faller omkring och sången är slut och friheten borta.»

»August», sade med bannande röst den vänliga systern,
»o, att du än är grym som förut och fägnas af sådant!
Är det ett nöje kanske att hålla en fånge i buren
året igenom och se, hur hon sitter allena och ledsnas?
Se'n, då hon länge saknat en ton, som ljuder som hennes,
förs hon till skogen och hör en like och svarar af menlös
glädje och narras att locka en vän, som hon älskar, i bojan.»

Henne i ögat såg den främmande vänligt och sade:
»Tänk dock, att sådan är kärlekens sed; så gillrar den snaror,
stundom ett nät och stundom en famn. Ack, gerna i båda
lär man dock skynda, om blott af ett älskande hjerta man lockas.»

Så han sade. Hans vän åhörde de vexlade orden
föga, ty nejden fäste hans blick, och ställen, besökta
tusende gånger förut, uppfylde hans tanke med minnen.

Leende talade då den främmande ynglingen åter:
»Grymma vi kallas, vore vi så! Men grymmare mycket
är hvar flicka, så mild och så fredlig hon tycker sig vara.
Se bland många blott en! Vid mitt hem, helt nära till gården,
växte af åldriga björkar en lund, värderad och hägnad.
Nu, då med höstens kallare dar de gulnade löfven
började falla och blott fröhängen på qvistarna höllos,
samlades orrar ibland helt tama och åto i träden.
Men då med bössan jag smög mot planket och ärnade skjuta,
smög min syster, hur ledsen jag än knöt handen och hytte,
ständigt i spåren och bad: 'Låt vara dem, rubba dem icke,
skona de arma foglarna, broder, skona för min skull!'
Så hon bad, och då snart hon märkte, att böner ej hulpo,
ropte hon, klappade händerna hop och skrämde dem ständigt.
Märk dock, hur ömsint var hon ändå? En dag, då jag hemkom,
mötte jag strax en bekant på vår trappa och helsade vänligt.
Denne dock helsade ej, men tryckte blott hatten i pannan
djupare ned och dolde en tår och skyndade dädan.
Väl förstod jag hans sorg, och jag brydde min syster i tysthet:
'Syster, din fästman mötte mig nyss i förtviflan och bortgick;
hvarför krossade du den arme?' Men hör, hvad hon svarte:
'Är jag för gammal kanske att välja, och måste jag tacksamt
taga den förste, om än jag ej älskade honom det minsta?'
Leende talte hon detta, den milda, som skonade foglar.
Nu, säg sjelf, hvad grymmare är: att skjuta en fogel
eller att skjuta en pil i ett hjerta och lemna det hjelplöst?»

Så han sade. Men än på det lutande torpet vid stranden
höll sitt öga hans vän och mindes den åldrige fiskarn,
hvilken från barndomsåren han der sett vistas och lefva.
Honom han mindes och frågade nu sin syster och sade:
»Lefver han än, den gamle, och ser man hans julle på träsket
likasom förr, när morgonen gryr eller aftonen nalkas?
Ofta på stränderna här jag följt hans vägar med ögat,
mött, då han landat, hans båt och betraktat hans fänge och bortglömt
lekar och bok vid hans tal om vindarna, fjärden och metet.»

Honom svarade rörd den vänliga systern och sade:
»Bort han flyttat för alltid, och tom se'n dagar och veckor
står hans koja vid sjön och gläder ej egaren mera.
Kunde jag dock med ett ord eller några beskrifva hans bortgång!
Ofta, som hade han känt en gäckande aning, i vintras
kom han och satt i vår stuga och rökte sin pipa vid ugnen,
talande mycket om fisket i fjor och den stundande våren.

Hittills, mente han glad och tryckte sin tumme i pipan,
hade han hållit sig mest till sitt metspö sommarn igenom;
nu dock ville han binda sig nät, anskaffa från staden
refvar och krokar och se'n begynna att fiska på allvar.
Sådant hörde jag ofta den åldrige säga i stugan.
Våren kom, snön sjönk, skogsbäckarna började sorla,
isen på träsket bytte sin färg, och i glittrande strimmor
öppnade sunden sig re'n, och vattenfoglarna hördes.
Genast såg man den gamle också. Allt längre och längre
kunde han styra sin färd, hvar gång han syntes å nyo,
tills att af hinder ej mer han stängdes och lätt i sin julle
rodde som förr kring uddar och skär, som grönskade åter.
Då — en afton det var, och jag gick allena på stranden,
lockad af blommornas lukt och björkarnas, längre än vanligt —
fann jag mig, innan jag visste deraf, helt nära hans koja.
Men då jag såg hans båt vid landningsstället och näten
hängda på pinnarna än och slöt, att han vistades hemma,
ville ett vänligt ord jag säga den gamle till helsning,
innan jag vandrade bort. — Så trädde jag in i hans stuga.
Ensam syntes han der, på sin halmbädd hvilande stilla;
mattare var hans öga än förr och hvitare kinden;
döden, tyckte jag, låg re'n kall i hans bleknade anlet.
Sakta från bädden ändå, när jag nalkades, lyfte han hufvu't,
helsade sorgligt och satte sig upp och begärde en droppe
vatten att släcka sin törst. Och jag sprang med en stäfva till källan,
hämtade vatten och gaf den döende gubben att dricka.
Men då han druckit och tyst från hans läpp jag kärilet borttog,
tog han min hand i sin darrande hand och talade detta:
'Lemna också, då ni går, dörrn öppen, att aftonens svalka
känna jag får och se i min dödsstund grönskan och vågen!'
Bortgå kunde jag ej och lemna den åldrige hjelplös
qvar i sin nöd, så litet jag än förmådde att hjelpa,
utan jag öppnade dörrn och stälde mig se'n vid hans sida.
Luften strömmade in, gladt hördes den jagande måsen
ropa vid stranden, och blank låg viken, i skimrande ringar
bruten allenast af fiskarnas slag, som lekte vid grunden.
Var det ett leende då, som jag såg i hans slocknande anlet,
var det en stråle af fröjd, eller syntes det vara det endast,
efter i nästa minut hans blick re'n brustit, hans hufvud
sjunkit mot skuldran och lifvet med sorger och glädje försvunnit?
Hyddan lemnade jag med bäfvande hjerta och tillslöt
dörren och vågade ej, förr'n redan jag nalkades hemmet,
stanna och bedja en bön om frid för hans frälsade ande.
Skrämmande står dock ej mer för min blick den döende gubben,

nej, långt mer som det minne, jag får, se'n jag länge betraktat
fjärden en sommarqväll mot natten, då vindarna tyna,
solen släcker sitt ljus och vågorna, trötta att svalla,
sänka sig mer och mer och bli som en spegel omsider.»
Så omtalte hon nu, hur den åldrige fiskaren bortgick.

Men re'n hade de nått lusteldarnas kulle, af ålder
älskad i nejden och sökt som ett samlingsställe vid sommarns
skönaste fest; dit skyndade glad den stojande gossen,
dit gick ynglingen stolt, och med kärlek gömd i sitt hjerta
flickan, och dit från sitt ensliga tjäll, långt borta i dalen,
blickade gubben och såg, hur lågorna tändes i natten,
glada som minnen dervid i hans eget nattliga sinne.
Tom var kullen ännu, blott högt på den sandiga kammen
höjde sig furor mot skyn, halfbrända, med glesnade kronor;
icke dess mindre skyndade dit de unga på brantens
bugtiga stigar, och snart uppnådde de toppen af åsen.
Rikare röjde sig der den skiftande nejden. En ändlös
tafla af skogar och vatten och fält utbreddes för ögat,
klädda i skimmer ännu af aftonens mattade purpur.
Skaror af vandrare skymtade fram. Bland lundarnas stammar
glimmade stundom en duk och försvann med den skyndande tärnan,
medan en annan fylde dess rum med vexlade färger.
Tyst var vinden, en fläkt ej rörde sig. Hjordarnas klockor,
kärlekens smältande sång, från ensliga stigar besvarad,
hördes ur dalarna blott, och ibland till de döende ljuden
fogade ljuft vallhjonet en ton, mångdubblad af eko.

Men till sin vän han talte, den främmande, full af förundran:
»August, mera bekant, långt mer, än du varit mig nå'nsin,
är du mig nu, och jag fattar och känner ditt innersta väsen.
Här visst ser jag den bok, på hvars strålande sidor du läsit
allt, hvad du talade förr, då vi sutto i skymningen ofta,
jag och min syster och du, och fördrefvo med aningar qvällen.
Lyckan af menniskans lott och kärleken, friden och glädjen
lärde du här, här väcktes din dröm om förklarade andar,
vänliga, skapta för oss, att bilda oss himlar på jorden.
Lyssna, i sångernas ljud, i den domnande suckan af eko,
foglarnas röster ur skyn och ur lundarna, hör du ej änglar,
leende änglar i allt, från din barndomsålder bekanta?
O, hur ser jag ej nu dem klara! På aftonens guldmoln
segla de kring, framtindra ibland i en stråle af solen,
blicka ur blommorna, glittra på sjön och andas i luften;
var det ej dem, som du mente, och dem, som du lärde oss älska?»

Så han sade. En tår sågs fylla sig sakta i flickans
öga och rullade ned som en daggklar perla på kinden;
men med en halfdold suck hon frågade: »Talar han sådant,
talar för andra han sådant, för mig upptäcker han intet!
Sluten går han och tyst här hemma, och säger han något,
är det om bössan blott eller fogelfänget, han talar,
mest dock svärmar han kring som en storm i skogarna ensam.
Kanske tänkte han förr på min barnslighet, tyckte en sådan
endast för lekar skapad och skratt; men skrattar jag ofta,
gråter jag ofta också, åtminstone saknar jag någon,
någon att sluta mig till i en allvarsammare timme.
Ofta i lundarna här jag vandrat allena och ofta
sett det samma som nu, men hur annorlunda förklaradt!
Skön var verlden och rik, dock, tyckte jag, låg det en saknad
öfver naturen i allt, och den skrämde mig genom sin stumhet.
Nu, då ni talar, är det mig så, som skulle den tala,
säga mig: 'Flicka, så klar och så härlig var jag ju ständigt,
se, och du tordes ej tro det ändå, fast du drömde det stundom.
O, att er syster kom! Om hon kom och en endaste sommar
dröjde hos oss, hur vore det ljuft att kunna med henne
vexla en tanke ibland, då det anande hjertat är rikast!
Låt mig höra ett ord, hvad heter hon? Namnet allena
vore mig redan så kärt; se'n söker jag tänka mig henne.
Säg dock, liknar hon er, med ett syskontycke kanhända?»

»Fråga ej», svarade gladt den främmande, »ingen i verlden
liknar hon, knappast sig sjelf. Den af smek bortskämda Maria
hette hon hemma förut, men för smek nu säger man smicker.
Hyllad af egna och främmande, snart enväldig och nyckfull,
växte hon upp, men kär för oss alla förblef hon beständigt.
Ville hon något och tog, då hon bad, den vänliga minen,
kunde man lätt ej neka, och kunde man, ville man icke;
fordrade åter hon spotskt, hvad hon önskade, lydde man nästan,
lydde, om än förtretad ibland, och visste ej hvarför.
Sådan kom hon en höst till staden, och klubbar och kaffen
började nu. På en qväll var se'n landtflickan en mod-dam.
Syntes hon, såg hon ständigt en svärm balfjärlar omkring sig,
tog hon i dansen ett steg, lorgnerades, hviskades, mystes;
allt var lyckadt och lätt, och hon såg det och lyckades dubbelt.
Då först blef hon i hast odräglig. Den skönaste dansarn
eller en ung löjtnant med sin glimmande krage, på dessa
kunde en solskensblick hon kasta ibland, då de kommo;
kom en annan, som ej, kan tänka, behagade henne,
fick han ej tala ett ord, hur han än försökte sitt bästa,

innan den finaste skymt af en rynka han såg på prinsessans
näsa och modfäld nödgades gå att harmas i tysthet.
Då kom äfven er bror, en vild björnunge från norden,
teg en dag och svarte ett ja och ett nej på den andra;
inom en vecka satt han hos oss, ej främmande mera,
satt och talte om er, om sin barndomsålder och hemmets
saknade bygder, om allt, som för hjertat att minnas är ljufvast.
Stundom lyste en vår ur berättelsen, stundom en höstqväll
såg man i den med glesnade löf, tungt sväfvande dimmor,
bleknade stjernor i skyn och en blodröd måne på kullen.
Allt var sådant, det syns i sin verklighet, klarare endast,
mera af under rikt och af drömmar, vakande drömmar.
Hur han talte, begynte till slut den spotska Maria
lyssna också, och man såg, att hon häpnade först af förundran,
liksom hade hon sett i en verld, helt annan än denna.
Dock, än log hon förnämt och försökte att kasta med nacken
lätt som förut en qväll och en annan, då länge hon suttit
drömmande qvar i vår krets. Förgäfves! Följande afton
kom hon tillbaka och satt tankfullare, längre allenast.
Ändtligt var det förbi med kapriserna. Tjustes hon nå'n gång,
dolde hon tjusningen ej, och det öfvermodiga ögat
svälde af tårar ibland, då god natt hon sade och bortgick.
Hvilken förändring åter i hast, som genom ett trollslag!
Hemma förtrolig hon blef, på en dans saktmodig och enkel
trädde hon in, besvarade mildt hvar mötande helsning.
Ingen såg sig försmådd, och ingen märkte sig gynnad,
lika mot alla hon var, och äfven den ringastes hyllning
fick i en vänlig blick sin belöning och ångrades icke.
Gladare nalkades snart hvar menniska henne, och mindre
slösades smicker och ord, och hon älskades mer än berömdes.
Sådan var hon, försök att föreställa er henne,
full af vexlingar blott, nyss en, nu åter en annan!
Kanske blir hon dock nu, som hon är, se'n» . . . Leende afbröt
vännen hans ord: »Kom», sade han, »följen mig; källan vid stranden
måste jag helsa uppå och dricka ur åter som fordom.»
Sagdt; och han vandrade ned från kullen och visade vägen.
Snart till källan man kom. Af himlens skimmer bestrålad,
outtömlig och klar, der låg den i bädden af blommor,
lik ett menniskoöga, hvars frid, ej rubbad af stormar,
dallrar af ljus blott än och af lifvets åder i djupet.

Tysta vid brädden af den nedsatte sig alla och drucko,
hvilande der och betraktande sommaraftonens slockning.
Ord ej funno de mer och sökte dem icke; i tankar

närmade hjerta sig blott till hjerta och fyldes af sällhet;
men på den främmandes bild föll flickans öga i källan.
Osedd tyckte hon nu sig kunna betrakta hans dyra,
älskade drag, och hon såg och dröjde och fruktade icke;
innan hon visste det, log dock hans blick mot hennes och möttes.
Blygsel flickan betog, och det nyss lätt klappande hjertat
drog sig tillsamman förskräckt, och hon kände, hur kinderna redan
tändes af glöd, och hon såg med bäfvan sitt rodnande anlet
blottadt i källan för ynglingens blick. — Då seglade vänligt,
färgadt i purpur, ett moln utöfver den speglande böljan.
Ljus förmäldes med ljus, och rodnad smälte i rodnad,
se, och man skilde ej mer, om flickans kinder, om molnet
glödde, och flyktig en skymt af en tacksam glädje allenast
röjdes som egen ännu i den sjuttonårigas anlet.

Upp från blommorna steg i det samma den älskande brodern,
nämnde sin syster vid namn och talte med leende allvar:
»Hanna, i nästa minut kanhända jag sade det icke,
nu dock säger jag allt, och du hör det och delar min sällhet:
min är redan Maria, ej mer den spotska Maria,
nej, den sköna, den goda, den hjertliga, tusende gånger
skönare, än han beskref, och mildare, ljufvare, bättre.
Upp, låt stunden ej fly, räck utan sorger åt hennes
broder din hand! så önskar hon, syster mot syster i byte;
så han önskar, som önskat det re'n, långt innan han såg dig!»

Sade och hann knappt sluta sitt tal. Vid stranden i gräset
ropte en and, och han smög med en fattad kisel i handen
sakta bland löfven och stod omsider vid brädden af vattnet.
Men då han lyfte sin arm, med ett rop uppjagande fogeln,
flydde en guldgul tropp ofjädrade ungar mot vassen,
skingrade, pipande gällt, i sin nöd värnlösa på vågen.
Skonande fälde han stenen och såg, hur den bäfvande modern
sam vid hans fötter ännu och trotsade döden af kärlek,
tills långt ute på sjön den irrande svärmen en fristad
hunnit och tryggad igen hon lyfte sin vinge och flydde.
Sådant såg han och kom för en stund med vilja till stranden,
lockad af fogeln och rädd att störa de båda vid källan.
Snart dock vände han om och spanade redan på afstånd,
spanade, gladdes och hann de älskade vännerna åter.

Famnad af ynglingens arm, stod skön i den bleknade qvällen
flickan och lutade tyst på hans skuldra sitt lockiga hufvud;
men då hon märkte sin bror och han nalkades, räckte hon honom

leende handen och strök en tår ur sitt lyckliga öga.
Så förklarades allt för den komne, och lätt i sin glädje
tryckte han systerns hand och sin väns, men han talade skämtsamt:
»Nu, hvad säger vår far, då vi så förlofva oss alla
hastigt, utan att nämna ett ord åt honom på förhand?
Akta dig, Hanna, i hast kanhända förlofningen upphäfs.»

Skämtande talte han så; men med oro hörde dock flickan
orden och tänkte, hur lätt sitt förrädiska hjerta hon åtlydt,
så att sin egen älskade far hon förgätit alldeles,
glömt hans önskan och sin, att lefva beständigt i hemmet,
glömt allt annat och tänkt på den främmande ynglingen endast.
Hemåt ville hon skynda och kunde ej lugnas å nyo,
innan hon yppat allt för sin fader och lättat sitt hjerta.
Så, af de älskade följd, hon vände tillbaka bekymrad.

Knappt af vägen en hälft man hunnit, då redan i nejden
hördes en kallande röst och man märkte den gamla Susanna.
Spanande kom hon och syntes ej litet förtretad och vigtig,
när med sin förklädsfåll i handen hon skyndade framåt,
färdig i ifvern att torka beständigt sin svettiga panna.
Men då de sökta hon funnit och såg dem närma sig redan,
steg hon på sidan af vägen och väntade. Vänligt till henne
talte ett blidkande ord vid förbigåendet flickan:
»Hvarför kommer ni hit och tröttar er, gamla Susanna,
släpar om dagen och hvilar ej ens, när aftonen nalkas?
Se, vi hinna ju hem, om ni än ej ropar och söker.»

Så hon sade; ett svar gaf icke den gamla tillbaka,
vinkade blott med handen och kallade flickan i tysthet,
men afsides hon hviskade se'n den komna i örat:
»Gud välsigne, mamsell, hvad ni dröjer, att våfflorna kallna,
steken i grytan torkar och bräns, och den vördige pastorn
sitter och hungrar och mäktar ej få sin fattiga qvällsvard.
Säg dock, innan ni går, och berätta mig: blir det till hösten,
blir det i sommar kanske, ert bröllop, säg, om ni redan
svarat den aktade herrn, eller dväljs han i fruktan och qval än?»

Sakta talade åter till henne den vänliga flickan:
»Vänta ej, gamla Susanna, att få tillreda mitt bröllop;
somrar hinna förgå och höstar, innan det firas,
kanske kommer till slut en vinter för evigt emellan.»
Sagdt; och hon lemnade qvar den gamla i häpen förundran.

Sjelf hon skyndade nu till de andra och följde dem hemåt,
drömmande, tankfull, tyst, i sitt ljufva bekymmer fördjupad.
Men när trappan man hunnit och lätt från sitt hufvud hon hatten
lyftat och ordnat i hast de yppiga lockarna åter,
tog hon den älskade ynglingens hand, helt tyst i sin bäfvan
öppnande dörren och trädande in till sin fader i kammarn.

Tung af mödor och år, i sin ensamhet hade den gamle
tröttnat att vaka och nyss mot den stoppade karmen af länstoln
lutat sitt hufvud och somnat. — Ännu vid hans fötter på golfvet
steg en strimma af rök ur den knappt halfslocknade pipan.
Skön i sin slummer han låg, ohunnen af sorgen och oron,
skön, som den åldrige är, då de glesnade lockarna hvitnat,
läpparnas purpur är slut och kinderna vissnat och sjunkit,
medan en lång, lång lefnad af ljus och förtröstan och kärlek
röjs som en afton ännu kring den fårade pannan i klarhet.

Tårar strömmade ned på den sjuttonårigas kinder,
när sin fader hon såg, hur han hvilade trygg i sin fromhet,
såg det och tänkte, om nu för sin egen jordiska lycka
störa hon skulle hans sömn, kanhända förjaga hans lefnads
frid och samla bedröfvelse öfver hans grånade hjessa.
Knäböjd nära hans fot vid den älskade ynglingens sida,
stod hon och fäste en stund på den gamle sitt tårade öga;
slutligt sänkte hon tyst sitt hufvud och tryckte med varma
läppar en kyss på hans hvilande hand. Förvånad ur slummern
väcktes den gamle och såg på sin dotter med frågande blickar,
såg och mulnade snart allvarlig och vände sitt öga
skarpt med en ljungelds hot mot den främmande. Se, vid hans anblick
veknade blixten och smalt i en tår. Gladt öppnande famnen,
tog han de unga och slöt dem båda i älskande armar.

Julqvällen.

Första sången.

Leende säges hon gå som en ängel
emellan de andra,
skämta ibland och trösta ibland
och förlika och lugna.

Tyst från sitt ensliga torp långt borta i djupet af skogen
gick den gamle soldaten Pistol mot qvällen omsider,
sedan han värmt sig i ro och tändt sin pipa vid härden.
Ingen han lemnade qvar i den ödsliga hyddan, och ingen
följde hans spår. En son, den ende, han egde sig närmast,
fjärran i härnad dragit och stred i det turkiska kriget.
Sorgsen syntes dock ej den gamle begynna sin vandring,
utan som andra han väntade glad julaftonens glädje,
bjuden att fira den nu på den stora, bemedlade herrgåln.
»Sitt ej», hade den aktade herrn, den ädle majoren,
sagt, då han träffade sist sin vapenbroder vid kyrkan,
»sitt ej, gamle Pistol, som en tjäderhane i skogen,
ruggig och gömd; hvi ser jag dig oftare ej i mitt grannskap?
Än är dagen ej all, än kan ju den bräckliga foten
stiga ett steg; blott kom, till jul åtminstone senast;
helgen är lång, och ditt ord, då du talar om strider och marscher,
drifver en långsam stund från det sömniga folket i stugan.»

Så han talat och smält den gamle soldaten på axeln.
Nu för den vänliga bjudningens skull och den ädle majorens
glömde den gamle färdens besvär, lätt tålande skogens
tjocknande mörker och snön, som, af vindarna hopad om dagen,
låg på den ödsliga stigen ännu, ojämnad och spårlös.
Skyndande gick han och lyfte sitt djupt nedsjunkande träben,
nöjd som en kung, ur drifvan och hann, fast haltande, framåt.

Men med snabbare färd till den trefliga stugan på förhand
flydde hans tanke likväl, och han talade tyst i sitt sinne:

Julqvällen utgafs första gången 1841.

»Nu är glädjen ej dyr, nu börjar man helgen i stugan,
kastar bekymren i vrån och arbetsdrägten i kistan,
tänder de strålande ljusen och strör halmkärfvar på golfvet.
Vore det jul också i den präktiga salen der uppe
nu som förut, när lekar och sång der hördes beständigt!
Men nu säges, att saknaden blott och sorgen och oron
sitta i den, se'n i fält mot turken den unge kaptenen
tågade ut, qvarlemnande svärföräldrar och maka.
Se'n rörs sällan en sträng i det gälla klaveret, och ingen
manar till glädje och dans: af främmande vimlar ej gården.
Ensam dväljs i sitt rum kaptenskan och sörjer den korta
bröllopsmånadens fröjd och sjunger med klagan en vaggsång
öfver sitt hvilande barn, som af faderns öga ej skådats.
Mulen vandrar den åldriga frun, värdinnan i gården,
än från salen till köket och än från köket till salen,
harmas och ändrar och finner ej skick; men om stundom hon hvilar,
sitter vid vaggan hon då och hjelper sin dotter att gråta.
Så är trefnaden borta i allt. Den gamle majoren
ledsnar vid qvinnotårar till slut och brummar i länstoln
dagen igenom och tål ej höra den eviga jämmern.
En blott finnes der än, i sitt barnsliga sinne beständigt
färdig att glädjas och le, den vänliga fröken Augusta.
Leende säges hon gå som en ängel emellan de andra,
skämta ibland och trösta ibland och förlika och lugna,
när af sorger ett moln sig skockat och hotar att storma.
Vore ej hon, blef säkert i qväll välplägningen mindre
äfven i stugan, ty lätt förgäta de öfriga sådant;
hon, fast barnslig hon är och den yngsta af alla i gården,
glömmer dock ingen och lefver af andras glädje allenast.»

Så han tänkte och hann byvägen och följde med lättnad
trampade spår i en gladare nejd, der fjärran en hydda
stundom mötte med ljus från den flammande härden hans öga.
Lång var milen dock än för vandraren. Aftonen framskred
kulen och mörk. Sin färd försökte den åldrige skynda,
när på en gång af bjellror en klang, kringljudande nejden,
nådde hans öra. Förskräckt åt sidan han stapplade undan,
stannande djupt nedsjunken i snön. — Stormodigt och högljudt
skallade kuskens varnande rop. Re'n ilade trafvarn,
eggad af tömmen, förbi; då ett mildt »God afton!» ur släden
hördes och fålen, spak i en blink, stod hejdad i farten.

Strax af en vänlig röst den åldrige hörde sig kallas:
»Kom blott, gamle Pistol, ty till oss visst ärnar ni vandra,

kom, här finner ni rum, om ni sitter på kanten af släden;
vägen är ödslig och lång för den bräcklige vandrarn i mörkret.»

Sagdt, och den åldrige hörde med fröjd sig nämnas och kallas,
kände på stämman igen den värderade fröken Augusta,
lydde och satte sig glad att åka på kanten af släden.
Men med förundran talte han så till den vänliga flickan:
»Nu, hur firar ni här julqvällen i skogarna, fröken,
reser på öfveryrade vägar allena i kölden,
medan af värme och ljus till ert hem hvar menniska lockas,
medan ock jag med min bräckliga fot framstapplar på drifvan,
endast i längtan att nå omsider den trefliga stugan?»

Skämtande svarade blott den sextonåriga flickan:
»Vet ni ej, gamle Pistol, att vid sjön der nere i dalen
finnes en koja, mera än er bofällig och ensam?
Der bland granar och snö i den trånga, föraktade buren
har jag en gammal höna med fem små ungar omkring sig,
hvilka behöfva sig korn och glädje som andra till julen.»

Sade och log. En tår, osynlig i skuggan af qvällen,
fylde den åldriges blick, men han talade, rörd i sitt hjerta:
»Så må glädjen till er, till den stolta, beprisade gården
komma i afton, komma och bli qvarboende ständigt,
som till den gömda hyddan i ödemarken ni kommit,
bringande hugnad och tröst åt menniskohjertan i nöden.»

Men med en suck genmälte den sextonåriga flickan:
»Aldrig, vänta ej ens, skall glädjen besöka oss mera;
borta är den, långt, långt, med kaptenen i turkiska kriget.
Se, då han reddes ut till sin färd och hans saker i brådskan
skulle från hundrade håll hopsamlas och föras i släden,
kommo min systers lycka, min moders fröjd och min faders
vänliga min att bli utburna med annat och glömmas.
Sist, då han sjelf tog afsked och for, kanhända för alltid,
stälde sig trefnaden tyst på meden och reste med honom.»

Men han tänkte, den gamle, på menniskoödet, hur ojämnt
deladt det är, hur stor i hans koja den lycka dock vore,
som i den rikes boning försmås, och han talade åter:
»Hur kan saknaden bo med öfverflödet tillsamman,
menniskan glömma så lätt att fröjda sig öfver det goda?
Se, i ert hem, hvad brister väl der? Står icke er fader
än på sin ålderdom rask bland de sina och ordnar och leder?

Rörs ej dagen igenom er mor som värdinna i gården,
vördad af älskade barn och hulpen i lätta bekymmer?
Täfla ej tjenare gladt vid sysslorna? Yppas en önskan,
utan att villiga menniskor skynda att fylla den genast?
Gården är präktig och stor, att äfven den resande ofta
stannar af undran en stund och betraktar den. Ymnighet råder,
rik välsignelse tycks nedströmma på allt som ett solsken.
Är det ej nog, då så litet behöfs till menniskolycka?
Kom en gång och besök den gamle Pistol i hans koja!
Ensam finner ni der soldaten. Allena vid muren
sitter han, jämkar en brand på sin härd och tänker och tiger.
Ingen eger han mer, som delar hans torftiga håfvor;
ingen städar hans bädd, och ingen bereder hans måltid;
ödsligt är allt, ett ord af menniskotunga förspörjs ej.
Lyssnar han, hör han furornas sus i den vintriga stormen;
längtar han stundom att se en lefvande varelse, söker,
ensam liksom han sjelf, den ströfvande vargen hans boning.
Nalkas han fönstret och ser, hur verlden synes der ute,
ser han, att himmelen går omsider till möte med jorden,
ser det och vet, att i hela den ändlöst skådade rymden
ingen finnes, som bär i sitt hjerta en tanke på honom,
ingen, som minnes med fröjd, att den åldrige krigaren lefver.
Icke dess mindre röker han än sin pipa i kojan,
börjar sakta sin dag och väntar på dagen en ände.»

Vänligt svarade åter den sextonåriga flickan:
»Sörj ej, gamle; en dag, kanhända, då minst ni det anar,
kommer från kriget er son till sin saknande fader tillbaka.
Men då vidgar han ut och förnyar er lutande boning,
odlar en teg, uppsöker en ung värdinna för gården,
trifves och lefver med er och förkofrar sig ständigt i välstånd.
Sjelf värderad och kär för älskade barn och för barnbarn,
sitter ni trygg bland egna och mins krigstiderna fordom,
medan en sonson, lärd att skyldra med käpp och marschera,
hvilar sig lätt på ert knä och hör er maning att en gång
blöda med ära som ni, om det gäller, för fäderneslandet.»

Högre syntes den gamle i skymningen. Krigiska minnen
fylde hans själ, och glömmande ensamheten och bristen,
nådde han herrgåln, stolt som en vapenbroder till egarn.

Men då vid trappan omsider den modige trafvaren stannat,
gick han behagligt att fira sin qväll bland folket i stugan,
medan till salen glad den vänliga flickan begaf sig.

Glädje möttes dock nu i det älskade hemmet ej mera,
tystnad och oro blott, ovanliga gäster om julen,
mötte hon der. Förgäfves i glans från glimmande kronor
strålade festliga ljus, förhöjande prakten i rummet;
skarpare blott sig röjde den mulnande sorgen der inne.
Mörk i sin gungstol satt den ädle majoren och förde
ofta till trumpna läppar sitt glas, ohugnad af drycken,
medan af ledsnad mätt och bekymmer hans åldriga maka
glömde sitt te och försmådde den re'n halft svalnade koppen.
Men afsides och skymd för de goda föräldrarnas blickar,
dröjde, med pannan sänkt mot handen, den unga kaptenskan,
nu af den bittra saknadens tröst hugsvalad allena.
Mulen svälde en tår i den tystas öga, en annan
tecknat i ljus sitt spår på den glödande kinden och fallit.

Sådant såg, då hon kom i sin glädje, den vänliga flickan,
anande snart, att åter en storm de dyra i hemmet
skakat och stört; för en stund den tycktes lugnad allenast.
Tala tordes hon ej, knappt helsa. I bäfvande tystnad
löste hon kappan, blottade ljuft sitt lockiga hufvud,
ordnade drägten och smög till systerns, den älskades, sida.

Men med en suck omsider begynte den ädla majorskan:
»Kom, Augusta, och se jultidningar, läs, hvad oss posten
hämtade nyss. O, låge, din arma moder i grafven!
Slagen är furstens kår, der din svåger tjente, förlorad,
kringränd, fången till slut; blott få undkommit förderfvet.»

»Qvinna», talade strax allvarligt den ädle majoren,
»svärma ej! fångar nämnas ju ej, kringränning ej heller;
tagen i flanken, står det, och hårdt anfäktad i fronten,
miste han folk, men slog sig igenom och räddade äran.
Minska ej julens trefnad och skräm ej glädjen i afton!
Året eger ändå tillräckliga dagar för sorgen.»

Men med en bitter suck genmälte den åldriga makan:
»Ville du, kunde du skåda vår fröjd, om du såge oss glädjas,
såge oss leka i qväll lättsinnigt och glömma, att Adolf
kämpar i dödens armar kanske, förmultnar i stoftet,
eller ock firar förblödd i turkarnes boja sin julqväll?»

Högljudt klagande spratt från sin plats den unga kaptenskan,
gömde i moderns öppnade famn sitt tårade anlet,
sökande tröst; men hårdt nedstötte den ädle majoren
glaset och reste sig upp. Klart lyste hans öga, och högre

lyfte i vrede han nu sin silfverlockiga hjessa.
Stolt för sin maka han stod och ryckte den skymmande drägtens
skygd från sitt väldiga bröst och viste den ärriga barmen:
»Se», så sade han, »se, se'n tretio vintrar tillbaka
hvilar du här; säg sjelf, om de sår, här blödt och igengrott,
stört din ro och förbittrat din fredade sömn vid mitt hjerta?
Blir af din dotter en gång den saknade mindre värderad,
om en kula, ett svärd ojämnat hans hull, då han kommer;
har af hans ärriga famn hon ett svalare möte att vänta?
Tystna då; fölle han äfven, välan, hvad båtar er klagan?
Mer, ja, mer än strömmar af gråt från klagande qvinnor
gäller en droppe ändå af det blod, bland dödar en hjelte
offrar i slagtningens stund åt fäderneslandet och äran.»

Så han talte och satte sig ned förgrymmad i gungstoln,
medan, hans mulnare stund undvikande, sakta hans maka
vandrade ut till sitt kök och den sörjande dottern tillika
tröstlös gick till sitt ensliga rum att gråta i stillhet.

Ensam blef med sin far den sextonåriga flickan,
mildt i sitt barnsliga sinne bevekt af den åldriges sorger.
Bortskymd satt hon och fäste sin tårade blick på den gamle,
tänkande rörd, hur han förr i det lyckliga hemmet beständigt
trefnad mötte och fröjd, hur med kärlekens lugn på sin panna
sjelf förklarad han sågs som af aftonsolen en ljusning.
Nu, hur förändradt syntes ej allt! Undviken och fruktad,
lemnad åt ålderns tyngd, åt ledsnaden, harmen och oron,
dvaldes han oförstådd i sitt hem, den vänlige gubben.
Smeka hon velat hans hvitnade lock, bortkyssa hans pannas
skuggande moln, om störa hon vågat den åldriges vrede.
Nu blott stilla hon smög till klaveret och väckte med lätta,
dröjande fingrar en ton och en annan att sakta förklinga;
småningom dock höjde sig klangen, i rikare vexling
fylde sig takterna re'n, och en sång, af den åldrige älskad,
ljöd till strängarna klart från den sextonårigas läppar.

När från hans ungdoms tid de i vänligt minne behållna,
krigiska orden nådde på nytt hans öra i sången,
tömde han glaset och bragte i vaggning åter sin gungstol.
Harmen lemnade rum i hans hjerta för tonernas välde,
tankar på tider, som flytt, uppvaknade; gladare känslor
fylde hans barm, och man hörde omsider hans väldiga stämma
djupt med sin bas frambrumma en strof, ledsagande dottern.
Men då hon slutat visan och blott med lekande händer

rörde tangenterna än till försvinnande, lätta ackorder,
reste den gamle sig upp från sin stol. Den vänliga flickan
skötte sitt ljufva, svärmande spel och märkte det icke,
innan den åldrige stod vid dess sida och lätt på dess hufvud
sänkte sin smekande hand. Mildt öfverraskad af glädje,
kände hon handen, höjde sin blick och såg på sin fader.
Leende lyste en tår i den ädle krigarens öga,
kufvad i samma minut, som den föddes; men ömt till sitt hjerta
slöt han sitt älskade barn, och han talte försonad och sade:
»Gå, vår tröstande ängel, och narra din moder att glädjas
så, som du narrade mig, illistiga! gå till din syster,
finn för den arma ett lugnande ord, jag söker det fåfängt,
talte jag än förnuft i min knarrighet qvällen igenom.»

Så han sade och löste sin famn; försmulten i kärlek,
höjde sig flickan på tå och kysste hans panna och flydde.

Andra sången.

Tänk blott vänligt vid min saga:
Att en systers sorg förjaga,
sjöng en flicka
en oskyldig sång.

Men i sitt hvardagsrum, i den ensliga kammarn å vinden,
satt hos sitt slumrande barn den unga kaptenskan och sörjde.
Tårögd satt hon och rörde den gungande vaggan med foten,
medan i stilla bestyr barnsköterskan stälde en rubbad
stol på sin plats eller skötte den långsamt tynande brasan.
Ingen talte ett ord, matt flämtade lampan på bordet,
mörk, enformig och tung var nu julqvällen der uppe.

Tystnaden bröt med en suck dock omsider den tjenande tärnan:
»O», så sade hon, »säll må jag skatta mig, arma, som ingen
gosse begärt, som känner ännu mitt fattiga hjerta
klappa för egen nöd och för egen lycka allenast.
Sitter jag ensam, kan jag en gång väl gråta af ledsnad,
tycka att dagen är lång och sakna en vän till mitt sällskap;
bättre dock ledsnadens tår än den frätande sorgens och orons.
O, hur vore det nu i min hog, om jag hade en fästman
ute i kriget också och drömt, som jag drömde i aftse?
Natten, tyckte jag, led till ände; men mörker och skugga

låg kring gården ännu, och sommar var det, och träden
buro väl löf, men sorgliga tårar lågo på löfven;
gråta syntes här allt, och bedröfvelse rådde beständigt.
Då steg hastigt i söder ett moln, blodfärgadt och dunkelt
steg det på himmelen upp och nalkades närmre och närmre;
men i det samma såg jag kaptenskan allena i parken.
Häpen ropte jag: 'Kom, sök skygd, ovädret är nära,
skynda er, kom!' Dock utan ett svar förblef ni på stället.
Se, och en regnskur brast ur molnet, men icke af vatten:
rosor regnade ned, så tycktes det, rodnande rosor,
klara som blod, och jag såg er skälfvande höljas af blomstren.
Men så tänker jag nu i mitt sinne: blodiga budskap
stunda väl söder ifrån med stingande törnen för mången.»

Sakta höjde den sörjande frun sitt lockiga hufvud,
fäste på tärnan sin blick och qväfde sin smärta och sade:
»Gå att glädjas en stund med andra, som glädjas i afton;
stugan är ljus, der leks, der väntas ej blodiga budskap.
Lyckliga, innan du vet, kanhända du drömmer om stormmoln
äfven för dig och flyktar till ensamheten och mörkret.»

Så hon sade; och glad bortskyndade tärnan till qvällens
nöjen, och ensam blef med sitt barn den bedröfvade modern.

Tyst satt länge den ädla och lät sin irrande tanke
hopplös svärma omkring, än lockad af flyktade fröjder,
än af en framtids anade qval, blott stundom till stilla
klagan förledd, då hon sjöng att söfva den vaknande späda.

»Slumra», sjöng hon, »o barn, som den gryende blomman i knoppen,
slumra och känn i din sömn, känn gladt, att din moder dig vaggar!
Snart, ack, hvilar hon sjelf som du, ohunnen af sorgen,
men af en främmande vaggas du då och drömmer så ljuft ej.
Sof, du din moders tröst, då hon lutar sig öfver ditt anlets
leende frid, då klarnar dess öga, och tåren förskingras;
fölle den än på din kind, du stördes ej, loge kanhända
sött som ibland, då din kind af mitt smekande finger beröres.
Hvila, du rodnande sky, i gryningens timme, då hvila
unnas ännu; snart, snart irrfärderna börja med dagen.
O, då du jagas en gång af ödets vindar i rymden,
mulnar ditt ljus, och din glödande purpur bytes i tårar.
Hvila, mitt guldmoln, hvila i morgonlugnet af lifvet!»

Så hon sjöng, dock stundom allenast. I vexlande afbrott
följde på tonerna tystnad igen, och man hörde blott vaggans
suckande gång och den flitiga pendelns knäppar i uret.

Men då öppnades dörrn omsider. Den vänliga systern
kom i sitt ömma bekymmer att se och trösta den sorgsna.
Leende trädde hon in, men hon dröjde och låtsade vredgas,
när af skymning blott och af dyster stumhet hon möttes,
och så talte hon, bannande mildt den bedröfvade systern:
»Älskade, sitter du här som en skugglik vålnad i grafven,
enslig och gömd, o, skrämd snart kunde jag fly vid din anblick.
Tala ett ord, stig upp, kom, låtom oss jaga tillsammans
ledsnaden bort, en gäckande dröm oroar dig endast!»

Så hon sade och tände i hast upp ljusen, och kammarn
klarnade gladt, och hon log och talade åter och sade:
»Så skall du sitta i ljus, då ljusnar ditt hjerta, och sorgen
flyktar sin kos, och din kind begynner att blomstra å nyo.
Goda, man blygs, om du så, en gumma förvissnad i förtid,
möter din man, då han kommer med hufvudet fullt af turkinnor.
Ler du? Välan, le, le, men akta dig! Vet, Orienten
är ej ett vildland; känslor af eld, svartblixtrande ögon,
svärmande tjusning finner man der och himlar på jorden.
Läs ett stycke i Moore eller Irving, läs om Alhambra,
o, och ditt hjerta drömmer ej mer om blod och om bojor,
fruktar väl snarare blott, att den älskade, rusig af fröjder,
glömmer sitt hem och sin lilla bedröfvade blomma i norden.
Se, om du lofvar förgäta en stund ditt bekymmer och lyssna,
läser jag sakta en sång, som diktats med tankar på Adolf;
kalla den blott ej svärmande! så, om fången han blefve,
skulle det hända; i allt är österland och är sanning.»
Sade och vecklade upp ett fint brefpapper, med omsorg
skyddadt och slutet ihop, och hon rodnade lätt och begynte:

Bud på bud seraljen hinna;
harems ljufva herskarinna
får ej slumra mer.
Bref har kommit från sultanen:
»Skynda, Seidi, på altanen,
sultaninna,
jag en fest dig ger.»

Följd af tjusningen och våren,
re'n ur famnen af Bosporen
morgonsolen hann;
mera skön dock, säger sången,
mera strålfull, på balkongen
i juveler
harems stjerna brann.

Och dess milda öga skickar
öfver nejden sina blickar;
det är festens stund.
Menskoskaror vimla, blandas.

Hvart hon skådar, seglas, landas,
lefva, röras
stränder, sjöar, sund.

Kan du jublets mening ana?
Segrat har Mahomas fana,
Portens hjeltehär:
Osmans son kan ej betvingas,
i triumf till segrarn bringas
ryska fångar;
striden ändad är.

Se den bleka, sorgsna skaran!
Svärden, dödarna och faran
gick den lugn emot;
nu, en slaf i bojor vorden,
ser hvar kämpe stum mot jorden.
En bland alla
blickar upp med hot.

Vakter kring hans bana stoja,
fruktad än i segrarns boja,
går han stolt sin gång.
Mörkt är pannans hvalf, det höga,
blixtar ljunga ur hans öga,
hjeltevreden
trotsar död och tvång.

Hotfull stormar folkets bölja,
tusen vreda blickar följa
den förmätnes färd;
blott från tornet, säger sången,
såg ett öga ned på fången,
mildt som stjernans
från en högre verld.

Seidis tjusta hjerta rördes;
o, hon mins, hur sjelf hon fördes
från sitt fosterland,
långt från Serviens gyllne dalar,
från dess rosor, näktergalar,
från sin lycka
vid Moravas strand.

Barmen höjes, kinden lågar:
»Ser du främlingen?» hon frågar
sin förtrogne slaf,
»konungsfalken kan ej lära
band fördraga, bojor bära;
han vill flyga
öfver land och haf.

Frihet måste hjelten vinna,
lefva än för älskarinna,
ära, fosterjord!»
Sagdt, och i sin sköna ifver
på ett rosenblad hon skrifver
till gemålen
några blyga ord:

»Dyre, låt med rosens anda
Seidis tysta suck sig blanda
och ditt hjerta nå!
Tjusad af din makt, din ära,
ville hon en stund begära,
då för festen
hon kan tacka få.»

Så hon läste och blickade upp förstulet och talte:
»Syster, du undrar ej alls, du frågar ej! Ser du, den första
slutades så, den andra romansen är öfrig att höras.
Tala då, sitt då ej stum, säg, sötaste, är det ej vackert?
Allt är, sådant det fins i tusende böcker. Allenast
sagan är ny om festen och sultaninnan och fången.
Nu må du lyssna igen och kyssa mig se'n, då jag slutat!

Gömd bland harems stolta lunder,
utan glans af konstens under,
utan prakt och flärd,

smyckad blott af söderns sommar,
står en rosenhäck och blommar,
vigd åt hjertat,
herskarns lugna verld.

Krona ses han här ej bära,
ingen dyrkans kulna ära
här hans bröst begär;
blott af hourikyssars nektar,
vestanvindar, balsamfläktar,
kärlek, kärlek,
får han mötas här.

Vill han spirans börda glömma,
om Mahomas himlar drömma
en förklarad qväll,
vill han se en känsla knoppas,
vill han minnas, vill han hoppas,
går han trogen
till sitt blomstertjäll.

Der, i ljufva dofters sköte,
vill han vänta Seidis möte;
så till svar han skref:
»När hans blomverld aftonsvalkas,
då skall sultaninnan nalkas
den, som kysser
hennes rosenbref.»

Re'n är solen skymd af bergen,
dagen bleknar, purpurfärgen
mister hvalfvet re'n;
månen klarnar öfver dalen,
sången börjar näktergalen,
herskarn väntar. —
Är blott Seidi sen?

Nej, hon kommer! Lätt som vinden,
tyst som skuggan, skygg som hinden,
sin gemål hon når;
blygsamt re'n sitt knä hon böjer
och vid herskarns solblick höjer
slöjans dimma
från sitt anlets vår.

Purpur hennes kinder målar,
men i ögats himmel strålar,
stjernlikt klar, en tår.
Är det sällhet, är det smärta?
Lyssna! Vid gemålens hjerta
nu hans fråga
hon besvara får.

»Seidis himmel!» så hon talar,
»från min hembygds sälla dalar
jag ett minne har
af en flicka, min väninna,
född att dyrkas och försvinna;
Serviens tjusning,
så hon kallad var.

Började nyss var blomstertiden,
när för korsets tro till striden
Serviens ungdom drog.
Serviens tjusning log ej sedan,
flydd var hennes blomning redan,
förr'n i lunden
första rosen dog.

Nu vid Savas silfverflöde
gömmer hon sitt tysta öde
i en ensam graf.
En blott kände hennes smärta.
Dyre, derför brast dess hjerta,
att en yngling
fördes hit som slaf.

När du jublets toner hörde,
väckta tankars sorg mig störde
under festens dag.
Späda äro hjertats vårar,
derför ser du Seidis tårar,
dyre herre,
derför gråter jag.

O, der nordens bloss sig tända,
vissnar nu som hon, kanhända,

en förlåten brud,
blickar hit mot oss och gråter,
fordrar stum en älskling åter,
som försmäktar
här på segrarns bud.»

Så hon suckar tyst som vinden,
lutar sakta rosenkinden
mot hans barm och lyss.
»Seidi», hörs han kufvad svara,
»din skall hvarje fånge vara;
lös dem, ljufva,
en för hvarje kyss!»

Österns himmel purpurrandas,
friska morgonvindar andas
öfver Peras strand,
och på böljans brutna spegel
skynda gladt med svälda segel
Seidis fångar
till sitt fosterland.

° ° °

Du, som lyssnat på min lyra,
sök ej skaldens höga yra
i dess toners gång;
tänk blott vänligt vid min saga:
Att en systers sorg förjaga,
sjöng en flicka
en oskyldig sång!

Så hon läste sin dikt med bäfvande stämma i början,
blyg och försagd, nu skyndande, nu lätt hämtande andan,
tills för sagan hon glömde sig sjelf, och rösten, en flöjtton
liknande, fyllig och vek, den milda berättelsen frambar.
Men då till slutet hon kom och nämnde sig sjelf och sin syster,
nämnde den älskades sorg och sitt blyga försök att den lugna,
brast hon i gråt och sänkte i handen sitt tårade anlet.
Tröstbehöfvande sjelf var den tröstande. Men vid sin vagga
dröjde den mognare systern ej mer; upp stod hon och tryckte
ömt till sin klappande barm och kysste den gråtande flickan.

Ändtligt talade sakta den sextonåriga åter:
»Älskade, nu för en stund må du lemna den ensliga kammarn,
gå att förströ dig, gå att besöka den trefliga stugans
lekar och se, hur af litet också ett hjerta kan glädjas.
O, der sitter visst nu den gamle Pistol vid sin pipa,
leende, medan vi här förgråta oss, nöjd med sitt öde,
rik med en mun full rök och ett ungdomsminne från kriget,
mera än vi, vi rike, som dock blott ega vår saknad.
Gå att föröka den åldriges fröjd, låt ställa en stäfva
öl för hans plats, och hans blick skall stråla dig glädje i hjertat.
Gerna jag ginge, men dröjer du här och jag lemnar dig ensam,
mulnar ditt öga, som nu i sin klarhet lyser så vackert,
se, och din systers besvär med visan har varit förgäfves.
Frukta ej, vaknar den lille, är jag här färdig på stunden,
vaggar ej länge som du, men kysser hans leende öga
genast och värmer i hast mot min kind hans kläder för qvällen

Se'n, omansad och fin, ej saknande dig i sin oskuld,
hvilar han lugn i min famn som en klar daggperla i blommans.»

Så hon sade, och mildt genmälte den vänliga systern:
»Älskade, nu blott icke; i qväll skall du vara för alla,
hinna med alla och tänka på allt. Mig skänkte du redan
mera än nog, hvad mer jag behöfver, skänker mig denne.»

Sade och visade lätt på det sofvande barnet och fortfor:
»Här är din systers tröst och förströelse, fåfängt en annan
skulle hon söka. En skymt af denne, och rik i sin saknad
känner hon sig, en blick, och det mulnande hjertat är dagadt.»

Öfver den spädes bädd, der han rodnade varm i sin slummer,
sänkte den sextonåriga nu sitt lockiga hufvud,
dröjde i skådning en stund och hviskade stilla och sade:
»Sof då, din moders tröst, omhägnad af henne, tills tårar
fylla dess blickar igen; då vakna, och efter din tunga
saknar ett språk, säg ömt med ditt omotståndliga öga:
'Moder, en lång, lång färd är för mig än öfrig att göra;
tårar finner jag nog; hvar finner jag glädjen och friden,
om ur ditt modersöga de ej mig följa på vägen?
Le, med ditt leende skingrar ditt barn se'n sorgen i lifvet!'»

Sagdt, och slumrarens rosiga kind med spetsen af fingret
rörde hon lätt och försvann som en blomsterånga ur kammarn.

Tredje sången.

Skogen kläder Han grön, Han låter
den irrande fogeln
finna ett korn: mig hjelper Han
hädanefter som hittills.

Men han satt och förtäljde, den gamle soldaten, i stugan,
rökte sin pipa och talte om krig för det undrande folket,
tills omsider han kom med berättelsen långt i Turkiet.
»Turken», sade han då och blåste mot taket ett rökmoln,
»känner jag bättre än er, fast aldrig med honom jag kämpat.
Ofta i lägret förr, då vi slutade qvällen med samtal,
hörde jag pröfvade män, som stridt utrikes i verlden,
tala om honom och än med häpnad minnas hans framfart.
Ali och Mustafa bey och Kapudan pascha och Achmed,

namn, som ej menniskotunga förmår oöfvad att nämna,
hörde jag då och förnam, hur hedningen lefver och strider.
Turken, vänner, är hård som koppar för kulor och svärdshugg;
faller han, springer han upp med den krokiga sabeln i handen,
rister sitt yfviga skägg som ett lejon och rasar å nyo.
Ingen skoning begärs i drabbningen, ingen förunnas;
stupar man, lycklig är den, som stupar och slipper att brännas.
Men när stundom en fest för hedniska gudar begynnes,
tar han en skara fångar och klär beckskrudar på alla,
tänder med glädje dem an och låter dem brinna som lampor.
Ofta i drömmar jag sett den unge kaptenen i lågor
stå för sin front och min son, den saknade, brinna med honom;
ofta som vaken jag trott, att bedröfvelse väntar oss alla.»

Så han sade. — Vid dörrn mellertid, nyss kommen i stugan,
stod, af honom ej sedd, den vänliga fröken Augusta.
Löje stridde med sorg i den sextonårigas hjerta,
när till den gamle hon gick och med mild förtrytelse talte:
»Tystna då, gamle Pistol, storpratare, ärnar ni fira
julen med skrämmande ord och bedröfliga sagor allenast?
Vänta, en annan gång, då ni kommer och söker oss åter,
finner ni ingen, som helsar ett gladt välkommen på trappan.
Nej, långt hellre jag går till grinden och vinkar med handen,
ropar på afstånd re'n: Bort, olycksbådare, hädan,
bort till turken, att värma er der vid brinnande menskor!
Ingen soppa i dag! Här kokas ej; vandra förbi blott!»

Leende dock, genmälte den åldrige krigaren detta:
»Fröken, tala ej så och bekymra er icke, ty hjertan
finnas hos turkarne ock, fast fula de vore som vilddjur.
Se, hur såg man ej här i det sista förderfliga kriget
menniskor värre ännu, baschkirer och vilda kalmucker,
rysliga, svarta som sot, blodsugare, närda med hästkött.
Tog en sådan en sup och tömde den yttersta droppen,
höjde han flaskan blott och behöfde ej höja sitt hufvud,
ty för honom ej var som för andra hans näsa till hinder,
utan den böjde sig upp mot pannan och mötte ej glaset.
Ögonen, svarta som kol med en tindrande gnista i sotet,
brunno i hufvudet djupt, och den vidt uppspärrade munnen
gapade röd som en ugn; förskräckeligt var att i striden
möta en slik, då med skri från sin flämtande fåle han anföll.

Men en afton det var, vårtiden vid början af kriget;
allt var stilla och tyst, och vi rastade, se'n vi om dagen

slagit och drifvit en tropp närgångna kosacker tillbaka.
Ensam smög jag mig då till det ödsliga fältet att plundra,
lysten att finna kanske en silfverkopek hos de slagna
eller ett silfvergehäng eller annat, som duger att taga.
Så till stället jag kom, der den blodiga slagtningen hållits,
hittade lik vid lik och sprang otröttlig och sökte,
fast utplundradt var allt af ströfvande bönder på förhand.
Harmfull slöt jag dock sist att söka och nalkades skogen,
der vårt läger vi valt, då bland buskar ett stycke från vägen
åter en fallen jag såg och började hoppas å nyo.
Närmare kom jag och fann en kosack ej, utan ett odjur,
fann en slagen kalmuck. På en sjunken drifva bland tufvor
nära sin störtade häst, orörlig, en fasa att åse,
låg han och vände mot skyn vidöppet sitt blodiga anlet.

Häpnad fylde min själ, och jag ärnade vända tillbaka;
men dock bar han sin drägt och en skön, blå tröja på kroppen,
värd en flaska och mer, om man sålde den vänner emellan.
Denna förmådde jag ej qvarlemna till byte för andra,
utan jag skyndade till och fattade mannen i nacken.
Död han synts mig och stel; dock nu, då jag rörde hans hufvud,
väcktes ur dvalan han upp af smärtor och öppnade ögat,
stirrande häpen, och qved och talte och ropte i vexling.
Ej förstod jag hans ord, men hans jämmer och plåga förstod jag,
rörd i mitt sinne att se, hur han, öfvergifven af alla,
låg i sin dödsstund der, då likväl han som menniska föddes.
Derför kunde jag ej och ville ej röra hans tröja,
tog fastmera hans pels, som jag fann fastbunden vid sadeln,
löste den, klädde uppå och skylde hans skälfvande lemmar.

Men då jag jämkat allt, ombundit hans sårade hufvud,
flyttat från drifvan hans kropp och ett skäligt läge den skaffat,
satt han och såg mig i ögat likväl och klagade högljudt,
liksom om något han saknat ännu. Ej hade jag stunder
länge att bida och vaka min natt orolig i skogen,
utan jag tog till slut ur min ficka en flaska med bränvin,
drack och manade se'n den fallne kalmucken att dricka:
'Här, tag värme, kamrat! Drick ut, var menska och skrik ej;
svårare kunde du dö än med bränvinsflaskan för munnen!'

Så jag sade, och han utsträckte den darrande handen,
fattade flaskan och drack och blängde med ögat af glädje.
Men då han druckit allt, att en droppe ej mera var öfrig,
teg han och stödde sig lugn mot tufvan och slumrade genast.

Snart till lägret jag kom, och det trummades åter till uppbrott,
såsom vi plägade då, fast segrande, draga oss undan;
tropparna ordnades alla till tåg, och vi började vandra.
Se, då hade jag tid att natten igenom i kölden
minnas, att flaskan var tom; och jag harmades öfver min enfald,
att som en qvinna jag svigtat och lydt mitt blödiga hjerta.
Dock gick natten förbi, och morgonen grydde, och strider
följde på strider igen; blod spildes, och nya bekymmer
kommo med nya dagar, och lätt förglömdes de gamla.
Så blef sommar till slut, och sommaren följdes af hösten.

Aldrig tänkte jag mer på det öfverståndna och gamla.
Våren och vårens mödor och krig försvunnit ur minnet
likasom snön, som smälte och rann till sjöarna spårlöst;
ett blott tänkte jag på, att försvara det älskade lifvet,
kämpa som man för mig sjelf och dernäst för min granne i ledet,
se'n att hinna till aftonens ro, uttröttad af dagen.
Sådan kom jag en natt att af eftertroppen i nöden
glömmas och lemnas qvar på min post. Afsides och ensam
stod jag och anade ej, att kamraterna tågade dädan.
Men då det dagades, märkte jag allt, och med vrede i hjertat
gick jag och tänkte på råd, om jag borde förfoga mig undan
eller förblifva på stället och dö. Svårt syntes att välja;
bättre jag fann det ändå att falla för fiendens kulor,
än att från vakten rymma och dö, kanhända, för egnas;
derför dröjde jag qvar, förbidande fiendens ankomst.

Talrik kom han ej först. Tre jägare syntes allenast
smyga bland buskarna fram, och de sågo mig, höjde gevären,
sköto och felade alla; men jag, då jag kände mig lefva,
spände förtörnad min hane och sköt och nådde den ena.
Strax var förbittringen tänd med skottet. De öfriga båda
kommo med fäld bajonett att hämnas och rusade mot mig.
Striden började då, och jag redde mig, bergande lifvet.
Re'n svårt sårad var en af de båda och famnade marken,
utan att resa sig mer, och den andra begynte att tröttna.
Sjelf med geväret i handen, beredd att värja mig ständigt,
stod jag och hoppades än, då en ryttareskara i fjärran
syntes och störtade fram i galopp till kamraternas bistånd.
Då var ute med allt. Snart smälde pistolerna, kulor
pepo som getingar tätt kring mitt hufvud, och innan jag visste,
fick jag ett skott i mitt knä, som jag haltar af lifvet igenom.
Svigtande stod jag och ville dock hinna förgöra min ovän,
innan jag stupade sjelf, när af ryttareflocken den förste

hann på sin flämtande häst till min sida och höjde sin sabel.
Hugget jag väntade strax, drog hufvudet neder och lyfte
kolfven förfärad till skygd, men, förunderligt! ryttaren högg ej,
sprang fastmer från sin häst och befalte de öfrige stanna,
föll mig om halsen och tjöt, högt gråtande; tårar på tårar
rullade strömmande ned på hans svarta, förskräckliga anlet.
Men med förvåning kände jag då den slagne kalmucken,
hvilken i nödens stund jag skänkte förfriskning och bistånd.

Lätt det varit för honom att slå, då han kom i sin ifver,
vild som han var; hvi högg han ej till, hvad hejdade armen?
Se, hos honom också låg tacksamheten i djupet,
mensklig och minnesgod, och mera än vreden förmådde
äfven hos honom kärlekens bud i det klappande hjertat.
Knappt för sitt barn så sörjer en far, som den vilde kalmucken
sörjde för mig, och han spred kring hela fiendtliga hären
snart ett rykte om mig, och ehvart som fånge jag lände,
hade jag vänner och firades. Sjelf den stolte genralen
log, då jag nalkades, mildt och kunde väl klappa min axel
stundom och fråga ett ord, hur jag trifdes och mådde och sköttes.
Men med den ringare delte jag allt. Det bästa beständigt
kunde jag taga och tvangs att äta och dricka och frodas,
så att af dagar de bästa, jag haft, jag hade som fånge.
Derför fatta blott mod; en menniska är ju ock turken!»

Sådant talade der den gamle soldaten, och alla
hörde med undran hans ord, men den lätt försonade flickan
gaf om aftonens fest anordning och lemnade stugan.
Skyndande kom hon på gården och följde den banade stigen,
mödosamt letande väg bland hopade drifvor i mörkret;
först då hon herrskapsbyggningen nalkades, höjande blicken,
såg hon — och kunde ej tro sitt öga — en främmande anländ;
än med flämtande spann stod hög kursläden vid trappan.
Full af förundran, vek hon åt sidan och ville ej genast
träda i salen, men gå köksvägen och först i de inre
rummen ordna sin drägt, då hon såg salsdörren i skimmer
öppnas och märkte en skymt af sin fader och hörde hans stämma:
»Hit! Hvad, tändas ej ljus, fins folk ej mera i gården,
kommer då ingen och bär kaptenens saker ur släden?»

Så han ropte, och gladt i den sextonårigas hjerta
tändes en aning. Skyndande, utan att söka en omväg,
sprang hon i snön tvärs öfver och kom till sin fader på trappan.
»Hvem är den komne?» frågte med bäfvande stämma hon. »Fader,

skynda då, säg mig det, plåga mig längre ej! o, om min gissning
sviker, förgås jag af sorg. Är det möjligt, att Adolf är hemma?»

Utan att svara, tog den gamle sin dotter vid handen,
gaf framskyndande tjenare än en befallning och förde
flickan i salen. Ett rop af öfverraskning och glädje
flög från den sextonårigas läpp; men hon hämmade gången,
dröjde och såg, blott såg, med en tår i det leende ögat.

Kommen var han, den saknade, aningen såg hon besannad:
hög, med en krigares skick, fast bärande sårad den venstra
armen i band, satt der vid sin makas sida kaptenen.
Återseendets skakande fröjd var mildrad, och tystnad
rådde i salen, tystnaden lik i templet, då orgeln
brusat till slut och stilla till bön hvart sinne sig samlar.

Knappast blef hon bemärkt af någon, den vänliga flickan,
der en minut vid dörrn i det stora rummet hon dröjde,
nu dock skyndade fram kaptenen och böjde sin friska
arm kring systern och tryckte en kyss på dess glödande läppar.

Men då man helsat och gladt framkastat ett ord och ett annat,
gick till sin maka på nytt kaptenen och fäste en strålfull,
frågande blick i den älskades blick och hviskade sakta:
»Kom, här fins ju ännu en öfrig att träffa. Han sofver,
sade du nyss; evinnerligt får hans sömn dock ej räcka.»

Sagdt, och ur salen snart försvunno de båda, och häpen
följde majorskan, färdig med hjelp, om de väckte sitt arma
barn och det skrämdes i hjäl af den stormande faderns mustascher.
Ensam blef med sin dotter i rummet den ädle majoren,
trumpen ej nu. Förklarad han satt, som fordom, i gungstoln,
sög sin pipa i ro och fläktade stundom mot taket
hvirflar af rök och vaggade fram och åter behagligt.
Men till hans sida smög sig den sextonåriga flickan,
följde i tysthet en stund med foten den gungande meden,
tills att med hjertat fullt af bekymmer hon talade stilla:
»Fader, i glädjen minnas vi blott oss sjelfva. En annan
finnes här än; blir julen för honom glad eller sorglig?
Får den gamle Pistol sin fröjd tillbaka? I stugan
hör, kanhända, han nu vår lycka förkunnas och blickar
bäfvande upp och söker sin son och väntar förgäfves.»

Knappt hon talat till slut, då man hörde den gamle soldatens
träben klappa i förstun och snart i den öppnade dörren

märkte en skymt af den åldrige sjelf. Saktmodig och tveksam,
trädde han in och förblef i tyst förbidan vid tröskeln.

Men på sin plats qvardröjde ej mer den ädle majoren;
fram till sin vapenbroder han gick och sänkte med sorgfullt
hjerta en trofast hand på den grånade krigarens skuldra.
»Gamle Pistol, tag mod!» så sade han, »hoppet är sviksamt,
långt, långt borta är den, som du söker; bedröfliga budskap
bringar kaptenen till dig och oss alla, men tåla är lefva.»

Sagdt. Hans mening förstod soldaten och förde till ögat
handen och strök på en gång från den skäggiga läppen en darrning.
Se'n vid sin staf, orubblig och lugn, uppblickande åter,
teg han en stund och tog omsider ordet och sade:
»Ärade herre, oss behöfver ej menniskolifvet
lära, hur vanskligt det är och hur ringa att bygga sitt hopp på.
Ofta vi sett långt förr, än ett qvällsmoln mister sitt skimmer,
äfven den rödaste kind omskifta i färgen och hvitna;
skulle förgängelsen då oss drabba med skräck som ett under?
Satt jag dock mången qväll i den ensliga stugan vid härden,
såg tallbrasan till glöd förvandlas och hörde, hur stormen
växte med dån der ute och dref snöskurar mot väggen.
Hoppet gladde mig då; han kommer, tänkte jag, åter,
hugger mig ved och väcker till låga den slocknande glöden;
lättare blir det väl då, långt gladare slutar jag dagen.
Ärade herre, nu han kommer ej; skulle jag klaga?
Kom han, satt han en gång, kanhända, som jag i ett skogstjäll,
krumpen och tyst med kryckan och ålderdomen till sällskap,
egde ej någon älskande själ att vexla ett ord med,
ingen att hvila sitt öga uppå tillgifvet och vänligt,
ingen att trygga sig vid i sin bräcklighet. Vore ett sådant
lif väl önskeligt mer än den fredade hvilan i jorden?
Lycklig är han, som sluppit; för mig byts sakta till afton
dagen ändå som tillförne, och jag är öfvad att tåla.»

Så han sade. Sin hand åt den åldrige räckte majoren:
»Gamle Pistol», så talte han, »se, för honom, som åter
trefnaden fört till mitt hus, för min dotters lif, för kaptenen
föll han, er son, så hör jag, och föll, som det egnar en krigsman.
Derför får ni ej mer i er enslighet dväljas i skogen,
hit skall ni flytta och bo; rum fins det i stugan och menskor
mer än nog till er tjenst, då er krafterna svika med åren.
Kom, kamrat, kom, låtom oss gråna i friden tillsammans,
såsom i mången strid vid min sida ni kämpade fordom!

Lifvet är kort, hän vandrar den ena och andra, och sällsynt
blir allt mer för den gamle en vän från krafternas dagar.»

Tigande dröjde en stund soldaten och tycktes betänksam
väga ett svar, omsider till ordet tog han och sade:
»Ärade herre, ännu i mitt träsk slår gäddan i vassen,
än har orren sin stig och tjädern nära min koja,
krafter eger jag; sköta en krok, utgillra en snara
kan till min bergning jag än, och litet är nog för den nöjde.
Bodde jag här och toge min dagliga kost af er godhet,
kunde en tjenare lätt eller tjenarinna i stugan
kasta på nådehjonet ett ord, som mera än nöden
tyngde hans själ. Nej, der i mitt ensliga torp som min egen
lefver jag bäst och gästar den evige gifvarens håfvor.
Skogen kläder Han grön, Han låter den irrande fogeln
finna ett korn: mig hjelper Han hädanefter som hittills.
Tar jag af honom mitt bröd, fins ingen, som vågar förmäten
se på den åldrige ned, som ej lärt sig ännu att föraktas.»

Sagdt; men i högre gestalt sig reste den ädle majoren,
fullare svälde hans barm, och hans blick, förklarad och manlig,
mätte soldaten; han teg, han kände sitt hjerta förstoras.
Finland stod för hans själ, det kulna, hans torftiga, gömda,
heliga fädernesland, och den gråa kohorten från Saimens
stränder, hans lefnads fröjd, hans femtioåriga stolthet,
trädde på nytt för hans syn med hans vapenbroder, som fordom
flärdlös, trumpen och lugn, med en jernfast ära i djupet.

Tyst omsider till bordet han gick och bryggde med hjertlig
fröjd ett rykande glas åt den stolte; men sakta till dörren
smög mellertid hans dotter och kom till den gamle soldaten.
Ljuf i sin barnslighet kom hon, den sextonåriga flickan,
rodnande blygt, med dallrande, klara tårar på kinden,
tog i de fina händernas par den åldriges ena,
väldiga hand och talte med förebrående mildhet:
»Elake, hårde Pistol, högmodige, vägrar ni komma,
menar ni, ingen fins, som behöfver er här i den stora,
lyckliga gården? Blicka dock upp, der ser ni min fader,
märk det, mera än jag är nu för honom hans pipa,
blott för sitt barnbarn lefver min mor, min svåger och syster
ega hvarandra: på mig ej tänker en enda af alla.
Ensam blir jag här snart, af den öfverflödiga minskas
fröjden ej mer, då hon går, och ökas ej mer, då hon kommer.
Lyckligt är allt af annat, och jag gör glädje åt ingen.

Äfven för er är kojan och ödemarken och skogen
mer än min vänliga vård, om jag skötte er än som en dotter.»

Så hon sade, men rörd i sin själ genmälte den gamle:
»Fröken, fresta ej ni den åldrige ufven att lemna
mörkret och flytta i ljus; hans ro är skuggan och natten.
Synes han oftare dock, än han borde det, här i er boning,
hjelp den gamle att då stugfoglarna hålla på afstånd,
medan han sitter en stund och betraktar ert strålande öga.
Se'n till sitt bo förfogar han glad sig åter och hvilar.»

Sagdt, ur majorens hand mottog han det ångande glaset,
förde det tyst till sin mun och tömde det stilla i botten.

Nadeschda.

Första sången.

Om han kom, den sköne ynglingen,
om jag såg hans svarta ögas blixt,
som jag honom nyss i drömmen såg,
hölja ville jag i blommor mig. —

Wolga mottar i sin famn Okà,
af Okà emottas gul Moskwa,
till Moskwa sig skyndar glad en bäck
med sin perlbestänkta böljas skatt.
Vid den lilla bäckens blomsterstrand
gick en flicka, femtonårig nu;
sjelf en blomma, sökte blommor hon
och med blomma blomma sammanknöt.

Långt hon hunnit i sitt ljufva värf
på sitt hufvud bar hon re'n en krans
af stellarier och dianter små,
på sin barm en nyss utslagen ros,
sammanvuxen med en rosenknopp,
och kring midjans smärta, veka bugt
hon en gördel af violer bar.

Än likväl hon knöt en rik girland
för sin klädningsfåll och talte så:
»Om han kom, den sköne ynglingen,
om jag såg hans svarta ögas blixt,
som jag honom nyss i drömmen såg,
hölja ville jag i blommor mig,
skyla ljuft slafvinnans mörka drägt
och, i färg en rosenbuske lik,
möta honom blott med ljus och doft.

Nadeschda utgafs första gången 1841.

Men, o Sankt Georg, han kommer ej,
blott en drömbild är Nadeschdas vän.»

Sucken togs af strandens fläkt i famn,
sänktes sakta på en bubbla ned,
och med bubblan flöt den bort sin kos;
och Nadeschda bröt en ros igen,
leende, förklarad, glad som nyss.

Så omsider kom hon till en bugt,
der från yra lekar hvilande
i en bädd af blommor böljan låg;
i dess spegel, blank och silfverklar,
ville nu slafvinnan se sin bild.

När hon, öfver bäckens hvila då
stilla lutande sitt hufvud ned,
såg sitt milda anlets unga vår,
steg en tår i hennes öga upp,
väcktes sorg på nytt i hennes barm:
»O, Nadeschda-blomma», sade hon,
»arma flicka, hvarför pryda dig,
äfven utan prydnad osällt skön?
Ej för egen sällhet fostras du,
för ditt eget hjertas glada val,
för en yngling, som din kärlek är;
för en herres nyck du växer upp,
till hans druckna blickars mål, kanske
för att tjusa, mätta och försmås.»

Så hon sade, och från hufvudet
tog hon kransen, tog ifrån sin barm
rosenstjelken, tog sin gördel sist,
kastade dem vidt i bäcken ut,
talande i stilla klagan så:
»Tag, o bäck, Nadeschdas smycken du,
låt dem följa till Moskwa din våg;
med Moskwa de skynda till Okà,
och Okà dem för i Wolgas famn;
när med Wolga se'n de hafvet nå,
finna de min drömda ynglings bild:
gränslös, blodlös, famnlös är ock han,
o, i drömmar blott omfamnelig.»

Knappt den sköna flickan talat så,
när Miljutin, hennes fosterfar,
silfverhårig, lutad mot sin staf,
flämtande af trötthet, ställct hann.
Glad sin dotter fann den gamle nu,
hof sin röst och talte snabba ord:
»O Nadeschda, hvarför irrar du,
lik en vild kanin, kring nejderna,
söker lundars gröna gömslen, dväljs
tyst bland väplingen vid bäckars strand?
Se, från gård till gård i byn jag gått,
gått från höjd till höjd, från däld till däld,
fåfängt letande ditt lätta spår;
nu i solens hetta är jag här.»

Så han sade. Till den gamle då
blygsamt steg den sköna flickan fram,
förde ödmjukt böjd hans grofva hand
till sin rosenläpp och frågade:
»O Miljutin, gode fosterfar,
hvarför sökte du Nadeschdas spår?»

Talte då den åldrige till svar:
»Dotter, i den stora byn är fröjd,
full af jubel hvarje hydda är,
gälla sånger, balalaikors klang
ljuda gladt och fylla rymderna.
Gamla, unga, rika, fattiga,
alla bära högtidsdrägter re'n,
gossar vexla sina hattars band,
flickor kransa svarta lockars natt.
Derför sökte jag Nadeschdas steg,
att i blomsterhöljda tärnors ring
ej Miljutins glädje saknas får.»

»O min dyre fosterfader, säg,
hvarför smyckar folket sig i byn?»

»Derför smyckar folket sig i byn,
att på slottets vida gård i dag
bygdens skaror skola samla sig,
fäder, mödrar, flickor, ynglingar.»

»O Miljutin, dyre fosterfar,
tomt är slottet sedan många år,

andar blott bebo dess öde rum,
på dess stängda gårdar gräset gror.
Hvem skall öppna slottets portar nu,
hvem har bjudit folket samlas der?»

Och den gamle gaf ett öppet svar:
»Flicka, du din fosterfaders hopp,
vet, att tvenne falkar fostrats upp
i vår furstes slott vid Wolgas flod,
tvenne furstesöners ädla par.
Till sin dödsbädd deras fader nyss
båda kallat, talt i frid och sagt:
'Mulne Dmitri, du min yngre son,
du skall lefva med din moder här
i mitt glada slott vid Wolgas flod;
glade Woldmar, stolte yngling, du
skall bebo vårt stamgods, sprida ljus
i mitt mulna slott invid Moskwa.'
Så han talat, arfvet skiftadt är. —
Derför jublar fröjden nu i byn,
att den glade fursten blifvit vår,
derför festlikt smyckar folket sig,
att den ädle kommer hit i dag,
derför samlas vi på slottets gård,
att vår unge fader så befalt.
Upp, Nadeschda, kom då, följ mig åt!
Under vägen bryter rosor du
för din lock, din barm, ditt smärta lif.
Smycka skall min dotter sig i dag,
hon, den skönsta utan prydnad, skall
nu till prydnad skönast bli också,
att, då furstefalkens öga se'n
våra tärnor spanar ungdomsgladt,
det må dröja vid Nadeschda snart
med en blick, som blir vår hyddas ljus,
blir ett solsken för vår framtids dar.»

Så han sade. Stum en vingad stund
stod hans dotter, mot den gamle spotskt
hennes bruna ögas vrede flög.
Snart dock mildrad af hans milda lugn,
kysste hon hans pannas silfverlock
och till honom talte dessa ord:
»Gå, Miljutin, gode fosterfar,

gå förut i sakta vandring hem!
Bada måste jag i bäcken här,
om kanske ett damkorn eller två
under värmen fäst sig på min hy,
på min röda kind, min hvita hals;
se'n för fursten vill jag pryda mig,
träda smyckad fram på slottets gård.»

Sakta vandrade den gamle hän,
långsamt stapplande på stigen fram;
i hans inre lekte tankar dock
med en anad framtids gyllne dar.
Så den dunkla lunden nådde han.

När Nadeschda honom vandra såg,
följde hennes blick hans tysta färd,
tills emellan gröna björkars löf
sista skymten af hans drägt försvann.
När i lunden han försvunnen var,
följde hon med örat än hans gång,
tills i sommardagens vida frid
stegens sista, lätta ljud dog bort.

När hon ingen såg och hörde mer,
gick hon än en gång till bäckens rand,
böjde lätt sitt hufvud öfver den
och i vattnets spegel såg sin bild.
Men i sorg hon talte milda ord:
»Sörj, Nadeschdas vän, du ljufva bäck,
att din klara våg ej skölja kan
dessa rosenlemmars fägring bort.
Skall jag bada i din lugna famn,
skall jag, arma, blomstersmycka mig?
Då jag ville två i dig min kind,
om dess rodnad kunde tvättas af;
då jag ville två min barm i dig,
om dess mjella hvithet flög sin kos,
då jag ville blomstersmycka mig,
om med blomstren jag fick vissna sjelf!»

Sagdt; och af sin egen fägring qvald
sänkte hon sin hand i bäckens djup,
grumlande i hast dess spegelvåg.
Rubbad var den glada bilden nu,

störd, förvirrad, mulen, dyster, vild;
men den ädla flickans öga log:
»Sådan, unge furste», sade hon,
»skall slafvinnan på sin faders bud,
om han vill det, träda för din syn,
ej en låga väcka i ditt bröst,
men en flyktig fasas kyla blott.»

Och hon gick från bäckens blomsterstrand,
följde tyst en stig mot slottet hän,
under vägen ordnande sin drägt.
Ej af blommor, men af starrgräs knöt
för sitt hufvud hon en sorglig krans,
bröt en tistelkrona, fäste den
till ett smycke på sin höjda barm
och af halm en gördel sammanvred,
yppigt fjättrande sitt smärta lif.
Så till furstesonens höga slott
styrde nu slafvinnan tyst sin färd.

Andra sången.

Och strax han kallar sin käcke slaf:
»Fort, hämta min hingst, Iwan!
Gör falken färdig, min hvita falk
skall blänka i skyn i dag!»

Moskwa, du gula, du lugna flod,
hvad dån vid din blomsterstrand!
Ett dammoln rullar i hvirflar fram
och brusar förbi din våg. —
Är det af hjordar en mättad här,
som stormar till stallen hem?
Är det orkanen, som hvälfver vild
den glödande vägens sand?
Hur lemna hjordarna lundars skjul,
då solen är högt ännu?
Hur dånar stormen bland asp och lind
och stör ej en gren, ett löf?

Det moln, som följde din strand, Moskwa,
nu störtar det ned till dig,
nu når det bryggan, som speglad hvälfs
högt öfver din böljas djup.

Hvad sken! Ur dunklet en guldsmidd vagn
framljungar i ljus på bron,
som viggar blixtra jockeyer fram
och eldiga hingstars glans.
En furstlig skara der skimrar nu
i landtliga bygders lugn;
det är furst Woldmar, den glade, sjelf,
med honom hans mulne bror.

Den tropp, som hann som en stormvind bron,
har stannat på motsatt strand.
Furst Woldmar korsar sin pannas hvalf,
han korsar sitt unga bröst:
»Hell», så han talar, »du vackra jord,
du leende himmel, hell!
Och hell dig, broder, välkommen var,
här ser du mitt sköna arf!»

Då höjer Dmitri sitt öga mörk,
på nejderna blickar han;
en stund han tiger och skådar blott,
omsider han talar så:
»Ett fält oss möter af skördar tyngdt,
ett annat af blommor höljs,
vid randen vinkar en ändlös skog,
för jägarens fröjd ett hem,
och fjärran tindrar i solens färg
ett torn af ditt ärfda slott;
skall jag det noga betrakta allt,
att finna, hur säll du är?»

»Min broder», svarar furst Woldmar mildt,
»hvad kyler ditt hjertas vår?
Ej för att väga min lott mot din
jag viste mitt glada land;
välkommen, ville jag säga blott,
din broder är nu din värd;
kom, dela vänligt hans salt och bröd,
snart delar han vänligt ditt!»
Så sagdt, han räcker sin hand till frid,
furst Dmitri den fattat har:
»Här bränner solen oss», säger han,
»af dam vi förqväfvas här.
En gångstig ser jag vid flodens strand,

den tyckes ju nå ditt slott;
jag väljer stigen, ur qvalmet snart
min fåle mig bära skall.»

Och strax han kallar sin käcke slaf:
»Fort, hämta min hingst, Iwan!
Gör falken färdig, min hvita falk
skall blänka i skyn i dag!»

Furst Woldmar springer ur vagnen lätt,
sin skara befaller han:
»Till slottet skynda på förhand, folk,
förkunna min ankomst der!
Min bror vill jaga, min ädle gäst
vill pröfva min park en stund,
må folket samlas, vi komma snart,
nu följer oss ingen här!»

Så sagdt, på frustande gångarns rygg
han kastar sig vindsnabb upp.
Furst Dmitri tyglar sin stolta hingst
med fradgiga betsel re'n;
sin falk han bär på sin höjda hand,
hans broder emottar sin,
och vagnen rullar i dam sin kos,
och skarorna fly med den.

∘ ∘ ∘

Öfver jorden blånar himlen,
under himlen grönskar jorden,
leende mot jord och himmel
strålar mellan båda dagen.

På den dagbelysta jorden
skimra blommor, glänsa vatten,
skjuter ock en skog i höjden,
skiftande af ljus och skuggor.

Men på ängen framom skogen
står en björk, af sekler ammad,
i dess topp en dufva sitter;
hvarifrån är dufvan hemma?

Icke i den vilda skogen
har sin moders bo hon lemnat,
fostrad är hon under skygdet
af en fridfull menskoboning.

Från en ringa hyddas torftak
mången morgons ljus hon skådat,
sänkt sig stundom ned att plocka
korn ur vänligt sträckta händer.

När den blåa vingen vuxit,
har hon flugit ut till lunden,
gungat på dess grenar, badat
i dess svala bäckars vatten.

Och hon sitter nu i toppen
af en enslig björk på ängen,
pickar sina fjädrars skimmer,
när två furstesöner nalkas.

Och den ene fursten stannar,
och han talar till den andra:
»Sakta, Dmitri, ser du dufvan,
lös din ädla falk, min broder!»

Och den mulne Dmitri svarar:
»Parkens egare är dufvans;
din var ständigt första lotten,
Woldmar, jag är van att följa.»

Men furst Woldmar talar glädtigt:
»Bort med mörka ord, min broder!
Lös din falk och låt den stiga,
jag vill lösa min tillika.»

Och mot himlens blåa rymder
sväfva snart två hvita falkar,
kretsa högre upp och högre,
spanande ett byte båda.

Och på en gång se de dufvan
i den ljusa björkens krona,
och på en gång skjuta båda,
lika viggar, ned på rofvet.

Men vid trädets topp i fallet
möta falkarna hvarandra,
öga blixtrar vildt mot öga,
och mot vinge klappar vinge.

Och en blodig strid är började
mellan falkarna i flygten;
ingendera unnar bytet
åt den hotande rivalen.

Men från qvisten, der hon suttit,
skyndar, skrämd af dånet, dufvan;
nära, nära är förföljarn,
och den kända hyddan fjärran.

Och hon blickar kring med bäfvan,
ser två menniskor i nejden;
nästa ögonblick i trygghet
sitter hon på Woldmars skuldra.

Mellan falkarna i höjden
slutas striden i det samma.
Och med slappad vinge fladdrar
Woldmars ädla falk och faller.

Segrarn, nu allena vorden,
lyfter sig mot skyn å nyo;
jaga vill han, dufvan söker
med en eldblick än hans öga.

Och han märker henne, sjunker
stjernlik i sitt fall mot rofvet,
och han vidgar djerf sin guldklo
öfver Woldmars dufva redan,

när furst Dmitri, mörk af vrede,
vill hans vilda ifver hejda
och med knoppen af sitt ridspö
fäller honom död till jorden.

Tystnad rådde några stunder,
tills furst Dmitri börjar tala:
»Woldmar, om min falk jag skonat,
vore ej din dufva mera.»

»Det är sant, min ädle broder»,
svarar Woldmar i förundran,
»hårdt dock varit, om hon röfvats
från den drömmande beskyddarn.»

På sin hvita falk i stoftet
pekar Dmitri, och han talar:
»Detta offer för din glädje,
vet du, Woldmar, hvad det kostat?»

Woldmars klara panna mulnar,
och förtrytsam tar han ordet:
»Var din falk dig dyr, min broder,
upp, välan då, nämn mig priset!

Hvad som köpts, kan åter köpas,
hvad som kostat, kan betalas,
men ett värnlöst hjertas tillit
skänks blott, fås blott, köpes icke.»

Ödsligt drar sin mun till löje
Dmitri, och han talar åter:
»Det är godt, min ädle broder,
att min falk du vill betala,

och du önskar höra priset:
allt för mycket den ej kostat,
tvenne läppars purpur bara,
tvenne rosenröda kinder,

tvenne armar, i hvars bojor
denna hals var stundom sluten,
tvenne dunkelbruna ögon,
som, då köpet gjordes, greto.»

Så med ödsligt lugn han talat,
och furst Woldmar svarar dyster:
»Mer än hundrade slafvinnor
på mitt ärfda gods jag eger;

välj bland dessa en, o broder!
Om du aktar en för ringa,
välj dig tvenne, välj dig trenne,
tills min skuld du finner gäldad.

Tvåfaldt hundra läppars purpur,
tvåfaldt hundra rosenkinder,
lika många blomsterarmar,
broder, är jag herre öfver;

och jag bjuder, hvad jag eger,
ett blott kan ej Woldmar bjuda:
tvenne dunkelbruna ögon,
som, då du försmår dem, gråta.»

Knappt han sagt det, när en flicka
syns bland stammarna i skogen,
fram mot slottet tycks hon skynda,
syns och skymtar och försvinner.

Och furst Dmitri ler och talar:
»Såg du tärnan, ädle broder,
säkert en ibland de många,
mellan hvilka jag får välja.

Starrgräs bar hon på sitt hufvud,
kring sitt lif af halm en gördel; —
min slafvinna log i blommor,
då hon väntade sin furste.»

Sagdt. Furst Woldmar tiger harmfull,
vill ej tala, vill ej svara.
Dagen skrider, och till slottet
skynda under tystnad båda.

Tredje sången.

Så har hon andats bönens varma sommarfläkt
emot den älskade, och nu
hon dröjer knäböjd, ber med läppens ljud ej mer,
men med sitt ögas kärlek blott.

Från dal och höjder menskoskaror strömmat re'n.
Den ljusa nejdens glada folk
i högtidsdrägter vimlade på slottets gård
och väntade sin furste re'n.
I tyst förundran, kring hans rika vagnars prakt,

hans guldbesmidda tjenare,
sig smögo qvinnor, gubbar, män och ynglingar,
betraktande med häpnad allt.
Miljutin blott, den gamle, silfverhårige,
tog i de andras fröjd ej del:
sitt ögas ljus han saknade, sin ålders hopp,
Nadeschda än ej kommen var.

Men nu på skimmerhvita hingstar spränger fram
ur skogens djup ett ryttarpar,
och folket stormar jublande till slottets port,
från hundra läppar ljuda ord:
»Hell, hell vår furste! Dag han bringar, dagen lik,
af ljus en fåle tyglar han,
en dufva bär han på sin arm, så bäre han
sin mildhet med till trogna barn!»

Så yttras högt af hoppfullt glada hjertan ord,
och ödmjukt mot de kommande,
på slottets gård, i portens hvalf och utanför,
sig folket sänkt på böjda knän.

Och fursten kommer, men med mörker kommer han,
hans mun ej ler, hans öga ej,
hans mulna helsning skrämmer blott hans trogna folk,
och häpna tiga skarorna.

Åt deras tystnad fröjdar sig furst Dmitris själ:
»Min broder», säger han och ler,
»fins lif i dessa menskor, eller ser jag här
det gamla slottets andar blott?
I sanning, så till stumhet vill jag öfva in
mitt eget goda folk en gång,
att, då jag nalkas, ej mitt öra störas må
af någon glädjes jubelsorl.»

Han talat, och hans broder har hans ord förstått,
sin häst på stället hejdar han,
ser nära sig Miljutin, vinkar honom fram
och frågar med förborgad harm:
»Hvad gör, att mina bönder sakna mod och ljud,
då deras furste helsar dem,
är han ett himlens straff, ett fruktadt gissel här,
som möts af mörka blickar blott?»

Så sagdt. Sitt hvita hufvud böjer ödmjukt ner
den åldrige och ger till svar:
»När solen strålar, höge furste, mild och klar,
är jorden strålande också;
men ve, när solens ljusa anlet skyms af moln,
då mulnar jorden ock i sorg.»

Han slutat knappt, då han sin fosterdotter ser. —
Den ädla flickan kommit nyss
och stält sig obemärkt i andra tärnors krets;
den gamle varsnar henne nu.
Sitt svar, sig sjelf, sin furste, allt förgäter han,
i häpen harm vid hennes syn,
och skyndar fram och vill från hennes lockars prakt
den vilda kransen rycka bort.

Då klappar käckt furst Dmitri sina händer hop
och brister öfverljudt i skratt:
»Se, se, o broder, hvilken förespråkerska
den gamle går att söka nu!»

Så talar han. Furst Woldmar ser sig om och ser
den halmomgördlade på nytt,
och dubbelt harmfullt väcks hos honom minnet upp
af hennes bild i skogen nyss:
»Hit», ropar han, »du halmnymf, gräsbekransade,
kom hit! En brud jag loft en gång
min slaf, min gäck, min gamle portvakt, min Andrej,
och du skall bli hans sköna val.»

Den sköna flickan hör sin furstes bittra ord
och blickar stel af fasa upp.
O himmel, detta vreda ögas dunkla glans
och denna mulna pannas hvalf
och detta ädla anlets vår hon sett förut:
sin drömda yngling känner hon.
Den samme är han, blott ej ljus, ej mild, som när
i drömmen hon hos honom satt
vid bäckens strand och glömde bäckens spegelvåg
och speglade sin själ i hans.
Dock flydd är fasans kyla, fasa kan hon ej
för honom, för sin himmel ej;
blott gråta kan hon, smälta ljuft i tårars dagg
och älska, tillbe och förgås.

Och utan fruktan, som om fromt till stilla bön
hon för sin hyddas helgon trädt,
hon nalkas fursten, böjer knä på vägens sand
och sluter händerna och ber:
»Nadeschdas herre, skåda din slafvinnas tår
och vredgas på den arma ej!
I bättre smycken hon en bättre lycka klädt,
om lifvet unnat henne den.
Min krans är dyster, och min gördel gör din harm;
o, när jag knöt dem, tänkte jag:
Som jag så fattig denna halm ej vuxit har,
ej detta gräs så glädjelöst.
Dock gerna, furste, för din vilja ville jag
i blommor byta sorgens drägt
och taga denna skarpa tistel från min barm
och gömma i mitt hjerta den.»

Hon talat så, och från sin hjessa lyfter hon
den yppigt vilda kransen bort
och löser halmens gördel från sitt smärta lif
och blickar upp på nytt och ber:
»O furste, furste, glöm af nåd din vrede nu,
ett flyktigt ögonblick, ej mer,
låt mig ditt anlet se, hur det i mildhet syns,
och låt mig tacka dig och dö!»

Så har hon andats bönens varma sommarfläkt
emot den älskade, och nu
hon dröjer knäböjd, ber med läppens ljud ej mer,
men med sitt ögas kärlek blott.

Och se, på detta höjda öga länge re'n
orörlig hvilar Woldmars blick,
han tala vill, en suck af tjust beundran är
hans fulla hjertas enda språk.
En sådan skönhet ej vid Wolgas strand han sett,
i dina salar ej, Moskwa;
i omotståndlig, blid förtrollning snärjs hans själ,
och vaken tycks han drömma blott.

Då närmar sig furst Dmitri segerleende
och hviskar till sin broder tyst:
»För falken, Woldmar, du mig en slafvinna loft,
välan då, denna är mitt val.»

Sitt löfte nyss i skogen mins furst Woldmar nu,
och ur sin dröm han spritter upp,
hans blickar irra länge utan gräns och mål,
och från hans kinder bloden flyr.
Omsider dock med kraft han fattar broderns hand:
»Ditt val du eger», talar han,
»men en slafvinna, broder, blott du välja får,
och denna flicka, — hon är fri.
Fri är hon buren; den, som till en ängel föds,
är fri ifrån sin födslostund,
och frihet ger jag henne nu, som gåfva ej,
men endast som bekräftelse.»

Och åter till slafvinnan mild han vänder sig:
»Stå upp, Nadeschda», säger han,
»din rymd är fläktens rymd, din verld är fogelns verld.
Du eger ingen herre mer.
Men, arma dufva, tvenne furstefalkar se
i mäktig täflan ned på dig;
hvart vill du styra nu din späda vinges flygt,
hvar vill du söka skygd för dem?»

Då står den sköna flickan upp och kysser gladt
furst Woldmars hand och talar så:
»Der nyss i skogen den förföljda fann försvar,
der skall jag äfven finna mitt.
Till dig jag flyr, o furste, undan farans hot;
hos dig jag finna skall beskydd,
ditt eget ädla hjertas nåd skall rädda mig
ifrån din broders falk och din.»

En blixt af purpur flammar upp på Woldmars kind,
dock utan svar en vink han ger
sin mulne broder, och i slottets salar snart
för skaran fursteparet döljs.

Det sjungs, att under qvälln i fadersborgen se'n
från rum till rum furst Dmitri gått,
ibland en blick åt flydda åldrars minnen gett
och stridt sitt hjertas strider stum.
Först då, när sist till aftonbordet furstarne
i dyster sämja satt sig ned,
har Dmitri trenne gånger höjt sitt glas och tömt
champagnedrufvans eld och talt.

Och vid sitt första glas han nämnt furst Woldmar säll,
som fri i egen boning satt,
då sjelf i hemmet han en moders myndling var,
fast tvilling med sin broder född, —
och tömt en skål för den, som utan lyckans gunst
förstår att trotsa hennes nyck
och med en obemantlad viljas spotska mod
kan skapa sina öden sjelf.

Och vid sitt andra glas sig sjelf han lycklig nämnt,
att sveklös han besviken var,
och tömt en skål för den, som, då sitt ord han gett,
kan krossas, men ej rygga kan.

Och vid sitt tredje glas han stått från bordet upp
och stött sin broders glas och sagt:
»En skål för dig, furst Woldmar, ur hvars röfvarhand
jag min slafvinna röfva skall!»

Men samma natt, så sjungs det, vid Miljutins tjäll
en ryttare i vapen höll;
den trognaste ibland furst Woldmars tjenare
den vapenklädde ryttarn var.
Och vid den låga hyddans dörr sin häst han band
och såg sig om och trädde in
och kom om några korta stunder ut igen
och följdes af Nadeschda då
och lyfte flickan lätt på sadelknappen upp
och svängde sig i sadeln sjelf
och lät den ystra fålen pröfva sporrens udd
och flög sin kos, som natten tyst.

Förborgad länge var för alla flickans lott,
försvunnen från sin bygd hon var,
och folket teg i häpnad eller sjöng en sång
om furstetjenarns dunkla flykt.
Och spordes någon gång Miljutin, skakade
den gamle stumt sitt silfverhår
och såg mot vägen, der hans glädje skyndat bort,
tills blicken skymdes af en tår.

Fjerde sången.

Otaligt har jag frågat,
en fråga för hvar timme,
som vinter egt och sommar,
se'n jag ditt öga skådat.

Till Kamas tysta nejder
från hofvets glans och flärden
en fursteenka flyttat,
af lyckans gunst förlåten;
vid flodens brädd en boning
hon valt i lindars skugga;
tre unga döttrars skönhet
var hennes modersglädje.

Mot denna lugna boning
log månen klar en afton,
och i dess parker lekte
med skuggor vårens vindar,
förföljde och förföljdes.

Då satt bland dessa skuggor,
i dessa vindars värme,
i dessa gömda parker,
en yngling och en flicka;
de språkat tyst i qvällen.

De talte mellan kyssar
ännu ett ord och många.
Som lätta skyar födas
på blåa sommarhimlen,
än purpuröfvergjutna,
än skära, silfverhvita,
än dunkelbleka, mulna,
så föddes i en himmel
af deras kärlek orden.

Och ynglingen han talte:
»Otaligt har jag frågat,
en fråga för hvar timme,
som vinter egt och sommar,
se'n jag ditt öga skådat;
och re'n högt öfver kullen
på fästet månen stigit,
och qvällens stunder ila,
och än jag ville fråga.»

Och flickan log och sade:
»Otaligt har jag svarat,
ett svar för hvarje glädje,
min furstes nåd beredt mig.
Hur säll i denna boning
jag lefvat, gömd och skyddad,
en syster ibland systrar,
en dotter hos en moder,
allt, allt jag sagt och svarat,
och än jag ville svara.»

Den unge fursten talte:
»I denna lugna boning,
en dyr väninnas fristad,
af veka händer vårdad,
sin blomstersjäl min blomma
har vecklat ut i fägring;
hon lärt att känna mycket,
att lösa mången fråga;
ett vet hon likväl icke,
hvaraf min sällhet kommer,
då hennes kyss jag möter.»

Den sköna flickan talte:
»En seglare på hafvet
är nu min unge furste,
han varsnar icke stranden,
men möts dock af dess dofter;
då undrar han och söker
och tror, att sjelf han gömmer
hos sig en skatt af blommor.

O furste, denna sällhet,
som vid min kyss du känner,
den är min sällhet endast,
som doftar dig till mötes.»

Men fursten log: »O flicka,
säll dubbelt du, som eger
din sällhet som din egen.
När jag, den arme seglarn,
är från min blomstrand borta,
då skimrar för mitt öga
ej någon glädje mera;
ett ödsligt haf är verlden,
i höjd och djup är tomhet,
i hjertat sorg och saknad.
Sant har Nadeschda talat,
ett lån är blott min glädje,
den fins hos henne ensam.»

Sin flickas hand han fattat,
han log ett vårligt löje:
»Min glädje nu jag känner,
hvad gör Nadeschdas glädje?»

»Min kärlek gör min glädje,
så är den oförgänglig
och flyktar ej som furstens.»

»Din kärlek gör din glädje;
så svara, hvad är kärlek?»

Hon log ett vårligt löje:
»Min furste», så hon sade,
»han vet det ej, han frågar;
o, att jag sjelf det visste!
Ett vet jag, att mitt sinne
i forna barndomsdagar
var som en snö på bergen
emellan jord och himmel,
så lugnt det var, så fredadt,
så hvitt, men ock så kyligt.
När solen kom deröfver,
ett ögas varma strålar,
då smälte det i floder
af känslor och af tankar,
blef fritt och mätte rymder,
tillförne obekanta,
blef varmt och blef en spegel
att fatta blåa himlen
och jordens blomsterfägring
och i sitt djup förvara
det blida ögat ständigt.»

»Och hvems, o flicka, säg mig,
var detta blida öga?»

Hon svarte ej, hon sänkte
sitt strålomgjutna hufvud
mot furstens skuldra sakta.
Då kom en fläkt och flydde
i lek emellan löfven.
De skälfde, skuggan skälfde,
och månens skimmer, gjutet
på flickans svarta lockar,
bröts ljuft i stilla darrning.

En stund förflöt i tystnad,
då höjde lätt sitt hufvud
den sköna flickan åter:
»Otaligt», så hon sade,
»har nu min furste frågat,
en enda fråga ville
Nadeschda få besvarad:
Två gånger re'n mitt öga
sett dessa lundar löfvas
och löfven åter falla,
och endast tvenne gånger
min furste här besökt oss.
Han sagt dock, att hans glädje
fins här, ja, här allenast:
hvi kommer han så sällan?»

En skugga, löfvens skugga,
kanhända hjertats äfven,
föll nu på furstens anlet,
men så till svar han talte:
»Nadeschda, kejsarstaden
och krigarärans tjusning

och hofvets prakt och nöjen,
de hålla Woldmar fången.»

Den sköna flickan sade:
»Två gånger blott mitt öga
sett dessa lundar löfvas
och löfven åter falla,
och redan tvenne gånger
har fursten här besökt oss.
När så af kejsarstaden
och hofvets prakt han fängslas,
hvi kommer han så ofta?»

Han log, den unge fursten,
en suck dock var hans löje;
»O flicka», så han sade,
»hur säll jag ville dröja
hos dig i dessa lundar,
med dig en boning söka
långt bort från kejsarstaden,
som fogelparet söker
ett bo blott för sin kärlek.
Men, ack, hos dig en timme
får egas ej, blott stjälas.
Två mörka makter hota
min sällhet oupphörligt,
den ena är min broder,
min moder är den andra.»

»Sin broder fursten nämnde;
stör han en broders lycka?»

»Du mins en stund, o flicka,
du mins den första gången,
då våra blickar möttes,
ditt hjerta och mitt hjerta.
Då var min broder nära,
han såg dig, och din anblick
spred i hans barm en låga,
vild, dunkel, outsläcklig.
Se'n denna stund en vålnad
från nejd till nejd han irrar,
ett mål blott har hans irring,
han söker dig allena.
Nadeschda, från din furste,
från alla jordens makter,
från himmel och från afgrund
hans våld dig rycka skulle,
om han din fristad visste.»

»Min furste nämnt sin moder;
har hon ej modershjerta?»

»Nadeschda», så han sade,
»kall, dunkel, obeveklig
och stolt är denna moder,
Natalia Feodorowna.
Ej lifvets späda fröjder,
ej hjertats rätt hon aktar,
monarkers nåd allenast
och höga anors skimmer
och slafvars mängd och stjernor
på bragdens bana vunna.
O flicka, ej din skönhet
hos dig hon skåda skulle,
ej dina ögons himlar,
ej denna själ, som speglar
med dagrar och med skuggor
i dragen af ditt anlet;
slafvinnan, blott slafvinnan
i dig hon skulle skåda,
och visste hon min kärlek,
hon slet dig från min sida,
om stycken än dig följde
af mitt förblödda hjerta.»

Sin arm liksom i bäfvan
kring flickans lif han slutit;
men, mot hans skuldra lutad,
hon hördes sucka sakta:
»O mina barndomsminnen,
o ljufva fröjder alla,
du sol i blåa rymden
med dina ljusa dagrar,
du jord med gräs och blommor,
o källor, floder, sjöar,
förtrogna, dyra vänner,

om jag er aldrig skådat!
O, att i praktens salar
en fånge lik jag vuxit,
blott skådat lampors skimmer
och vandrat stel i glansen
af guld och af juveler; —
då egde jag, kanhända,
som Woldmar stora anor,
då vore jag furstinna,
fick älska den, jag älskar,
och älskas ock tillbaka.»

Hon talte, ljuden dogo
på hennes rosenläppar,
och fursten teg. — I himlen
af deras kärlek föddes
ej ordens skyar mera,
och tyst och klar var qvällen.

Femte sången.

I långa tider re'n
han från sitt trogna folk har varit borta
nu, lik ett fruktbart år,
välsignelse till våra tjäll han bringar

Re'n tvenne år förgått,
se'n i sin hydda ensam blef Miljutin.
Det var en morgonstund,
den gamle gått att andas vårens vindar.
En rönn i blomning stod
på gården; under den han valt sin hvila.
Allena satt han nu,
allena, ty Nadeschda var försvunnen;
en sparf, en svärm af bin
i trädens topp hans enda sällskap voro.

Då kom en gammal vän
och helsade den gamle under rönnen:
»Miljutin, fröjda dig!
Ett budskap fullt af glädje jag dig bringar.»

Den åldrige såg upp
och räckte handen åt sin gäst förtroligt:
»Hvad budskap bringar du?
Har landet vunnit fred med glans och ära,
har segerns Gud i nåd
beskärmat vår zarinnas vapen åter?»

Den komne talte så:
»Långt närmare är fröjden oss, o broder;

vår furste kommen är,
i natt vid slottet stannade hans vagnar.
I långa tider re'n
han från sitt trogna folk har varit borta;
nu, lik ett fruktbart år,
välsignelse till våra tjäll han bringar.
Från slottet denna dag
får ej behofvet vända hjelplöst åter,
så har den ädle talt,
och gåfvor regna der ur fulla händer.»

Miljutin drog en suck:
»Hvad vållar maktens mildhet», så han sade,
»har furstens blick igen
på en af våra tärnors fägring fallit?
I afton sluts kanske
ditt öga, broder, under gyllne drömmar,
i morgon vaknar du
och ropar utan svar din enda dotter.»

Han sagt det, och en tår
låg qvar ännu i fårorna på kinden,
när skyndande ett bud,
med rika skänker lastadt, hann den gamle:
»Hell dig, Miljutin, hell!»
så talte tjenarn och sin börda lade
för gubbens fötter ned,
»hell dig och dina glada framtidsdagar!
Hör nu vår furstes ord:
Miljutin är af folket här den äldste,
hans ålderdom skall bli
som sommarqvällen full af ljus och glädje.»

Från tufvan, der han satt,
uppstod den gamle, tog sin staf i handen,
han svarte ej, han gick,
han styrde tyst sin trötta gång till slottet.

Men i sin höga sal
satt Woldmar nu med oförmörkad panna.
Han talte milda ord,
sin gamle, trogne tjenare han sporde:
»Wladimir, se'n jag mins,
från mina första år ditt hufvud grånat,

nu säg, hur länge re'n,
en skattad vän, din furstes hus du tjenat?»

Den gamle stod en stund
med handen på sitt rika skägg betänksam;
omsider, skakande
sitt hvita hufvud, såg han upp och talte:
»Hur länge, vet jag ej,
o furste; blott bekymret mäter tiden.
Hvad är att räkna år
för den, hvars lif en vårdag likt förflutit!
Jag var ett barn ännu,
när af er höga furseslägt jag upptogs,
en yngling var jag, när
er ädle faders första steg jag stödde.»

Furst Woldmar såg med nåd
den åldrige och talade och sade:
»Wladimir, från mitt slott
i morgon re'n af tunga värf jag kallas,
jag får ej dröja qvar,
att ej ett oblidt öga ser min lycka.
Men du skall lefva här,
din trohet här skall herska i mitt ställe:
hvad du befaller, skall
i slottet ljuda som min egen vilja.
En fins dock här, hvars bud,
hvars ord, hvars minsta vink din lag skall vara,
men doldt, men obemärkt,
att ingen dödlig anar hennes välde.
Af dig blott sedd och känd,
beslöjad djupt för hvarje annan, kallas
i byn din dotter hon
och är för dig allena herskarinna.
Wladimir, trogne, säg,
har nu du fattat, hvad din furste menar,
och kan han resa trygg
och veta, att hans vilja ej försummas?»

Den trogne gubben log,
en blick af kärlek på sin herre fäste
och förde gladt sin hand
mot borgen af sitt höjda bröst och talte:
»O furste, gammal är

Wladimir re'n för obekanta seder;
att lyda var han van,
af inga makter lär han mer ett annat.»

Han talte dessa ord
och gick på furstens milda vink ur rummet,
och ensam i sin sal
blef Woldmar åter med sin tysta lycka.

Han dröjt ett ögonblick,
då dörren uppläts dristigt af Miljutin;
den åldrige steg in,
af tjenarskaror fåfängt återhållen.
Först när af furstens blick
han möttes, stannade han stum i vördnad
och böjde djupt sitt knä,
mot golfvet sänkande sin höga panna.

Från Woldmars anlet flög
den skymt af vrede snart, som först der röjdes,
och vänligt sträckte han
emot den årbetyngde slafven handen:
»Miljutin», var hans ord,
»hvad gör, att så din furste du bestormar?
Stå upp, hvad är din bön?
I dag går ingen sorg från denna boning.»

Den gamle drog en suck:
»O herre, ringa är den ringes klagan;
en lärka egde jag,
din hök har röfvat henne från min hydda.»
Furst Woldmar log med nåd:
»Ej svår, i sanning, är din sorg att hela;
jag har en näktergal,
den vill jag ge dig i din lärkas ställe.»

Den gamle drog en suck:
»O herre, ringa är den ringes klagan,
dock helas ej hans sorg
af milda ljud och näktergalars sånger.
En bild, en helgonbild,
en svag, förgänglig bild af alm jag egde,
den var min hyddas skatt;
en röfvare ifrån ditt slott den stulit.»

Furst Woldmar log med nåd:
»Ej svår, i sanning, är din sorg att hela;
en bild af guld jag har,
den vill jag ge dig i din almbilds ställe.»

Den gamle drog en suck:
»O herre, ringa är den ringes klagan,
dock helas ej hans sorg
af löftens glans och gyllne skatters skimmer.
En dotter egde jag,
hon var min lärka, hon var helgonbilden,
hon en slafvinna var,
din makt har tagit henne från mitt hjerta.»

Då såg furst Woldmar upp,
hans panna strålade, hans kinder glödde;
»Miljutin», sade han,
»i dag går ingen sorg från denna boning.»

En suck, ett ljud, en ton,
ett ord, ett namn flög nu från furstens läppar,
och se, den slutna dörr'n
till praktgemaken uppläts i det samma,
och mera skön blott nu
i purpurdagern af ett ljusnadt öde,
en rosig vårsky lik,
stod för den gamles häpna blick Nadeschda.

Furst Woldmar log med nåd,
han tog den komnas hand i sin förtroligt,
till gubben, der han stod,
han förde fram hans sköna fosterdotter:
»Miljutin, trogne slaf,
för lärkan bjöd åt dig jag näktergalen,
en helgonbild af guld
för den af alm, som togs ifrån din hydda.
Min gåfva du försmått,
en dotter sörjer du, en späd slafvinna;
jag en furstinna har,
jag ger dig henne i slafvinnans ställe.»

En tår, som daggens perla klar,
i purpur glödde på Nadeschdas kinder,
och tyst och utan ord
hon kysste leende den gamles panna.

Sjette sången.

O, att du födt mig så, att de stjernors glans,
du nyss beundrat, tjusat ock mig! Ett barn,
af lekverk fägnadt, hade med svärdet jag
dem plockat glad och tömt i en lek mitt lif.

Men i sitt slott, det höga, vid Wolgas flod,
i marmorsalen ensam bland bilderna
af hädangångna, lysande anor satt
i glans Natalia Feodorowna sjelf.
Här, så furstinnans vilja bestämt det, här,
bland dessa vitnen, skulle furst Dmitri nu,
se'n långa år i fädernas hem ej sedd,
inför sin moder träda. Som till en fest
var salen ordnad, purpurgardinerna
från alla bilder vecklade upp i prakt,
och högst vid bordet jämte furstinnans plats
stod, ställd för sonen färdig, en taburett.

Den stolta modern väntade, timmen slog,
och in kom Dmitri, festlig som rummet ej.
Hans drägt var vårdslöst ordnad, om ordnad ens,
en hvardagsdrägt, hans vanliga hemdrägt förr;
hans blick var skygg, men spotsk på en gång och mörk
och stjernlöst nattlig steg han till modern fram.

Ett ögonblick såg dyster furstinnan upp,
som om mot sonens mörker hon mörknat sjelf,
dock snart i höghet sträckte hon, ljusnande,
sin hand mot fursten, tog från sin plats ett steg
och rörde moderligt med en kyss hans kind.
»Min Dmitri», så hon sade, »välkommen var!
Med rättvis stolthet ser jag min ädle son
i sina anors strålande krets igen,
en oerfaren yngling ej mer som förr,
men pröfvad, van att handla, beredd kanske
att sjelf sitt rum eröfra bland dem en gång.
Min son, från hemmet länge du varit skild.
Hvar, hur, i hvilka nejder, i hvilket värf,
har du ej yppat, jag det ej frågat har;
min önskan varit sådan, jag velat så.
Åt sig, sin egen adel, sitt eget val

af ärans banor ville min ädle son
jag öfverlåta, ville behålla blott
en rättighet, den bästa, en moder har,
den att få hoppas allt af ett älskadt barn.
Och nu, min Dmitri, frågar jag, — dock ej jag,
men dessa stumma bilder igenom mig —
till hvilket mål du sträfvat, på hvilken glans
i ärans rymd din trånande blick du fäst.»

Så var furstinnans helsning. Hon satte sig
och med ett tecken viste sin son hans plats.

En stund flög bort i tystnad, en vingsnabb stund
furst Dmitri teg, hans läppar ej än till svar,
men till ett skugglikt leende, rördes blott,
och hög tog åter ordet hans moder då:
»Min Dmitri ej vill svara, vill tyst kanske,
som dessa bilder fråga, besvara dem;
välan, min stolta, strålande fröjd det är
att sjelf för eget lugn ej behöfva svar. —
Se upp mot denna qvinna, min ädle son,
det svarta ögats glödande elddjup se
och pannans hvälfning, skymd af en otämd lock!
Din moders ättemoder af furstlig stam,
bland stjernor född på Grusiens fjäll hon var.
En son hon hade. Bort från sitt hem han for
som du; for tidigt, dröjde i åratal
som du, och ensam satt i sitt slott hans mor.
Då kom en gång af hennes bekanta en,
en vän, ej sedd se'n länge, grefvinna född,
fast med ett dunkelt vapen förenad då.
Med godhet dock hon möttes, förtroligt språk
blef vexladt, mången fråga om förr, om nu,
och så omsider sporde den främmande:
'En son du eger, gläder förhoppningsfull
hans ungdom dig, hvar är han, för hvilket värf,
för fredens eller krigets, bestämdes han?'
Hon log, din ättemoder, och gaf till svar:
'Se'n tvenne år mitt öga ej honom såg,
hans blick blef varm, hans fäderneboning trång,
han tog sitt arf, han sökte en öppen verld
och kämpar nu, hvar, huru, — jag vet det ej.'
Men full af undran talte den andra än:
'Hvad, vill du skämta blott, eller drömmer du?

Du mor med känslor, varma som blickens glöd,
du lemnar åt sitt öde din ende son?
Omöjligt!' — Så hon sade; i höghet då
uppstod furstinnan, räckte den främmande
sin hand och talte aldrig förgätna ord:
'Var lugn, min vän, ett känner hans moder dock,
behöfver mer ej känna: hvar helst han fins,
bor guldrent i hans hjerta hans fäders blod.' —
Min Dmitri, så hon tänkte, din ättemor,
af hennes ande eger ock jag ett arf.»

Hon slöt, men upp såg Dmitri och talte djerf:
»Här är jag, moder, döm mig, du ser mig här,
säg sjelf, om till din glädje, om till din sorg;
hvar ytlig, fal förgyllning föraktar jag,
och hvad mitt yttre röjer, mitt inre är.»

En blick, en hjertlig, spanande, dunkel blick
i sonens öga hade hans moder fäst,
och nu hon såg mot bilderna upp på nytt
och sträckte majestätlig sin hand mot en:
»När denne stjernomstrålade», sade hon,
»kom från sin första ynglinga-utflykt hem,
förmäler sägnen skönt, att han kom så arm,
så utan yttre, skimrande glans, som du.
Hans fader fallit tidigt i Peters strid
mot Sveriges vilda lejon, hans ädla mor
sett nyss sin boning härjas af fiender
och satt, en värnlös enka, i plundradt slott.
Pultavas fält var blodadt, och ryktet flög
med segerbudskap, jublande vidt, då såg
sin son hon återkomma; allena, tyst,
med vinst blott af en blekare kind han kom.
På honom, fast se'n länge ej sedd, ej spord,
sitt hopp hon fäst, dock teg hon och sörjde stum,
att sköflad så han kom till ett sköfladt hem. —
En dag försvann, knappt grydde den andra, när
af jubel nejden fylls, och från höjd och däld
hörs ropet: 'Zaren, zaren i antåg är!'
Ej mer som förr i sällare tider kan
den ädla egarinnan af slottet nu
vid zarens fot begära en ynnest, be
att få ett ögonblick hans värdinna bli.
Allena, osedd, gömd i ett sidorum,

hon öppnar blott ett fönster och skådar tyst
mot vägen, vill blott blicka välsignande
på fosterlandets far, då han flyr förbi.
Han kommer, segrarn, hjelten, med skumhöljdt spann
han skyndar fram, af dånande vagnar följd,
och skaran nalkas, glimmar, försvinner, — nej!
den stannar, stannar, Dmitri, på slottets gård.
En blixt af häpnad, ljuf, men förkrossande,
den ädla slottsfruns hjerta igenomfar,
dock går hon glad att möta sin höga gäst
och hinner vestibulen med hastad gång.
Hvad syn! Der står monarken i höghet re'n.
Hvad syn för henne, henne som mor! Hon ser
sin son i zarens armar, med kyss på kyss
på kind, på mun, på panna af honom höljd. —
Min Dmitri, denne yngling, som kom som du,
så blek, så glanslös hem till sin mor, var mer,
än hvad han ville synas; i mången strid
han kämpat djerf, hans arm var berömd, hans mod
beredt Pultavas seger, ett ädelt sår
han bar, var zarens gunstling, var general.»

Så talte hon; en leende ljusning flög
kring hennes anlets mildrade majestät,
men marmorstel satt Dmitri, tills marmorn nu
i hemsk förvandling smälte och brast i ord:
»Hör upp», han sade, »moder, att se mig an
med denna svärmiskt forskande, sälla blick,
som anar gömda strålar af zarens nåd
hos mig, din bleke, stormige, dunkle son.
Ej att dig bringa glädje jag kom; hvad du
som glädje skattar, Dmitri ej sökt, ej fått,
nej, för mig sjelf jag kom, för min egen fröjd,
fast med din smärta, moder, den köpas skall.»

Han teg och strök sin panna och talte än:
»O, att du födt mig så, att de stjernors glans,
du nyss beundrat, tjusat ock mig! Ett barn,
af lekverk fägnadt, hade med svärdet jag
dem plockat glad och tömt i en lek mitt lif.
Men andra stjernor lyst för din Dmitris blick,
två stjernor, mordiskt tjusande, mäktiga,
de bränt hans barm, de sugit hans hjertas blod,
och kärlek är den ena, den andra hämnd.»

Han dröjde, tycktes vänta ett svar, men stum
furstinnan satt, han såg det och vidtog än, —
hans röst var vågens röst, då i storm den slår
mot klippans barm och brytes och suckar dof: —
»Från barndomsåren var jag din mulne son,
den andra ständigt, ständigt den andra blott;
jag såg min broder ljusna i ljus, jag sjelf
blef mörk, men bar mitt mörker för mig och teg.
Vårt arf blef skiftadt, säll till sitt eget slott
min broder for; jag följde, en främling lik.
Välan, en sällhet grydde för mig ändå, —
den stals, stals bort af honom, som vunnit allt.
Då sprang min ena stjerna ur natten fram,
då såg jag hämnden vinka, den lyst min ban
i år af qval, och nu den mig lyste hit.
Min moder, denne lycklige, ljuse son,
er fröjd, er ständigt gynnade gunstling, han, —
med en slafvinna fostrar han ättens hopp,
en låg lifegens dotter hans maka är.»

En blekhet, tänd och flydd i ett ögonblick,
furstinnans anlet darrande öfverfor,
en ljungelds hemska, flyktiga återsken,
och nu med kufvad smärta begynte hon:
»O Dmitri, du nattburne, om åt din hämnd
en broders olycksöde kan svalka ge,
var lugn, hans dom skall falla! — På Rysslands tron
fins den, som vet att vörda en moders sorg.
Hon skall förstå min bön, då med krossadt bröst
jag ber den höga skydda vår ädla ätt
mot en vanbördings brott, som befläckar den.
Var lugn, jag egt två söner, jag eger nu
blott en, med dig ej täflar en annan mer.
Var lugn, min son, olycklige, mörke son,
din ena stjerna lyst dig till önskadt mål!»

Hon talte så och dröjde; en hämmad tår
bröt våldsamt fram och föll på den stoltas kind,
och nu hon tog den nattlige sonens hand
och höjde, lik en bedjande, än sin röst:
»Du är, fast mörk, min Dmitri, min ende nu,
på dig allena hvilar vår ädla ätt,
förtvifla får du icke, förloras ej,
så nämn din andra stjerna, din kärlek nämn!

Så skön, så rik, så mäktig, så lysande
har Ryssland ej en dotter, att hennes hand
din moders son skall vägras; zarinnan sjelf
skall med sin allmakt skydda ditt djerfva val,
blott nämn det, säg, hvem fängslat ditt hjerta, blott!»

Hon slöt. Men ur den bedjande moderns hand
drog Dmitri sin och dolde sin kärlek ej:
»Min moder», så han sade, »din Dmitri skall
ej mer förtvifla, icke förloras mer,
om till hans vilda, flammande, tärda barm
din makt hans broders maka, slafvinnan, fört.»

Då stod furstinnan svigtande upp, hon teg,
hon gick med långsam gång, majestätlig, stum,
ur höga anors strålande festsal ut;
men, af den stolta skickad, en tjenare
kom in och sänkte, utan en vink, ett ord,
för alla bilder purpurgardinerna,
och snart stod Dmitri ensam, och ingen blick
på honom fäste helgade fäder mer.

Sjunde sången.

Och tystnad rådde länge mellan båda,
på ottomanen satte sig Potemkin
och lät sitt hufvud sjunka i sin hand,
den unge fursten väntade och teg.

»Genralmajor Kutusoff, då han kommer,
förs in till mig, hit in i kabinettet,
de öfrige, Markoff, kosacken Platoff,
furst Woldmar Paulowitsch och andra vänta.»
Så talte, vårdslöst kastande sig ned
på ottomanens purpurbädd, Potemkin,
och adjutanten mottog med en bugning
den stolte Krimbetvingarns vink och gick.

På furstens panna sågs en skugga hvila,
och oro, ledsnad, trötthet talte ögat;
blott stundom till ett nyss serveradt glas
med roslikör sin vackra hand han sträckte
och förde mot sin läpp dess dofter blott.

Så flöto långsamt några få minuter,
och dörren uppläts åter, och Kutusoff
steg in. — Sin ställning bytte fursten ej,
blott förde handen öfver ögat, såg
en stund med skärpta blickar mot den komne
och med en knappt förnimbar nick begynte:
»Jag låtit kalla er, min general,
hvarför, det vet ni sjelf. Med synbar ledsnad
betraktade vår höga kejsarinna
paraden nyss; en brist på hållning, takt,
långt lättare att märka än förklara,
en hoglöshet, en — med ett ord — ett sjelfsvåld
förstörde ordningen i våra leder;
hvad skall jag tänka om er disciplin?»

Han teg, den unge generalen teg,
men i hans kinder steg den blod, hvars färg
re'n purprat Largas, Kaguls, Sabors stränder,
och fursten såg det och tog vid på nytt:
»Ni tycks ej gilla detta milda klander,
ej sjelf ens funnit några fel kanhända?
Välan! Hvad tecken gaf en grenadier
på eder flygel sin kamrat i ledet?
Säg, gjordes svängningarna utan remnor,
befälets blickar, lågo de på chefen,
hur slöts carrén, hvem såg sig om, och hvems
var benet, som det sjunde regementet
drog efter sig ännu, se'n det gjort halt?
Otaligt kunde nämnas, utom detta.
Nu svara, säg mig, general Kutusoff,
hvad tror ni vålla detta oskick?» —

Stolt
såg fursten upp, den unge krigarn böjde
sitt hufvud vördnadsfullt och gaf sitt svar:
»Ers durchlaucht», så han sade, »största delen
af dessa trupper lemnat nyss Turkiet;
rekryter äro andra, tagna in
i deras ställe, som af kriget skördats.
De yngre ega än blott ringa vana,
de äldre glömt bland strider, mödor, marscher
den stränga exercisens takt kanske.»

Han talat, men den ädle fursten stod
med ifver upp: »Nämn mig ej dessa skäl,

Iwan Ilarianowitsch, ej dessa!
Nej, djupare är grunden gömd; en anda
af egenmyndighet vill gripa folket;
hvar den är hemfödd, vet man ganska väl.
Fantastiskt vilda läror från Genève
förtrollat re'n Europas andra länder,
och äfven hit de spridt sitt gift. Allt mer
förljummas känslan för en högre ordning,
den ringes lust att smälta i det stora.
Man lär sig tala om ett menskovärde,
som är ett annat än en mensklig lydnad
för maktens bud. —
En hvar vill se sig som en medelpunkt,
kring hvilken nejders, staters välfärd hvälfves.
Bekänn det, ni är ung och general» —
här flög kring furstens läpp ett mildradt löje —
»bekänn det, äfven ni har tyckt nå'n gång
er stor, odödligt stor, har drömt kanske
om intet mindre än att se en dag
på edra skuldror Rysslands öde hvila.
Hvad kan det ringa, en parad som nu,
ett stycke lumpen exercis, betyda
för den, som drömmer så om stora segrar!»

Han slöt. Den unge hjelten, sårad djupt,
ej höll sin harm tillbaka mer, men talte:
»Min furste, mer än storheten jag skattat
den lott att för ett fosterland få strida;
den blifvit min, jag ingen bättre sökt.
Bland mina drömmar — jag har drömt också —
var skönast den att få åt Ryssland offra
hvad det mig skänkt, mitt trogna hjerta.»

Mer
fick han ej tala; med sitt höjda finger
bjöd fursten tystnad och begynte sjelf:
»Ni manövrerar alla dagar nu,
tills edra veteraner glömt Turkiet
och alla yngre lärt sin exercis.
Kutusoff, edra tjenster glömmas icke,
men stränghet, regel, disciplin bör finnas;
man älskar ej att se en soldatesk,
som minnes annat än sin pligt för stunden.
Farväl, min general, en pligt af vigt,

en obehaglig sak, i nära samband
med tidens andra tecken, kallar mig.»

Han hade talat. Generalen gick,
och i sitt förmak trädde nu Potemkin.
Församlade vid dörren stodo der
i hopp och fruktan officerare
af skilda vapen, grader, uniformer;
och fursten såg dem, styrde stolt sin gång
emot dem, stannade och öfverfor
en stund med blicken under tystnad skaran
och höjde snart sin röst till stränga ord:
»Man sett i dag er, herrar öfverstar
af fjerde, femte, sjunde regementet,
er subalterner äfvenså af linien
och, Platoff, er, Markoff, er, kort, er alla
förverka edra värjor. — Inga svar,
alldeles inga ord till ursäkt, inga!
Det är vår kejsarinnas höga namnsdag,
som nu gör nåd. —
I hvilka tider lefva vi? Soldaten
betraktas som kamrat af ett befäl,
som gjort ett par kampanjer vid hans sida;
han smeks, han skonas, man förbiser allt,
blott ej hans ärr, och samma skonsamhet
begär man för sig sjelf. Markoff, se på er!
Är det af reglementet ni befalls
att suspendera en af edra knappar?
Och denna orden, Platoff, kring er hals, —
säg, fruktar ni att skiljas allt för mycket
från hopen, om den blottas litet mer?
Hvad skick! Soldatbulvaner vore bättre
än krigare, som ingen lydnad känna. —
Ni ler? — Jag ber er, ingen min! Och ni,
ni med den rusigt nöjda blicken, Kulneff,
hvad gör er fröjd? Att er piket kanske
så väl höll folket nyss ifrån paraden? —
O Ryssland, Ryssland, själen i din styrka
var ordningen, var sjelfförsakelsen
hos dina söner; slockna får den ej. —
Furst Woldmar Paulowitsch, ni dröjer qvar,
ni följer mig. Ännu en gång, er andra
benådar kejsarinnans namnsdag.»

Sagdt;
till kabinettet gick Potemkin åter,
den unge fursten följde tyst hans steg.

Och tystnad rådde länge mellan båda,
på ottomanen satte sig Potemkin
och lät sitt hufvud sjunka i sin hand,
den unge fursten väntade och teg.
När så en stund förflutit och en annan,
tog Krimbetvingarn ordet, höjde sig
och fäste skarpt sin örnblick på furst Woldmar:
»Man talt om uppror», sade han, »om trots
emot en ordning, på hvars fasta grundval
personers väl, familjers, staters, hvilar,
jag menar uppror mot föräldramakt,
och sådant i vårt fosterland, i Ryssland;
är denna händelse er obekant?»

Den unge fursten teg, den äldre fortfor:
»En yngling, en af våra främsta slägter,
förvillad troligtvis af tidens gift,
ett svärmeri om menskojämlikheten,
har, glömmande sig sjelf, sin pligt som son,
sin aktning för en följd af stora anor,
sig sänkt i en mesalliance, hvars blygd
till lycka här ännu ej egt sin like;
ni vet, kanhända, denne ynglings namn?»

Han talte så; ej bidande ett svar,
begynte han med dämpad stämma åter:
»En furste, lysande föräldrars hopp,
emottar vid sin faders död i arf
den ena af hans stora egendomar.
Han kommer till sitt landtgods, fäster der
sitt unga öga på en ung slafvinna;
en vacker kind, en fyllig barm, — hvad skatt
att öfverväga alla andra värden!
Allt nog, han väljer henne för sitt nöje,
fördöljer henne, hvar, — man vet det ej,
och offrar tvenne år åt sin förtjusning.
Man väntat, att på detta rus af sällhet
en mättnad skulle följa och excessen
få lemnas åt förlåtelsen och glömskan;
men nej! En dag sitt höga slott igen

besöker fursten, som emellertid
förvärfvat grader här bland våra leder;
en maka för han med sig, en gemål,
men hvem? — O fräckhet utan gräns! — Slafvinnan.
Ännu får saken dock ej allmängöras,
familjbetänkligheter hindra detta,
blott några få förtrogna känna den.
Så flykta åter år, och medan fursten
på ärans fält sig nya lagrar skär,
befolkas fursteborgen med bastarder.
Till slut kan nesan icke döljas mer,
den röjs, och ryktet hinner furstens mor,
hvars hjerta nära brister af förtviflan. —
Nu, Woldmar Paulowitsch, är taflan färdig,
kompositionen väcker ens förvåning;
ni målat sjelf, är den natursann, säg?»
En vink han gaf, ett tecken, att han nu
besvaras ville, och i liknöjdt lugn
mot handen sänkte han sitt hufvud åter.

Att ge sin återhållna vrede ord,
behöfde ej den stolte Woldmar manas;
»Jag känt en furste», sade han, »i arf
ett slott han fick, med slottet en slafvinna;
slafvinna, — ja, hon var det, tills hans öga
i hennes såg, då var hon det ej mer.
Ej rodnaden på hennes kinder dock,
ej hennes yppigt höjda barm — som ni,
min furste, sagt — gaf friheten åt henne,
hon fick den af ett hjerta för ett hjerta,
och mer hon fick än frihet, fick beskydd
hos en af Rysslands ädlaste furstinnor.
När, dyrkad i en krets af änglar der,
hon vecklat ut sin rika blomnings skatter,
blef hon sin forna herres maka: — han
står här och väntar, furste, nu sin dom.»

Han slöt. Den mäktige Potemkin tog
med oförändradt lugn till ordet åter:
»Vår milda kejsarinna, sjelf en moder,
har ömmat för er ädla moders smärta,
har velat skona henne för den blygd
att som sin dotter helsa en slafvinna;
dess höga vishet insett, att ett rike

af Rysslands vidd behöfver sammanhållas
af fasta band, att hvar atom, som störs,
ger fart till rubbning i det stora hela;
hon tolkar nu sin vilja genom mig:
furst Woldmar Paulowitsch, er tjenst behöfs
i Tomsk, behöfs der ögonblickligt nu;
er egendom förvaltas under tiden
med kejsarinnans bifall af er mor.
Er resa — derom har man dragit omsorg,
ett equipage är tillreds. I Tomsk
har ni att vänta edra instruktioner.
Farväl!»

Från Woldmars kinder bloden flytt,
förisad stod han en minut och såg
med ofrånvända blickar på Potemkin:
»Er tillhör makten», sade han till slut,
»men jag är man och får ej fly till böner.
En fins, som kunde be för mig, för sig,
men hon skall stötas bort, der hon ej höres.
Ja, utom henne, furste, finnas två,
som kanske finge bedja; o, men de
förmå ännu knappt nämna fadersnamnet.
En fråga dock, den sista: Förs jag bort
att lefvande begrafvas, eller får
på jorden än jag återse de mina?»

Då stod den ädle furst Potemkin upp
och tog hans hand: »Furst Woldmar Paulowitsch,
jag känt er far, han stod vid denna sida
i stridens larm; för hans skull ville jag
den spotske sonens hårda öde mildra.
Jag vet en gammal regel: lyd och vänta!
Jag ger er den, jag kan ej mer; farväl!»

Åttonde sången.

Der han så, af egna känslor sliten,
står i osäll tvekan, sjelf sitt offer,
ser han dagen fly och qvällen sakta
öfver jorden höja purpurvingen.

Hvilket sorl af obekanta röster,
hvilken otämd yras vilda jubel

skallar nu, Moskwa, kring dina stränder,
från furst Woldmars slott, det förr så tysta?
Är det så hans unga maka sörjer
kärlekens och lifvets blomsterdagar,
hjertats första lycka, flydd med honom?
Sky att fråga! Främlingar från Wolga
ega slottet, tygelfria slafvar,
af Natalia Feodorowna sända,
af den ädle furstens stolta moder.

Men förjagad, skygdlös, har Nadeschda
sökt sin barndoms låga hydda åter
och af lyckans alla gåfvor bergat
tvenne späda söner blott. — I blommor
har naturens vår sig klädt, se'n vinter
öfver hennes hjertas vår sig lade;
och hon gömmer nu sin sorg i skuggan
af en löfrik häck vid samma bölja,
der hon femtonårig fordom ofta
speglat sina morgonljusa löjen.

Stum på gräsets matta nära stranden
nu hon sitter, sänker som i drömmar
stundom ned sin marmorhvita panna,
tills på nytt ett gny af vilda fröjder
skallar genom nejdens lugn från slottet
och hon väcks och ser mot skyn och lyssnar.

Dock ej sorg blott talar milda ögat,
äfven oro. Ofta skrämd hon skyggar
för en fläkt i lundens löf, för trastens
skarpa drill från topparna i skogen.
Fly hon ville, fly långt bort från nejden,
så det tyckes, näns dock icke störa
slumrarn i sin famn, den späde Igor,
som så långt ifrån och dock så nära
till sin mors bekymmer somnat stilla,
medan yr på stranden än hans broder
jagar sländor, vilsnade från vattnet.

Så hon dröjer; hvadan hennes oro?
Budskap kommit: »Du, som lärt att bära
utan klagan sorger, lärt för andras
tröst försaka egen, o furstinna,

som ett helgon kär för våra hyddor,
längre får du ej vår glädje vara:
vilda falkar jaga dufvan, skynda,
han är här, din makes broder, Dmitri.»
Än en gång har hon blott velat säga
sitt farväl åt ställen, dyra, fulla
af en snabbt försvunnen barndoms minnen. —

Solen sjunker, skuggorna förlängas;
o, en skugga, mörkare än alla,
skymtar, rör sig mellan träden, nalkas,
det är Dmitri. — På det späda rofvet
re'n hans eldblick fallit; segern vinkar,
år af strider, feberyra drömmar,
dystra dagar, nätter utan hvila
skola gäldas nu. En blink, och målet
har han nått. — Dock, under! Se, hans anlet
byter färg; han döljer sig, han tvekar,
i den ädla qvinnans anlet fången.
Denna bild, hur lik — och dock hur olik
den, som, en gång skådad, outplånlig
i hans halfförbrunna öga stannat;
sin slafvinna sökte han, den forna,
vårlikt ljufva, rosenlika tärnan,
och en mor, en bleknad mor han finner,
tidigt re'n i lifvets allvar mognad,
med försakelsens och sorgens adel
kring sin panna. Sakta! Se han skyggar,
dunkla makter kämpa i hans inre:
skall han dröja, eller skall han framgå? —

Der han så, af egna känslor sliten,
står i osäll tvekan, sjelf sitt offer,
ser han dagen fly och qvällen sakta
öfver jorden höja purpurvingen;
och emellan sina pulsars svallning
hör han som ur fjärran röster tala,
tysta, svaga, brutna anderöster:
»Dmitri, se, naturens hvila stundar,
lugnets, sömnens, glömskans blida välde.
Re'n med mattad sång i skogen kallar
fogeln hem sin maka, träden hviska
tysta afskedssuckar blott åt vinden,
och ur luftens rymder, trött att irra,

sjunker sval på blomsterbäddar daggen.
Dmitri, frid vill jord och himmel ega,
hvarför stormar utan ro ditt hjerta?»

Orden hör han, som emellan vågens
bränning seglarn från den strand, han lemnat,
hör ännu ett vallhorns sista toner,
och han suckar, och hans blickar söka
som af blygsel marken, tills å nyo
stormens andar vakna och hans läppar
ljudlöst tolka deras mörka maning:
»Dmitri, svage, skräms du af en aftons
ljusa stillhet, af en värnlös qvinnas
bleka kind? Har under år du kämpat,
för att svigta i din segers timme?
Upp, en lögn dig gäckar! Hvad är lugnet?
Vreda stormars korta slummer endast.
Vill du skona, glömma och försonas?
Dmitri, frid är himlens lott och grafvens,
men på jorden hatar broder broder.» —

När han sagt det, ser han upp, som skulle
nu beslutet mognat. Var det slumpens,
var det oskuldsskyddarns verk, han varsnar?
Med ett veck af moderns slöja fläktar
nu, just nu, den vakna brodern sakta
från den söfdes kind en tår och varnar
tyst sin moder att ej gråta flere.

Genomilad af en rysning, vänder
broderhatarn bort sitt anlet, stunden
är försvunnen åter, och bemanna
måste han på nytt sitt mod, som svigtar.
Bort han smyger, som om här han kände
af försvurna makters spel sig omhvärfd,
vill i skogens djup i frihet andas
några stunder och med stadgad seger
öfver hjertats uppror återkomma.

Knappt så långt han hunnit, att af bäcken,
från hvars strand han nyss sin vandring börjat,
sorlet mer i qvällens lugn ej hördes,
när i ödsligheten oförmodadt
af en syn på nytt han öfverraskas.

På en mossig häll framför hans fötter
satt en gubbe, tungt mot stafven lutad,
lik en stod, ur gråa klippan huggen.
Målet tycktes han ej blott för dagens
färder nått, men för sin lefnads långa
vandring äfven; blott med möda höjde
mot den kommande han än sitt öga.
»Främling, granne», så han sade, »broder,
du, hvars blick ej än som min af dödens
skuggor skyms, säg, har i dessa nejder
du en qvinna sett, vår ädle furstes
helgonmilda, olycksfödda maka?
Länge här jag henne sökt förgäfves,
och min kraft förgått, min dag är liden;
sågs hon, o, ledsaga då till henne
mig, den brutne, döende, hvars hjerta
klappar fridlöst nu de sista slagen.»

Så den gamle, och furst Dmitri känner
vårdarn af hans broders slott, Wladimir;
men med hatten djupt på pannan nedtryckt,
rädd att röjas, börjar han och talar:
»Gubbe, säg mig, har ock du en börda
på ditt sinne, som förbittrar lifvet
och gör döden tung? Din furstes maka
söker du; för hvilket brott mot henne
vill du tigga nåd vid hennes fötter?»

Än, med lifvets sista styrka samlad,
reste sig minutligt upp den gamle:
»Främling», sade han, »i hvilket vilddjurs
är min hamn förbytt, då så du frågar?
Dock, en främling är du, såg ej henne,
visste ej, att blott en tigers like
mot en sådan bryta kan. — Dock, brutit
har den gamle, fast mot henne icke.
Se, det oerhörda, aldrig sedda
såg jag, hörde jag; min furstes maka
såg jag från hans eget slott förjagas
på hans egen moders bud. O främling,
tigande, med tvenne späda söner,
en vid högra, en vid venstra handen,
gick hon bort från öfverflöd och lycka
till sin fosterfaders öde koja.

Ingen såg dock henne gråta, ingen
henne klaga hört; att trösta andra
lefver hon, en ängel sjelf, som höjes
öfver jordens lust och nöd.
Främling, stunden lider. Nalkas kunde
icke hon med bön sin makes moder;
der fans Dmitri, han, förföljarn, hotfull
väntande sitt rof. — Dock, detta öga
gret för henne, dessa läppar bådo
böner, dem hon sjelf ej nu fick bedja.
Tyngd af år och sorger, tog jag vägen
till min forne herres slott vid Wolga,
till Natalia Feodorownas boning.
Stängd var porten för den gamle, trogne
tjenarn nu; i dagar och i nätter
låg jag under himlens tak der ute,
väntande att få furstinnan skåda.
Och hon syntes; som ett djur i stoftet
kröp jag till den stoltas fötter, tiggde
om förbarmning för min furstes maka,
för hans barn. — Bönhörelsen af fega
slafvars gissel fick jag, tills jag hånfullt
stöttes bort att börja återfärden.
När jag så, föraktad, slagen, krossad,
lemnade mitt forna hemvist, tändes
i mitt hjerta harmens vilda låga,
och i trakter, fordom fridens, höjde
jag förbannelsens och hämndens verop:
'Ve dig, ve, Natalia Feodorowna,
som mot eget blod af stolthet rasar!
Utan kärlek, ensam, må du lefva,
aldrig glädjas af ett barnbarns joller
och, då döden nalkas efterlängtad,
legda händer dina ögon sluta!'
Och jag mindes furstens broder, Dmitri,
honom, på hvars hjessa skulden hvilar,
och jag ropte, — främling, rys att höra
hatets ord:
'Dubbelt, dubbelt ve dig, vilde Dmitri,
du, hvars svarta afund allt förvållat!
Vattenblomma utan frukter vare
den välsignelse, jag ofta kallat
öfver dina lockar ned, då fordom
i min famn ett skuldlöst barn du lekte.

Hemlös, fridlös, hopplös, af ditt eget
hjertas ormar sliten, må du irra
mot ett mål, som flyr dig och som, hunnet,
stöter dig med bruten kraft tillbaka!'
Så jag ropte. — Jag har hatat, broder;
att jag hatat, är den skuld, mig trycker,
jag vill dö med frid.»

I häpen stumhet
stod furst Dmitri, men den gamle fortfor:
»Du, som än kanske af lifvet pröfvat
blott dess sötma, byts din lott, och fräter
sorgens eller aggets gift ditt sinne,
sök då henne, som jag fåfängt sökte.
Mången storm hon stillat, mången smärta
har hon läkt, på hennes lugn re'n mången
lagt ett skuldbelastadt hjertas börda;
äfven jag, om hennes fot jag hunnit,
skulle lärt att glömma och förlåta,
skulle somnat lugn.»

Han teg. En tystnad,
djup som grafvens, rådde några stunder.
Då steg Dmitri fram och tog den gamles
hand i sin: »Kom, följ mig!» så han sade,
»jag vill leda dig och visa vägen.
När du hunnit den, du söker, bringa
från ledsagarn då till lön en helsning.
Säg: 'Vid denna bäck, på dessa blommor
föll för Dmitris hand hans falk, som eggad
ville röfva bort hans broders dufva.'
När hon ryser då för namnet Dmitri,
säg: 'O qvinna, Dmitris kraft är bruten,
blott med möda mina steg han stödde,
fridlös sjelf mig förande till friden.'»

Sagdt; och till Nadeschdas sida hunnen,
lemnade han tyst den gamle, flydde,
lik en skugga, dyster, bort i fjärran
och försvann i obekanta öden.

Nionde sången.

Hvilken sällhet att till alla kunna hinna,
kunna ordna alla brister
och en liten blomstergård af frid och lycka
blott med hjertats vilja skapa!

Rysslands moder, kejsarinnan Katarina,
hos Natalia Feodorowna
i furstinnans höga, hvita slott vid Wolga
tagit hvila öfver natten.
Det var morgon, härligt lyste sommarsolen
öfver landet, öfver floden,
och den höga monarkinnan stod förklarad
i det öppna fönstrets svalka;
vid dess sida, fast på afstånd, stod furstinnan,
och vid närmsta slutna fönster
Krimbetvingarn, furst Potemkin, och den gamle
amiralen, gref Bestuscheff.

Tystnad rådde, tills den höga kejsarinnan
lyfte rörd sin hand och talte:
»Hvilken anblick, hvilken tafla, ljuf och verklig,
dessa sekelgamla lönnar,
mellan gula, skördbetyngda stränder floden,
och på afstånd kullar, lundar!
Säkert bor ett lyckligt folk i dessa hyddor,
som emellan löfven skymta
gladt i våra färger, röda, hvita, blåa,
nästan trängande hvarandra.
Tack, Natalia Feodorowna, som en moder
är för mina barn vid Wolga!»
Så hon sade, och med mildhet åt furstinnan
räckte hon den sänkta handen.

Slottets stolta egarinna kysste ödmjukt
denna fina hand och sade:
»O min dyra kejsarinna, lätt min omsorg
var för dessa bygders trefnad,
var den trogna odlarinnans blott, hvars möda
icke tynger, då i höjden
bor en sol, som, aldrig tröttad, öfver landen
sänder varma sommardagar.»

Så hon sade. Kejsarinnan log med mildhet
och fann godt begynna åter:
»Ofta, ofta har jag skattat deras lycka,
som ett mindre rike styra,
blott en ringa krets, som lätt ett vaksamt öga
mäta kan och öfverskåda.
Hvilken sällhet att till alla kunna hinna,
kunna ordna alla brister
och en liten blomstergård af frid och lycka
blott med hjertats vilja skapa!
Säg, Potemkin, ni, som finner råd för mycket,
säg mig, hur skall Katarina
få sitt Ryssland öfverallt som här vid Wolgas
vackra stränder ljust och bördigt?»

Så den höga; vid dess fråga furst Potemkin
böjde djupt sitt ädla hufvud
och med ögat åter höjdt mot kejsarinnan
svarte mellan lek och allvar:
»Blott ett medel, blott ett enda har jag funnit,
måtte detta bli begagnadt:
att vår dyra kejsarinna lefver länge.» —

Så Potemkin; och den höga log åt svaret,
log ett ögonblick allenast;
då till allvar byttes åter milda löjet,
och hon drog en suck och sade:
»Jag är qvinna, blott en qvinnas är min styrka:
o, en manlig hand behöfdes
att gestalta detta gränslöst vida välde,
till sin glanspunkt lyfta Ryssland.
Om med offret af mitt lif jag kunde köpa
dig ur grafven, store Peter!
Gref Bestuscheff, ni hans trogne vapenbroder,
ädla minne från hans tider,
säkert ville ni mitt sällskap bli i döden
för en vinning, stor som denna?»

Så hon sade. I den gamle krigarns ögon
stego tårar, och han svarte:
»Kejsarinna, detta vinterhöljda hufvud
kan ej någon lösen vara
för en återköpt minut af lif åt Peter;
om det kunde, stod han för er,

sade: 'Dotter, höga dotter, din är spiran,
jag har verkat, jag vill hvila;
mer än du har icke Peter älskat Ryssland,
och hans kärlek var hans styrka.'»

Rysslands moder, kejsarinnan Katarina,
fick en glädjetår i ögat,
men hon sade: »Jag är lycklig denna morgon,
jag vill skåda andras lycka.
Furst Potemkin, låt befalla våra vagnar!
Jag vill göra promenader
till de ljusa, vackra hyddorna der borta
och betrakta deras inre.»

Sagdt. Men häpnad slog furstinnans stolta sinne,
och hon skyndade att svara:
»O, min dyra herskarinna, öfver fälten
leda endast smala stigar,
utan våda kan med vagnar man ej komma
till den lilla byn i fjärran.
Min är skulden; om jag anat denna önskan,
hade vägen varit banad.»

Kejsarinnan log i mildhet blott och sade:
»Intet hinder, min Natalia!
När som här jag har naturen glad och härlig
öfver, under mig, omkring mig,
går jag gerna, vandrar ofta vida längre
än till byn den korta färden.
Kommen, kommen!»

Då sitt knä furstinnan böjde
för den höga, bad och talte:
»Välj ett annat nöje, milda kejsarinna;
morgondimman knappt sig skingrat,
svala vindar, då er värme öks af gången,
skada lätt er dyra helsa.
Millioner blicka upp med mig och bedja,
låt oss icke bedja fåfängt!»

»Stilla, stilla, ingen oro mer, Natalia»,
bjöd och talte kejsarinnan,
»denna varma blomdoft, denna blåa himmel
har i Petersburg jag sällan.

Upp, mitt sällskap, kavaljerer! Min värdinna
är väl god och visar vägen.»

Så hon sade, och i blinken var hon färdig;
henne följde tyst furstinnan,
furst Potemkin och den ädle gref Bestuscheff,
och till byn de styrde färden.

Nära slutet af den långa, smala stigen
mellan skördbetyngda slätter
låg en kulle, som för vandrarns öga länge
dolde hyddorna och träden.
När dess höjning kejsarinnan nått omsider,
såg den lilla byn hon nära,
icke hyddor, endast målade tapeter,
täcka byggnader på väfvar,
och hon gick att dem beskåda, såg bakom dem,
såg af torf blott låga kojor,
lika iden, undanskymda, fönsterlösa,
mörka, dystra, menskotomma.

Med en fin, förborgad skymt af harm på läppen
och en ljungeld i sitt öga
till den bleknande furstinnan hon sig vände,
talte bittra ord och sade:
»Hvem har målat dessa hyddor, magnifika,
då på afstånd de betraktas?
För min hofteater måste furst Potemkin
söka få artisten anstäld.
Men, furstinna, hvem bebor då dessa kojor,
som af edra konstverk smyckas?
Med förundran har jag saknat glada landtmän
så vid slottet som kring bygden.
Är det seden här, att folket drar sig undan,
när en herskarinna nalkas?»

Så hon sade, och furstinnan ville svara,
men den höga kejsarinnan
gaf sin arm åt furst Potemkin i det samma
och begynte återfärden.

Så man framgick, några stunder rådde tystnad,
några korta stunder endast,
tills vid vägen ljuft en rosenhäck i blomning

stod för kejsarinnans öga.
»Gref Bestuscheff», så hon sade, »ger min gamle
riddare sin dam en blomma?»

Hastigt skyndade furstinnan fram till busken,
bröt bland rosorna den skönsta,
men den gamle krigarn följde henne långsamt,
bröt förutan val en annan.

Kejsarinnan mottog bådas bjudna gåfva,
tackade med mildhet båda,
men furstinnans blomma gaf hon åt Potemkin
och behöll blott gref Bestuscheffs.
»Min värdinna», så hon sade, »ni förlåter,
att jag slösar edra skatter,
men jag älskar blommor, ger åt vänner gerna,
som jag äfven tar af vänner,
allt, som eger af sig sjelft sitt hela värde,
utan flärd och svek på ytan.»

Det blef tystnad, under tystnad hann man slottet;
ur dess portar då med jubel
trädde fram en menskoskara, festligt smyckad,
så furstinnan det förordnat.
Vägens båda sidor fylde folkets rader,
bleka, tynande gestalter
böjde knä och strödde rika blomsterskatter
för de kommande på stigen.
Kejsarinnan såg till höger, såg till venster,
såg på gamla, såg på unga,
och hon stannade omsider majestätlig
mellan skarorna och talte:
»Min furstinna, jag vill lemna här ett minne
af min vistelse på slottet;
blif min tolk till edra bönder, fråga folket,
hvad det önskar och behöfver.»

Och furstinnan hörde budet, höjde rösten
och förkunnade och sade:
»Mina barn, i fall min omsorg för ert bästa
har förbisett några brister,
är det unnadt den att yppa, hvad han önskar,
som vill träda fram och tala.»
Ingen yppade en önskan, ingen tycktes

vilja träda fram och tala;
tyst och knäböjd dröjde skaran, och den ena
såg med tvekan på den andra.

Dock, omsider stod i hopen upp en gubbe,
tankfull, dyster, hundraårig,
kal i höjden sken hans hjessa, till hans gördel
flöt det silfverhvita skägget;
och han framsteg till furstinnan, och med dödens
lugna allvar gaf han svaret:
»Herskarinna, dessa blommor mätta icke,
gif åt folket bröd; det hungrar!»

Stum af häpnad stod furstinnan, men den höga
kejsarinnan tog då ordet:
»Denne vördnadsvärde man från Peters tider
blir er skyddsling, gref Bestuscheff;
ni, Potemkin, skall förfoga, att hans önskan
blir, som jag bestämt det, uppfyld.»

Sagdt; och åter inom slottets port hon trädde.
Der på afstånd från de andra
stod en qvinna, skön, fast sorgen lagt sin blekhet
på de ädla anletsdragen.
Tvenne barn hon höll i handen, tvenne gossar,
späda, blomsterlika båda,
och i ögat, af ett inre ljus förklaradt,
låg en stilla bön i tåren.

Rysslands moder såg med rörelse den arma,
såg den bedjande med undran,
och hon stannade, en blick på sin värdinna
liksom frågande hon fäste.

Och furstinnan märkte blicken, och hon talte
till den obekanta vänligt:
»Säg mig, främling, ty förut jag er ej skådat,
om en bön ert hjerta gömmer?
Om behofvet edra vackra kinder bleker,
är vår kejsarinna nådig.»

Så hon sade. Med sin stämmas milda bäfvan
gaf till svar den obekanta:
»O furstinna, för att gifva, ej begära,

står den arma qvinnan för er:
genom er har lifvet unnat åt slafvinnan
några ljusa år af sällhet;
hvad hon eger, tvenne söner, nu hon bjuder
som sin späda vedergällning.
O, min makes höga moder, af förbarmning
tag ert ädla blod tillbaka;
jag är fattig, jag är värnlös, den förskjutna
kan ej fostra furstesöner.»

Så Nadeschda; men med knappt förborgad vrede
tog furstinnan åter ordet:
»Tro ej, höga kejsarinna, hennes saga,
låt vår ädla ätt ej skändas!
Djerf med panter af en fräck, förbjuden kärlek,
en bedragerska, hon kommer.»

Rysslands moder, kejsarinnan Katarina,
hörde hennes ord med saktmod:
»Min furstinna», så hon sade, »med förundran
finner jag ert sätt att måla:
öde kojor, vilda, hungertärda hamnar
klär ni skönt i glans och färger,
och på denna ljusa, rena, ädla qvinna
skuggor, skuggor blott ni hopar.»

Sagdt; och stilla på den bedjande hon sänkte
med en stjernas blick sitt öga,
men hon talte: »Denna gåfva af en moder
skulle alla ej förskjuta;
vill ni skänka kejsarinnan Katarina
edra båda vackra söner?»

Högt i gråt vid denna fråga brast Nadeschda,
tårar qväfde hennes stämma,
men med händren, på de spädas skuldror sänkta,
på den enas, på den andras,
sköt hon båda sakta fram mot kejsarinnan,
så besvarande dess fråga.

Rörd, af modern hennes gåfva, sjelf en moder,
tog den höga monarkinnan,
men hon smekte mildt de spädas ljusa lockar
och till gifvarinnan sade:

»Katarina tar ej skänker utan genskänk,
hon är van att återgälda;
derför nämn en billig önskan, goda dotter,
att sin skuld hon får betala.»

I Nadeschdas glada öga glödde tåren,
hennes bleka kinder brunno,
och med sammanknäppta händer för den höga
sjönk hon ned på knä och talte:
»Om en bön är mig förunnad, om en önskan,
gif då, dyra herskarinna,
åt den arma, snart förgråtna, ensam blefna
hennes söners fader åter!»

Kejsarinnan log med sommarns ljusa dagar
»Allt för mycket», så hon sade,
»har ni fordrat, en i ära mognad furste
för två späda furstesöner.
Min furstinna, om er önskan skall beviljas,
måste ni er lösen öka,
måste ge också er sjelf åt Katarina,
med ert hela varma hjerta.»
Sagdt; och utan att ett svar förbida, räckte
åt den bedjande hon handen.

Slottets stolta egarinna stod förstummad,
furst Potemkin, gref Bestuscheff
tego båda, blott af folkets skara höjdes
gladt ett sakta sorl vid porten.

Rysslands moder, kejsarinnan Katarina,
till sin adel då sig vände:
»Kavaljerer, låten ordna om min resa!
Se'n min stora svit sig ökat,
får jag längre ej besvära min värdinna,
och till mitt Moskwa jag längtar.»

Kung Fjalar.

Första sången.

Han, skaparn af lycka och sed,
skall se en dag, när, fläckad af brott, hans ätt
slocknar i blygd, hans son, den ende,
sluter som brud sin syster i eldad famn.

Satt hög å sin konungastol
hugstore Fjalar, Gauthiods kung. Hans blick,
klarnad i vunna segrars fröjder,
skimrade ung än under hans silfverhår.

Jul kommit; det dracks i hans borg,
midvinterns festmjöd jäste i skumhöljdt horn,
hundrade facklor brunno, flere
jublade kämpar nu i sin konungs sal.

Alf, Vesete, Kare och Rafn,
i sommarns strider pröfvade, Ingul djerf,
Agnar och beserks-mördarn Hadding,
ynglingar än, dock nämnda i skaldens sång,

Styr, ärrig, och Sote, med sköld
af tvenne tolfter pilar igenomträngd,
drucko i drottens rund. Hvem täljer
alla hans kämpars namn och de bragders tal?

En glömme dock sångaren ej,
årtyngde Sjolf, härskarornas bane, dig,
ende af forna tiders hjeltar,
sparad åt Fjalar kung i hans ålder än.

Du stod vid hans sida, då ung
i bådas ådror brusade lifvets ström;

Kung Fjalar utgafs första gången 1844.

trotsande årens makt och dödens,
blödde en svalkad blod du med honom än. —

Lyss, konungen reser sig upp,
hans hand har fattat skummande hornet kring.
Hugad är drotten nu att tala,
svärja han vill sin ed, det är löftets stund.

»Upp», talar han, »lyssnen, I män,
den gamle ekens svällande sommarlöf,
vuxna på nytt kring gråa stammen,
härjad af stridens stormar så mången gång!

Hvem finnes bland eder, som re'n
på blomsterängar kufvade fjärlar, när
fjärran på Morvens strand Dunkomar
bleknande bet min glafven med blodig tand?

Skepp hade jag nio; med män
till hundrade från hvarje i land jag gick,
mötte med dubbel makt mig Morven,
glimmande stolt mot gryende dagens rand.

Två stodo på stranden vi qvar,
jag en och Sjolf den andre, när qvällens sky
bleknad i vester sam och månen
sänkte på svärdets skördar sin blick af frid.

Så föll sig vårt ynglingadåd.
På kinden växte skägget, vi blefvo män,
härjade land, dem ingen vinter
härjat, och foro längre, än sommarn far.

Mö tog jag; då grånade re'n
min lock, men drottningsnamn jag den väna bjöd.
Son hon mig gaf och dotter. Båda
leka med blommor än på sin moders graf.

Mätt är jag på bragder och strid.
Fräjdstore drottar gälda mig skatt, mitt namn
tröttade skalders läpp, och harpan
eger för nya segrar ej toner fler.

Nu lyster mig hvila en gång,
min lefnads dag, den stormiga, nått sin qväll.

stillare vindar susa; spörje
kufvade haf och länder mitt aftonlugn!»

Så talte han. Lyssnande stod
fejdvane Sjolf. Den grånade kämpens bröst
svälde af otämd harm, och mörker
breddes i fåror öfver hans ögonbryn.

»Hvad, svek mig mitt öra», han sad',
»var det kung Fjalars stämma, som hvila ljöd?
Tröttnade örnen re'n att jaga,
älskar han ärans strålande rymd ej mer?

Djerft höjer sig Erin ännu;
två gånger kufvadt, trotsar det än ditt svärd.
Smygande bjarmer bloda hafven,
vill du dem bida här på din egen strand?

Ro skänker oss högen allen;
derofvan hvilar ingen, den svage minst.
Hårda de äro, lifvets lekar.
Ve, att din kraft är bruten i förtid, kung!»

Stolt drogs vid den åldriges ord
kring Fjalars läpp ett leende. Hornet gaf
svennen han åter, och från vapen-
smyckade pelarn tog han sin båge lugn.

Nu hvinade strängen. En blixt
flög salen genom. Skälfvande klang en sköld,
träffad å motsatt vägg, men pilen
darrade djupt bakom den i furans märg.

Ej syntes för kämparne då
ett skott, likt detta, skjutet i nord. Men lugnt
fattade kungen hornet åter,
väldig i salen spordes hans röst på nytt:

»Frid», sade han, »skydda jag vill.
Förnimmen, Gauthiods söner, er konungs ed!
Vidgade hyddor, sparda lundar,
tegar af guldax vare mig segrar nu.

Gro skall i mitt hägnade land,
hvad ljuft, hvad mildt i menniskobröst blef sådt,

svagheten blomma trygg, och kraften,
sparande svärdet, glädjas att skona blott.

Trott har på min vilja jag förr,
på samma vilja tror jag ännu; i strid
styrde den dödens gång, i friden
styra den skall okufvelig lifvets gång.

Yfs våldet med hotande arm,
står ondskan trygg, bryts lag i mitt rike, kränks
täckelig sed och fridlyst ordning,
sjunke i glömska Fjalar och Fjalars ed!»

Sagdt. Dallrande spordes ännu
hans stämmas ljud i kämparnes barm. Han sjelf
förde med långsam hand till läppen
hornet och drack det ut i ett andetag.

Nu satte sig kungen i frid.
Då steg från dörren fram till hans tron en gäst;
ingen hans ankomst varsnat, undran
följde den mörktomskyggades stilla gång.

Böjd syntes han först till sitt skick,
en okänd främling, kufvad af nöd och år:
högre dock hvarje steg hans skepnad
gjorde, och jättelik han för Fjalar stod.

Upp slog han sin kappa, man såg
med häpnad Dargar, siaren, ödets tolk,
mäktig att genomtränga dunkla,
kommande tiders djup med sin andes blick.

Sedd var han se'n hundrade år
bland nordens fjäll, af lyckliga sällan dock.
Hotande, dystra åskor fjärran
anade den, som hörde hans lugna röst.

Nu talte han: »Konung, din ed
var stor, en större hörde dock Dargar nyss,
der han på klippans spets i lugnet
lyssnade tyst till ljud från ett nattmolns rand.

Ord hörde han: 'Fjalar har glömt,
att gudar skipa menniskors lott; han tror

stolt på sin viljas lag, och ordna
vill han en framtids skick med sin kraft af stoft.

Se skall dock hans öga ännu,
förr'n högens natt hans flyktiga storhet gömt,
eviga makters lek med spotska,
trotsande jordbarns löften af bubblans tyngd.

Han, skaparn af lycka och sed,
skall se en dag, när, fläckad af brott, hans ätt
slocknar i blygd, hans son, den ende,
sluter som brud sin syster i eldad famn.»

Tyst blef det i salen, det blef
för skådarns blick en syn, som då haglets skur
stormat förbi och lugnet åter
lägger sig kyligt öfver en hvitnad bygd.

Blek satt på sin herskaretron
kung Fjalar, färglös rördes hans läpp, och hårdt
kämpades inom hjeltebarmen,
innan med kufvad smärta han tog till ord:

»Gån», sade han, »bringen mig hit
min Hjalmar, bringen Gerda, den späda, hit!
Skåda jag vill dem båda, välja
vill jag emellan båda, ty en skall dö.

Känn, siare, Fjalar och känn
hans trots; till molnets gudar hans helsning bär,
spörj, om de lärt att allt försaka,
innan som han de vant sig att allt förmå!

Nu, trampa din nattliga ban!
När en gång Fjalar ristar sig geirsodd, kom,
innan hans hand vid svärdet domnar,
gälda han vill dig lön för din svarta lögn.»

»Kung», talade Dargar, »ditt ord
har ej förgäfves manat; jag komma skall.
Räknade äro lifvets stunder,
äfven för oss de fyllas en gång. Farväl!»

Bort vandrade siaren lugn.
Men in med kungabarnen en tärna kom,

nalkades drottens tron och lyfte
båda i tystnad sakta på faderns knän.

Ej jublade kämparne mer,
ej gick kring laget skummande hornets fröjd;
tyst som en grift var salen, tysta,
bäfvande blickar lefde kring Fjalar blott.

Val skulle han göra. Han såg
på Hjalmar först, såg länge, hans anlets natt
klarnade, blott till afsked tycktes
stilla hans öga sjunka på dottern nu.

Hon mötte hans öga och log,
mot fadersbarmen lutande kinden trygg;
darrande satt kung Fjalar åter,
gudabekämparen skalf för ett värnlöst barn.

Bort flydde från henne hans blick;
på Hjalmar föll den, flydde från honom, flög
snabb som en ljungeld mellan båda,
tills att, mot höjden riktad, den qvarblef stel.

Då reste sig Sjolf. På hans kind,
den bleka, gråa, rullade klar en tår.
Fram till sin gamle vapenbroder
steg han och hof till darrande ord sin röst:

»Kung, Hjalmar skall föra ditt svärd
en gång, när sjelf du hvilar med maktlös arm,
skydda ditt land och fjärran väcka
minnet af Fjalar än, der det slumra vill.

Dröj längre då ej i ditt val!
Brant står vid stranden klippan, och nedanför
väntar i tystnad svala vågen;
lätt som en gnista slocknar din dotter der.»

Så hördes han tala, han tog
från faderns knä det leende offret. Snart
öppnades salens dörr, och natten
slöt i sitt stumma mörker den gamles väg.

Qvar satt, der han suttit, ännu
orörlig Fjalar; endast hans hand, som nyss

slöt sig till stöd kring dottern, syntes
ligga som vissnad nu på hans tomma knä.

Sent höjde han blicken. Han såg
kring vida salen forskande, bister, mörk;
kämpar, som lett mot dödar, syntes
bäfva för blixten, född i hans ögas natt.

Nu tystnaden bröt han. Hans röst
var djup som fjärran rullande åskors dån.
»Vitnen af Fjalars sorg», han sade,
»börjad är striden, hören er konungs ord!

Ve den, som i tystnadens graf,
hvad nu han sett, ej gömmer. Hans lif skall blygd
hölja, hans spår min hämnd skall finna,
fördes han än af stormen till verldens gräns.

Ej nämne en tunga det namn,
hon bar, min dotter. Här i sin faders barm
har hon sin korta lefnads saga;
vare den blott för mig. Det är minne nog.

Då först, när jag hunnit mitt mål,
när kring min hvila kumlet sig hvälfver högt,
menniskoord ej når mitt öra,
yppe en läpp, hur dyr mig min seger var.»

Så han talte, reste sig upp
från tronen, tog vid handen sin son och gick
väldig som förr ur kämparunden,
lemnande grafvars tystnad i salen qvar.

År kommo och flydde igen,
kung Fjalars ära spordes från land till land;
men om hans dotters öde hörde
ingen på vida jorden ett ord, ett ljud.

Andra sången.

Hvems skall flickan af Shelma blifva,
hvem skall plocka dig, lundarnas ros?
Fläkt kring strömmarnas stränder,
hvem skall andas din svalkas doft?

Härligt speglar i Cronas bölja
hjeltars Shelma de glimmande torn,
solen tömmer från östern
öfver Morven en flod af sken.

Ljus är salen, der Finjal tronat;
dunkla vandra der inne likväl
söner tre af Morannal,
gamle kungen i sångens land.

Gall med bågen är mörk att skåda,
harpans Rurmar fördystras af sorg;
nyss från striderna kommen,
tiger trotsige Clesamor.

På hvarandra de se förstulet,
hot sig tänder i drottarnes blick;
åskor, gömda i hjertat,
vänta stunden att blixtra fram.

Hvarför trifves ej fröjd i salen,
frid i glimmande morgonens lugn?
Hvarför mulnar en broder,
när mot bröder hans öga ser?

Så i Ossians dar och Finjals
lefdes icke i kungarnes borg;
harpan klingade glädje,
sången tjuste med bragders lof.

Starke voro de män af fordom.
Flammor like i skälfvande skog,
genom fienders hopar
fram de flögo i stridens stund.

Men när främlingars trots var brutet,
när i Shelma de syntes igen,
milde voro de åter,
mer än strålar af sommarns dag.

Hvi förgäta de stores söner
fädrens seder och nära sin harm,
om fullvuxen i yra
Morvens lugn den en gång förstör?

Se, i borgen en flicka blommar,
Gall för henne sin båge har glömt,
Rurmar sjungit om henne,
Clesamor har för henne stridt.

Hvems skall flickan af Shelma blifva,
hvem skall plocka dig, lundarnas ros?
Fläkt kring strömmarnas stränder,
hvem skall andas din svalkas doft?

Ändtligt brytes i salen tystnan.
Gall af bågen, den äldste till år,
tar bland furstarne ordet;
så han talar med kufvad harm:

»Söner äro vi af Morannal,
samma moder åt honom oss födt;
högt från skyarnas banor
store fäder på oss se ned.

Hotfull spanar från molnet Finjal,

om en fiende bäfvar ännu
att sig närma de kullar,
der han stred i sin ungdoms fröjd.

Hvad skall blifva af minnets Morven,
af högt tonande strängarnas land,
om dess drottar hvarandra
bryta neder med giftfyldt agg?

En må vinna till brud Oihonna,
ega systern af morgonens sky.
Jorden blommar af tärnor,
gränslöst vid för de andras val.

Upp, vi söke i frid den gamle,
som i tornet förnöter sin dag.
Blinde kungen, vår fader,
han må slita vår tvist en gång!»

Hän de gingo till gamle kungen.
»Fader, länge fördoldt i din borg
splitet grott, och förbittring
andats lömskt i vårt hjerta in.

Broder skydde att nalkas broder,
följde smygande fjärran hans steg.
Nu vi vilja försonas,
förr'n ditt rike vi sänkt i sorg.

För Oihonna vi flamma alla,
genom henne blott tändes vår fejd;
den skall slockna med hoppet,
om hon skänkes åt en till brud.

Älskat har du oss alla lika;
hur du väljer, vi vörda ditt val.
Säg, hvem unnar du tärnan
från ett blånande fjärrans haf?»

Gamle kungen i tystnad dröjde,
vägde sönernas ord i sin själ.
Tveksam tycktes han vara,
dock omsider han gaf sitt svar:

»Fri af hafvet mig gafs Oihonna,
frihet såg hon på böljornas fält.
Tvånglös har hon sin barndom
här fått spegla i floders lugn.

Som en fläkt hon på böljor sväfvat,
som en doft på vår leende strand,
mig hon varit en stråle
i min slocknande lefnads natt.

Fri må fläkten sin vinge lyfta,
doften sväfva i rymdernas famn,
strålen välje sin bana;
tvinga skall jag Oihonna ej.

Kanske älskar hon, Gall, din båge,
eller, Rurmar af tonerna, dig,
kanske ville hon följa
dig bland svärden, o Clesamor.

Pröfven, så jag bestämmer. Åldern
ger den första, den sista sitt rum.
Gynnad eller förskjuten,
gömme ingen ett agg blott mer.»

Satt vid Crona i grottans svalka
lockomfladdrade flickan af sjön,
då stod Gall i sin stolthet
för den skyggande tärnans blick.

»Kom, Oihonna, mig följ i lifvet,
jägarn älskar dig, rosiga sky!
Höga fjällarnas furste
ber dig dela hans banors lust.

Såg du rymdernas glada syner
högt från bergen i morgonens stund,
såg du vaknade strålar
dricka skälfvande dimmors dagg?

Mins du skogarnas ljud, då vinden
rör med vingen de darrande löf,
fogeln jublar och rusig
mellan hällarna bäcken flyr?

Eller vet du, hur hjertat klappar,
när vid hornens och hundarnes skall
busken prasslar och hjorten
står för ögat med hejdadt språng?

Flicka, älskar du dunkla qvällen,
bleka stjernornas bäfvande ljus;
kom, från toppen af Mallmor
låt oss skåda, hur natten föds!

O, jag suttit på fjället ofta,
när i vester sin skimrande port
solen slutit och rodnan
stilla vissnat på molnets hy;

druckit svalkan af qvällens ande,
skuggans vandring i dälderna sett,
låtit tankarna irra
kring den nattliga tystnans haf.

Skönt är lifvet på skyars höjder,
lätt man andas i doftande skog;
blif min brud, och jag öppnar
för ditt hjerta en verld af fröjd!»

Talte vågornas svala tärna:
»Gall, jag älskar din lockande rymd.
Frisk är vinden på bergen,
ljuft är lugnet i lundars djup.

Mer dock tjusa mig skaldens sånger,
hjeltars minnen från flyktade dar.
Hör jag Ossians toner,
darrar locken på kindens glöd.

Ofta kullarnas gräs har druckit
hjortens blod, som min vingade pil
hann i flyende loppet.
Gall, min båge har klang som din.

Gå, min vandring på Morvens hedar
gladast var, då jag styrde den sjelf.
Pilen, bågen och kopplet,
jagtens flicka begär ej mer.»

Bort gick ynglingen, mörk kring pannan.
Rurmar, fursten af sångerna, kom;
länge tego hans läppar,
på Oihonna hans öga såg.

»Flicka», hördes hans ord omsider,
»när jag ser dig, försvinner min själ
utan mål i din anblick,
som i dagen en dimma sprids.

Ej jag eger ett namn, som minnet
stolt skall spara åt kommande år;
blek är kinden, min ungdom
vissnar tidigt i sorgens luft.

Dock förstod jag att älska kraften,
fick för bragdernas ära en röst;
slog jag harpan, i undran
hörde Morven dess toners storm.

Nu jag kallnat för hjeltars strider,
ryktet strålar ej mer för min syn,
dam omtöcknar de strängar,
dem jag rörde i tjusning förr.

Blott vid ensliga Cronas bölja,
öfverröstad af strömmarnas brus,
yppar sakta i toner
jag för natten mitt hjertas qval.

Men blif min, och min sång skall
ljuda
hög ännu som i fröjdernas dar,
än få vingar och bära
genom tiderna Rurmars namn.

Flicka, tjusar dig minnets
stämma;
låt det säga åt kommande år:
'Så sjöng fursten af Shelma,
när han såg i Oihonnas blick.'»

»Rurmar», tärnan af hafvet talte,
»späd står blomman vid flodernas
strand,
böjs af aftonens vindfläkt,
när i sömn han dess stängel rör.

Sjung för henne ditt hjertas
strider,
du, de smäktande drömmarnas
skald,
tills i qvällen dess öga
stilla fuktas af tårars dagg.

För Oihonna blott ljuf är sången,
när med klangen af drabbande
svärd
harpan ljuder och segrar
stormlikt brusa på bardens läpp.

Blott för hjeltar hon flamma
kunde,
älska blickar af trotsande mod.
Gå, du suckarnas yngling,
ingen tröst för din sorg hon har.»

Harm sig tände i Rurmars öga,
rodnad spreds på hans bleknade
kind.
Bort han vände sitt anlet,
och ur grottan försvann han tyst.

Då kom stridernas stolte furste,
stormig trädde till flickan han fram:
»Gall försköt du och Rurmar,
väl, den tredje är Clesamor.

Ej han lärde med ord att segra.
Mellan sköldar på blodiga fält
teg hans tunga, och svärdet
ensamt talade dödens språk.

Men du älskar dock mod, o flicka,
strider tjuste din flammande själ;
strider vänta mig, skynda!
Jag vill famna dig först som brud.»

Upp från mossiga hällens säte
stod Oihonna vid ynglingens ord,
tog hans hand och i glansen
af hans frågande öga såg.

Så hon talade: »Främst bland
bröder
var mig tidigt, o Clesamor, du,
du, som ensam i Morven
älskar strålen af svärdets brand.

När från Shelma du for att söka
bragders ära i främlingars land,
följde ofta min tanke
öfver hafvet den väg, du tog.

Fläkt af mäktiga fäders ande,
far dit striderna kalla dig hän,
låt en fiende darra
för en ättling af Finjal än!

Kommer sedan en bard från
fjärran,
vill jag sitta i sköldarnas sal
vid hans knä, då han sjunger,
lyssna tyst, om ditt namn jag hör.

Blir ditt öde att tidigt hinna
dunkla skyarnas irrande fält,

se då ned, och i Morven
skall du finna en tårad kind.

Ofta ensam från hedens stigar
skall jag blicka mot aftonens moln,
ofta minnas din pannas
ljusa hvalf och din svarta lock.

Men min kärlek är dock ej brudens,
är en systers, o Clesamor, blott:
samma fader oss fostrat,
gamle kungen i Shelmas torn.»

»Vågors flicka», till svar gaf drotten,
»ej ditt lif af Morannal du fick,
ej min syster dig kalla!
Fjärranburna, hvem såg din börd?

Långt från Morven ditt blåa öga
slog mot dagen du, vaknande, upp.
Ej en qvinna, men hafvet
åt Morannal hans dotter gaf.

Kanske höjdes af vårens vindar
säll en bölja mot morgonens sol,
sjönk tillbaka och födde
dig ur skimrande skummets ljus.»

Lätt mot ynglingens panna förde
hafvets flicka sin leende läpp:
»Mig dock är du en broder;
kan jag blifva en broders brud?

Fjärran från skall en älskling sändas.
Som från randen af himlen en sky,
som från fjällen en stormil,
förr knappt anad, han komma skall.»

Tredje sången.

O, ej till fläkt jag föddes och ej till våg,
fast ej min tjusning tändes som andras.
En flickas varma, bäfvande hjerta slår
här under min snö af längtan också.

Hvem är, som jagar hjortar i Loras dal?
Från tusen ekos darrande dörrar
kom hornets ljud tillbaka i qvällen nyss:
nu slumrar det trött på skymningens bädd.

Der Cronas dunkelt speglande bölja kröks
kring ekomhvärfda, mossiga hällen,
der syns hon, jägarinnan med svanhvit arm,
Oihonna, de svala vågornas mö.

På ljungens bädd hon satt sig och smeker gladt
den fina, bruna, spensliga stöfvarn,
der trött han står och slickar kring pilen än
den kallnande hjortens blodiga barm.

Ej ensam tärnan jagat på Cronas strand,
af sångens Gylnandyne hon följdes.
Den bleka flickan nalkas med långsam gång,
och leende ser Oihonna sin vän.

»Hidjallans dotter», säger hon, »kom! Sin flykt
har kullens gäst, den bäfvande, slutat.
Kom, ljuf är qvällen, svalare rör dess fläkt
kring skuldrorna re'n min fladdrande lock.

En sång mig sjung, tills månen i österns port
står mild och lyser hedarnas stigar.
Du sjöng Oihonnas köld och dess offer sist.
Jag älskar ej sorg, sjung gladare nu!»

Och Gylnandyne satte sig blek och sjöng,
mot höjden lyftes tårade ögat;
der sam i luftens blånande, dunkla haf
allena en sky, hon följde dess ban.

»Hvar är du», klang dess stämma, »Crualins fröjd,
den gråa kämpens, dväljs du i skyn der uppe?
Gå fram till silfverranden och blicka ned,
här andas din fröjd, Oihonna är här.

I flydda dar, o Le, i din faders borg,
mot Gylnandyne lyste ditt öga;
i hennes spår du följde till Morven, blef
en gäst i de klara harpornas land.

På dessa kullar syntes du ofta då,
när vidt kring qvällens soliga riken
din flickas muntra, kallande jagthorn ljöd.
Här mötte din blick Oihonna också.

Hvem ser väl henne, hvem, som ej glömmer allt,
hvad sällast förr i lifvet han anat?
Jag såg på dig, du såg på Oihonna blott.
Jag vissnade; du, säg, blommade du?

Din läpp blef stum, ditt löje försvann, din kind
blef molnet lik, en dimma af tårar;
en blodlös skugga gick du i dagens glans,
en irrande fläkt på nattliga mon.

Så kom en morgon ensam du åter, stal
i ovan lek ur skimrande kogret,
Oihonnas lösta koger, en uddhvass pil;
den gömde du blodig djupt i din barm.

Ej eger segerns harpa för dig en ton,
ej lyfter minnets vinge din ära,
i förtid dog från bragden din arm, o Le;
en flicka det är, som sjunger ditt fall!

O, hennes toner äro ej bardens, ej
vid dem du ljusnar, skugga på molnen!
O, hennes sorg fördystrar dig ej, den är
Oihonnas ju ej, din älskades ej.

Flyg, sång, den matta fläkten på heden lik,
af ingen spord, besvarad af ingen;
för ljuft min suck att somna i nattens famn!
Som sucken en gång jag somnar, ock jag.»

Hon slöt. Från höjd, från däld och från våg en ton
till afsked sände flyende sången,
och ensam nu bland klippor i fjärran stred
mot tystnaden doft blott, Crona, din ström.

Då slog i tysta, vänliga stjernors ljus
Oihonna upp sitt strålande öga,
åt Gylnandyne räckte hon mild sin hand.
Så talte de svala vågornas mö:

»Från bergens topp, så sjungs det, en kylig fläkt,
med dalens blommor leker Oihonna;
en våg hon är, som skimrar mot vårens sol,
eld talar dess blick, is gömmer dess barm.

O, ej till fläkt jag föddes och ej till våg,
fast ej min tjusning tändes som andras.
En flickas varma, bäfvande hjerta slår
här under min snö af längtan också.

Men hvarför fins i Morven ej mer ett folk
af hjeltar, like flyktade tiders?
För Finjals ätt för tung är hans sköld, och svagt
rör Ossians sträng en trånande skald.

Re'n nog jag hört af suckar, och tårar nog
jag kostat Morvens smäktande söner;
för deras kärlek egde jag kärlek ej,
jag gaf dem min sorg, jag kunde ej mer.

När skall mitt åskmoln komma i storm en gång,
när skall jag se dig, drömmarnas yngling,
i stridens dån, med glimmande svärdets blixt
förklara den eld, jag tändt i ditt bröst?

Lyss, bleka Gylnandyne, och känn en gång,
hvad ljud Oihonna älskar i sången!
Begär ej klagan, frisk är min sägn, en vind
från nordliga fjällar brusar i den.

Så talar sagan: Fjärran i Lochlin satt
i fridsällt rike herskande Fjalar,
nämnd var han Lodins storm i sin ungdoms dar,
kring länder och haf han glömmes ej än.

Nu var han gammal vorden och trött vid strid,
drack mjöd, tog skatt och skipade lagar;
ur slidan ficks knappt mera hans glömda svärd,
och nakna på stranden lågo hans skepp.

En dag för honom trädde en yngling fram,
hans son det var, han egde ej flere;
med lifvets ljusa vår i sin blick han såg
den åldrige an, han talade så:

'Bygg mig en drake, fader, och red mig ut!
Din ungdoms banor locka mitt sinne.
Min arm är stark, het sjuder min blod. Bort, bort
jag längtar ur hemmets qvalmiga dal.'

Tyst satt den gamle. Varmare blef hans son:
'Fyll mig min bön, o fader!' han sade,
'jag kan ej längre dväljas här oberömd,
ej höra blott dig i skaldernas sång.

Lätt är mig re'n din sköld, och, en telning lik,
af dessa händer böjes din båge.
Den verld, der du har segrat, är öppen än,
rum har den för Hjalmars segrar också.'

Men sträng tog Fjalar konung till ordet då:
'Frid', så han sade, 'svor jag att hägna.
Min dag var stormig; glad i en lugnad verld
skall stråla min lefnads sjunkande sol.

Från brända hyddor, härjade fält, i blod
ser kriget upp med mörker om pannan.
Jag älskar frid; gå, yngling, betrakta den!
Dess anlete bär mitt leende land.'

Men qvar han stod, den unge; han teg, en tår
i glöd föll ned på lågande kinden;
en stund han teg, då klarnade blickens glans,
och brusande göts hans smärta i ord:

'Hvem ger dig rätt att offra din son, o kung,
åt glömskans natt, åt tystnadens öde?
Mitt lif du gaf mig, tag det! Ett bragdlöst lif
jag gäldar dig, mer var gåfvan ej värd.

Tungt är att dö förgäten och utan namn,
dock tyngre, fader, är det att lefva.
Blif ej så mörk! Att lefva förmår jag ej,
men lyda jag kan; jag lyder och dör.'

Den gamle kungen teg med förborgad harm.
En isköld låg i lugnet af orden:
'Ett skepp begär du, ett jag dig ger, på strand
det stått se'n min första vikingafärd.

Dess köl är bräckt, gräs gror i dess botten upp,
och dagen strålar genom dess sidor.
Upp, tag det, flyg kring hafven och sök ditt namn
bland främmande ljud, förgäten af mig!'

Och Hjalmar gick. Han kom på sin faders gård,
der sköttes tomma, barnsliga lekar;
af mannahänder, knutna kring svärden förr,
nu slungades klot, nu fångades boll.

'Hvem fins, som älskar minnet af strider än',
så ljöd till kämpaskaran hans maning,
'hvem följer mig på banan af ändlöst haf,
att leka en lek med sköldar och stål?

Ett skepp jag fått; gräs gror i dess botten upp,
och dagen strålar genom dess sidor;
men seger vins af folk och af kölar ej,
och tryggaste väg är segrarens väg.'

Hans röst förnams, lik dånet af åskans vagn,
när öfver dofva, qvalmiga dagen
i nattsvart moln den blixtrande åker fram
och väcker ur blytung dvala en verld.

En storm var kommen öfver en lättsöfd sjö,
i glada böljor höjdes den åter;
en dam var bräckt, och yr med fördubblad kraft
ur fängelset bröt en jublande flod.

'Till hafs, till strid, till seger, till andra land!'
Från man till man så skallade ropen,
och snart från halfsänkt skepp på en trotsad våg
såg skaran sitt hems försvinnande kust.

Det kom ett bud för kungen: 'Din son far bort,
långt ut på hafvet skymtar hans drake.
Ditt land är utan värn, af dess kämpar för
de bästa han med på vikingafärd.'

Då blef kung Fjalar vred, och hans hy böt färg,
han slog sin sköld i ljudande salen:
'Till sjös', han ropte, 'ynglingar! Fjalars lag
är kränkt, och förbrytarn andas ännu.'

Men Sjolf, hans vapenbroder från forna dar,
gråhårig, böjd, tog ordet och sade:
'Dröj kung, begär ej fåfängt en nekad hämnd,
och jaga med svalor örnarna ej!

Hvad mer? Du finner Hjalmar kanske och vill
med vissnad hand den väldige böja;
skall han, i öfvermodet af styrkans fröjd,
ej löna din vanmakts dåd med förakt?'

Ett ord gaf Fjalar icke till svar. Han gick
till stranden, följd af väpnade skaran.
Hans gång var långsam, harm i hans anlet låg;
nyss kämpande, nu den stelnat till lugn.

Tre dar på spårlös bana han irrat re'n.
På fjerde dagen såg han ett segel;
rakt fram mot Fjalars drake dess kosa hölls,
och snart vid sitt mål det fladdrade slakt.

'Till strid dig red, kung Fjalar', på bjarmers språk
med åsklik stämma ropte dess höfding,
'din son slog fräckt vår konung och tog hans skepp,
gif bot för hans dåd, dö, lemna oss ditt!'

I samma stund, bland stormande kämpar främst,
på kungaskeppet svängde han svärdet,
och hård blef striden, like mot like stred,
dock glesnade Fjalars svigtande tropp.

Omsider stod kring kungen en sköldborg blott
af trogna vapenbröder från fordom,
och Fjalar stred för seger ej mer, han stred
orubblig för glansen blott af sitt fall.

Men se, i stridens hetta ej varsnadt förr,
sköt fram ett skepp på kufvade vågen;
förgyld var stäfven, seglen af purpurduk,
och Gauthiods vimpel sken i dess topp.

Det klöf sin ban, det nalkades lugnt, men snabbt,
och snart kring Fjalar lifvades åter
af nya, sälla, eldade gästers tropp
de blodiga svärdens lyktande fest.

Den slöts ej förr, än solen i vester sjönk;
då föll af bjarmerskaran den siste,
och seger egde Fjalar, men mörk han stod
med blottade stålet än i sin hand.

'Än får mitt svärd ej hvila', så hördes nu
den gamles djupa, darrande stämma,
'halft är mitt verk, af fiender ser jag här
den djerfvaste stå okufvad ännu.

Ej bjarmen var min ovän, för hans skull ej
mitt lugn mot hafvets stormar jag bytte;
jag drog mot den, som gäckade fräckt mitt bud
och gjorde min svurna ed till en lek.

Träd fram med slutna hjelmen, du man, hvars dåd
blott svagt med tungans gissel jag agar;
ett annat språk jag önskar att tala nu,
med skarpare egg det biter kanske.

Träd fram, din fader kallar dig nu till strid;
det svärd, han gaf dig, blotta mot honom!
Om ej, så kom förkrossad, och böj ditt knä,
och dö med försonad skuld vid hans fot!'

Han slöt. Ett sorl, som suckande vågens doft,
dog långsamt bort bland kämparnes skara,
och tyst, förfärlig, hotande, ensam stod
än qvar i sin väntan Gauthiods kung.

Då lade Hjalmar, segraren, svärd och sköld
på blodadt skeppsdäck tigande neder
och trädde vapenlös för sin fader fram
och böjde i vördnad knä vid hans fot.

Och Fjalars klinga glänste mot qvällens sol,
mot sonens hjessa styrde han hugget;
det föll med kraft, gällt klang det i stålblank hjelm;
men ynglingen stod orörlig ännu.

'Min tid är liden', började Fjalar kung,
'ej så jag högg i flyktade dagar.
Lös af dig värnet, blotta ditt hufvud, son,
för svag är min arm att klyfva en hjelm!'

Då löste Hjalmar stilla sin hjelm och bjöd
åt faderns hämnd sitt blottade hufvud,
och skyddlös stod han, egde ej annat värn
än anletets öppna, leende lugn.

Dock se, den gamle svigtade nu. Hans svärd,
till dödshugg lyftadt, drabbade offret
så matt, som om till hvila det lagt sig ned
på lockarnas gula, svällande bädd.

Från denna stund far ynglingen, djerf och fri,
från strand till strand på främmande vågor,
och Fjalar sitter hemma i fridsällt land
och gömmer i blidkadt hjerta sin fröjd.

När qvällen kommer stundom och kungens borg
af gäster fylls, och fradgande hornet
går laget kring och grånade skalden rör
den väldiga harpans darrande sträng

och sjunger, glömsk af åldrade minnens pris,
den unges nya segrar allenast,
och Hjalmar, Hjalmar klingar i salen högt,
och Fjalar, den stolte Fjalar förgäts;

då smakar mjödet kungen, då höjer han
föryngrad åter lutade pannan,
då sänder han vid tonernas lek ibland
med strålande blickar sångaren tack.»

Hon slöt. På marken glimmade daggen re'n,
och månen såg från blånande höjder
med klarnadt öga ned i en rymd af lugn,
der tyst i sin gång skred sommarens natt.

Då sågs på heden nalkas en man, han kom.
»Jag sökt ditt spår, Oihonna», han sade,
»från Morvens kung jag bringar ett bud: var snar!
Förr'n morgonen gryr han väntar dig re'n.»

»Du man af ord, som ila», var flickans svar,
»hvad gör, att så den gamle mig kallar?
Har dödens fläkt hans vissnade lemmar rört,
säg, ärnar han gå till andarnas hem?»

Den komne talte: »Klang jag af vapen hört
från borgens salar. Drotten i tornet
tre gånger slagit skölden, från läpp till läpp
hörs ropet om strid; jag känner ej mer.»

Då stod Oihonna ljusnande upp. »Du man,
ditt värf har här du slutat», hon sade,
»gå, för hans dotters helsning till Morvens kung;
hur morgonen gryr, hon ser i hans torn.»

Fjerde sången.

Hvi dröjer han, Fjalars son?
Har Innishonna i lundars natt
hans stridsbog lockat till hvila,
förgäter Hjalmar sitt ord?

Det dagas på Morvens strand,
i dunklet grånar på klippans höjd
Morannals torn, och derunder
i dimmor suckar ett haf.

Oihonna, du syns ej än,
hafburna flicka, hvar drömmer du?
Stå upp, dig väntar Morannal,
den gamle saknar sitt ljus.

Ej ser han, att natten flytt.
En ändlös natt i hans öga bor,
ej jordens brudliga anlet
han ser vid morgonens kyss.

Dock vaknade fläktars lek
från tornets fönster förnimmer han
och lyss till började ljuden
af vattenfoglarnas flygt.

Och växande vågors brus
han hör och kallar, Oihonna, dig:
»Upp, dotter, skynda dig; dagen
är här, hans stämma jag hör.»

Då kommer hon, vågens mö,
den svala strålen på Morvens fjäll;
hon nalkas lyssnande kungen:
»Morannal, fader, o hell!

På heden vid Cronas ström
jag stod, när solen sig sänkte sist;
der såg med lockande ögon
den tysta natten mig än.

Sent kommer Oihonna nu,
djupt sof din dotter, af jagten trött.

I drömmars riken, o fader,
förgat för länge hon dig.

Dock glimmar Dunhormods topp
ej än; matt rodnar blott höjdens fur.
Hvi bjöd din vilja mig vara
långt förr än morgonen här?»

Fram räckte den gamle mildt
till dotterns möte en vissnad hand:
»Kom», så han sade, »du strimma
i Shelmas dimmiga natt.

Kom, låna en dag blott än
den blinde gubben ditt ögas ljus;
hans blick skall klarna mot qvällen,
hans mörker fly som en dröm.

När aftonens moln du ser
förbleknadt segla i stjernklar rymd,
då vandrar drotten af Shelma
med dagad blick på dess rand

och skådar på nytt sitt land,
som långt, långt borta han mins det än,
när månen göt på dess kullar
sin ström af darrande ljus.

O dotter, det stundar strid!
Från Innishonna ett budskap spörjs:
dit kom han, sagornas Hjalmar,
med Lochlins kämpar i går.

Dän sände sin helsning han,
den unge örnen från dimmors land:

'Upp, drott af fräjdade Morven,
till vapen kalla ditt folk!

Frisk blåser en vind från nord;
när vattnen dagas i morgon, kung,
ett åskmoln för den af segel
emot din bäfvande strand.'»

Den åldrige slöt. Ett sken
af rodnad syntes på flickans kind.
»Hvi hotar», sporde hon sakta,
»Oihonnas hjelte ditt land?»

Då talte Morannal än:
»En skatt jag eger, han fordrar den;
i bardens toner den klingat
och lockat ynglingens hog.

O dotter, förnim hans ord!
Så bjöd han säga: 'Jag for på våg
till solens leende länder,
till vinterns isiga hem;

men hvart jag ock kom, der ljöd
i sång, i saga din dotters namn,
der hördes älskares klagan,
försmådda veklingars qval.

Då svor jag i harm att sjelf
den spotska flickan till brud mig ta.
Gif akt att skydda din dotter,
ty Hjalmar friar med svärd!'

Så hotar han; grydde nu
den dag, som såg mig på Cronas hed,
när Trenmors skara der blödde
och Erin höljdes af sorg!

Då funne på sandens bädd
snart Lochlins kämpe sin graf också,
lik hafvets bölja, som stortar
på stranden upp och förgås.

Men flydd är Morannals tid,
hans arm är vissnad, hans blick är släckt,
hans strider blekna i fjärran,
som vinterns nattliga sken.

Skall Morven i glans stå fram,
dess kämpar blöda med fröjd i dag?
Fins blixt, o Gall, på din båge,
bor död i Clesamors spjut?

Och Rurmar, min tredje son,
som slår din harpa i Finjals sal,
förstår du tvinga med svärdet
en ton ur hjelmar också?

Mig tyckes, att ljud jag hör,
kring Loras stränder en klang af stål.
Se ut, hvad ser du, o dotter,
gå Shelmas härar till strid?»

Hon blickade ut, hon såg
med tjusfull bäfvan i klarnad rymd,
och mot dess speglande anlet
bröts dagens rosiga sken.

»O fader, en här jag ser,
från bergen tågar den långsamt ned,
som molnet tågar mot dalen
och gömmer åskor och storm.

Men lugnt är det vida haf,
i glans slår solen sitt öga upp,
och djupen skälfva af lågor,
och fästet spränges af ljus.»

Det sågs i den gamles drag
en skymt af leende sorg; dock snart

stod hög han upp, och hans ande
bröt fram i glödande ord:

»Hell», talte han, »himlars drott,
du stjernekonung, jag helsar dig,
du sol, som vandrar i ungdom
högt öfver vissningens jord!

Min glädje i fordomtid,
mitt ljus, som hägrar i minnet än,
fast natt betäcker mitt öga,
fast mörker bor i min barm!

Behöf i din stolthet ej
ditt anlet gömma i dag af harm
att se en son af Morannal,
som skyr en fiendes spjut!

Och barn af er faders kraft,
Gall, jagtens furste, och Clesamor,
du yngling, pröfvad af svärden,
och Rurmar, sångernas vän,

gån glade på hjeltars ban,
i spår, som trampats af Finjals ätt!
Allt här försvinner, evärdlig
är bragdens ära allen.

Säll den, som af år ej bryts,
som ung får falla i hjeltars rund,
som blixten ler i sin tjusning
och ljungar, krossar och dör.

Ack, tynande flamman lik
är ålderdomen. På hemmets härd
den flämtar matt och förbrinner
och höljs af aska och glöms.

Hvi dröjer han, Fjalars son?
Har Innishonna i lundars natt
hans stridshog lockat till hvila,
förgäter Hjalmar sitt ord?

Mig tycks dock, att vågors svall
jag hör och nordliga fläktars sus,
som fly med starkare vingar
hvar stund mitt öra förbi.»

»O fader, vid nordens rand
går natt å nyo på fästet upp.
Rädd bäfvar strålen af dagen
och flyr på böljornas topp.

Det mulnar, i mörker sveps
allt längre hafvet, och stålgrå höjs
Garmallas klippa och skakar
från hjessan bränningens skum.

Och hvitare vågor slå
mot stranden redan, och halfbränd står
på branten furan och svigtar
för stormens växande il.

Dock syns ej ett segel än;
mot svarta molnet i fjärran blott
bryts stundom flyktigt en ljusning,
af måsens vinge en blixt.»

Hon tystnade, stormen röt
med fullväxt stämma i rymden re'n,
och tungt ur djupet i gensvar
ljöd böljans flämtande suck.

Och molnet af eldar klöfs,
och genom ödsliga höjders vidd,
doft öfverröstande stormen,
for himlens mäktiga dån.

Då talade Morvens kung:
»En dag, lik denna, jag såg en gång,
det var den dagen på hafvet,
när dig, o flicka, jag fann.

Darg hette en man. Hans namn
må sång ej nämna. I biltog färd,
förskjuten, hatad och hemlös,
kring vattnen sökte han rof.

Jag följde med harm hans skepp,
som vågat närma sig Morvens strand;
och röfvarn skydde att bida,
vid mörkrets bragder blott van.

Re'n nalkades qväll, och långt
på hafvet syntes hans segel än,
och fåfäng glödde min vrede;
då bröt ur molnen en storm.

Af dånande åskor följd,
som nu fördubblad i kraft hvar stund,
min drakes vingar den lyfte,
men slet Dargs segel från topp.

Dock skulle en nidings blod
mitt svärd ej fläcka. En ljungeld sköt
ur svartnad sky, och en flamma
steg klar ur röfvarens skepp.

Jag nalkades branden. Eld
var allt, qvar syntes blott Darg; han stod
i dyster tystnad vid rodret,
mot flamman täckt af sin sköld.

Ett barn på sin arm han höll,
han tycktes vänta mitt segel nu,
han såg tillbaka beständigt
med längtans dröjande blick.

Mig rörde hans nöd. Jag höll
allt närmre, tills på ett pilskotts håll
mitt skepp jag svängde mot vinden,
att undgå flammorna sjelf.

Då kastade röfvarn vildt
sin sköld i lågan. Ett språng han tog
och sjönk med famnade barnet
i böljans gapande graf.

Bort flög med orkanens il
hans skepp. Sjelf kämpande sågs han än
sin börda lyfta ur vågen
och räddning kräfva af mig.

Jag märkte hans vink. Jag tog
om bord den brutne. Då såg min blick
för första gången Oihonna,
då fick af hafvet jag dig.

Späd var du, men oskadd dock
af våg och flamma. I gråt du låg
vid röfvarns bröst och i bäfvan
ditt anlet gömde vid hans.

Men dyster, i trotsigt lugn,
med svedda lockar, med halfbränd drägt,
satt, blek som skyarnas vålnad,
på däcket döende Darg.

'Kung', talte han, 'nöjd jag går
till önskad hvila i glömskans famn;
en bön dock ber jag för henne,
som ensam sörjer mitt fall.

Ej är det mitt blod, du ser
i hennes kinder. Sin lefnads skuld
den fogelfrie förstörarn
åt ingen lemnat i arf.

Hon gafs mig af natthöljd sjö
en stormig jul, då i vådligt skygd
af Vidars klippa jag ankrat,
vid Fjalars konungaborg.

Blif henne ej oblid du,
hvars mildhet aldrig af ryktet glöms;

hon var den enda på jorden,
som fått en glädje af mig!'»

Ljuf föll på Oihonnas kind
en tår vid åldrige kungens ord,
men snart till ändrade syner
flög klarnad åter dess blick.

Vid stranden ett härskri ljöd,
med stormens brusning, med
åskans dån
förmäldes klangen af sköldar
och kämpars jublande rop.

Han syntes på svartnad våg,
han kom re'n, örnen från dimmors
land;
sjökungen, Hjalmar af hafven,
flög Morvens härar emot.

Och stolt på sitt hemlands
strand
stod Shelmas skara i sluten tropp,
en klippvall, trotsande böljan,
som skyrest måttar sitt slag.

Den drabbade. Stridens stund
var kommen, vågen mot klippan
bröts;
här föll mot här, och på stranden
en bränning stänktes af blod.

Men stum i sin tjusning stod
Oihonna. Flickan från hafvet
såg
sin hjelte, mötte i dagen
sitt ljus från drömmarnas verld.

Hon följde med eldad blick
hans ban, hon såg, hur med svär-
dets blixt
han bröt sig vägar i molnet
af Morvens skockade här.

Re'n segrade Lochlins folk,
re'n Shelmas skara i svigtning
stod;
då såg hon striderna stanna,
i lugn böts slagtningens storm.

»Oihonna, din läpp är stum,
gif svar», så talte Morannal nu,
»hvi glesnar klangen af svärden?
fins Morvens ära ej mer?»

Han sade. I bäfvan gaf
sitt svar Oihonna: »O fader, gläds!
Snart, snart är sagornas Hjalmar
en blodlös skugga på skyn.

Han svigtar, hans hjelm är
bräckt;
han mött tre söner af dig, o kung!
Han kämpar ensam. I häpnad
står allt vid drottarnes strid.

Djerf drabbar med spjutet Gall,
skarpt blixtrar klingan i Rurmars
hand,
och blodigt synes mig svärdet,
som höjs af Clesamors arm.»

Då mörknade Morvens kung,
han slog i vrede sin ungdoms
sköld,
han hof sin stämma, och stillhet
han bjöd kring drabbningens rymd.

»Hvad», ropte han, »höljs med
blygd
Morannals hvitnade hjessa? Kränks
af er, o söner, hans ära,
som trotsat skiften och år?

Skall sången om Finjals ätt
med fruktan flyga min qväll förbi,
att ej er nesa må röra
dess vingars strålande glans,

och sagan i Lochlins land
förtälja Hjalmars, den ädles, fall
och hånfullt nämna, att ensam
för er, för trenne, han föll?

Upp, Gall, du är kungason
som han, förstfödde bland bröder, du,
gå, strid allena och stupa,
om segern sviker ditt svärd!»

Allena med framsträckt sköld
mot Lochlins hjelte till strid gick Gall.
Ej svag var fursten af Shelma,
dock snart drack stoftet hans blod.

Han stred i sin ungdoms glans,
han föll med ära från styrkans höjd,
som vågen sväller i dagen
och strålhöljs än i sitt fall.

Fram trädde på blodad sand
nu Rurmar, buren för strider ej,
blott van vid drömmen och harpan
och hjertats tidiga sorg.

Hans kamp som en facklas var
mot nattens stormar. För Hjalmars slag
han sjönk, och evigt för sången
var kallnad ynglingens barm.

Den tredje var Clesamor,
till år den yngste, men tidigt sedd
bland män af Morven på dödars
af jern omblixtrade fält.

Han kämpade vredens kamp,
hans blickar sprutade flammors hot,
på blod af bleknade bröder
sitt svärd han förde till hämnd.

Och drabbande stålet klang,
och Morven hörde med tjusning än
ett sent, halft döende eko
af ljud från Ossians dar.

Då hejdade Hjalmar rörd
sin hand, som måttade dödens hugg.
»Håll, yngling!» talte han, »spara
jag vill åt sagan ditt lif.

Mig gläder din morgons glans,
din dag skall stråla af sol en gång;
kom, räck mig handen försonad,
och lef för bragdernas fröjd!»

Föraktligt till svar ett slag
gaf Shelmas kämpe med afvigt svärd;
och ny blef striden, och slocknad
i blod slöts Clesamors blick.

Du flicka från vågors haf,
ditt blåa öga af tårar skyms.
Ej föll din hjelte, Oihonna,
hvi gråter vågornas mö?

Hon fattat den gamles hand:
»Sörj, fader!» talte hon, »ensam, böjd,
med mig och mörkret du lemnats
att vänta segrarens bud.

Ej andas en son af dig
på Morvens klippiga stränder mer;
de följt hvarandra i döden,
de sofva grafvarnas sömn.»

Hon slöt. Men i klarhet sken
Morannals panna på nytt. Hvart moln
af oro lemnade stilla
hans anlets bleknade dag.

»Nu», talade Morvens kung,
»kan utan fruktan Morannal gå
att möta fädernas andar
i stjernors blånande sal.

Ej följs han af minnens blygd,
ej skall han gömma i molnets natt
för söners nesa sin vålnad,
då Finjal nalkas på skyn.

Du dotter, en graf mig red,
der Shelmas furstar på sandens bädd
nu hvila. Skänk oss gemensam
en vård i harpornas land!

Se'n följ på hans bragders ban
den ädle främlingen säll, och göm
Morannals minne, och lyssna,
då sången höjer hans lof!»

Hans hvitnade hjessa sjönk
mot skuldran sakta, hans öga slöts,
och drottens ljusnande ande
flög glad till skyarnas hem.

Femte sången.

Hvad är menskan, att mot er hon stormar!
Stjernor like, i onådd rymd
len I genom molnen af jordens öden,
dem i lek en fläkt af er vilja styr.

Nu var Fjalar konung gammal vorden,
satt mest stilla i högbyggd sal,
hade ej se'n länge sitt land beskådat,
ej fått andas svalkande sjöars luft.

Och det blef en dag, och solen stigit
nyss ur böljornas bad i glans,
och dess aldrig åldrade glädje lyste
som i forna dagar i salen än.

Kungens hog var lätt i morgonstunden;
i förklaring hans anlet sågs.
Om förflutna, stormiga tiders minnen
talte han i grånade kämpars krets.

Plötsligt höll han midt i sagan inne,
stod från tronen i höghet upp.
»Vingsnabbt flykta», sade han, »styrkans stunder,
och för minnet eger man dagar nog.

Jag vill föras upp på Telmars fjällbrant
och betrakta mitt land ännu.
Jag vill se den sällhet, min ande skapat,
förr'n mitt öga skymmes af kumlets natt.

Bringen mig mitt svärd! En bragd är öfri
för min domnande arm ännu.
Segra var min vana, och blott med seger
höfs, att sagan slutas om Fjalar kung.»

Svärdomgjordad leddes gamle kungen
upp till toppen af Telmars fjäll,
och han satt och såg på sitt land i tystnad,
der, af sommarn famnadt, i frid det låg.

Solen lyste öfver värmda dalar,
öfver speglande sjöars rymd;
mellan kullar skimrade blåa floder,
och på fälten böljade skörd vid skörd.

Ljust och gladt låg Fjalars vida rike,
högtidssmyckadt, för kungens fot;
med ett anlet, mildt som en tacksam dotters,
såg det mot sin grånade fader upp.

Men den gamles blick blef skum af tårar,
och han talade stolta ord:
»Jag har sett mitt verk, det är nog, fullkomnad
lefver här för minnet den ed, jag svor.

Ödebygder ärfde jag af fäder,
jag har skapat ett fruktbart land.
Dessa tegar plöjde ej forna männer,
dessa hyddor sågo min ungdom ej.

Jag har lefvat.» Drotten teg i höghet,
men till honom ur kämpars rund
framsteg Sjolf, den gamle, med mulnad panna,
och han hof sin stämma till kraftens ord:

»Kung, du åldras, armens senor svika,
tung du lutar mot jorden hän.
Blott en skugga, smältande bort i natten,
ser ännu mitt öga af hvad du var.

Var du sjelf dig nog, hvi lät du vissna
dina lemmar i ålderns höst?
Var det du, som skapat det verk, du skådar,
upp då, skapa åter din ungdom sjelf!

Böj ditt sinne, kung, för höge gudar!
Deras gåfva din storhet var.
Det var Frey, som klädde i grönska tegen,
blott Allfader hägnade landets frid.

Thors var kraften, som du kände fordom,
när i striden du väldig stod;
hvad du sjelf förmådde, det var att falla,
glömd, som trädet faller i stiglös skog.»

Så den gamle. Tankfull satt kung Fjalar,
talte sedan med trotsigt lugn:
»Ord jag hört om makter, dem ingen skådat,
och på drömmars väsen jag bjuds att tro.

Ovan är jag att på andra lita,
stöd jag fann i min egen barm.
Så jag menskor kufvat och ödets roder
ryckt ur fåfängt hotande gudars hand.

Sanning må det vara: Fjalar åldras,
locken hvitnar, och skuldran tyngs.
Mycket är försvunnet, som fordom varit;
lifvet lefver så, det är tingens gång.

Ett är qvar. Den arm, som år-försvagat,
kan jag höja till seger än,
kan min lefnads bleknande fröjd och storhet
kasta kungligt leende bort och dö.

Jag vill dö. Mitt kall är fyldt.» Vid ordet
hof den gamle sin hjessa hög,
lät sin kungamantel på klippan falla
och för dagen blottade barmens ärr.

Sist han drog sitt svärd; som förr i striden
rostfri skimrade klingans glans.
Blixt fans qvar ännu i den gamles öga,
när en blick till helsning han stålet gaf.

»Hvar är Dargar nu», så talte kungen,
»han, som lyssnar till gudars råd,
ser i rymder in, dem hans blick ej hinner,
och i tider lefver, som än ej grytt?

Vore han så vis, han yfs att vara,
kände stunden han nu och kom.
Lofvat har han stå för mitt svärd, förr'n maktlös
hämnarns ljungeld hvilar i domnad hand.»

Som han sagt det, sågs en vålnad skrida
genom dalen i långsam gång;
upp mot fjällets höjder han styrde stegen
och på toppen trädde, der Fjalar satt.

Kungen syntes häpna, när han kände
gråa vandrarens drag igen.
Utan ord han satt, och hans hand med svärdet
sjönk invid hans sida i stillhet ned.

Dargar stod för drotten. »Du har bjudit
mig att komma. Du ser mig här.
Länge har du låtit mig vänta, konung,
du är bräcklig vorden se'n forna år.

Har du hunnit nu ditt verk fullborda,
är han hållen, den ed, du svor?
Har du lagt för lifvet den väg, det tagit,
och till moln gjort gudar och gudars råd?»

Fjalar log. »Det träffar stundom sällsamt»
så han talte; »af hvilken fläkt
fördes till ditt öra min maning, gubbe,
samma stund, när öfver min läpp den hann?

Dock du kommit, det är nog. Besvara
vill till lön jag din fråga nu:
Jag har visat lifvet den väg, det tagit,
och mitt råd har seger, och gudars ej.

Se dig om, det är mitt land, du skådar.
Var det sådant, då jag ej var?
I min makt det stått att i strider offra
allt, hvad nu här menskligt af lifvet gläds.

Detta rike har jag kunnat härja,
ödelägga från gräns till gräns,
att ej vinden funnit ett löf att röra,
fjäriln ej en planta att hvila på.

Nu, hvad ser du? Vidt, som ögat hinner,
lyser dagen på bruten bygd;
lundar stå, der ödsliga skogar stodo,
och, der rofdjur nästade, tjäll vid tjäll

Tegar bära årets hopp, som fordom
drefs af stormar kring okändt haf;
sommarskuren, daggen af natten fostra
nu vår rikdom, växande förr ur blod.

Tämd är jorden, tämdt är menskosinnet,
berserksmodet ej dyrkas mer;
andra makter råda i svärdets ställe,
och der våldet segrade, segrar lag.

Tukt och seder skattas, mildhet trifves,
fredligt yrke sin ära har.
Så har Fjalar mäktat sitt rike ordna;
säg mig, skuggors tolk, om han fylt sin ed!

Men det hot, du bar från dina gudar,
som en rök det försvunnit har:
ingen syster sluter min son i famnen,
och min hjessa tryckes af ingen blygd.

Blåa djupet gömt min enda dotter.
Öfver kufvade vågors rymd,
fläcklös, mångbesjungen, sin faders ära,
Hjalmar säll från seger till seger far.

Blott ett löfte än jag ej fullbordat;
det skall fyllas, min tid är kort.
Nalkas, Dargar, kom att din skuld försona,
för din lögn jag kräfver i bot ditt blod!»

Gamle siarn såg på kungen neder:
»Lifvets börda», så talte han,
»skall från mig ock lyftas en gång, o Fjalar,
och för tidig kommer mig döden ej.

Skådat har jag nog af menskoöden,
pröfvat sorger och fröjder nog.
Dock en stund fördrar jag väl än att lefva;
jag begär den stunden för din skull, kung!

Dröj med hämnden, tills ett vitne kommer,
som förhöjer din segers glans.
Dröj, tills Hjalmar kommer, sin faders ära;
ej blir väntan lång, han är fjärran ej!»

Så han talte, och han teg och sträckte
handen stilla mot hafvets rymd,
och i jubel stormade Fjalars skara:
»Gauthiods drakar närma sig, Hjalmar syns.»

Hjalmar syntes. Lätt på blåa banan
flög hans flotta mot hemmets strand.
Närmre, närmre glänste hvar stund hans segel,
och kring kölar skimrade vågors skum.

Glädje sken ur gråa kämpars blickar,
der de samlats på skyhögt fjäll.
Gamle kungen syntes allena mulen;
tankfull, mörk mot skeppen han såg och teg.

Först när hamn de nått och klippors branter
skymde bergade segel re'n,
föll kung Fjalars öga på Dargar åter,
och han bröt sin tystnad och ordet tog:

»Ej jag trodde mig min son få skåda;
ryktet sjöng, att han fjärran var.
Dock den dag, af lifvet jag afsked tager,
kan väl utan undran ett under ske.

Hjalmar nämnde du. Välan, han kommit;
höja skall han min segers glans.
Här, med sol, med haf och med jord till vitnen,
skall han stå och dömma emellan oss.»

När han sagt det, syntes Hjalmar. Ensam
kom han klippornas stig uppför,
ej som fordom strålande, vapensmyckad,
men med blottadt hufvud och utan sköld.

Blekhet i hans anlet låg, lik skenet
öfver drifvan en månklar natt;
dyster var han sjelf som en syn ur grafven,
och i handen bar han ett blodigt svärd.

»Var välkommen, son», med bruten stämma
talte kungen till helsning då,
»väl jag önskat finna dig annorlunda,
men min glädje är du, hur helst du är.

Tala, tälj oss dina bragders skiften,
hårda strider du pröfvat visst!
Bär du sår, som tömma din styrkas källor,
ty din läpp syns darra, din kind är hvit?»

»Fader», svarte Hjalmar, »hårda strider,
utan vapen, jag pröfvat har.
Intet stål har genom mitt pansar skurit,
dock förblöder hjertat af djupa sår.

Gömma borde jag min blick för dagen,
och jag skyggar att se dig an;
men min skuld jag ville för dig få blotta,
derför bar jag lifvet och andas än.

Jag är krossad. Dock min lott af storhet
hann jag taga, fast ung till år.
Fråga sagan, lyssna, då barder sjunga,
och du skall förnimma, hvad Hjalmar var.

Nordens ära, hafvens kung jag nämndes,
for kring verlden, som stormen far,
bröt den fräcke, stödde, der stöd behöfdes,
tog af drottar kronor och kronor gaf.

Sådan hann jag Loras kust. Morannal
styrde sångernas stolta land.
Ryktet talte högt om hans dotters fägring,
och jag stred om henne med Morvens här.

Gamle kungen sjelf satt blind i tornet,
men hans söner jag slog i strid,
tog som segerbyte om bord Oihonna
och mitt bröllop redde på skumhöljdt haf.

Fader, vet du, hvad det är att älska;
har du famnat en fröjd en gång,
ljus som himlen, yppig och rik som jorden,
och som båda blommande utan gräns?

Hvad jag varit blef mig som en skugga,
blek den glans, jag i hoppet sett.
Segrar, vunna redan, och segrar, drömda,
allt var tomhet blott mot den stund, som var.

Vårens vindar förde mina segel
utan syfte på ändlös ban,
solbelysta, jublande vågors skuldror
lyfte högt min sällhet mot gudars hem.

Då var sorgen nära. Satt vid rodret
jag en afton, i drömmar sänkt,
blott Oihonna vakade vid min sida,
och från höjden såg oss en stjerna blott.

Och min brud hon tog min hand: 'O Hjalmar,
hvarför blef du mig kär allt mer?
Tidigt redan var du Oihonnas hjelte;
förr'n din blick hon skådade, var hon din.

Hvi förblef min kärlek icke sådan!
Mod jag hade att dölja då,
hvad för dig jag fruktade uppenbara,
rädd att af din stolthet med harm försmås.

Jag var lycklig då; min egen sällhet
var mig mera än Hjalmar än.
Stolt Morannal kallade jag min fader,
och som kungadotter jag blef din brud.

Nu förgäfves ville jag förtiga,
hvad jag skydde att röja då.
Allt jag kunde lida och allt fördraga,
men dig svika, Hjalmar, förmår jag ej.

Stöt mig bort, förskjut mig! Ej Morannal,
ej en konung min fader var.
Detta blod, som nu i mitt hjerta sjuder,
var kanske en gång en föraktad slafs.

På ditt hemlands kust, den borg helt nära,
der som kung du i glans skall bo,
under Vidars klippa en stormig julnatt
togs jag upp ur vågen, ett bortvräkt barn.'

Så hon talte. Blekna ej, o fader!
Hennes blod på mitt svärd du ser.
Morvens mö, Oihonna, min brud på hafvet,
var din dotter, kung, och min syster var.

Dö hon ville, dö för mig. Jag bringar
hennes helsning.» Han teg. Hans stål
sågs, en ljungeld likt, i hans barm sig gömma,
och han sjönk på klippan i dödens ro.

Stunder efter stunder flydde. Dagen
mätte stilla sin vandrings ban.
Som han suttit, stel som en stod på grafvar,
satt orörlig, tigande Fjalar qvar.

Hvad han tänkte, visste ingen. Fasan
från hans sida hvar kämpe skrämt.
Sjolf, den gamle, ensam, och Dargar, siarn,
stodo när och sågo hans andes strid.

Först när solen sjönk mot skogen fjärran,
slog mot höjden han ögat upp:
»Er är segern», talte han, »höge gudar!
Jag är straffad vorden, jag pröfvat er.

Hvad är menskan, att mot er hon stormar!
Stjernor like, i onådd rymd
len I genom molnen af jordens öden,
dem i lek en fläkt af er vilja styr.

Mannen yfves: väldig, mångbepröfvad,
van att segra, som klippan hård,
vill han böja allt, dit hans ande bjuder,
krossa allt, som möter med trots hans bud.

Och hans svärd är höjdt. Då rörs hans sinne
flyktigt, lätt af en osedd hand;
och hans jernarm sjunker, hans blick, som ljungat,
byter hotets blixt i en maktlös tår.

Hafvet svallar vredgadt, stormen ryter;
men I bjuden, och vågen sänks,
hafvet lyder, hafvet, som flottor slukar,
har ej makt att svälja ett hjelplöst barn.

Jag har lärt er känna, ej jag blyges
att mig böja för er en gång.
Mätt jag är på lifvet, och jordisk storhet
är mig ringa vorden. Jag går till er.»

Så han sade, och med svärdet stilla
skar han runor i ärrigt bröst.
Hjertats källor brusade fram ur djupet,
varmt med Hjalmars blandades faderns blod.

Sommarns qväll låg klar och ljus på norden,
lugn sig bredde kring land och haf;
bortom skogen dolde sin strålflod solen,
och, likt dagen, slocknade Fjalar kung.

DRAMATISKA DIKTER.

Kan ej.

Familjemålning i två akter.

Personerna:

v. DANN, rik egendomsherre på landet.
JULIA, hans brorsdotter.
AXEL FRANK, ung målare.
FRU BINGEN, hushållsfru hos v. Dann.
TRYGG, gammal trotjenare.
EN SLÄTMÅLARE, i arbete hos v. Dann.

Första akten.

(Teatern föreställer herr v. Danns förmak, en stor, rikt möblerad sal.)

Första scenen.

v. DANN

(kastande ett bref på sitt bord).

»Omöjligt, kan ej, går ej an!» Till slut
skall man dock mer än menska vara
för att i längden härda ut
med denna hjelplöst platta menskoskara.
Omöjligt i hvart bref, hvart svar, man får,
omöjligt, hvart man kommer, hvart man går.
Jag rest kring verlden, och jag fann ej
en lösen mer försliten än — jag kan ej!
Man nött på den i sekler, och ändå
skall den väl än i sekler nötas på.

Kan ej utgafs första gången 1862.

(Med vekhet.)

Jag kan ej, kan ej — bittra, kalla,
förfrusna ord! Jag mins, hur stel er galla
på detta hjerta föll en gång. Nå väl,
jag har er hatat se'n af all min själ.
För er skull flydde jag från hemmets stränder,
min barndoms lugna dal;
förlefde långa år i fjärran länder
med minnen och med qval;
fick kraft, fick vilja dock af mina strider,
blef man, bröt hinder, grånade omsider
och hemkom ändtligt pröfvad, trumpen, tvär,
halft menskohatare, helt millionär.
Nu är jag här, har bott här länge redan,
har önskningar, har medel, vill och kan;
men pass! Allt samma bleka: går ej an,
det spökar kring mig här i ny som nedan.

(Tar brefvet åter.)

Han kan ej komma, skrifver han,
han slutar just en tafla. Nå, än sedan?
Den kunde lemnas utan slut, minsann,
och sved det, ville jag betala svedan.
En målare, en ung artist! —
Jag skickar vagn och hästar hela milen
att hämta honom, kommer han? Jo visst!
Han slutar just en tafla: Amors list,
och måste ändra riktningen på pilen,
han kan ej nu, med mera i den stilen.
Man kan ej se förutan syn,
ej väcka döda, ej på himlens fästen
så stjernor, rycka andra ned ur skyn;
det kan man icke, men för resten
åt fanders med hvad man ej kan,
med allt omöjligt, allt: det går ej an!
Man måste svälja is för att fördra det.

Andra scenen.

HERR v. DANN. JULIA.

JULIA.

Här är jag, onkel, hur vill onkel ha det,
tvär eller rolig, osnäll eller snäll?

DANN.

Du skall bli målad här i dag, mamsell;
ditt skick? Nå väl, hur vill du ta det?

JULIA.

Bli målad? Skall jag målas?

DANN.

Ja minsann!

JULIA

Omöjligt, onkel, nej, det går ej an,
jag kan ej — — —

DANN

(stiger upp med häftighet och håller sig för öronen).

Kan ej! Jo, du kan, kan målas,
kan smörjas, svärtas, tjäras, ja, bestrålas
med alla färger, som man finner till.

JULIA

(smekande).

Ja, snälla onkel, visst, om ni det vill.
Dock fruktar jag, det kunde vara
för onkel sjelf ej utan fara
att ha mig tjärad. —

DANN.

Hvad befalls?
Du hotar?

JULIA.

Nej, jag tänker bara,
om jag, som ej är varsam alls,
kom i ekstas och som en liten mara
slog armarna så här kring onkels hals.

DANN.

Bort, stygga unge, du kan spara
ditt smek, tills jag får tid dermed!
Jag vill ej smekas nu, då jag är vred.

JULIA.

Vred? Nej, hur kan —? Ack, svara ofördröjligt,
på hvem? Hvarför?

DANN.

Du vet det bäst:
på hela verlden och på dig som mest,
för ert fördömda: kan ej och omöjligt.

JULIA.

Men, bästa onkel, medgaf icke jag
på stunden nyss, att jag kan målas?

DANN.

Ja, se'n du sagt: omöjligt, slag på slag.

JULIA.

Jag medgaf ju, att jag kan tjäras, tvålas,
hvad allt det hette, efter ert behag.

DANN
(stryker henne lätt på kinden).

Väl, du kan allt, allt, allt, blott icke tålas.

JULIA.

Men skall jag målas? Hvarför? Säg mig det!

DANN.

Jag kunde svara, derför rätt och slätt,
att jag det vill. —

JULIA.

Ja, men besinna,
jag kan ha vilja mot, fast jag är qvinna.

DANN.

Just derför vill jag ge dig skäl.
(För henne framför en spegel.)
Se på den bilden der, hvad ser du väl?
En liten hexa, vanskapt, vederstygglig?

JULIA.

Åh fy! En sårad flicka, stött, men hygglig.

DANN.

Må vara. Desto mera blott
blir jag i mitt beslut orygglig.
Märk, med det lilla skönhetsmått,
du rakt mot din förskyllan fått,
skall snart du af en friarflock begäras,
och hvad blir då min lott?

JULIA.

Att ständigt med besök besväras.
Ha, nu förstår jag planen! Kort,
att hålla denna myggsvärm bort,
skall utan nåd er arma Julia tjäras.

DANN.

Tyst, låt mig sluta, håll din näpna mun,
om du kan vara allvarsam en stund.

(Rörd.)

Mitt goda barn, du vet ej, hur allena
din stackars onkel lefvat all sin tid,
hur ensam han måst kämpa ut sin strid,
mot andras hårda hjertan sitt förstena.
Bland främlingar, i obekanta spår,
han vandrat från sin ungdoms första år,
af ingen egen följd i lifvets skiften.
Först nu, nu, när jag nalkas griften,
jag fått — —

JULIA
(omfamnande honom med innerlighet).

En vän, som ej ifrån er går,
en egen, som kan läsa skriften,
som i ert klara öga står
och talar med så tydlig mening
om en ovansklig, inre vår,
om huru vekt ert hjerta slår,
i trots af all predikan om förstening.

DANN.

En vän, en egen! Ja, en vän,
den vet jag, att i dig jag ständigt finner,
en egen ock, så länge än
min broders blod i dina ådror rinner;
men märk, en vän, en egen, snart ej qvar,
der onkel åldras ensam och förtegen,
nej, svärmande i verlden, Gud vet hvar,
med än en bättre vän, en mera egen.

JULIA.

Hvem, jag? Det sker ej, nej, vid Gud, det kan —

DANN.

Hör upp med ditt fördömda: kan ej, flicka!

JULIA.

Vill onkel tvinga mig att ta en man?

DANN.

Nej, men det sker likväl till punkt och pricka.

JULIA.

Det kan ej. Rår jag ej om min person?

DANN.

Vassera jo, tills du fått blicka
i ögat på en man af ton,

en ung löjtnant, en grefve, en baron,
som har för dig ett hjerta — och en ficka,
precis som gjord för min million.
En sådan kommer snart som efterskrifven,
och, barn, hur går det då?
Jo, då får onkel sitta öfvergifven
och endast minnas i sin vrå,
att han en egen haft kring sig också.
Just derför skyndar jag att fånga
en lägenhet (de bjuda sig ej många
i denna bygd, så gömd, så vild)
att få dig målad, för att, en gång skild
från dig, se saknans stunder mindre långa,
då jag har qvar — åtminstone din bild.

JULIA.

Min onkel, ack, hur kan jag vedergälla
er godhet?

(Vill fatta hans hand.)

DANN
(döljande sin rörelse).

Bort, jag vill ej nu bli störd!

JULIA.

Ni rörs re'n af att blott er föreställa,
att jag kan bli ifrån er förd.

DANN.

Hvad prat! Hvem säger dig, att jag är rörd?

JULIA.

Det hörs ju på er stämma, onkel snälla.

DANN.

Vid himlen, har jag då kring verlden rest
och hårdnat under kamp mot nöd och smärta,
mött oron öfverallt, men lugnet glest,
för att bli rörd af, att en snärta
kan möjligtvis bli ryckt ifrån mitt hjerta?
Min stämma, att den ljuder litet hest
och darrar litet, kommer allt af åren:
sjelf fogeln piper klart ju blott om våren.
Det ges en sjukdom, barn, för menskors röst,
en oundviklig, — kalla den för höst.
Se der förklaringen, bort med all annan!

Tredje scenen.

HERR v. DANN. JULIA. EN SLÄTMÅLARE.

(Målaren, med burk och penslar, klädd i skinnförkläde, öfversmordt med färger, stannar bugande vid dörren.)

JULIA
(för sig).

O Gud, min buse, målarn, det är han!
Men hvad har onkel fått i pannan?
(Högt.)
Ogörligt, onkel, nej, det går ej an!

MÅLAREN.

Omöjligt, nådig herre, nej, jag kan
ej stryka två hvarf med den ena kannan,
det här är qvar blott — —

DANN
(häftigt uppbragt till målaren).

Ur min åsyn, man!
Fördömda: kan ej! Bort, fördröj ej tiden,
gå ner till gamle Trygg, han gör liqviden.

MÅLAREN.

Får jag då ej arbeta mer?

DANN.

Jo, men hos mig ej längre. Packa er!

MÅLAREN.

Ack, nådig herre, aldrig har jag velat
förtörna er, förlåt mig nu, jag ber,
hvad jag af oförstånd har felat.
Fördrif mig ej ifrån er gård,
i staden är man jämt i knipor.
Jag har så många i min vård,
mor sjuk och barn, en rad som orgelpipor

JULIA.

Ack, goda, goda onkel, var ej hård!

DANN.

Kan ej, ogör-, omöjligt om hvartannat,
och idel nej, nej, nej! Det är förbannadt.

JULIA.

Hur är det rimligt, att ni vredgas än?
Ni skrämt tillräckligt re'n, kom nu med trösten

och gör den stackars mannen glad igen!
Ni kan ju krossa folk med blotta rösten;
lägg några mjuka, goda ord i den,
låt den bli litet hes, låt den få hösten!

DANN
(lugnare).

Man kan ej se förutan syn,
ej väcka döda, ej på himlens fästen
så stjernor, rycka andra ned ur skyn,
det kan man icke, men för resten . . .

JULIA.

Kan man ha hjerta under västen
och låta bli att rynka ögonbryn.

DANN.

Välan, mitt barn, tack för protesten!
(Till målaren.)
Min vän, kom ej med ert: jag kan ej, mer.
(Räcker honom några guldstycken.)
Se här! Min vagn far snart till staden,
beställ ut färg, så kan ni, som ni ser.

MÅLAREN.

För mycket!

DANN.

Öfverskottet tillhör er.

MÅLAREN.

Allt detta guld?

JULIA.

Det går nog åt för raden.

MÅLAREN.

Hur kan jag tacka nog? —

DANN.

Se så, gå ner
och stryk, hvad ni har öfrigt af er röra.
Se'n ni det gjort, så kom igen
hit upp till mig att efterhöra.
Jag har ett mellanarbet än,
som lämpar sig för er att göra.
(Målaren går.)

Fjerde scenen.

v. DANN. JULIA.

JULIA.

Men, onkel, skall jag målas af den der?
Hvad har ni satt er nu i sinnet?
Jag kunde ju knappt stanna honom när,
jag har en fasa re'n för blotta skinnet.

DANN
(skrattande).

Du galna fjolla, hvem begär,
att för en smörjburk du skall sitta här?

JULIA.

Ja, kan han måla mig ur minnet,
så tusen gånger gerna då,
han kan då få förtjenst för sina små.

DANN.

Hvad prat! En härlig bild vill du mig lemna
på detta sätt till hugnad, när du far.

JULIA.

Hur skall jag ana till, hvad ni kan ämna?
Det bästa, onkel, är, att jag blir qvar
och spelar sjelf min bild i alla dar. — —

DANN.

Och får, om du blir tjärad, strax dig hämna.
Men allvar, flicka! Jag har hört,
att lyckan nyss har till vår grannstad fört
en verklig målare.

JULIA
(intresserad).

Ack, är det möjligt?

DANN.

Ja, det är möjligt, likså sant och visst,
som att det är förgjordt, fördömdt, för löjligt
med dina möjligheter först och sist.

JULIA.

Men, bästa onkel, verkligt en artist?

DANN.

Just en artist och en berömd tillika.

JULIA.

Hit skulle komma en med sådant gry!
Det kan jag aldrig tro. — —

DANN.

Det gör mig lika.

JULIA.

Man kan — — hur? — utan nål ej sy?
Hur säger onkel? — Ej på himlens fästen
så stjernor, rycka döda ned ur sky — —

DANN
(förifrad).

Men man kan komma till en stad, en by,
en gård, ett torp, till verldens alla nästen
berömd och oberömd, med penseln, lästen,
med allt. Men vill du gäcka mig? Åh fy!

JULIA.

Förlåt mig, onkel, saken är så ny,
så oerhörd. — En konstnär här på orten!
Från hvilket håll i verlden kommer han?
Från Rom, Paris, kanske från höga Porten?
En turk till målare, ja, det går an;
man kunde sitta för en sådan man.

DANN.

Mamsell är skämtsam. —

JULIA
(lifligt).

Nej, förklara
er närmare! Hur skall jag det förstå,
att någon kan en konstnär vara
och vara här i denna gömda vrå?
En konstnär, onkel, trifves bara
bland idealer, lita ni derpå!
Han vill beundra, njuta, tjusas, fara
till länder blott, der konstens tempel stå.
Han vill — —

DANN.

Nej, hvilken eld!

JULIA
(för sig).

Jag arma fjolla,
hvad jag var nära att förråda mig.

DANN.

Hann Stockholm under din pensionstid vålla
så varm artistbeundran, säg, hos dig?
Har någon artig konstnär biktat sig?

JULIA
(stött och förlägen).

Min Gud, behöfver man väl kunna trolla,
för att ur tusen böcker fatta opp
en konstnärs önskningar, hans mål, hans hopp,
det lif, som spänner i hans själ dess strängar?

DANN.

Förträffligt! Allt det der är sant
och genom sjelfva stilens många slängar
tillika ganska grant.
Ett enda synes dig dock obekant,
det enda, du, att han behöfver pengar.

JULIA
(med en suck).

Ack, pengar!

DANN.

Pengar, pengar, kära du!
Af dem har målarn, som vi satt i fråga,
behof som alla andra, till sin plåga.
Han kommit till sin hemort nu
från Sverige, der han bildat sin förmåga —

JULIA
(lifligt).

Hur, onkel? Hvem? Hvad heter han?

DANN
(utan afbrott).

Men der han, ung ännu, har svårt att våga
en täflan med så mången äldre man,
som vill ha pengar och som måla kan.

JULIA.

Men är det då ej möjligt att få veta
hans namn? (För sig.) Ack, det är Axel, ingen ann'!

DANN.

Han heter Axel — Axel — nej, minsann
jag mins hans tillnamn, nå, det kan förtreta.

JULIA.

Frank.

DANN.

Frank, så hette han, just så.
Det fägnar mig, du tycks ju honom känna.
Då allt omkringgår, var det kanske denna,
som lärde dig att en artist förstå.

JULIA
(kort).

Hur så?

DANN.

Blott säg mig, hurdan är han, flicka?

JULIA
(i sin förra stämning).

Jag kan försäkra er, en man af ton,
fast ingen löjtnant, grefve och baron,
som har för mig ett hjerta och en ficka,
precis som gjord för er million;
han lärde rita blott i vår pension.
Ja, ja, min onkel må visst blicka,
så mycket onkel vill, på min person.

DANN.

Du är förstämd, jag tänkte skicka
och tvinga honom hit ännu i dag;
men det är bäst att vänta, märker jag.

JULIA.

För min skull inte; gör som er behagar,
jag står till tjenst i dag och alla dagar;
men onkel är så afvig nu, så tvär.

DANN.

Visst icke; det är du, som afvig är.

JULIA
(för sig).

Hur tanke tanke i mitt hufvud jagar!
O himmel, Axel, Axel är då här!

DANN.

Säg öppet, om det vill ackommodera
prinsessan att bli målad nu?

JULIA.

Af hjertat gerna, jag har sagt det ju,
allenast onkel icke vill studera
så misstänksamt min minsta min alltjämt.

DANN.

Du yrar, vet du ej att tåla skämt?

JULIA.

Jo, blott deri ej ligger något mera.
Ni gaf mig ögon, som så när mig skrämt.

DANN.

Hvem, jag? Bekänn det, att på allt du hittar.

JULIA.

Ja, onkel är förskräcklig, när han tittar.

DANN.

Du sett i syne nu, det är bestämdt.

JULIA.

Det syns en misstro hos er då, som smittar.

DANN.

Åh tyst! Jag rymmer undan rätt och slätt,
jag tar min tillflykt till mitt kabinett
och skrifver några ord, med lätthet funna,
som torde få herr »Kan ej» till att kunna.
Han måste komma. —

(Går in i sitt kabinett och låser till dörren.)

Femte scenen.

JULIA

ensam.

O, så är mitt sätt!
Jag kunnat dock den goda gubben unna
att se på mig. Hvad var för ondt i det?
Jag vore färdig att af ledsnad gråta.

(Niger utanför den slutna dörren och säger helt för sig med sammanknäppta händer.)

Min goda, goda onkel måst förlåta!

(Lägger handen på sitt hjerta.)

Jag hade här en liten hemlighet,
som jag på intet vilkor ville låta
min onkel se, deraf kom min förtret;
men jag blir genast god, som onkel vet.

(Går bort från dörren åter.)

Men hvarför skulle han mig just betrakta
den stund, jag hade svårast att mig vakta,

i öfverraskningens minut, minsann,
då pulsen bultade, då kinden brann,
då tusen tankar flögo kring i pannan,
i hjertat sorg och glädje om hvarannan?
Ja, sorg i all min fröjd;
ty att få råkas åter, hvilken höjd
af glädje, och ändå hvad smärta,
att han skall nödgas, detta stolta hjerta,
för blott en lumpen penning offra opp
sitt mål, sin varma längtan och sitt hopp!
Han tänkte få besöka konstens länder.
Hur sade han? »Först efter år af flit,
när jag ifrån Italien återvänder,
då vill jag hamna vid vår hembygds stränder,
då vill jag komma dit,
der du mig väntar, älskande och trogen.»
Ack, denna sällhet var för dig ej mogen,
min arma Axel! Nej, nu är du här,
begär ej glans och lagrar, men begär
blott porträttera hop en liten summa,
för att kanske om några år,
med modet brutet och med viljan sår,
få fara ut i skygd af dessa dumma,
små, runda tolkar, dem en verld förstår
så ytterst artigt, fast de äro stumma.
Men hvad, om jag till onkel går,
bekänner allt och säger: »Ack, försumma
ej nu att göra, hvad ni kan förmå
för Axels lycka; den är min också.
Ni är så rik, för hvem vill ni väl spara?
Gif honom medel att kring verlden fara!»
Jag skulle icke fåfängt be, o nej!
Det vet jag visst, men Axel vill det ej.
Han har förbjudit mig att nämna
ett ord om vår förlofning. Han vill lemna
sin konstnärsbana, har han bedt mig tro,
förr än han vill af någons gunst bero.
Jag tror det ock; de voro inga tomma,
förflugna ord, hans ord. Nej, allt för väl
jag lärt mig känna re'n hans stolta själ.
Och nu, och nu så skall han komma
och såsom förr i Sverige måla mig.
Skall han väl tycka, att hon liknar sig
och icke vissnat re'n, hans blomma?

Ett år förflutit, se'n jag gick
i min pension och se'n vi skildes.
(Ser sig i spegeln.)
Bestämdt har jag se'n dess fått mera skick,
men då var ögat som en liten vildes;
nu har den mulnat re'n, min blick,
dock nej, det var ju blott en tår, som spildes.
(Dörren röres.)
O, den som blott en stund här vara fick
allena!

Sjette scenen.

v. DANN (inträder med ett bref i handen). JULIA.

DANN.

Nu, låt se, om det slår klick!
Nu tror jag, han skall komma, snabb som ilen.
Den gunstig herrn höll på med Amors list,
så skref han nyss, nu tror jag fullt och visst,
han låter guden sjelf få sköta pilen.
Han satt som fjättrad vid paletten sist,
nu skall han sprängas lös, (Skakar brefvet.) se här är kilen!

JULIA.

Men, bästa onkel, han är dock artist;
man måste fara varsamt med en sådan.

DANN.

Åh, du kan vara ganska trygg för vådan.
Den kil, jag brukar, är ett löfte blott
att köpa taflan, som han målat senast,
om färdig eller ej, allt lika godt.

JULIA.

Och så tror onkel, att han gör sig brådt?

DANN.

Jag loft betala hvad som helst, allenast
han ej vill söla, utan kommer genast.

JULIA.

Jag fruktar, onkel valt det sämsta sätt
att skynda på hans ankomst.

DANN.

Hvarför det?
Skall ej ett sådant anbud honom locka?

JULIA.

Han kommer föga, om han tror er pocka.

DANN.

Hur, pocka? Han förstår ju lätt,
att gubben offrar på en nyck, min docka.

JULIA.

Men aldrig säljer han sig åt er klocka.

DANN.

Tyst då, för tusan, en gång! Jag är mätt
på alla dessa upptåg, svårigheter,
omöjligheter med och utan vett,
allt hvad er legion af inkast heter.
Han måste komma. Gud ske lof, jag har
här i min närhet en, som mig ej plågar
med motstånd, skrupler, inpass, galna svar,
en man, min bästa skatt se'n forna dar,
som följt mig, följer mig, hvar helst jag tågar,
ej ställer is emot mig, när jag lågar,
och hejdar med ett nej hvart steg, jag tar.
(Ringer.)
Gif akt, min Julia, du skall se en karl,
som vill, som kan, som hugger i, som vågar
och som förstår att svara, som jag frågar.
(Gamle Trygg inträder och stannar aktningsfullt vid dörren.)

Sjunde scenen.

v. DANN. JULIA. TRYGG.

DANN.

Du måste åter in till staden, Trygg!

TRYGG.

Skall ske.

DANN.

Om den ej kroknat re'n, din rygg.

TRYGG.

Allt annat.

DANN.

Tag min vagn för andra gången.

TRYGG.

Den fick ett fel i jons på tistelstången.

JULIA
(skälmskt).

Förträffligt!

DANN
(harmset).

Så, på tvären här också!

TRYGG.

Men det är lika allt, det går ändå.

DANN
(förnöjdt till Julia).

Du hör! (Till Trygg.) Låt bota vagnen då på stunden!

TRYGG.

Vår smed har rymt till krogen re'n, den hunden.

JULIA.

Aha!

DANN.

Fördömdt!

TRYGG.

Men smedjan, den står qvar;
jag har skött slägga förr i mina dar.

DANN
(till Julia).

Gif akt! (Till Trygg.) Får du din vagn, som du vill ha den,
så spänn i blinken för och far till staden.

TRYGG.

Med samma par som sist?

DANN.

Ja, orka de?

TRYGG.

Om två ej orka, herre, tar jag tre.

DANN
(till Julia).

Hvad menar du? (Till Trygg.) Tag, om du vill, fast fyra,
blott det går fort.

TRYGG.

Blir något att bestyra?

DANN.

Ja, du skall skaffa målarn hit.

JULIA
(i det hon fixerar Trygg, för sig).

Han skrufvar läppen, ha, det var en bit,
som tycktes smaka gubben smått af syra.

TRYGG.

Skall karln i vagnen, strax jag kommer dit?

DANN.

Ja, det förstås; minuterna ä' dyra.

TRYGG.

Då får jag bruka all min flit,
ty junkern gaf mig re'n en artig hyra,
för det jag var en smula envis sist.

JULIA
(förnöjdt).

Märk, bästa onkel, märk, han är artist,
han kommer, när han vill, men ej på dagen.

DANN.

Men han skall komma nu, och det är visst,
jag vore annars på min Trygg bedragen.

TRYGG.

Får jag, i fall han tredskas, ta'n i kragen?

JULIA.

För Guds skull, onkel! Nej.

DANN
(med stor belåtenhet till Julia).

Bekänn blott nu,
den der gör inga svårigheter, du!
(Till Trygg, i det han räcker honom brefvet.)
Se här, gif detta fram! Om han ej jäfvar
allt, hvad i verlden nämns reson,
kan fröken vara lugn för hans person
och du få slippa bruka dina näfvar.
Men nu är konsten den att vara snar.
Hur länge kan det räcka, förr'n du ställer
i ordning allt och far

och är tillbaka åter? Kanske par,
tre, fyra timmar, hur?

TRYGG.

Å, stickor heller,
det går väl af med en, i fall det gäller.

DANN.

Men passa på, att du ej kör omkull!

TRYGG.

Jag får väl akta mig för vagnens skull.

DANN
(till Julia, med belåtenhet).

Förstår du, hvad en man, som denne, väger?

JULIA.

Ja, gudbevars, jag ser, att onkel eger
i honom en, som säger ja till allt.

DANN.

Och är i stånd att göra, som han säger.

(Dann och Julia närma sig förscenen under samtalet, och Trygg blir qvar vid fonddörren, så att han icke hör dem.)

JULIA.

Kanhända till och med, om ni befalt
omöjligheter?

DANN.

Tror du honom vara
nog galn att lofva allt?

JULIA.

Ja, fresta bara,
bjud det befängdaste!

DANN.

Så får jag nej.

JULIA.

Vill onkel hålla vad? Ni får det ej.

DANN.

Du skall få lära känna karln i blinken.
Trygg! (Båda närma sig honom åter.)

TRYGG.

Herre!

DANN.

Du har märkt, strax bortom byn
så stiger vägen rakt mot himlens bryn.

TRYGG.

Ja väl!

DANN.

Så snart du hunnit högsta brinken,
så tar du middagssolen ned ur skyn.

TRYGG.

Jag må försöka på, på Guds försyn.

JULIA
(klappande händerna).

Guddomligt! Präktigt!

DANN.

Han begrep ej vinken.

JULIA
(skälmskt till Trygg).

Ack, Trygg, ni vet, hur mon jag är om hyn,
tänk derför nu bland skyarna der oppe
på mig en smula, tag mig i ert hägn
och hämta mig en liten flaska regn!
Jag sätter värde på hvar enda droppe,
ty vattnet här är så förskräckligt hårdt.

TRYGG
(förtrytsamt).

En flaska regn? Att ta den med blir svårt,
den kunde gå i kras och släcka solen.

DANN.

Aha, min fröken, knäpp på den fiolen!
Han kan ge svar på fråga, som du ser.

TRYGG
(till Dann).

Jag är ej van att säga nej åt er,
tål också skämt af er, men ej af alla.

DANN
(ironiskt till Julia).

Har fröken något mera att befalla?

JULIA
(vänligt).

Ja, att ej Trygg får vara ledsen mer!

TRYGG.

Tack för den rösten! Trygg är hastigt slagen:
godt ord af er, och allt är godt igen.

JULIA
(gladt och vänligt).

Men hvem bad onkel skryta hela dagen
med er fullkomlighet, min vän?
Och hvem bad er, hvad som var värre än,
be att få fatta en artist i kragen?

DANN
(till Trygg).

Se så, gå ställ din vagn i skick, var flink!

TRYGG.

Allt skall bli färdigt, herre, i en blink.
(Går.)

Åttonde scenen.

v. DANN. JULIA.

JULIA
(för sig).

O Gud, nu far den gamle björnen
med uppdrag, sådant onkel nyss det gaf,
det blir bestämdt spektakel af.
Ack, konstens väg är full af törnen.
Skall Axel kommenderas som en slaf?
Hvad är att göra?

DANN.

Barn, du tänker
helt visst på målarn nu och din kostym.

JULIA
(allt ännu för sig).

Han kommer aldrig, om man kränker
hans hederskänsla.

DANN.

Din barett med plym,
hvad tror du, fäst med en rubin. som blänker?

JULIA
(som förut).

Han är för stolt dertill.

DANN.

Om se'n du stänker
en rad af stora perlor kring din hals?

JULIA
(uppvaknande).

Hvad säger bästa onkel, hvad befalls?

DANN.

Kors, hvad uppmärksamhet åt mig du skänker,
jag tror, min själ, att du ej hört mig alls.

JULIA.

Förlåt, jag har så mycket att besinna.

DANN.

Det tror jag nog, det är ej svårt att finna;
men hvad?

JULIA.

Jag glömde — nu är väl för sent —
att ge åt Trygg ett uppdrag, som jag ment.

DANN.

Att hämta någonting från skyn, kanhända?

JULIA.

Nej, blott från staden.

DANN.

Det blir ganska lätt.
När han blir färdig, skall jag honom sända
hit upp till dig, så kan du gifva det.
Det gäller visst din toalett.
Låt honom endast snart få återvända,
sjelf går jag nu och ställer allt på rätt.

Nionde scenen.

JULIA
(ensam).

Det hjelper ej, jag måste gå emellan,
om Axel någonsin skall komma hit.
Min Gud, att skicka Trygg som härold dit
med pock och trug, nej, värre såg man sällan.
Men hvad bör göras? Vänta, några ord
med blyerts blott — jag säger icke rader,

jag tecknar dem i hast vid detta bord —,
de skola verka mer än myriader
af onkels, jag är viss derom.

(Sätter sig, tar ett blad ur sin plånbok, skrifver och förseglar hastigt en liten biljett, den hon visar i sin hand, i det hon uppstiger från bordet.)

Se här! Det blef ej långt; allenast
halfannan rad: »Kom, blif ej ledsen, kom,
och, goda Axel, kom för min skull genast!» — —
Ja, han skall komma, jag är viss på det.
O, att jag finge honom lika lätt
att bjuda till att onkels tycke vinna!
Ett ord af mig se'n till, det hjelpte ock.
Ack, onkels barm är ej af sten och stock,
han skulle göra allt, det kan jag finna,
och Axel slippa längta, tråna, brinna
och se från öde trakter bort mot dem,
der lagern gror, der konsten har sitt hem,
fast ej hans lilla, arma älskarinna.
Hvad, om jag skrefve? Dock, jag kan ej hinna.
Det fins så mycket att ge akt uppå
i onkels lynne, om man önskar få
ett insteg i hans varma hjerta. — Inga
omständigheter får man göra då,
man måste kalla alla hinder ringa,
man måste hoppas allt och allt förmå,
stå färdig när som helst att sönderslå
sin panna mot hvar mur, att den betvinga,
omöjligheten sjelf till lydnad bringa,
som envåldsherre genom verlden gå,
befalla, kämpa, trotsa, icke tinga,
kort sagdt, af lagar hylla endast två:
att aldrig bli en slaf af några öden
och förr, än säga »kan ej», tåla döden.

(Kort paus.)

Om Axel visste att bete sig så!
Väl kunde han med lätthet dertill öfvas,
om tiden endast medgaf, att jag skref.
Han har i lynnet allt, som kan behöfvas
för en despot. — Dock, Trygg må bli mitt bref.
Åt honom vill jag blott i uppdrag gifva
att noga onkels sinnelag beskrifva
och bedja Axel vara på sin vakt
och villigt efter gubbens sätt sig lämpa. — —

(Besinnar sig.)

O, du min vishet, hvad du fint ger akt!
Just detta vore att med all min makt
få Axels stolthet väckt att börja kämpa
och göra tvärt emot, hvad man har sagt.
På detta sätt just skulle han bli bragt
till lust att hyckla allt slags brist och krämpa
och gnälla onkel ond rätt efter takt.
Nej, annorlunda skall det göras. —
Tyst, det är Trygg, det är hans steg, som höras. —
Min plan är färdig. Axel, nu
skall du få se, att du kan föras,
ja, som en liten docka, bästa du.
Förlåt, men onkels hjerta måste röras,
och det är blott ditt väl, som afses, ju.

(Dörren röres.)

Men först skall Trygg bli mjuk. —

Tionde scenen.

JULIA. TRYGG (inkommande något häftigt).

TRYGG.

Nu, fröken!

JULIA
(låtsande förtrytelse).

Hu!

Är det väl menskligt, att man så skall störas?
Om ni vill skrämma mig på detta sätt,
så klagar jag för onkel, vet ni det!

TRYGG
(förundrad).

Jag skrämt?

JULIA.

Just ni.

TRYGG.

Hur har jag kunnat skrämma?

JULIA
(något obeslutsamt först, men snart med mycken bestämdhet).

Jo, med er grymma hast och med er stämma.

TRYGG.

Att hasta hör ej just min ålder till.

JULIA.

Nå, med er uppsyn då, om ni så vill.

TRYGG
(förargad).

Den har ni sett hvar enda dag här hemma.

JULIA.

Se så, nu jäser det igen, ert blod,
men jag förlåter, jag, om ni förlåter.
Det är så klent ibland, mitt tålamod,
men blir ni god igen, om jag blir god?

TRYGG
(för sig).

En evig skiftning fram och åter,
och gamle Trygg får lof att skifta med,
hon har en ängels makt, fast hon är led.

JULIA
(för sig).

Man måste skrufva pipan, tills den låter.
(Högt.)
Ni mumlar bara. Ja, visst är ni vred!
Ni vill kanhända, att jag gråter
och tigger er om fred?

TRYGG.

För Guds skull, fröken, skynda, tiden lider!
Var viss, att gamle Trygg gör allt för er.

JULIA.

Se, den försäkran slutar våra strider.
Här är ett bref, som ni åt målarn ger.
Är det för tungt?

TRYGG.

Gud signe er, ni ler!

JULIA.

Mins, att ni lemnar det i målarns händer,
ej visar det för kunder och för fränder,
för onkel och hvar menska, som ni ser.

TRYGG.

Behöfs ej varning. — Hvad skall göras mer?

JULIA.

Ack, gamle Trygg, när ni tillbaka vänder
och har er reskamrat på tu man hand,

så stäng då ej er tunga bakom tand
och var ej trumpen, som ni brukar vara.

TRYGG.

Om han vill fråga något, skall jag svara.

JULIA.

Ja, men ni måste göra mer, ett grand,
ni får på edra ord ej spara,
ni måste som af egen drift förklara
för honom, hvad han har att akta på,
i fall han vill er herres ynnest vinna.
Gif honom vinkar om att eftersinna,
hvad vinst han kunde hafva af att få
en millionär till gynnare. —

TRYGG.

Rätt så!

JULIA.

Men blanda mig ej in, ty jag är qvinna. —
Säg honom, hur han bör till väga gå:
se ödmjuk ut från början allt till slutet
och klaga, klaga, klaga oafbrutet.

TRYGG.

Det bär till fanders.

JULIA.

Tyst, och hör mig då!
Ni måste låta honom tydligt märka,
att tårar mest uppå er herre verka,
att onkel gerna ställer hårdt mot hårdt,
men hjelper den, som finner allting svårt;
att intet gör hans hjerta mera böjligt
än orden: kan ej, går ej an, omöjligt.
Bed honom derför blott se ömklig ut
och sucka: kan ej, kan ej, hvar minut.

TRYGG.

Det blir spektakel af — —

JULIA.

Se der! Jag finner,
att ni är ledsen än, jag märker grant,
att gammal harm inom er brinner — —

TRYGG.

Mitt gråa hufvud vill jag ge i pant — —

JULIA.

På hvad? På att af er jag intet vinner?

TRYGG.

På att, hvad fröken menar, ej är sant.

JULIA.

Men hvarför vägra då att hjelpa?

TRYGG.

Det blef ej hjelpa, fröken, det blef stjelpa.

JULIA.

Att göra, som jag ber?

TRYGG.

Ja, kommer han
på detta sätt, blir målarn körd på porten;
han tål ej någon ynkrygg, herr von Dann.

JULIA.

Jag önskar, målarn drefs från hela orten.

TRYGG.

Så? Är det så bevändt, då går det an.

JULIA.

Jag har alls ingen lust att målas,
kanske, som man mig hotar, tjäras, tvålas,
Gud vet allt hvad, en främling till behag.

TRYGG.

Han skall bli tvålad sjelf, försäkrar jag.

JULIA.

Är det då afgjordt, kan jag derpå lita?

TRYGG.

Var säker! Trygg förstår sig ej på krita;
hvad han har lofvat, löser han kontant.

JULIA.

Farväl då, gamle kund, ni är galant!

(Trygg går.)

Elfte scenen.

JULIA
(ensam).

Det är, som om jag vore i pensionen:
allt samma skälmeri i hemmet än!
Jag tålte aldrig rätt ens der den tonen
och sjunger här likväl den om igen.
Fy, jag är stygg, men för mitt hjertas vän.

O Axel, om jag hoppades dig råka
så glad, så modig nu, som förr du var,
då skulle jag visst ej mitt hufvud bråka
med konster från min korta klädnings dar;
men då fans glädje, nu är sorg blott qvar.

Jag måste frukta, att ditt mod är brutet,
då konstens land du mot vår öken bytt;
jag måste frukta, att för det beslutet
ditt sköna hopp om glans och lycka flytt. —
Jag velat lifva upp din kraft på nytt.

Ja, den skall vakna, när man vill dig böja
och vågar ödmjukhet dig föreslå;
mot fruktad kränkning skall din själ sig höja,
och hög och ädel skall bland oss du stå,
och onkel tjusas, när han ser dig så.

Och jag skall än få se ditt öga ljunga
af harm, af trots, af stolthet, fritt och klart,
och höra dessa ord ifrån din tunga,
som få af hvarje puls i hjertat fart.
O, det blir himmelskt! Dyre, kom, kom snart!

Andra akten.

(Samma rum som i förra akten.)

Första scenen.

JULIA. FRANK.

Frank sitter vid ett bord i öfre änden af salen och håller på att spika duk på ramen till det blifvande porträttet. Julia står nära till och ser på.)

JULIA.

Du var förstämd helt visst, när nyss du kom;
låt bli att neka det, bekänn det bara!

FRANK.

Tyst, Julia, tala icke mer derom!

JULIA.

Hur vill jag annars väl förklara
den kalla, obekanta blick, du gaf
till svar på min?

FRANK.

Den vet jag ej utaf.
Kall kunde den ej gerna vara,
då hjertat brann.

JULIA.

Jo, pytt!

FRANK.

Jo, ganska sant.
Kanhända bar den sken af obekant;
den måste så ju för den platta skara,
som omgaf oss på hvarje kant.

JULIA.

Der ute ja, men se'n der inne
i förstun? Har det fallit ur ditt minne,
hur onkel gick tillbaka litet grand
för att om vagn och hästar ordinera?
Då stodo vi vid öfre trappans rand,
ett tjog sekunder visst, om icke flera,
på tu man hand.

FRANK.

Och om vi stått der tio tjog, hvad mera?

JULIA.

Det torde kanske föga intressera,
kanhända skall du till och med bli stött;
du vet dock sjelf, hur kyligt den blef mött,
den varma kyss, jag då till välkomst skänkte.

FRANK.

Visst möjligt, när hvar stund jag tänkte,
om han vändt om och såg oss kyssas, — han,
den gamle, grå toppridarn, herr von Dann.

JULIA.

Min Gud! Hur kallar du min onkel?

FRANK.

Vådan
tar jag på mig, var lugn i hvarje fall!
Toppridare, så kallar jag en sådan,
som fordrar, att man krypa skall
för honom eller hans million i lådan.

JULIA.

Har onkel fordrat detta?

FRANK.

Han väl ej,
men, hvad som är det samma, hans lakej.
Det skedde visst på principalns inrådan.

(Kort paus.)

Men nu, min Julia, är man honom qvitt,
nu höra vi hans steg i trappan redan;
i fall han kommer — —

JULIA.

Nå, än sedan?

FRANK.

Nu få vi kyssas fritt.

(Ställer bort ramen och stiger upp.)

JULIA

(afvisande).

Du har ditt arbete, var god och sitt!

FRANK

(stött).

Så! Har du hunnit lära dig den tonen
af söta onkel re'n och af millionen?
Men jag, jag lyder pipan ej — —

(Omfamnar och vill kyssa henne.)

JULIA
(skjutande honom tillbaka).

Nej, pass!
Jag tycker ej om kyssar à la glace.

FRANK.

Men, Julia, säg, hur vill jag väl förklara
en sådan ändring, kan den verklig vara?
En kyss?

JULIA.

Nej, nu är jag i min tur kall,
fast ej som du det var i alla fall.

FRANK
(förtrytsamt).

Ha, for jag för att nå en fröjd som denna
till detta vargaland en svag minut,
med äfventyr att surna här till slut?
Jag var förgjord, det måste jag bekänna.

JULIA.

En vacker början! Surna vid en hand,
som en gång var hos dig så högt i tycket,
och kalla detta land ett vargaland,
ditt eget hemland! Nej, det är för mycket.
Vill du ej surna, väl, så sätt dig ned,
arbeta, måla, lemna mig i fred!
Du skall få ämnen nog, blott du mig lyder.
Se så, palett i hand, att börja med!
Begynn, herr målare, gör först etyder!
Här har du strax en flicka, som är vred.
Jag blir modell.

FRANK
(försjunken i sig sjelf).

Farväl då, fröjd och lycka
i denna länge, länge drömda hamn!
Farväl mitt glada hopp att här få trycka
min största skatt på jorden i min famn!
Min sällhet var en skuggbild blott, ett namn.

JULIA
(bevekligt).

Men, Axel!

FRANK.

När jag for från Sveriges stränder
och kände, hur dess jord mig varit kär,

då tänkte jag: »Min hembygds ökenländer
jag ger dock priset; Julias hem fins der.»
Så kom jag hit. Ack, Julia fans ej här!

JULIA.

Men, Axel, Axel!

FRANK.

Ingen man af heder
vill bli behandlad så. Det är nog af.
Jag är ej den, som tål att tryckas neder,
och minst af den, som jag mitt hjerta gaf:
jag är en konstnär, jag, och ingen slaf.

JULIA.

Men, Axel, hör mig då!

FRANK.

Man djerfts begära,
att jag skall dyrka den, som pengar har;
man ber mig klaga, tigga; pass! Nej, svära,
det tänker jag åt judar en och hvar.
Jag packar mina penslar hop och far.

JULIA
(fattande hans händer).

Min goda, goda Axel, men besinna,
att skrämma så din Julia! Att du kan!
Jag är ju ej artist, ej målarinna,
ger du modeller, bjud dem åt en ann'!
Hvad gagnar mig att se en vredgad man?

FRANK.

Att neka mig en kyss!

JULIA
(sträckande sin mun mot hans).

Se här, tag tvenne!

FRANK
(dragande sitt hufvud tillbaka).

Ej nu, en annan gång.

JULIA.

Nå, lika godt.
Låt mig få stryka rynkan ur ditt änne,
ett år har hunnit fly, se'n jag det fått.

FRANK.

Tyst, jag hör steg!

JULIA
(lyssnande).

Nej, det var vinden blott.

FRANK.

Så vill du verkligt än min Julia vara?

JULIA.

Hvems då i vida verlden, om ej din?

FRANK.

Nå väl!

(Omfamnar henne.)

JULIA.

Tyst, onkel hörs.

FRANK.

Å, ingen fara!
Det drog i trappan blott; nu är du min.

JULIA
(kysser honom lätt på pannan och sliter sig lös).

Släpp, dyre, älskade, han kommer in!

Andra scenen.

v. DANN. FRANK. JULIA.

DANN.

En vacker dag!

FRANK.

För mycket sol, min herre!

DANN.

Just solen, tycker jag, ger den behag.

FRANK.

Ursäkta mig, så tycker icke jag.

DANN.

Den sortens smak förstår jag ej, dess värre.

FRANK.

En sal som denna tål ej mycken dag.

DANN.

Rätt ledsamt, att den ej är er i lag;
de andra rummen äro alla smärre.

FRANK.

Då tar jag detta stora helst ändå.

DANN.

Der träffar ni min smak. Mig tycks, i små
bli alla tankar små, liksom betryckta.

FRANK.

Så framt de icke födas re'n förryckta,
då svälla de i alla fall . . .

DANN.

Får gå!

FRANK.

Men dagern här är afskyvärd.

DANN.

Hur så?

FRANK.

Man målar icke gerna i en lykta.

JULIA
(tyst till Frank).

Men, Axel, vill du tvinga mig att flykta?
Bemöt den gode gubben ej så kort!

FRANK
(tyst till Julia).

Bemötande mot anspråk, sort mot sort!

DANN.

Hvad mått och steg stå då att taga?
Hur önskar ni? Kanhända går det an
på något sätt att ljuset här försvaga?
I fall man kunde — —

FRANK.

Kunde? Jo, man kan
allt, hvad man vill. (För sig.) Tror han, jag tänker klaga?

DANN.

Det kallar jag att tala som en man!
Man kan, om blott man vill, det tror jag äfven.

FRANK
(tyst till Julia).

Hör, hur han gör sig till, den gamle räfven.

JULIA
(tyst till Frank).

I himlens namn, var höflig, han är sann!

(För sig.)

Jag är olycklig: var det det, jag vann?
Här har jag tyget, som jag stälde väfven.

DANN.

Godt mod vid rodret har god hamn för stäfven.
Men nu, om nu jag visste, hur man bäst
bör ställa till. Befall blott! Hela huset
står till er tjenst.

FRANK.

Nå väl, ett täcke, fäst
för hvarje fönster, tempererar ljuset;
det kan min herre minnas till härnäst.

DANN.

Gå, Julia, genast du och skaffa täcken!

FRANK.

Behöfs ej. Jag blir hemtam snart som gäst,
jag vill gå sjelf och välja dem på fläcken.

DANN
(tyst till Julia).

Blir det ej karl af den, så rider necken.

FRANK.

Han fins der nere ju, er ynkerygg,
han, som mig körde hit?

DANN.

Hvem, gamle Trygg?

FRANK.

Han spelar gerna adjutant åt värden,
han för mig till värdinnan —

JULIA
(tyst till Frank).

Du är stygg.

FRANK.

Jag känner gunstig herrn se'n sista färden.

(Går.)

Tredje scenen.

v. DANN. JULIA.

DANN.

Förunderligt! Jag är som skygg
för denna arma yngling, jag, den rike.

I verlden har jag aldrig sett hans like,
så stolt, så fri, så öppen, så bestämd.

JULIA
(för sig).

Nå, Gud ske lof, så slipper jag bli skrämd,
för hvad jag stälde till.

DANN.

Ett kungarike
skall säkert icke räkna många slike.
Mig har han fångat strax med första blick.

JULIA.

Men, bästa onkel, litet mera skick,
det kunde dock ej skada, vill man tycka.
Han är för spotsk som främmande ännu.

DANN.

För spotsk? Kan tänka! Ja, han vill ej smycka
sitt språk med fraser, söt och honingsljuf.
För spotsk? Min fröken, ja, så menar du.
Jag vet, den, som hos er vill göra lycka,
skall gå på tå, som om han gick med krycka,
skall buga, smila, tala som ur bok.

JULIA
(för sig).

Ack, visa onkel, hvad du tror på tok!

DANN.

Men annat är att hufvudet förrycka
på snärtor och få bifall af en klok.

JULIA.

Min bästa onkel!

DANN.

Hvad behagas?

JULIA.

Jag tror, att ni bedömt oss skeft ändå.

DANN.

Det vore kärt, dock tviflar jag derpå.

JULIA.

Det är en lott, som ständigt var de svagas,
att hållas af de starkare för små,
små, andligt fadda, skapta blott att jagas
af deras nycker, ej att dem förstå.

O, det är qvinnans öde, men det dagas
en gång, det törs man spå.
För öfrigt äro vi just, som vi tagas,
eländiga, om man vill ha oss så,
bedrägliga, i fall man vill bedragas,
men trogna, sanna, hjertliga också.

DANN.

Nej, hvilken lära!

JULIA.

Vill ni den försmå?
Förlåt mig, onkel, läran är vår sagas.

DANN.

Jag tycker om dig, barn, håll ut, får gå!

JULIA.

Jag undrar föga dock, när jag betänker,
hur litet onkel har fått göra rön,
att ni gör qvinnan orätt, att ni skänker
så ringa aktning åt vårt arma kön.
Blott kärlek vinner kärlek som sin lön;
ni har ej älskat. — Men förlåt, jag kränker
ert hjerta blott.

DANN.

Far fort! Det är min bön.

JULIA.

Ni sått ert guld och skördat svek och ränker. —
Men hvad, i himlens namn? En droppe blänker
i onkels öga. O, hvad den är skön!

DANN.

Hvad nu? Ett litet solstyng blott, ej annat.
Du kikar då på allt, det är förbannadt.

JULIA.

Må vara då, ett solstyng ur er själ,
som smälter litet is, jag ser det väl.

(Vekt.)

Ack, onkel, hvad har ni ej måst försaka
af lifvets sanna lycka, hvilket schakt
af verklig sällhet bröt ni? Se tillbaka
på dessa år, som ni tillryggalagt!
Hvad blef er vinst, den glädje, ni fick smaka?
Jo, guldets glans och rikedomens makt,
bekymmersamma lika att bevaka

som att förvärfva, har ni ofta sagt.
Men aldrig har en qvinlig hand sig lagt
rätt mjukt i er, — ni har ej egt en maka;
ni lefvat, njutit, lidit blott för er.

DANN.

Låt bli att titta, flicka, tala mer!

JULIA.

Jag frågar, hvem på vida jorderingen
er mött med värma, utan svek?
Jo, en, här hemma en, ett barn i lek,
en fogelunge, som nyss lyftat vingen,
som fladdrar kring er och med skämt och smek
än retar er till harm, än gör er vek.

DANN.

Vek? Det är osant. Vek? Det gör mig ingen.
Men är du ensam, du? Än Trygg?

JULIA.

En ek,
en knotig ek, ett exemplar bland tingen.
Och, om ni vill, vår hushållsfru, fru Bingen,
en skrumpen varelse, en vidbränd stek
på verldens glöd af mödor och bekymmer.
Att ni ej lärt er af oss två
värdera qvinnan, kan man lätt förstå.
Men jag försäkrar, att det skymmer
för edra ögon nu ändå.

DANN.

Och om det skymde, hör jag dock. Håll på!

JULIA.

Jag sagt re'n, hvad jag har att säga,
mer, än jag bort, kanske;
jag vet, att mina ord ej mycket väga,
men sanna äro de.
Jag märkt så nu som härförinnan,
hur ringa aktning onkel bär för qvinnan,
och derför — —

DANN.

Har du velat ge
en liten lexa åt din onkel arma,
som egt två ögon att ert värde se
och dock ej lärt att älska, endast larma
om er, om allt på jordens rund.

JULIA.

Ack, misstyck ej!

DANN.

Nej, tack af hjertats grund
för dina ord, de öppna, varma!
Du är mig dubbelt kär i denna stund.
Hur vill jag fordra, att ditt öga,
som sett af lifvet än så föga,
skall genomskåda detta hårda skal,
som är ett gammalt hjertas stela yta?
Men, vet du, skulle hälften af de qval,
som bott derinom, en gång flyta
i dina ådror, sågs om några dar
ej ens ett skal af dig, min flicka, qvar.

JULIA.

Hvad, onkel? Har ert hjerta klappat
af andra qval än öfver likars nöd?
Hvad? Har ni spelt det spel om lif och död,
som kallas kärlek?

DANN.

Jag har spelt och tappat.

JULIA.

Och lefver dock!

DANN.

Om denna matta glöd,
som trettiårig aska fått begrafva,
om denna gnista under stelnad lava
bör kallas lif.

JULIA.

O, tala icke så!
Nu vet jag, hvarifrån den värme stammar,
som ständigt röjs hos er, ja, stundom flammar,
som ofta, ofta smälter er som vax.

DANN.

Om du ser spöken, flicka, går jag strax.

JULIA.

Men, goda onkel, hvarför neka
till dessa känslor, eldiga och veka,
som väckas dock så lätt uti er barm;
än skapa sällhet vidt omkring, än leka
som barn bland oss i fröjd, i harm;

som aldrig skada någon, endast vålla,
att man blir varm tillbaka, att man kan
så innerligt, så hjertligt af er hålla?

DANN.

Nu tyst! Du talar som en liten fjolla.
Jag får ej ega känslor, jag, en man!
Mig får ej någon makt förtrolla.

JULIA.

Men onkel tåras ofta som en ann'.

DANN.

Man har ett värde dock att upprätthålla;
man är en karakter, en stel, välan,
en menskohatare, men ingen nolla.

JULIA.

Men onkel tåras ofta dock.

DANN.

Se der!
Der är du med ditt tåras åter.
Du vet dock, att en man jag är:
en man kan mulna blott, en qvinna gråter.

JULIA.

Men onkel likaså, om ni förlåter.

DANN.

Du är oslipplig, unge, säg mig, när
du sett en verklig tår uti mitt öga,
en tår, som fallit ned? Det tror jag föga.
Min blick kan synas skum emellanåt,
den skyms af töcken då, men ej af gråt,
af töcken, som helt lätt deröfver simma.

JULIA.

Ack, huru ofta såg jag ej den våt,
så våt, min onkel, att den tycktes glimma.

DANN.

Du toka! Så gör äfven minsta dimma,
när solen kastar litet sken ditåt.
Nej, hör mig nu, om du kan spara
en half minut ditt sladder, att jag får
en smula tid att mig försvara.
Ett gammalt hjerta, huru stelt det slår,
har vår nå'n gång, fast ej den varma, klara.

Den mäktar dock utur den is, som år
inom oss hopat, lösa, ej en tår,
nej, töcken, barn, en liten dimma bara.
Hvem styr den dimmans vägar se'n, hvem rår
derför, att den vill helst i ögat vara?
Men ögat mulnar, sjukas då, — har vår.
Se, så är saken.

JULIA.

Onkel, sluta
ej än, säg, när ni är så himmelskt god,
hur var den qvinna skapt, som hade mod
att se er kärlek och att den förskjuta?

DANN.

Jag var en fattig yngling, och jag stod
i verlden ensam, utan stöd att luta
min blomning mot. Jag blommade likväl,
ty eld och kärlek bodde i min själ,
och kärlek, flicka, gafs mig fullt tillbaka.

JULIA.

Hur, blef då ej den älskade er maka?

DANN.

Jag sagt dig ju, att jag var fattig, jag.

JULIA.

Och hon, den arma, var tillräckligt svag
att ej för er ett lumpet guld försaka?

DANN.

Ej hon, men den, som skref för henne lag.
Vi drömde blott om fröjd och lycka båda,
men unga drömma de, de gamla råda;
kort sagdt, hon gafs som offer åt en man,
som, förr'n jag fick en aning om min våda,
med börd och skatter hennes fader vann.

JULIA.

Och ni?

DANN.

Jag?

JULIA.

Blef?

DANN.

Blef, se'n mitt lif förbrann,
den torra mumie, du nu kan skåda.

JULIA.

Nej, onkel, ljug ej så, det går ej an.

DANN
(upprörd).

Håll! Ur hvad djup i afgrunden, på jorden,
fick du i dagen de fördömda orden:
»Det går ej an»? Just nu, i denna stund,
hur kommo de, min Julia, i din mun?
Ja, det var de, som släckte min förhoppning,
som bröto ned min lycka i dess knoppning,
som jagade mig sjelf kring verldens rund.
För dem och »kan ej» har jag gått i grund.

JULIA.

I grund? O, att ni talar så! Jag frågar:
är den en mumie, hvars inre lågar
af lif som ert?

DANN.

Mitt barn, du tycker så,
för det jag skälfver för ett ord, som plågar.
Lif? Om du sett mig lefva, sett mig då,
när hopp och kärlek bodde än här inne!
Ännu, se'n många lustrer gjort sitt tåg —
jag blygs att nämna det —, kan minsta minne
från dessa tider bryta upp en våg
ur vinterisen i mitt frusna sinne,
som när jag nyss den unge målarn såg.

JULIA.

Såg honom? Onkel, säg, förtälj, förklara — —

DANN.

Det var en blick, ett menskoöga bara,
jag såg, men detta öga, denna blick,
dess färg, dess djupa glans, dess hela skick
såg jag i vida verlden blott hos tvenne,
hos honom, honom, flicka, och — hos henne.

Fjerde scenen.

v. DANN. JULIA. FRU BINGEN.

FRU BINGEN
(häftigt inträdande).

I himlens namn, kom, hjelp mig, herr von Dann!
Kom, hjelp mig att mot målarn strida!

Han kommer, båda komma, Trygg och han;
han fått den gamle dåren på sin sida.

DANN.

Var kort, min fru, så kort ni kan!

FRU BINGEN.

Visst kan det smärta en, visst kan det svida
uti ens hjerta, att en okänd man — —

DANN.

Tyst, gnäll ej så! Er röst är svår att lida.
Säg lugnt, hvad saken gäller.

FRU BINGEN.

Så, minsann!
Jo, målarn, han grasserar efter täcken.

DANN.

Hå, är det derifrån, den kommer, skräcken?
Gif honom dem, så slippen I hvarann!

FRU BINGEN.

Omöjligt, herre, nej, det måste nekas.
Att hänga dem för fönstren ut att blekas!
Ack nej, det kan man ej, det går ej an.

DANN
(utom sig).

Ni är den värsta mara, någon fann.
Fort ur min åsyn med ert tjut och gnissel,
förgjorda öronrasp och ögongissel!
Jag kan ej tåla — —

JULIA
(trädande emellan med lyft finger).

Kan ej?

DANN
(slående sig öfverraskad för pannan).

Jag, en man!
Men jag vill visa, att jag kan fördraga.
(Går till fru Bingen med synbar kamp mot sin hetta.)
Min fru, min goda fru, vill ni ej taga
en liten hvila? Sätt er, lugna er,
det gäller ju ett lappri, som ni ser!
(Tyst till Julia.)
Hvad menar du, säg, hör jag till de svaga?

JULIA
(tyst till v. Dann).

Ack, bäste onkel, blott ni kunde laga,
att ej er styrka såg så tillgjord ut.

DANN.

Tyst! Du kan reta mig, du ock, till slut.
Se efter än!

(Till fru Bingen, som satt sig, men vill stiga upp igen, när han nalkas.)

Min bästa fru, sitt stilla!
Ni nämnde täcken nyss, var det ej så?
De kunna blekas, kunna fara illa?

FRU BINGEN.

Jag sköter ej ert hus för att förspilla,
hvad i min ringa vård jag kunnat få.

DANN.

Ja, tack! Jag tackar er, jag måste gilla
er omsorg så i detta som i allt.

(Tyst till Julia.)

Hvad syns, fördrar jag nu?

JULIA
(tyst tillbaka).

Det är en villa,
ni krusar bara, och ert krus är kallt.

DANN
(skakande på hufvudet och gående tillbaka till fru Bingen; efter en kort paus lugnare).

Fru Bingen, vi bli båda gamla,
och ålderdomen har just ej behag.

FRU BINGEN.

Man kan ej —

DANN
(uppbrusande åter).

Hur?

FRU BINGEN.

Förhindra sig att samla
år efter år, dag efter dag,
så länge man är till.

DANN
(lugnare).

Det medger jag,
det kan man ej, men eljest kan man mycket,
långt mer än ni och mången annan tror.

FRU BINGEN.

Att kunna tåla är dock hufvudstycket.

DANN
(för sig).

Det der var bra. Så sade ock min mor.

FRU BINGEN.

I synnerhet, herr Dann, när man beror.

DANN.

Beror?

FRU BINGEN.

Ja, såsom jag och många andra,
som haft vår bättre tid och sett den vandra.
Vi lefva se'n på nåd.

DANN
(rörd).

Min bästa fru,
gör mig ej sorg, vi missförstå hvarandra.
Ni lefver här på ingens nåder nu.
Att jag blef ond här nyss, det må ni klandra
men hur min vrede är, det vet ni ju.
Mitt hårda språk, det ber jag er förgäta,
det är, gudnås, som lynnet är.
Ni vet, att ålderdomen gör mig tvär,
förarglig ofta, knarrig, snar att träta.
Dock vet jag att ert värde mäta,
vet, hur omistlig ni är här,
hur det stod till i gården er förutan.

JULIA
(tyst till v. Dann).

Nu ljuder åter rätta ton i lutan.

DANN
(tyst till Julia).

Tig, unge, jag kom af mig, glömde rakt
att visa, hur jag har mitt sinne spakt.

FRU BINGEN.

Ack, goda herr von Dann, kanske att rutan
gör solen mindre skarp.

DANN.

Hur menar ni?

FRU BINGEN.

Jag menar, om jag ger, hvad de begära?

DANN.

Hvad? Täcken?

FRU BINGEN.

Ja, det måste väl så bli.

DANN.

Det fägnar mig, det gör ni rätt uti.

FRU BINGEN.

Jag är så lätt förstämd, jag har fått bära
så mången bitter sorg – –

DANN.

Som gått förbi,
jag hoppas det?

FRU BINGEN.

Ja, himlen vare ära!
Dock undrar jag, att jag så häftig var
emot den unge målarn, fast så nära
jag såg hans båda ögon.

DANN.

Hur?

FRU BINGEN.

Ett par,
hvars likar jag ej sett se'n unga dar,
då jag dem såg hos ängeln här, er kära.

DANN.

Ni mins dem, fast ni knappt dem såg, förr än
ni måste flytta från vår ort igen,
och fick först, se'n de slocknat, återvända?

FRU BINGEN.

Hvem glömmer dem, som en gång såg dem tända?

DANN.

Och målarn? Hennes ögon likna hans?

FRU BINGEN.

I allt, gestalt, blick, trolskhet, färg och glans;
det är, som om han ärft dem, så de blända.

JULIA
(till v. Dann).

Men om han vore hennes son kanhända?

DANN.

Nej, nej, hans namn är icke hennes mans.

Femte scenen.

DE FÖRRA. FRANK. TRYGG (med några täcken).

FRANK.

Det var ett sökande förutan ända
att finna nycklarna. Se här vårt fynd!
Gå nu och städa efter oss, fru Bingen!

FRU BINGEN.

O jämmer, de ha hittat nyckelringen!

DANN
(leende till fru Bingen).

Nu är er rätta pröfvotid begynd.

FRU BINGEN.

Men hvem kan väl bli ond på honom? Ingen.
(I det hon går ut.)
Med bästa sidentäcket är dock synd.

Sjette scenen.

DE FÖRRA (utom fru Bingen).

FRANK
(blickande efter den utgående).

Hon var ju mensklig nu, den gamla maran,
der ute höll hon ett förtvifladt larm.

DANN.

Ursäkta, herre, endast faran
för hennes täcken gjorde henne varm.

FRANK.

Varm? Kalla det ej värme, som var harm

DANN.

Man måste tåla något af de gamla.

FRANK.

Rätt gerna, om de nöjas med att samla
en hop millioner stilla och i fred
och låta bli att pocka, gnata, skramla
och vända hela verlden upp och ned.

DANN.

Det sista, herre, är de ungas sed.
Att tala öppet klär, men ej att svamla.

JULIA
(tyst till Frank).

Det slutas aldrig väl, om han blir vred.

FRANK
(utan att akta på Julia, häftigt till v. Dann).

Att svamla? Hur? Hvad menar ni dermed?

DANN
(med hetta).

Jag menar, jag . . . (Hejdar sig.) Nej, låt oss vänner vara!
Ni är för god att fråga, jag att svara.
Räck mig er hand!

FRANK.

Får gå, här är den, tag!

DANN.

Jag råkar snart i ifver.

FRANK.

Också jag.

JULIA
(för sig).

Nå, himlen vare tack, den slöts då, striden.

DANN
(tyst till Julia).

Det blir en sann artist af den med tiden.
(Till Frank.)
Min unge vän, jag tror vi lätt fått krig.

FRANK.

Jag tror det ock; det feltes ganska föga.

DANN.

Jag brusar upp mot dem, som stöta mig.

FRANK.

Och jag mot dem, som vilja spela höga.

JULIA
(förstulet till Frank).

För min skull, Axel, hejda dig!

DANN.

Ert språk förstår jag ej: stor sak! Ert öga,
det är en tolk, som talar till min själ
och gör, att jag ej allt så noga väger.

FRANK.

Om så är fallet, har jag skäl
att vara nöjd, att detta arf jag eger.

DANN.

Ett arf? Hur sade ni? Af mor, af far?

FRANK.

Min bästa herr von Dann, det har
så liten vigt för er att detta höra.
Min blicks legend, hvad kan väl den er röra?
Jag kom att nämna den ett arf, det var,
emedan förr jag hörde folk så göra
här i mitt hem, i mina barndomsdar.

DANN.

Jag häpnar.

FRANK.

Nu till arbets! Det skall lätta.

(Till Trygg.)

Se så, min gamle kund, vak upp, var snar,
se efter, att ni får er tross till rätta
för tre af fönstren, detta, detta, detta;
tag täcket!

TRYGG.

Hur skall jag det fästadt få?

FRANK
(visande på bordet).

Der har ni hammare och nubb, låt gå!

TRYGG.

Man kan ej spika genom täcket heller.

FRANK.

Vill ni stå här och pruta, när det gäller?

TRYGG.

Åhå!

DANN.

Man kan ej? Fy du! Spika på!

(Trygg fäster upp täckena.)

FRANK.

Vid detta fönster skall staffliet stå.

(Flyttar staffliet på sin plats och ställer upp ramen.)

Och här, min Jul . . . (Rättar sig.) min fröken, ställer
jag stol för er, sitt ned!

DANN
(tyst till Julia).

Den der är skapt att tämja små mamseller.

JULIA
(för sig).

Blott han ej ville tämja gubbar med.

FRANK
(till Julia, som satt sig, i det han fattar sitt kolstift och ställer sig framför sin tafla).

Se så, tag nu en min, som när ni glädes
i djupa hjertat och till hälften ler.

DANN.

Herr Frank, kan jag få vara här till städes
och se uppå? Säg öppet ut, jag ber.

FRANK.

Den talar ständigt öppet, som ej rädes!
Blif qvar, tag plats, i fall det roar er.
(Till Julia.)
Ej hitåt. Se åt sidan litet mer!

DANN.

Ursäkta, att jag frågar än. Är drägten,
som den bör vara? Hon är hvardagsklädd,
kanske för mycket enkelt, är jag rädd?

FRANK.

Skall fröken presenteras utom slägten,
kanske på hofvet?

DANN.

Skämta ej, min vän;
min Julias drägt, er smak bestämmer den.
För min del ser jag helst, om hon får vara
så enkel, som hon rörs kring min person,
ty blott för mig, mig gamle, målas hon.

FRANK.

Det gör mig nöje, och jag kan förklara,
att ni i detta tycke träffat ton.

DANN.

En hufvudsak är likhet, likhet bara:
nås den, så vill jag ej på summor spara.

FRANK.

Herr Dann, ni tänker nu på er million!
Men vet och hör det utan alla fraser,
jag har mitt gifna pris och tar ej gracer.

DANN
(för sig).

Man kommer då ej ur en fläck med den.

JULIA
(tyst till v. Dann).

Håll ut, min onkel, tröttna icke än!

FRANK.

Min fröken, passa på, gör ej grimaser!
(Till Trygg.)
Och ni, ni har ju slutat, gå er väg!
Hvem bjuder er stå qvar och gapa?

DANN.

Gå, Trygg! Är något otaldt än, så säg!

TRYGG.

Nej, herre!

FRANK.

Marsch! Rör föttren, gamla apa!
(Trygg knyter handen och går brummande ut.)

Sjunde scenen.

DE FÖRRA (utom Trygg).

DANN.

Min unge vän, om ni har tålamod,
så låt mig tala fritt, det är min vana.
Jag känner er ej närmre, men kan ana,
att ni med all talang dock ej är rik.

FRANK
(leende).

Nej, herre, jag är fattig, mängden lik.

DANN.

Och det fins törnen på artistens bana.

FRANK
(med en blick på Julia).

Men också rosor, blott man vet att spana.

DANN.

Jag tänkte, se'n jag nu är en relik,
en skugga blott, af hvad jag var tillförne,

och måste vänta hvarje dag mitt slut,
få rödja undan för en vän ett törne,
få skapa någon liten fröjd förut.
Jag eger skatter, mer än jag behöfver,
kan slösa en million och dock ha öfver;
hvad gör jag väl med detta öfverflöd?
I lifvet föga, mindre än som död.
Jag har hört noga åt på alla kanter,
men har ej slägtingar, ej ens förvandter,
att lemna mina rikedomar åt;
jo, en ändå, det lilla stycket,

(Pekar på Julia.)

som här ni ser, knappt värd en enda plåt.
Hon skall få allt, och det är dock för mycket.
Ni finner nu, hvarför jag nyss er gaf
den vink, det anbud, som ni böjde af.

FRANK.

Ett är mig dunkelt dock: jag kan ej finna,
hvad jag har gjort för att er ynnest vinna.

DANN.

Visst ingenting, men allt förklarar sig
i dessa ord: ni intresserar mig.

FRANK.

Det är långt annat, än jag djerfts förmoda.
Men har ni mer än nog för er person,
så bjud åt någon annan af ert goda;
för min del var jag ständigt af den tron.
att ingen man får vara nådehjon.

JULIA
(för sig).

O min beräkning! Ack, den hårda pannan!

DANN
(tyst till Julia).

Blir han ej målare, blir ingen annan.

JULIA
(tyst till v. Dann).

Min goda onkel, gör ännu försök!

DANN
(tyst till Julia).

Må ske en gång, men det går upp i rök.

(Till Frank.)

Ni är artist, jag vet, att ni som andra — —

FRANK
(afbrytande).

Nej, fröken, hvilken min! Säg, skär ni lök?

DANN.

Jag menar, unge vän, att ni tänkt vandra
i konstens sköna spår Europa kring;
men utan medel gör man ingenting.

FRANK
(visande sitt kolstift).

Här är mitt medel.

DANN.

Bra, rätt bra, men verlden
tar penningar för allt, kan ni förstå.
Re'n sjelfva resan, herre, blotta färden,
vagn, hästar, allt blir dyrt, var viss derpå!

FRANK.

Har man ej råd att åka, kan man gå.

DANN.

Välan, ni går. Men vet ni, hvad det kräfves
för tålamod att gå, hur svår och lång
ni måste finna vägen mången gång,
hur, värst af allt, att tiden går förgäfves?
Men låt oss anta, att ni nått ert mål;
ni tänker dröja der, ni vill studera.
Godt, men ni är ej gjord af jern och stål!
Ni vill ha husrum, kläder, mat med mera.
Det kostar; ni är utan mynt; säg, kan
ni tänka på att dröja qvar der längre?

FRANK.

Jo, jag kan svälta, herre, det går an;
man spänner endast bältet litet trängre.

JULIA
(tyst till v. Dann).

Han är artist.

DANN
(tyst till Julia).

Långt mer, han är en man!

FRANK.

Vill fröken hvila litet, så välan!

DANN.

Ni afslår då mitt anbud, ni föraktar
min ringa tjenst?

FRANK.

Jag nämnde mina skäl.
Jag får ej motta den, men jag betraktar
mig som er godhets gäldenär likväl.
Och nu att hämta färg! Ett kort farväl!
(Går.)

Åttonde scenen.

v. DANN. JULIA.

DANN
(betraktande teckningen).

I sanning, ja, en likhet, det är gifvet.

JULIA.

Ack, onkel, jag är ledsen, jag vill dö.

DANN.

Hvad nu? Der ute finner du en sjö,
gå, kasta dig i den, så slipps ju lifvet.

JULIA.

Ja, skämta! Jag är allvarsam.

DANN.

Hvad grubblar fröken på? Säg fram!

JULIA.

Jo, på herr Frank och på, hur öfverdrifvet
han bär sig åt mot er i allt.

DANN.

Den saken, flicka, kan du ta helt kallt.

JULIA.

Jag vet, att han är fattig, ja, jag känner,
hur djupt bekymren på hans sinne tärt.
Han är så ensam, har ej slägt och vänner,
han söker inga, aktar det ej värdt.

DANN.

Då liknar han ju mig, det är mig kärt.

JULIA.

Men hvarför vill han ej bespara
sig alla sorger, säg mig det,
då onkel bjuder hjelp?

DANN.

Jo, jag kan svara:
det sker af stolthet, och han handlar rätt.

JULIA.

Och se'n hans ton mot er, hans hela sätt — —

DANN.

Det kunde något höfligare vara.

JULIA.

Ack, onkel, tröttna ej ändå, var huld,
var vänlig allt ännu, följ blott ert hjerta,
ni är så ömsint, ni är god som guld.

DANN
(täppande sina öron).

Heda! Du är förgjord, du yrar, snärta.

JULIA.

Det måste fram, jag säger det med smärta:
han rår ej för sitt sätt, det är min skuld.

DANN.

Din skuld? Nej, detta blir för galet.
Din skuld? Hvad är din mening med det talet?
Hans skick, hans sätt, hans språk, hvad rör det dig?

JULIA.

Hör endast, att jag får förklara mig.
Jag hade två förslag och gjorde valet
så dumt som möjligt.

DANN.

Gåtor allt ännu.

JULIA.

Jag kände förr herr Frank, jag sagt det ju.
Att han var fattig, visste jag tillika,
men stolt också, ja, mer än många rika.
Dock, det var då, när han sin framtid såg
i ljus ännu, i glans sin konstnärsbana.
Nu var han kommen hit. Jag måste ana,
att han var bruten nu till mod och hog.
Jag tyckte, onkel, att hans öde låg
i mina händer, tänkte på er vana
att hjelpa alla, hvar ni någon fann,
som trädde modigt fram och vann ert tycke.
Då grubblade jag fram mitt mästerstycke. — —

DANN.

Och detta blef, i fall min tro är sann,
helt visst för ditt geni ett kostligt smycke.

JULIA.

Ack, jag lät Trygg beskrifva herr von Dann
som en magnat, som en komplett tyrann,
hvars lif det var att kufva, att befalla,
att fordra slafvisk ödmjukhet af alla.

DANN
(förvånad).

Jag borde svära. Hvad i alla dar
var då din afsigt dermed?

JULIA.

Jo, att väcka
hos Frank hans stolthet, om den döfvad var.

DANN.

Och den blef väckt?

JULIA.

Ja, om ni fordrar svar,
men ack, för mycket, att det kan förskräcka.

DANN.

Men nu, min fröken, se'n ni redogjort
för denna plan, den älskliga, den täcka,
säg, tycker du, du handlat som du bort?
Hur har du valt personer, tid och ort?
Jag säger: saken är den mest besatta,
jag i min lefnad sport.
Att ta min Trygg till hjelp för att förplatta
min karakter inför en ung artist, — —
hur du har kunnat röja sådan brist
på takt och hållning, har jag svårt att fatta.

JULIA.

Min goda onkel, det var qvinnolist.

DANN.

Just rätta ordet. Ja, jag måste skratta.
Men märker du, hvad du stält till,
din qvinnoslughet, hvad af den är blifvet?
Jag har den unge mannen kär, jag vill
på allt sätt hjelpa honom fram i lifvet;
jag visar vänlighet, gör anbud; — han,
han håller mig för en förklädd tyrann.
Ta skänk af mig? Nej, hellre allt försaka!

Han tror mig stolt, och han är stolt tillbaka.
Hvad står att göra nu? Du har ju haft
hans öde, som du tyckt, i dina händer;
så styr det, visa nu din kraft!
Jag ser ej råd, hur helst jag saken vänder;
jag vågar ju ej ens förklara mig,
af fruktan att för svårt blottställa dig.

JULIA.

Ack, onkel, att ni rör i dessa bränder,
som fräta i mitt hjerta nog förut!
Låt mig få hämta mig en kort minut.
(Besinnar sig en stund, med handen öfver ögonen.)
Ja, det går an, ja, på min ära,
rätt träffadt, fast min hjerna rullar kring!
Herr Frank bär än i dag en ring,
som jag i Sverige re'n såg honom bära.
Med denna gör han säkert ingenting.
Var vänlig nu, försök begära
att köpa den; bjud mångfaldt värdet se'n,
den har också en furstlig ädelsten.

DANN.

Man må försöka på . . .
(Lyssnar. Steg höras i trapporna.)
Tyst, han är nära!

Nionde scenen.

DE FÖRRA. FRANK (bärande sitt färgskrin i ena handen och med den andra fösande framför sig slätmålaren från förra akten).

FRANK.

Ni önskar dela med er, nå välan,
se här har jag en skråbror, herr von Dann!
Han talar ständigt om betryck och knipor;
en sten kan röras af hans nöd,
hans sjuka hustru och hans orgelpipor,
som gnälla hela dagen efter bröd.
Gif honom något af ert öfverflöd!

DANN.

Herr Frank! Han var väl nyss här oppe
och fick sig redan då en skärf;

men säkert är det klent med hans förvärf,
och hvad jag gaf, är kanske blott en droppe
i hans behof. Nå väl, han skall få mer,
om ej för egen skull, så dock för er.

(Till mannen.)

Gå nu och måla planket färdigt, herre,
bestäm se'n priset, hur ni vill;
tas det för högt i växt, är det ej värre,
än att jag lägger endast hälften till.
Se så, stå här ej längre och förspill
er tid! Nu räntar, hvad ni gör och gjorde.

SLÄTMÅLAREN.

Ack, nådig herre, jag är svårt deran,
jag saknar ord, omöjligt, nej, jag kan,
jag kan ej, kan ej tacka som jag borde.

DANN
(rifvande sig häftigt i hufvudet).

Fort ut i frid, ni alla Kan-ejs smorde,
ni kung af hela riket Går-ej-an!

(Slätmålaren skyndar ut.)

Tionde scenen.

DE FÖRRA (utom slätmålaren).

JULIA.

Men, gode onkel, hvarför vill ni skrämma
den arme mannen ständigt? Är det rätt?
Ni tror er kunna allt, båd' svårt och lätt,
och kan ej ens er hetta hämma.
Kan ej — ni sjelf, ni borde säga det
rätt ofta, som man ser hvar dag här hemma.

DANN
(med stor gest).

Vill du ditt »kan ej» närmare bestämma?
Jag kan ej se förutan syn,
det vet jag, ej på himlens fästen
så stjernor, rycka andra ned ur skyn — —

JULIA
(afbrytande).

Allt detta ej, men mycket till för resten.

DANN.

Tig, stygga unge! Du är svår som pesten.
Bestäm mig närmare, hvad jag ej kan!

JULIA
(vekt, men lifligt).

Ni kan ej se en varelse, som lider;
ni kan ej afslå någon mensklig bön;
är lindring möjlig, när ett hjerta svider,
kan ni ej låta bli att göra rön.
Ni kan ej, ehvar helst en sträfvan röjes,
som vill det ädla, men af tvång fördröjes,
emotstå lusten att befrämja den;
ni kan ej såra ovän eller vän.
Ni kan ej hindra blicken eller rösten
att yppa, hvad inom er föregår;
er stämma darrar ofta och får hösten,
ert gamla öga fuktas och har vår.
(Slår armarna kring hans hals.)
Ack, goda onkel, nu på nytt en tår!

DANN.
(Skjuter henne bort och stryker sig hastigt med handen öfver ögonen.
Till Frank, som under tiden gjort sin palett färdig.)

Der ser ni, herre, en, som vet att skrufva
med knappt ett ord af sanning i sin mun,
en riktig fogel, just en äkta dufva,
och henne har jag här kring mig hvar stund!

FRANK
(för sig, med synbar rörelse).

Den satans Trygg skall få sig bot för snufva.
Att ljuga så! (Tecknande åt Julia.) Sitt, fröken, en sekund!

DANN.

Här kan ni finna, hvad jag måste tåla
af denna flicka, ja, långt mer dertill:
på detta vis är hon i stånd att måla
sin onkel svart och hvit, allt hur hon vill.
Det här var ett sätt, vill ni höra flera?

JULIA.

Ren mun, min onkel, ej ett ord nu mera!

FRANK
(till Julia).

Men i er färg hvad vexelspel!
Er kind har nu en glöd, att den kan bränna.

DANN.

Herr Frank, jag ser en blixtrande juvel
uppå ert finger, låt mig fritt bekänna,
att lust till diamanter är mitt fel.

FRANK.

Hvad se'n?

DANN.

Jag menar, om ni sålde denna?
Höj pris, om det på pris beror.

FRANK.

Dess pris, herr Dann, är högre, än ni tror,
den löses ej med guldet i er låda;
den är mig kär; näst mina ögon båda
det enda arf, jag eger af min mor.
Betrakta den, se den är skön och stor.

(Sträcker sin hand nära under v. Danns ögon.)

DANN
(uppfarande från sin stol).

Ni heter icke Frank, ni söker dölja
ert rätta namn?

FRANK.

Hur kan ni mena så?

DANN.

Jo, denna ring är mig bevis derpå.

FRANK.

Min ring?

DANN.

Ja, hör mig! Se'n af ödets bölja
jag drifvits vida verlden kring,
då sände jag den ring ni bär, er ring,
till en, en qvinna, som ej fick mig följa,
ej dela mina skatter, men som var
min barndomsvän, min brud i forna dar.

FRANK.

Jag häpnar.

DANN.

Hördes då er mor ej nämna
mitt namn nå'n gång?

FRANK.

Nej, aldrig; endast en,
en namnlös, henne kär för länge se'n,

som, se'n han tvungits att sin hembygd lemna,
sändt henne denna ring från fjärran hamn. —
Blott hennes sista suck ljöd som ert namn.

DANN.

O himmel, hvad du velat ämna
åt mig ännu! Kom, gosse, i min famn,
kom, eg mitt allt, var som en son mig nära!
Men hvarför bytte du ditt namn?

FRANK.

Jag fann,
jag tyckte mig för fattig att med ära
mitt stolta, högtförnäma slägtnamn bära.

DANN.

Då, gosse, kan du ta det åter an;
nu kan du hissa flaggor som i hamnen.

JULIA
(i det hon, aftorkande sina tårar, skälmskt undanskjuter v. Dann och slår armarna kring Franks hals).

Skall jag ej också få min del af famnen?

DANN
(förvånad).

Hvad nu? Släpp oss! Det der är galnskap ju.
Hvad tänker du uppå, säg, yrar du?
Du är ju rakt ifrån förståndet, flicka!

JULIA
(med låtsad enfald).

Ack, aldrig vet jag att mig skicka
i onkels tycke, som jag bör.
Gör jag ej rätt? Jag gör, som onkel gör.

DANN.

Ja, hon har mist all sans, det kan ej klicka.
Jag är bestört. Förlåt, min son, förlåt!
Hon är som litet tokig mellanåt.

FRANK.

Nej, nu är tid, att täckelset må falla.
(Till v. Dann.)
Min far, min far, om jag er så får kalla,
er Julia gör ej första gången så;
vi varit länge ense re'n, vi två.
I Sverige re'n blef aftaldt mellan båda,
fast vi haft skygghet för att det förråda.

DANN.

O himlens makter, jag välsignar er,
för det mig unnats denna dag få skåda.
Det haglar på mig glädje mer och mer.
(Sluter båda i sin famn.)

JULIA.

Nu, onkel, har jag sluppit ur min våda:
jag narrats, att ni är tyrann, och ni,
att jag är tokig, — det kan qvittadt bli.

DANN.

Du tokas jämt.

JULIA
(seende upp mot v. Dann).

Men hvad är det för glitter?
En tår, vid Gud, som i ert öga sitter
och faller ner och följs af en kamrat;
bekänn det bara, nu är onkel flat.

DANN
(stryker sig öfver ögonen).

En tår? Hvar tror du dig en sådan finna?

JULIA.

Nej, blygs ej för den mer, låt den få rinna.
Ni är så skön i ålderdomens dag,
när hjertat speglas i hvart anletsdrag,
när ögats kyla smälter bort i tåren,
när den är sjuk, er blick, när den har våren.

DANN.

Håll munnen, unge, nu! Jag är en man,
en hårdnad man; jag kan, hvad menska kan;
men att stå här och se er fröjd och lycka
och allt, hvad jag har kärt, i famnen trycka,
och qväfva minsta tår af glädje, — nej,
det är omöjligt, barn, det kan jag ej!
(Ridån faller.)

Kungarne på Salamis.

Tragedi i fem akter.

Personerna:

LEIOKRITOS, konung på Salamis.
LEONTES, hans son.
TEKMESSA, Ajas' enka.
EURYSAKES, Ajas' och Tekmessas son.
RHAISTES, konungens förtrogne.
ADAMASTOR, } konungens sändebud.
MEDON, }
EUBULOS, gammal fiskare.
HYLLOS, hans son.
Tekmessas ledsven.
Budbärare, krigare, personer af folket.

Handlingen försiggår på Salamis på tionde året efter trojanska krigets slut.

Första akten.

(Hafsstrand. På något afstånd en hydda på en utskjutande klippudde; långt borta stranden af fasta landet.)

Första scenen.

EUBULOS. HYLLOS.

HYLLOS.

Hell, lycka, fröjdförlänarinna, hell, o hell!

EUBULOS.

Tyst, gosse, yttra ej så högt din glädje, tyst!

HYLLOS.

Skall jag ej jubla, fader? Hvilken lycklig dag!

Kungarne på Salamis utgafs första gången 1863.

EUBULOS.

Den kloke gömmer glädjen, tills han sett sig kring.

HYLLOS.

Hvad? Rhaistes nalkas; hvilken vredgad gudamakt
har skickat roförstörarn hit i denna stund?

EUBULOS.

Du skådar mannen, gå att sköta båten, du!
Jag dröjer.

Andra scenen.

RHAISTES. DE FÖRRE.

RHAISTES.

Man, hvad smög du undan i din barm?

EUBULOS.

Se, Rhaistes, hvilken härlig fångst oss nätet skänkt:
en stor murena och sardeller, skönare
än salaminska böljan plägat hysa förr.
Välj ut de största, efter du som rättighet
har fordrat ständigt, hvad af hvarje slag var störst,
och skynda hem och sänd en slaf att hämta dem.

RHAISTES.

Rätt snabb du är att bjuda mig min lott i dag.

EUBULOS.

Jag önskar ej, att solens brand förderfvar den.

RHAISTES.

En annan orsak gömmer du i mantelns veck.

EUBULOS.

I sanning, ja: min hunger, som beveker mig
att söka snart min boning der på uddens häll.

RHAISTES
(gripande häftigt inåt hans barm).

Du nämner hungern. Är det den, jag fattar nu?
Ej såg jag förr, att den med handen hållas kan.

EUBULOS.

Ve, att min kraft ej mer är, hvad den fordom var!
Släpp af, slit ej min klädnad sönder!

RHAISTES.

Se, o se!
Vid Zeus, en purpursnäcka, värd en fårahjord!
Den vill du gömma? Gubbe, genom hvilken konst
du skaffar dig ditt offervin, förstår jag nu,
och dessa feta stycken, dem du bränner städs
med sakta bön om Ajas-ättens återkomst;
hur dem du hittar på din klippa, märker jag.
Men vet: en annan herskar nu på Salamis,
en konung, som förstår att skilja fiender
från vänner åt och ge åt hvar och en den lott,
han genom trohet eller otrohet förtjent.
Ej lär han länge tåla, att en man som du,
hans ovän, ur hans vänners sjöar skatter drar
och, undanträngd på kala klippan, tallen lik,
blott mera yppigt höjs och frodas dag från dag.
Jag säger detta, att du ej en annan gång
som vinst må räkna, om det då kan lyckas dig
att svekfullt undandraga mig min egendom;
ty vet, att ej som rik, men blott som tiggare,
du tålas kan ännu på dina fäders ö.

EUBULOS.

Har nu din tunga fylt sitt värf, som nyss din hand?

RHAISTES.

Den gjort det. Snäckan tog jag; du har hört hvarför.

EUBULOS.

O den förtrycktes öde! Höge gudar, när
skall öfvermodet, svallande som vinterns flod,
sin dam på jorden finna? Ser ert öga ej,
hur ondskan yfves och det goda trampas ned?
Dock, nog om detta. Öfver läppar, ädlare
än mina, denna klagan gått; högborne män,
Zeus-födda drottar suckat fåfängt denna suck.
Men dig jag frågar, du, som utan blygsel djerfs
till mig om trohet tala och om otrohet,
hvem är af oss den trogne? Du, som, flarnet lik
på vindomsusad bölja, byter herskare,
du, eller jag, som delar Bakchos-plantans lott
att lyftas och att falla ned med samma stam?
Ej är den tid förgäten, när för Telamon,
vår kung, du kröp och för hans segerstolte son,
sköldbärarn Ajas, hyckelödmjukt böjde dig;
ej glömd den är. Då var du fattig, jag var rik

Mitt var det fält, du odlar nu; de hjordar, du
kring Xuthosberget vallar, voro mina då,
och min var ock den boning, nu du kallar din.
Hur har det så förändrats?

RHAISTES.

Hvad? Du frågar det,
du, som ej aktar ödets jernhand, ej det skick,
som gudar stadga, då de störta kungar ned
och höja andra bättre?

EUBULOS.

Jo, förgången var
i troers land knappt Ajas, nådd af eget svärd,
och Telamon af år och sorger bruten ned,
förr'n glömsk af dem, af deras godhet, af den son,
som Ajas efterlemnat långt från hemmets jord,
du smög dig slafviskt till den nye herskarns fot,
att få en skärf utaf hans rof, ditt fosterland.
Se'n bor på kala hällen jag, i lunden du.
Du talar om min rikdom. Var din hand ej nyss
inom min mantel? Kände du ej hafvets salt,
hur bittert vågen stänkt det kring min gamla barm?
I storm, i köld, vid solens ljus, vid stjernans sken,
af åldern tyngd, på vilda böljan sträfvar jag
i ett föraktadt yrke för en ringa lön;
du lutar dig vid källan i olivens skygd,
af varma vindars balsamdofter fläktad kring,
och tömmer, kransad sjelf, den kransade pokaln.
Är jag den afundsvärde, du missunna bör?
Dock vet: så länge än för nätets fångst ett lam,
en omängd droppe vin jag mäktar lösa in,
skall från min udde altarflamman nå din syn.
Och sviker mig min styrka, kan ur hafvet mer
jag ej dess gåfvor hämta, vill jag hugga af,
i brist af annat offer, denna svaga hand
och lägga den som gåfva ned på gudars härd,
för hans skull blott, för mina bättre dagars kung,
att mig må unnas se hans sonsons hemkomstdag
och se hans ätt i blomning än på Salamis.
Nu tag ditt rof och vandra! Du har hört mitt svar.

HYLLOS.

Det skall ej ske.

RHAISTES.

Hvad, äfven du?

HYLLOS.

Gif snäckan hit!

RHAISTES.

Förmätne, vill du slita ur min egen hand
min egendom?

HYLLOS.

Den tillhör oss och icke dig.

RHAISTES.

Vik bort!

HYLLOS.

Ja väl, se'n rofvet jag ifrån dig ryckt.

RHAISTES.

Vansinnige, du räds ej i ditt öfvermod
att öfva mot din herskares förtrogne våld
och fruktar ej det stränga straff, som krossande
dig drabba skall.

EUBULOS.

Gif efter, gosse, bättre är
att vika än att trotsa nu.

HYLLOS.

O fader, ej
för dig, för mig jag trotsar. Lätt för oss det är
att allt fördraga, ödet lärt oss denna konst.
För henne blott jag vågar allt, den sörjande,
den blinda qvinnan, som, vid bättre dagar van,
nu skyddlös i vår boning valt ett ringa skygd.
Ej har hon lärt sig njuta sådan kost, som vi
förmå åt henne bjuda, ej en sådan drägt
hon burit fordom, som hon nödgas bära nu.
Att hennes lott förbättra, gåfvo gudarne
sin skänk i dag. Skall feghet oss förmå att den
i röfvarns händer lemna?

RHAISTES.

Vänta! Folk, hitåt!
Vi vilja se, hvem här till slut skall seger få.

Tredje scenen.

DE FÖRRE. MÄN AF FOLKET.

FOLKET.

Du tycktes kalla oss, o Rhaistes, Paons son.

RHAISTES.

Ej utan skäl. I lycklig stund I kommit hit
att hejda denne mannens fräcka öfvervåld.

FOLKET.

Hvems menar du, den gamles eller ynglingens?

RHAISTES.

Hans, den förryckte nittonåriges, hvars arm
i slafvars värf vid rodden härdats, tills, i kraft
sin åra lik, till ofog den begagnas nu.

FOLKET.

Har han förmäten vågat bära hand på dig?

RHAISTES.

Än mer. Betrakta, hvad han håller, snäckan se!
Den har med våld han från mig röfvat.

FOLKET.

Allt för djerf
du föddes, yngling, af en djerf, oböjlig far.

HYLLOS.

Vår var den. Jag har tagit, hvad oss hörde till.

RHAISTES.

Nu lyssnen, män af Salamis! En hvar af er
vet, hvilken jag och hvilken denne gubbe är;
hur från den dag, Leiokritos, vår herskare,
på ön fick välde, denne stått hans makt emot
och jag för honom kämpat. Nyss, då Teukros kom
med skepp från Cypern, han, den gamle Telamons
förskjutne son, och kungaspiran efterstod,
smög, som man känner, denne bud till fienden,
men jag stod sköldbeväpnad i vår konungs här.
För slika dåd har ära jag, men han sin skymf,
har jag hans gods, och han sitt hem på uddens häll.
Jag frågar nu, om orättvist, om oförtjent
jag eger, hvad han egde?

FOLKET.

Lemnom denna dom
åt gudarne, som pröfva allt! Att så har händt,
som du förtäljt det, veta vi.

RHAISTES.

Så hören än!
Jag kommer ned till stranden hit. På afstånd re'n

ser jag den gamle gömma snäckan i sin barm,
i akt att mig bedraga, sjelf med detta dåd
bevisande, att han den ansåg vara min.
Och hvem skall den väl höra till, om icke mig?
Är stranden min, är böljan min också och mitt,
hvad denna bölja hyser. Här fans snäckan; min
alltså den var. Jag tog den, och den gamle här
medgaf mig dess besittning re'n, som billigt var.
Då kommer plötsligt, skamförgäten, ynglingen,
inblandar skägglös sig i männers sak och tar
ifrån mig, hvad hans fader erkänt vara mitt.
Skall sådan sed få råda nu på Salamis,
att söner trotsa fädrens bud, att armens kraft
allena afgör, hvad man har och icke har,
då är för oss, som redan börjat gråna, bäst
att fly till andra länder eller söka djupt
bland Hades' skuggor våra forna lagars helgd.
Nu dömmen! Er, vårt fosterlands friborne män,
tillhör att helgad ordning upprätthålla här.

EUBULOS.

O, fräckaste bland menskor du, hvar tar jag ord
med kopparskodda pilars kraft att genomgå
ditt täta dubbelharnesk, smidt af våld och list?
När har till landets fiender jag smugit bud?
Var Teukros, han, vår forne konungs ädle son,
en fiende? Som vän han kom till Salamis
med några få kamrater och ett enda skepp,
att herskarspiran vårda åt sin broders son,
tills denne kunde hinna sina fäders ö.
Då bad jag, ja, i sanning, honom varnande,
ej träda utan aktsamhet på hemmets jord,
emedan du, emedan den, du kallar kung,
med legda skaror eftertraktade hans lif.
Men sådant veta desse lika väl som jag.
Tro ej, att deras tystnad är ett bifall till
de dåd, du öfvar. Tyglade ej fruktan dem,
med ord ej, men med stenar gåfve de dig svar.
De veta äfven, med hvad rätt du har min jord
och mina egodelar, med hvad billighet
jag stötts på klippan ut, der nyponbusken knappt
i bergets refvor skjuta kan ett tvinigt skott.
Och du djerfs skrytsamt säga, att jag erkänt nu
din rätt till purpursnäckan, att mot mitt förbud
min son den från dig tagit, nedrigt kastande

på ynglingen ohörsamhetens svåra skuld!
Hvad du med våld ifrån mig tog, tog han från dig
med våld tillbaka. Hvad han gjorde, gillar jag,
om ock mer varsamt varit att ej bruka våld.
Hör detta nu och hämnas, hur du vill och kan,
bespara blott din glatta tungas hala ord!

FOLKET.

När gudars vrede drabbar arma menskobarn,
är det ej nog, att lifvets fröjder svika dem,
att brist i rikedomens boning tränger in
och helsa, fägring, krafter vissna, falna af;
men ock det saktmod flyr, som vet att böja sig
för ödets stormar, vet att mot den starkare
ej gå med maktlös bitterhet, med fåfängt trots.
Så har ock du, Eubulos, nu med hårda ord
förtörnat ovist denne man, hvars vrede du
ej ens i lyckans dagar mäktat stå emot.
Men du, o Paons son, var mild! Lik dagens ljus,
som väljer ej, som räknar ej, men strålar blott,
den menska är, som glömma och förlåta kan.
Låt honom få behålla, hvad en flyktig gunst
af lyckan honom gifvit. Dig är snäckan dock
en ringa råge endast på din rikedom;
för honom är den allt. Med den kan han sin nöd
för långa månhvarf lindra. Mins, att gudarne
ej hylla hand, som eger, utan hand, som ger.

RHAISTES.

Är det ditt råd?

FOLKET.

Vi kunna ej ett bättre ge.

RHAISTES.

Så ser jag nu bekräftas, hvad jag anat sjelf
och nyss förnam af den förryckte fiskarns ord,
att gissel vida skarpare behöfvas här,
förr än vår nye konung tämt sitt styfva folk
Ej må han lita på den hala ödmjukhet,
han ser i allas uppsyn, hör i allas tal;
bakom den lura gamla minnen oftast dock,
blott väntande en läglig stund för trolös bragd.
Men väl är, att jag närmare lärt känna er
och vet, hvad i ert hjertas mörka håla döljs,
ty dubbelt farlig är en okänd fiende.

FOLKET.

Ej så oss döm, o Rhaistes! Råd, att gudarne
i mildhet likna, gifvas ej af fiendskap.

RHAISTES.

Är det en vän, som vägrar bistånd, när en vän,
af bofvars armkraft öfvermannad, hjelp begär?

FOLKET.

En bön vi ville ställa till ditt hjerta först.

RHAISTES.

Välan, din bön var fåfäng; visa nu din hjelp!

FOLKET.

Der syns en hjelp, som mera mäktig är än vår.
Din konungs son, den unge kämpen, han, hvars svärd
på stranden mötte Teukros nyss och segerrikt
tvang hjelten att till skeppet fly med splittrad hjelm,
han nalkas. Vänd till honom nu din klagan! Han
förmår ett väldigare bistånd ge, än vi,
och lär förstå betala din tillgifvenhet.

Fjerde scenen.

DE FÖRRE. LEONTES.

RHAISTES.

Jag helsar dig, min ädle konungs ädle son,
med gladt välkommen, skattande mig tvefaldt säll
att skåda dig, att skåda dig här, på min strand,
och främst af allt att skåda dig i denna stund.
Ja, lycklig må din ankomst skattas så för mig,
som ock för dig, ty visa kan du, furste, nu,
att du förstår att skydda vänner och att så
förvärfva nya och behålla dem, du vann,
en ovärderlig gåfva hos en herskare.
Väl är den sak, i hvilken jag begär din dom,
ej allt för stor, en purpursnäcka blott; men stor
är frågan dock, om våld skall onäpst råda få.
Jag egde denna snäcka, funnen i min sjö,
men se, du märker nu, i hvilkens hand den är.

LEONTES.

Hur vågar du behålla snäckan, yngling, säg?

HYLLOS.

Jag har ej lärt att frukta, derför vågar jag.

LEONTES.

Feg är den man, som mot det rätta bryta djerfs.

HYLLOS.

Jag vet det, derför skrämmer Rhaistes allra minst.

LEONTES.

Hör upp att spetsa dina ord, och svara klart,
om snäckan hörde denne till och du den tog.

HYLLOS.

Jag tog den, men den var min faders egendom.

LEONTES.

På hvilket sätt förvärfvad? Svara, gubbe, du!

EUBULOS.

Den skänktes mig af milda gudars nåd till sist,
se'n jag på dessa böljor trälat dagen ut.

LEONTES.

Här, Rhaistes, fann den gamle denna skatt alltså?

RHAISTES.

Här. Du har hört hans egen muns bekännelse.

LEONTES.

Är det för första gången nu, han med sitt nät
din sjö beskattat, eller sågs förut han här?

RHAISTES.

Hvar dag, emedan denna vassbeklädda strand
är rikare, än stranden vid hans boning är.

LEONTES.

Förunderligt då syns mig, att den gamle så
inunder dina egna ögon, dag från dag,
arbetar, trälar, fiker, om, som nyss du sagt,
hvad han förvärfvar ur din sjö, tillkommer dig.

RHAISTES.

Ej så. En stadgad plägsed gält, ett visst beting
emellan oss.

LEONTES.

Och hvilket?

RHAISTES.

Att hvad störst befans
af hvarje slag, som fångats, skulle vara mitt;
det öfriga för mödan höra honom till.

LEONTES.

Och enligt detta vilkor fordrar snäckan du?

RHAISTES.

Betrakta den! En större lär väl föga ges.

LEONTES.

Jag ser ej flere än den ena, kan alltså
ej mot en annan mäta henne.

RHAISTES.

Just derför
är hon den största, och som sådan är hon min.

LEONTES.

Ja väl; men som den enda är hon minst också,
och som den minsta tillhör denne gubbe hon.

RHAISTES.

Om så du menar, unna då oss dela den:
jag tar den större lotten, och den mindre han.

LEONTES.

Må vara! Dig tillkommer hvad af hvarje slag
befinnes störst. Men större är det rymmande,
än det som ryms; och derför, tag det större nu!
Din lott blir skalet, hvad derinom sluts, är hans.

RHAISTES.

Betänker du, hvem jag är, och hvem denne är?

LEONTES.

Du är min vän, jag vet det, han min fiende.

RHAISTES.

För dig då tycks ej kärlek väga mer än hat.

LEONTES.

Väl i mitt hjerta, men på Dikes vågskål ej.

RHAISTES.

Om så du dömmer vänner, som du dömde nyss,
befarar jag, att mången väljer fiendskap.

LEONTES.

Rätt har jag för en fiende, som rätt begär;
men för en vän, som hotar, har jag detta svärd.

RHAISTES.

Jag går. En annan finnes här att klaga för.

LEONTES.

Du hindras ej. Din fot är som din tunga fri.

Femte scenen.

DE FÖRRE (utom Rhaistes).

FOLKET.

Hell, vis och ädel, unge furste, var din dom.

EUBULOS.

O, att en gren du vore af en annan stam,
en ättling af de gudaburne konungar,
som öfver mig och mina fäder herskat förr,
att rätt jag kunde glädjas, när jag ser dig stå
så stolt, så stark, så högrest för mitt öga här
och ser, hur i din unga själ hvar herskardygd,
rättvisa, mildhet, mensklighet, re'n fullväxt bor.
Dock, fast jag önskar åt en annan hand än din
mitt hemlands kungaspira, vet jag skatta högt
ditt ädelmod och gläds att tacka dig derför.
Ack, ej på länge unnades den fröjd åt mig
att här för någon dödlig känna tacksamhet.

LEONTES.

Eubulos, re'n tillförne var ditt sinnelag
mig välbekant. Att mot min fader och mot mig
du hyste hat, jag kände detta lika visst,
som att din tro mot Ajas' ätt orubblig var.
För sådant, vet det, gäldar jag dock icke hat
åt dig tillbaka. Nej, din trohet vördar jag
och ber, att Zeus, om spiran unnas mig en gång,
må unna mig ett folk också, som liknar dig.
Men efter nyss du lofvat mig, om kärlek ej,
dock tacksamhet, så visa den och följ det råd,
jag ger dig så för eget bästa som för ditt:
Var ej beständigt färdig att med bittra ord
min faders välde klandra! Ej så afundsvärd,
som du kanhända menar, är dock herskarns lott,
och bland hans sorger trifs ej alltid mildheten.
Så blir det lätt för falska vänners hviskningar
att i hans sinne blåsa vredens flammor upp,
tills han förmås att öka än ditt olycksmått,
visst ej till gagn för honom sjelf och minst för mig.
Bevaka derför dina sorgsna minnen väl,
att ej de få med bittra ord förmäla sig
och föda af sig sorgligare minnen än.

Nu gå att sköta dina värf; och äfven du,
o folk, mig lemna! Sviker ej mitt öga, syns
den blinda qvinnan med sin ledsven närma sig,
jag ville möta henne utan vitnen här.

FOLKET.

Vi gå, men ensam blir du med den blinda ej,
ty Rhaistes synes redan återvända hit.

Sjette scenen.

LEONTES. RHAISTES.

RHAISTES.

Jag skyndat hit tillbaka, se'n jag varseblef
den obekanta blinda qvinnan, önskande
att här få träffa henne, ty det hem, hon valt,
det gamla fiskarnästet, har jag ständigt skytt.
Emellertid har af din höge fader jag
befallning fått att spana ut den hemlighet,
som öfver henne hvilar, hvarifrån hon är
och hvem; i hvilket ärende hon kommit hit,
och hvarför hos hans ovän hon sin boning sökt.
Det sports, att med en vördnad, vida djupare,
än hennes drägt och yttre synas kalla på,
hon af sin värd och af hans folk bemötas skall.
Förmoda kan man derför, att ej främmande
hon är för honom och hans forna herskarätt
och att upplysningar af vigt hon kunde ge.
Allt sådant är jag anbefald att spana ut.
Dock, om dig så behagar, furste, tiger jag
och lemnar villigt detta svåra värf åt dig.

LEONTES.

Då af din kung bemyndigad du träder fram,
är det ej jag, som eger ordet här, men du.

Sjunde scenen.

DE FÖRRE. TEKMESSA, blind, med sin LEDSVEN.

TEKMESSA.

Alltså, o gosse, nalkas vi de ställen nu,
der, som jag ofta hörde, Ajas, ung ännu,

var van att bringa Ares sina offers gärd;
der ofta, när, för sunnanvinden skummande,
mot strandens fjäll den salaminska böljan slog,
han stod i stormen leende och striden såg
och lärde sig af klipporna på hemmets strand
att stå en gång mot Trojas här, en klippa sjelf.
Är icke Krantors kulle nära, syns ej re'n
invid dess sluttning lunden, Amfidemos' lund,
och mellan stammarna i fjärran Attika?
O ställen, mig bekanta och förtroliga!
Hvad fröjd att, fast jag er ej skådar, nämna er!
Som nektar, som ambrosia för gudarne,
för menskans tunga ljufva äro kära namn.

LEDSVENNEN.

Tyst, akta, tyst!

RHAISTES.

Hvem är du, som så främmande
tycks vara och så hemmastadd likväl hos oss?

TEKMESSA.

Hvem helst du är, som frågar, hörs ett ljud af hot
i dina ord väl icke, men bakom dem dock.

RHAISTES.

Jag frågar. Den, som frågar, önskar främst ett svar.

TEKMESSA.

Det vägras ej. En värnlös qvinna skådar du.

RHAISTES.

Det ser jag utan dina läppars vitnesbörd.

TEKMESSA.

Din stränghet lät mig icke tro, att du det såg.

RHAISTES.

Jag ser din ofärd, vet kanske dess orsak ock.

TEKMESSA.

Om du mig känner redan, hvarför frågar du?

RHAISTES.

För att till svaret lämpa mitt bemötande.

TEKMESSA.

Så gör det då, var mild mot den olyckliga!

RHAISTES.

Olyckan ensam aktar jag ej mildhet värd;
den måste äfven följas af sannfärdighet.

TEKMESSA.

Att sant jag talat, har du redan funnit sjelf,
i annat fall behöfde jag din mildhet ej.

RHAISTES.

Helt annat, märk det, är likväl uppriktighet,
än att en sak bekänna, som ej döljas kan.

TEKMESSA.

Jag svarat på din fråga. Hvad begär du mer?

RHAISTES.

En öppen redogörelse för hvem du är
och hvem du varit, hvarifrån du kommit hit
och i hvad afsigt okänd här du dröja vill.
När du till detta svarat utan förbehåll,
skall jag ej dölja, hvarför jag dig frågat har.

TEKMESSA.

En fattig, öfvergifven, hjelpbehöfvande
jag är, en ensam qvinna, som i denna stund
med bäfvan hör en oblid stämmas hårda ord
En sådan är jag. Hvem jag varit? O, den lott,
som menskans är, jag pröfvat: att lik strandens rö
än böjas af en kulen fläkt, än af en varm.
Men hvarför här jag dröjer okänd, frågar du.
Så hör det, derför att den mark, jag trampar här.
käns mjukare för mina fötter, att den luft,
jag andas här, är ljufvare än annorstäds,
och derför att det skönaste bland tungomål,
hellenerspråket, tycks mig ljuda skönast här.

RHAISTES.

Klokt länkar du förbi hvar fråga dina svar
och har, fast synberöfvad, lärt försigtighet;
dock vet, att sjelfva ormen, hotfullt slingrande,
i tämjarns fåfängt väjda kärl kan tvingas in
och lära sig att villigt lyda hvarje vink.
Så skall ock du omsider finna, att din konst
ej båtar mycket, när mot mig du öfvar den.

TEKMESSA.

O, låt mig gå!

RHAISTES.

Ja, se'n för dig du redogjort,

TEKMESSA.

För mig tillbaka, gosse!

RHAISTES.

Håll, du kommer ej
från detta ställe, innan allt om dig jag vet.

TEKMESSA.

Hvad vill du? Hvem berättigar, hvem sänder dig
att i min väg dig ställa? Med hvad myndighet
begär du, grymme, denna redogörelse?
Du eger dina ögons ljus, men jag är blind;
du ser, hvem jag är, jag kan icke skåda dig.
Om en af oss skall fråga, hvem den andra är,
visst icke dig det tillhör först att göra det.

RHAISTES.

Om så du menar, eger jag ej skäl som du
att dölja mig och yppar villigt, hvem jag är.
Framför dig, vet det, qvinna, står Eurysakes,
sköldbärarn Ajas' och Tekmessas ädle son.

TEKMESSA.

Du?

RHAISTES.

Jag.

TEKMESSA.

Du?

RHAISTES.

Jag.

TEKMESSA.

Ve dina falska läppars lögn!

RHAISTES.

Ha, denna eld jag väntade; den blixt, som sköt
igenom gråa dimman ur ditt ögonpar,
jag ville se den, jag har sett den. Nu blott säg,
hur vet du, att jag talat lögn?

TEKMESSA.

Emedan jag,
den arma qvinnan, som du här förkrossa kan,
på Xanthos' strand åt Ajas födt Eurysakes.

RHAISTES.

Så är du den, jag anat.

TEKMESSA.

Du har anat rätt,
om för din konungs moder du mig hållit har.

RHAISTES.

Välan alltså, min konungs moder, efter du
mitt vilkor fylt och yppat, hvem du är, vill jag
ej heller dölja, hvarför jag dig forskat ut.
Blott ett jag velat veta: hvar, i hvilket land
Eurysakes i denna stund befinner sig.

TEKMESSA.

Väl fruktar jag din närhet, och hur djupt mig kränkt
din skoningslösa, kalla grymhet, fann du nyss,
när jag af harm förleddes att mig röja sjelf;
dock ville jag förgäta allt, förlåta allt,
för dina fötter falla ned på böjda knän
och rörd och tacksam föra mot min läpp din hand,
om svar du visste på din fråga, om åt mig
du kunde säga, hvar han fins, Eurysakes.

RHAISTES.

Helt nyss du skilt dig från din son och kommit hit,
och skulle icke veta, hvar han döljer sig!
Nej, hit han sändt dig endast som ett förebud,
att tubba folkets sinnen och att spana ut
det rätta ögonblicket för hans landning här.
Bekänn blott allt, ett bättre råd kan jag ej ge.

TEKMESSA.

I sanning, vist han handlat för sitt ändamål,
om till kunskaparinna han sig valt en blind.

RHAISTES.

Just deri syns beräkningen. En blind som du —
så har han ment —, hur kunde väl en sådan här
bli ansedd farlig eller väcka varsamhet?
Men att, fast synberöfvad, du förstår och ser
långt mer än mången seende, det märker jag.
Förstå för den skull äfven, att du träffat nu
en öfverman, som genomskådar dig och som
med våld kan vinna, hvad han ej med godhet kan.

TEKMESSA.

O, när skall dock mitt olycksmått bli fullt en gång!

RHAISTES.

Du vill då ej bekänna, hvar han fins, din son?

TEKMESSA.

Jag ville lida allt, blott för att veta det.

RHAISTES.

Då eger jag ett medel, qvinna, verksamt mer
än någon läkarkonstens varsamt mängda dryck,
att återge förlorad kunskap, väcka upp
erinringar, hur djupt de tyckas slumra än.
Hitåt blott, hit med handen! Jag vill föra dig
ett stycke till min boning, der kan profvet ske.

TEKMESSA.

O, höge gudar, sänden mig en räddare!

LEONTES.

Ditt värf är slutadt, Rhaistes, du har fylt ditt kall.

RHAISTES.

För andra gången, unge furste, träder du
fiendtligt upp emot min sak, ej min blott nu,
men ock din höge faders.

LEONTES.

Hvad han dig befalt,
det har du utfört redan.

RHAISTES.

Han har ålagt mig
att forska ut, hvem denna är.

LEONTES.

Du gjort det ock.
Att mot en värnlös qvinna bruka våld, kan ej
min fader bjuda, kan ej, vill ej, får det ej.

RHAISTES.

Hvem mäter ut, hvad herskarn får och icke får?

LEONTES.

Det rätta, som beherskar äfven konungar.

RHAISTES.

Jag gjort, hvad jag har kunnat. Har din faders bud
jag utfört halft, är skulden din och icke min.

LEONTES.

En rättvis handling svarar lätt hvar menska för.

Åttonde scenen.

DE FÖRRA (utom Rhaistes).

TEKMESSA.

Han tycktes gå.

LEONTES.

Han gått.

TEKMESSA.

Hur skall jag tacka dig,
min räddare, du ädle yngling, som så ljuft
för i mitt minne åter min Eurysakes?
Har du också en moder att ge glädje åt,
en bättre lottad än den olycksburna här,
hvars största glädje blifvit hennes största sorg?

LEONTES.

Tekmessa, vill du svara mig ett öppet ord?

TEKMESSA.

Hur skulle jag ej villigt yppa allt för dig?

LEONTES.

Så säg mig då och tala utan fruktan: fins
i lifvets eller dödens land Eurysakes?

TEKMESSA.

Den hätska tvisten om Akilles' vapenskrud
emellan Ajas och Odysseus känner du,
och hur af våld tillbakasatt den ädlaste
bland Hellas' hjeltar harmfull föll för eget svärd.
Ej vill jag nämna mina sorger. Ingen såg
den ensamblifnas tårar, blott åt tältets skygd
och nattens anförtrodda. Ingen klagan, ej
ett ord af knot utöfver mina läppar kom.
Väl såg jag ofta öfvermodets segerfröjd
hos Atreus' söner, hos Odysseus lysa fram,
då på sin fallne oväns son, på hans gemål
sin blick de sänkte. Dock, jag teg och tålte blott.
Det var ej nog. Förhatlig var jag, var en hvar,
som stått den store Ajas närmre, derför blott
för härens öfverdrottar; och kanhända låg
i deras hat ej ensamt hat, men fruktan ock.
Ty glömd var ej den salaminske hjelten än
af dessa skaror, som hans alla segrar sett,
och sakta växte härens knot mot kungarne,
som vägrat hjelten orättvist hans bragders lön.
En dag från stranden kom jag med Eurysakes,
det var vid härens qvällsvardsstund. Den strömmade
tillbaka nu från dagens strider segerrik.
Vi gingo tysta mellan skarorna. Ett sorl
af glädje hördes ofta kring oss, och jag såg,

hur mången blick på gossen vid min sida föll.
Helt plötsligt sprang en gammal, grånad krigare
ur ledet fram. »Kamrater, skåden Ajas' son!»
Så ropte han; och gossen satt i samma stund
på kämpens starka armar lyftad högt mot skyn.
Då hördes tusen rösters jubelrop: »Hitåt!
Hitåt, till oss med honom!» Så från man till man
sågs han i höjden sväfva ofvan hjelmarna,
tills bäfvande jag honom ändtligt återfick.
Emellertid blef detta för Atriderna
en sporre blott att hastigare föra ut
det dåd, som kanske länge re'n de öfverlagt;
ty samma natt bröt in i tältet, der jag låg,
en svärm af deras trogne, som med dolkars hot
mig tvang att ljudlöst följa.

LEONTES.

Till Atriden, säg?

TEKMESSA.

Nej, till ett skepp, vid stranden färdigt, der om bord
vi stego, seglande i långa dagar se'n
på hafvets vida slätter, hvart, vi visste ej.
Omsider nåddes målet, jag blef förd i land;
men hvilket land! Hör yngling, hör: en ödslig ö,
Foboina nämnd, der spår ej sågs af menskofot,
ej rök steg upp, men, värnande en sparsam skörd
af vilda frukter, ogästvänlig, hamnlös, kal,
en skyhög klippstrand skrämde fjärran seglaren.
Der blef vårt hemvist.

LEONTES.

Höge gudar, fans hos män,
af hvilkas ära verlden återljuder nu,
så mycken grymhet, sådan brist på ädelmod?

TEKMESSA.

En början blott du hörde, mycket återstår.
På detta olycksställe, furste, lefde vi;
af långa dagar fyldes långa månader.
Af månaderna blefvo år, som flydde ock.
Ej var mitt öde afundsvärdt, dock fans en tröst:
jag egde än Eurysakes, jag kunde se
ännu hans faders anletsdrag i hans och se,
hur skönt till yngling småningom han växte upp.
Väl fick han ej i skolor lära vapnens konst,

den bästa lärdom gaf likväl hans ärfda mod.
Att högt från klippan kasta sig i hafvets famn
och mot dess vågor kämpa, att med klubbans tyngd
ett vilddjur krossa, att med pilen bryta af
i luftens rymd en vingsnabb fogels fria flygt,
det var hans vapenöfning, var hans tidsfördrif.
O, att vårt lif, så fullt af saknad än det var,
fått så i lugn förflyta!

LEONTES.

Om förändring kom,
var den af ödets vilja vållad, eller er?

TEKMESSA.

Re'n nio år förflutit, utan att en skymt
af menniskor vi skådat, då en dag ett skepp
till stranden lade. Ädle furste, om en blixt
af solen nu mitt ögas natt förjagade
och jord och haf och himmel än jag återsåg,
ej vore denna anblick mer än skeppets ljuf.
Jag ropade Eurysakes; vi skyndade
till stranden ned; ett sorl af Hellas' tungomål
vårt öra nådde; dubbelt säll på klippans rand,
invid hvars sida skeppet låg, jag böjde knä
och bad om räddning för mig sjelf och för min son.
Den blef oss lofvad. Med ett språng stod ynglingen
på akterdäcket, sträckte gladt mot mig sin famn
att mig emotta; — då, i detta ögonblick,
då stöttes våldsamt skeppet af dess styrman ut
och flöt från stranden. O, jag såg Eurysakes
förgäfves rasa öfvermannad, rasade
förgäfves sjelf, med böner och med klagorop
bestormande än gudars nåd, än menniskors.
Snart var det enda föremål, som fäste än
min blick, ett snöhvitt segel blott vid himlens rand.
När äfven det försvunnit, sjönk jag dignande
mot klippans barm i sanslös dvala, glömsk af allt.
Hur länge så jag dröjde, om en stund, en dag,
kanhända flere, vet jag ej. När slutligt dock
min själ blef klar och min besinning återkom,
då var i tårar slocknadt mina ögons ljus,
och på mitt anrop svarte bergets eko blott.

LEONTES.

Af hvilken guddom frälstes du ur sådan nöd?

TEKMESSA.

Förr'n köld och hunger släckt mitt glädjelösa lif,
bjöds räddning af fajaker, som besökte ön.

LEONTES.

Förunderligt! I nödens stund just kommo de,
dit ingen kommit under nio år förut.

TEKMESSA.

På hafvet, så de sade, mellan Paros' sund
och Hellesponten de ett segel mött, som höll
mot söder kosan. Under förbiseglingen
de hört en röst från skeppet ropa dessa ord:
»Till Foboina styren, om er gudars nåd är kär!»

LEONTES.

Helt visst var det Eurysakes, som bad derom.

TEKMESSA.

Hans sista dyra helsning var mig denna bön.

LEONTES.

Och desse voro fromma nog att vörda den?

TEKMESSA.

Den hördes af de frommaste bland menniskor.

LEONTES.

Se'n sporde du ej mera om din son och vet
ej, i hvad afsigt, ej af hvem han fördes bort?

TEKMESSA.

Väl icke visst; men sviker mig min aning ej,
var Menelaos upphofsman till detta dåd.

LEONTES.

Af hvilken orsak skulle han bevekts dertill?

TEKMESSA.

Af fruktan att på öde ön i fjärran haf
en hämnare af Ajas' sorger växte upp.

LEONTES.

Om rätt du anar, vet jag ej; dock säkert syns,
att ej en vänligt sinnad tog från dig din son.

TEKMESSA.

O son, din moders bittra sorg, Eurysakes,
o, att den tröst jag egde, att du vräktes nu
ett lik på hafvets böljor eller multnade,
för lifvets plågor stel, på någon okänd strand!

En graf jag ville reda då på denna ö
och kalla moderligt din skugga dit till ro.
Men nu kanhända lefver du, beröfvad allt,
som ger åt lifvet värde, är en slaf kanske,
ett mål för hätska fienders begabbelser
och suckar, smidd i bojor, stängd från solens ljus,
så ung och dock så hopplös, efter dödens lott.

LEONTES.

Tekmessa, många sorgsna minnen gömmer du
i natten af ditt väsen; dock en större sorg
än den, du pröfvat, vet det, blefve min den stund,
när till ditt bröst du åter slöt Eurysakes.

TEKMESSA.

Ve, hvad är detta? Bör jag frukta äfven dig?

LEONTES.

Nej, qvinna, bed i trygghet du till gudarne
med modershjertats outtröttligt trägna flit
om räddning för din son och om hans återkomst;
det tillhör dig, det är ditt ädla, sköna kall.
Om du blir bönhörd, återfår af ödets gunst
i lifvet än Eurysakes, välan, var glad,
var lycklig du och lemna sorgerna åt mig!
Nu gå! Ett åskmoln stiger upp vid hafvets rand:
en storm är nära.

TEKMESSA.

Gosse, skyndom åter hem!

Nionde scenen.

LEONTES
(allena).

Hon går. Bör hon med ömkan eller afund ses?
Det är en fråga, sällsam nog kanske af den,
som hört, hvad hon har lidit. Dock, jag frågar så.
Hon tömt sitt mått af sorger; ödet eger ej
för henne olyckspilar i sitt koger mer;
hon bottnen nått af lifvets bitterhet och kan
ej sjunka mer, blott höjas. Jag — nå väl, hvarför
i förtid ängslas? Än är ej Eurysakes
på Salamis och kommer väl ej nå'nsin hit,

om verkligt i Atridens våld han råkat har.
Dock bäfvar jag och känner, hur mitt blod blir stelt
vid tanken blott att se min faders herskarrätt
i strid med hans och välja mellan pligt och pligt.
O du, hvars helga altar jag så mången gång
mitt offer bringat, Dike, tag den gärd ock nu,
jag helgar dig på denna strand, hvars höga fjäll,
som dina lagar fasta, trotsa storm och våg!
Allt, allt kan svigta, gäcka, rubbas, vexla om,
men evigt oföränderligt det rätta är.

Andra akten.

(Samma landskap som i föregående akt.)

Första scenen.

LEIOKRITOS. RHAISTES.

LEIOKRITOS.

Jag ser ett altar, tillredt nyss, och nytänd eld
och offerdjuret bundet, allt tycks ordnadt stå,
blott offrarn saknas. Var det här, du lemnade
Leontes och den obekanta qvinnan nyss?

RHAISTES.

Här, ädle konung.

LEIOKRITOS.

Utan tvifvel är det han,
som åter ärnat egna åt en gudamakt
sin hyllningsgärd. Besynnerlig, för mycket from,
ja, grubblande se'n någon tid han visat sig,
af hvilken orsak vet jag ej; det vet jag blott,
att mer än annat detta mitt bekymmer gör.
Men nu, hvar kan han vara?

RHAISTES.

Kanske såg han oss.

LEIOKRITOS.

Det kunde väl ej hindra oss att honom se.

RHAISTES.

Han väntade kanhända förebråelser
och smög sig bort i tysthet för att undgå dem.

LEIOKRITOS.

Klok är du, Rhaistes, klyftig att beräkna allt;
ett blir dig gåtfullt dock: ett ädelt sinnelag.

RHAISTES.

Min mening var allenast, att han denna gång
bort för ditt möte frukta.

LEIOKRITOS.

Fann du aldrig än
en, som haft skäl att frukta och ej fruktat dock?

RHAISTES.

Nå'n gång, men oklok syntes mig en sådan städs'.

LEIOKRITOS.

Nog! Gå, sök upp Leontes, jag vill dröja här
och vänta honom, säkert fins i nejden han.

RHAISTES.

Om ej min gissning sviker, skall i löfvens hägn
bland lundens oleastrar här han träffas snart.

Andra scenen.

LEIOKRITOS
(ensam).

Du fege, låge, lömske bof, har ditt förstånd
så skefva ögon, att de se blott dig, då allt
du så beräknar efter egen uselhet?
Han skulle frukta, han, Leontes gömma sig!
För hvem, för mig, sin fader? Denne yngling, van
att gå sin bana öppet såsom Helios
och trotsa allt, sin egen stränga dom blott ej;
han skulle rädas för en handling, smyga sig
föraktligt undan, då jag nalkas! Stod jag ej
vid mången åtgärd tveksam sjelf, af fruktan för
hans ädla, oförvillade och ljusa blick?
Men så är herskarns öde. Tåla måste han
till skenet ofta, hvad hans sinne afskyr mest,
och synas obelåten med det käraste.
Skall ej en dag jag skåda, när på Salamis

jag håller trygg min spira och kan säga åt
den jag föraktar: »Bort, föraktlige!» Skall ej
den fröjd mig unnas efter långa år af strid
att, hyllad af ett kufvadt folk, betryggad mot
hvart anspråk af en ändtligt slocknad herskarätt,
få styra mer med hjertat än beräkningen?
Ännu likväl, så länge en medtäflare
kanhända lefver, färdig att på första vink
stå fram och yrka på sin rätt, får ingen blick
mitt inre skåda, får blott vis förslagenhet
och iskall klokhet styra hvarje steg, jag tar.
Det är min sorg för stunden, men ur den, blott den
kan en gång klar min glädje gry, som dagens ljus
olympiskt härligt föds ur nattens kulna djup.
Men se, Leontes nalkas.

Tredje scenen.

LEIOKRITOS. LEONTES. HYLLOS.

LEONTES.

Hyllos, räck mig nu
det helga mjölet, tills från Xuthosbergets fot,
der bäcken klarast störtar utför hällarna,
du hämtat vatten.

LEIOKRITOS.

Yngling, du vill offra här?

LEONTES.

Så är min afsigt, fader.

LEIOKRITOS.

Säkert denna gång
åt Dike åter. Ensamt henne tyckes du
din dyrkan ständigt egna.

LEONTES.

Ensamt henne ej;
dock är det sant, att främst ibland de himmelska
hon träder för min tanke, när den höjs till dem.

LEIOKRITOS.

Står icke Zeus, allherskarn, främst bland gudarne?

LEONTES.

Hans makt är störst, men menskan närmst är ständigt den,
hvars stöd i hvarje läge hon behöfver mest.

LEIOKRITOS.

Ditt läge, yngling, är att vara född till kung.
Att en gång helsas folkens herde blir din lott,
ditt kall att styra, stark och vis, din ädla hjord.
Hvem bland Olympens makter bör som sådan du
väl söka förr, hvem egna mer din dyrkans gärd
än honom, vidtkringskådarn, ljungeldsbärarn Zeus,
den väldige, hvars spira når till verldens gräns
och mot hvars tron i dyrkan gudar blicka upp?
Han skänker styrkan, visheten förlänar han
och ser och känner kungars sorg, en konung sjelf.
Tro ej, att herskarn handlar rätt, om ständigt han
blott på det närmast rätta ser och glömmer allt
för dettas skull allenast. Annan regel har
den vise, den, som önskar nå ett ändamål.
Han väjer varsamt undan hindren, styr förbi
och krossar ej sitt skepp mot klippan, derför blott
att raka kosan skulle leda öfver den.
Han väljer medel, läkarn lik, som icke ser
på blommans ljufhet, men dess gagn, försmår en ört,
som doftar balsam, och tar upp den giftiga.
Se dig omkring, hvad skådar du, hvart helst du ser?
Ej rätt, men skick, en ordning högre, ädlare
än blott det kala rätta. Stode detta högst,
då kunde stigens myra, som du trampar på,
anklaga dig och yrka på förnärmad rätt.
Men sådan är den höge ordnarns mening ej.
Det mindre måste vika för det större, allt
har denna lag. Betrakta offerdjuret der!
Det sköflar nu den buske, der det bundet står,
och är bestämdt att falla sjelft för ditt behof.
Så näres styrkan af det svaga, så sin skatt
tar af det mindre ädla städs' det ädlare
och lefver, gläder, växer upp till kraft blott så.
Leontes, när ej länge se'n på denna strand
vårt folk för Teukros' pilar flydde eller föll,
då stod du fram mot kämpen, bröt hans öfvermod
och tvang den segervane att besegrad fly.
Skall du, så rikt af gudar gynnad, född med kraft
att ordna, styra, skydda folk och fosterland,
din lott förspilla och för myriaders väl
ej våga trampa ned en myras rättighet?
Nej, yngling, var min glädje, som i annat allt,
så i den stora konsten att se allt i stort.

LEONTES.

Ej var, o fader, — efter ett försvar en gång
jag nödgas våga mot din förebråelse —
ej var så trångt mitt synmått, som du mena tycks
Jag såg det ringa, men jag såg det stora ock,
fast ej i menskovimlet helst, der oftast dock
af blinda viljors nycker skymmas gudars bud.
Jag såg, hvad sjelf du skådar, om ditt öga höjs
mot fästet upp, på jorden sänks, kring hafvet far,
mot dagen blickar, följer nattens tysta gång,
betraktar stjernan, tänd för sekler, eller dväljs
vid markens späda blomma, som med qvällen dör;
en stadgad ordning öfverallt, en lag jag såg,
orubblig, helig, stor i litet som i stort.
Sin bana kände stjernan, fästet sänkte sig
ej krossande på jorden ned, af jordens törst
ej sväljdes svala hafvet, hafvets hunger slök
ej jorden upp; men vid den strand, der vågen steg
mot skyn, stod blomman, synlig knappt, och växte trygg.
Så ordnar Zeus sitt välde, grundar ytterst allt
på rätt, på aktning äfven för den svages rätt.
Och derför sträng, allvarlig, vördnadsbjudande
står vid hans sida närmast bland de himmelska
hans dotter Dike, och på henne fästs hans blick.
Syns ljus kring hennes panna, ler allherskarn sjelf,
och vidt som solens strömmar då hans mildhets ljus,
men mulnar hon, då griper vred sin ljungeld han
och krossar folk och städer, allt, på höjd, i djup,
der Dikes lag förgäts och orättvisa bor.
Hvad är, att menskan yrkar på ett ändamål
och aktar ringa, hvad som möts på banan dit?
Förstår hon väga hvarje sak med gudars våg,
och vet hon, när hon rubbar blindt en göpen sand,
om ej ett jordras hämmats genom denna blott?
Låt vara, att hon menat blott det ädlaste
och äfven skuldlös hunnit, hvad hon syftat till;
blef detta alltid hennes lycka? Stod hon ej
besviken ofta, gäckad af sin egen dröm,
lik barnet, som med jubel sprang mot bergets topp
att famna morgonrodnan, som en dimma var?
Och till ett sådant ovisst, fjärran anadt mål,
helt annat ofta, när det hins, än när det söks,
vill menskan trampa orättrådighetens stig
och komma sorgförtärd och skuldbelastad fram!

LEIOKRITOS.

Du grubblar, yngling!

LEONTES.

Fader, ej för dyrt betalt
är sanningen, om den med grubbel finnas kan.

LEIOKRITOS.

Till konung, ser jag, har jag kunnat föda dig,
men ej till herskare.

LEONTES.

Så är min mening ock,
om herskarn måste kunna anbefalla allt,
och kungligt är att bjuda blott hvad ädelt är.

LEIOKRITOS.

Man måste herska för att kunna vara kung.

LEONTES.

Du herskat redan länge, var en konung nu!

LEIOKRITOS.

Hvad, yngling, vågar du tillrättavisa mig
och gömma klander i de råd, jag ej begär?

LEONTES.

O, låt mig tala öppet, neka dig ej sjelf
den fröjd att en gång höra ord, som fruktan ej,
ej svek, ej oblygt smicker lagt sitt gift uti!
Hvad söker du, hvad? Välde, herskarvälde blott?
Att se din vilja lydas är det ändamål,
du kallar stort och sträfvar till, betraktande
hvar väg, som säkrast leder dit, berättigad.
Men i ditt mål, hvad är då stort, ditt eget väl,
säg, eller folkets? Fader, jag har skådat dig:
ditt lugn har flytt, din dag är af bekymmer fyld,
din natt är utan hvila. På din panna, förr
så ljus, nu vexla moln af oro, ängslan, harm;
är det din lycka? Jag har sett ditt folk, jag sett
det ädlaste förtrampas, trohet, redlighet
för ljuset döljas, såsom strafförfallna brott,
och pligtförgäten fräckhet yfvas, svek och våld
omättligt sluka byten och begära fler.
Är folkets väl ej annat? Eller väntar du
en bättre tid kanhända, när du, tryggad sjelf,
ej mer beror af fala vänners köpta hjelp?
När skall den komma? Skall ej samma fruktan städs

ditt lif förbittra, tvinga dig att styra så,
som nu du styr? Förtrampas måste hvarje vän
af våra forna kungars ätt, utrotas all
tillgifvenhet för denna, förr'n du herskar trygg.
Hur blir det möjligt? Vargens spår i skogens djup,
den vilda björnens gömslen kan du spana ut;
men huru spåra kärleken, der osedd han
i menskors ådror flyr, i deras hjertan göms?
Ej båtar den lakonska stöfvarns fina lukt
vid sådan jagt, och skötte du i sekler den,
du kunde dock ej sluta sist och säga trygg:
»Nu eger Ajasätten här ej mer en vän!»

LEIOKRITOS.

Hvad dårskap!

LEONTES.

Akta, att du icke allt för sent
må finna vishet i, hvad nu du dårskap nämnt!

LEIOKRITOS.

Hvad vill du, hvad begär du? Skall jag kasta bort
den scepter, hvars besittning varit mig så dyr,
att allt, hvad styrkan i min arm, min tankes kraft
förmått att åstadkomma, sjelfva lyckan af
en lefnad utan sorger jag betalt för den?
Skall jag bland hopen kasta den, att gripas af
den första hand, som sträcks deråt, och lyda se'n,
der jag befalla kunnat? Vore detta klokt?

LEONTES.

Ej så, ett ondt är sceptern ej, Zeus sjelf bär sin
och hyllas äfven derför främst bland gudarne.
Med vakor, vedermödor gäldas ej för dyrt
den sköna lott att vara folkens värn och stöd
och länders glädje. Endast offret af, hvad rätt
för gudar är och menskor, kallar jag för stort,
om ock det för allfaders egen spira gafs.
Behåll då din, om du den så behålla kan,
att du ej nödgas rubba Dikes helga bud;
om ej, så sky den, som en giftig orm du skyr.
Låt makten fara, högheten gå upp i rök
och rädda, hvad som mer än kungavälde är,
en fläckfri lefnads ära och en skuldlös själ!

LEIOKRITOS.

Lätt är för den, som inga högre syften har,
att akta andras minsta rätt, åskådarn lik
vid rännarbanan; utanför en sådan står

och vet att hofsamt väja allt, hvad grannen stör.
Men den, som vill det stora, den, som ljungat ut
med fyrspannsvagnen bland de täflande och vill
eröfra segerkransen, har en annan lag.
Ej får han skygga, om hans gissel, svängdt till hugg,
en strimma randar på medtäflarns kinder, om
hans vagn, i vändningspunktens trängsel jagad in,
en annan splittrar eller öfver ände slår.
Men sådant, vet jag, yrkar fåfängt jag för dig,
ty oåtkomlig, mer än om i hafvets djup
jag till dig talte, är för hvarje tanke du,
som ej uti ditt eget hufvud vuxit upp.
Ett fordrar jag, ett måste du förstå likväl,
att ej i mina domar blanda dina in
och föra in en annan styrelse än jag.

LEONTES.

O fader, fader, huru bitter är din lott,
om äfven mig du måste frukta!

LEIOKRITOS.

Tänker du
det verkligt, så bespara då mig denna sorg!
Leontes, länge varar ej, så hoppas jag,
det läge, som oss söndrar.

LEONTES.

När förändras allt?

LEIOKRITOS.

När ingen Ajasättling mer att frukta fins.

Fjerde scenen.

DE FÖRRE. RHAISTES.

RHAISTES.

Är det ditt bud, o konung, som förts ut?

LEIOKRITOS.

Hvad sker,
hvad förehafves?

RHAISTES.

Hör mig! Se'n jag fåfängt sökt
Leontes genom oleasterlunden, går

jag upp på Xuthosberget för att spana än.
Här, konung, djupt i dalen märks af stormen nu
blott brutna ilar, men der uppe rasar den
ohämmad, bryter pinier ned och jagar vildt
mot strandens hällar hvita vågor söderfrån.
Jag blickar ut mot hafvets vidd och varseblir
två skepp i kamp med böljorna; det ena, kändt,
bär hit från Sparta dina sändebud och når,
af vinden gynnadt, hamnen vid din kungaborg.
Det andra, okändt, tycks, från öster kommande,
mot Pelops' halfö styra. Kreitons bankar re'n
det lyckligt väjt och söker ligga upp förbi
Galastors klippgrund; då, då brister seglet, slits
af stormens il i stycken, och mot hällarna
vräks skeppet redlöst, likt ett flarn, och sönderslås.
I samma stund ser jag den djerfve fiskarns son
i spetsen för en skara landtmän skynda ned
och hinna stranden. Re'n bland båtar, dragna upp
på sanden der, en åttaroddig välja de
och börja skjuta den i sjön. Då kommer jag
och i ditt namn förbjuder dem att bringa hjelp.
De andre lyda knotande; blott Hyllos, han
uppmanar, beder, hotar. Sist, när bön och hot
han ser sig spilla fåfängt, fattar rasande
en julle han, kullstöter mig, som hindra vill,
och far allena.

LEONTES.

Fräcke, och du vågar så
inför din konung tala om ditt nidingsdåd!

LEIOKRITOS.

Jag kan ej klandra Rhaistes. Han har följt mitt bud.

LEONTES.

Säg om ditt ord, o fader, jag förstod dig ej!

LEIOKRITOS.

Jag vill ej se en okänd främling landa här
på denna ö. Från hafvet, så en siare
mig förespått, min ofärd en gång komma skall.
Om derför, nådd af vreda gudars hämnd, nå'n gång
en främling strandar vid vår ö, har jag befalt,
att ingen må i deras domar gripa in.
Vill någon blidkad guddom, de förtörnade
till trots, åt den i nöden stadde bistånd ge,

kan räddning finnas äfven utan mensklig hjelp.
Så har jag tänkt.

LEONTES.

Förtörnas, höga Dike, ej,
att jag din helga altarflamma släcker ut!
På denna ö, der gästvänskap, der menskighet,
bland dina bud de första, djerft förtrampas, här
är sjelfva marken oskär, luften pestbemängd
och hvarje offer, bragt åt dig, en hädelse.

LEIOKRITOS.

Du går?

LEONTES.

Jag går.

LEIOKRITOS.

Hvart?

LEONTES.

Dit, der ädelmod och nöd
min hjelp behöfva.

Femte scenen.

LEIOKRITOS. RHAISTES.

LEIOKRITOS.

Rhaistes, lemna ynglingen
ur sigte ej, din blick är skarp att spana ut,
om någon våda hotar. Var försigtig dock
att ej i otid reta honom. Spännas får
för högt ej bågen. På hans kärlek bygger jag
dock ytterst all min trygghet. Var åskådare,
ej annat; fordras handling, lemna den åt mig!
Gå, jag vill möta mina sändebud.

RHAISTES.

Var lugn
och lita på min klokhet!

(Går.)

Sjette scenen.

LEIOKRITOS
(allena).

Zeus, allherskare!
Är denna kamp, en brottning mellan hvad man vill

och hvad man måste, detta köldomhärjade,
fröjdlösa, stela törnelif, hvars taggar blott
få sitta skräckinjagande på stängeln qvar,
då hvarje grodd till bladets grönska, blommans eld
nödvändigheten, mer än vintern kall, förgör:
är detta lif, så ökenkalt, så glädjetomt,
så mångbeprisadt och så litet afundsvärdt,
är det att vara konung? Hvarför lärde jag
så sent ditt värde känna, höga mausolé
på askan af min sällhet, dig, o kungamakt!
Dock sällhet, hvad är sällhet? Har den verklighet
så mycket ens, att aska kunde återstå,
då den förbrändes? Ha, det väsenlösaste
är sällheten, en dröm blott om en dröm, ej mer:
en dröm, att man har vunnit, hvad man drömt som ljuft;
en glimt af solljus på ett flyktigt morgonmoln,
som lätta vindar jaga. Har den flytt, hvad mer?
Jag är en konung.

Sjunde scenen.

LEIOKRITOS. EN BUDBÄRARE.

BUDBÄRAREN.

Konung!

LEIOKRITOS.

Hör, det ljuder dock!
Säg mig, hvad vill du?

BUDBÄRAREN.

Konung, dina sändebud,
nyss återkomna, skickat mig i förväg hit.
Om här du vill dem vänta, äro redan de
på vandring hit och skola snart dig träffa här.
Om du bestämmer annan ort till mötesplats,
skall med ditt bud jag skynda till dem åter.

LEIOKRITOS.

Man,
du har då sett dem?

BUDBÄRAREN.

Jag har talt med dem, o kung!

LEIOKRITOS.

Hvad sade de?

BUDBÄRAREN.

Blott hvad jag sjelf dig sade nyss.

LEIOKRITOS.

Du sett dem. Säg mig, när du ser en menniska,
förstår du, om hon gömmer glädje eller sorg?

BUDBÄRAREN.

Dag har den glades anlet, men den sorgsnes natt.

LEIOKRITOS.

Hvad hade deras?

BUDBÄRAREN.

Dag.

LEIOKRITOS.

Med glada bud alltså
de återkommit. Svara, att jag väntar här.
Men du, hvad gör din glädje, efter äfven du
har i ditt öppna anlet dag? Helt säkert fick
du nyss en önskan uppfyld?

BUDBÄRAREN.

Hvad jag önskar, fylls
af goda gudar ständigt.

LEIOKRITOS.

Mäktig är du då
långt mer än jag, din konung. Säg, hvad är ditt värf?

BUDBÄRAREN.

Jag vallar dina getter.

LEIOKRITOS.

Och de önskningar,
dem gudar städse fylla, hvilka äro de?

BUDBÄRAREN.

En dryck ur källan, föda af min hjord och se'n,
då solen bränner, skygd af ett bland lundens träd.

LEIOKRITOS.

Behöfs så litet för att ge ett anlet dag?

BUDBÄRAREN.

Behöfves mer, o konung, så behöfves allt.

LEIOKRITOS.

Gå, akta dig att pröfva sjelf, om sant du talt.

Åttonde scenen.

LEIOKRITOS
(allena).

Så är den stund då kommen, när mitt öde skall
mig uppenbaras; trefaldt vill jag säga den
välkommen, om min ofärd ock den med sig för,
ty ingen visshet, hur bedröflig än den är,
kan så mitt inre sönderslita, skaka så
min kraft som denna svigtning, städse kastande
mitt väsen, än i hoppets, än i fruktans famn.
Hvad mer, om mig förnekadt blir att vara kung?
Jag var en undersåte, kan det blifva än.
Dock, bort, du fega tvekan! Herska måste jag
för min skull, för Leontes' skull dock allra mest.
Att en gång lemna honom spiran obestridd
i tryggadt arf, hvad lockelse i detta mål!
Han skall den kunna ega utan brott, han skall
af makten pröfva glädjen blott, ej sorgerna.
För honom vill jag kämpa, för hans framtids glans,
och bära bördan, lönen bäre sedan han.
Dock, se, de nalkas redan, mina sändebud.

Nionde scenen.

LEIOKRITOS. ADAMASTOR. MEDON.

LEIOKRITOS.

Var helsad Adamastor, du, och du, o son
af Lichas, Medon! med hvad budskap kommen I,
med godt, med ondt? Förtäljen mig sannfärdigt nu
förloppet af er sändning, hvarken minskande
af skonsamhet det onda eller ökande,
af önskan att mig glädja, hvad I skatten godt.

ADAMASTOR.

Nog glädje, konung, skall den nakna sanningen
dig skänka, öfverflödigt är att smycka den.

LEIOKRITOS.

Haf tack för dessa glada förebud i ord,
och yppa snart den lycka, som bekräftar dem!

ADAMASTOR.

Hur än med gynsam segling, än med ogynsam
vi i ditt värf på hafvets slätter sväfvat kring,
rör oss och kan förbigås. Nog, du ser oss här.
Från Menelaos, Spartas konung, kommer jag,
från Delphoi denne Medon. Skilda vägar så
på din befallning gingo vi och råkades
till slut vid skeppet åter, som oss väntade.
Nu tag emot Atridens broderhelsning först.
Din herskarrätt på Salamis erkänner han
och ingår villigt det förbund, du föreslår.
Gladt var att höra dessa ord af honom sjelf,
liksom att skåda honom, drotten, krigaren,
den mångberömde hämnaren af Hellas' skymf.

LEIOKRITOS.

Han tog dig mot gästvänligt efter fädrens sed?

ADAMASTOR.

Så var vårt möte. Kommen, fördes genast jag
ur husets förrum in i salen, der han satt
ibland förtrogna, efter långa irringar
omsider sorglös spisande vid eget bord.
Strax, när han blef mig varse, bjöd han ställa fram
en stol för mig invid hans sida, der jag se'n
med rätter ymnigt fägnades och dunkelt vin.
Först när jag hungerns lystnad liksom törstens släckt,
sitt ord till mig han vände: »Hvem och hvarifrån
är främlingen, och i hvad afsigt kommen hit?»
När jag mig nämnde, äfvensom att Salamis
mitt hemland var, att dädan jag var kommen, då
blef drotten mörk i uppsyn, helga natten lik,
och ur hans öga flög en ljungeld mig emot.
Jag bäfvade, dock förde jag mitt värf till slut.
Att jag var sänd af dig, den nye herskaren
på denna ö, jag sade; att gemensamt hat
mot Ajas' ätt er borde närma till hvarann
och att du vänskap honom bjöd och bad om hans.
Då blef han åter ljusare att skåda, bort
flög hotets mörka skugga från hans ögonbryn,
och vänligt gaf han mig det svar, jag nämnde nyss.

LEIOKRITOS.

Han mörknade vid svaret, att från Salamis
du kom; säg, lefver någon, som han fruktar än?

ADAMASTOR.

Hör vidare, o konung! När till mildhet så
han återvändt, då länkade försigtigt jag
mitt tal och kom till frågan om Eurysakes.
Blott lätt berörande din oro, att ännu
ditt välde kunde hotas, din medtäflare
vid namn jag nämnde, dristigt spörjande derhos,
om dennes öde vore konungen bekant.
Då log Atriden meningsfullt och fylde sjelf
till randen dubbelbägaren. Se, sade han,
så säker för min hätske oväns son, som jag
pokalen tömmer, kan din konung tömma sin.
Ty, är ock mycket ovisst, visst är detta dock,
att ingen mer behöfver frukta Ajas' ätt.

LEIOKRITOS.

Och detta sade Menelaos, Spartas kung?

ADAMASTOR.

Du hört, hvad af hans egen mun jag hörde då.

LEIOKRITOS.

Ord, hastigt sagda, flyktiga som vindens fläkt,
hvad makt I egen att ur rymden af min själ
bortsopa dessa sorgens moln, som skockats der!
Men låt mig höra äfven gudens svar, hvad lott
hans höga tempeltjenarinna bådar mig;
ty menskoord, de äro dock blott menskoord,
och lätt kan ödet smeka med sin ena hand
den stund, det med den andra måttar dödens hugg.

ADAMASTOR.

Så händer. Dock för denna gång ej rädes jag,
att gudasvaret skall för sådan dubbelhet
anklaga ödet. Medon, ditt är ordet nu.

LEIOKRITOS.

Jag lyssnar.

MEDON.

Konung, hvad jag vid min sändning sport,
vill, som det förefallit, jag förtälja dig,
viss, att din önskan aldrig bättre fyllas kan.
Till Delphoi kom jag, kom till helga hålan vid
Parnassos' fot och templet, på hvars tröskel jag
prestinnan fann, det doldas genomskåderska.
Blid var hon vid min ankomst, satt i drömmar sänkt,
med handen under lockomslutna pannans snö.

Men när din gåfva andaktsfullt för hennes fot
jag lade ned och föredrog ditt ärende,
förändrades den höga jungfruns anlet. Upp
från stället stod hon. »Svage, blinde, dödlige»,
så ropte hon, »hvi forsken I ert öde ut,
när dock så kort med fröjd och qval er lefnad är?»

LEIOKRITOS.

Var hon förtörnad eller ofärd bådande?

MEDON.

Hör blott! Så sagdt, till källan, den kastaliska,
hon gick och kom tillbaka, tvagen, renad från
hvart grand af ett förflutet, ett närvarande.
Se'n bröt hon från den vigda lagerns gren ett blad
och åt det, för att motta gudens ande; sist
hon på hans trefot öfver hålan satte sig.
Snart rörd af ångan, som ur djupet steg, hon sågs
i darrning bringas, läppen skälfde, hvarje strå
i hennes lockar reste sig, och skräckfull, vild
den helga yrseln svindlade i hennes blick.
Det var, som om ur jordens tysta innersta
en framtid med dess fröjder, fasor, dygder, brott
i dagen stigit och prestinnan genomträngt.
Omsider tog hon skälfvande till ord: »Din kung
vill spana ut sitt öde, frågar mig derom;
så se och lär och vet och känn och hör och döm:
Trygg herskarn är på Salamis, så länge än
Leontes icke fallit för sin faders svärd!»

LEIOKRITOS.

Så, säger du, så lydde Delphoi-gudens svar?

MEDON.

Af hans prestinna gafs det med de ord, du hört.

LEIOKRITOS.

Rätt sade, Adamastor, du, att lyckosam
er sändning var, och glädjefullt det blir för mig
att med en kunglig gåfva vedergälla er.
Dock nu en pligt mig trycker främst. På hafvet nyss
invid vår ö, så har man sagt, ett skepp förgåtts;
hjelp kräfves, räddas måste allt, hvad räddas kan.
Till stranden skynden under Xuthosbergets fot
med min befallning. Bjuden folket lägga ut
med alla båtar, bedjen, manen, tvingen dem!

Om några af de arma förolyckade
i land man lyckas bringa, så, om lifvet än
hos dem syns släckt, misströsten ej, men gören allt
att dem från döden rädda, vederqvicka dem.
(De gå.)

Tionde scenen.

LEIOKRITOS
(allena).

I denna lycka, större, än min djerfvaste
förhoppning mätit, o, hvad bör jag göra förr
än djupt ur hjertat tacka er, odödlige,
som i ert råd bestämmen menskors ve och väl?
O vilkor, lätt att fylla! Trygg jag vara kan,
blott ej Leontes faller för mitt svärd. För mitt?
Min son Leontes, han? Jag herskar trygg, blott ej
min hand dens lefnad släcker, som jag lifvet gaf.
Kan större lycka köpas för ett bättre pris?
Om på hans fall min säkerhet berott, om mig
det förelagts att döda honom eller sjelf
min ofärd skapa, — lycka, spira, kungamakt,
ja, lif jag gerna velat offra för hans lif.
Och nu, nu unnas mig behålla detta allt
med det beting blott, att jag honom spara vill.
För hvem har jag då trotsat dessa mödor, all
den strid, mig kungamakten kostat, o, för hvem?
För honom, ja, för honom blott. Jag sjelf skall snart
till Hades' skuggor vandra, åren bjuda så.
Men han är ung, i honom skall jag lefva upp
och herska åter, genom honom skall mitt verk,
min ära gå till sena ättlingar i arf.
Och emot honom skulle riktas detta svärd?
För mig är döden ej ett slut, blott han fins till,
men utan honom upphör re'n i lifvet jag.
Ja, tagen mot min tacksamhet också derför,
att jag får vara konung nu, ej herska blott;
att, hvad mitt inre bjuder, nu jag följa får.
Men se, han nalkas, fiskarn. Han har varsnat mig
och viker undan. Ha, så har det varit förr,
så skall det mer ej vara. Hit, o gubbe, hit!
Eubulos, kom, din konung kallar dig.

Elfte scenen.

LEIOKRITOS. EUBULOS.

EUBULOS.

Hvad är
din vilja?

LEIOKRITOS.

Säg mig, kommer du från stranden, der
det obekanta skeppet nyss blef vågens rof?

EUBULOS.

Ja.

LEIOKRITOS.

Och hvad budskap kan du bringa derifrån?

EUBULOS.

Ett, som för dig ej torde vara angenämt.

LEIOKRITOS.

Har allt förgåtts, fans ingen möjlighet till hjelp?

EUBULOS.

En ringa, dock en större, än du önskat den.

LEIOKRITOS.

Hvad har man kunnat rädda?

EUBULOS.

En, en yngling fans
i hafvets bränning af min son och togs i land.

LEIOKRITOS.

Hvem säger han sig vara och från hvilket hem?

EUBULOS.

Hans mun är sluten, och hans blick är likaså,
och endast svagt han röjer än en skymt af lif.

LEIOKRITOS.

Och allt, allt annat har förgåtts i hafvets svalg?

EUBULOS.

Blott några spillror simma än på vågens rygg.

LEIOKRITOS.

O hårda öde, hvarför visste jag ej förr,
hvad nu jag vet? Men väl, att en dock bergad är.
Säg, hvem tar vård om ynglingen? Försöker man
hos honom väcka lifvets gnista upp på nytt?

EUBULOS.

Leontes fans till städes, i hans skygd han gafs.

LEIOKRITOS.

Då är jag trygg, ej bättre vård han kunnat få.

EUBULOS.

En fråga, konung, ville jag dig göra nu,
om det mig unnas.

LEIOKRITOS.

Fråga, det förmenas ej!

EUBULOS.

Så säg mig, efter menskliget du röjer nu
i ord och uppsyn, om med lögn och falskhet blott
den fräckaste af menskor, Rhaistes, nyss for fram,
då i ditt namn på stranden han all hjelp förbjöd?

LEIOKRITOS.

Jag svarar: ögonblicket kan förändra allt;
hvad förr jag var, behöfver jag ej vara mer.

EUBULOS.

Hvad?

LEIOKRITOS.

Äfven du, o gubbe, skall det pröfva få.
Den tid har varit redan, då på strandens fjäll,
i armod sänkt, försmådd, förföljd, förtryckt, du bott,
ur stormupprörda böljor, vilda måsen lik,
med trägen möda hämtande en sparsam kost.
Den tid har varit, gamle, är ej mer och skall
ej heller komma; så kan allt förändras.

EUBULOS.

Ve!

LEIOKRITOS.

Den mark, du egt, skall åter en gång blifva din;
med eget spann du plöja skall din egen teg
och egna skördar berga.

EUBULOS.

Ve, o konung, ve!

LEIOKRITOS.

Du hatar Rhaistes, fruktar, att hans öfvermod
på nytt skall från dig rycka, hvad du fått på nytt;
var trygg, du är från denna stund i mitt beskärm,
och större är din konungs ma t likväl än hans

EUBULOS.

Ve, ve, hvad moln af mörka sorger skocka sig!

LEIOKRITOS.

Jag vet det, mer än eget väl bekymrar dig
dens öde, som hos dig sökt skydd. Du fruktar, hvad
Tekmessas lott skall blifva; slå din oro bort!
I mig hon finna skall, hvad hon förlorat har.
Har Ajas fallit, sörjer hon Eurysakes,
är äfven jag en konung, kan och vill och skall
med outtröttlig omsorg henne hägnad ge
och hennes öde lindra.

EUBULOS.

Jag har sett dem, sett
en skymt af dina sändebud, som kommo nyss
ifrån ditt möte. O mitt hopp, farväl, farväl!

LEIOKRITOS.

Ditt tal är fåvitskt, gamle, jag förstår dig ej.
Du brister ut i klagan, ropar ve, o ve
för hvarje glad förändring, jag bebådar dig.
Säg, är det väl en ofärd, jag dig hotar med?
Är det ett ondt att, länge fattig, blifva rik,
att, se'n förtryckt man varit, få sin konungs hägn
och se, hvad kärt man skattar, blomstra upp i fröjd?
Hvad, eller tror kanhända du, att svek blott bor
i mina stolta löften, att din värnlöshet
jag gäcka vill med falska förespeglingar?
Vid Zeus, ej föddes jag att söka glädje i
den svages förödmjukelse. Om hård förut
jag synts dig, var jag sådan ej af lust, men tvång.
Förstå mig blott!

EUBULOS.

För mycket re'n jag dig förstått.
Just att du menat verkligt, hvad du talat nu,
det gör min sorg, det pressar mina verop fram,
det visar, konung, att du icke fruktar mer.

LEIOKRITOS.

Missunnar du mig lyckan då att vara trygg?
I slutna gåtor älskar du att gömma dig.

EUBULOS.

Så hör en fråga, som för dig dem öppna skall:
fins han ej mer, Eurysakes, är allt förbi?

LEIOKRITOS.

Han fins ej, derför byt för hoppet ankargrund,
ty fåfängt fäste söker du hos Ajas' son.

EUBULOS.

O nidingsdåd, o skändlighet, skall gudars straff
ej en gång krossa dessa lömska mördare
af allt, hvad ädlast mina fäders land har födt?
Fins ingen makt, som länkar blinda ödens gång?
Jag lefver, jag, och Telamon är död, och död
är Ajas äfven, fallen är Eurysakes.
Jag, jag den arme, krälar än i dagens ljus,
och dessa gömmer natten! Ha, du lofte nyss
min välfärd främja, gör det, drag ditt svärd och stöt
det djupt i detta hjerta! Denna gerning blir
den enda gunst, för hvilken jag vill tacka dig.
Hvad, skall jag lefva för att se dig herska här
och höra om Atridens seger ryktets röst,
när ingen kärlek gör mig ögonblicket ljuft
och ingen framtid mer mig lofvar hämndens fröjd?
Nej, töm mitt blod för dina fötter! Kunde det,
likt Nessos' etter, stänka allt sitt hat på dig
och dig förbränna!

LEIOKRITOS.

Du är bitter, gamle man;
men sorgen sjelf är bitter, den förbittrar lätt.
Om rättvist eller orättvist du hatar mig,
det dömme Zeus, mig tillhör att förlåta blott.
Ty allt för litet vore jag min lycka värd,
om jag ej kände, att dess bästa gåfva är
den, att jag nu fördraga får, får vara mild.
Du hatar mig, må vara! Mer än fjällets is,
af vintern ammad, varar hatet evigt ej:
det smälter upp, när godhet, vårens värme lik,
ej tröttnar att deröfver hvila dag från dag.
Så skall den tid väl komma, när du finna skall,
att Ajas' ätt ej ensam är din kärlek värd
och ensam ej den eger. Nu, till dess, ställ fritt
mot mig din is, mot dig mitt solljus ställer jag.

(Eubulos aflägsnar sig.)

Tolfte scenen.

LEIOKRITOS
(allena).

Han vandrar bort, han unnar mig ej svar en gång;
dock kan jag icke vredgas. Gudar, när skall jag,

när skall min ätt med sådan trohet fattas om
Fans på min ö ett sinne, der så ädel grodd
sin växt, sin trefnad funne; o, som frön dertill
jag ville stycken af mitt eget hjerta så
och med mitt blod dem vattna. Kärlek! Trohet! Dock,
jag, äfven jag, skall finna er, jag vilja har,
har ingen, som jag fruktar mer, och jag är kung.

Tredje akten.

(Öppen strand. På afstånd ut till sjös klippor och hällar. Vid stranden båtar och spillror af ett skepp. På sanden, nära en krökt, lummig pinie, en skeppsbruten liggande liflös.)

Första scenen.

LEONTES. HYLLOS.

HYLLOS.

Du bjöd dem gå, befalte folket lemna oss.

LEONTES.

Hvad båtar oss nyfikenhetens kalla blick?

HYLLOS.

Mig bad du dröja, ringa är min hjelp också.

LEONTES.

Du vill dock hjelpa, du, din handling visat det.

HYLLOS.

De andra handlat lika, om de vågat blott.

LEONTES.

För stormens våld, för hafvets vildt upprörda våg?

HYLLOS.

Nej, för din faders vrede, som oss hotade.

LEONTES.

Det tycks, som skulle lifvets gnista sofva djupt
hos denne yngling, om ej böljan re'n den släckt.
Gå, red i skuggan under pinien här en bädd
af löf och mossa, der han hvila får, till dess
en gud kanske ur dvalan väcker honom upp,
ty vi försöka fåfängt.

HYLLOS.

Furste, öppet vill
jag tala ut min mening, fast du väja tycks
hvart ord, som rör din fader. Vet då: hatad är
Leiokritos på denna ö; här finnes ej
bland menskor någon, som af hjertat vill hans väl,
fast fruktan binder en, en annan vinstbegär.
Ej är det kärlek dock till forna konungar,
som väckt vårt hat mot honom, ty de gamle blott
ibland oss minnas Ajas än och Telamon.
Nej vi, vi unge, hata hans bedrifter blott,
hans orättvisa, hårda, grymma herskarbud.
Du, äfven du, dem hatar, måste göra det.
Men säg ett ord blott, mana, och vi följa dig,
befall oss, för oss, hvart dig lyster, blif vår kung!
Du är oss kär, vi hylla dig, vi känna nu,
hvad du i hjertat gömmer. Dina handlingar
oss varit lika många prof af ädelmod.
Tag spiran du och herska, plåna ut den skymf,
som inför Hellas fläckar nu ditt fosterland:
att våld här råder, icke rätt, att mensklig nöd,
för alla helig, här förnekas mensklig hjelp!
På dig vi lita.

LEONTES.

Yngling, är Eubulos ej
din fader, han, den gamle fiskarn, för hvars sak
du nyss mot öfvermakten trädde kampberedd?

HYLLOS.

Hvi denna fråga, furste? Obekant för dig
kan det ej vara, att Eubulos' son jag är.

LEONTES.

Jag har en fader, äfven jag, Leiokritos.

HYLLOS.

Vi räkna oss som söner till vårt fosterland,
vi unga; så du borde göra, äfven du.
Ej fins för oss en större pligt, än den oss ges
af Salamis; och ropar nu dess stämma högt:
»Slå ned tyrannen, krossa min förtryckare!»
då tvekar bland oss ingen om hvad göras bör.
Men du skall föra oss till målet.

LEONTES.

Djerfve, säg,
förstår du mina ord ej, eller aktar du

en varning ej, med saktmod gifven, efter så
du dristar detta upprorsskrål förnya än?
Vet då, att om du vågar detta språk ännu,
skall denna arm, skall detta skarpa dubbelsvärd
ditt hufvud klyfva till din fräcka tungas rot.
Är detta nog, säg, fattar du min mening nu?

HYLLOS.

Rätt tydligt du den yttrat, och jag lyder dig,
dock ej af fruktan, furste, men tillgifvenhet.

LEONTES.

Han rörde handen, tyckte jag, den drunknade.

HYLLOS.

Jag såg det ej, frånvarande min tanke var.

LEONTES.

Fins ingen här, erfarnare i läkedom
än vi? Kanske att örters kraft, att öfvad konst
hår kunde bringa räddning.

HYLLOS.

Låt mig kalla hit
den blinda qvinnan; fast beröfvad ögats ljus,
förstår och vet och ser hon mer än seende.

LEONTES.

Gå, hämta henne!

HYLLOS.

Furste, hennes ledsven skall
väl finna vägen hit med henne. Kommer hon,
kan jag bli borta.

LEONTES.

Hvad? Min fader nalkas sjelf.
Ser jag en dröm, är denne man Leiokritos,
så olik till sin uppsyn nu, så lugn, så ljus,
och nyss så mörk och dyster? Gudamakter, hvad
har denna ändring vållat? Dessa sändebud,
knappt från sin resa återkomna, hafva de
ett budskap medfört, som hans sinne så förbytt?
Förvånad hörde jag af dem hans helsning nyss
att rädda allt, hvad räddas kunde. Dubbel är
min undran nu, då honom sjelf jag sådan ser.

Andra scenen.

LEIOKRITOS. LEONTES.

LEIOKRITOS.

Hell dig, min son, Leontes hell! Hvad framgång har
ditt ädla värf att räcka mensklig hjelp?

LEONTES.

Du ser
den ende här, som räddats; blott ur hafvets våld
likväl, men ej ur dödens.

LEIOKRITOS.

Djup hans dvala syns,
och smärtsamt är att finna, att förhållanden
vår hjelp försenat, mest dock för de andras skull,
dem böljan slukat. Landsmän voro de kanske,
hellener födda. Denne man är blott en slaf,
att dömma af hans klädnad, blott en rå barbar,
som byte tagen eller köpt på okänd kust.

LEONTES.

Hans drägt, mer lik ett vilddjurs än en menniskas,
bekräftar sådan mening; men hans anlete,
betrakta det, o fader! Säg, om Hellas födt
en bild mer skön än denne bleke yngling här?

LEIOKRITOS.

Ha!

LEONTES.

Hvilken höghet bor på denna panna ej!

LEIOKRITOS.

Hvad syn!

LEONTES.

Hur mången ljungeld har ej slocknat ut
med dessa slutna ögon!

LEIOKRITOS.

Underbara lek!

LEONTES.

Och dessa läppar, trotsande i döden än
och dock så veka! En hellen är denne ock,
han kan ej annat vara, fast hans öde visst
i hårda lägen honom kastat.

LEIOKRITOS.

Son, du var
ett barn ännu, då hären drog till Troja. Mins
du mer sköldbärarn Ajas?

LEONTES.

Som en nattlig syn
står för mitt öga flottan och vår kämpatropp,
som steg om bord, af jubel följd och klagorop.
Men af den ädle hjelten, folkets höfding, har
jag intet minne.

LEIOKRITOS.

Skåda denne yngling då!
En sådan var han, Ajas, något år kanske
i ålder framom honom, olik äfvenså
till kindens blomstring, till sin ungdoms friska kraft;
men eljest lik till anlet, bildning och gestalt,
så lik, att jag med häpnad nu din skyddsling ser.

LEONTES.

Ve, trefaldt ve oss, fader, om vårt öde fört
med denne yngling till vår strand Eurysakes.

LEIOKRITOS.

Jag finner ej, hvad ofärd kunde bringas oss
af honom, då han låge död som denne nu.

LEONTES.

Död syns han, men han lefver, han skall vakna upp,
om blott en konsterfaren vård han finna kan.

LEIOKRITOS.

Fins någon här, som kunde skänka honom den?

LEONTES.

Den blinda qvinnan, som hos fiskarn valt sitt hem,
hon är mitt hopp, jag låtit kalla henne hit.

LEIOKRITOS.

Men om till lif hon skulle väcka Ajas' son?

LEONTES.

Hans lycka vore detta, men vår undergång.

LEIOKRITOS.

Var lugn och gör för främlingen, hvad göras kan!
Hvem helst han än må vara, är Eurysakes
han ej, ty Ajas' ättling sofver djupare,
än att han kunde väckas mer af menskokonst.

LEONTES.

O budskap, fullt af glädje! Har jag fattat rätt
din mening, fader?

LEIOKRITOS.

Flyktad är den mörka tid,
då varsamheten, fruktans dotter, sluten höll
inom min barm hvar ädel drift, en fånge lik.
Nu får jag vara konung, får förlika fritt
min handling med min vilja. Ingen skräckbild gör
mitt välde ovisst, min medtäflare är död.

LEONTES.

Hvar, hur? Hvem har dig denna glädjetidning bragt?

LEIOKRITOS.

Från Menelaos, Spartas konung, bragtes den
af mina sändebud tillbaka. Hvar och hur
Eurysakes mött döden, har jag ej försport
och vill ej heller spörja; det är nog, att visst
hans undergång bebådats mig från säkert håll.

LEONTES.

O höge gudar, mitt bekymmer är då slut;
den sorg, som klädt min ungdoms glada dag i moln
och lifvets lust förbittrat, fins ej mer. Hur ljuft
att mot min klara framtid blicka nu och se
den långa lefnad, parcens slända lofvar mig.

LEIOKRITOS.

En dubbel glädje skänker mig min spira nu,
då jag i arf den lemna får åt en, som vet
att skatta dess besittning, då jag ser den fröjd,
den ger dig re'n i hoppet. Allt för kall förut
du syntes mig, likgiltig för de ädlaste
af lifvets skänker: ära, välde, herskarmakt.
Nu är jag lycklig, hvarje önskan uppfyld är,
då äfven du min lycka känner, djupt som jag,
och vill den dela.

LEONTES.

Nu alltså, nu är du kung,
och ingen eger större rättighet än du
att Salamis beherska.

LEIOKRITOS.

Teukros ensam fins
i lifvet qvar af denna forna kungaätt,
men saknar vänner, har ej makt att hota oss.

LEONTES.

Och om han egde härar än och kom, hvad mer?
Mot svärdets anspråk, fader, kan man ställa svärd,
och annat har ej Teukros. Han försköts som son
af Telamon, sin fader, blef från hemmets härd
i vrede utstött, jagad bort från Salamis.
På vapen endast, ej på rätt, han trotsa kan.
Hvem ville frukta honom?

LEIOKRITOS.

För sin rätt alltså
till spiran var Eurysakes dig fruktansvärd?

LEONTES.

En omotståndlig härsmakt fans i denna rätt.

LEIOKRITOS.

Ja, om den mött erkännande, men eljest ej.

LEONTES.

Ju mindre erkänd, desto mera fruktansvärd
för mig den varit.

LEIOKRITOS.

Älskar du att skämta, son?

LEONTES.

Jag skämtar ej. Om Ajas' ättling här stått fram,
af alla hyllad såsom konung, skulle du
åt honom lemnat makten, utan fruktlös strid.
Men om han kommit blott med sina anspråks helgd
och ensam, utan bundsförvandter, sträckt sin hand
emot den scepter, som hans fader egt, o då —

LEIOKRITOS.

Då hade denna klinga dömt emellan oss.

LEONTES.

Det var min fruktan, fader! du har nämnt dess grund,
ty mellan oss den hade då måst dömma först.

LEIOKRITOS.

Hvad, med ditt lif du velat skydda Ajas' son?

LEONTES.

Och med mitt svärd hans rättighet; jag följt min pligt.

LEIOKRITOS.

O vanvett, bjöd dig pligten draga svärd mot mig,
att mot din fader kämpa för en främmande?

LEONTES.

Hör mig och lär att känna, hvad min fasa gjort,
hvar gång jag mot min framtid skådat, blickat in
i möjlighetens vida rike, fatta nu,
hvarför så dystert sluten du mig städse sett.
Det var min tanke såsom vaken, var min dröm
i sömnens famn, när qvalförskingrarn någon gång
medlidsamt äfven mig i sina armar slöt,
att Ajas' son här kunde träda upp mot dig
och mot din tagna ställa fram sin ärfda rätt.
I sådant fall jag mellan eder båda stått,
sett här min borne herskare, min fader der,
och nödgats välja.

LEIOKRITOS.

Ha, ett allt för brydsamt val!

LEONTES.

Om så du vill det nämna; mindre brydsamt dock
än tungt, än sönderslitande för detta bröst.
Ty mitt beslut var fattadt.

LEIOKRITOS.

Låt mig höra det!

LEONTES.

Att bistå dig bjöd kärlek blott; en högre pligt
befalte mig att bistå den, som var min kung.
Om han som sådan fordrat till sitt skygd min arm,
mot mig, mot dig, mot hvarje makt jag lyftat den.

LEIOKRITOS.

En filosof, en grubblare, som glömt natur
och verklighet för tomma tankars gyckelspel,
du liknar. Bör jag vredgas, yngling, eller le?
Väl dock, att ödet fogat så, att ej till verk
din yrsel mer skall lockas; låt oss glömma den!
En annan tid har börjat.

Tredje scenen.

DE FÖRRE. EN BUDBÄRARE.

BUDBÄRAREN.

Konung, väl, att jag
dig finner här, se'n länge fåfängt jag dig sökt

LEIOKRITOS.

I hvilken afsigt?

BUDBÄRAREN.

För att skyndsamt kalla dig
tillbaka till din boning.

LEIOKRITOS.

Skyndsamt, säger du;
hvad är, som fordrar skyndsamhet?

BUDBÄRAREN.

Din välfärd.

LEIOKRITOS.

Min?
Den är betryggad.

BUDBÄRAREN.

Herskare, en skara folk
sig skockat kring palatset. Flere strömma till
hvart ögonblick. Ett sorl förspörjs, att Ajas' ätt
har slocknat med Eurysakes. Man fordrar djerft
att höra mer, i hvilket land och genom hvem
han fallit, Ajas' ättling. Tvenne flockar stå
fiendtligt mot hvarandra: Rhaistes ropar högst
på ena sidan, på den andra höjer sig
ej någon enskild stämma öfver mängdens skrål;
men dig, dig nämna alla, dig man kallar på;
af dig begär förklaring en, den andre stöd,
och derför skynda! Stenar flugit re'n, och snart
kanhända dragas svärden.

LEONTES.

Fader, stanna här!
Jag går, mitt svärd skall hastigt stilla oron, skall
till saktmod återföra denna upprorstropp.

LEIOKRITOS.

Nej, dröj! jag går, det anstår mig att tygla sjelf
mitt folk. Ditt svärd kan hvila. Opålitligt är
det lugn, som svärdet tvingar fram, är lugnet likt
kring gudens blixt, det följes af fördubbladt dån.

LEONTES.

Med hvilket medel ärnar då du tygla dem,
de pligtförgätne?

LEIOKRITOS.

Lemna denna sorg åt mig!

LEONTES.

Kom, låt oss vandra båda!

LEIOKRITOS.

Nej, jag går allen',
jag känner dig, du skall i vrede brusa upp.
Der lugn behöfves, mildhet säkrast seger ger.

LEONTES.

Förundransvärda olikhet! Förhållanden,
dem jag vill skona, trampar du med hårdhet ner
och ser fördragsamt brott, dem jag bestraffa vill.
Hvem ger den blinda hopen rätt att kalla dig
till svars för Ajas-sonens död? Alltnog: han dött,
och du är konung.

LEIOKRITOS.

Derför kan jag vara mild.
Farväl!

LEONTES.

Du går allena. Fader, får jag ej
ditt bistånd vara, om i upprorsyran du
min hjelp behöfde?

LEIOKRITOS.

Ingen droppe af ditt blod
fins än på denna klinga, jag är trygg, farväl.
(Går.)

Fjerde scenen.

LEONTES. DEN SKEPPSBRUTNE
(uppvaknande).

DEN SKEPPSBRUTNE.

Hvad, vänta, håll!

LEONTES.

Han vaknar, det är Hellas' språk.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Ursinnige, dröj, dröj ett ögonblick!

LEONTES.

En dröm
tycks gyckla för hans sinnen.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Man, jag säger dig,
håll fast vid klippan!

LEONTES.

Till en olycksbroder visst
han ropar detta.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Moder, moder, moder, o!

LEONTES.

Sin moder hörs han nämna; delar äfven hon
hans våda, eller suckar han sitt afsked blott?
Hvad ton i detta ord, ifrån hans läppar hördt!
O, han är ung, det ljufvaste bland namn har än
ej hårdnat på hans tunga.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Jag skall rädda dig,
var trygg! Dö, lömske niding, dö, förrädare!
Ve!

LEONTES.

Fruktansvärdt han kämpar i sitt innersta,
fast armen, vissnad, vägrar vreden tjenst. Jag vill
tilltala honom. Yngling, faran är förbi,
blott hvila, du är räddad!

DEN SKEPPSBRUTNE.

Gudar! Står hon ej
på klippan ensam, värnlös. Hör du ropet, hör:
Förbarmande!

LEONTES.

Hvem ropar, hvem är värnlös, säg?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Nu sjunk, o jord, till Hades' djup, att Zeus ej mer
ett väsen finner att förskräcka med sin blixt,
då han den sparar nu i detta ögonblick.

LEONTES.

Slå upp ditt öga, yngling, och din villa se!
Af hvilka fasansfulla inre syner väcks
ett raseri som detta?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Krossa, krossa mig,
då du ej ger mig krafter att förkrossa allt.
Ve, moder, moder, jag förmår ej rädda dig.

LEONTES.

Förfärlig är hans smärta visst, det dyraste
han ser af hafvet slukas, kan ej bringa hjelp.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Du, konung, du, så prisad bland de dödliga
och dock så skändlig, skall ej hämndens hand en gång
dig drabba?

LEONTES.

Fasa griper mig, är det mot Zeus
han vågar dessa djerfva, obetänkta ord?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Du helsas folkens öfverdrott, du lydes blindt
af fega skaror, lömska som du sjelf. För dig,
för dig alltså har Hellas blödt, föraktlige!

LEONTES.

Hvem menar han, mot hvilken menska eller gud
framljungar han sin vrede?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Bofvar, lösen mig!
Ej blef jag född att bära slafvars bojor, jag,
en konungs son.

LEONTES.

Förnuftets fackla, märker jag,
har böljan släckt hos honom, lifvets flämtar blott.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Ett segel syns, tyst, tyst, det nalkas oss, det far
ditåt, dit, der hon öfvergafs. Nu, nu, o röst,
igenomträng med åskans stämma rymderna:
Till Foboina styren, om er gudars nåd är kär!

LEONTES.

Hvad? Samma ord jag hörde af den blinda nyss.
Från hvilka läppar, yngling, har du fångat dem?
Jag fattar om din skuldra, vakna, gif mig ljus!
Hvem är du?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Ha, du är allena, sviker mig
mitt öga? Slaf, hvar äro dina hjelpare?
Jag ser blott dig.

LEONTES.

Då ser du rätt och gäckas ej.

DEN SKEPPSBRUTNE
(resande sig upp).

Så dö!

LEONTES.

För dig? Vansinnige, är det den tack,
du för ditt lif betalar åt din räddare?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Ve er, förrädiskt knutna lemmar, falska arm,
hvart har din styrka vikit?

LEONTES.

Straffa ville jag
dig, otacksamme, trodde jag ej, att en gud
din handling vållat, se'n din tankes ljus han släckt.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Är du en annan, ej af dessa bofvar en?
Mitt öga klarnar, minnets fackla tänder sig.
Säg, stred jag ej med hafvets vilda vågor nyss?
Hvar finnas de, som delte samma öde då?
Jag märker ingen.

LEONTES.

Böljans skoningslösa svalg
har slukat alla.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Alla, alla säger du?

LEONTES.

Jag eger ej ett mindre sorgligt svar att ge.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Blef ingen öfrig, ingen? Nämn ännu en gång
det ljufva ordet *alla.*

LEONTES.

Hvilken hjertlöshet!
Du tyckes glädjas åt kamraters olycksfall.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Emottag, Zeus, mitt hjertas varma tacksamhet!
Nu gläder dagens återsedda ljus min syn,
och lifvet, nyss förhatligt, har åtminstone
för några stunder värde, tills jag mättat mig
med tanken, att mitt långa qval en gång fått hämnd.

LEONTES.

Förvirrad, dunkel, oförklarlig, hotande
blir mig ditt ödes gåta mer och mer. Säg ut
ett öppet ord, hvem är du?

DEN SKEPPSBRUTNE.

En, som frågar dig
med en skeppsbruten främlings helga rättighet,
på hvilken strand han funnit räddning?

LEONTES.

Vida kring
har namnet ljudit af det land, du hunnit nu.
Du skådar här det mångberömda Salamis.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Jord, dyra jord!

LEONTES.

Han faller på sitt anlet ned
och för de bleka läpparna mot markens stoft
till kyssar, mera varma än en älskares;
och hvarje gång, han lyfter upp sitt hufvud, ser
jag nya tårar strömma utför kinderna.
Hvad skall jag tänka?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Jord, o mina fäders jord,
mitt land, mitt hemland, Telamons och Ajas' land,
ser dig mitt öga, rör dig mina läppar nu?

LEONTES.

Allt mer och mer förvåna mig hans ord.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Du mål
för mina tankars långa längtan, hamn, dit jag
beständigt hoppets segel styrt, min sällhets hem,
der ensamt jag den finna kunde; ö, hvars namn
samtidigt med min faders, med min moders namn
min tunga nämna lärde! Jag har hunnit dig.
Jag ser, jag rör din helga jord, jag breder ut
min famn, en famn, som tar dig i besittning nu;
ty min du är, och ingen skall oss skilja mer.

LEONTES.

O, styr förnuft, styr raseri hans tunga nu?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Du är en son af detta land, du yngling, ock,
så böj ditt knä och prisa höge gudars nåd,
som fört dig hit, som korat dig till räddare
af detta lif och låtit dig, bland alla främst,
din kung välkomna i hans återvunna land.

LEONTES.

Har möjligheten vidgat ut sitt rikes gräns
och tagit väldet bort af det omöjliga,
att hvad, som förr ej kunde ske, kan hända nu?
Har Hades mist sin spira, få hans skuggor stå
i ljuset upp och kläda sig i kött och blod
och lefva efter döden bland de lefvande?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Förstod du mina ord ej, då så dyster du
försjunker i begrundning blott och ej en skymt
af glädje röjer, fast din kung du återfått?

LEONTES
(för sig).

Han liknar Ajas, sade nyss min fader ju.
Hans egna ord, då, omedveten af sig sjelf,
i drömmen han sin moder såg på klippan stå
hjelplöst förlåten, elden af hans raseri,
hans rop till seglarn, allt är sammanträffande
med hvad Tekmessa sade om sitt öde nyss.
Och dock, omöjligt! Skördad är Eurysakes,
och döden lemnar ej sitt rof. Hvad, om mitt svärd
på en gång söfde oron, öppet straffande
bedragarn, som vår herskare sig nämna djerfs?
(Högt.)
Du är då detta landets konung, säger du;
hvad är ditt namn?

DEN SKEPPSBRUTNE.

En främling eller slaf blott här
i detta land du måste vara, efter du
ej vet, men frågar, hur han kallas, Ajas' son.

LEONTES.

Att du är denne, hvarmed vill du styrka det?

DEN SKEPPSBRUTNE.

Mitt anlet är mitt vitne. Zeus förgäter ej
att på den borne herskarns panna trycka in
sitt herskareinsegel.

LEONTES.

Pannans vitnesbörd
kan jäfvas dock; om så ej vore, visste du
i denna stund, att äfven jag är kungason.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Då är du, hvad jag trodde nyss, en främling här.
Och om du talar sanning, om så ädelt blod
i dina ådror flyter, hell oss båda då!
Den unga örnen, född på klippans spets, förstår
det sinnelag, som styr hans likes djerfva flygt.
Så skola vi hvarandras syften fatta, du
mitt bistånd bli, jag ditt. Välan, till verket strax!
Min drägt ha våg och menskor plundrat, vapenlös
står här jag på mitt rikes strand. Så bör jag ej
för Salamis mig visa. Upp då, skynda fort
till fursteborgen, Ajas' forna boning; säg
åt den, som hans palats och skatter har i vård,
att han en vapenskrud mig sänder, väljer den,
som högst i värde smyckade min fader förr.
Må ock slafvinnor komma, som mig två och mig
med oljor smörja, att min kropp, som stelnar nu
af hafvets salt, får åter kraft och rörlighet.
Se'n skall till folkförsamlingen du följa mig
och se, om jag i ord blott eller verklighet
är konung här och Telamoniern Ajas' son.
Betrakta dessa gråa kämpar då, som sett
en gång min fader! Ljusnar vid min anblick ej
hvart anlet, strömma icke glädjetårar ned
på deras kinder; då har falskt min moder nämnt
min faders namn, då lyftes jag till löje blott
af salaminska hären förr på sköldarna.

LEONTES.

Allt, allt förenas, sammanstämmer att mig ge
den visshet, som jag bäfvar för och som jag dock
ej jäfva kan. Ett prof likväl, ett enda prof
ännu, förr än mitt sista hopp jag stöter bort!
Hon kommer der, den blinda.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Öfverväger du,
om du den tjenst mig visa skall, hvarom jag bad,
då har du lärt att handla blott för lofvad lön,
och sveksamt har du kallat dig en konungs son.

LEONTES.

Var lugn, och vänta endast några stunder än!
Allt skall bli klart och afgjordt, blott jag tala fått
med denna blinda qvinna, som jag kallat hit.

DEN SKEPPSBRUTNE.

Hvad syn, hvad likhet, undransvärd och gäckande!
Jag vänder bort mitt öga, jag vill gömma mig
bakom en mur af denna pinies täta barr
och så min blick från henne stänga, att den bild,
hon nu på afstånd röjer, icke rubbas må
och flykta, då hon nalkas. O, min moder, skall
jag nå'nsin se din verklighet på jorden mer,
som nu jag sett din skugga?

Femte scenen.

DE FÖRRE. TEKMESSA med sin LEDSVEN.

LEDSVENNEN.

Böj åt detta håll
ditt steg, o drottning, här är stället.

TEKMESSA.

Hör mig här
Leontes, om mitt helsningsord jag talar ut.

LEONTES.

Han står framför dig.

TEKMESSA.

Hell dig, unge furste, då!
Hvar är den hjelpbehöfvande?

LEONTES.

Hur ädel, hur
försakande du kommer, sjelf ett rof för qval,
att andras sorger lätta! Säg, hvar lärde du
den största konst i lifvet, att till läkedom
för andras sår förvandla eget lidande,
den blomma lik, som, krossad sjelf, oss balsam ger?

TEKMESSA.

Nämn ej min sorg, o furste, jag är lycklig nu
mot hvad jag var; mitt eget öde bär jag blott,
det tynger föga; min Eurysakes är död.

LEONTES.

Så går ett rykte, obekräftadt är likväl
ännu dess sägen. Men försök att tala sjelf
till främlingen, han vaknat nyss till lif och vet
kanhända mer än ryktet.

TEKMESSA.

O, hvar är han, hvar?

LEONTES.

Så långt aflägsen icke, att ditt ord han ej
skall höra, om han ropas.

TEKMESSA.

Främling, främling, kom!

DEN SKEPPSBRUTNE.

Min moder!

TEKMESSA.

Röst!

EURYSAKES.

Ja, det är du!

TEKMESSA.

Eurysakes!

EURYSAKES.

Du lefver än!

TEKMESSA.

Ditt hjerta klappar än, o barn!
Jag känner fläkten af din varma andedrägt
kring mina kinder.

LEONTES.

Det är han. Förundransvärdt
är detta lugn, likt dödens, som jag känner nu,
då allt är afgjordt, då mitt olycksmått är fullt.

TEKMESSA.

O öga, öga, nu först saknar jag ditt ljus!

EURYSAKES.

Ditt ögas ljus, jag bar det ljufva namnet förr;
du saknar det ej, moder, nu, du eger mig.

TEKMESSA.

Jag eger dig, men ser dig ej; min blick är död.

EURYSAKES.

O fasa, moder, du är blind, hur blef du så?

TEKMESSA.

Min verld blef mörker, sedan du ej fans der mer.

EURYSAKES.

Hämnd, hämnd, så ljuf i hoppet re'n, hur skall jag ej
din sötma njuta, då jag når din verklighet!

Gläds, moder! våra sorger skola falla snart
med dubbel tyngd på deras upphofsmän, ty nu
är stunden min, och min är vedergällningen.

TEKMESSA.

Barn, barn, att bedja, icke hota, egnar dig
i detta läge.

EURYSAKES.

Läge? Är jag icke kung
och har framför mig mina fäders land, det land,
de styrt förut och jag skall styra efter dem?
Hvem skall jag bedja, är det herskarns sak att be?

TEKMESSA
(till Leontes).

Jag sträcker mina händer ut bönfallande
mot dig, du ädle furste, slut ditt öra till
för orden af hans barnsligt öppna öfvermod!
Ack, han är son af Ajas, sådan var ock han;
så fri, så stolt, så trotsande, så ovarsam
gick han sin bana, tills den slöts med undergång.
Men du, var du mot sonen ädelmodig mer,
än Hellas' drottar voro mot hans fader förr!
Låt ej hans anspråk, stälda upp mot dina, bli
hans ofärd! Unna honom, om ej spirans glans,
dock luftens, dagens, grönskans på hans fäders ö;
att ega här för mig, för sig, för andra ej,
det lif, som sjelf du återgaf åt honom nyss!

LEONTES.

Han är min konung; tryggare betror han ej
sitt lif i dina händer än i mina nu,
ty lika starkt är pligtens band som kärlekens.
En helig, oafvislig pligt befaller mig
ej blott att lemna honom ostörd sjelf, men ock
att skydda honom, vända hvarje våda af,
som kunde hota honom från ett annat håll.
Väl vet jag, att min välfärd, ja, långt mer än den,
mitt offer blir på Dikes helga altar nu;
men hvad jag egt och eger och förlora kan,
hvad gäller detta, då det vägs mot hennes bud?
Och derför, son af Ajas, fast din undergång
min enda räddning vore, vill jag varnande
dig hejda från att rusa blindt till ditt förderf.
Så vet, du eger fiender på denna ö
långt flere, mera mäktiga, förslagnare

än de, som kunna blifva dina vänner här.
Det fordras blott en aning, väckt hos en af dem
i förtid, om ditt ursprung, och förgäfves har
dig hafvet skonat, dessa menskor skona ej.
Slut derför dina läppar till, att ej ett ord
må obevakadt öfver deras stängsel fly
och dig förråda. Visa dig, som nu du är,
skeppsbruten, skyddlös, blottad, hjelpbehöfvande,
och följ din blinda moder till dess boning tyst.
Kanhända gryr en bättre tid, förbida den!
Du är en yngling, ålderdomen böjer den,
som nu du mest bör frukta. Vänta tåligt blott,
tills han naturens skuld betalt, kanhända snart;
träd sedan fram som Ajas' son, och ingen skall
med dig om sceptern strida!

EURYSAKES.

Moder, denne man,
som talar så, är han en ovän eller vän?

TEKMESSA.

En ovän ger den varning ej, som denne ger.
Lär känna honom! Fastän son till den, som nu
din faders spira höjer öfver Salamis,
vill han din ofärd icke, vill han skydda dig.
Dock är du den, som fordrar af hans fader nu
hans kungamakt, af honom sjelf hans framtids glans.
Ej eger han i denna stund en fiende
mer fruktansvärd, mer hotande än du; och dig,
dig vill han rädda, aktande hvad rättvist är
för gudar och för menskor mer än eget väl.
Så följ hans råd! ej kunde den, som bäfvande
nu räknar hvarje ögonblick, du dröjer här,
ej kunde jag, din moder, dig ett bättre ge.
Kom, kom!

EURYSAKES.

O gudar, lefver på er vida jord
ett sådant slägte, af er höga vishet styrdt,
att, hvart man förs af ödet, man blott smyga får
och ej med öppen panna gå sin öppna ban?
Jag trodde Ilion ensam ega bördig mark
för svek och lömskhet, mente, att Odysseus blott
och Atreus' söner fostrats upp för mörkrets dåd.
Välan, jag är beredd till allt, jag har ett mål
att syfta till, att sträfva till, att nå, om jag

som lejonet skall gå min öppna väg, om jag
skall kräla fram i stoftet, etterormen lik.
För detta mål, för lifvet ej, jag kämpat nyss
mot hafvets våg, för tanken på mitt hämnarkall.
Dock, moder, moder, i de spår, der Ajas gått
hjelmsmyckad, svärdomgjordad, pansarskyddad, der
skall jag, hans ättling, smyga böjd och vapenlös,
i tiggartrasor döljande min kungabörd!
Må vara, jag vill bära allt, fördraga allt;
jag har mitt värf att fylla, lefva måste jag.
Kom, moder!

TEKMESSA.

Gosse, för oss åter till mitt hem
och akta dig, så kärt du har vårt lif, att ej
din barnatunga yppar, hvad du här har sett!

Fjerde akten.

Landskap högre upp på ön. Utsigt mot lundar och odlade fält. Närmast på ena sidan en stel, i remnor splittrad klippvägg. Längre bort mot fonden Eubulos' hydda, skymtande fram bakom löfdungarna. Åt samma håll strimmor af hafvet.

Första scenen.

EUBULOS. HYLLOS.

EUBULOS.

Än några tag med spaden, gosse! Djupare
skall grafven bli, så djup, att den, lik Hades' natt,
se'n gömmer och ej återger, hvad den har fått.

HYLLOS.

För hvilken älskad aska, fader, gräfves den?
Snart räknade de äro, dina kära här,
och dessa få, de lefva ju och andas än.

EUBULOS.

De lefva, om att andas är att lefva, barn!

HYLLOS.

Hvem tviflar väl, att den, som andas, eger lif?

EUBULOS.

När allt, hvad man i lifvet älskat mest, tags bort
och kärlek eger endast saknans tomhet qvar,

när natt är i vårt väsen, när vårt inres sol
gått ned med sjelfva hoppet om en morgondag,
då, yngling, kan man andas än, men lefver ej.

HYLLOS.

O, fins en så till hjertat nakenplundrad man?

EUBULOS.

Han fins, den olycksfödde, som din fader är.

HYLLOS.

Du? Har ej du de dinas varma kärlek qvar?

EUBULOS.

Jag eger intet. Se i mig en musslas skal,
ur hvilket lifvet krupit; jag har mist mig sjelf.

HYLLOS.

Ej kan jag fatta dina gåtolika ord.
Svep ej i töckenbilder så din mening in,
säg, hvad har händt, hvad drabbat så ditt innersta,
att, om ock lif du flämtar än, dock lifvets lust,
dess hopp, dess tröst har slocknat.

EUBULOS.

O, hvad var mitt lif,
mitt hopp i ålderdomen än, min tröst, mitt allt?
Hvad var min tanke under dagens värf, min dröm,
när vallmokransad natten kom och slöt min blick?
Mins du det ej, såg, hörde du det ej?

HYLLOS.

Det var,
att Ajas' ätt än skulle blomstra här i makt,
Eurysakes än helsas såsom konung här.

EUBULOS.

Det är förbi, Eurysakes är död, är död.

HYLLOS.

Hvar föll han, när och huru? För Apollos pil,
säg, eller såsom fiende för menskohand?

EUBULOS.

Ve, han är död, mer vet jag ej. Med sådan sägn
de kommit nyss tillbaka, kungens sändebud.

HYLLOS.

Så böj dig under höge gudars skickelse
och red hans grift och kalla dit hans hamn till ro,

i fall han obegrafven glöms i fjärran land.
Det blir din gärd, den enda, honom egnas kan.

EUBULOS.

Så kall, så liknöjd, så förståndig, och likväl
så ung ännu! Hur vinterstelt är ej hvart ord
från dina varma läppar, mer än om det re'n
i lustrer frusit under hvitnad hjessas snö.
Ve, ve din lott, den ungdoms öde, som likt dig
grott upp att skåda Salamis, som nu det syns.
Ack, arma vinterplantor i ert fosterland!
På er har ej dess blida sommar stråla fått;
den for med Ajas, återkom ej nå'nsin mer.
Här föddens I till blomning ej, till vitnen blott
af våldets stormar, svekets mörker, hatets köld.
Hvad ljufvast fins för gudar och för menniskor,
frid, fromhet, glädje, frihet under stadgad lag,
gemensam lust och vilja, sådant har ej du,
ej de med dig jämnåriga fått skåda här,
blott vi, vi gamle.

HYLLOS.

Underbara ord af dig!
Du svärmar, fader!

EUBULOS.

Svärmar! Nej, jag visar blott
en senväckt fjäril naken höst och säger: Här,
här glödde sommarns fägring.

HYLLOS.

Kan jag sluta re'n?
Är grafven djup tillräckligt?

EUBULOS.

Mer än nog för allt,
hvad Salamis har qvar af flyktad härlighet.

HYLLOS.

Kan nu jag gå att spana, om Tekmessas vård
har kunnat väcka främlingen ur dödens sömn?

EUBULOS.

Nej, dröj! Se, arm är grafven, den skall nu bli rik.

HYLLOS.

O fader, om för Ajas' son du tillredt den,
blir en osynlig skugga blott dess rikedom.

EUBULOS.

Du skådar, Hyllos, klippan här, som, höjd mot skyn,
sin branta vägg emot oss sträcker, remnad, sprängd
i svarta klyftor sönder. Lägg din spade ned,
gå, tag din bila! Ser du fläderbusken der
vid hällens rand? Den måste rödjas bort.

HYLLOS.

Hvarför?
Hvart syftar du med denna ödeläggelse?
Den busken har fått frodas se'n min barndom der.

EUBULOS.

Jag vill ej se en annan förekomma mig.
Men skynda, medan utan vitnen allt kan ske.
(Hyllos går.)

Andra scenen.

EUBULOS
(allena).

Nu måste fram i dagen, hvad i lustrer gömts
och gömmas skall å nyo snart i ändlös tid.
Blir grafven mörk, nå väl, den skatt, den tar emot,
har lyst tillräckligt, må väl hvila nu sin glans.
Så tag då, jord, det ädla lån, dig anförtros;
ett lån tillförne, blir det nu din egendom.
Behåll den, dölj, förvara den blott omsorgsfullt
med natt inunder, blomstertäcke ofvanpå,
att intet menskoöga mer må skåda den!
Men hvad, ser jag ej Rhaistes komma?

Tredje scenen.

EUBULOS. RHAISTES.

RHAISTES.

Väl, att jag
dig finner här. Du var då icke, du också,
bland hopen nyss, som störde fräckt vår konungs fred.
Jag kunde icke sätta tro till deras sägn,
som svuro, att du ej var der, jag ville se
med egna ögon.

EUBULOS.

Vandra då, se'n du det sett!

RHAISTES.

Ett återstår att fråga dock: hvar är din son?
Att han, som lärt sin upprorskonst af dig, var med,
det sågs på hopens djerfhet, som med trots stod qvar
emot sin konungs både milda ord och hot.

EUBULOS.

Är den ej skingrad redan?

RHAISTES.

Ja, den vek, fast trögt,
se'n den hört våra sändebuds förklaringar.

EUBULOS.

Så vik, fast trögt, du äfven!

RHAISTES.

Jag vill veta, hvar
han fins, din son; säg detta först, så vandrar jag.

EUBULOS.

Han slöt helt nyss att gräfva denna graf, se'n gick
han några båghåll till vårt hem; der fins han nu.

RHAISTES.

Skall han förbli der, eller väntas än han hit?

EUBULOS.

Han kommer oförtöfvadt.

RHAISTES.

Väl, så dröjer jag
och ser min tro bekräftas, att ditt tal är svek.

EUBULOS.

Vid Hades, mer föraktlig vore jag än du,
om jag ej djerfdes tala sanning inför dig.

RHAISTES.

Vid ord förflugna, spotska är din tunga van.
Men ville jag dig fråga, hvems blir denna graf,
då vet jag, funne förevändningar du strax,
bekände ej, hvad säkert är, att den är redd
med oblygt trots för skuggan af din konungs son.

EUBULOS.

Hvem gåfve väl den arme eljest griftens hägn?
Dock, der syns Hyllos, skåda! Har jag talat sant?

RHAISTES.

Vid Zeus, han kommer. Hvad? den öfvermodige
bär i sin hand en bila; vill han dräpa mig?
Styr af hans uppsåt, och jag lemnar dig i ro.
(Går.)

Fjerde scenen.

EUBULOS. HYLLOS.

EUBULOS.

Ej har en större niding trampat denna mark
än mannen der, ej någon fegare än han.
Nu lär han ej så hastigt återkomma hit,
och detta är min goda vinst af hans besök.

HYLLOS.

Var ej den etterormen Rhaistes här igen?

EUBULOS.

Han kom och gick, han dröjde några stunder blott.

HYLLOS.

Hvad sökte han, hvad var hans arga stämpling nu?

EUBULOS.

Hans mening var att spana ut, om jag, om du
ej tagit del i bullret mot Leiokritos,
när folket nyss sig skockat kring hans kungaborg.

HYLLOS.

Har modet ändtligt vaknat, har den qväfda harm,
som glödt i mångas hjertan här, fått luft en gång
och börjat flamma? O, att jag fått vara der!

EUBULOS.

Förbi är allt, likgiltigt, utan ändamål.
Sak samma, hvem som herskar efter Ajas' ätt.
Den slocknat. Du, grip verket an, hugg busken ned!

HYLLOS.

Ett dunkelt djup i klyftan blottas för min syn,
en nattligt dyster håla. Men hvad skönjer jag?
Ur mörkret, fader, skimra blixtar af metall.

EUBULOS.

Gå ned i grottan, skicka upp dess innehåll!

HYLLOS.

En hjelm, vid Ares, koppartung, med sfinx af guld
på kammen öfverst; hvilket mästerverk af konst!

EUBULOS.

Räck upp den, gosse! Gamla öga, skym dig ej,
qväf tåren, som vill bryta fram ur hjertats djup,
att den ej hindrar dig att se i denna stund.
O hjelm, din glans har mattats, erg har lagt sig kring
din kopparyta, guldet ensamt strålar än,
en bild af troheten, som, om den äras, glöms,
förtrampas, uppbärs, aldrig vet af vexling sjelf.

HYLLOS.

Emottag, fader, denna ädla pansarskrud
och sköld och svärd. Jag häpnar, när jag tänker på
den väldige, som sådan rustning burit har.

EUBULOS.

Min arm har, se'n jag lyfte detta pansar sist,
försvagats märkbart; sorg och nöd ge krafter ej.
Det käns mig tungt, ehuru tomt, kanhända tungt
mest för dess tomhet. O, det omslöt dock förut
ett hjerta, hela salaminska folkets hem.
O sköld, o svärd, ärrprydda båda, vitnen af
så mången kämpes nederlag, er tid är slut.
Förrosten nu i stoftets hägn, ofarliga!
Kom, gosse, tom är grottan, intet fins der mer.

HYLLOS.

Hvad vill du företaga nu med denna skatt?

EUBULOS.

Begrafva den; för den är jorden öppnad här.

HYLLOS.

Så sköna vapen, skönare än menskohand
förmått dem smida, offrar du så gagnlöst upp.
Skänk mig dem hellre eller lös dig guld för dem!

EUBULOS.

De burits af din konung och af min en gång,
af Telamoniern Ajas. När han seglade
från denna ö till Trojas långa fejd, då gaf
han i min vård dem. Vårda vill jag dem också;
så sänk dem ned i grafven!

HYLLOS.

Ja, jag lyder dig,
fast denna gång jag lyder med bedröfvelse.

Så ligg då, pansar, oberömdt i mullens djup,
hjelm, sköld och svärd, förrosten gagnlöst äfven der!
O, att mig hellre unnats se er smycka än
en räddare af Salamis' förtryckta folk!
Men se, Tekmessa kommer med sin ledsven hit
och främlingen, vid alla gudar, underbart
till lifvet uppväckt åter.

EUBULOS.

Skynda, skynda snabbt,
tag qvistarna af fläderbusken, kasta dem
i grafven ned på vapnen, hopa massor snart,
att ej ett oinvigdt, förrädiskt öga må
upptäcka, hvad de hölja.

Femte scenen.

DE FÖRRE. TEKMESSA med sin LEDSVEN. EURYSAKES.

TEKMESSA.

Jag förnimmer ljud
af menskoröster. Sakta, har man märkt oss re'n?

LEDSVENNEN.

Ja, drottning!

TEKMESSA.

Gosse, stanna! Finnas många der?

LEDSVENNEN.

Eubulos blott och Hyllos, andra ser jag ej.

TEKMESSA.

Se efter än, gif akt på allt! Eurysakes,
din blick är mera öfvad, spana du, hvad märks?

EURYSAKES.

Två män allenast varsnar jag, den ene ung,
af ålder böjd den andre, båda torftiga
och vapenlösa båda.

TEKMESSA.

Ingen fara då,
låt oss gå närmre! Hör man, om jag talar, re'n?

EUBULOS.

Välkommen åter, drottning, från ditt ädla värf
att räcka hjelp och bistånd. Om jag anar rätt,
är denne främlings räddning nu din glada lön.

TEKMESSA.

Eubulos, se, betrakta honom, märker du
en likhet ej?

EUBULOS.

En likhet, drottning, säg med hvem?

TEKMESSA.

Du frågar! O, när fordom detta ögonpar
än egde synens gåfva, var min högsta fröjd
att se på denna likhet.

EUBULOS.

Såg du ynglingen
förut i tiden?

TEKMESSA.

Från den stund, han dagen såg.

EUBULOS.

Du väcker min förundran. Af den drägt, han bär,
kan jag ej sluta annat, än att född han blef
för torftigt lottad för att bli bemärkt af dig.

TEKMESSA.

Se på hans anlet, gamle, liknar detta ej
ett anlet, som du skådat förr i bättre dar
och aldrig se'n förgätit?

EUBULOS.

Dessa anletsdrag,
de röja blott en längre tids försakelser,
än denne unge främling tyckes räkna år.
De varit sköna. Nöd, knappt öfverstånden nöd
tycks härjat dem.

TEKMESSA.

Min arma, arma gosse, ja!

EUBULOS.

Kanhända, om ej denna dödens blekhet låg
uppå hans trotsigt böjda läppar, om hans kind
bar färg af lif, om ögat egde eld och glans,
såg jag — —

TEKMESSA.

Hvad såg du, skynda, svara, säg mig, hvad?

EUBULOS.

Såg jag — dock nej, hvem ser väl det omöjliga?

TEKMESSA

Säg ut! Kanske omöjligt syns, hvad möjligt är.

EUBULOS.

Såg jag en likhet, oförklarlig, underbar,
hos denne med min forne — — — Nej, för ärorikt,
för stort, för vördnadsbjudande är detta namn,
jag vågar ej det nämna till jämförelse.

TEKMESSA.

Säg ut, säg, att han liknar Ajas, säg det fritt!

EUBULOS.

Nå väl, han liknar Ajas, nekas kan det ej,
men som en blek, nyss vaknad morgon liknar dag.

TEKMESSA.

Dag kan väl bli af denna morgon ock en gång;
så gläds i hoppet, se, din konungs son står här!

EUBULOS.

Omöjligt, ädla drottning, du är vilseförd.
Lägg icke till ditt olycksmått, nog stort förut,
den bittra rågen af en falsk, förrädisk fröjd.

EURYSAKES.

Du vågar tvifla, fast min moders ord du hört.

TEKMESSA.

Skall jag ej känna rösten af mitt eget barn?
Mitt öra hör ju stämman, fast min blick är skum.

EUBULOS.

Omöjligt! Röst kan likna lätt en annan röst,
som anlet anlet.

EURYSAKES.

Snart förgår mitt tålamod.

TEKMESSA.

Jag kände genast honom, och han kände mig
från första stund. Mot tusen tungors vitnesmål
bestode våra hjertans intyg, mitt och hans.

EUBULOS.

Säg, har man sändt dig, yngling, att bedraga oss?

EURYSAKES.

Bedraga?

TEKMESSA.

Gamle, hvilken gud förblindar dig?

HYLLOS.

Hur kan du tveka längre, fader, allt är klart!

EUBULOS.

Förunderligt, men död, död är Eurysakes,
och grafven, drottning, återger ej lefvande,
blott skuggor, och en skugga är dock denne ej.

EURYSAKES.

Har nu din otörskämda mun fått orda nog,
och har jag nog fördragit? Är jag talgill nu?
Så hör då, fräcke tviflare, förtrampade,
ledbrutna mask, vanbörding, skamförgätne slaf,
hundöga!

TEKMESSA.

Milde gudar! Gosse, hejda dig!

EUBULOS.

O drottning, drottning, stilla, nämn ett ord ej mer!

EURYSAKES.

Misstrogne, slöa menskobild, förstockade,
stenhårda panna, egde jag ett svärd i hand,
jag klöf den för att visa dig Eurysakes.

TEKMESSA.

Mitt ögas ljus, mitt hjertas återfunna tröst,
stäck af din vrede, storma ej! Den trognaste
bland våra få, snart nämnda vänner hotar du.

EUBULOS.

Tyst, drottning, tyst! Nej, sluta icke du, håll på!
Den ljufvaste bland syner ser jag, när jag ser
dig flamma så i vrede. Låt mig skåda än
ditt ögas blixtar, låt mig se din kind i glöd;
håll på!

EURYSAKES.

Du man, vansinnig är du, ömkansvärd,
långt mer än straffvärd, då du för min harm ej räds.

EUBULOS.

Jag faller, unge furste, ned för dina knän
och kysser dessa fötter, som dig burit hit.
Ja, du är son af Ajas, sådan var ock han,
så såg han ut, när vreden färgade hans hy
och under åskmörk panna blicken ljungade.
Just sådan stod han i min åsyn mången gång.
Min herskare, min konungs son, nu konung sjelf,

min ädle konung, saknad, efterlängtad, sörjd
i långa år, välkommen gudahägnad nu!

TEKMESSA.

Du tviflar då ej längre?

EUBULOS.

Tvifla! O, när nyss
han kom, halfslocknad, härjad, blek, hvem undrar väl,
att jag i honom icke kände Ajas strax?
Nu har han lifvats, lågat såsom hjelten förr,
nu har min ungdoms konung jag i honom sett.

TEKMESSA.

Ack, häftig, snaruppbrusande, lättretad var
hans store fader äfven, deraf kom hans fall.
Jag ber till Zeus, allherskarn, till Athene ock,
hans myndigborna dotter, att de måtte ge,
hvad Ajas blef förmenadt, åt hans arme son:
lugn hog och tålsam vishet, gudars bästa skänk.
O gosse, återgifven nyss åt denna famn
så utan allt, så hjelplös, maktlös, vapenlös,
som när den dig emottog i din födslostund,
hur djerfs du röja vrede? Göm dig, skyggande
för menskors ögon, stilla i din moders hägn,
att hon ej snart för alltid mister dig igen!

HYLLOS.

Nej, drottning, nu skall handlas.

TEKMESSA.

Äfven du?

EUBULOS.

Och jag.
Ja, ögonblicket ger all framtid dess gestalt;
så skyndom!

EURYSAKES.

Vapen, vapen!

EUBULOS.

Hyllos, ila du
kring Salamis från trakt till trakt, från hem till hem,
och kalla våra vänner! Säg, att Ajas' son,
den saknade, den väntade, är här, att här
de skola samlas alla till sin konungs värn.
Fort, gosse!

HYLLOS.

Nu skall ingen kylig tvekan mer
förlama deras armar, nu skall våld bli stäckt
med våld. Jag skyndar.

TEKMESSA.

Stanna, dröj! Ack vårt förderf
bereds af detta öfvermod.

EUBULOS.

För sent. Han hör
ej mer din varning.

TEKMESSA.

Olycksfödde gubbe, säg,
hvi eggade du ynglingen till detta dåd?
Vår ofärd är för handen. O Eurysakes,
kom i din moders armar, låt mig famna dig
ännu en gång, den sista! Innan denna dag
har nått sin qväll, är af din morgon blefven qväll,
en qväll, som hunnit natten, förr'n den egt sin dag;
ty hvem skall oss beskydda?

EURYSAKES.

Svärd, hvar får jag ett?
Min venstra hand i lösen för ett dubbelsvärd
i denna högra!

EUBULOS.

Ja, ja, Ajas lefver än,
den stolte Telamoniern lyfter högt ännu
sitt hufvud bland oss, eldig, modig, trotsande.
Lycksalig du bland mödrar, drottning, du, som födt
åt detta land, din ädle makes fosterland,
en räddare.

TEKMESSA.

O, säg en räddning sökande,
så nämns det rätta ordet.

EURYSAKES.

Fins en fattigdom
mer tung än min? Den ringaste bland varelser
har medel dock till sitt försvar, en tand, en klo,
en gadd, om aldrig mera; jag är vapenlös.
Jag, född till konung, har till värn blott denna hand,
min tomma hand.

EUBULOS.

Hell, furste, slå all ängslan bort!
Var rik, var trygg, var väpnad, tag ditt kungaarf!
Här göms det.

EURYSAKES.

Hvad, i grafven?

EUBULOS.

Ja, i denna graf.
Här fins din store faders mig förtrodda lån;
tag du det nu!

EURYSAKES.

Hvad hör jag? När du hoppar ned
på fläderqvistar, ljuder det som vapenklang.

EUBULOS.

Se här!

EURYSAKES.

En sköld!

EUBULOS.

Här!

EURYSAKES.

Pansar!

EUBULOS.

Här!

EURYSAKES.

En hjelm, ett svärd
O, att jag egde perlor, diamanter, guld,
mer än i hjelm och harnesk rymdes, rikare
än någon konung blef du, gamle, trogne man,
med detta allt till lösen för den skatt, du spart.
Nu skynda upp tillbaka, öka din förtjenst,
kom, hjelp mig lägga detta harnesk an också!
Se, hjelmen bär jag redan.

EUBULOS.

Härligt pryder den.

EURYSAKES.

Fäst noga alla spännen!

EUBULOS.

Detta pansar är,
som om för dig det vore smidt, så passar det.

Hur lik du är din fader nu i denna skrud!
Mitt öga tåras, fast mitt hjerta fylls af fröjd.

TEKMESSA.

Hvad görs, hvad förehafves, vapenkläds min son?

EURYSAKES.

Märk, moder, märk, jag sluter dig i jern och stål,
när jublande jag famnar dig i denna stund.

TEKMESSA.

O famn! O Ajas, Ajas! Flydda, glada dar
på Xanthos' stränder! Gosse, tryck mig hårdare
emot din hårda barm ännu! Så var jag van
att famnas af din fader förr, när segersäll
han kom från sina strider. O, hur mjukt det käns,
ett pansar, när derinom göms ett älskadt bröst!

EUBULOS.

Blir skruden tung, o konung? Du är yngre, du,
än Ajas, när han bar den, och din styrka är
ännu ej återkommen.

TEKMESSA.

Ack, din kind är sval,
min älskling, stel och kylig är din hand också,
af hafvets köld förlamad.

EURYSAKES.

Snart, o moder, snart
skall glädjen ge mig krafter åter.

TEKMESSA.

Kom dock nu,
kom, följ mig till min boning, att min trogna vård
får egnas dig, att denna hand får tvätta bort
från dina lemmar saltet, som förstenar dem.
Kom, älskling!

EUBULOS.

Följ din moder, hennes råd är godt.
Vid sådan vård skall domningen försvinna snart
och af en gud fördubblad makt du återfå.

EURYSAKES.

Skall jag gå bort och lemna dig i våda här?
Behöfs mitt skydd ej, gamle?

EUBULOS.

Konung, tveka ej;
än råder lugn, men dröj ej, snart är stormen lös!

EURYSAKES.

Så skyndom, moder! Tröttsam var mig leken nyss
mot bränningar och vågor, jag förnimmer det.
Min kropp käns trög, och ovant sviker mig allt mer
min styrka, så behöflig nu; jag blygs derför.

(De gå.)

Sjette scenen.

EUBULOS
(allena).

De gå, men svag och vacklande är gossens gång,
min unge, dyre konungs. Allt för våldsam var
helt visst hans kamp för räddning mot den starkaste
bland jättar, hafvet. Måtte under gudars hägn
hans moders trogna omsorg kunna återge
hans lemmar lif och styrka. Ack, ett ögonblick
förmådde vreden färga nyss hans bleka kind;
hur var han då ej härlig! O, den älskade,
skall han väl synas sådan än en gång, när snart
de våra samlas; skall hans återvunna kraft
ge mod åt deras? Skoningslöst förlorad är
han annars, han och alla vi, hans trogna här.
Men hvad? En väpnad skara nalkas skyndande,
om vänlig, om fiendtlig, vet jag ej. Dock se,
jag skönjer Rhaistes bland dem. Ve, nu återstår
för oss ej räddning mera. Oss? Hvem aktar oss?
Må vi förgås! Men dig, min unge konung, dig
skall samma öde drabba!

Sjunde scenen.

EUBULOS, RHAISTES med en skara FOLK.

RHAISTES.

Ändtligt har jag nu
på klar och öppen gerning öfverraskat dig,
du dolska räf, som hittills gått i mörker kring
och snappat undersåtars hjertan från vår kung.
Nu är du fången på ditt dåd, ditt straff beredt.
Så gripen honom, I, min konungs trogne män,
ty han är den, som skickat ynglingen, sin son,

att vidt kring detta Salamis med hejdlöst trots
predika krig och uppror. Hans är sagan om,
att Ajas' ättling vore återkommen hit.
O lögn, o fräckhet utan like! Af en slaf,
ur hafvet räddad, skapar han en kungason.
Hvar är han? Visa denne son af Ajas fram;
oss lyster skåda honom: säg, hvar gömmes han?
Så kärt du skattar lifvet, dröj med svaret ej;
vår tid är kort.

EUBULOS.

På dig vill jag ej slösa ord,
jag har förspilt för många på din nedrighet.
Men er, mitt hemlands söner, som åt våldet nu
af tvång ert bistånd räcken, er förkunnar jag,
att kommen är i verklighet Eurysakes.
Hvem är då konung, hvem bör rättvist helsas här
som herskare af alla: den, som fordomdags,
med oss jämnbördig, var vår like, eller den,
som stammar ner från gudaborna drottar, från
en ändlös rad af våra fäders konungar?
Så tveken ej i valet, kasten modigt af
eröfrarns ok och hyllen såsom herre den,
som födseln ärnat spiran.

FOLKET.

Gamle man, för oss
är konung den, som väldet har, som eger makt
att straffa och belöna. Tänkte du som vi,
du vore icke fånge nu och hotades
med död och jämmer.

EUBULOS.

Usla menskohärlighet!
Sjelf tiggarns hund, som svälter med sin egare,
går i hans spår palatsets rika bord förbi,
försakar, umbär, lider för sin trohet gladt
och fruktar ingen hunger så som kärlekens.
Att slicka en förhatlig hand blott för dess makt,
att byta herrar, ockra med tillgifvenhet
kan menniskan allena.

FOLKET.

Bitter var du förr,
och samma bittra sinne, gamle, följer dig
ännu i döden.

RHAISTES.

Akten på hans vanvett ej!
Hans mått är fullt, för våra fötter låge han
i blod nu redan, blefve han ej stum som död;
nu skall hans arga tunga nödgas gagna oss.
Så se då, oförsynte, detta dragna svärd
och välj, om du vill känna i din barm dess udd,
om du vill yppa, hvar din hyckelkonung döljs.

EUBULOS.

Du frågar?

RHAISTES.

Och på svaret väger lif och död.

EUBULOS.

Så hör då: här, här i mitt hjerta göms min kung;
sök honom der med klingan, ingen hindrar dig.

FOLKET.

Vansinnige, är lifvet dig så värdelöst?

EUBULOS.

Det vore så, om döden kunde skrämma mig.

RHAISTES.

Välan, men tala skall du, yppa lika fullt,
hvar den, jag söker främst, din kung, är undangömd.
Har djerfhet du att våga trotsa svärdets hot,
skall gisslet, långsamt brukadt, dock få makt med dig.
Låt oss begynna genast, hit med spön, I män!

EUBULOS.

O blixt i natten, Hyllos!

FOLKET.

Rhaistes, se, gif akt,
din fiende är nära!

Åttonde scenen.

DE FÖRRE. HYLLOS, med en skara BEVÄPNADE.

HYLLOS.

Kröker du ett hår
på gubbens hufvud, gäller det ditt usla lif.

RHAISTES.

O blygd, en öfvermäktig skara, och för den
i spetsen fiskarns vilde son! Mig söker han,

mig främst bland alla. Skynden, vänner, sluten er
omkring er herskares förtrogne! Värjom af
med mod hvart anfall! Må vi rygga steg för steg.

HYLLOS.

Hit med er höfding, lemnen villigt Rhaistes ut
i våra händer!

FOLKET.

Utan svärdshugg sker det ej.

HYLLOS.

Så pröfvom svärden!

(Strid. Rhaistes med sitt folk tränges tillbaka och förföljes.)

Nionde scenen.

EUBULOS
(allena).

Börja, sorgsna förespel
till värre, större, sorgligare strider än!
Så vill vårt öde. Undan viker Rhaistes nu,
men han skall återkomma i sin konungs här,
och hvad, hvad blir då slutet? Gudar, skydden den,
hvars unga lif är dyrast! Jag, årbrutne man,
kan ej för honom kämpa mer, kan falla blott,
men faller glad, se'n honom jag fått skåda här.
Dock tyst! Leontes kommer, hasta synes han.

Tionde scenen.

EUBULOS. LEONTES.

LEONTES.

Besinningslöst du handlat, gamle, djerfve man,
då sådan storm du lössläppt, sändt din son kring ön
att hejdlöst krig förkunna, väcka upp till våld
en öfvermakt som slumrat. Hvem skall styra den,
hvem stäcka af dess härjning? Hvar är främlingen?
Hvar göms han, svara! Frälsas måste han.

EUBULOS.

På dig,
du unge furste, litar jag förtröstansfullt

och vet, att dig kan anförtros min hemlighet
Så hör: der i min ringa koja fins vår kung.
Den gudasände vårdas af sin moder der,
att snart, se'n stela saltet från hans lemmar tvåtts,
i kraft och fägring träda vapensmyckad fram.

LEONTES.

Stort är ditt tal om vapen. Drömbedragne, hvem
har kunnat skaffa honom dessa?

EUBULOS.

Jag

LEONTES.

Hvad prål!
En staf kanske, en bruten åra egde du
att räcka honom.

EUBULOS.

Furste, mot din vapenskrud,
fast stark och härlig, byttes knappast hans, var viss
Den bars af Ajas fordom.

LEONTES.

Hjeltens största skatt;
du skulle egt den?

EUBULOS.

Vänta, vill du skåda den?
Dröj blott en stund, kanhända är i gudars hägn
min unge konung redan tvagen, vapenklädd
och färdig att dig möta. Jag vill skynda strax
och kalla honom.

(Går.)

Elfte scenen.

LEONTES
(allena).

Underbara makt af jern,
o öde, hvem kan böja af din stela arm,
när du vill krossa? Är Leiokritos tyrann?
Bort det! Ett hjerta mera varmt och kärleksfullt
har Salamis ej fostrat. Blott när ödet vill
hans son förderfva, måste iskallt hat ta in
det rum, der mildhet ständigt förr var hemmastadd.

Förgäfves, se'n den djerfve fiskarynglingen
spridt ryktet, att Eurysakes var anländ, har
min fader jag bestormat, bedt om skonsamhet
för Ajas' son, vår återkomne herskare.
Förgäfves! Böner, föreställningar och hot
med gudars hämnd och vrede, ingenting förmår
beveka nu den aldrig svårbevekte förr.
Välan, min tärning fallit: hvad mig återstår,
är ställa jern mot jern och trots mot trots, att gå
mot ödet med dess öfvermakt, det rättas makt.
Men, lif, mitt varma, unga lif, farväl, farväl!
Din honingsljufva blomning, att få sluta den
i dödens vinter räknar jag för vinning nu.
Dock, tomma tankar, viken! Handling kräfves här.
Jag ser, att skaror strömma hit från skilda håll
med brokigt skilda vapen. Gubbar, ynglingar
och männer, alla, alla synas hasta hit;
storm, uppror, strid är nära.

Tolfte scenen.

LEONTES. HYLLOS. Skaror af FOLK.

HYLLOS
(återkommande med en flock beväpnade).

Fegt har Rhaistes flytt,
den skalluppskrämda hjorten lik, och undgått oss;
hans stund skall komma.

EN ANKOMMANDE SKARA.

Hyllos, denna mötesplats
bestämde du. Hvar finna vi Eurysakes?

HYLLOS.

Säg du, Leontes, svara hvar, i fall du vet.

EN ANNAN SKARA.

Du har väl oss ej gäckat, yngling? Ve dig då!

HYLLOS
(till Leontes).

Du såg väl honom, gick han till vårt hem kanske?

LEONTES.

Höj upp din blick och varsna blott, der kommer han!

HYLLOS.

Hur stolt och härlig, skåden folk, vår konung der!

EN GAMMAL MAN.

O syn, se Ajas, Ajas! Lögn var deras tal,
som sagt, att Ajas fallit; se, han lefver än.

EN ANNAN.

Mitt hjerta sprängs af glädje, hell min ungdoms kung!

EN TREDJE.

Hur skön, hur oförändrad!

EN FJERDE.

Höge gudar, har
ej Hades rum för sina stora döda mer,
då så de återvända?

EN TRUPP YNGLINGAR.

Hvem han vara må,
om Ajas, om Eurysakes, till kamp, till strid!
Vi följa honom mot förtryckarn, hell vår drott!

EN GAMMAL KRIGARE.

Rätt så, I unge! Herska skall på Salamis
den, som allena eger rätt att herska här;
men våld skall hejdas, brytas. Väl är Ajas död,
jag sjelf och dessa krigskamrater veta det,
vi, som vid Troja gråtit öfver hjeltens stoft;
men qvinnan, som syns nalkas, henne känna vi.
Hon är Tekmessa, åldrad, men sig lik ännu;
och ynglingen vid hennes sida — —

EN ANNAN KRIGARE.

Faderns bild.
O, mins du, broder, när han flög från man till man,
emellan oss på sköldar lyftad högt mot skyn?

FÖRSTE KRIGAREN.

Det var en qväll på Xanthos' strand.

ANDRE KRIGAREN.

Då var han barn,
nu fyller han sin store faders mått, som om
vi hjelten fått tillbaka. Dock, försigtighet!
Der står Leontes, är ej han fiendtlig nu?

Trettonde scenen.

DE FÖRRE. EURYSAKES. TEKMESSA. EUBULOS.

EUBULOS
(till Leontes).

Se, furste, har han vapen?

EURYSAKES
(till den samme).

Ädle yngling, du
min räddare ur dödens kalla armar nyss,
tag mot min tack! kär är mig nu din skänk, mitt lif,
se'n jag fått svärd i handen att försvara det.

FOLKET.

Hell, hell vår unge konung, son af Ajas, hell!

EURYSAKES.

Djupt tränger till mitt hjerta denna helsning, folk,
och värdig skall jag visa mig den sköna lott
att eder konung vara.

FOLKET.

Hell dig, för oss an,
kom, för oss mot förtryckarn!

EURYSAKES.

Nu, Leontes, hör,
hör dessa skarors jubelrop och svara se'n,
om jag ej eger trygghet, om jag frukta bör
din faders välde längre?

TEKMESSA.

Son, nej, trotsa ej!

LEONTES.

Till er, o salaminska männer, vänder jag
mitt ord, förr'n det af stridstumultets vilda dån
snart öfverröstas. Hören och behjerten det!
Ej vill jag nämna mina sorger, hvilken kamp
mitt inre kämpat, innan hit jag kom, beredd
till uppror mot den, mig bland menskor kärast är.
Ett säger jag: nödvändighetens tvång har makt
att krossa mig, ej böja från det rätta af.
Till handling derför, medan tid oss ges ännu
Sen er omkring, i glesa hopar samlens I
till värn för denne, många knappt beväpnade;
kring drotten, kring Leiokritos, min fader, står
en tallös skara, bättre rustad, ordnad mer
och all sin makt och välfärd skådande i hans.
Besinnen nu, om dessa (hvad som ofelbart
skall ske) af Ajas' vapen känna Ajas' son
och samfäldt falla öfver honom, honom blott;
hur skall han kunna värja af sin ofärd då?
Förkrossas skall han hjelplöst, återvunnen knappt

åt lifvet nyss och af sin dödskamp mattad än.
Nej, sådant får ej hända, vexla måste han
sin vapenrustning, byta den mot min i dag
och vilseleda stormen.

FOLKET.

Samma ungdom ger
åt bådas drag en likhet, som förvillar lätt;
kanhända skall det lyckas.

LEONTES.

Sen, den hjelm, jag bär,
har karisk skärm, en dylik eger hans jämväl.
Om nu vi fälla dessa värn på pannan djupt,
hvem mäktar väl oss känna?

FOLKET.

Vist är detta råd,
så vist som ädelt; derför, konung, tag det an!

EURYSAKES.

Är det din mening?

FOLKET.

Varsamhetens likaså.

EURYSAKES.

Måhända; hören åter min! Är jag er kung
för att af spiran pröfva blott dess tyngd, men ej
dess fröjder? Skall jag vaka för ert land, för er,
och undanskjutas från min ädla lön, min rätt
att få beskatta faran främst, hvar fara fins?
Nej, min är bästa lotten. Skall jag vänta, tills
ej segerns ära är jungfrulig mer, men är
en annans älskarinna?

TEKMESSA.

Lyssna, lyssna, folk!
O ljufva stund, o bittra stund, o moders fröjd
och moders bäfvan, hvilka känslor likna er?
Jag darrar för din våda, barn, och tjusas dock
i djupa hjertat, då din unga själ förstår
att älska vådans ära. Följ då, följ din hog!
Dess ledning sviker icke.

FOLKET.

Drottning, hejda bör
du detta mod, ej egga det. Hans lif är vårt,
på hans beror vår välfärd.

TEKMESSA.

Han är Ajas' son.

EUBULOS.

O konung, stäng ditt öra ej för folkets röst!
Din store fader hörde ofta den och lät
sin starka vilja böjas som ett rör af den.
Du står ej ensam, faller också ensam ej;
nej, tusen, tusen stå och falla jämte dig;
så tänk på oss tillika!

EURYSAKES.

Hvad begären I,
hvad önsken I? Min vapenskrud, så är ert tal,
skall locka alla fiender mot mig, nå väl:
skall jag, för att ej krossas sjelf, förleda dem
att krossa denne? Har Leontes räddat mig
för att af mig till återskänk få död för lif?

LEONTES.

Just denna gåfva, konung, vore hvad du bäst
mig kunde ge. Säg, menar du, att lifvets lott,
mot dödens hållen, vore mig den kärare?
Af höge gudar manad, går jag pligtens väg
emot min fader; rosenströdd är banan ej.
Men om ett grand af tacksamhet du tror mig värd,
så neka mig det medel ej, som bäst förmår
ge följd åt hvad jag göra kan till ditt försvar!
Gif mig din rustning! Låt mig utan ändamål
ej offra, hvad jag offrar. Skall jag dö, nå väl,
förmena mig ej glädjen att få dö, se'n jag
i mon af mensklig svaghet uppfylt gudars bud.
Gif mig din rustning, konung!

TEKMESSA.

Ser du, ädelmod,
o son, fins äfven.

FOLKET.

Drottning, böj hans hog, att han
beviljar denne ynglings bön, så sant han vill
vårt bistånd röna. Hvad Leontes' kraft förmår,
det känna vi; din sons är än oss obekant.

EURYSAKES.

Ha, vill man hålla denne för den starkare,
så må han pröfva, må han ta det läge fritt,
der bäst hans kraft kan lysa. Jag skall veta, jag,

att finna faran, utan att den söker mig.
Ja, låt oss täfla! Följ, Leontes! Folk, ditt ord
skall efterkommas. Är jag nu dig obekant,
skall du mig lära känna. Märk dock först: din kung,
han lyder nu, men vill befalla nästa gång.

Femte akten.

Samma landskap som i föregående akt. Lätt skymning öfver nejden.

Första scenen.

TEKMESSA med sin LEDSVEN.

TEKMESSA.

Hur långt har solen hunnit nedom skogen re'n?
Säg mig, min ledsven, färgas skyn af purpur än?
Jag känner qvällens ljufva svalka kring min kind,
fast inga fläktar röras. Blir det natt en gång?

LEDSVENNEN.

Ännu är dagen vaken, fast med mattadt ljus.
O drottning, blod kan hinna spillas ymnigt än,
förr än dess färg ej skrämmer skådarns öga mer.

TEKMESSA.

Så skall då striden vara länge än. O Zeus!
Naturen lugnas, stormarna i dagens barm,
de somna förr än dagen; menskans stormar blott
försmå att hvila, trotsa vaksamt natten sjelf;
blott natten, sänd af döden, stillar allt.

LEDSVENNEN.

Var glad,
var icke sorgsen, drottning, mer! Må striden fritt
förlängas, segern följer ju de våra nu.

TEKMESSA.

Så tycks det, prisad vare Zeus!

LEDSVENNEN.

Långt närmare
begyntes kampen. Länge ljöd af vapenbrak
och stridsrop nejden, åsklikt först, se'n mattare,

tills allt försvann i fjärran, ljudlöst vitnande,
att fienden trängs undan mer och mer.

TEKMESSA.

Du såg
de båda unga furstarne, min son och den,
som blef hans vapenbroder, bägge smyckade
till strid i bytta skrudar. Säg mig, lyste de
förnimbart öfver mängden?

LEDSVENNEN.

Som på himlens hvalf
Orions tvenne stjernor.

TEKMESSA.

Och mellan dem,
de två, dem sjelfva, såg du ingen skilnad, barn?
Fans hos den ena eller andra ingenting,
som gaf ett företräde? Bar den ene ej
sitt hufvud högre, syntes han ej skönare
till skick och anlet, manlig mer och mera djerf,
bekräftande med blickens trots sin herskarbörd?
Hur var det, gosse?

LEDSVENNEN.

Drottning, fordrar du ett svar
som moder till den ene?

TEKMESSA.

Svaga hjerta, o,
hur genomskinligt och hur obevakadt bor
du ej i modersbarmen! Nej, min ledsven, nej!
Det svar, jag fordrar, vore sanning främst af allt.

LEDSVENNEN.

Då säger jag, att ingen fans, som kunnat se
hos någondera af de båda drottarne
i glans, i kraft, i ädelt skick en olikhet;
men som två örnar, kretsande kring fjällets topp,
så lika voro båda. Pansarskruden blott
och deras hjelmar, olikt prydda, skilde dem.

TEKMESSA.

Och anletsdragen?

LEDSVENNEN.

Något, innan skärmarna
från fastare tillspända hjelmar föllo ned
och sänkte öfver blick och panna skuggor djupt.

Men när det skett vid stridstrumpetens första ljud
och dager sedan föll på deras kinder blott
och ungdomsfriska läppar, då, då hade knappt
du sjelf, om dina ögons ljus du egt ännu,
på annat än på deras vapen skilt dem åt.

TEKMESSA.

Så lika voro båda?

LEDSVENNEN.

Ja, så undransvärdt.

TEKMESSA.

O du, som bär egiden på jungfrulig arm
med makt att skydda skaror eller krossa dem,
stridvana, segerskiftande gudinna, du!
förnim min bön, en moders denna gång dock ej;
jag vet, en sådan vore ju för obekant,
för ringa, för att finna väg till dig, till dig,
du otamdt höga, aldrig menskligt kufvade.
Nej, hvad jag beder, flödar ur en källa fram,
så ren, så obesmittad af hvad menskligt är,
som sprang den ur ditt sinne. Derför hör min bön!
Ur tacksamhetens helga källa flödar den.
Omhägna i den långa stridens vilda ras
vår hjelpare, den ädle, tappre ynglingen!
Sträck mild din sköld för honom, hvar en vingad pil,
ett uddhvasst spjut hans hjerta söker; spräng hvar hop,
som skockar sig fiendtlig, der hans bana går,
att han ej öfvermannas! Öka du hans kraft
att föra svärdet eldigt, mäktigt, segersällt,
tills, höljd af ära, ändtligt han det sänka får
för den, hvars makt han grundat! Den! Gudinna, tål
en suck jämväl för honom dock! Om ära ej,
om skydd ej vågar den dig be; om skonsamhet
bönfaller den allenast. Låt din vrede ej
för faderns misstag drabba hans förföljde son;
göm Ajas' brott i glömska; dårskap var dess rot,
en dårskap, stränga straffarinna, sänd af dig.
Tyst, ljud! O, har min arma suck, svårblidkade,
förtörnat dig? Hör, striden närmas åter, hör!

LEDSVENNEN.

Du irrar, herskarinna.

TEKMESSA.

Hör jag ej ett gny
ur fjärran åter, gosse, doft, men tydligt dock?

Athenes hämnd har vaknat, ve mig, arma, ve!
De våra vika, nalkas. Lyssna, hör hvad brus!

LEDSVENNEN.

Det är den sista vågens dödssuck blott, hvars ljud
oss når från uddens långt aflägsna yttre strand.
Haf tålamod och ansträng ej ditt öra så;
snart tystnar allt. Jag skönjer, vidt som blicken når,
hur vattnen börja spegla mer och mer och gå
till nattlig hvila.

TEKMESSA.

Lyssna, svärdshugg, vapenbrak,
fast dämpadt genom vida bygders mellanrum,
förnimbart dock!

LEDSVENNEN.

Du villas. Bortom dälden der
på höga fjällets hjessa satt i cedrarna
en flock af dufvor. Vet, en falk slog ned bland dem;
nu hör du deras vingslag.

TEKMESSA.

Är jag obekant
med dessa ljud, o gosse, dessa helsningar
från Ares, der sin blodbestänkta ban han går?
Hör jag dem första gången nu, för att lik dig
förvexla dem med vingslag af en dufvoflock?
O, under år och åter år af fejder satt
vid Simois' och Xanthos' stränder, dag från dag,
Tekmessa förr och såg och hörde striderna.
Som nu så har hon ofta bäfvat förr, som nu
hon skärpt sitt öra, längtande att spana ut
hvart vapenlyckans skifte, oblidt eller blidt.
Då var mig Ajas lärare i hörselns konst,
nu låter mig Eurysakes ej glömma den.

LEDSVENNEN.

Vid alla gudamakter — —

TEKMESSA.

Hvad bedyrar du?

LEDSVENNEN.

Jag tror, att din förnimmelse bekräftas.

TEKMESSA.

Väl!
När sköldar redan dåna högt mot spjut och svärd

och luften darrar för trumpetens kopparröst,
då börjar du att höra. Ack, den vreda mön
fördrog ej, att min tunga nämnde Ajas' namn;
nu skall hans son förkrossas.

LEDSVENNEN.

Långt, långt borta än
är striden, ädla drottning; långsamt närmar sig
dess dån och buller, hörbart knappt, fast du det hör.
Snart kan det fjärmas åter.

TEKMESSA.

Ser du ingenting,
syns ingen nalkas?

LEDSVENNEN.

Ingen kan jag varsebli.

TEKMESSA.

Det prasslar tydligt bortåt kampens håll, gif akt!
Jag börjar skönja stegen af en skyndande.
Hvem kommer?

LEDSVENNEN.

Underbara aning, ja, jag ser
på många båghålls afstånd mellan pinierna
en man, som hastar hitåt.

TEKMESSA.

Kan du skönja re'n
hans anletsdrag, om okänd eller känd han är?

LEDSVENNEN.

Ej än, det skymmer.

TEKMESSA.

Bär han vapen eller ej?

LEDSVENNEN.

Mig tycks, att i sin högra hand han bär ett svärd,
kanske en bila, något ser jag glänsa der.

TEKMESSA.

Oss lär han väl ej hota, hvem han vara må.
Är han ej redan nära?

LEDSVENNEN.

Ja, nu känner jag
på skick och gång vår Hyllos. Hitåt skyndar han.

TEKMESSA.

Med hvilket budskap? Arma barn, bemanna dig!
En glädjetidning bringar han visst ej, när han,

den djerfvaste bland djerfva, striden öfvergett.
Men hör, han nalkas. Hyllos, länka hit din gång,
kom, skynda, gosse!

Andra scenen.

DE FÖRRA. HYLLOS.

HYLLOS.

Drottning, jag har ilat hit
för din skull, skickad af din son.

TEKMESSA.

O, lefver han?

HYLLOS.

Väl, att jag här dig funnit.

TEKMESSA.

Svara, lefver han?

HYLLOS.

Helt visst var han ej fallen, när han sände mig.

TEKMESSA.

Välsignad vare allbeskyddarn Zeus och han,
som förr en trogen stridskamrat hos Ajas stod,
härbrytarn Ares. Hjerta, hör, Eurysakes
har nyss ännu på jorden andats, tänkt på mig!
Säg, var hans mod obrutet, var han utan sår,
stolt, stark och manlig? Svara, yngling, svara fort!

HYLLOS.

Osårad syntes sjelf han vara, fast hans skrud
var blodbestänkt från hjessan till sandalerna,
och manlig och befallande stod han för mig.

TEKMESSA.

Han sände dig med uppdrag; hvilka voro de?

HYLLOS.

Att föra dig från dessa stränder skyndsamt bort
till någon holme, någon ö vid kusten, der
mer gömd du kunde vara.

TEKMESSA.

Himmel, är då allt
förloradt?

HYLLOS.

Drottning, skynda, kom! Min båt är snart
i ordning att dig motta. Kanske hinner jag
tillbaka än till striden, innan allt är slut.

TEKMESSA.

Se ditåt, andas icke der Eurysakes?
Mitt lif är, der han lefver, annorstädes ej.
För, om du vill, mig närmare till honom; då
jag följer dig, men bort från honom, — trefaldt nej

HYLLOS.

Hvad står mig då att göra? Drottning, fruktansvädt
har lyckan vändt sig, nya stålbeväpnade,
stridsvana skaror strömma till Leiokritos,
och våra leder glesna. Låt mig rädda dig,
så länge tid oss unnas.

TEKMESSA.

Hvilket våld kan jag,
den arma, blinda qvinnan, ha att frukta för?
Men om så helgdförgäten och så skoningslös
en född af qvinna vore, att han såg min nöd
och ville den föröka, hvad förmådde han?
Den finge ej förstoras, om Eurysakes
i lifvet vore; om han dött, den kunde ej.

HYLLOS.

Är det ditt ord, ditt sista?

TEKMESSA.

Mitt beslut du hört.

HYLLOS.

Då skyndar jag tillbaka. Kampen närmar sig;
jag måste till de våra.

LEDSVENNEN.

Drottning, Hyllos' arm
syns blöda.

HYLLOS.

Blott en rispa af Timokles' spjut.
Han kastar det ej mera.

TEKMESSA.

Gå ej än, blif qvar,
låt mig förbinda såret först! min hand är van,
den varsnar mycket, fast den saknar ögats hjelp.

Min ledsven, fort till källan vid vår boning, du,
att hämta vatten.

HYLLOS.

Vatten! Ja, en kylig dryck
skall vederqvicka efter brännhet kamp och törst.
Jag dröjer några ögonblick.

TEKMESSA.

Räck mig din arm,
att jag den undersöka får. Emellertid
berätta du om striden; säg, hur visar sig
i den din unge konung?

HYLLOS.

Akta!

TEKMESSA.

Spjutets udd
har skurit djupt, en skadad åder blöder än;
en bindel blott att börja med, tills vatten fås. — —
Hur stred din konung?

HYLLOS.

Lejonväldigt, der han fick.

TEKMESSA.

Fick strida? Yngling, öfverflödigt måste väl
den lotten honom unnats.

HYLLOS.

Allt från första stund
bemärkte man, hur alla flydde, hvar han kom.
Sjelf drotten, sjelf Leiokritos, våldskonungen,
som, fastän åldrad, kämpade med ungdomseld,
vek för din son som för en pestsjuk, sökte strid
på annat håll och ropte åt de sina högt
att honom undfly.

TEKMESSA.

O, de bytta vapnens svek!
Än då Leontes, gosse?

HYLLOS.

Honom sökte man,
kring honom trängdes skarorna, stormhotande
som åskmoln kringom fjället.

TEKMESSA.

Och den ädle, han?

HYLLOS.

Stod stark, orubblig, värjande hvart anfall af,
tills strålen kom, som hjelpte skingra skyarna.

TEKMESSA.

Min son?

HYLLOS.

Just han.

TEKMESSA.

Han räddade sin räddare
i ädel vexling. Hvilket härligt bud du bär!

HYLLOS.

Så gjorde han, dock ej i ädel vexling blott,
men gäldande den andres offer tusenfaldt,
ty oupphörligt, hvarje gång han sprängt en hop
omkring Leontes och från honom skilts igen,
såg han den trogne vännen omges af en ny
och kom med hjelp å nyo Mera vaksamt har
ej konungsörnen, sväfvande kring rymderna,
sitt öga fäst på nästet, på de sinas bo,
än han på platsen, der hans vapenbroder stred.
Och sågs en fara hota, var han der, och sågs
den fjärmad åter, kretsade långt borta han.
Så fortfor striden.

TEKMESSA.

Fortfar den ej så ännu?

HYLLOS.

En öfvermäktig skara, förd af Rhaistes, kom
förstärkande vår fiende till sist. Då bröts
de våras tro på seger, och med tron på den
var deras motstånd brutet. Spridda, skingrade,
förföljas, öfverflyglas de och falla nu
på återvägen hitåt.

TEKMESSA.

Än Eurysakes?
Hvad gör han, och Leontes? Skynda, svara, säg!

HYLLOS.

De fäkta, drottning, icke skilda mer; de stå
bredvid hvarandra, sida invid sida, nu,
som man bland hungertärda vargar ser ett par
högvuxna fålar kämpa, värnande hvarann.
Blott långsamt ge de vika, sälja hvarje steg
för blod allenast

TEKMESSA.

Väjer än Leiokritos
den ene som tillförne?

HYLLOS.

Blott på afstånd syns
han öfvervaka striden, ständigt ropande
med ängslans stämma: »Akten, döden ej min son,
den andre endast, den i Ajas' vapenskrud!»

TEKMESSA.

Den arme, hvilken sällsam, djup förvillelse
omtöcknar ej hans sinne! Just sin fiende,
just den, hvars fall han önskar mest, beskyddar han
och vill förgöra honom, som han rädda vill.
Maktlysten må han vara, hjertlös är han ej,
det märks dock klart. Ett fadershjerta klappar än
inom hans barm, förlåter, bäfvar, älskar än.
O, den beklagansvärde!

HYLLOS.

Vill du egna mig
ännu din sista omsorg, är din ledsven här.

TEKMESSA.

Så släck din törst och räck mig vattenkärlet se'n
och armen äfven.

HYLLOS.

Hör, hvad rop, hvad vapenbrak,
hvad sorl re'n nära! Drottning, låt mig rädda dig!
Du vill det ej? Nå väl då, denna svala dryck
har styrkt mig, lifvat mina krafter underbart;
mitt sår är ringa, striden kallar mig, jag går.
(Går.)

Tredje scenen.

TEKMESSA med sin LEDSVEN.

TEKMESSA.

Ej än!

LEDSVENNEN.

Han är försvunnen.

TEKMESSA.

Djerfva ungdomsmod!
Zeus skydde honom, gudars skydd behöfves snart,

om ynglingen skall räddas; så allhärjande,
så närmad hotar faran.

LEDSVENNEN.

Ve, de synas re'n!

TEKMESSA.

Hvad ser du?

LEDSVENNEN.

Spridda hopar mellan skogens träd,
på kullarna, på bergen, drottning, öfverallt
förföljande, förföljda, i förvirrad fart.
Här kommer en.

Fjerde scenen.

DE FÖRRA. EN FLYENDE.

DEN FLYENDE.

O, hjelpen, hjelpen, rädden mig!
Hvar finner jag en tillflykt, en försvarare?
De våra skördas, falla. Sjelfva drottarne,
de två, som längst af alla stodo strömmen mot,
tätt till hvarandra slutna, äro sprängda nu
åt skilda håll och föras med dess vilda brus.
Förbi är allt.

TEKMESSA.

Feghjertade, bort med ditt skrän;
tag båt vid stranden, fräls ditt arma lif och tig!

LEDSVENNEN.

Den usle! Ha, han följer oförskämdt ditt råd.

TEKMESSA.

Vill du ej göra likaså?

LEDSVENNEN.

Nej, drottning, nej,
dig öfverger jag icke, minst i denna stund.

Femte scenen.

DE FÖRRA. RHAISTES flyende, upphinnes af LEONTES

LEONTES.

Förgäfves vill du undgå hämnden; se, mitt svärd
är öfver dig, du niding, gör din räkning kort!

RHAISTES.

Röst, anlet! O, hvad villa! Ser jag, furste, dig
min egen konungs ädle son? Förbarmande,
om du i verkligheten är, hvad du mig syns!
Jag kastar mig på jorden ned för dig i bön:
tag ej mitt lif, tag lösen! Se, mitt hus är rikt,
jag eger gods, klenoder, länderier, guld;
tag mycket eller litet, endast skona mig
och döda icke!

LEONTES.

Ödmjuk är du nu; du var
ej sådan, när du hetsade din skara nyss
mot mig och mina vänner.

RHAISTES.

Straffa ej ett fel,
som kom af min förvillelse, mitt misstag blott.
Hur kunde jag dig känna i den skrud, du bär?
I denna skymning för vår fiende, för den,
som hotade din faders välde, höll jag dig
och lydde blott min konungs vilja, då jag stred
Men se, jag kastar mina vapen bort och står
som obeväpnad, bedjande inför dig nu
och tigger dig om lifvet.

LEONTES.

Gå! För ädelt är
det svärd, jag bär, att straffa dig, gå vapenlös
och vitna om din nesa!

(Vänder sig bort.)

RHAISTES.

Dock, till återskänk
för lifvets gåfva, tag min gåfva, denna dolk!

LEONTES.

Giftfylda orm, du stungit mig; men lof ske Zeus,
än har jag kraft att hämnas!

(Stöter ned Rhaistes.)

RHAISTES
(döende).

O Erinnyer,
er, er är skulden, att mitt jern ej tog mer djupt.
Er var jag genom lifvet, blir i döden er.

(Dör.)

LEONTES
(sättande sig ned på en häll).

Mitt bröst är träffadt, skuggor skymma re'n min syn,
den långa nattens antåg tyst bebådande.

Nu, Dike, är ditt offer redt, förblöder snart
och hvilar qvalförlossadt på ditt altar se'n.
O ljufva fröjd af döden, när den kröner sist
en kamp, som för det rätta kämpats lifvet ut.
Hvad vore kungaspiran mig, hvad lifvets lust
af ungdom, kärlek, njutning mot min visshet nu,
att ingenting skall skilja mig från henne mer,
den gudahöga, som jag helgat lif och död!

TEKMESSA.

Jag hör din stämma, dyre, och jag känner den
och ropar ve och tusenfaldigt ve, när jag
af dina ord förnimmer, att du sårad är.
Kan intet till din räddning göras, kan jag ej
dig bistå?

LEONTES.

Fåfängt, drottning, bjuder du din hjelp.

TEKMESSA.

Försmå den blinda qvinnans omsorg ej, hon ser
med sina fingerspetsar och sitt hjerta än.
Kom, om du mäktar komma, eller kommer jag
till dig; säg, hur du önskar.

LEONTES.

Låt mig slumra hän
i stilla ro! Min lefnad var min sorg; min död,
den blir min glädje, låt mig ostörd ega den!
Men efter ödet vänligt unnat mig en vän
att anförtro min enda afskedshelsning åt,
så tag den nu och för den till Leiokritos!
Säg honom, att den sista suck, Leontes drog,
var egnad honom för hans faderskärleks skull.
Det skall den gamle trösta, ty jag känner djupt,
att han behöfver tröstas, då han hör mitt fall.
Säg honom ändtligt ytterst, att mitt hopp står fast
på vår förening åter, när i Hades' natt
ej kungamantelns skimmer bländar mer hans syn;
ty här var det ej hat, men pligt, som skilde oss.
Men stridens svallvåg brusar hit. Min sista kraft,
räck till att än den mota!

(Stiger svigtande upp och ställer sig stridsfärdig.)

Sjette scenen.

DE FÖRRA. LEIOKRITOS
(häftigt framrusande).

LEIOKRITOS.

Ha, en lycklig syn!
Har jag dig slutligt funnit, folkförledare?
(Hugger ned Leontes.)
Tag detta för min spira, som din fräcka hand
har velat från mig rycka. Se, så slute städs'
hvar oförvägen störare af landets fred!

TEKMESSA.

Ve, trefaldt, fyrfaldt ljude ve och klagan här!

LEIOKRITOS.

Så är det gjordt, och nu i glädje vänder jag
mig bort från denne, bort från blod och fasor, bort
från hat och vrede, främst till den, som segern gaf
och gaf mitt välde trygghet genom dennes fall.
Zeus, konung öfver konungar, allherskare,
tag mot den tack, jag egnar dig på böjda knän
och hör med blidhet åter, när för hägn och nåd
jag lofvar åt ditt altar hekatombers gärd.
Ett vet jag dock, ett offer, dig långt kärare
än feta stycken af förblödda hjordars kött,
det är ett bränneoffer då, när menskan, rörd
af dig till mildhet, bränner upp sitt hat, sin hämnd.
Det offret kan jag helga dig i denna stund.
Hitåt, mitt folk, er konung kallar, närmen er!
(Till folket, som samlas omkring honom.)
Sen! Den, som stod mitt välde efter, ligger der,
och ingen fruktan tvingar mig att strida mer;
så spriden er åt alla håll och ropen frid,
frid och försoning öfverallt, förlåtelse
åt dem, som felat, nåd och kärlek åt en hvar:
må intet blod mer flyta, blod har flutit nog!
Förkunnen det, förkunnen för Leontes främst,
hvar helst han träffas, att hans faders famn är tom
och väntar honom, skynden!
(Folket skingrar sig.)

TEKMESSA.

Olycksfödde man!
Är du i verkligheten den, du vara tycks,
Leiokritos, då tusen gånger ve dig, ve!

LEIOKRITOS.

Hvem är, som stör med verop djerft min segerfröjd?
Ha, är det du, osälla? Så jag kallar dig,
fast med ditt namn ej obekant, ty säkert är
du den Tekmessa, om hvars ankomst hit jag sport.

TEKMESSA.

Du gissat rätt, du blinda mål för Dikes hämnd.

LEIOKRITOS.

Blind är du sjelf, för gudars hämnd ett mål också.

TEKMESSA.

Ve och förtviflan öfver dig!

LEIOKRITOS.

Men nåd och frid
utöfver dig, du arma moder, om af nåd,
af frid du mer kan hugnas. O, din bitterhet
är mig ej svårförklarlig; låt den mildras dock!
Om ödet mig har tvungit att beröfva dig
din största fröjd i lifvet, så behjerta väl,
att tvång, ej vilja, vållade, hvad ondt dig skett.
Hvad dig kan återgäldas för din son, var viss,
det skall bli gäldadt; aktning, kärlek, vård och skydd
på denna ö, om hemvist här du välja vill.
Om du vill flytta hädan till ett annat land,
det vare fjärran eller nära, skall ett skepp
med vald besättning och med håfvors öfverflöd
ledsaga dig: allenast lägg din vrede ned;
den bränner djupt mitt sinne!

TEKMESSA.

Som hvart vänligt ord
af dig mitt sinne bränner. Ledsven, tag min hand
och för mig till den fallne!

LEIOKRITOS.

Räck din hand åt mig,
en lika villig ledsven, men dig värdare.

TEKMESSA
(böjande sig ned bredvid den fallne).

O dyra stängel, skördad i din ålders vår!

LEIOKRITOS.

Du ser en menskoplantas ofta skedda lott.

TEKMESSA.

Ack, snart skall den, som gjutit detta ädla blod,
förnimma, hvems han gjutit.

LEIOKRITOS.

Qvinna, hota ej!
Hot stärker ej den svaga, hennes makt är sorg.

TEKMESSA.

Min sorg, fast stor, är ringa mot hvad din skall bli.

LEIOKRITOS.

Din spåkonst skrämmer lika litet som ditt hot.

TEKMESSA

(lossande Leontes hjelm och upplyftande hans hufvud).

Se detta anlet och bekräfta, hvad jag spått!

LEIOKRITOS.

Leontes!

TEKMESSA.

Känner fadern ändtligt nu sin son?

LEIOKRITOS.

Leontes!

TEKMESSA.

Ja, det ädla offret nämndes så.

LEIOKRITOS.

Leontes! Har ohjelpligt gudars straff mig nått,
är allt förbi?

TEKMESSA.

Ditt skarpa jern har skurit djupt
och öppnat lifvets fängselboning: död är qvar.

LEIOKRITOS.

Död för mitt svärd, död! O, hur är ej menniskan
inför de höge, evige ett ringa ting;
i all sin storhets allvar knappt en lek för dem!
Så må hon akta deras vilja, icke sin;
ty handlar hon för egen skull, för deras ej,
skall, hvad hon gör, blott göra hennes undergång.
Död för mitt svärd! Så, gudar, var ert stränga råd.
Död, och hvad bittrast kännes, död med hat kanske
som lifvets sista känsla i sin barm mot den,
som tusen gånger velat ge sitt lif för hans!

TEKMESSA.

Nej, om din sorg kan mildras af ett trösteord,
så hör det: in i döden än han höll dig kär.

LEIOKRITOS.

Hvem gaf dig denna visshet?

TEKMESSA.

Han, hans sista suck,
hans sista helsning egnad dig, just när du kom.

LEIOKRITOS.

O dyra barnahjerta, fick du sådan lön?
Dock, fast din kärlek ökar tusenfaldt min skuld,
är den min tröst tillika. Så, Leontes, har
af dig i döden som i lifvet jag mitt allt.
O, att likväl jag kunnat mindre älska dig
och mera följt din maning, när så mången gång
för maktens falska skimmer du mig varnade!
Men höll jag väl för min skull kungaspiran kär?
Nej, blott för din; att kunna ge den dig i arf
betryggad, vördad, fruktad, derför stridde jag
mot dig, mot gudar, menskor, ja, emot mig sjelf.
Och nu, du mina drömmars kung på Salamis,
sof utan kungakrona, men dess sorger fri;
sof i de höge gudars hägn, hvars rätter du
på jorden hägnat! Jag får icke somna så.
Dock må jag tömma utan klagan denna kalk,
i visshet att den räckts mig af de himmelska,
för att ock jag bevitna skulle deras makt.
Ja, rördt af deras vilja blir det svåra lätt
och möjligt hvad omöjligt synts, det vitnar jag.

TEKMESSA.

Hör upp, vår fiende du varit, är det än;
dock sönderslita dina ord mitt innersta.

LEIOKRITOS.

Hvad, kallar du mig fiende? På jorden blott
bor fiendskap; jag tillhör icke jorden mer.
Min verld är lugn, är Hades, der Leontes bor.

Sjunde scenen.

DE FÖRRA. EN KRIGARE
(framstörtande).

KRIGAREN.

Jag ilat hit, i spåren följd af fienden.
Upp, konung, om ditt välde du försvara vill,
det hotas.

LEIOKRITOS.

Hotas? Maktlöst når mig nu allt hot.

KRIGAREN.

Nej. tro mitt ord och undra öfver stridens spel,
hur den för ringa orsak plötsligt vexla kan.
Du såg vår seger, tryggad syntes den. Nå väl,
vi förde fram ditt budskap till de kämpande,
vi ropte ut försoning, frid, förlåtelse
och nämnde, att ditt svärd re'n nått Eurysakes.
Då höjde den, vi hållit för Leontes, djerft
sin hjelm från pannan, straffande med anletsdrag
och ord för lögn vår sägen. Konung, om du sett
de dina då i denna stund! Ej höjdes mer
ett svärd, en lans; förstenad syntes en, som om
han sett en död upplefva; andra brusto ut
i klagan, tolkande sin aning, att din son
var den, som fallit, fallit för sin faders svärd.

LEIOKRITOS.

O, hårda sanning!

KRIGAREN.

Mängden, konung, drog sig bort
från tummelplatsen, yttrande med ohöljdt trots,
att för Leontes ensam, för hans herskarrätt,
de gått till striden.

LEIOKRITOS.

Som hans arme fader sjelf.

KRIGAREN.

Nu storma våra fiender, församlade,
förstärkta åter. Motstånd frestas knappast mer.
Hör, hör, de komma, nalkas! Skynda, rädda dig!

Åttonde scenen.

DE FÖRRA. EURYSAKES. EUBULOS.
HYLLOS med en trupp BEVÄPNADE.

EUBULOS.

Jag varsnar mannen.

HYLLOS.

Hitåt, konung; han är här!

EURYSAKES
(höjande sitt svärd öfver Leiokritos).

Dig har jag sökt. Nu vörda gudars straff och dö!

LEIOKRITOS
(slående svärdet ur hans hand).

Bort, yngling, rör ej den åt döden vigde, du!
För högre makter faller han, men ej för dig.
Se detta blod på spetsen af mitt blanka svärd,
det stammar från mitt hjerta, vill tillbaka dit.
Men du, tag hvad så afundsvärdt dig synes, tag
en konungs namn och välde! Hades' skuggor ha
ej större tomhet, endast större frid än de.
Jag sjelf, jag säger lifvets svek ett långt farväl.

(Kastar sig på sitt svärd och dör.)

EURYSAKES.

O moder, min är segern, gläds, jag herskar nu.

TEKMESSA.

Beherska då din stolta glädje främst och tänk
på segrarns pligter: saktmod, mildhet, tacksamhet!

EURYSAKES.

Rättvisa ock, lägg denna till! Välan, mitt kall
begynner jag med tacksamhet. Du döde, du,
min trogne vapenbroder, dig tillhör den främst,
näst alla höge gudar, som beskyddat mig.
O, att du lefde, att jag finge höja dig
i glans invid min sida, tills på Salamis
två tvillingsstjernor dyrkades som fästets två.
Men du är fallen, glänser snart i minnet blott.
Eubulos, Hyllos, trogne vänner, er förtror
jag nu hans lemning, bringen den i edert tjäll,
tills med en grafvård, stoltare än någon kungs,
jag får den hedra; vänten sjelfve se'n er lön!
Och äfven er, er andra alla, som för mig
ej skytt att möta döden, egnar jag min tack
och lofvar vedergällning. Svika skall jag ej,
dock välja andra medel, än tyrannen valt.
Ty icke vill jag plundra mina fiender,
att mina vänner rikta, som hans vana var.
Och nu, o moder, svara, är jag qvitt min skuld
af saktmod, mildhet, tacksamhet?

TEKMESSA.

Betalningen
du börjat blott, dock gläder denna början mig.

EURYSAKES.

En fordran än, rättvisan, återstår, och den
skall gäldas ock till sista skärf. Se hit, mitt folk,
här ligger den, som vållat blodsutgjutelsen
på denna ö, och vid hans sida den, som var
hans bundsförvandt i arghet. Männer, samlen er
och släpen båda, herskarn och hans tjenare,
högst upp på vilda Xuthosbergets kala topp.
När dit I hunnit, sliten deras skrudar af
och lemnen deras nakna kroppar skyddlöst qvar,
att luftens hungertärda gamar lättare
må finna dem och mätta sig med deras kött.

TEKMESSA.

Son, hvilken omild guddom gaf dig detta råd?

EURYSAKES.

Rättvisans heliga gudinna, Dike sjelf.

TEKMESSA.

Hon vill ej, att du kräfver sådan hämnd af den,
som gaf den ädlaste bland dina vänner lif.

FOLKET.

För sonens skull, o konung, skona nu hans far!

EURYSAKES.

Sin lön får sonen; fadern, han må få sitt straff.

TEKMESSA.

Du nämnde Dike; bjuder hon dig rycka djerft
från underjordens stränga makter deras rätt,
då du åt gamar, ej åt dem, den döde ger?

EURYSAKES.

Ej fattar jag, hur gudars rätt förnärmas kan
deraf, att denne utan graf blir gamars rof.

TEKMESSA.

Kortsynta barnatanke, hvad du irrar lätt!
Hvem tillhör väl den döde, den, som slutat af
sin räkning re'n med menskor, om ej gudarne?
Se blott mot qvällens skyar, lär dig lag af dem!
En stund de skimrat under fästet, nästa stund
ger fästet dem i stilla skurar åter bort
åt deras ursprung, jorden. Fattar bilden du?
Som de, så sändas ock ur Hades' dunkla djup
utaf dess gudar svaga töckenbilder upp
att gå en tid i dagens ljus med menskonamn.

Du ser dem skifta, stråla, mulna, sörja, le
i dag; kanske i morgon re'n är leken slut.
Men strängt tillbaka kräfva gudarne sitt lån,
och ve den menska, som dem djerfs förhålla det.
O, du mitt hjertas älskling, trotsa icke dem;
låt lätt min varning finna vägen till ditt bröst
och gif åt jorden denne! Bröt han ock, nå väl,
så bryt ej du!

FOLKET.

Hör, konung, hör din moders råd,
ty strafflöst vägrar ingen här den döde graf.

EURYSAKES.

Väl fruktar jag ej underjordens gudar, om
de himmelska jag vördar genom dennes straff;
dock, dyra öga, moder, vill jag lyda dig.
Slå bort din oro, jordas skall min fiende,
för din skull offerhedrad som en skattad vän.
Ej kan mitt sinne berga hatets natt, när ditt
deröfver outtömligt kastar solljus blott,
du hviloglömska källa af försonlighet!
Nej, redas skall Leiokritos en graf också
invid hans sons, min hätske oväns vid min väns,
och gömmas skall med båda ock i mullens djup,
hvad kämpar älska att i griften ega än,
den trogna vapenskruden: pansar, svärd och hjelm.
En vård, konstnärligt formad, skall jag ställa se'n
på faderns som på sonens graf, med bådas namn
och äreskrifter huggna in i marmorn djupt.
Men kommer se'n en obekant till denna ö,
ser dessa namn och frågar häpnande: »Var ej
den döde här er konungs bittre fiende?
Hvem har då, medan herskarn lefver än i glans,
djerfts för hans ögon resa denna minnessten?»
Då skall det svaras: »Ädle främling, undra ej!
Två makter gjort det, starkare än herskarn här:
ett sonligt hjertas kärlek och en moders bön.»

LITERÄRA UPPSATSER.

Fru Lenngren.

(1832.)

Denna författarinna, åt hvars stora skaldegåfva man önskade kunna skatta en gärd, var född Malmstedt, i Upsala år 1754, och genomlefde en period i svenska literaturen, då vitterheten var tronen lika nära som regenten sjelf och, fostrad af hans händer, uppgrodde med en friskhet och en liflighet, som under ingen annan tid, icke en gång under den literärt revolutionära vid det andra decennium af detta sekel, röjts hos den samma. Kellgren och Leopold utvecklade då den poetiska förmåga, som hos deras samtida beredde dem anseendet af den svenska skaldekonstens jättar; Oxenstjerna, Creutz, Gyllenborg, Lidner m. fl. dels hedrade, dels förvärfvade genom sina sånger namn, som öfverlefva dem, och Franzén och Bellman, utan likar båda, stämde då toner, dem ingen tid skall finna öfverträffade. Med många af dessa snillen var fru Lenngren ej blott umgängesvis bekant, utan äfven förenad genom banden af vänskap och den innerligaste aktning. Om man vid ett och annat blad af hennes skrifter upptäcker och kan klaga öfver ett menligt inflytande på hennes talang af åsigter, som voro tidens och som genom detta umgänge fingo väg till henne, så är man ur en annan synpunkt förpligtad att erkänna, att den gedigenhet, klarhet och hållning, som karakterisera hennes kompositioner, icke blott i allmänhet, utan öfverallt, och ega en så ädel del i deras skönhet, utbildats till mognad just genom åsigter, inhämtade medelst samma umgänge från samma tid. Ty onekligt är, att till konstandens hufvudsakliga fordran då hörde en säkert beräknad plan, korrekthet i teckningen och en bestämdhet i tanken, som lika litet tålde en abstraktionssats, hvars sanning eller osanning af något enda moln i framställningen skymdes, som någon inbillningen mutande bild, utan egenskapen att kunna uthärda förståndets skarpt logiska pröfning. Häri eger emellan denna och den gamla klassiska tidens ande en stor likhet rum; den härstammade

Dessa uppsatser offentliggjordes först i »Helsingfors' Morgonblad» 1832—37.

också från Frankrike, der väckt af skalder, som bildat sig efter forntidens mönster.

I allmänhet kan man säga, att hvarje skola i konst, så snart dess ton af samtiden uppfattas såsom uteslutande sann och ädel, är en farlig klippa för en uppgående konstnärs-talang. Endast geniet i ordets högsta bemärkelse mäktar bryta sig väg förbi den. Det oberoende af en sådan skolas didaktiskt stela manér, hvilket i fru Lenngrens dikter visar sig i öfvervägande grad, vitnar derför om författarinnans stora naturliga anlag, och det så mycket mer, som hon med begreppet var bunden vid de antagna och allmänt hyllade formerna och blott genom sitt konstsinnes högre drift gick utom de samma.

Då man, såsom nu är fallet, måste egna det största loford åt en qvinnas literära förmåga, kan man taga för afgjordt, att man mötes åtminstone af två slags fördomar, hvilka, ehuru visserligen icke allmänna, dock äro rådande hos ganska många män. Den ena af dessa fördomar hotar närmast den berömmande, den andra åter författarinnan sjelf. Den ena tillhör dem, som tro, att författare-talangen i sin sanna och höga bemärkelse är ensamt männens tillhörighet, och följaktligen måste anse hvarje högre loford åt en qvinna skeft och omotiveradt; den andra är deras, som i sin föreställning nedsätta en författarinna i afseende å qvinligt värde, i den mon de erkänna hennes öfverlägsenhet som geni. Bägge dessa åsigter äro foster än af en ensidig erfarenhet, än af förhastade omdömen. Vi tvifla ej, att det rent vetenskapliga är främmande för qvinnans väsen, som klarligen ligger känslan och instinkten i högre mening närmare än abstraktionen. Ty näppeligen lär man ega bevis på, att qvinnan egt något af ett rent abstrakt vetande, det hon icke eröfrat på mannens område, med uppoffrande till fullt motsvarande värde af några sitt väsendes egna, medfödda fördelar. Dock, helt olika är hennes förhållande till konst. Hon behöfver ej utom sin krets söka medel till skapelser af skönhet; om hon blott sjelf med sin egen verldsuppfattning idealiskt öfvergår i ett konstverk, bär också detta redan stämpeln af ideal.

Lättare än mannen, hvars medfödda känsla för oberoende ofta nog kan hålla honom skild från sanktionerade skolor i skön konst och ge honom åtminstone ett sken af originalitet, snärjes qvinnan af dylika; och deri ligger kanhända orsaken till, att så få författarinnor ens synas originela. Men i hvarje konstprodukt, der de icke äro originela, röja de en brist på qvinlighet, i det att de visa sig der hafva sträfvat att genom begrepp blott fängsla vid sitt verk skönheter, som icke varit inneburna hos dem och ur deras egen natur sjelfmant öfvergått i form. Den hos männen

icke ovanliga bäfvan för vittra fruntimmer lär väl af det nyss anförda till en del kunna förklaras. De älska att studera qvinnan, och hvarje, äfven den minsta yttring af hennes egendomliga karakter är för deras reflexioner ett lika så lockande som outgrundligt ämne; men de sky att af henne emottaga uttänkta lärdomar, rundade begrepp eller konstiga definitioner, emedan de i dem ändå aldrig kunna upptäcka och erkänna samma skönhet och höga betydelse, som hennes natur allena i sin renhet för dem uppenbarar. Nu förfaller oftast, och man kan säga alltid, en konstnär i en blott och bar didaktik genom begrepp, om han ej eger det snille och den sanna originalitet, som förmår fängsla idéer i hans produktioner: är derför qvinnan icke så lottad, blir hon nödvändigt didaktisk och ledes in på ett fält, der hon minst är hemmastadd och mest vanställes. Är hon åter ett verkligt geni, så går hon aldrig utom sitt område och är äfven under sin högsta flygt ännu qvinna. Och i detta fall måste hon väl ega anspråk på vår innerligaste och mest oinskränkta hyllning.

Men vi komma tillbaka till fru Lenngren. De skrifter, hon efterlemnat, har hon kallat Skaldeförsök, ehuru alla i tekniskt afseende äro mästerstycken och de flesta, som poetiska skapelsre betraktade, äro oupphinneliga i sitt slag. De äro till sin karakter af många arter. Man träffar ibland dem några, som äro nästan didaktiska, i den mening vi tagit detta ord här förut. Dessa måste man skrifva på den tids räkning, i hvilken hon lefde; ty de äro främmande för hennes egen naturliga fallenhet. De af hennes stycken, som renast återgifva författarinnans grundton, äro af ett naturmålande eller satiriskt lynne. Alla dessa äro utmärkta af en lefvande sanning och en naivetet, spelande och oskyldig som naturens egen. Så nära till hvarandra gränsande dessa båda skaldeslag än äro, och så svårt det är att emellan dem uppdraga en bestämd skiljelinie, der de nalkas hvarandra, hafva de dock, sådana de framstå i fru Lenngrens dikter, nog mycken inbördes olikhet, för att kunna särskildt betraktas och bedömmas.

Till hennes skarpast markerade satiriska sånger höra t. ex. följande: Det högt förnäma äkta paret, Toaletten, Porträtterna, Kontrasten, der en vissnande ålderdoms och en andryg skröplighets fåfänga målas, Ålderdomströsten, en aga för den moderliga klemigheten, och Hans Nåds morgonsömn, en framställning af det slags praktlif, som har för sin glans att tacka andras obetalda svett och mödor. Dessa äro alla ganska skarpa och bjärta; men de tyckas vara det utan författarinnans förvållande. Ty så otvunget och naturligt framträda i dem dårskapen och flärden, att de icke synas vara uppsökta, utan fastmer hafva sjelfmant infunnit sig. Man har liknat fru Lenngrens pen-

sel vid Hogarths, och likheten eger, hvad dessa satirer beträffar, till den grad rum, att flere af dem i vissa drag kunde tjena som förklaringar på några hans taflor. Man skall dock finna, att det verkligt sårande, som ofta ligger i Hogarths stycken, är merendels i fru Lenngrens nästan bortjollradt af hennes qvinligt lekande anda. Så mycket än dessa satirer vitna om författarinnans snille, är det dock icke vår mening att framställa dem isolerade såsom produkter af hennes förmåga i dess högsta flygt och älskvärdaste stämning. Visserligen är löjet, äfven det bitande, rent qvinligt, men det beundras mer än älskas, hos hvem helst det finnes, om det ensamt är det rådande. Röjer sig åter derjämte en inre godhet, full af glädje och lefnadslust, så förhöjes blott denna godhets intresse genom det satiriska, medan detta försonas och förklaras af det blidare lynnet. Sålunda få fru Lenngrens satirer sin mest intagande betydelse genom den omedelbara öfverensstämmelse, i hvilken de stå till hennes mildare kompositioner. Man skulle kanske icke så klart se och igenkänna den oskyldiga ande, som gömmer sig i de förra, om man ej i de senare fått göra dess närmaste bekantskap.

De mest tjusande af hennes stycken gå idyllen nära; ett och annat är en verklig idyll. Då hon i sina satirer låter svagheten i menniskonaturen framstå såsom svaghet med dess ömkliga, löjliga, ibland brottsliga resultater, så målar hon åter i sina idylliska stycken en svaghet, som genom sin inneboende treflighet, frid och oskuld är idealisk. Man tycker sig å ena sidan genomse och mäta dessa bilders alla små önskningar, hela deras lif, och följaktligen stå högt öfver dem; men de äro tillika så skönt adlade, också i det obetydliga, att man å den andra måste tveka, om ett intressantare uttryck af ren menskligbet, än det de visa, kan finnas. Författarinnan tyckes liksom skämta öfver deras böjelser, deras bestyr; men detta skämt förgudar dem tillika. Den glada festen, ett stycke, som utgör, så att säga, en andenyckel till alla de öfriga, till fru Lenngrens hela författarelif, visar klarast, hvad vi med det nyss anförda menat. Af dylik art, ehuru mindre markerad, är äfven den naivt hänförande idyllen, som hon kallat Eklog. Grefvinnans besök, som i friskhet och objektiv sanning fullkomligen liknar dessa förenämnda stycken, utgör redan på visst sätt en öfvergång till satirerna. Det är ett beundransvärdt fenomen i hennes dikter, att sålunda själen af hennes talang, klart uppenbarad i ett stycke, derifrån strömmar ut genom omärkliga öfvergångar till alla de öfriga, så att det hela får likhet med en fulländad organisk skapelse af skönhet och lif, hvars högsta betydelse ligger så väl yppad i och för sig sjelf som utgrenad till och afspeglad i en hel mångfald af skiftande partier.

Den sats, att konstnärn sjelf röjes i sina verk, kan till hela sitt innehåll ledas ur fru Lenngrens poetiska samling. Den, som genomläst hennes skrifter och ej fått en klar bild af henne sjelf med hela hennes rikedom, skönhet och qvinliga godhet, har visst icke haft sinnet öppet för att sentera deras betydelse och värde. Författarinnans samtida vänner, som hade den lyckan att se ej blott hennes sånger, men äfven henne sjelf, omtala med beundran den harmoni, som rådde mellan uttrycket af hennes person i alla dess nyanser, och det uttryck, hennes skaldestycken bära. Hos henne, säga de, fans icke ett enda drag, som hade med anspråk röjt den vittra författarinnan, icke en tanke, som skulle med stolthet eller saknad sett ned på den skenbart inskränkta verld, inom hvilken hon som qvinna var stängd, och velat öfverspringa dess gränser. — Enkel, blygsam och i hög grad huslig, men derjämte glad, lekande och qvick, skall hon ej mindre sjelf trifts i den krets, naturen för hennes kön utstakat, än inom den samma spridt trefnad, frid och glädje. Sådan skildras hon af dem, som sett henne; och hvem återfinner ej henne med samma egenskaper och ännu närmare, ännu mer förklarad i hennes härliga dikter? Med den djupaste blick i menniskohjertat och i lifvets förhållanden, tyckes hon vara ett barn allenast, för hvars spelande hog försynen öppnat verlden som ett dockskåp. Så menlöst leder hon och delar sina lekverks fröjder och sorger, så menlöst agar hon å en annan sida, att man hos henne ännu ville igenkänna den jollrande flickan, som än öm, än sträng leker med sina beskedliga och obeskedliga dockor. Detta gäller om anden af hennes poesi, och ännu är ej mer än ett flyktigt ord nämndt om formen, om den sammas tekniska fulländning. Så nära förenade än ande och form äro, och så mycket de ömsesidigt bidraga att förhöja hvarandras intresse, så kan dock en hög grad af inre skönhet iklädas ett mindre intagande yttre; lika som en ädel själ kan ega rum i en icke vällottad kropp. Man måste likväl härvid noggrant iakttaga, att till en idealisk skönhet bådas harmonierande skönhet betingas. Det är svårt att säga, om fru Lenngrens produktioner tjusa mer genom den ena eller den andra af dessa båda delar; så samfödda tyckas i dem idéen och dess iklädnad vara. Hennes stycken likna i detta afseende de talande anleten, der hvarje tanke och känsla ögonblickligt afspeglas i naiva, lefvande drag. Hennes sånger ega intet af denna klangfulla, en yttre sinlighet fångande diktion, som förskaffat några senare författares så kallade praktvers popularitet; men de äro dock i hög grad melodiska. Hvarje ord af henne smyger sig till den mening, som skall uttryckas, med en ledighet, egentlighet och mjukhet, som gör det på en gång harmoniskt med den stämning, i hvilken läsaren är försatt, och helt och hållet

oersättligt af hvarje annat. Enkelheten i hennes språk är i följd häraf så stor, att en hvar, som icke pröfvat sin förmåga, kunde tycka sig och hvarje annan böra vara i stånd att skrifva något dylikt; så vida det ju alltid borde falla sig så och icke annorlunda.

De minst vackra af fru Lenngrens stycken äro skrifna i ballad- och romans-tonen. Lyckligtvis äro dessa ganska få och hade utan saknad kunnat vara uteslutna ur samlingen af hennes verser. Detta anmärkes icke för att afpruta något på den hyllning, som vi i det föregående uttalat, en hyllning, som dock visserligen icke upphinner den förtjenst, åt hvilken den egnas, utan blott för att förebygga en möjlig beskyllning för blindhet i afseende å författarinnans svagare sidor och följaktligen för ett vrångt och omotiveradt omdöme äfven öfver hennes skönheter. Skulle vår förmåga att uttrycka föreställningar motsvarat vår uppfattning af fru Lenngrens alla företräden, så hade otvifvelaktigt berömmet, långt ifrån att minskas, blifvit både klarare och vidsträcktare. Ty med allt skattande åt dagens opinion, vågar man både hysa och yttra den öfvertygelse, att åt fru Lenngren i en framtid skall tilldömmas en rang bland svenska författare vida öfver den, hon nu i allmänna tonen komparativt innehar. Det är åtminstone säkert, att svenska literaturen icke kan uppvisa någon så verkligt originel och poetisk natur som hon, om man undantager de båda oefterhärmliga genierna Franzén och Bellman. Och då skönheter, som äro foster af sin tid och blott af den förstås, med årens och kulturens vexling vissna och förskjutas, qvarblifva i oförvanskelig ungdom dessa ur naturens djup framsprungna skapelser, som tyckas födda för ingen tid och för all tid, och hyllas med så mycket oinskränktare dyrkan, ju flere efemera koryféers fall de öfverlefvat.

Recensioner.

---

1. Freja, poetisk kalender för år 1833, af C. Dahlgren.

(1832.)

För hvar och en, som med ringaste uppmärksamhet följt den svenska literaturen, är herr Dahlgrens författareförmåga känd, likasom det stora uppseende, den väckt och underhållit, och det ofantliga beröm, den skördat. De flesta svenska tidningsblad hylla honom, och hans lof har genom dem förbredt sig äfven utomlands.

Det skall derför säkert förefalla mången besynnerligt, ja, i hög grad förmätet, att jag tager mig friheten vilja genom några nummer af tidningen spela herr Dahlgren och fortfara i min rol, tills jag tycker mig tillräckligen hafva tröttat både mig sjelf och andra. Jag vill dock söka vara så modest i mina anspråk som möjligt och betingar mig ingen större teater-personal än en enda medhjelpare, som blott en enda gång behöfver öppna sin mun för en sång till mig och för resten får vara stum och färdas hvart han behagar. — Herr Dahlgren uppträder.

Värdaste läsare, eller högtärade läsare, eller gunstige läsare (jag vet ej, hvilketdera epitet jag rättvisligen bör nytja), min ypperlige vän och säkre befordrare! Nu är jag i en fördömd knipa. Som du vet (och hvad vet icke du?), var min 1833 års Freja redan 1831 om julen färdig och har vandrat ut bland allmänheten i högröd kjol med svart garnering, med namn och karakter tryckta på framstycket, på bakstycket åter det ringa priset af 1 rdr 16 sk. b:co. Så långt hade jag kommit och trodde mig ännu kunna hinna ett år till före min tid, det är, genast derpå utgifva Freja för år 1834. Men så när är min spekulation i putten råkad, och om icke Vår Herre eller du, upplyste gynnare, hjelper mig till rätta, torde jag snart komma i klassen af dessa nål- och sylhjeltar, för hvilka klockan är gjord, och lik den stora mängden af genier få följa med min tid. Du frågar om orsaken till denna min förlägenhet, och jag svarar: *Nemo saltat sobrius, d. ä. i fri öfversättning: ingen saltar nykter på sillsallat:* d. ä. ingen skrifver en roman utan personer. Ja, så rasande står det nu till, att, om ej du vill ställa dig till min disposition och för samma ändamål värfva en hop till af både herrar och damer, jag sannerligen ej vet, hvad jag skall företaga. Posito, jag skulle kuppa af Stockholms-Posten den gamle farbror Mårten och be herr Nicander skaffa mig Hobyflickan, ehuru den slynan ej vore legd för 16 skillingar, och se'n söka mig en älskare bland gardeskarlarne, eller hvar jag kunde få honom. Du torde invända: men hvarför icke bruka de personer, som ni förut skaffat er; det tyckes ju ingen brist hafva varit på folk i edra romaner förut? Hvar är *Nahum Fredrik,* hvar är *Liljeconvaljenstolpe, H. E. grefve Husgafvel* &c.? — Ack, käre läsare, jag har ju länge sedan sagt, att de äro engagerade vid herr Wildners ballett allesammans, emedan jag ej kunde uppehålla dem längre, och hvad de personer beträffar, som florerade med 1833 års Freja, stå sakerna ännu värre. Majoren har förspelat icke blott sina riddarerustningar och de frackar, han vann af sina kära gäster, fänrikarne, utan, o tempora, o mores! sina kläder, rubb och stubb. Jag kan väl ej, med permission sagdt, framdraga honom naken heller inför ett

upplyst publikum. Hvad angår ryttmästaren, påstå en del, att han blifvit bysatt för en öfverdrifven gästfrihet; andra, att han ätit i hjäl sig med kalkonstek; andra, att han dött af chagrin öfver, att han ej fick 24 sk. stycket för alla 15 hundvalparna, som för de 6 han sålde åt militärerna, utan måste dränka dem; andra och de trovärdigaste påstå, att han drunknat i smuts, der han gick och stod. Brukspatronen har supit i hjäl sig, länsmannen har för andra gången fastnat med händerna mellan plankspolarna och vet, som förut, ej att vända om händerna för att slippa fri. Sekteren har jag låtit ligga ogill, och de änglalika fröknarna, i hvilkas blickar hela himlar af kärlek och oskuld lågo, och som framför alla passat att kurtisera igenom en roman till, ville gifta sig, som läsaren vet, andra gången de sågo fänrikarne, ropade någon timme derefter: Förena oss! och stängde sig se'n in med sina herdar i lusthuset, der de nu släppa ingen hvarken in eller ut, om pocker vore lös. Hade det varit en, som älskat en, så hade blygseln troligtvis hindrat henne att vara så snabb; men de voro nu tre, som gingo till tre, och det förändrar nu saken, som jag på något ställe tillförene klarligen bevisat med exempel af Adam, Eva och ormen. Den lilla nätta ryttmästerskan, som läsaren mins af sandspår-historien, var i öfrigt uppenbarligen en nolla och har sedermera ej ändrat lynne. Jag mins ej, om vi ha flere qvar än gårdsfogden, och denne sitter för närvarande i en ganska kinkig klämma; han är nämligen arresterad för spanmålslasset, som han stal, och väntar med det första sina 40 par på ryggen. Sic itur ad astra, så bär det raka vägen till fanders! En Freja för år 1834 skall jag ha ut nu, och jag vet ej, hvar jag skall taga folk. Läsaren behagade tillåta mig en liten digression. En bland de yppersta och första regler, en auktor har att iakttaga och vända sig till godo, är att aldrig låta bli att skrifva. Vill han författa vers, och det ej längre bär sig på samma meter, så må han hoppa i en annan, brister den, i en tredje o. s. v., till dess han kan draga fram i nödfall med den nordiska ragouten på prosa, hvarpå jag här vill lemna ett exempel bland sinom tusende: »*Nu mer jag ej dväljes bland gudar der uppe; jag föll, vet ej huru, hit ned från min höjd. Nu bor i mitt sinne en längtan, en trängtan, som jämt visar uppåt &:c.*» Sönderhackar man nu tillbörligen klumpen, så blir af prosan en passabel poetisk anrättning, som kan serveras i hvilken kalender som helst. Se bara på!

— — — — — —
Till dess kan han draga
fram, i nödfall,
med den nordiska

ragouten på prosa,
hvarpå jag här vill
lemna ett exempel,
bland sinom tusende:

Nu mer jag ej dväljes
bland gudar der uppe,
jag föll, vet ej huru,
hit ned från min höjd.

Nu bor i mitt sinne
en längtan, en trängtan,
som jämt visar uppåt &c.

Citatet är ur en kalender, som dock är en bland de drägligaste. Denna rättighet att göra vers, huru man vill, utgör just poeternas Habeas corpus-akt och kallas i deras konstitution: licentia poetica. Sammaledes, om man vill skrifva prosa, en roman eller dylikt, och har hvarken koncepter eller personer, så kan ingen neka en att göra digressioner, dylika som denna, ty rättigheten ligger grundad i licentia prosaica, prosatörernas magna charta. »Men jag pratar bort både tid och papper. Dessa onödiga rader kosta läsaren kanske en bancoskilling.»

Värdaste läsare, hvar var det vi voro sist? Jo, vid folkbristen. Denna borde dock hushållningssällskapen eller akademien för de fria konsterna kunna afhjelpa. Tyst! Ett förträffligt projekt faller mig i hufvudet. Kunde jag blott få hit *krukhoppan* ifrån min 1833 års Freja, så skulle väl min förlägenhet snart vara häfven. Jag tviflar ej på, att ju menniskor ännu vore färdiga att hoppa i den, liksom den sköna fröken var, som jag omtalte; ty alldenstund hon for af dit utan orsak och genast, så måste väl äfven nu inga orsaker behöfvas för att åstadkomma följder, der denna kruka är. Den förträffliga passoppen kunde på detta sätt få en hel laddning diverse personer och komma i sporrsträck med hela frakten till mig. Sapperment! På bordet vid min dörr står ju en kruka med vatten. Jag kunde ju se bedröfvad ut som gossen i min saga, kanske krukan började tala till mig, såsom hans gjorde. Se så! Nu ser jag hängfärdigt sorglig ut. — —

Krukan.

Hvarför gråter du, min lilla vän?

O, här måste jag ju lida brist på all ting och är ej i stånd ens att få hit farbror Mårten för min 1834 års Freja.

Krukan.

Det skall jag nog afhjelpa.

Se man på! *Det var f—n, sad' Filén.* Jag ville knappt tro, att något sådant vore möjligt. Men hör jag ej hennes steg i trapporna redan? Hon kommer tillbaka.

Farbror Mårten.

Uff, uff! Den förbannade krukan. Bäst jag stiger in i henne och vet af ingenting, börjar hon skala af, så att jag fått mig en andtäppa på halsen af skumpningen. Uff, uff! ödmjuka tjenare! —

Sitt ner, min herre; jag hinner för närvarande ej med er; jag måste se ängslig ut

Krukan.

Hvarför ser du så bedröfvad ut?

Jag har ju för litet folk till min roman.

Krukan.

Det skall jag nog skaffa råd för.

Godt, godt! Hon flyger af, så att man knappast ser skymten af henne. — Nu, min herre, hvad säger ni derom? Jag har tänkt bruka er i min Freja?

Farbror Mårten.

Himmelen förskone! Jag är ju en visa i hvar mans mun förut redan, ända sedan Stockholms-Posten fick mig i klorna. Jag var dock hos honom en ärlig rofgubbe blott; men Gud vet, hvad ni vill göra af mig, en försupen Mollberg, en fosforist, en utspelad major, en dåre, en tjuf! — — Himmelen bevare mig, uff, uff!

Menniskan vet ej sina tillkommande öden, och det är bäst att finna sig i dem, så de glada som de bittra. Men hvad hör jag för ett skrål i trapporna? Krukan är här.

Röster utanför dörren.

Låt bli mig, låt bli mig, herre; är ni galen? Rif mig inte! Kyss mig inte! — — —

Kors, ett helt älskande sällskap! Hvarifrån har jag äran emottaga er, mina damer?

Damerna.

Skola vi svara poetiskt eller prosaiskt?

Svaren på ren prosa, ty jag har ej tid att höra vidlyftiga explikationer.

Damerna.

Från spinnhuset. — Vi hoppade in i den der fördömda krukan, och vips flög hon af öfver staket och stängslen och skyndade hit.

Hvad har jag då att tacka för lyckan af herrarnes bekantskap?

Herrarne.

Vi sågo sällskapet i krukan och hoppade in med. —

Men hvad är det för ett upptåg att så der ligga på knä, hela raden? Kunnen I då icke vänta, tills romanen börjas? Hvad menen I damerna skola säga om en sådan djerfhet? I första ögonblicket! Utan att hafva sett hvarandra förut! —

Gunstige läsare, blif ej förskräckt. Jag lofvar vid min auktorliga ära, att här allt skall gå anständigt och skickligt till. Jag svär till och med att låta hvar och en af dessa sex herrar dö af en hopplös och obesvarad kärlek. Naturenligheten fordrar det ovilkorligt. Ty då jag i min förra Freja lät tre de allra sötaste fröknar, dem jag både ville och borde måla såsom bildade, täcka och oskyldiga, mötas för första gången af tre unga fänrikar vid återkomsten från ett bad och på fläcken besvara deras knäfall med en kärleksförklaring och sedermera ganska noga akta, att foglarna ej skulle undslippa dem; så kom det deraf, att de voro tre. Tre skulle naturligtvis, såsom jag förr förklarat, vara vida lättfärdigare än en; derför gick det, som det gick; men förhållandet blir åter helt annat nu; ty älskarinnorna i 1834 års Freja äro sex. Hvad en i tidens längd möjligen kunde bevekas till, tre åter genast vilja, det vill, när de äro sex, i evighet ingen. På denna djupa naturfilosofi hvilar nu hela knuten och upplösningen i 1834 års Freja, som du skall få se. Derför tålamod, och alldeles ingen solfjäder fram! Men nu får jag lof att bli ängslig igen. — —

Krukan.

Hvad går åt dig, arma poet?

Jag eger ju inga tankar för min roman.

Krukan.

Det skall jag nog afhjelpa, ehuru det kan dröja någon timma, ty det är lång väg till Danviken.

Nu är jag riktigt otålig, läsaren likaledes, gissar jag. O, att den långa, stygga, tråkiga timmen vore sin väg! Skola vi

lägga patience tillsammans? Jag förmår hvarken äta, dricka eller sofva af idel väntan. Nå, fröjde själen, timmen är förbi. Krukan hörs redan pusta vid dörren; nu träder hon in, svettig, uppblåst och blodröd af strapatseringen. Välkommen, välkommen, min ödmjukaste tjenare! Kors, en hel skeppsladdning med tankar, inlagda i flaskor, buteljer, askar, dosor, strutar och konvoluter med bladguld omkring, som ryttmästarens skrapade näsa. Låt oss examinera en och annan. Du, min vän, hvad har du på etiketten? *Korpen är hvit.* En humoristisk baddare! Ypperligt! Än du då? *Surr surreri surr.* Tanken är målande. Ett jäsande mjöd, en surrande bisvärm, en murrande katt, ett pokulerande sällskap — allt uttryckes genom denna enda tanke. Låt oss gå vidare; hvad har du? *Tirliti, tirliti, tralala, tralala, hej hoppsan och hejsan hurra.* Den och den! Jag kan ju få ett helt skaldestycke af dessa enda tankar. — Nå, hvad säger du då, lilla bytinge, som lagt dig allra högst der? Har du någon etikett qvar? Hvad pocker! *Jag är Dahlgren.* — Du är hin heller! Den är mig en munter gök den, det måste jag säga! Vidare i texten. Hvad säger du der? *Sum sum dinglidang! Brum brum dinglidang! Hu, hi, plingliplang! Lu, lu, li, dingdang!* Det der är ju min egen vind! En skamlös stöld ur mina år 1828 utgifna ungdomsskrifter, senare delen, pag. 100, nederst på sidan. Kratsch! Så gör man med slika kompilationer. — Vidare, du då? *Stockholms-Posten är dum.* Godt! Det kan sägas om, fast jag sagt det en gång förut. Det är ett ord, som publiken hör gerna i dessa tider.

Men nu får jag lof att göra ett litet öfverslag, för att se åt, hvad jag kan ha af förra besparingar att vinka på vid förefallande behof. Pro primo har jag af gammalt i mina 1828 års ungdomsskrifter ett st. *bingbinglibing*, ett d:o *dingliding*, båda på sidan 101; ej mindre har jag på sid. 165, i förra delen, att tillgripa böljor, som låta *tralala;* ditto på ditto ekon, som svara *tralala;* d:o på samma sida en vind, passande för vikar särskildt, som uttrycker sig: *vyss vyss, tripp tripp;* så har jag ett troll derstädes, pag. 102, som jag kan vid behof få att låta *rasch rasch, scha scha*, och *pollola;* åtminstone vägrade det ej på besagda ställe att ge dessa ljudliga tankar ifrån sig; så har jag elfvor i meranämnda skrifter, pag. 15, senare delen, hvilka behändigt fylla en rad med: *hohu, hohu, tillilu!* vidare en ifrån Hagalund hämtad tupp på samma sida, som med karakter och andragande: *kukeliku!* fyller 2 rader väl; så finner jag, pag. 67 i andra delen, en mängd saker, ordnade gerad efter hvarandra, som kunna vara goda nog att plocka ut bitar af; de äro: *rosorna, klipporna, ängarna, dalarna, kullarna, foglarna, vågorna, ekarna, björkarna, skyarna,* i synnerhet om det gäller att skrifva vers, ty hvart och ett af dessa ord har fylt

och fyller troligen ännu med heder sin rad; i förra delen, pag. 171, hittar jag *kratsch; kratsch* finnes också pag. 172; d:o en förträfflig vallhornston: *tu lu lu! tu lu lu!* Pag. 266 har jag *vindars* och *blåklockors bing,* att ihogkommas, då jag råkat sluta någon vers med *kring;* d:o ljuder det *kyp kyp kyp* från hvarje sten på sid. 28, d:o på d:o *sum sum sum* från hvarje gren; det förra behöfver jag blott sätta *are* till, så får jag kypare, det senare blir, med det lätt tillagda *ma,* summa, och sålunda kan det i min roman ej bli brist, hvarken på fluidum eller betalning, oberäknadt alla andra fördelar af dessa tankeläten; dazu har jag *tili, tili,* noch *krak, krak, krak, krax!* noch *en sjö, som är en dummer jös;* utom en ändlös reservtrupp af *la-laer, tra-traer, scha-schaer, dingler, dangler, Mulpher* och *Marcolpher;* så att, när jag rätt betänker saken, det icke kan bli så svårt att få ihop ett par hundra sidor. Adde: den sist ankomna lasten, hvilken borde bilda det nya och originela i arbetet; ehuru, om jag skall dömma efter den nyss anstälda förflugna inventeringen, jag har skälig anledning att misstänka, det Danviks-laddningen bestode till det mesta af oblygt kompilerade satser ur mina egna skrifter. Vare härmed huru som helst, är jag färdig att gripa mig an nu.

Mitt herrskap, herrar och damer, som skall komma att bistå mig med edra personer i denna kamp, sägen mig, i hvilken årstid ni vill ha handlingen placerad? Vår eller höst ville jag föreslå. I den förra årstiden vaknar naturen, i den senare går hon till sängs. I hvardera upprymmes sinnet och stämmes till kärlek. För att relevera hvarderas egenskaper och lätta ert val, så vill jag stämma upp här, impromptu, först en vår-, sedan en höstsång. Gifven akt!

Nu är vintern sin kos,
och med sippa och ros
och med fröjd och begär
är han ändtligen här,
den förtjusande vår.
Hjertat bultar och slår,
hej hoppsan och hejsan, gutår!

Su-su-sus — su-su-sus!
Hvilket sorlande brus
mellan buskar och fjäll!
Hvilken dag, hvilken qväll!
Mellan bäckarnas språng,
hvilket ljud, hvilken sång!
Hej hoppsan och hejsan, pling-plång!

Su-su-sum-su-su-sum!
Kors, hvad luften är ljum!
Kors, af bin hvilket surr,
hvilket brummande murr!
Sköna Zephyr, hur sa'?
Nätta herre, hva-ba?
Hej hoppsan och hejsan, hurra!

Tirliti, tirliti!
Ljufva lärka, så fri,
under skyarna der!

Hit med glaset, mon frère!
Ej medalj, pris och rang,
men hur ljufligt hon sang!
Hej hoppsan och hejsan, pling-
plang!

Ku-ku-kukeliku!
Ändå tuppen med fru!
Hur kavater och nätt,
hvilken ståtelig sprätt!
En sultan i sitt hus,
under vårsol och ljus,
hej hoppsan och hejsan, burdus!

Kra-kra-kra-kra-kra-krax!
Det var icke en lax!
Det var kråkan, som skrek.
Fram med porter och stek!
Fram med paltar också! —
Denna vers slapp jag så.
Hej hoppsan och hejsan, gå på!

Klang-klingeli-kling!
Hela laget omkring!
Hin i krogar och hål,
recensenter och skrål.
I den grönskande vår
hjertat jublande slår.
Hej hoppsan och hejsan, gutår!

Tulitu, tulitu!
Lilla qvittrerska, du
på den gungande gren!
Sicken en, sicken en!
Lalala, lalala,
tralala, tralala,
hej hoppsan och hejsan, hurra!

Ku-ku-ku-ku-ku-ku!
Ku-ku-ku-keliku!
Su-su-surreri surr!
Mu-mu-murreri murr!
Uff, uff, puff, puff, Hoho, kratsch!
Hoho platsch!
Det var d-n till sats!
Klappa händren! Hej hoppsan,
klitsch, klatsch!

Pa pe pi po pu py!
Hvad den tonen är ny!
La le li lo lu lång!
Hvad är detta för sång?
Nö-nö-nöff, nö-nö-nöff!
Är det här à la boeuf?
Oui!!! Oui!!!

Mina vänner, hvad synes eder, skulle det duga att uppträda under våren? Hörden I, huru ljuft lärkan tirlitiade, tuppen kukelikuade och den lilla qvittrerskan sjöng tulitu? Hvad var det icke i öfrigt för ett surr-surrande, murr-murrande, pa-pe-piande och la-le-liande, så att man kan säga, att hela naturen bestod af idel läten! Vi skola nu pröfva hösten. Jag vågar ej lita på, att min förmåga att improvisera skall vara outtömlig. Vid förefallande behof vill jag derför låna ett och annat ur mina förra arbeten; men för att vara ärlig, skall jag noggranneligt antyda det förut sagda genom en så kallad spärrad röst. Hör, hör!

Nu är hösten här.
Bröder, jag svär,
värre krabat
fins ej i någon stat.
Se, hur sin regnkappa grå
han drager uppå!
Ut skall han gå
med hela sitt skrå,

vindar och stormar och åskor och snö:
sommarn är dö';
alla dessa blommor ä' strödda omkring
i ring,
blifna till ingenting.
Blåklockan klämtar ej mer bing-bing;
krossad är hon med allt, hvad henne blef gifvet;
se, så är naturen, så är menskolifvet.
Kratsch!
Nu gaf han sin första stöt.
Hej, hvad gemöt!
Se, vid hans sida rider ett troll!
Hör, hur det ropar på håll:
Rasch, rasch!
Se på en ekorre det rider galant;
hvar stal det denna häst af en skalds adjutant?*
Scha, scha!
Hör, hur det skriker bland skogar och fjäll:
Nu hoppa så snäll,
du gångare god,
i ett hurtigt mod,
scha, scha!
Låt det gå,
hoppa på,
ned och opp,
opp och ned,
i galopp
öfver stockar och led.
Pollola!
Ingen rast, ingen ro,
öfver berg, öfver mo,
scha, scha!
Låt det gå,
hoppa på,
ned och opp,
i galopp,
i ett ljungande mod,
du gångare god! —
Se, der ilar en vind,
svartmuskig om kind,
nyss var han in på en krog,
der några supar han tog,
sprang genom fönstret in och ut,
lärde sig några ord rotvälska till slut.
Hör, hur han talar med klang:
Sum sum dinglidang!
Brum brum dinglidang!
Hu hi plingliplang!
Lululi dingdang!
Hu, jag blir bang och förskräckter:
sällan talar en vind, om han ej är knäckter.
Plang!
Der slog han in vårt fönster — det sang.
Strunt, strunt! Låt det gå,
friskt upp, låt oss slå,
slå i, klunka på!
I morgon, hå, hå!
Kanske redan då
vi ligga om kinden helt kalla och blå.

Älskelige bröder, skola vi nu sluta? Nej platt icke! Hvad? Skola vi afbryta vår sång, för det att höstvindens tenorstämma vill sjunga solo i den murknade konsertsalen naturen, der alla ljuskronor äro utblåsta och regnet basar in genom tak och väggar?

---

* Uppenbarligen var det samma ekorre, som min adjutant, dvärgen, begagnade till att rida på, då jag, vid tillfället af hr Atterboms återkomst, hade den äran att kommendera tallar och granar. (Under sjungandet gjord anmärkning.)

Skola vi hålla våra hjernors ångskepp, tankarna, hemma för att vänta bättre väder? Nej, må vi låta punschens ångor drifva maskineriet, och friskt skall det bära af i den gränslösa rymden, medan sucken stelnar i gapet på Norrström, våfflorna frysa fast i månglerskornas korgar, böckerna klappa tändren i herr magister Wiborgs boklåda vid Storkyrkobrinken och Valerii fluga domnar. *Pharaonerna må under tiden drifva sitt spel, bäst de gitta, och glädja sig åt sina egyptiska trollkarlar. När det är mörkt i förstockade hjertan, lyser poesiens sol klar öfver de rena själar, som öppnat sig för något högre än det timmeliga och fröjda sig med de glada, och hafva en tår för de sorgbundna, som andas i en friare luft, och ej bäfva, när mordängeln utsträckt sin lie för att afmeja de torra qvistarna och det föraktliga ogräset på jorden. Hvad tyckes, käre vänner! Författaren har in petto ett dylikt verk som detta, men mycket värre!*

Ras, ras, ras!
Bara jag kommer på min rätta bas!
Kratsch!
Der ha vi åskan burdus!
Behöfs mer, behöfs mer
af båd' dunder och ljus,
kan det fås, som man ser.
Se blott molnet *med brakande knot,*
hur det stöter emot
både skogar och fjäll
med en skakande skräll;
det ljungar,
det haglar,
det öppnar de blixtrande ögon. —
Kratsch!
Der en blixtrande pil
kommer, sänd uppå stormarnas il,
och vågen skakar sin man,
och bergen skälfva som på en tråd;
kratsch!
Der störta ramlande torn och hällar i sjön;
hvilket brak, hvilket dön!
Tyst, tyst; nu det tystnar. — —
Jo, pytt!
Det skall börja på nytt,
jag skall säga det till,
i fall bröderna blott och publiken det vill.

Nu några ord, mine älskelige! *Icke af Stockholms-Posten, som sjelf är ett naturens misstag, men af förnuftigt folk har auktor förnummit, att ett och annat stycke i den första delen bort utdömmas; detta skall i den nästa år utkommande andra upplagan rättas. Härmed är ej sagdt, att man tänker glädja den svenska publiken med hopp om någon afbön för »literära pojkstreck». Den nesan skall aldrig auktor ha på sin graf, att hafva ingått något jämkningssystem.* Nej, tvärt om!

Det smattrar,
det knattrar,
det piper, det sqvalar, det gråter ur skyn;

och solen
vid polen
i dimmorna svedes och bleknar om hyn.
Hvad är att jöra?
Sig låta insnöra
i varg och i björn,
och se'n i ett hörn
qvintilera
och dinera
och supera:
nej san, sad' jag!
Hellre i dag,
stora och små,
ut att se på
vattnet, som skenar
utför rännstenar
uppå Norrmalm,
än under skullar,
än genom tullar,
med sig det rullar
stickor och halm.
Molnens gråa segel stormen vrider.
Strax hörs det rinna
på man och qvinna,
på tobak och lider,
på excellenser,
notariers expenser
och mycket mera,
som jag icke här hinner specificera. —
Hu, hvad det gloppar
vått ifrån himlen på land och på sjö!
Hu, hvad det stoppar
näsan och öronen fulla med snö!
Oktober, du rasar!
Plask! Der föll en käring omkull,
just vid Norrtull.
Uff, skall man hänga då läppen så der,
gråta och lipa vid minsta besvär;
stig upp, ma chère!
Kratsch! Nu slog åskan sin yttersta knall:
så är denna visan all.

Mina vänner, en sådan buse är hösten. För utrymmets skull gjorde jag sången så kort som möjligt; men jag försäkrar er, att jag hvad stund som helst kunde fortsätta den. Jag erbjöd också derför mer *af båd' dunder och ljus* på något ställe i skaldestycket; men så vida ingen behagade taga för sig, lät jag det bero dervid. Säkert är äfven, att om jag velat ge mig i någon ordvexling med den beskänkta vinden, hade den ej varit så fåordig som den var; ty den tycktes ha fullt allvar att tala denna gång, och att tala med eftertryck. Ån regnskuren då, som föll på *tobak och lider, på excellenser, notariers expenser* etc.? När i evighet hade jag hunnit räkna upp allt, hvad den föll på, alldenstund den visserligen sträckte sig öfver Stockholm och i min makt stått att låta den *basa* öfver hela Sverige? Att icke tala om *trollet*, som ej sade på eget tungomål mer än några *rascher*, *schacr* och det välljudande *pollola*. Min sångmö har gifvit mig ordböcker i fickformat, beqväma att bära på sig, öfver en hop naturspråk, såsom troll-språk, vatten-språk, fogel-språk, däggande-djurs-språk m. fl., som icke talas af mennisko-tunga; jag blygs att icke kunna nämna fisk-språk med ibland de andra, men det är visst, att jag ingen ordbok i nämnda språk fått, oaktadt hennes förnyade löften, —

min sångmö, säger jag, har gifvit mig allt detta; hade det då varit svårt att ge trollet en större copia verborum? Jag försäkrar, att ett enda lexikon öfver trollspråket är ordrikare än alla lefvande och döda menniskospråk tillsammanstagna; och änskönt jag ej förstår det väl ännu, kan jag dock läsa det innantill perfekt, så vida det begagnar det allmänna engelska alfabetet. Men, mitt herrskap, förlåt mig denna digression! Ni har nu sett så väl våren som hösten och kan välja. Hvad som är klart i frågan, är, att om man vill älska höstetiden, måste man ha tak öfver hufvudet. Jag läser i edra anleten utslaget: våren! Ack, den guddomliga våren, denna naturens kyska rosenfest, med sina vestanvindar, sin oskuld, sina kupidoner och sin lifvande sol! Basta! En sak faller mig in. Rummet, rummet, der handlingen skall försiggå, hvar få vi det? Ponera, mina damer, edert förra logis! Nej, det behagar icke. Nå, varom obekymrade! Herrarne kunna vika in på ett värdshus så länge, damerna göra en tur i det gröna, och farbror Mårten sätter sig ned på en gästgifvaregård nära staden. För det öfriga vill jag sörja.

Farbror Mårten.

Jag vill ega stället, eljest ber jag att bli entledigad.

Herrarne.

Varor skall auktor bestå oss, medan han uppehåller oss på värdshuset, ty vi akta icke att sitta der med torra munnar.

Damerna.

Vi vilja försöka bli herdinnor, att fördrifva tiden; auktor måste skaffa oss får.

Läsaren hör, hvilka pretentioner de göra, och kan deraf dömma, huru godt det är att i dessa tider vara auktor. Man säger, att geniet åtföljes af fattigdomen; men är det att undra på, då man vet, att författaren ofta får lof att kläda rocken af sig för att gifva den åt en person i sin skrift? Eller fins det i allmänhet någon, som med färre tillgångar har flere att underhålla än en författare? Dock, för att icke bedraga din väntan, upplyste gynnare, vill jag gripa mig an och bestå efter råd och lägenhet, att jag en gång måtte få börja romanen. Den skall heta:

Sex resande herrars bedröfliga öde, hvilka för en olycklig och hopplös kärlek hängde sig samfäldt med samma rep och på samma krok.

Det var ett gladt lif på värdshuset *Gyllene kannan.* Majqvällens vänliga sol blickade som en rodnande nymf in genom de öppnade fönstren, och den rödbrusige kyparen och buffeten med

alla dess konfektburkar och likörflaskor, kantiner och kinesiska bålar summo i ett haf af guld. Ur ett sidorum hördes i ljuf vexling hymnerna: Gutår! och Kör!, och emellan tärningarnas skrammel och glasens klang förnam man då och då från en aflägsen gränd några domnande flöjttoner af *Broder-liderlig.* Vid ett af de många med vaxduk beklädda borden i buffetsalen sutto sex herrar; på tallrikarna framför dem lågo några knäckta ägg, en fluga surrade i halsen på den tömda porterbuteljen, tre eller fyra dylika hade samlat sig kring ett medelhaf af fluidum på duken, hvari man såg en omstjelpt strösked. En af sällskapet var värd för minuten. Han hade fylt de öfrigas glas och slog som bäst på bottnen af den omvända flaskan tre starka slag för att skaka i sitt eget den sista droppen af Gula Lacket.

Hvad heta de? Hvilka äro de? De sex herrarne, säg? Hvad landsmän, säg? Min Gud! Tålamod, käre läsare! När jag fått veta det sjelf, skall jag visst meddela det; nu är jag lika så okunnig derom som någonsin du. Har du läst Euklides? Se, huru lätt han har att veta namn! Visa mig en punkt, som han ej benämner. En heter A, en annan B, o. s. v., ja, det argaste af allt är, att matematici ropa på radikalt okända passagerare och kalla dem X. Vågar jag, som redan i 1833 års Freja införde två trianglar ABC och DEF, ännu komma fram med dylikt, och det, innan jag hört alla mina recensenters utslag? Dock, jag vågar det. Min läsare, jag får den äran presentera för dig i herrarne vid bordet polygonen A, B, C, D, E, F och hoppas du snart skall få göra sagde polygons närmare bekantskap.

»Det är dock skönt», ropade A och förde handen till det blinkande glaset, »det är dock skönt, bröder, när majs och lifvets solar i förening stråla på vårt hjerta, när blodet strömmar som en vårflod genom de varma ådrorna, och känslorna som fjärilar svärma omkring bland vestanvindar och blommor. Hurra för ungdomen, hurra för kärleken, hurra för våren! Dricken, bröder! Tömmen edra glas och hören se'n till ett blänkande förslag. Gode herrar, se så, till sista droppen! Mine bröder, tron I, att jag någonsin tänkt på att gifta mig? Jo, vid himmelen har jag icke det. Men en dåre är den, som rusar åstad blindvis och ensam. Vi äro här sex unga raska män, låtom oss göra ett kontrakt! Vi välja ut sex de rikaste och, om möjligt, vackraste flickor, enkor eller käringar i landet. Märken noga: skönheten är det andra, och ingen skönhet får uppskattas högre än till tio tusen i riksgälds. Derpå draga vi lott. Med lottsedeln öppnad i handen, svär hvar och en sedan en ed att med all ifver, efter bästa förstånd, söka vinna till brud den, som sedeln utvisar, hon må vara ful eller vacker, femtonårig eller åttatioårig, ängel eller troll, hedning eller

kristen. Misslyckas friericit för alla, så omkastas lotterna, och nytt försök göres. Lyckas det åter för en eller flere, så delas kapitalerna jämnt emellan alla; men bruden blir fästmannens ensak, eho hon vara må. Hvad synes eder?» — — »Kypare! hit med en butelj champagne», ropade B, full af förtjusning, »förslaget är värdt guld. I afton öfverlagdt, och i morgon sitta vi i schäsarna, bröder.» »Topp!» skreko alla; och kyparen, som med fyra mystiska skakningar i hemlighet gifvit champagnen lif, framkom undan disken med skatten och stälde med ljuft leende mun buteljen på bordet. Kratsch! och den fjättrande ståltrådsbojan sprang för ett hugg med bordsknifven; puff! och korken spratt upp mot taket och föll ned i en ärlig borgares ölglas, som han just förde till munnen, så att krås och kinder öfverstänktes med fradga. Hurra och vivat! Ingen ängslig fans på värdshuset *Gyllene kannan* den gyllene majqvällen, då det gyllene giftermålsförslaget uppgjordes der. —

Solen hade följande dag redan tillryggalagt en tredjedel af sin luftseglarbana, vädret var ljumt och qvalmigt, gatorna vimlade af gående, stående, pustande, flåsande, åkande, ridande, gapande och begapade, vägarna dammade, skator skrattade, forsar och qvarnar brusade, skogar och lundar susade, och lärkan *tiotiodrilliserade* i den blåa skyn. I ett prunkande tåg såg man sex herrar med gröna kasketter och flor för ögonen lemna staden och med svingade piskor jaga framåt landsvägen lika så många utmärglade åkarkampar, som med tillvand andakt och oförändradt lopp gjorde sin tjenst framför de prydligt lackerade, ensitsiga schäsarna.

Min läsare, jag får väl lof att kila af förut, att se, huru det står till på gästgifvaregården! — Farbror Mårten hade frukosterat nyss och satt välbehållen i nattrock och ditto mössa vid det öppna fönstret, kikande utåt landsvägen och öfverskådande åkrar, ängar och gods. Näst podagran besvärade honom en näsvis geting, som farit vilse in i rummet och brummande svärmade kring hans öron, sökande sig väg ut. »Är det icke förbannadt, nu hafva svinen åter brutit sig in i potatislandet och gräfva upp alla sängarna. Anders! Jaga svinen ur täppan der nere vid ån! Hur är det med hållpojkarne? Har reserven kommit? Fördömme mej, skymmeln kommer ur stallet i dag; det sätter jag p före. Schas, din sakramenskade galhals, din hönsförförare! Hvad har du i ärtlandet att göra? Skref den der tjocka herrn i dagboken, Petter? Himmel och h—! Der har Galant slitit sig lös och grasserar midt i fårskocken. Gå och tag fast kanaljen, slå benen af kanaljen, hör du, jag säger dig till, bind honom fast vid kojan, så att halsen går af kanaljen! Hvart sju tusan ha slinkorna sprungit

alla; se de inte bättre efter hjorden? Håller jag mig för ro skull sex dylika grytplundrerskor?» — Gubben är knarrig, som läsaren hör, låt oss lemna honom! —

De sex grytplundrerskorna, den tjusande polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö, som var det oskyldiga föremålet för farbrors sista bittra utfall, sutto och bundo blomsterkransar af häggblommor, sippor och vifvor nära vägen i en park, full af somnade vestanvindar och dofter. En källa sorlade vid herdinnornas fötter, en bofink qvittrade sorgligt i toppen af en öfverhängande björk och flög ibland skrämd och klagande kring grenen, der han gjort sitt bo; långt upp i skogen skrek en hackspik, och i en tall nära källan knackade en ekorre på en kott. Ej ett löf rördes. Naturen syntes lik ett älskande, brinnande hjerta, som väntar svar på en just nu förklarad kärlek och ej vågar draga ett andedrag. Lunden var ett tempel, dit legioner af änglar nedstigit för att på altaren af blomsterkalkar offra ångande vällukter. Det var så skönt, det var så ljuft, det var så tyst; man hade kunnat höra fjärilns kyssar, man hade kunnat höra ett rördt och andaktsfullt hjertas slag; det var en morgon sådan som Edens första sabbat, full af oskuld, salighet och lugn. — »Tvi! Jag ger tunnor tusan ett sådant här herdinneskap», utropade den sköna X och slängde den halfbundna kransen ifrån sig. »Hvad sjutton den och den! Räntar det att sitta här och valla farbror Mårtens får, att dricka vatten och höra fogelpip? Hellre går jag tillbaka till spinnhuset. Alla resande ha dessutom så brådtom här, att man ju knappt hinner se skymten af dem.» — »Ack! de gyllene qvällarna i staden!» svarade Y. »I staden!» ropade Z. »Ack i staden, i staden!» ljöd det från hela polygonens läppar.

Burulurum, burulurum! Se, hvilket moln af dam på vägen, hör hvilket bullrande af kärrhjul, hvilket knackande, piskande, snärtande, smällande och hojtande! Hejsan och hoppsan! Tåget anlände. Ögonblickligt hejdades schäsarna i farten. »Himmel!» roptes ur den första; »Hvilka herdinnor!» ur den andra; »Hvilka änglar!» ur den tredje; »Bröder!» ur den fjerde; »Vi hoppa ned till dem!» ur den femte; »Topp!» ur den sjette; och med ett språng stod hela polygonen A, B, C, D, E, F på marken, kastade tillbaka floren, ordnade kragarna, slog dammet af stöflarna, viftade bort några näsvisa bromsar och låg för polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö:s fötter. *Jag*, sade A; *ger*, sade X; *er*, sade A; *f-n*, sade X. »Jag ger er f-n!» ropade med en mun hela polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö. »Näsvisa bytingar! Är det skick att bära sig så gement åt mot anständiga fruntimmer? Man kan veta lite hut.» —

Guddomliga kärlek! Du är icke född för jorden; hvar skola dina himmelska drömmar sannas? Älskande, olyckliga, försmådda,

besvikna hjertan! Tagen piskorna i handen och sitten upp igen och åken för den och den; ty I egen intet hopp mer. —

Solen stod på sin höjd; på gästgifvaregården sträckte sig makligt en hop bonddrängar på en halfgrön gräsplan i dess brännande strålar; några kycklingar pickade korn vid deras fötter; en skara runda grisar snusade kring deras hufvuden; på kryddgårdsplanket gol tuppen hest: kukeliku! En hållpojke satt insomnad på förstugutrappan och vände i höjden en gapande mun, kring hvilken en tallös svärm flugor, myggor och bromsar surrade. Då och då riste han på sig och skrapade sig dels på läpparna, dels i hufvudet. Galant låg vid hundkojan med rinnande ögon, skakade hufvudet och såg från solen. Vid stalldörren nära intill syntes tre löddriga kampar bundna: de slogo omkring sig med svansarna, fnyste och stampade oupphörligt. På landsvägen i nejden knarrade en grind. Söta herre, en slant, en slant, en slant! — Hofvar dånade, kärrhjul skramlade, det resande sällskapet åkte in på gården.

Farbror Mårten syntes på trappan. »Befalla herrarne hästar?» — »Drag för tusan d—r!» — »Är det eljest något, hvarmed jag kan tjena?» — »Skaffa hit ett rep!» — »Anders, skaffa herrarne ett bastant rep, hör du det.» — De resande gingo in i gästrummet. Anders hämtade repet och gick. »Bröder», sade A, »här ha vi det, som skall hjelpa oss från våra qval!» —

Ett bord ställdes fram på golfvet, repet fästes vid en krok, ärnad att uppbära brödstänger, snaran gjordes, vidgades och afpassades; polygonen stack in sina hufvuden, bordet sparkades omkull. — Läsare, fly, fly! De hänga der allesammans.

(Medhjelparen uppträder.)

Det nya

GJALLARHORNET.

Tidning för literatur och konst.

N:o 2. 1833. den 12 Jan.

DEDIKATION.

Om med snart försvunna toner
dig min blyga sångmö når,
der bland Pindens gyllne troner
du vid diktens källa står;

o, så hör min bön, — förunna
mig din lyras skatt en gång!
Hjelp mig du, att jag må kunna
sjunga dig en värdig sång!

Kunde jag uti mitt qväde
foga allt, som du det fogar:
Bord och bräde, säng och släde,
kor och kattor, stop och plogar,
grytor, mattor, stall och logar,
skåp som smäller, gris som gnäller,
måndag, tisdag, onsdag, torsdag,
fredag, lördag; hej, om söndag. —

Chorus.

Men hvem liknar dig i sprången,
i din lyras djerfva ton?
Hvem är fri som du i sången,
så från rim som från reson?

Kunde jag din bölja vara,
hvilken ljuder: *tralala!*
Vore jag ditt eko bara,
hvilket svarar: *tralala!*
Sjöng jag som din vind i viken:
Tripp-tripp-tripp och vyss-vyss-vyss!
Jag försmådde kungariken,
konung, vid din sångmös kyss.

Målar du borgmästarns näsa,
tycks man stångas af hans horn;
följs du på din finska resa,
svär man i sitt väderkorn;
när du regnar, när du platschar,
drar man gerna kapprock på;
men när åskande du kratschar,
signar man och räds ändå.

Chorus.

Men hvem liknar &c.

Filolog, när stormen susar,
tolkar du hans språk med: *kras!*
Siare, när Jofur snusar,
vet du, att han nyser: *tjas!*
Hvarje årstids skick, naturskald,
i din sång man hör och ser;
alla väsens läten, djurskald,
känner du och återger.

Luftbalongisk, kan du unna
Schellings tropp i skyn ett mål;
lurendrejisk, i en tunna
för du in bland korf Jean Paul;
pastoralisk, strör du skinkor
öfver hela Småland ut
och trollstafvisk gamla slinkor
för till Paphos' ö till slut.

Chorus.

Men hvem liknar &c.

Hell dig, skald! Besjung naturen
med det tungomål, hon fått,
qvittra med en sparf i buren,
och med grisen grymta blott!
Surra med ett mjöd, som jäser,
hvina med en storm i ras,
och med åskans vigg, som fräser,
kratscha alla öron kras!

Chorus.

Ty hvem liknar dig i sprången,
i din lyras djerfva ton?
Hvem är fri som du i sången,
så från rim som från reson?

Freja, poetisk kalender för år 1834.

Svenska literaturen har åter fått glädja sig af ett nytt häfte af denna intressanta kalender. Skalden synes här, ännu rikare än vanligt, hafva gifvit sitt goda lynne luft, och stycket andas allt

igenom den glädtigaste humor. Läsaren kunde hafva väntat att här återträffa personer från de första delarna af romanen och se deras öden utveckla sig; men med en lekande qvickhet har författaren äfven nu vetat att eludera denna väntan och spänna nyfikenheten. På ett sinnrikt sätt aflägsnar han möjligheten för den förut bekanta personalen att här uppträda och begagnar en tjensteande, krukhoppan, att skaffa sig ny uppsättning af folk. Lika så sinnrikt inflätar han i den prosaiska berättelsen några poetiska stycken, en uppfinning, som vi ej varseblifvit i de förra häftena. Hvad dessa sånger beträffar, kunna vi ej annat än anse skalden i dem hafva öfverträffat sig sjelf såsom naivt naturmålande. Den imitativa harmonien i dem är förvånande. Allt andas, lefver, talar, allt är mångfald, variation, med ett ord, sann poesi. Ett enda fel kunde man kanske förebrå den eljest förtjusande vårsången, att nämligen de två sista verserna äro nästan för mycket öfverlastade med obestämda ljud. Höstsången, med omvexlande vers och prosa, ett författaren eget manér, är full af glada, frappanta vändningar och glänsande allegorier och utmärker sig i öfrigt genom ledighet, rörlighet och objektiv sanning. Man kan anmärka, att dessa båda stycken i allmänhet ega en högre friskhet och färg än de uti 1833 års Freja införda och mera närma sig skaldens vanliga tonart. Den egentliga romanen i detta häfte med rubriken: *Sex resande herrars bedröfliga öde, hvilka för en obesvarad och hopplös kärlek hängde sig samfäldt med samma rep och på samma krok,* ger redan genom sin titel till känna sin humoristiska anda. I lätta, luftiga drag och med mycken värma och hastighet för författaren den ganska enkla intrigen till sin upplösning. Ett muntert sjelfsvåld och ett spel med läsarens möjliga beräkningar röjdes uti det hela så väl som i detaljerna. Man hade förestält sig, att den qvinliga personalen, utgjord af sex flickor från ett mera tvetydigt ställe i staden, skulle varit ingenting mer än böjd att besvara älskarnes hastiga och ögonblickliga kärleksförklaring. Men hvad händer? Med mycken resignation förkasta de bestämdt anbuden; och de förskjutne göra genom döden slut på sina qval. En bland författarens eminentaste sidor är utan tvifvel hans stora sjelfbeherskning vid sublimare målningar. Han vet att med fantasiens hela trollkonst lyfta sig och läsaren till en stämning, då man liksom öfverströmmas af naturens och skönhetens idealer, och se'n ögonblickligt rycka fram med hvardagslifvets mest kontrasterande bilder. Flere dylika vändningar karakterisera äfven denna roman och ge föredraget en sann humor. — Såsom en negativ förtjenst hos detta häfte ville vi anmärka, att det är mera än dess äldre syskon renadt från de i sjelfva verket oqvicka qvickheter, hvilkas uddar bildas af det plumpa, stötande och ibland verkligt smutsiga.

Må detta icke anses såsom någon förebråelse; ingen senterar djupare än vi den lekande talangen hos författaren, liksom ingen är mera färdig att hålla honom räkning derför. Man kan hjertligen roa sig åt den gamla Sockholms-Postens utfall mot detta häfte. Gubben tycks just gripit sig an igen att recensera och fördömma, hvilket som vanligt haft den påföljd, att boken blott desto begärligare köpes.

---

2. Snapphanarne, gammalt nytt om Skåne, från sjuttonde seklet, af O. K. Svenskt original i trenne delar. (1832.)

En svensk original-roman af det omfång, som den ofvan anmälda, måste påkalla uppmärksamhet, också om den ej kan tillfredsställa en högre fordran af konst och i många afseenden lemnar mycket öfrigt att önska. Föga lärer något civiliseradt land varit eller vara så ofruktbart på romaner som Sverige; och svenska literaturen kan dock med fog berömma sig af en odling åt de flesta öfriga håll, som täflar med de mest upplysta och bildade nationers.

Det arbete, hvarom här är fråga, följer den riktning, Walter Scott gifvit romanen, och är, såsom alla de tallösa efterbildningarna af hans odödliga mästerstycken, halft historiskt. Tillståndet i Skåne vid Karl den 11:tes tid och under de krig, denne konung förde med Danmark, är ämnet för den historiska bearbetningen, en högre svensk-dansk familjs öden för de romantiska skildringarna i denna roman. Det vigtigaste af det historiska elementet koncentrerar sig kring snapphanarne, en mot Sveriges intressen beväpnad hop af Skånes allmoge, hvars företag åter blifvit väckta och understödjas af den nyssnämnda familjens hufvud, generalen Liljenroos, som, ehuru bosatt i Sverige, är det danska partiet af själ och hjerta tillgifven. Med första delen upphöra snapphanarnes ströfverier att ega betydenhet, och de bortskymmas under fortgången af den andra och framgent genom det kring generalen och hans närmaste omgifning sig samlande intresset. De olyckliga följderna af dennes nit för Danmark och svenska vapnens öfvervigt begagnas till en del såsom grundval för byggnaden af intrigen och fortgången af en kärlekshandel mellan generalens dotter och en ung svensk officer, på hvars idealiserande författaren synes hafva nedlagt sin yttersta ansträngning. — —

Ett hufvudsakligt fel, hvaraf detta arbete, ej mindre än vida största delen af våra historiska romaner, besväras, är, att det historiska i det samma handteras blott i massor, så att händelsernas lif, nödvändighet och sanning lemnas helt och hållet oförkla-

rade och åsidosatta. Härigenom kommer all vigt att ligga på händelsen allena; och händelsen är dock intet annat än en förkroppsligad oändlighet af motiver och följaktligen liksom en själlös kropp utan betydelse och lif, om den ej af sina motiver genomströmmas och förklaras. Sättas nu, såsom fallet alltid är, enskilda intressen i konflikt med, om man så vill uttrycka sig, liflösa tilldragelser, så kommer det högre att subordinera under det lägre, under ett intet, och resultaterna blifva tröstlösa, då det likvisst är afgjordt, att i naturen ingenting sker, som ej i kollektionen af motiver och följder har sin fullkomliga försoning. Det ligger således i djupet af en dylik framställning en sanningslöshet, som är otillfredsställande, då den skapar en skenbar lycka, sårande, då den vållar en, ehuru lika skenbar, olycka.

Exempelvis må här anmärkas den i första delen förekommande obehagligt vilda scen, der de af ett parti snapphanar fångne svenske officerarne förgöras, utan att i motiverna till händelsen något betydelsefullt förut releverats, som segrande blefve qvar efter offrens sinliga förstöring. Det är lätt att inse, hvad som bestämt författaren till att anbringa denna målning, den omständighet nämligen, att historien och erfarenheten bevitna en detta och hvarje dylikt ströfparti egen grymhet, som borde åskådliggöras, men lika så lätt skall hvar och en finna, huru falsk en sådan tafla är och huru litet verkligheten med sin förödelse och sin seger, sin ryslighet och sin inneboende tröst genom den samma är träffad. Öfverallt i arbetet röjer sig ett godtycke, som från sin af några historiska data bevakade skuggtron, likt ett blindt öde, beherskar fenomenerna; och ingenstädes ser man en ur de verkande krafternas natur framsprungen nödvändighet. Kevenbergs grymt misshandlade karakter är härpå ett ovedersägligt bevis. Vi träffa honom först såsom förlofvad med hjeltinnan i romanen och se i honom en man, som, utan så väl egentlig förtjenst som verklig last, likväl icke i något fall gör det förtroende, hvarmed han af sin fästmös föräldrar omfattas, otänkbart. I fortgången af berättelsen utvecklar sig hans karakter i sanning till hans förmon, han blir bestämd, tilltagsen och nästan ridderlig; tills man med förvåning, efter det han en längre tid varit undanskymd, råkar honom såsom en så fulländad niding, att endast inbillningen, aldrig verkligheten, skapar en dylik. Den enda nödvändighet, som verkar hos honom denna förändring, är författarens vilja att för en mera gynnad älskare förbereda möjligheten af framgång och författarens uraktlåtenhet att i detta afseende upptänka ett mindre stötande motiv. — Generalens karakter är, ehuru i allmänhet mindre misshandlad, dock på långt när icke så hållen, att man af den samma kunde få en bestämd bild. Till att bestyrka detta, må hans förhållande vid

det brydsamma besöket af de svenska krigarne anföras. Det ålades honom att, vid äfventyr att se sin egendom brännas, i tid yppa, om några vapen funnes i hans hus. I förlitande på ett lönhvalf, der sådana förvarades, nekar han sig ega några och står som en misstänkt syndare med osanningen på tungan inför en ung ryttmästare, hvilken han som gubbe och krigare öfverság och som fiende hatade. Huru litet öfverensstämmer ej hans uppförande här med det lynne, förf. sökt skildra hos honom. Det hade dock varit lätt att inleda samma verkan af hans förfarande, om man än gifvit det samma en förmonligare ändring. Hvem tvang generalen att tala osant, ja, att ens visa sig och stå till rätta för sin fiende, då han ingenting mer äfventyrat, om han låtit tillsända ryttmästaren rummens nycklar med den enkla helsningen: »Sök, och om ni finner vapen, så bränn upp min gård!» Han hade till och med kunnat vidfoga sitt karakteristiska: »d—n i min talg», utan att derigenom förlora i intresse och natur vid ett sådant handlingssätt. Älskarinnan i romanen är med icke större säkerhet tecknad. Sällan träffar man hos henne ett drag af ren naivetet, hvilken hon dock skall söka härma, och ibland sänkes äfven hon otroligt från den värdighet, till hvilken man ser, att förf. velat lyfta henne. Hennes utfall mot Stålbrand i 2:dra delen är så litet öfverensstämmande också med en vanlig qvinlig delikatess, att den fläck, hon derigenom ådrager sig, genom hela fortgången af berättelsen sedan förföljer läsaren med obehag. — Stålbrand och snapphanarnes anförare, Olle Eriksson, äro kanske bäst gifna, ehuru båda äro blott tänkta, icke åskådade figurer, och den senare, i mon af det intresse, som kunde fästas vid hans person, allt för litet uppträder och handlar.

Då man i skildringen af Stålbrands karakter igenkänner ett romanförfattare äfven af rang eget manér att uppsöka och slösa fullkomligheter på någon person i deras arbeten, så har jag tyckt mig böra begagna detta rum för att yttra några tankar om det äkta och oäkta i ett dylikt idealiserande och om svårigheten att af alla dessa fullkomligheter, huru många och verkliga man än må sammanställa, bilda en person af sann skönhet, adel och intresse. Må man tänka sig vilkoren för ett skönt anlete och uppdraga dem i sin föreställning så rikt och så skarpt som möjligt. Man tager noggrant ut dimensioner, färg o. s. v. på de skilda partierna och förföljer dem, så långt tanken i deras delar kan se någon betydelse. De sammansättas, och man borde få lif och skönhet i det helas uttryck, men ser endast stelhet, betydelselöshet och död. Den äkta målaren framkastar en bild. Vi se, att denna panna är regellös som enskildhet och emot proportionslagarna för skönheten såsom del: ögat har ingenting utmärkt, hvad konstlag vidkommer;

i det ena partiet efter det andra hittas en bristfällighet, någonting som man tycker kunde vara vackrare, mera intagande, annorlunda. Men bilden i sin helhet med allt detta oregelbundna lefver, andas, talar, ja, förtjusar genom ett himmelskt uttryck af ädelhet och skönhet. — Konstnären ensam i sin högsta mening kan, att likna smått med det stora, som den högste Mästaren skapa skönhet i dess sanna uppenbarelse; och han skapar den ur idel motsatser, efter begreppets uppfattning, och hans skapelser äro som naturens lefvande uttryck af styrka och svaghet, af ondt och godt. Deras synliga skönhet är en följd deraf, att han från inspirationens höjd sett blott motsatsernas försoning, förmälning och kastat sitt ljus öfver dem, så att de för andra visa sig, likasom för honom, ej såsom söndrade och afskiljeliga, utan förenade och nödvändiga elementer. Kärleken visar oss en skön typ af konstnärens uppfattning af sin skapelse. Skulle kärleken ej med inspirationens, utan med reflexionens öga betrakta sitt föremål, så kunde ingenting annat än det allmänt mätbara sköna och goda älskas. Men den ser objektet från en högre ståndpunkt, och väsendets harmoni är för den samma uppenbarad, och i och med det samma hvarje, äfven dess minsta, i andras ögon mest misslyckade del betydelsefull och oföränderlig till något bättre. Hvilken älskande skulle väl vilja se det minsta drag i ett tillbedt föremål förändradt, äfven om han med öfvertygelse visste, att det för hvarje annan förefölle fult? Och skulle han som konstnären kunna i en tafla uppenbara den idé, som hos honom gör detta fula till skönt, med ett ord, framställa hela sin inre uppfattning af väsendet, så skulle det fula försvinna ur hvarje annans föreställning och för alla visa sig försmultet i en högre skönhet såsom ett dess nödvändiga beting. Kunde man afsöndra alla de partiklar, som ingå t. ex. i ett äpple, så skulle man få några söta, några bittra; och hade man då ej känt den smak, de i sin förening frambringa, och det blefve fråga om att sammansätta något för smaken ljuft, hvem skulle ej tycka, att det bittra borde förkastas, och likväl se vi, huru förenliga de båda synbara stridigheterna äro, och hvilken fulländning de, försmultna med hvarandra i äpplets natur, ega och uppenbara. Denna lag genomgår naturen och försonar vår känsla med tanken, att det finnes en motsats till det, som är godt. —

Det ges hos hvar och en någonting, som, tänkt afskildt och i och för sig sjelft, vore ondt, men som i sin förening med något annat, med något i sig sjelft tänkt godt, upphör att vara ondt och är snarare det verkliga godas vilkor och derför så nödvändigt, att det ej kan bortönskas. Så finnes också i naturen intet absolut ondt, utan tanken blott skiljer det onda och det goda, likasom i naturen ingen absolut kropp eller död utan själ och lif finnes,

ehuru tanken skiljer det förenade i dess bägge motsatser; om någon derför sammansatt en person af blott tänkt ondt eller tänkt godt, så har han producerat en osanning, ett varande, som icke är och i naturen ej, utan endast i tanken har sin motsvarighet. Till brister af detta slag gör sig största delen af romanförfattare saker, ehuru i mer och mindre mon. Det är väl sant, att ingen roman visar oss det absolut goda personifieradt i hvar och en af sina särskilda personer, ty man har lätt funnit, att af idel ljus ingen effekt kunnat tillvägabringas, emedan i det samma icke existerat en skenbar strid; men de fleste författare hafva deri irrat, att de på ett predestinerande sätt hopat allt det goda på en, allt det onda på en annan, då det likvisst är med enskildheter samma förhållande som med totalitet, så vida äfven det minsta är i oändlighet det störstas typ. — Vi se här tydligen, hvaraf det kommer, att blotta förståndet ej mäktar dana konstverk; det ser nämligen blott stridigheter och tänker, men ser ej deras inre förlikning, hvaraf följden är, att det blott kan visa dem sammanstälda, icke förenade. Det synes häraf också, att min mening ingalunda är, att man skulle danat en sann person derigenom, att man i den sammanstält tänkta motsatser; tvärt om är det just en sådan sammanställning, som gör, att, som man säger, en karakter ej är hållen. Endast i förenade motsatser ligger det goda, det sköna, och röjer sig desto sublimare och mera glänsande, ju större intensitet man i de förenade motsatserna anar, likasom den elektriska gnistan exploderar dess skönare, ju högre polerna stegrats. En moralisk karakter är derför en uttryckt försoning mellan stridigheter, som kunna anas, och den är mer och mer skön, ju mer allmän den uttalar den idé, i hvilken stridigheterna finna sin försoning. Ännu en gång, man bildar således genom att sammanställa blott tänkta fullkomligheter ingen verklig skönhet, lika så litet som lag, ehuru den är den högsta tänkbara moraliska pol, eger någon betydelse, om icke en med den förenlig motpol är märkbar; då å andra sidan i lag- och öfverträdelse-elementets synliga förmälning allt ädelt, godt och skönt ligger uppenbaradt. Och nu stöter man på det om Stålbrands karakter förut yttrade, att den är tänkt och icke åskådad och att den med alla sina goda sidor derför synes färglös och icke lefvande.

— —

Då hvart och ett arbete i skön konst måste vara ettdera af de bägge, antingen ett sant konststycke eller en efemer produkt af en diletterande förmåga, så är det nödvändigt, att kritiken mäter det samma med den dubbla måttstock, som passar för hvartdera af dessa båda slag. Lägges nu en högre konstfordran till grund för omdömet måste recensionen alltid bli ofördelaktig, om arbetet

ej eger den fulländning och höga betydelse, som är ett sant konststycke egen; men man gör orätt, om man deraf sluter, att arbetet ej eger något värde. Den andra måttstocken, som ej utan obillighet får lemnas oanlagd, kan ge helt andra resultater och visa ett öfverskott af förtjenster, som berättiga arbetet alltid till uppmärksamhet och i flere afseenden till bifall. Oaktadt alla bristfälligheter, har äfven denna roman många sidor af intresse, och jag ville mer än ogerna hafva så misslyckadt uttryckt mina omdömen öfver dess fel, att de icke lätt skulle kunna fattas såsom förenliga med de loford, dem jag anser romanen förtjena och räknar för en tillfredsställelse att kunna uttala. — — — — — —

---

3. Främlingen från Norden. Berättelse af R—a (1832.)

Signaturen R—a * är troligen för större delen af detta blads läsare icke obekant. Oberäknadt ett stort antal mindre, poetiska stycken, alla af en sällsynt teknisk fulländning, dem man finner införda i de under senare åren utkomna literära kalendrarna, hafva vi af denne unge författare tvenne dramatiska kompositioner, nämligen Vildsvinsjagten och Hagbart och Signe, af hvilka den senare i synnerhet är af stort omfång. I Främlingen från Norden har hr R—a försökt röra sig inom ett slags novell- eller roman-form. Den enkla och intriglösa anläggningen i detta arbete är i korthet följande: Yngre sonen till en förmögen egendomsherre i England har nyss begrafvit sin far och sett stamgodset öfverflyttas i sin äldre broders händer. Missämja uppkommer snart genom olikhet i lynnen mellan bröderna, af hvilka den äldre är lefnadsfrisk, glad och utsväfvande, den yngre dyster, känslig och regelbunden. Berättelsens hjelte beger sig derför till London, i afsigt att ingå i statens tjenst. I hufvudstaden träffar han en akademi-kamrat, en ung målare, som föreslår en resa till Italien, hvilken han efter ett kort betänkande förklarar sig villig att företaga. I Rom träffar han på ett värdshus en sin faders gamle vän, en engelsk amiral, som var gift med en italienska och bofast i nejden af Manfredonia vid Adriatiska hafvet. På dennes inbjudning beger han sig i sällskap med amiralen till hans gods, gör bekantskap med hans familj och råkar snart i en kärlekshandel med sin värds yngsta dotter. Tilldragelser, som hvälfva sig kring denna kärlek, upptaga största delen af boken. Emellertid yppar det sig, att hon är katolik och att hennes egande vore fäst

* E. W. Ruda.

vid nödvändigheten för honom att öfvergå till samma lära. Då han ej kan ingå på detta vilkor, besluter han att ej genom fortsatta bevis af tillgifvenhet ytterligare hålla den unga flickans hjerta fängsladt och reser med försakad lycka hem, dit han nyss förut blifvit genom bref kallad af sin sjuke och aftynande broder. Hemkommen träffar han sin bror i dödens armar och hinner ej mer än bevisa honom en kort gärd af vård och ömhet och se honom dö. Bland bipersoner i berättelsen finnes en ung grefve, som på sätt och vis spelar rolen af rival och har en duell med vår riddare, hvilken dock ej blir så blodig som en annan hans tillställning, ehuru äfven den får mindre svåra följder genom den förut nämnde unge målarens mellankomst. Denna korta exposition af gången i arbetet visar redan tydligt, huru litet det i sin hela uppfattning är beräknadt på det slags effekt, som åstadkommes genom sammantrasslade skickelser och belägenheter med deras slutliga förklaring och upplösning. Det hade också varit väl, om författaren lyckats att genom talangens utvägar göra sin bok underhållande, utan att tillgripa ett i alla fall till sitt konstvärde underordnadt medel. Men det icke snillrikt förebyggda fall inträffar här, att skildringen, som till sin tendens är fri från intrig, icke är det fullt i detaljer, utan tvärt om har partier, som närma sig nog mycket de vanliga roman-ingredienserna. Härigenom har en disharmoni uppkommit mellan det hela och dess delar, och taflan, som eljest vore enkel och okonstlad, brister i perspektiv och enhet. En ibland de vigtigaste regler, dem en författare har att iakttaga, är att icke ge en underordnad del ett gran mer af intensitet, än den jämt behöfver för att organiskt ingrediera och fylla sin plats i det hela. Öfverträdes denna regel, så är endera oundviklig af dessa båda möjliga följder, antingen att öfverskottet af delens intensiva karakter uppfattas såsom en sjelfständig grund för en egen rad af verkningar och, då dessa uteblifva, står öfverflödig och betydelselös qvar, eller också att detta öfverskott till den grad ändrar och borttrasslar detaljens natur, att den upphör att synas underordnad och gör i sin helhet det samma gällande om sig, som nyss sades angående öfverskottet.

Man hör ofta i recensioner af i synnerhet romaner, noveller och dylikt sägas, att den eller den personen uppträder onödigtvis, att den eller den tilldragelsen är öfverflödig och utan samband med det hela; alla dessa fel låta ytterst förklara sig ur den synpunkt, vi här förut sökt antyda. De grunda sig alla på en disproportionel uppfattning af delarna och det hela. Den onödiga personen hade såsom blott lätt tillskuggad och undanskjuten i fonden varit kanske behöflig och på sin plats; framdragen i en ljusare dager och bestämdare tecknad, öfverskjuter den sin idé

och är förlorad för sig sjelf och förstörande för det hela. Alldeles på samma sätt förhåller det sig med händelser, som skola förklara eller förbereda andra. I det arbete, hr R—a nu gifvit, träffas icke sällan fel af denna beskaffenhet, ehuru minsta delen är af särdeles störande inflytelse. Exempelvis må antydas, så obetydligt det än kan förefalla, att, vid berättelsen om sällskapets resa från Rom till amiralens egendom, för stor dager är lagd på de försigtighetsmått, man vidtagit mot röfvares möjliga angrepp. Föga torde många läsa de få rader, som innehålla skildringen af resan öfver Apenninerna, utan att någon af dem väntar med visshet att få se bland de dystra bergen ett uppträde med någon röfvarehord. Och denna skildring är likväl så kort och i det hela taget så litet markerad, men orsaken till dess betydenhet på sitt ställe är, att den icke till hela sitt omfång är underordnad, utan innefattar i sig ett visst något, som är mer, än hvad som för dess ändamål behöfdes och som man icke kan supponera stå der onödigtvis. Det är detta något, detta öfverskott, som likt en imaginär medelpunkt antyder en blifvande cykel af händelser, hvarigenom den väntar sin bestämning och väsentlighet, ehuru det stannar vid en blott antydning. Rec. har uppehållit sig vid denna anmärkning icke så mycket för exemplets vigt som för vigten af dess tillämpning. Han förutser också, att mången skall finna hans åsigt af det valda momentet för mycket skrupulös och kanske ensidig; vore den i sjelfva verket sådan, så vill han hafva hänvisat till ett annat mera ögonskenligt fall, som icke kan fela att göra hans påstående i allmänhet tydligt, den omtalte grefvens förfarande nämligen, då han med all ceremoni leger en bandit för att mörda sin rival. Skulle en italienares hämndlynne skildras, så hade skildringen bort modereras så, att den kunnat ingå som en integrerande del i berättelsens helhet; men hvartill detta skarpt tecknade nidingsdåd, som ej verkar andra följder än den, att rivalen får sig en skråma? I framställningen hotar dock detta företag att bli en källa till de rikaste och mest utgrenade förhållanden mellan berättelsens personal.— — — — —

Hvar och en har erfarit och vet, huru olika man uppfattar förhållanden, som man genomlefvat, och förhållanden, i hvilka man lefver. De förra, äfven om de varit mindre intressanta, framstå dock alltid för inbillningen i en egen glans, de senare förefalla alldagliga, om de än vore huru vigtiga som helst. Orsaken är, att erinringen bibehåller blott ljuspunkterna och låter det matta, släpande och störande bortfalla, då deremot fantasien i det närvarande nödgas genomgå öknar af tomhet och enformighet i hvarje prick af tiden, för att omsider slappad hinna en ädlare njutning. I de arbeten, stora målare af naturen och lifvet lemnat, föres man

med drömmens snabbhet från ljuspunkt till ljuspunkt; den mindre talangen, om den vill teckna troget, slår varsamt alla hvardagstråkets bryggor mellan de glesa partierna af något intresse och låter en, trött och vaken, genomkämpa mödorna af dessa öfvergångar, för att då och då hugnas med någon förströelse och njutning. En stor författares blick i lifvet är såsom minnets: den ser af allt blott det, som tjusar, och derför återspeglar den icke heller annat. I den berättelse, hvarom här är fråga, förekomma nog ofta sådana öfvergångar, hvilka stå der mindre för sin egen skull än för att utan halsbrytande språng fortskaffa läsarens inbillning till gladare ställen. Öfverallt, der dialog förekommer, besväras arbetet i synnerhet af dylika brister. Till bokens företräden, som visserligen icke äro få, alldenstund den vid genomläsningen efterlemnar ett angenämt intryck, hör dess rena anda, äfvensom den oerfarna, barnsligt ädla enfald, som hvilar öfver alla dess taflor. Den enda verkliga bekantskap, man i dem gör, är väl författarens, men det händer icke alltid, att sådana bekantskaper äro tillfredsställande som denna.

---

4. Andelunden vid Kassin. Svenskt original af Fröken R***.

(1832.)

Fröken R**** har någon gång tillförne sett anmärkas vid en och annan af de i sanning ovanligt många små romaner, hon utgifvit, att dessa, oaktadt nutidens förkärlek för och hyllning af en historisk anstrykning i dylika skrifter, likväl fortfarande hållit sig vid den sentimentalt patetiska gamla romantonen. Det ser nästan ut, som skulle författarinnan i senare tider i yttre måtto börjat att temperera sitt manér, och man finner äfven i ofvan nämnda arbete en historisk person såsom dess hjelte. Erik den fjortondes olycklige son är hufvudföremålet i berättelsen. Man gör hans bekantskap såsom en fruktad ande i en lund vid Kassin (deraf styckets benämning) och ser honom ändtligen bli en medgörlig och sensibel älskare. Förf., som vid detta förhållande haft ett öppet fält för antiqvariska m. fl. exkursioner i Walter Scotts stil, har dock så litet gifvit rum åt tillfället att modernisera sitt verk, att man vore frestad tro, det hon principmässigt förkastat den rådande opinionen i de flesta af dess fordringar, så framt ej en i hennes författareförmåga antagen, genom vana eller läsning bestämd åsigt af naturen lättare förklarade hennes

* K. K. A. v. Strussenfelt.

arbetens egna, gammalmodiga lynne. Att anställa en vägning af det gamlas och nyas förtjenster skulle, om den låge inom recensentens förmåga, leda till en vidlyftighet, som öfverskrede hans syfte med denna uppsats. Det kan vara nog för hans ändamål att säga, det författarinnan i sin diktart rör sig med ledighet och skickligt vet begagna dess resurser. Hennes föredrag, hvars förtjenster rec. synnerligast ville erkänna, är klart, rundadt och intalande; hon förstår att till små scener af ett mutande intresse leda de mildt tänkta fantomer, som framställas; hon vårdar, så vidt detta manér tillåter, sannolikheten och sammanknyter med talang detaljerna. Derför kan man icke utan en sårande känsla från bländverket af hennes drömbilder kasta en blick mot konstens högre rymd med dess friska natur, dess sanning och verklighet, och man måste dock göra det för att fylla den tomhet, de lemna i ens sinne, oaktadt deras partiela behag. Den i dagligt tal ofta, ehuru orätt, så kallade poetiska blick i lifvet, som tänker blott dess förhållanden och ser dem icke, tillhör författarinnan. Allt i hennes arbeten är derför blott imaginärt. Man måste, för att följa, för att fatta henne, abstrahera från verkligheten, glömma den sanna skönhet, som af den uttryckes, och svärma i en illa kallad idealisk verld, hvars molngestalter väl kunna blända, men aldrig trösta och mätta.

Ville man göra några speciela anmärkningar vid den roman, hvarom här närmast är fråga, så kunde man säga, att effekten af den förmenta andens snara fall till hvardaglighet ej är god; att den vilkorliga frihet, författarinnan i sitt antagna manér njutit, ibland blifvit med för stor enformighet begagnad, såsom t. ex. då den blifvande älskarinnan två särskilda gånger måste falla och svimma, älskaren åter en gång bringas i en lika belägenhet genom striden med en varg, för att ett möte dem emellan måtte förmedlas, då, om bägge befunnit sig helbregda, endera enligt intrigens lynne varit nödsakad att springa undan den andra. Det är blott enformigheten i medlen, rec. klandrar härvid, icke att sådana tillfälligheter blifvit tillgripna för ett ändamål; ty i detta afseende lemnar författarinnans manér vidsträckta rättigheter, så skugglikt än allt är, som trälar under yttre tilldragelser. Rec. förbigår vidare anmärkningar, ty de låge dock alla åt samma håll som de redan gjorda. I allmänhet gäller om denna roman, att den eger förtjenster nog för att vara en underhållande lektyr för den, som utom verkligheten söker sina idealer; åt den deremot, som älskar att se naturen sådan den är, har boken svårligen något tillfredsställande att bjuda.

---

5. Samlade dikter af Euphrosyne. Första delen. (1832.)

En hastig blick på karakteren af den gamla och nya skolan i Sveriges vitterhet torde vara på sitt ställe i en recension af Euphrosynes* arbeten, då denna författarinna kan anses för en bland de mest utmärkta representanter af det parti, som i Sveriges literatur tillvägabragte en, ehuru genom det gamlas fall mer än genom det nyas införande, rättfärdigad brytning. Jag gör denna åtskilnad, emedan att upptäcka och förkasta något felaktigt alltid är ett steg längre fram mot odling och fullkomlighet, och emedan, med förtjensten häraf, det nyas förfäktare kunna anses hafva i sina idealer inrymt svaga sidor till motsvarighet mot dem, de störtat.

Då den svenska sångmön vid Leopolds och Kellgrens tid låg i bojorna af Frankrikes smak och vittra åsigter, var hon ingalunda för första gången slafvinna. Allt sedan den nordiska halföns hjelteperiod med dess vikingafärder, strider och egna storartade religion, tyckes Sverige saknat en sjelfständig, ur dess bebyggares och dess naturs innersta väsen framsprungen poesi. Redan de från en ganska aflägsen tid härstammande svenska folkvisorna, i hvilka man, om någonstädes, borde kunna upptäcka en egendomlig anda, äro så matta, färglösa och obetecknade, att icke ett enda land med oberoende kultur producerat något med dem i svaghet jämförligt. Ännu skralare var förhållandet med de skaldeförsök, som senare gjordes af särskilda namngifna författare. Stjernhjelm, så ojämförligt han än framlyser ur skaran af poetiska dilettanter från hans närmaste tidehvarf, var dock sjelf snarare dilettant än konstnär i ordets sannaste bemärkelse och efterlemnade såsom sin vigtigaste produkt en komposition, grundad på en lånad allegori och utförd med en didaktik, som var mer ett aftryck af den odlade då-tidens åsigter än af en individuel skaldenaturs. Dalin, den närmast efter Stjernhjelm vigtiga personen i Sveriges sköna literatur, var än mindre än hans föregångare egnad att representera ett lands poetiska förmåga. Med Gustaf den tredje fick vitterheten ett friskare lif och en högre potentiering. Icke dock så, som skulle han framlockat ur nationens hjerta en egen och karakteristisk poesi; tvärt om befäste han det utländska, på Sveriges skaldesinne kastade oket, derigenom att han auktoriserade det samma genom egna verk och vande opinionen att deruti se blott ett blomsterband af den högsta skönhet och smak.

* Fru Julia Nyberg, född Svärdström.

Men en vidsträcktare kärlek för vittra yrken väckte och underhöll han, äfvensom skalderna, genom den ton han införde, leddes till att utvidga gränserna för sina ändamål och mera uteslutande arbeta för de sammas uppnående. På detta sätt fick Sverige verk nästan i alla poesiens grenar, och man kan tryggt påstå, att, om det inre värdet och nationaliteten af de poetiska alstren motsvarat deras yttre mångfald och vidd, denna tidpunkt varit en bland de sällsporda i länders historia, då allt, hvad i deras befolknings sinne slumrat stort och ädelt, likasom genom ett trollslag på en gång antager form och framstår i synliga gestalter af sanning och skönhet. Men så brokig och omvexlande än ytan af Sveriges literatur vid denna tid är, så enformig är dess inre ton och så slapp den lifsfläkt, som genomgår den samma. Öfverallt ser man blott reflexion; den åskådningslika uppfattningen af lifvet och naturen, hvars uttryck alltid blifva lika mångfaldiga som de åskådande individerna, träffar man ingenstädes. (Jag talar här om den gustavianska skolan.) Likasom rubriken läses främst vid hvarje stycke, så tänktes den äfven främst af skalderna då; utförandet var en analytisk utläggning af de föreställningar, som lågo under rubrikens begrepp; det var lyckadt och ansågs för poesi, om det med ett vårdadt språk och med ljudet af en metrisk diktion först uttömde sitt ämne, för det andra gjorde det med en antitetisk uddighet, rationel didaktik och historiska exempel. Hit höra dessa ändlösa visor om tålamodet, religionens tröst, dygden, en stadig man, ett odödligt namn m. m., som i oändlighet växte öfver den svenska parnassen och skulle bilda dess lyriska blomstergård. Likasom kraften, friheten och fosterlandskänslan nu utgöra våra författares utnötta tema, så visste man då för tiden af dygden, sinnesstyrkan och redbarheten. Det är beklagligt att se dessa heliga lifspotenser hänga såsom skyltar öfver ett kallt rimmeri, som med tomma begreppsformler vågar bjuda till att framtrolla deras väsenden. Det fans en skald under den redbara dygdeperioden i Sveriges vitterhet, Franzén, som besjöng dygden lika flitigt som någon annan, men med den stora skilnad, att den ej syntes såsom rubrik i hans sånger, utan lefde der i sina elementer: oskuld, kärlek och glädje. Med ett ord, man förbisåg den sanning, att ur begreppet ingen idé kan framspringa, så vida begreppet till sin natur är ändligt, men idén oändlig, och att en poesi, som icke är idealisk, d. ä. i sig icke innebär sitt väsen, är ett oting.

Sådant var förhållandet med den lyriska skaldearten; med den episka stod det ej bättre till. Väl hade Gyllenborg gifvit ett arbete i denna ton af det största omfång, — men hvad och hurudant var det till sitt inre? En ännu mer opoetisk imitation af Voltaires och Virgilii opoetiska epopéer. Samma öfvervigt af

reflexionen, som utgjorde det lyriska skaldeslagets svaga sida, är äfven här synlig och nästan ensam verkande. Ty till reflexionens område höra äfven dessa inbillningskraftens fantomer, som icke ligga i sakernas natur och af den poetiska inspirationen ögonblickligt uppfattas, utan, af inbillningen ensidigt tillskuggade, af begreppet lika ensidigt anbringas eller förkastas. Då nu fostren af detta begreppets fullkomliga sjelfsvåld tillika skola tvingas under lagar, dem de i sig ej ega, skola antaga uttryck af harmoni, af vers, kan man finna, hvilken förbistring dervid måste uppstå. Hos Gyllenborg visa sig dess följder i en tröttande slapphet och en arbiträr uttänjning af ämnet och tanken, i det att hvarje fiktion, utan inre nödvändighet, på långa vägar måste söka ett slags samband med sin närmaste granne och tillika afpassas efter meterns och rimmets jernhårda fordringar.

Åfven Oxenstjerna i sina idylliskt episka målningar lyckades, oaktadt sitt obestridliga snille, blott i små grupper att hinna detta skaldeslags idé. De så mycket berömda poemerna S k ö r d a r n a och D a g e n s s t u n d e r, hvad äro väl de, betraktade från konstens högsta synpunkt? Naturen, då hon uppenbarar sig för oss i bilder, talar icke till oss successivt genom dessa bilders delar, emedan i detta fall, då delarna kunna i oändlighet underafdelas, uppenbarelsen aldrig skulle bli hel, utan den ingriper i vårt medvetande genom effekten af dessa delars harmoni. Vill derför konstnärn teckna naturen, så må han ej söka träffa hennes bilder derigenom, att han ängsligt uppräknar till dem hörande delar, utan han måste uppsöka och återge de konturer, i hvilka alla delar smälta tillhopa och hvaraf hvarje särskild får sin bestämning och betydelse. I annat fall löper han fara att, sväfvande utom åskådningen af det hela, borttrassla bilden mera än återge den, derför att han icke eger någon måttstock för delarnas vigt och ställning till det hela och således ej kan gifva hvar och en af dem, hvad dem tillkommer. Det är just denna åskådningsförmåga af det hela, som utgör konstnärns vishet vid val och behandling af detaljer; men denna finnes i ringa grad hos Oxenstjerna. Derför ser man äfven hos honom mycket ända till ledsnad uttänjdt, utan att det, han velat framställa, derigenom blir klarare eller mer antager gestalt för ens inbillning. Allt hos honom är splittradt i små taflor, och de små taflorna åter i smärre. Det är hans storhet att då och då lyckas lifva en liten grupp, och till och med denna förtjenst har han utöfver de flesta af sina samtida skalder.

Det mest skattade, man i dramatiken egde, var af Leopold och Kellgren. Den senares arbeten af detta slag voro dock till största delen versifierade omskrifningar af konung Gustaf den

tredjes dramer. Så mycken talang Kellgren än nedlagt härpå, hade dock företaget i sin grund svårigheter, dem ingen konst kunde öfvervinna. Leopold mätte sina krafter i tragedien, med den franska scenens prisade författare till mönster. Hans personer äro mindre tragiska karakterer än oratoriska snillen. De handla litet, tala mycket och känna intet, när man med känsla menar något, som har sin nödvändiga följd i uttryck och gerning. Tragedien, såsom han behandlar den samma, är derför mera lyrisk än dramatisk, men lyrisk på samma sätt och likaså oegentligt, som de till formen lyriska stycken från hans skola, hvarom förut blifvit taladt. Om man företoge sig att ur dialogen t. ex. i Oden uttaga bitar och ge dem lämpliga titlar, finge man otvifvelaktigt med några penndrags ändring en mängd stycken, som både till längd och inre lynne motsvarade de så kallade lyriska. Ett sådant öfverskott af det lyriska elementet i till formen dramatiska verk träffar man allmännare, än man skulle tro; det utgör den dramatiska dilettantens sätt att fylla de luckor, en bristande uppfattning af karakter och handling lemnar. Men hvad särskildt angår de spår af dramatisk fiktion, man i dylika arbeten, och så äfven i Leopolds, upptäcker, bära de vanligast samfäldt prägeln af reflexionens ensidiga bemödande att lägga sanning i menniskohjertats funktioner. De sålunda danade karaktersdragen ega allt utom tydlighet och bestämdhet. Väl kan förståndet i deras inbördes förknippning icke se någon egentlig stridighet, men det upptäcker också i hvart och ett af dem särskildt ingen oersättlighet. Det kan i det enskilda draget alldeles icke erkänna ett bestämdt ackord till alla de öfriga, utan finner andra, som med samma sannolikhet och lika harmoniskt kunde intaga dess plats. Med det äkta dramatiska geniets skapelser är förhållandet helt annat. Dessa visa sig redan för den blott instinktlika uppfattningen såsom verkliga, lefvande och bestämda. Vill förståndet jägta efter sanningen i deras enskilda drag, så finner det med förtjusning, att ju djupare det tränger, dess mer ligger ovilkorligheten af äfven de minsta nyanser i uttryck och handlingssätt klar och bestyrkt för dess ögon. Förståndet står till sådana konststycken i samma förhållande som till myten. Det ser i dem ett blott för det ogrumlade medvetandet fullt genomskådligt djup af sanning och skönhet, men finner derjämte, att spekulationen, så vidt den mäktar göra eröfringar deri, träffar endast lagar och nödvändighet.

Till denna inre ofullkomlighet i den gamla skolans alster kom ännu en annan, på sätt och vis yttre. Nästan alla hade de uppträdt i poesiens styfkjortel, den breda, enformiga och stela alexandrinen. Om något versslag i verlden är oskickligt att smyga

sig efter och uttrycka tankens modifikationer, så är det detta. Glädje och sorg, hastighet och hvila, styrka och vekhet, allt antager i dess former samma ton. Den olyckliga pausen i dess midt är ett oöfverspringligt hinder för all ledighet och afdelar versen i två fullkomligt likformiga delar, på hvilkas alla taktfötter den fortplantar sitt starkt bestämda ljudfall: »Ur *temp*lets *gråa torn* hör *mid*natts-*kloc*kans *slag*.» Här seglar gehöret öfver versen alldeles som en julle, hvilken för hvarje våg stöter mot grund och midt i farten stöter hårdast och sitter längst fast. Den antika jamben, som liknar alexandrinen i allt utom i den reguliera takthvilan, hvilken ojämförlig ledighet har ej den deremot?

»När *allt* den svaga menskan tyckes öfverge,
står hoppet, *hop*pet ensamt qvar och sviker ej;
fast glädtigt sjelf med *sor*gen det förtrognast är.
Hvad om dess gyllne drömmar *gäc*ka? Hvarje dröm,
som svek, försonas mildt utaf en *ny* igen.»

Här löper ljudet lätt öfver versen för öfrigt och hvilar blott, der tanken lägger vigt uppå. Att denna variation af ljudfallet kan ytterligare mångfaldigas, behöfver ej omnämnas.

Det var dessa omständigheter, i förening med flere andra, dem utrymmet nekar att utveckla, som föranledde den reformation i svenska vitterheten, af hvars utförande den nya skolan skördat en förtjent ära.

Det är olyckligt, om ett land eger blott medelmåtta i sin poesi; men än olyckligare är det, om det samma i afgudisk blindhet upphöjer denna medelmåtta till föremål för sin dyrkan. Att efter förmåga rycka glittret af bilderna och blotta dem till deras sanna värde, en åtgärd, som i början vanligen får namn af kittslighet och vrånghet, blir derför en mensklig och medborgerlig pligt. Men då det fullkomligt rätta, i hvad sak det vara må, är helt och hållet oberoende af alla sina afarter och följaktligen med ingen af dem kan sägas vara i öfverensstämmelse eller strid, så måste hvarje auktoriserad afart, för att kunna upphäfvas, betinga en annan motsatt, som, om den erkännes, utesluter den förra. Det var derför naturligt, att, vid striden emellan de båda skolorna, till kamp emot den rådande ytterligheten, en motsatt ytterlighet skulle utvecklas. Orätt skulle man dock antaga, att den sanna poesien låge midt emellan dessa ytterligheter, ty denna har en egen lifsprincip, som inom hela området af de båda ytterligheterna på intet vis behöfver anträffas; men om man påstode, att det rätta i några till poesien hörande omständigheter låge mellan dem, skulle man icke misstaga sig. Och härur kan man åter leda den sats, att en grad af poetisk skönhet kan uppenbara sig i hvardera sko-

lans former, churu fullkomligheten ligger utom båda. Härvid må ock den anmärkning göras, att en författare, ehuru han kan sägas i allmänhet höra till en viss skola, derför i ett och annat af sina arbeten kan visa sig oberoende af en sådan och nå en fulländad skönhet. Så t. ex. har hr Atterbom stycken, i hvilka den poetiska skönheten hvilar ren och ogrumlad och som icke med skäl få föras till någon skola.

Men hvad utgör då det karakteristiska i den skaldekonst, hvarmed fosforisterna uppträdde? De ville störta den onaturligt enformiga alexandrinen och upptogo till motsats mot den en tallös mängd andra versformer, nästan lika många, som ur alla nationers poetiska alster samfäldt skulle kunna utletas, med förbiseende deraf, att versslaget, så mycket det än synes vara en arbiträr utsida, har sin i språkets, i ämnets, i nationens individuela utbildning grundade nödvändighet, och att det samma, i stället för att i detta förhållande utgöra skaldens frihet, i motsatt fall blir den boja, hvars menliga inflytelse ingen ansträngning af hans konst skall kunna aflägsna. — De sågo i de äldre författarnes skrifter en praktisk didaktik, som vid skenet af den nyare filosofiens fackla icke kunde annat än förefalla dem ofta osann, oftare slö och ytlig. I dess ställe införde de en senare forsknings teoretiska resultater, hvilka, genom svärmiska utflykter af fantasien lyftade upp i ett mystiskt halfdunkel, troddes utgöra poesiens väsen.

Att blotta filosofiska satser, i meter klädda, aldrig kunna vara poesi, churu hvarje poetisk skapelse är en outtömlig källa att leda sådana utur, tycktes man förgäta. Men — hvad som härmed står i närmaste beröring — då de gamle fäst all vigt vid uttryckets och begreppets oskymda tydlighet och utförliga bestämning, anbragte de nyare, som tyckte sådant hafva ledt till matthet och uttänjning, med en äfventyrlig logik ofta blott dunkla antydningar i stället för tankar, och äfven dessa fulla af intet sägande praktord och sig sjelfva upphäfvande ordfogningar. Häraf hände, att då de gamle redigt sade mycket obetydligt, sade de yngre mycket obetydligt tillika oredigt, så att läsaren, som i de förres verser genast finner, hvad han får hålla till godo, i de senares först måste genomgå en mängd stora både förhoppningar och mödor, för att vinna lika litet. Det är klart, att här är fråga om ytterligheter i de båda skolornas manér och icke om författare, hvilkas lyckade alster kunna vara många och vigtiga, och hvilkas felslagna produkter ensamma antagas såsom karakteriserande den ena eller andra skolan.

Det är med speciel aktning äfven för den författarinnas talang, hvarom här är fråga, som rec. gör denna anmärkning, jämte det han utber sig läsarens medgifvande att få yttra några ord särskildt om hennes nu utkomna samlade dikter.

Följande äro de skaldestycken, hvarmed Euphrosyne öppnat samlingen af sina arbeten: Christophorus, en legend; Psyche, dramatiserad saga; Vublina, dramatiskt poem; Nornan; Minnessång öfver Hedvig Charl. Nordenflycht; Klippkyrkan (ett poem i åtta romanser) och Oithona. En saga på prosa, Den sköna Cunigunda, slutar första delen. Alla de här uppräknade poemerna äro af större omfattning; i synnerhet de fyra först nämnda. I stället för att ge en särskild kritik öfver hvart och ett af dessa stycken, inskränka vi oss till att i allmänhet betrakta författarinnans manér, och detta mer med afseende på fel än förtjenster, så vida de förra äro framställbara, de senare icke, och så vida vi anse de förra vara vida mindre egendomliga hos författarinnan än de senare.

Utan tvifvel har Euphrosynes talang, likasom mången annans, tagit en missriktning, vid hvilken dess medfödda företräden lidit, om också ej gått förlorade. Hennes allt för stora hyllning af den nya vitterhetens egenheter och de gärder, hon åt den samma skattat, hafva bestämt hennes manér och uppfostrat hennes anlag annorlunda, än naturen tyckes menat. Enkla, inom trängre gränser hållna uttryck af ett varmt och rent hjerta hade hennes sånger kanske blifvit, om naturen och icke en skola fått leda hennes bildning, och de hade då genom symmetri och fulländning ersatt, hvad som brustit i storhet och omfattning. Rec. har tyckt sig finna ett stöd för denna förmodan i de stycken af mindre plan och enklare anläggning, dem han funnit ibland mängden af författarinnans förut offentliggjorda produkter och som i afseende å framställningens renhet, idéns naivetet och någon gång rörande behag varit jämförliga med de lyckligare lyriska poemer, Sverige eger. Det höga i karakter och handling, det enkelt sublima i myten, det dystra och storartade i naturen, passionen, hämnden, med ett ord allt, hvari lifvet uppträder i djupare och mera groteska gestalter, är utom omfånget af hennes talang, och att hon företrädesvis behandlar sådana ämnen, bevisar blott, att hon ej rätt fattat den samma. Visserligen är det vid målningar af en sådan art lätt att skenbart lyckas, ty sjelfva ämnet tillåter och underlättar en pomp i bilder och utflygter, som kan bländа, huru oäkta den än må vara; men att sannskyldigt lyckas, dertill fordras ej blott ett geni af högsta ordningen, utan också ett af helt annat lynne än Euphrosynes. Derför måste man äfven finna, att de bästa af förf:s ofvannämnda kompositioner äro de, hvilkas uppränning grundar sig på en gifven tradition, såsom t. ex. Christophorus och Psyche. I dem är anläggningen förut gifven, och de stora och säkra konturerna måste alltid blifva qvar och påkalla beundran, huru mycket man än kunde hafva att anmärka mot författarinnans

sätt att inkarnera dem; då deremot i de stycken, som icke ega en lånad plan, den samma är till den grad sväfvande och töcknig, att man med svårighet deraf skall kunna skapa sig en någorlunda tillfredsställande bild. Man behöfde blott utveckla denna jämförelse, och man skulle öfvertygas om, hvilket tillskott af en uppfinnande, ordnande och sammanhållande förmåga Euphrosyne hade af nöden för att med verklig framgång försöka utförandet af vidsträcktare dikter. Att hon oftast skulle lyckas i små, luftiga lyriska sånger, vilja vi ej påstå; men säkert är, att hon skulle lyckas oftare i sådana och på detta sätt kunna ge literaturen stycken, som voro fulländade i sitt slag, hvilket på långt när ej är fallet med hennes större arbeten. I dem förstör ofta och i en nästan ständig vexling ett illa behandladt parti det behagliga intrycket af ett lyckadt, medan det dock måste skonas och bibehållas såsom en ledtråd i och en del af det hela; skrefve hon små stycken åter, som egde hvar sin individuela betydelse och till hvarandra ej stode i någon bestämning, kunde de sämre lätteligen utgallras och förkastas, medan blott de bibehölles, som försvarade sitt värde. Det händer ofta, att en författare ser sig inledd i en labyrint, der den poetiska uppfattningens ledtråd brister och förloras; det blir då fråga om att genom blotta öfningens och konstens hjelpmedel söka reda sig ut och återvinna den tappade stråten; men hvarje steg, han under så fatta omständigheter tager, misskläder ohjelpligt hans bana och röjer en oreda. Det är svårt att för oftare återkommande svårigheter af detta slag uppoffra ett längre arbete och afstå från dess fullbordande; men annat är fallet med ett mindre. Vill icke ett sådant i utförandet till alla delar gjuta sig efter den idé af skönhet, som för det samma ligger till grund, så är ingenting lättare än att afstå från dess vidare behandling och lemna det åt förtappelsen. För icke många skriftställare vore det angelägnare att observera detta än för Euphrosyne. Man ser i hennes större arbeten öfverallt ett sväfvande emellan klarhet och mörker, emellan ordning och oreda, och man märker tydligt ett från författarinnans sida halft medvetslöst anspråk, att på räkningen af de goda partierna de svagare måtte få passera. Detta öfverseende med sig sjelf och denna brist på stränghet vid valet af, hvad som skall anbringas, måste lättare få rum hos hvar och en vid behandlandet af större kompositioner, i det att de små partierna naturligtvis få i ens föreställning, ehuru oriktigt det än är, en underordnad betydelse, så att man väl anser det bättre, om de lyckas, men också icke så farligt, om ett och annat af dem blir underhaltigt; icke betänkande härvid, att ett obetydligt, fult eller platt drag kan ohjelpligt vanställa ett eljest skönt anlete och att en enda dissonans kan förstöra njutningen af den bästa harmoni.

Det vore derför efter allt utseende en vinst för literaturen, om Euphrosyne ville använda sina lyckliga gåfvor på skapelser, som vore med dem mera ackorderande, d. ä. på bearbetandet af små, lätta och osökta ämnen, dem hjertat och naturen syntes, åtminstone vid hennes första uppträdande, vilja ge henne i öfverflöd. Sådana skulle genom sin inneboende oskuld och helgd lättare än några andra bevara henne från de fel, dem hon adopterat ur fosforisternas skrifter, fel, som synnerligen besvära hennes omnämnda större arbeten och hvaraf de hufvudsakligaste i det följande skola framställas.

Det första är ett lättsinnigt handterande af praktord och bländande fraser, hvilka hos Euphrosyne i synnerhet, man kan vara viss derpå, ehvar de användas, gömma och öfverskyla en fullkomlig brist på poetisk inspiration. På de ställen, der en sann ingifvelse leder författarinnan, der hon har något verkligt att anbringa, någon sann åskådning att återge, är hon alltid klar, okonstlad och flärdlös, och det svulstiga smaragd-språket undantränges af hjertats verkliga och enkla ord. Hvar och en finner, huru obehagligt ett sådant kittlande af inbillningens gröfre sinlighet i längden måste blifva, då uppfattningsförmågans alla ädlare fordringar lemnas otillfredsstälda. Det tröttar till och med hos Stagnelius någon gång, ehuru det hos honom ändå alltid eger en egentlighet och gedigenhet på sitt ställe, som tillika talar till det djupare hos läsaren. Nära beslägtadt med detta ofta återkommande fel i Euphrosynes arbeten är ett annat, ej mindre sällsynt, men mindre ursäktligt. Man läser nämligen ofta nog hos henne, vers efter vers, bombaster, ur hvilka svårligen någon begriplig mening står att utletas. Den förra anmärkningen gjordes således mot svassande och, på sina rum, intet sägande ord, den senare mot hela meningar af enahanda beskaffenhet. Att deras uppkomst är att tillskrifvas samma orsak, som sades vålla prålet med praktorden, är så mycket klarare, som de i sig sjelfva innebära beviset på utevaro för tillfället af allt poetiskt ljus. För att gifva en föreställning om hvad rec. menat, då han omnämnt och anmärkt sådana meningslösa meningar, må exempelvis en eller par anföras: i Psyche, sid. 76, läsas följande ord, dem Psyche sjelf uttalar:

Nu i dalen vill jag glömma
dagen bort, på rosor drömma
blott om dig, min själs gemål!
Lundernas demantesmycken,
Floras alla blomsterstycken
blifve kärlekens symbol!

Läsaren må sjelf försöka komma till någon rimlig föreställning genom de tre sista af de anförda raderna. Med någorlunda fog kunde man säga, att kärleken är ren som daggdroppen, eller som blomman, men att daggdroppen är en bild af kärleken, hvil-

ken älskare skulle väl begripa detta, vore han än så vattlagd och förstelnad? Ett lika öppet fält för meningar, halfmeningar och omeningar lemna t. ex. följande rader, tagna ur samma stycke:

Fritt må menskohjertat väfva
kring sig sjelf sitt sköra nät,
spindeln likt, som är inspunnen
i sitt veka fängselgarn · —
brister blott en tråd, försvunnen
är din fröjd, o stoftets barn!

Långt ifrån, att de kombinerade satserna skulle förklara och bilda någon helhet, motsäga de hvarandra så, att om den ena gör ett förklaringssätt sannolikt, finnes i den andra något, som upphäfver dess sannolikhet. Skulle fel af denna art vara sällsynta i Euphrosynes dikter, vore det hårdt att framställa och analysera de funna; men de yppa sig, mer och mindre markerade, så ofta, att författarinnan derigenom röjt ett nog anmärkningsvärdt undseende med sig sjelf och en betänklig försummelse att göra sig reda för, hvad hon velat antyda. Det är också härunder inbegripet icke blott egentliga omeningar, utan äfven sådana långsökta vändningar, hvilkas samband inbördes icke utan ett fullt bläckhorn kunde på papper deduceras, vändningar, som göras, ibland för att få ett rim, ibland för att fylla metern, ibland kanske blott för att få någonting nedskrifvet. Idealet för utflygter af denna beskaffenhet finnes i Phosphoros, hvarest man ser satser packade in i samma versrad, som med hvarandra ej hafva mer att göra, än den fluga, som spatserar här, med den flod, som rinner i Amerika, eller med gubben i månen.

Slutligen må äfven anmärkas, att Euphrosyne vid skildringar, vare sig af naturscener eller känslor, endast sällan och äfven då inskränkt uppnår den fria säkerhet i teckning, att hon med några drag kan frambringa de föreställningar, hon åsyftar att väcka. Tvärt om ser man henne ofta hopa bilder på bilder, så att den ena i läsarens fantasi väckta halfåskådningen i ögonblicket utjagas af en annan, lika kaotisk. Ett exempel härpå vore början till poemet Nornan, der inbillningen, om den ville anstränga sig för att följa med, skulle tröttna inom första sidan, utan att derför hafva gjort någon egentlig eröfring eller ha en klarare blick i, hvad författarinnan velat framställa, än några ord blott kunnat gifva.

Måtte den stränghet, rec. tillåtit sig vid bedömandet af Euphrosynes arbeten, tillskrifvas mer hans aktning för hennes i flere afseenden utmärkta talang, än någon lust hos honom att nedsätta den rättvist hyllade författarinnans förtjenster. Sina blygsamma anspråk och sina önskningar i afseende å sitt författareskap har hon i öfrigt på ett intagande sätt uttryckt i den hennes arbeten började »Prolog». — — — —

En blick på Sveriges nu gällande poetiska literatur.

(1832.)

Red., som flere gånger låtit i sitt blad inflyta anmärkningar, rörande den poesi, som under ett par decennier gält och ännu gäller i Sverige, har allt hittills uraktlåtit att specielare och mera bestämdt yttra sina tankar om den samma och dess mest hyllade idkare. Det kan dock vara hög tid, att någon röst höjer sig mot den alldagliga slentrian-tonen, om ej för annat, så åtminstone på det att sanningen, på hvilkendera sidan den då kan finnas, genom motsatta opinioner må bli dess mera luttrad och förklarad. Likväl, för att icke alla läsare må anse företaget att uppleta och framställa fel hos nu oinskränkt förgudade mästare oerhördt och oförlåtligt, vill red. taga sig friheten att som en ingress aftrycka den exposition af de förut dyrkade heroernas svaga sidor, som förekommer i tidningen Polyfem, andra samlingen n:r 1, 2. Man skall nämligen deraf exempelvis kunna se, att icke allt, som en längre tids åsigter stämplat som ofelbart, nödvändigt måste vara sådant, och att bemödandet att förfäkta det sanna, om det går utom den allmänna tonen, väl kan stöta i början, utan att derför vara förkastligt och onyttigt. Sällskapet Pro Joco, som så helsosamt inverkat icke blott på sin tids, utan äfven på kommande åldrars vittra förhållanden, afger till allmänheten följande

»Reflexioner och förklaringar.

Det torde icke af den sakkunnige kunna nekas, att hela vår kultur, i allmänhet taget, är stöpt i en efter den franska härmad form. Icke allenast vår poesi, utan äfven publikens filosofiska tänkesätt (hos de folkklasser, der något dylikt kan supponeras) är fransysk. Och hurudan är nu den franska poesien och filosofien? Den förra vann sin höjd under loppet af Ludvig XIV:s tidehvarf och uppammades vid hans hof. Den antog derför de stela hofmanéren, blef galant i stället för djup och preciös i stället för skön. Och som den endast var bestämd att roa hofvets och de förnämares cirklar, blef den i stället för hvad den borde vara — nämligen fantasiens fria och djupa spel — en retoriskt utsmyckad, artig senscommuns-deklamation. Ty hvad är det högsta man söker i societeterna, om ej senscommun och artighet? Franska poesiens partisaner medgifva äfven detta, då de påstå, att denna poesis skönhet ligger i uttrycket, till hvars riktiga fattande fordras nästan en i sjelfva Paris förvärfvad bekantskap med det högre konversationsspråket. Men hvad är det för en skaldekonst, som endast beror

af orden, som endast ligger i fransyska språket? Man finner för öfrigt ingenstädes spår till något dylikt. De gamles, liksom spaniorernas, italienarnes, engelsmännens och tyskarnes skaldestycken upphöra aldrig att vara poemer, om man än skiljer dem vid deras ursprungliga taleformer, deras af den förste skaparen gifna ur-ord, att jag så må säga. Så t. ex. hvem igenkänner icke, att det är poesi man läser, till och med då man läser madame Daciers öfversättning af Iliaden? — Men som de män, hvilka beredde den fransyska smaken, hade för afsigt att bilda den till ett verkligt klassiskt värde, så beslöto de att inrätta den efter antikens regler. Olyckan var blott, att ingen af desse män hade minsta aning om ett filosofiskt studium af ålderdomens arbeten eller om den esprit och tendens, som utmärker Greklands och Roms författare. De betraktade tvärt om poesien blott såsom ett handtverk; och som nu de saker, hvilka de gamle utarbetat, allmänt ansågos för vackra, så hoppades man att få sina likaså, om man blott kunde utfundera de handgrepp, hvaraf en Homer, en Sophokles eller en Horatius betjenade sig *. Derför ansågo de fragmentet af Aristoteles' poetik, men förnämligast Horatii så kallade Ars poëtica, för smakens kanoniska böcker; och utan att undersöka, hvad som var väsentligt eller hvad som var tillfälligt och lokalt, antogo de sådana regler som apodiktiska, hvilka de lättast trodde sig kunna efterkomma. Och af detta amalgama af på höft från de gamla lånta regler, af hofetikett och konversationsfordringar, sammansattes den fransyskt akademiska korrektheten, hvars corpus juris, under namn af l'Art poëtique, uppsattes af Boileau, en menniska utan all fantasi, känsla eller filosofisk tankeförmåga, endast utrustad med ytlig qvickhet och erfarenhets-förstånd. Efter denna mönster-karta sammansattes allahanda poemer, men i synnerhet dramatiska; och gick förblindelsen så långt, att man, emedan hvarje tragedi hade fem akter, emedan de tre enheterna, efter Corneilles limiterade förklaring, och undvikandet af alla synliga mord iakttogos, uppriktigt trodde sig med sina förtrogna, sina kärleksintriger, sina Madame och Seigneur m. m. åtminstone hafva upphunnit, om ej öfverträffat, de grekiske tragöderna. Dessutom bestämdes poesiens väsen deri att på ett litet mer behagligt och hjertrörande sätt än vanligen framställa vissa ur erfarenheten hämtade moraliska satser. Således blef ju poesien icke annat än prosa, liksom Frankrikes

* Franska smakens egentliga koryféer antogo blott på god tro, att de grekiska och romerska snillealstren egde något värde, utan att kunna ådagalägga, hvari detta värde bestod. Den, som ej tror detta, kan läsa Boileaus anmärkningar till Longins afhandling om det sublima och Corneilles kritiska uppsatser.

poeter i sjelfva verket ej äro annat än rimmade prosatörer *. Naturligtvis kunde denna bontons-poesi, med sin ceremoniösa anständighet och sin ytliga moral, endast behaga de menniskor, i hvilkas kretsar den blifvit danad **. Derför gjorde dessa manierade tragedier, hvilkas ämnen hade så litet fosterländskt, som behandlingssättet hade något rent naturligt, på den öfriga delen af nationen intet intryck och kunde icke göra det, emedan de icke egde något, som kunde gripa in i allmänhetens fantasi. I stället för den entusiasm, som intog hvarje åskådare på Atens, Londons eller Madrids teatrar, hörde man i Paris, vid slutet af pjesen, blott ett kallt rop: »l'Auteur! l'Auteur!», och hela dess effekt var således att reta nyfikenheten efter ett nytt spektakel. Vi se också deras mest berömde författare beständigt klaga öfver denna publikens köld.

Denna så kallade skaldekonst sträfvade således åt ett mål, som är den sanna poesiens mål rent motsatt; det nämligen, att förslappa all fantasi och förnöta och qväfva all innerlig känsla. Således var detta lands kultur redan i en af dess förnämsta grenar förskämd och urartad. Men denna förvridning blef så mycket mera skadlig, då den äfven direkt angrep filosofien, såsom det skedde under encyklopedisternas period. Ty desse riktade alla sina bemödanden derhän att rent af utrota all yttring af menniskans högre natur. Så förlöjligades religion, så förklarades hvarje sträfvande upp öfver sinneverlden för metafysisk galenskap, och i stället predikades en den krassaste materialism och förklarades ingenting annat vara reelt, än hvad man kan gripa med händerna, och intet annat att värdera, än det för mig och de mina nyttiga och indrägtiga. Och detta kallades upplysning och kringblåstes i klingande retoriska fraser öfver hela Europa. Man läse Helvetius, Condorcet, Diderot och Voltaires så kallade filosofiska skrifter.

Denna ofvannämnda rimmade deklamation blef, redan för längre tid tillbaka, införd i Sverige: och naturligtvis, såsom varande härmning, blef den på svenska ännu mera prosaisk och osmaklig, helst som vår nation alldeles icke har den fransyska lättheten, som likväl öfver urbildernas senscommuns-joller sprider ett slags behag.

---

* Ett exempel må här gälla för flere. Racine brukade beständigt att först skrifva sina tragedier i obunden stil och sedan rimma dem. — Den, som har minsta aning om produktion af ett estetiskt verk, om harmonien mellan form och innehåll, förstår lätt, att det rent poetiska aldrig kunde bli något väsentligt i på sådant sätt danade arbeten.

** »Vous avez, vous autres qui brillez dans la capitale, des préjugés dont il faut vous guérir: vous croyez donner le ton à toute la France, et les trois quarts de la France ne savent pas que vous existez.» Rousseau. — — Tvärt om talar den minst odlade italienare, engelsman eller tysk om sin Petrarca, sin Shakspeare, sin Schiller.

Och detta blef snart den så kallade högre publikens smak, hvarigenom hvarje högre utflygt af fantasien, hvarje uttryck af en djupare känsla på allt sätt motarbetades. Men detta onda gick ändå längre. Vissa män uppstodo, som affekterade att gå längre än sina föregångare, och sträfvade derför att flyga högre, än vingarna buro dem; och på detta sätt uppkommo dessa antites-poemer, der hvarje trög vers späckades med alldeles orimliga liknelser, men i hvilka, så snart bilderståten — den yttre fernissan — bortblåstes eller borttvättades, icke annat återstod än den trivialaste erfarenhets-sats eller den orimligaste paradox. Deraf uppkom vidare och utbredde sig den tron, att poesien icke var annat än ett förändradt namn på prosan eller att poesi var en osammanhängande, bildfull, rimmad prosa. Ännu en tredje följd af denna konversations-skaldekonst var det qvasi-estetiska axiomet, att smak — ett ord, hvartill man icke finner något motsvarande i de äldre språken — blef hos ett poetiskt arbete den yppersta egenskap, hvilken naturligtvis endast i hufvudstadens bontons-societeter kunde vinnas. Ett skaldestycke måtte förråda så starkt, så djupt, så lifligt snille som helst, var likväl att förkasta, i fall der saknades hvad man gifvit namn af smak. Och detta ord — hvad betyder det? Jo, ett troget släpande i den gamla slentrianen*, i ett sorgfälligt undvikande af andra än de högre kretsarnas utkrusade ord och gallicerade talesätt, i en ton, som hvarken är varm eller kall, och i ett sväfvande emellan hvardagsprosa och retorisk deklamation. Och detta utgör qvintessencen af våra vitterhets-drottars estetik; ty flere af dem saknade icke allenast all filosofisk åsigt af konsten, utan äfven hvarje gnista af erudition, ja till och med voro alldeles okunnige i musernas modersmål, grekiskan, och knappt beläste i de romerska författarne. Men detta oaktadt antogo desse män en ton af infallibilitet, dömde myndigt härs och tvärs och yrkade med förunderlig säkerhet, att all vidare spekulation öfver konstens väsen vore öfverflödig, ja, ända till och med skadlig. Och härmed grep man in i filosofien, hvilken danades efter encyklopedisternas materialism och blef en jämmerlig sammanhopning af de plattaste erfarenhets-satser, föredragna icke utan en tillkonstlad ton af grundlighet och höglärdhet. Så danades en Filosofi öfver spökrädslan, Idéer till en populär filosofi öfver Gud och odödligheten m. m. s. — Syftemålet med alla dessa afhandlingar och dessa poemer var att utbreda hvad man behagat kalla upplysning; det vill säga, att sätta senscommun till domare

* Den, som härpå vill hafva ett handgripligt bevis, må blott läsa svenska akademiens yttrande om Franzéns förträffliga sång öfver grefve Creutz. Se Sv. Ak. Handl.

öfver allting och dymedelst qväfva hvarje aning om något högre, än hvad hvardagslifvet erbjuder.

Emellertid sammanstötte från flere håll, dels vid akademierna, dels i hufvudstaden, några ynglingar, som händelsevis fått en med allmänheten helt olika bildning. De hade lärt sig inse, att konsten icke blott är någonting oväsentligt eller ett tillfälligt tidsfördrif, utan tvärt om den sol, som drifver alla utbrott af menniskans individualitet till mognad och bestånd. Med denna öfvertygelse hade de blifvit initierade i den klassiska (grekiska och romerska) literaturens mysterier, blifvit bekanta med den spanska, italienska, engelska och tyska vitterheten och funno i dessa en gräslig kontrast mot den fransk-svenska. De insågo derför med sorg och förtrytelse alla de elaka, de förderfliga följderna af vår allmänhets förvridna kultur. Icke nog dermed, att den rådande smaken antingen förhånade, glömde eller mindre aktade de få rena och förträffliga poetiska produkter, som funnos på vårt språk, såsom Stjernhjelms skaldestycken, Bellmans sånger, Spastara, Inbillningens verld, Vänskapen eller hvad man vill, Till Christina, Dithyramben öfver den 24 januari 1808, Krigssången för skånska landtvärnet o. n. fl. a.; ej nog dermed, att vi genom denna falska estetiska bildning, som man behagat kalla god smak, blifvit utur stånd satte att få något enda afgjordt mästerstycke i skaldekonstens högre arter, att vi t. ex. icke ega någon tragedi, som kan stå vid sidan, jag vill ej säga af en Sophokles', Shakspeares, Goethes, Schillers eller Oehlenschlägers, utan icke en gång bredvid Lessings Emilia Galotti, ja, till och med ingen, som uppnått det så lågt satta målet att kunna tåla jämförelse med någon af Corneilles, Racines eller Crebillons; ej nog dermed, att detta fadda, ytliga bellespriteri (sit venia verbo) allt mer och mer förträngt och som öfverflödigheter framstält alla grundliga kunskaper, all djupare lärdom, all högre spekulation: icke nog dermed, säger jag, utan så såg man också detta lättsinniga sladder förtaga och förstöra all energi, all vidsträcktare kraft hos nationen och således bereda de olyckor, som öfvergått eller kanske ännu förestå vårt arma fädernesland.» —

Ett så litet maskeradt förkastande af alla gällande åsigter vågade red. af Polyfem utgifva. Det var naturligt, att större delen af tidens skriftställare skulle med bitterhet och intolerans upptaga den kastade stridshandsken och till och med såsom ursinnigt anse det vågade företaget att förkättra literära storheter, hvilkas erkända värde troddes vara underkastadt ingenting mindre än betviflande, och likväl gick reformatorernas sak fram med stora steg och slöts med ett gränslöst och nästan allmänt ogillande af allt, hvad förut med dyrkan omfattats. Och hvad var orsaken till denna

framgång? Ingalunda någon personlig öfverlägsenhet hos det nyare partiets stridsmän, hvarken i afseende å förmåga att försvara sin sak eller genom poetiska mönster förklara sina teorier, utan endast och allenast sjelfva den saks inre sanning, för hvilken de kämpade. Ty vid alla de orimliga, platta och excentriska rimmerier, som inflöto i Phosphoros, vid alla de sväfvande, falska och verkligt stötande resonnementer, hvarmed Polyfem och andra den antimarkallianska sektens tidskrifter uppfyldes, stod dock dess tendens klar och ädel, och dess hufvudsats, att den akademiska poesien icke var poesi, kunde icke kullkastas, om den än varit trefaldt dunklare fattad och hundradefaldt ofullkomligare yrkad, än den i sjelfva verket var. Sådan är sanningens art, att, om än alla de yttre former, den väljer för sin förklaring, vore angripliga och kunde kullkastas, den dock evigt består och förnyar sig i uttryck, tills dess inre väsen ertappas af alla och dess uppenbarelseformer kunna kallas likgiltiga. Och så är min öfvertygelse, att en ny revolution, lik den förra, skall inträffa i Sveriges vitterhet ännu, då allt, hvad för närvarande är högt ansedt, skall kastas ned lägre, än det i sig sjelft är, och nya, till äfventyrs lika falska, toner blifva hyllade och ansedda såsom oöfverträffliga.

Ty på hvad punkt står Sveriges poesi nu, och är den i någon mon naturligare och följaktligen mera betryggad till sin varaktighet, än den var före den estetiska revolutionen? Den kan icke ens jämföras med den föregående periodens i yttre rikedom, utan att i intensivt afseende vara öfver den samma. Före år 1810 hade man på icke så mycket längre tid än den, som efter denna epok förflutit, stora arbeten af Gyllenborg, Creutz, Leopold, Kellgren, Lidner, fru Lenngren m. fl., att icke räkna de högsta skalderna, Franzén och Bellman, af hvilka äfven den förre då hade sin skönaste poetiska blomning. Svenska parnassen öfverflödade af kompositioner af dramatisk och episk art, och på lyriska dikter af mångfaldigt ämne var rikedomen än större. Och likväl var förhållandet då, att en författare, för att uppträda med tryckta arbeten, nödgades ega en genom öfning, flit och granskning mera mogen stil, efter tidens sätt att dömma, än nu är fallet, då man vanligen ej drar i betänkande att under namn af ungdomsskrifter o. d. utgifva de mest obearbetade och förvirrade krior från skolan och gymnasierna. Men hvad hafva vi åter efter fosforisternas uppträdande fått i poetiskt afseende? Phosphoros och en mängd kalendrar, i hvilka kanske till en hundradedel stycken af värde finnas, något mera är drägligt och det vida mesta är en sammangyttring af allt, hvad känslohäfning och lättsinnighet har berserksmässigt och kaotiskt. De vigtigaste arbeten, gifna under denna tid, utgöras af Frithiofs saga och en mängd smärre sånger af

Tegnér, Atterboms Lycksalighetens ö, en dramatisk dikt af von Beskow, Franzéns romanartade poemer jämte några förut otryckta mindre stycken, Stagnelii och Vitalis' skrifter och några flere andra. Ville man nu från vår tids poetiska skörd afskilja det, som ligger under all kritik, utom den som förkastar i massa, och sedan jämföra det återstående med skörden från den förra perioden, så finge vi på vår sida otvifvelaktigt en brist, hvad angår mängden af poetiska produkter. Och det blir en icke så lätt afgjord fråga, om vi behålla vinsten i afseende å det skrifnas värde. Ty så käckt man än trampat på den gamla skolans slagna jättar, och så förnämt man belett deras alexandriner och samvetsgranna rim, så blir det dock ovisst, om ej en kommande tid med andra åsigter kan hinna samma grad af ett spotskt förakt för hvad våra beundrade författare skrifvit i samtidens tycke sublimt och oöfverträffligt. Säkert är åtminstone, att ingen af de nya författarne uppenbarat sig som en sann och skapande poetisk natur. Deras företräden ligga i mer och mindre grad på ytan och äro föränderliga med den. Ingen bland dem alla har öppnat oss en ny, allmän åsigt af naturen, en ny verld; de intressantaste, Stagnelius och Vitalis, hafva blott förmått ge oss spridda idéer om deras eget sätt att se lifvet, svarande emot hvad Lidner före dem gjorde. Men en sådan poesi som deras förhåller sig till poesien i sin verklighet som den individuela föreställningen om religion till det religiösa elementet, som striden med ett anadt ideal om dess besittning förhåller sig till idealets egande i en lugn och glad seger. Derför kunna de visa oss blott en religiositet, aldrig religion, blott strid och längtan, aldrig ett ideal. Man kan äfven med sanning säga, att deras poesi är full af egoism och således i denna ingrediens motsatt den sanna poesien, som är full af frihet. Tegnérs poesi* är än mera ytlig. Hos honom ser man föga någon skymt af ideal, ja, icke ens en strid, som skulle röja hans aning om ett sådant. Det lugn och den friskhet, hans poesi uttalar, äro icke följder af en glad blick i en natur, som blottat för honom sin skönhet, utan fastmer af en reflexionsförmåga, som är stolt i sin kraft, och af ett välde öfver den yttre formen, för hvilket ingen svårighet är oöfvervinnelig. Tegnér har derför ett stort tycke af Leopold, så himmelsvidt skilda dessa båda författare än förefalla oss vid första påseendet, och det är ganska säkert, att de, omkastade i tid och rum, nästan varit hvarandra. Det kan ej beskrifvas, huru litet intryck en sådan poesi som deras gör på ett sinne, för hvilket naturen klarare visat sin härlighet. För ett sådant är denna skimrande glans som för den djupt religiöse en

* Hvad som här yttras var min tanke 1832. Senare har jag, villigt och sjelfmant, erkänt Tegnérs storhet i många stycken. (Not 1876.)

predikan af Lehnberg. — Inom hvarje menniska bor naturen i alla dess möjliga idéer, och att menniskan icke är allt och ser allt, kommer deraf, att många eller alla dessa idéer slumra i hennes medvetande, likasom oanslagna toner i ett instrument. Om derför någon har en ren och klar åskådning af en idé, en naturens uppenbarelseform, och kan i mensklig förmedling framställa dess skönhet, så svara tusende sinom tusende hjertan på den ton, han angifvit, och han blir för dem en Columbus i andligt afseende, och menskligheten har genom honom upptäckt en ny verld, som väl fans inom dess område förut, men låg insvept i natt. Men hvar och en, som rent insett skönheten af en idé, har också derigenom fått en måttstock för det sköna i hela naturen, öfver hvars mätning intet kan gå och under hvars mätning allt är otillfredsställande.

Det är besynnerligt, att, ehuru fosforisterna i början tycktes inse Tegnérs oersättliga brister som skald, ingen af dem sedermera fullföljt de påståenden, som i detta afseende först gjordes. Man såg flere än en gång yttranden, att Tegnér förstod att ge sina stycken en skön kolorit, att hans teckning var prisvärd, men tillika att hans stycken saknade sanning och nödvändighet. Dessa omdömen voro mera riktiga, än att de bort lemnas ofullföljda, ty det är icke likgiltigt, om ens samtid dyrkar idoler eller erkänner det sanna guddomliga som det högsta.

v. Beskow är i sin poesi lika litet djup och sann som Tegnér, men är tillika honom vida underlägsen i alla yttre företräden. Då Tegnér således är stor i en art, som är utom och mindre än den sanna poesien, är v. Beskow i samma art af andra rangen. Hans mest firade arbeten, Erik den fjortonde och Sveriges anor, uthärda ingen jämförelse med Tegnérs större kompositioner, och hans mindre stycken äro lika mycket under Tegnérs. Lycksalighetens ö af Atterbom har några blixtar af poetisk inspiration, men är allt för mycket sväfvande, oredig och ofulländad för att kunna få namn af ett verkligt poetiskt konststycke och öppna för läsaren den klara utsigt i naturen, som ett sådant skänker, utom den omständighet, att dess högsta tendens syftar på framställningen af en spekulativt uppdagad sanning och derigenom är i sig sjelf för mycket begränsad för att kunna fylla idén af en sann poesi. Ännu mera otydliga, excentriska, ofta falska, äro mängden af Atterboms små stycken. Lings arbeten uthärda icke jämförelsen ens med de klenare af gamla skolans, och det är tvifvelaktigt, om något mera sammangyttradt, stelt, prosaiskt och uttänjdt än hans episka berättelser någonsin blifvit inskrufvadt i rim och meter.

De lyriska stycken, Franzén sedan år 1810 skrifvit, äro nästan samfäldt underlägsna hans tidigare poemer och visa icke ofta klara drag af den sublima skaldens ursprungliga originalitet. Alla de

ändringar åter, dem han tillåtit sig vid sina äldre sånger, äro absolut och utan undantag försämringar, ej sällan af den art, att en älskare af det sköna icke utan smärta och djup rörelse kan se dem. Hans stora poemer i berättande stil äro till sin inre uppfattning förfelade och hafva icke kunnat göras poetiska med all den beundransvärda konst och lätthet, som i dem äro synbara. De äro i modern ton, hvad poemet Carl och Emelie var på sin tid, och det är besynnerligt, att detta stycke, som visserligen i estetiskt afseende är med dem jämngodt, tyckes vara af sin författare förskjutet, såsom det ock icke fått plats i någon del af Franzéns senast utgifna skrifter.

Jag förbigår att omnämna med någon omständlighet de rena, ehuru bleka och omarkerade försöken af Grafström och Nikander, emedan de icke varit föremål för någon mera entusiastisk hyllning och i alla fall, mig veterligt, ej förvärfvat högre loford, än de förtjent. Komma härtill Euphrosynes dikter, som, med någon likhet i öfrigt, äro Atterboms underlägsna i de flesta afseenden, utom i fel, så lär i det närmaste det vigtigare, som yppats inom Sveriges vitterhet sedan den literära revolutionen, vara taget i beräkning. Och hvem ville väl vid betraktandet deraf, att bland alla nu uppräknade arbeten icke ett enda stort verk och blott få smärre lyriska poemer kunna kallas fulländade och sant poetiska, med tillförsigt yrka, det vår tid varit mera produktiv på verkliga skaldestycken eller mera stämd för poesi än tiden näst förut? Det är högst troligt, att ingen af Frankrikes moderna vitterlekare skulle draga i betänkande att sätta Victor Hugos poesi öfver en Voltaires, en Corneilles m. fl:s; och vid allt detta, hvilket skralt lappverk är icke t. ex. hans Hernani mot deras dramatiska verk, med all den stelhet och prosa, man kan förebrå dem? Sådant är, om än i mindre grad, fallet med många af Sveriges nyare, firade poemer, jämförda med de äldre.

Skulle den offentligt uttalade literära opinionen i Sverige konstituera Tegnérs och några andras skrifter såsom goda och lyckade produkter af diletterande förmågor och ej framställa dem såsom mönster af poetisk fulländning, så vore ingen ändring i åsigter nödvändig; sanningen vore deri träffad, och man skulle åtminstone med mera skäl kunna förutsätta hos allmänheten ett estetiskt sinne, som vore moget för att uppfatta det sublima hos någon i en framtid möjligtvis uppträdande originel talang. Nu, då så väl för konstdomare till profession som för publik det underordnade gäller som det högsta, och det höga, man från förra tider eger, sättes i bredd med eller till och med under det i sjelfva verket lägre, så äro alla förhållanden för mycket lika dem, som vållade den sist förefallna brytningen, för att icke en dylik vore

att förvänta ännu såsom en nödvändig följd. En sådan brytning kan så mycket mindre vara aflägsen, som de små dilettanter, hvilka från alla håll flyga i vingarna på Tegnér och andra mäktigare naturer, redan hunnit så i karikatur utveckla dessa mönsters manér, att deras brister och ensidighet blifvit blott allt för åskådliga.

Svårare, än att förutse ett negerande af Sveriges nu gällande poesi, är det att bestämma, hvilken positiv sida försöken i skaldekonst sedermera kunna komma att företrädesvis utveckla. Det brister icke mer, såsom förut var fallet, en mångsidighet i poetisk bildning; icke heller nekas en tillbörlig gärd af dyrkan åt tidehvarfvens sanna skalder, så att inga vidare exempel af det rätta tyckas kunna framställas. Kanske är det sannolikast, såsom det ock vore bäst, att intet manér blir fixeradt och att de författande derigenom ledas till att mer hålla sig till sig sjelfva och naturen och mindre fjättra sig vid vanans och tonens illusioner. Säkert är, att mången, som nu kan skaka ur ärmen en kraftvers, när det behagas, i sådan händelse skulle finna sin åder mycket förtorkad, och att derför vida mindre skulle bli skrifvet, hvilket redan vore en stor lycka. Ty sådan poesien för närvarande är i Sverige, har den, genom ett idkeligt och manérligt upprepadt enahanda, blifvit till den grad hvar mans egendom och så inpräglat sig i allas öron, att man kan kalla den individ ytterst förstockad eller ytterst återhållsam, som ej blandar sin röst in i den allmänna kören och genom lättheten att sjunga som andra skalder frestas att anse sig sjelf för skald.

Utrymmet har icke tillåtit förf. att särskildt motivera de omdömen, han här fält; det vore dock orätt att af denna anledning misstänka dem som falska. Ändamålet med denna uppsats har varit att i en lätt öfverskådlig följd framställa åsigter om Sveriges nu varande poetiska literatur så positivt, att författarens mening på intet sätt skulle kunna dubbeltydas. Bestyrkandet af dessa åsigters sanning lemnas åt framtiden, då äfven han genom specielare recensioner af ett och annat nu fräjdadt arbete hoppas kunna närmare förklara och bevisa, hvad han yrkat.

Törnrosens bok.

(1835.)

Läsaren får icke vänta utförlighet i en anmälan, hvilken såsom denna rör ett arbete af största både utsträckning och mångfald; ty äfven en vida utförligare kritik, än detta blad kunde in-

rymma, skulle nödgas inskränka sig och icke förfölja dessa dikter i alla deras detaljer. Här blir det fråga om att redogöra för arbetets allmänna innehåll och att af enskildheter upptaga blott sådana, som mest falla i ögonen, antingen genom sin svaghet eller styrka; de, som ligga deremellan, kunna knappt antydas. Visst är, att partier af alla dessa klasser finnas i Törnrosens bok; dock skall man vid läsningen deraf snart med den gladaste njutning märka, att författarens ojämnhet är af det slag, som skiftar mellan skönhet och fel, icke mellan platthet och medelmåtta. Och då här begagnas ordet skönhet, tages det med sitt fulla innehåll af helgd och sanning. Författaren tyckes hafva hämtat ur sin närmast egna erfarenhet den vackra bild, som han på något ställe, visst med andra ord, uttrycker, men hvars innehåll är, att målarens kamp är fåfäng, om ej skönheten sjelfmant kysser hans pensel. Det finnes målare, hvilkas händer man skulle tro skönheten sjelf hafva ledt till öfverallt jämna och ljufva drag; vid vår författares sida tyckes gudinnan blott gerna dröja, betraktande med mildhet hans inre, manliga strid och stundom till belöning kyssande hans varma och raska pensel.

Törnrosens bok, eller som den utförligare heter: *Fria fantasier, hvilka, betraktade såsom ett helt, af herr Hugo Löwenstjerna stundom kallades Törnrosens bok, stundom en irrande hind**, är ett slags sagoverk, som under särskilda titlar upptager berättelser med ämnen af olika natur och från skilda tider. I detta afseende är verket, hvaraf redan fyra band i fem häften säljas i vår bokhandel, en sammanfattning af delar, som icke stå i direkt beroende af hvarandra. Icke desto mindre kan det betraktas såsom en helhet, om icke just för den anordning, hvarigenom författaren sökt ge berättelserna en gemensam bakgrund, så åtminstone för den likartade, egendomliga ande, som råder i dem alla. Sjelfva uppställningen har häruti något tycke af Moores »Lalla Rookh». Här förekommer en familj, herr Hugo Löwenstjerna och hans omgifning, i hvars krets sagorna berättas, under det familjens inre förhållanden småningom växa ut, för att, Gud vet när, hinna sitt mått.

Det första bandet af Törnrosens bok, med titel: Jagtslottet, är egentligast och mest egnadt skildringen af herr Hugos slott och lefnadssättet derstädes. Man kan utan tvekan yrka, att denna del är den svagaste i hela verket. Elementer af författarens diktkonst röjas visserligen äfven här, men de äro icke här kufvade af en ordnande andes lagar, utan verka oberoende af hvarandra.

---

* Läsaren får blott undra öfver den besynnerliga titeln, icke tro, att herr Hugo valt den utan åsyftning.

Personerna äro mindre lyckligt sammanhållna, så att ingen enda finnes af en klar och träffande egendomlighet. Lika så svårt uppfattadt är deras inbördes förhållande och sjelfva lifvet på herr Hugos slott. Strödda idéer, stundom utvidgade till mer eller mindre mystiska samtal, öfverflygla personernas sjelfständighet och visa dem ofta såsom sina blott beroende organer, i stället för fria skapare. Det är ett fel, som ingalunda är sällsynt i våra nyare literära konstprodukter, att det inre organiska lifvet i dem förvrides och uppoffras för idéer och reflexioner, som, på de ställen der de anbringas, icke hafva annan betydelse än deras inåt slutna, möjliga sanning. Ty så visst det är, att en målare icke lyser genom glänsande färger, utan genom deras sammanställande till en lefvande tafla, så visst är äfven, att en konstnär inom poesiens område icke intager i högre mening genom skimmer i bilder och tankar, utan genom sanningen af det väsen, han genom dem förmår framställa. Men om man å ena sidan, i synnerhet hvad denna första del vidkommer, lätt blir varse en osäkerhet hos författaren vid skapandet af sina personer och af deras verld, så ser man å den andra redan här många sköna strålar af det ljus, författaren upphämtat ur lifvet och i de följande dikterna än rikare meddelar. Man kan således med allt skäl kalla äfven detta första och svagaste parti af det ädla konstverket lärorikt och väckande, så ofta det ock lemnar vår fordran på natursanning, rörlighet och lif i teckningarna ouppfyld.

Den andra delen kallas Hermitaget. Med några få historiska drag till grund innehåller den en mängd romantiska skildringar, hvälfvande sig gemensamt kring konung Valdemars strid om kronan med sina bröder och hans kärleksförhållanden till systern af hans gemål. Det hela är visserligen bygdt med den lutning åt det romantiska, att äfven de få ämnen, som äro tagna ur historien, ligga åt detta håll, men likväl skall man redan här angående författarens diktkonst kunna göra en erfarenhet, som i fortsättningen än mer bekräftar sig, den nämligen, att både händelser och personer gruppera sig med mera hållning och natur, i den mon de ligga närmare på förhand gifna historiska drag och af dem beherskas. Det är ingalunda vår mening att i allmänhet vilja frånkänna den rena och på all bevislig faktisk verklighet blottade dikten konstbetydelse och sanning, emedan det tvärt om är vår öfvertygelse, att hvart och ett fenomen, som diktas med inneboende sanning, faktiskt funnits till, om också blott i spridda strålar; men då vi här tillerkänna en bestämd öfverlägsenhet åt de partier i författarens berättelse, som närma sig det gifna historiska, är det med afseende derå, att de rent af diktade innehålla i sig en osäkerhet, en formlöshet, som minst af allt kan stå till-

sammans med konst och som stämplar dem med underlägsenhet i förhållande till de öfriga. Och på detta ställe är det ej olämpligt att anmärka en åsigt, som författaren tyckes framställa med den bestämdhet, att man kan tro honom hysa den sjelf, ehuru han låter den uttalas af fingerade individer, och som tyckes vara icke utan inflytande på hans kompositioner. »Om man romantiserar», heter det, »i afsigt att teckna en tid med dess seder, måste man hemligt förbinda sig att hafva karakterer, hvilka liksom valda bilder lemna ett uttryck deraf. Likväl kan mången gång vara intressantare att höra talas om någon, som, ehuru tillhörande en viss epok, — — — ändå står med sin beskaffenhet som ett litet undantag, en utvikning från sin tid. Tar nu åhöraren eller läsaren för gifvet, att man berättar för att skildra tidehvarfvet, så blir han här bedragen eller skyller föredraget för osannolikhet. Bland ett folk, i allmänhet gästfritt, kan en och annan snål personnage finnas och hvilken det just kan tillhöra en ifrågavarande anekdot eller romans att föra på banan. Åhöraren får deraf icke tro, att man missförstått en gästfri tid eller gjort en osann, karikerad scen. Men vore meningen ej annan än att lemna en karakteristik öfver epoken, då borde visserligen ej snikna menniskor framvisas i kompositioner öfver tider, som på det hela varit af generöst lynne, ej fritänkare under bigotta sekler, ej någon dum varelse midt i en snillrik nation, ehuru individer af så egen art ifrån de andra nog alltid funnits. Jag tycker icke om sådana bojor; de äro onaturliga, falska och tillika ängsliga. Deremot afsäger jag mig äran att egentligen föreläsa i historien öfver seder och bruk, under det jag gör något helt annat, nämligen allenast anför tilldragelser, som roat mig.»

Vi appellera här till hvad vi förut yttrat vara vår öfvertygelse, att allt, hvad som diktas harmoniskt och naturenligt, är faktiskt och historiskt sant, det vill säga, har varit eller skall blifva, ty äfven det tillkommande är historiskt, sedan man fångat det. Det första således, som ur denna synpunkt möter vår betraktelse, är, att all sann dikt måste vara en sann bild af historiens egen väsentlighet och i grunden lika sann som den. Men nu är icke någon väsentlighet till genom sina tillfälliga afvikelser, utan genom sitt sammanstämmande till en gemensam enhet; derför är allt tillfälligt i sig sjelft ett intet och har betydelse blott så vida, som det hålles invid något väsentligt. I historien, som faktiskt upptecknar millioner tillfälligheter, är det väsentliga tron på en försyn, i hvilken de hafva sin förklaring; i dikten är det väsentliga intet annat än den förklaring, konstnären sjelf mäktat nedlägga i sin komposition. Vi tro, att ingenting sker, som icke, huru oförklarligt det än synes, står i sammanhang genom försy-

nens ordning; deraf det älskliga i allt, hvad som är faktiskt; men ifrån det tillfälliga i dikten gå vi till konstnären och fråga, om han har någon förklaring derpå, och brister den, så skygga vi för hans fantomer. I dikten skall derför allt vara ordning, allt sammanhang, allt historiskt i den höga bemärkelse, att allt skall hafva sin förklaring i den helhet, i hvilken det förekommer, och betinga blott ögon för att erkännas. Sådan skall dikten vara, en bild af den guddomliga ordningen, en bild af den historiska ordningen, sådan den afslöjat sig äfven för det menskliga ögat i vissa storartade, genomgripande grupper. Man må således hafva för afsigt eller icke att teckna en tid, en person eller en händelse, så är det tillfälliga i och för sig sjelft ett intet och ger ingen bild. Det är sant — för att följa en af författarens liknelser —, att bland ett gästfritt folk en icke gästfri menniska kan finnas; men skildras hon, utan att hållas i motsats till sin nation, så får man ingen föreställning om dennas gästfrihet. Men, invändes nu, man får en bild af en girig, och det kan vara tecknarens ändamål att ge blott en sådan. Det finnes intet folk, bland hvilket icke afvikande individer finnas; det finnes i samma analogi ingen girig, hos hvilken icke några afvikande drag kunna anträffas. Är då den boja ängslig, som hindrar konstnären att löpa ut till dessa tillfälliga drag, och kastar han sig in i dem och tecknar dem, hvad tecknar han då? Icke den girige! Konseqvent kan sålunda ingen bild gifvas, utan allt blir ett förvirrande in i tillfälligheter och deras tillfälligheter. Vi skulle icke hafva dröjt så länge vid denna punkt, om vi icke tyckt oss varseblifva hos författaren en viss oro, som stundom nekar honom att bära med glädje konstens bojor, och en mera afgjord hog för utvikningar än för den lugna, sammanhållande teckningen af de föremål, han bringar å bane, en brist, som i synnerhet i de båda senaste häftena eller fjerde delen märkbart förmildras.

Vi hafva nämnt, att de rent af diktade partierna i denne författares arbeten ofta nog lida af osäkerhet och formlöshet. Man må betrakta de i denna del anförda personerna Erasmus, Inga, Judith; huru litet äro icke dessa uppfattliga! Den förstnämnde är i synnerhet misstecknad genom den besynnerliga blandningen af olika bildningsgrader och den förfelade naivetet, som man i honom träffar. Det samma kan sägas om Inga. Bättre är familjen Bruce hållen, ty om än så väl lorden sjelf som de andra sakna det egna, individuela, som ensamt är lefvande och åskådligt, så äro de dock såsom allmänna karakterer åtminstone utan i ögonen fallande inre motsägelser. Men för de båda bröderna konung Valdemar och hertig Magnus har författaren haft historiska drag gifna, och vid utvecklingen af deras karakterer blir man varse en fastare hållning

och en bestämd riktning åt ett mål. Derför fästa de sig äfven i ens föreställning tydligare än de öfriga personerna, ehuru ingendera har någon särdeles utsträckt rol att spela. Den veke, svärmande, obeslutsamme konungen påminner ovilkorligt om Sigismund, då hertig Karl med sitt tilltagsna, stränga, hersklystna sinne har en motsvarighet i den mot konungen upproriske Magnus. För öfrigt är kompositionen af det hela sinnrik, och idén att genom en rask flyttning fram i tiden få händelserna midt under deras närvaro att stiga tillbaka och upplösa sig i dunkla, drömlika skuggor är förtrollande och ger stycket likheten af ett sakta döende adagio eller en ström, som störtar sig med vattenfall mot hafvet och den ena minuten brusar, den andra förlorar sig tystnande i det oändliga. Som ett bihang förekommer i denna del vid slutet en kärleks- och spökelse-historia på vers, mindre fulländad eller snarare mindre vårdad i det tekniska, men dock ganska kraftfullt utförd i folkvisans ton med sina hastiga öfvergångar och halfbelysta, ofta blott antydda scener. I allmänhet kan man säga, att författaren, som mindre än vanligt lyckas vid teckningen af det naiva, det rent och osminkadt naturliga hos personer inom den första stationen af bildning, här velat slå an just de strängar, som i menniskohjertat äro mest ursprungliga, och detta i en tonart, som för dem är mest egendomlig. Stycket, som eljest är ganska kort, kallas Vargens dotter.

Hvad som blifvit sagdt om andra delen af ifrågavarande arbete gäller till det mesta äfven om den tredje eller Hinden. Berättelsen hvälfver sig blott icke här omkring samma ämne, såsom förhållandet är i Hermitaget, utan upptager vexlande skildringar, till största delen likväl hållna i beröring med herr Hugo och hans familj. Det är sålunda ett slags vidare fortsättning af den första delen, men, man måste medgifva det, vida intressantare fortsättning. Svårigheten att få in i berättelsen något romantiskt intresse, hvilken man varseblef vid den förra skildringen, synes här icke mera, och allt har redan en rikare växt. Likväl klarnar icke personernas individualitet mer här än i första delen. Herr Hugos bror Andreas är kanske den, som lifligast kan uppfattas i hans egna efterlemnade papper, hvilka otvifvelaktigt höra till det bästa, boken har att uppvisa. Underordnad och matt är tantens välgörenhet; den gamle tjenaren är förfelad och påminner om Erasmus.

Vi afbryta oss sjelfva och fråga, huru det är möjligt, att en bok kan vara af stort värde och dock gifva rum för så många anmärkningar, och vi tillstå också, att vår anmälan hittills varit mera en anmälan af verkets fel än af dess förtjenster. I sanning, mycket klander kunde ännu tilläggas, utan att behöfva sökas, och

likväl skulle man icke utestänga möjligheten att lemna arbetet de högsta loford. Det hör till det skönas natur att vara mäktigare än det icke sköna, och man må rycka an med tusen fel, finnes blott en enda väsentlig skönhet att ställas emot dem, så falla de till obetydenhet. Vi hafva funnit ett sådant förhållande i Törnrosens bok, och läsaren skall sannolikt sjelf göra den erfarenhet, att man icke så fort hinner störas af några törnen i den samma, som allt obehag åter fläktas bort af någon skär och osynlig doft från dess rosor. Ty rosor och törnen kan man väl säga boken innefatta, och benämningen är i detta afseende väl vald. Ville man nu, sedan man dröjt vid bokens brister, äfven uppehålla sig vid dess skönheter, hvad skulle man kunna yttra om dem? Det vore kanske orätt att taga upp särskilda partier, ty dessa äro mera ponderabla af bristerna; man borde gå till andan i allmänhet. Denna är omöjlig att teckna; men om man ville likna det hela vid någonting, så kunde man ställa det i jämförelse med en djup, aningsfull skog, genom hvilken man vandrar med ofta besvärad gång, men öfverallt liksom omgifven af osynliga andar. Man störs, man väcks, man ler; men i nästa minut är man gripen åter och väntar med klappande hjerta en uppenbarelse. Det är denna djupa, mystiska, åt naturens innersta syftande tendens, som fyller äfven de tre första delarna af Törnrosens bok med behag, och som i den fjerde visar sig med lika styrka, men med än högre ljus och reda.

Fjerde bandet innehåller i tvenne häften en fortgående dikt: Drottningens juvelsmycke eller Azuras Lazuli Tintomara. Händelserna äro från Gustaf den tredjes tid och samla sig närmast omkring hans död. Redan det möte, man här gör med historiska, så nära vår tid lefvande personer, med förhållanden och seder, om hvilka väl hvar och en läsare hört åtminstone några drag omtalas af ögonvitnen, med händelser, som lefva i ett ännu knappt lugnadt minne, redan detta vore nog att ge berättelsen en grad af intresse, äfven om allt vore skildradt med medelmåttig talang. Men här förekomma, ibland ett vida mindre antal förfelade ställen, drag af den gedignaste konstnärsförmåga och det rikaste snille. Det operalika, som ligger i hela den tid, här tecknas, dess heroism och dess styggelser, dess vantro och öfvertro, dess ihåliga skimmer och hemska glädje, så oöfverträffligt skildradt af Bellman i en lägre riktning, är som det vore skapadt för författarens genius, som älskar operans fantastiska dagrar och tvinar i en verklighet af lugn konseqvens. Det faktiska är här utarbetadt redan inom sig sjelft till någonting, som närmar sig fantasiens flyktigaste drömmar, och det är svårt att dikta något så öfvernaturligt, att det icke, placeradt inom detta

tidehvarf, skulle antaga sannolikheten af att hafva verkligen funnits. Här är författaren hemma, och de mästerligaste taflor äro frukter af hans lyckligt valda eller lyckligt funna ämnen. Vi svigta i valet mellan de skönheter, som kunde anföras. Mest fängslande är kanhända det väsen, hvaraf boken har sitt namn, ynglingen eller flickan Azuras Lazuli Tintomara. Odöpt, utan bestämdt namn, än tagen för karl, än för qvinna, utan religion, utan allt begrepp om pligter, lagar, seder, och slutligen född och uppfödd af en lättsinnig aktris i teaterns fé-verld, hvilken varelse skulle hon icke tyckas vara? Och likväl, huru skön är hon icke, hur fin, luftig, ja, till och med vis! Kanske har den dunkla, men harmoniska instinktens härlighet aldrig klarare blifvit framställd och firad, än den firas i hennes natur. Hon är icke en menniska med ett blandadt mått af förstånd och oförstånd, vetande och okunnighet, rikedom och brist; hon är ett djur, men det fullkomligaste, som kan tänkas, ett djur, hvars minsta rörelse är grace, hvars minsta blick är clairvoyant, omöjligt att fångas och omöjligt att tämjas. Med ett ord, allt hos henne är namnlöst såsom hon sjelf, och hennes inre liknar en slumrande natt, full af allt, hvad sommaren eger ljufvast, och väntande blott en stråle af solen för att öfvergå till den härligaste dag. Sådan är denna Azuras, en bild af detta dunkla, mystiska, harmoniska, som är till och som varseblifves, men som flyr för all omfamning och som förstör den, som vill ega, icke blott beundra.

Bland detaljer af sällsynt sinnrikhet och sanning må man nämna den hastiga, men hemska teckningen af Gustaf den tredjes möte med Ankarström, då konungen, utkommen från den bekanta siierskan, mamsell Arwidson, ser sin mördare med ostörd fart i rak linie afskära gatan och bäfvar för den röda fliken af hans kappa, som fladdrar upp under gången. Vidare må man ej förgäta att nämna maskeraden, de sammansvurnes möte der och framför allt konungen, för hvars öga midt i vimlet och glädjen det röda ännu står, då han blundar, såsom han sjelf säger åt Essen, och hvars dystra aning väfver sig in i de legeraste af hans halft franska, halft svenska yttranden. Knappast lär man kunna föreställa sig en trognare teckning i få drag, än den som här ges af den gode, nedlåtande, men från karakterens och majestätets allvar så lätt ledde konungen. Redan hans första ord återspegla något af både honom sjelf och tillfället. »Voilà Essen — une comédienne de la plus parfaite ironie, d'une svelte divine. — — Mademoiselle Stading kallar jag ett intet mot denna figur.» Och strax derpå: »Såg du, Essen, der glimmade längst fram något rödt; par Dieu, en af den fiera flickans strumpor. En silf för Bellmans eller Kellgrens pensel — hvilkendera afgöra vi ej — men hon

är finare, luftigare, mera graciös än sjelfva Lydia — och fullt ut så jordisk som Ulla Winblad.» Och från detta vanskliga intresse för en skön aktris lyfter sig konungen omedelbart åter till de älskvärda uttrycken af hans milda, kungliga sinne: »Mitt goda folk roar sig; kom, Essen, jag vill gå ned. Folkets glädje är en konungs element. Quelle misère, anonymen och hans biljett! Jag känner, att de älska mig alla; hvad fara för en konung som jag?» Med samma genialitet som Gustaf den tredje äro nästan alla här införda historiska personer individualiserade, Gustaf Adolf med sin linealraka rättrådighet och styfva formalitet, den slutne, rätt fram gående, brutale Ankarström, sådan han visar sig i sin bekännelse, den beslutsamme, listige general Pechlin o. s. v. Den rika öfvervigten af sköna och lyckade partier gör det förhatligt för oss att ens omnämna brister. Likväl förekomma äfven sådana, t. ex. osannolikheten af slutet, af det dubbla rivalmötet, osäkerheten i teckningen af scenen mellan Emanuel och juden, Ankarströms olikhet och särskilda mindre detaljer, som äro för mycket antingen sväfvande eller bjärta. — — — — — — — — —

Skaldestycken af Franzén.

Femte bandet.

(1836.)

Bref till red. från H. S.

»Den, som skrifver detta, är en far för en talrik familj. Hans tid förflyter tämligen lugnt under uppfyllandet af tjenstepligter och under föga tyngande omsorger för dem, som ligga hans hjerta närmast. Redan i många år har det utgjort hans nöje och ett afbrott i enformigheten af hans lif att egna en timme eller par af aftonstunderna åt vår literatur. Han har derför småningom samlat omkring sig de flesta af större svenska författare och läst dem, icke blott af nyfikenhet att göra deras bekantskap, utan fastmer af behof att ega dem till vänner och sällskap för alltid. Sålunda hafva många bland dem blifvit honom förtrogna och dyrbara, och han har älskat att söka hos dem icke så ofta tröst och förströelser vid sorger, af hvilka han icke pröfvat större, än det tillhör menniskan att med lugn bära, som icke oftare en ökad och förädlad glädje, då hans dag varit klar och hans sinne lätt.

Framför andra har jag älskat Franzén. Kanske ligger orsaken till denna förkärlek till en del deri, att en stor del af den höge

skaldens skönaste sånger diktades och utspriddes i min ungdom, då mitt väsen var lättare att anslås och lifligare att knyta band af tillgifvenhet och kärlek. Emellertid har mången gång ännu i min ålderdom det fall inträffat, att jag vid läsningen eller åhörandet af någon af dessa sånger tyckt mig för första gången göra dess verkliga bekantskap, ehuru jag hundra gånger förut hört och sett den samma med förtjusning. Jag har i anledning deraf ofta inom mig yrkat en sats, som utan tvifvel skall synas mången besynnerlig, men som dock ständigt förekommit mig klar och verklig, den nämligen, att Franzén af alla svenska skalder är den, som man har svårast att rätt utgrunda, rätt lära sig känna. Hans bekantskap kan derför i mitt tycke vara gammal och dock med hvarje gång, man läser honom, förefalla ny. — Min herre, tror ni att jag menar, att han är inbunden, mörk, höglärd? Mina barnbarn sjunga honom, kunna honom. Ett barn, min herre, fattar hans uttryck, smekes af deras milda välljud, fägnas af de enkla bilderna, med ett ord, förstår honom i en viss mening; men att rätt genomskåda den himmelska oskuld och renhet, som ligger så på ytan som i djupet af hans sånger, dertill fordras jämte ett barns oförderfvade själ en lång lefnads samlade vishet, en erfarenhet, som pröfvat äfven det bländande i lifvet, och en känsla, som från det öfverspända och affekterade med fördubblad kärlek återgått till den evigt lugna, friska och glada naturen. Jag vet icke, men med mängden af andra poemer, dem jag läst, synes mig förhållandet hafva varit sådant, att jag antingen icke förstått dem alls eller också förstått dem alla på en gång helt och hållet, så att de sedan hvarken blifvit mig klarare eller kärare, ehuru jag ofta kunnat helsa på dem åter och ofta fägna mig åt deras lärorika och vackra syften. De Franzénska visorna deremot har jag hvarje ny gång förstått bättre, och ju klarare mitt eget väsen utvecklat sig, ju trösterikare och lugnare mitt inre blifvit, desto djupare motsvarigheter af frid och skönhet har jag upptäckt i dem. Jag tror, att det är med dem såsom med våra gamla, äkta sagor, som glädja barnet, lifva ynglingen och motsvara mannens djupsinnigaste åsigter af lifvet. Jag ville blott i afseende å Franzéns stycken säga skönaste och renaste åsigter. Ser ni, derför anser jag det icke vara någon barnlek att begripa Franzén, ehuru jag gerna ser, att mina barn sjunga honom för ro skull, utan menar i stället, att ingen förstår och värderar honom rätt, som icke ur en rik lefnads erfarenhet af bländsken och irrsken. af villor, passioner, strider och brott kan med segersällt hjerta blicka in i den af änglar befolkade verld, han öppnar för oss. Och nu, min herre, hoppas jag ni förlåter min dogmatiska ifver, som förledt mig till utflygter, dem jag i början icke tillärnat, och jag

hoppas det så mycket mer, som jag vet, att ni sjelf är en beundrare af Franzén äfvensom af den lika djupe och sköne, ehuru mera mystiske och sväfvande Almqvist, hvars lefvande törnrosor bland annonserna i er tidning kallas fria fantasier af Hugo Löwenstjerna, med hvad skäl vet jag icke.

Men jag vill komma till saken. Jag har hört, att åter ett nytt band af Franzéns skaldestycken, det femte nämligen, utkommit från trycket. På vår aflägsna landsort har det icke varit mig möjligt att skaffa mig denna del, men emellertid är jag här omgifven af en nyfiken skara, som önskar att få höra helst några ord om innehållet af dem. Ni borde, min herre, tycker jag, icke låta oss vänta allt för länge på en anmälan af arbetet, i synnerhet som jag är öfvertygad om, att många dela våra önskningar i detta afseende. Ni kan göra den så kort ni behagar och har dessutom den vinsten att kunna fylla någon spalt i er tidning med ett litet utdrag. — Under hvilka vilkor som helst, låt oss höra några ord om den nya boken och ursäkta så väl denna min anhållan som den långa ingressen till den samma. Jag förblifver o. s. v.»

Red. har ansett sig kunna införa detta bref, emedan det är af en allmän syftning, och de åsigter, som deri uttryckas, till det mesta äro öfverensstämmande med hans egna. Också har han tyckt det kunna utgöra en lämplig ingress till expositionen af ifrågavarande poetiska verk, som till skaldeslag väsentligt skiljer sig från de dikter, man förut fått emottaga af Franzén. Hvar och en vet nämligen, att dessa varit af lyriskt eller episkt innehåll; nu deremot utgöres detta femte band af tvenne dramatiska stycken. Det förra af dem kallas »Audiensen, eller Lappskan i Kungsträdgården, Skådespel i fem akter»; det senare, »Drottning Ingierd, eller mordet på Elgarås», är ett sorgespel äfvenledes i fem akter. Angående uppkomsten af båda yttrar sig författaren sjelf i ett företal sålunda:

»Så naturligt det är, att man vid äldre år ifrån den lyriska poesien öfvergår till den episka och didaktiska, så obetänkt är det utan tvifvel att, då medelåldern länge sedan är förbi, våga beträda den dramatiska banan. Till min ursäkt får jag derför nämna, att det i sjelfva verket är min ungdom, som till detta vågsamma steg förledt min ålderdom, och det af följande anledning.

En af mina vänner i Finland, som besökte mig i Stockholm kort före min flyttning till Hernösand, påminte mig, att han för tretio år sedan hade sett hos mig i Åbo, der jag då vistades, ett några år förut gjordt försök till en tragedi öfver mordet på Elgarås. Denna påminnelse skulle dock icke haft den följd, att detta

af mig sjelf i så lång tid förgätna stycke kommer i dagen, om jag icke i det samma erinrat mig, att den person, utom hvars ryktbara, ehuru i en senare tid af den historiska kritiken ifrågasatta åtgärd handlingen deri ej kunnat ega rum, tillhör Norrland. Fale Bure är en af detta lands namnkunnigaste män. Icke blott i historien är hans minne förvaradt, utan i folksägner, i den gård och det grafställe, som efter honom uppvisas (i Sköns socken i Medelpad), samt i det slägtregister, på hvilket en mängd familjer, äfven adliga, stöda sina anspråk att ifrån honom härstamma. Nu, sedan Norrland blifvit för mig hvad Finland fordom var, måste allt norrländskt hos mig väcka det lifligaste deltagande. Kunde då ett sådant af mig sjelf redan i min ungdom behandladt föremål undgå att fästa min uppmärksamhet? Ingen åtminstone af dem, som sjelfva idka vitterhet, lärer undra, att jag ej förmådde emotstå frestelsen att på detta arbete använda en ny möda, hvarigenom det blifvit på en gång min ungdoms och min ålderdoms verk.

Af mera ungdomlig art torde läsaren finna det föregående stycket; ehuru det har, jag bekänner det, ett senare ursprung. Äfven för dess utgifvande hoppas jag i dess norrländska ämne finna en ursäkt, om det ock icke under den poetiska leken röjde en allvarlig mening, som ej borde anses otillbörlig i det stånd och det stift, hvartill författaren hör.»

Så många ursäkter hade sannerligen icke behöfts för att rättfärdiga utgifvandet af dessa stycken, då naturligtvis allt af Franzéns hand måste vara den läsande publiken kärt och välkommet. Dessutom ega så väl det förra som det senare af dem skönheter, som göra bekantskapen med dem särdeles intressant, om man än gerna vill medgifva, att de i sina lyriska syskon ega medtäflarinnor, vid hvilkas sida de i någon mon måste träda i skuggan. Skådespelet »Audiensen», i egentlig mening en dramatiserad idyll, grundar sig till intrigen på en anekdot, som lär vara sann. En åldrig prest kommer ned till Stockholm från Lappmarken i sällskap med sin dotter och sin blifvande måg, för att på högre ort framställa de norra trakternas nöd efter en missväxt och tillika göra sig ihogkommen till ett ledigt pastorat efter en tretioårig tjenst på sitt förra ställe. Genom Schröderheim blir hans sak framställd för Gustaf III, som ger honom befallning att inställa sig för aftonen på operan, der Gustaf Vasa skulle spelas, och efter representationens slut anmäla sig till audiens hos konungen i hans rum. En hofman, som emellertid ärnat spela pastoratet i händerna på en annan, får höra detta och ställer så till, att den gamle pastorn och hans barn icke få biljetter till skådespelet. Gubben beger sig i alla fall på utsatt tid till stället, för att åtminstone söka få audiens

hos konungen, men vilseföres, efter samma hofmans intriger, till en aflägsen vrå af operahuset, hvarest han blir tillsagd att sätta sig ned och vänta. Under denna väntan insomnar gubben och träffas i en sådan ställning af kungen, Schröderheim och den hofman, genom hvars tillställning den gamle blifvit narrad att så försofva sin lycka. — — — — — — — — — — — — —. När den gamle sedan uppvaknar och kommer hem till de sina, orolig öfver att hafva förspilt sin och deras lycka, öfverraskas han gladt af den upptäckten, att han i sin ficka burit fullmakten till det åstundade pastoratet. Händelsen är enkel och episodiskt genomflätad af tillredelser för det unga parets bröllop, som skulle firas i det gröna samma dag. Sjelfva lokalen ger tillfälle till idylliska målningar och scener, af hvilka många äro af en sällsynt naivetet och fägring. I brokigt vimmel ser man här täcka, glada barn, lappska trollfigurer, aktörer, dilettanter, hofmän och slutligen konungen, alla tecknade med lifliga och träffande färger. Aurora i sitt sockerbagarstånd är oändligen intagande, likaså Angelica, ehuru denna senare är kanske för mycket smickrad och förståndig. Det brustna halfgeniet, kolportören Löder, är som en Momus icke ointressant hållen, ehuru hans bittra misslynne ibland något för sträft korsar den idylliskt leende tonen af det hela. Schröderheims personlighet igenkännes med lätthet, och de celebra pastoratsfrågorna under hans tid äro berörda med mycken humor och tillika mycken skonsamhet. Med få ord, stycket är, oaktadt det ringa omfånget af dess hufvud-intrig, rymligt, gladt och lefvande genom de många omvexlande utsigter skalden förstår att öppna för läsaren, under det han leder honom den korta vägen till sitt mål. Någon gång tyckas väl rimmet och versen, ehuru behandlade af en mästares hand, hafva hindrat den lätthet och rörlighet i dialogen, som väsentligt höra till dramatiska skildringar och som nu fordras med så mycket större ömtålighet, som man blifvit vanare vid arbeten af samma slag på prosa; men sådana tyngre ställen äro sällsynta, och i allmänhet kan man icke annat än beundra den ledighet, med hvilken skalden rört sig i dessa, för mången annan alldeles nedtyngande bojor.

I många scener träffas man af blixtar, som påminna om den store skaldens tidigare poemer och den egna verldsuppfattning, som utgör deras skönhet. Enligt brefskrifvarens benägna råd och önskan ville vi anföra ett profstycke ur arbetet, men valet är verkligen svårt. Särdeles vacker har ref. tyckt sig finna den scen, då Angelica af sin älskare föres omkring i trädgården och för första gången vid hans arm gör bekantskap med en varmare och rikare naturs alster. Redan sjelfva uppfinningen af scenen eger sålunda något symboliskt rörande och sant. — — —

Sorgespelet »Drottning Ingierd eller mordet på Elgarås» omfattar en period af de Sverkerska och Erikska ätternas strider i Sverige. Innehållet är i korthet detta: Fale Bure, som vid mordet på konung Knuts söner räddat den äldsta af dem, Erik, och hållit honom gömd i Norrland under hans barnaår, kommer med honom, då han redan uppvuxit till yngling, ned till Upsala. S:t Eriks högtid är för handen, och vid herredagen, som tillika skall hållas, vill den regerande konungen Sverker genom folkets röst försäkra kronan för sin son, Johan, som ännu är ett barn. Denna stund har Fale Bure afvaktat att framställa för folket den rätta tronarfvingen, och han meddelar nu sitt uppsåt åt Folke Jarl, fadern till prins Eriks moder, drottning Ingierd, som, för andra gången gift, nu är gemål åt konung Sverker. Båda öfverenskomma om utförandet af planen, och vid Folke Jarls farhoga för dess framgång yttrar Fale Bure, att en skara kämpar från Norrland på hans anmodan är i antågande för att understödja hans sak. Folke Jarls son, Sune, som emellertid fått kunskap om allt detta, anser det för sin pligt att varna konungen. Emellertid har Sverker redan förut genom sin förtrogne och medbrottsling i mordet på barnen fått underrättelse om den norrländska truppens antågande och misstänkt dess afsigt vara att bereda tronen åt Sune. Denne emottages derför som en förrädare och vinner tillgift först då, när han hunnit förklara för konungen, att icke han, utan en, som utgifves för prins Erik, är den, åt hvilken man ärnar kronan. Sålunda får konungen första underrättelsen derom, att Erik blifvit räddad vid mordet, men låtsar icke sätta tro dertill, för att icke tillstänga för sin egen son vägen till riket. Drottning Ingierd kommer sjelf och berättar honom med förtjusning, att hon fått höra, att hennes son lefver. Äfven för henne söker han framställa saken som en hopspunnen dikt. En tjensteqvinna, som varit närvarande på Elgarås, när mordet skedde, beskrifver nu vidlyftigt förloppet och intygar, att Fale Bures egen son blifvit dödad i stället för den äldste prinsen, och att denne blifvit bortförd och räddad. Redan här tyckas skarpa misstankar om konungens delaktighet i brottet vakna hos Sune, hvilken, då han några scener senare är ensam med drottningen, uppenbarar för henne allt. — —

När Sverker åter inträder och i förmodan, att Sune bevist henne omöjligheten af Eriks räddning, frågar:

Nå väl, har Sune bragt dig ur din villa?

svarar Ingierd:

Jag sjelf har vaknat för att se det svalg,
det mörka, djupa, afgrundslika svalg,
som mellan oss på Elgarås sig öppnat.

Sålunda står nu konungen ensam och utan anhängare bland sina närmaste, men hoppas ännu att genom förnekande af den föregifne prinsens börd kunna på herredagen genomdrifva allt till sin egen sons fördel. Ragvald undanrödjer, för att underhjelpa hans plan, den qvinna, som var närvarande vid mordet och som kunnat framhafvas som vitne. — Folket samlas i kyrkan, och Sverker intager sitt konungsliga säte. Högtidligheterna till S:t Eriks ära försiggå. Derpå framträder Folke jarl och uppmanar Svea och Göta män att med ed bekräfta sin förening och valet af en gemensam regent. Eden begås, och Sverker framställer nu sin sons rättigheter. Men då efter någon tvist mellan konungen och Folke jarl prins Erik sjelf inträder och igenkännes af sin mor, öfvergå de flesta på hans sida, och Sverker lemnar med sina anhängare templet. Snart derpå ser man konungen i spetsen för en här på Fyrisvall, och mot honom kommer stridsfärdig prins Erik med sina. Innan härarne hinna sammandrabba, kommer en pilgrim, som bekänner sig vara den, som verkstält mordet på barnen, och bestyrker prins Eriks räddning. Sverker efterger då sina anspråk, men söker, plågad af samvetsqval, döden och utmanar någon af sina motståndare till tvekamp. Prins Erik upptar utmaningen, men förmås ändtligen att lemna stridshandsken åt Sune, för hvilken Sverker faller.

Sådan är i korthet uppränningen till denna tragedi. Man finner snart, att det egentligen dramatiska, handlingen, här icke utgör den starkaste sidan. Hela dikten lefver mer genom det, som varit, än det, som är och som skall blifva, hvarför också rörlighet och fart saknas. I dramat måste hvarje handling, hvarje ord, så att säga, innebära fröet till ett kommande, som hastigt och följdrätt derur utvecklas, för att vidare sjelf i sin ordning alstra ett derpå följande: här syftar allt i öfvervägande mon på det förflutna och rör sig i minnen. Ingen af personerna i dikten har egentligen vid slutet gjort något annat, något mera, än han gjort redan innan han uppträder, och icke en gång i förbrytarens inre eller samvetsförhållande till brottet märkes under fortgången af händelserna någon omskiftning af vigt.

Men om detta stycke i sitt slag icke utmärker sig så mycket som det förra i sitt, eger det dock i flere partier förtjenster, dem ingen kan förbise. Att specielare omnämna de många vackra detaljer, som förekomma i denna dikt, skulle allt för mycket öfverskrida gränserna af en enkel anmälan; men hvad vi icke kunna underlåta att anmärka är, att teckningen af drottning Ingierd såsom mor och maka i flere afseenden är djupt och innerligt hållen. Också ligga hennes förhållanden mest inom den Franzénska sångmöns områden. Redan den andra scenen af första akten, då hon

klagar öfver att hafva skilt sina barn från sin närmaste vård och sålunda, ehuru oskyldigtvis, föranledt deras olycka, är af en rörande skönhet. Äfven i de scener, der dialogens längd någon gång öfverskjuter sitt behöriga mått, träffar man dock alltid i många verser det naturliga och verkliga uttrycket af de känslor, som skildras. Om man ville uppställa en jämförelse emellan de särskilda akterna af detta sorgespel, skulle man med skäl tillerkänna ett företräde åt de fyra första.

Ref. kan icke sluta denna uppsats, utan att yttra sin lifliga glädje öfver att äfven i denna del af Franzéns skaldestycken se en borgen för den store skaldens fortfarande ungdomliga verksamhet, en verksamhet, som ännu lofvar literaturens vänner så många njutningar, så många rika skördar.

Ramido Marinesco.*

(1837.)

Hofmarskalken och Richard voro allena hemma. Richard satt vid pianot. Han hade slutat några flyktiga ackorder, knäppte nu med styrkan af sin tumme på en tangent i sänder och roade sig åt tonernas spetsiga och stupida klang.

»Don Juan penitente» — började den gamle.

»Hvad befalles?» svarade Richard och steg upp.

»Jag har tänkt på honom hela natten.»

»Då har min herre icke sofvit.»

»Nej, vid Gud, min käre Richard! Juan låter ingen sofva.»

»Är det eljest något annat?»

»Menar ni, att en varelse som han kan känna ånger?»

»Min herre lär hafva hört mina plocktoner på instrumentet?»

»Nå väl, och så skärande de än ljödo, tänker jag så, att det icke fans någon af dem, som ej i sig innehöll en klang af ackordets själ, och att det likaså icke ges ett väsen, som ej måste vilja försoning på den enkla grund, att en sådan vilja är väsentlighetens innersta natur.»

---

* Man har undvikit att kalla denna uppsats recension, ehuru den i visst afseende kunde anses hafva någonting gemensamt med en sådan. Den har också ursprungligen icke varit skrifven för Morgonbladet, utan blott för enskildt meddelande, och derför har man äfven vågat på lek begagna för dialogen personer, som äro en annans skapelser och för hvarje läsare af Törnrosens bok allt för väl bekanta. Något specielare anslående af deras karakter har man icke åsyftat.

»Såsom botgörare blir således, menar min herre, Don Juan ett väsen, en ton?»

»Ja, och jag får tillika nu bekänna, att jag gjort mig en egen bild af din Ramido Marinesco. Som du mins, betraktade du vid dina reflexioner öfver sättet att sluta stycken åtskilliga vyer äfven inom området af denna dikt. Alla dina anmärkningar härvid vill jag lemna i sitt värde. De hafva säkert sin fullständiga grund i någon sida af dikten, som träffat ditt öga och undgår mitt; men hvad jag förbehåller mig nu, är att få göra mina kombinationer alldeles oberoende af dina och framställa idén af det hela, så vidt den i konseqvent följd, åtminstone för min blick, griper in uti och dominerar delarna. Och ehuru jag tycker mig hafva tagit min begynnelsepunkt så djupt, den åt sitt håll kan tagas, och icke kan finna, att kedjan af mina reflexioner på något ställe och för någon tvärsats i konststycket behöfver afbrytas, vill jag dock ingalunda ge mig ett sken af att hafva uttömt diktens hela inre betydelse, väl besinnande, att lifvet och likaså konsten, då den verkligen målar detta, har icke blott en linie-dimension af höjd och djup, utan äfven, att jag så må säga, en soliditet, inom hvilken tanken kan röra sig med sanning i oräkneliga riktningar, utan att derför någonsin kunna säga sig hafva besökt hvarje punkt af vigt. Och nu vill jag rycka an till min början och fritt yttra, att botgörandets och försoningens idé för mig visar sig såsom den, från hvilken man har den vidsträcktaste utsigt mot alla styckets partier. Don Juans penitens, se der, hvad jag anser dig i alla din sångs modulationer ytterst hafva besjungit. Att framställa honom i ångerns ljus är möjligt och skönt, och han framstår sålunda icke, såsom vanligt, som en brutal pestsmitta, ett skorr af oton, utan som en menniska, ett Han substratum, som peniterar, man kan säga, återgår med jubel till sitt väsens eviga, heliga lif.»

»Om han jublar, hvi kläder han sig i botskrudens förnedring?»

»Dermed säger han: 'Så ringa var det oting, som icke var min härlighet'.»

»Om han jublar, hvi söker han då hat?»

»Derför att hatet mot Don Juan förstöraren är kärleken till Don Juan penitente. O Richard, i förstöraren har han sprungit ut ur sig sjelf i blod och yra, i upplösning och död, i botgöraren återgår han ur tomheten till sig sjelf, med jordiskt qval och himmelsk glädje. Derför är hans yttre krossadt, botklädt, qvaldt, och derför hungrar han efter sina forna offers hat, för att se tomheten af sitt lif i oordningen af allt besannad. Deras hat, ser ni, är den graf, i hvilken tjusningen af hans förra skenlif skall jordas till en evig död. Här är hans kamp, det jordiska qvalet; men

segern, jublet, den himmelska glädjen röjer sig i hans dom öfver sin yra, en dom, som i ständiga pulsslag återkommer:

— Afskyvärdt var riddarns nöje
— —
Jag för riddarns nöje ryser.
— —
Riddarns ro jag högt fördömmer:
vet, o Bianca, din Don Juan
rest på haf och rest på öar;
orätt skönheten och orätt
qvinnan kände din Don Juan. —

Den röjer sig i hans kärlek till klosterklippan och i det lugn, hvarmed han ser sin stoftfröjd dö, sin skapelse förvissna:

Död, o donna, död inunder
pastanjetens mandelgrenar
sitter nu din son Ramido.

Jag vet ej, huru denna strof tyckes mig innebära någonting så hemskt och tillika ljuft och fridsamt som en sommarnatts första bleka stjerna.»

»Hittills har herr hofmarskalken hållit sig till senare afdelningen af Ramido Marinesco och börjat vid slutet; hvad är meningen om den förra?»

»Jo, märk, min vän, i den ser man i lif och handling, hvad det är, som Don Juan botgöraren ångrar och fördömmer. I den lefva hans yras skapelser, andas, blomma, tjusa, och då de skola njuta fullheten af lifvets gåfva och i kärlek möta hvarandra, stiger den svarta följden af hans brott som en skugga hotfull och förstörande emellan. Det är den fördömmelse, att de äro hans, som förintar dem. De måste tjusa och draga hvarandra till sig i oskuld och ovetenhet för att närma sig till det gift, som skall ge dem döden, giftet att vara frukter af Don Juans rus. Här följa fyra sorgespel hvarandra, rika af individuel nyansering, men alla framstrålande samma idé. Och ändtligen upptages allt i en enda symbol, då Ramido hemkommen kastar sig i tjusning ned för sin fars »Majorcaflicka», den sköna färgskapelse, som han tycker sig kunna älska utan brott, utan fara att förstöras, — då han kastar sig ned för henne, kysser fållen af hennes klädning och insuper döden af det gift, som det »roat» hans far att äfven här blanda in i sina färgers ljufhet:

»Så jag målar, Donna Bianca,
ty så roar mig att måla.»

Jag tycker sålunda, att det är skönt och konseqvent, att härjningen af en förstörare, som framgått, visas först, och att förstöraren sjelf framställes sedan, blickande tillbaka på sitt verk,

besannande dess oväsentlighet, dess fördömmelse, och lösryckande sig med smärta och salighet från det ljufva gift, hvarmed han förpestat sin bana, från sitt svallande blod, sin yra, sin sinliga fröjd och sitt sjelfviska hjerta.

Detta i afseende å den allmänna uppställningen af denna dikt. Nu en blick på delarna för sig tagna, men dock ännu tagna blott i hela massor. Vi dröja vid de fyra scenerna mellan Ramido och hans älskarinnor. Jag sade dem vara rika på individuel skiftning; men så lätt det är att känna och se detta, så svårt är det att i ord angifva differenserna. Skall du le, om jag tar min tillflykt till ett slags mystisk lek med bilder och försöker att i dunkla skuggdrag teckna föreställningarna i min själ? Hvad är då Estella? Qvinnans qvinlighet, den uppoffrande, sucklika, som eger intet eller eger blott, hvad den låter en annan ega, den genom sin vapenlöshet segrande, den genom sitt offer af allt allsmäktiga. Och Ximena? Qvinnan som person, redan form, redan något i sig sjelf, ehuru blott bildlik och fordrande att kallas till lif af en annan, skönheten i sin sjelf-fullhet, innan hjertat vaknat och den sprittande pulsen födt en längtan, som på en gång kufvar och förädlar sjelfvet. Och Ormesinda? Den fullt vaknade Ximena, den genomandade formen, den tonlika, som har sitt eget lif, men lefver blott för att älska, som har sitt eget ljud, men ljuder blott för att förmälas i en harmoni. Och slutligen Juanna, hvad är hon? Qvinnan, uppgången i flamman af sin egen eld, egande sjelf sin kärlek, hängifven, men liksom lågan, som är fiendtlig mot hvarje annat famntag än lågans. Må jag då få kalla Estella sucken, Ximena formen, Ormesinda tonen, Juanna flamman. Alla söka de hos Ramido en låga, den första för att förtäras, den andra för att bestrålas, den tredje för att försmälta, den fjerde för att förenas.

Så är Estella i personifikation äfven det innerliga i alla de öfriga och återfinnes i dem. Efter lif suckar formen, efter kärlek tonen, efter möte flamman. Derför är Estella den mäktigaste af alla, emedan hon är den renast alltoffrande, och derför är det skönt att se henne i cykeln af de andra vara den första och den sista, begynnelsen och slutet, ty det är hennes väsen, som i olika knytningar genomgår alla och utgör deras makt. Så börjar hon:

ESTELLA.

Jag älskar dig, Ramido.

RAMIDO.

Ack, hvarför älskar du?

ESTELLA.

Ej skäl jag vet, ej orsak.

Ximena känner sin bildform, Ormesinda sitt tonljud, Juanna sin eld; men Estella känner Ramido ensam, och det djupaste hos alla de andra är det, som likasom Estella känner Ramido ensam.

Vi komma nu till den stora scen, i hvilken inom omfånget af tre korta sidor alla strålar från de föregående scenerna samlas såsom i en brännpunkt, jag menar den sjette, hvari Ramido bestormas af alla sina älskarinnor på en gång. Den är så kort, en stor del af den samma kan här upprepas:

JUANNA.

Mig kärlek svor Ramido, svara, är du min?

RAMIDO.

Juanna Sol, i natten är min stjernglans du.

ORMESINDA.

Min ömma vän Ramido var, — är han det än?

RAMIDO.

Din röst är tonen, Ormesinda, i mitt bröst.

XIMENA.

»Ximena älskar jag», så sade du en dag.

RAMIDO.

Gestalt, — du doft, du skära gaz om lifvets allt!

Betrakta dem! Hafva ej alla här ett jag, på hvilket de se och för hvilket de fordra kärlek, äfven Ximena, som annars genom en underbar konseqvens i sitt knappt vakna sjelfmedvetande ännu nämner sitt jag blott som ett namn? Estella ensam vet icke af ett sjelf, fordrar intet, påminner om intet:

ESTELLA.

Mig eger Don Ramido, — intet eger jag.

Men henne, som ger allt och begär intet, svarar

RAMIDO.

Estella, — himmel, du om Don Ramido rår.

Juanna hotar med dolken, Ximena med damascenerklingan, Ormesinda beveker med amaranter-blomman i sin hand, alla ega de ett något att göra anspråk med; Estellas vapen är hennes vapenlöshet:

Ramido, jag i handen eger blott min hand,
ack! . . Guadalaviars himmel ber dig hem till sig!

Hon eger icke ens en egen bön, hon låter Guadalaviars himmel be! Men då hvar och en af de öfriga fåfängt ber Ramido om en förklaring af den hemlighet, som hvilar öfver hans förhållande, och han blott gåtlikt yppar sig för dem:

JUANNA.

Är då en trolldom gjuten om Ramidos hår?

RAMIDO.

Sin krets om mig, Juanna, skref ett troll så hemskt.

ORMESINDA.

I äldre band ditt väsen har sig bundit, ack?

RAMIDO.

En boja dyster, grym, förskräcklig, underbar.

XIMENA.

Drar heligt löfte dig till Palestinas graf?

RAMIDO.

O, mig, Ximena, drar en svart, en ryslig hand;

då gör Estella ingen gissning, tager ingenting af egen makt med för att lösa hans gåta, utan flyr till Ramido sjelf, och för allmakten af hennes suck:

Ramido, älskade, skänk oss af nåd ett svar!

öppnar sig hans hjerta, och så klar som hennes bön, så klart följer hans svar:

Estella Guymeron... Jag är Don Juans son.

Huru oändligt mycket vore icke att anföra inifrån de särskilda scenerna för att bestyrka, förklara, symbolisera de allmänna åsigter, jag här nu yttrat! Mycket ser ut som oförenligt och är det dock icke; det mesta är så ogripligt, luftigt och dock bevitnande, att det som blomsterdoften blott för en andedrägt röjer, till hvilken blomma det hör.

Angående det så ofta såsom töcknigt ansedda slutet af Ramido Marinesco måste jag bekänna, att det nu vid detta tillfälle och från den synpunkt, hvarur jag betraktat det öfriga, förefaller mig klart och fullkomnadt. Hvad är det, Don Juan söker? Hans väsen genomtränger hela målningen; hvad lefver han för? För att i sina älskarinnors hat begrafva sin forna falska sällhet. Har han vunnit sitt mål? Han har velat det och gjort allt för att

vinna det, se der hans försoning, stridens fullkomning, dramens klara slut. En vidare utsträckning gåfve motsägelser eller parallelismer. Sjelfva det obegränsade, mångtydiga i den beundransvärda slutversen:

Gud! O svarta sol! . . Don Juan!

är blott en fri luft, som icke stänger, icke hindrar, utan leder den fullbildade tonen ut i den öppna naturen för att i rymd och frihet få domna.»

Då hofmarskalken slutat detta, steg han upp och fattade Richards hand. »En annan gång», sade han, »ville jag gå in i specialiteter. Nu, Richard, har jag suttit en stund vid randen af din blomsterkälla och böjt undan ett blad och ett annat för att betrakta böljan. Och jag slutar glad, om jag kan hoppas att härvid icke hafva grumlat mer än blottat det klara djupet.»

STRÖDDA UPPSATSER.

Några ord om nejderna, folklynnet och lefnadssättet i Saarijärvi socken.*

(1832.)

Afsigten med dessa rader är icke att gifva ett bidrag till någon topografisk skildring af vårt land eller af en särskild ort i det samma, utan blott att med strödda drag teckna en eller annan af dess skönheter och återlifva hos mig sjelf njutningen af de intryck, jag af dem erfarit. Oskiljaktiga från dessa erinringar äro några mörkare bilder af mensklig nöd, och de tyckas mig icke onaturligt ega sin plats bredvid och inom naturens härlighet och storhet. Ty liksom djuret aftager i liflighet och fägring, i den mon menniskan tvingar det under sina ändamål, så synes äfven naturen förtvina, ju mer den kufvas af mensklig flit och omtanke, och sålunda blott i sitt otamda tillstånd ega sin fulla skönhet, blott i sitt tamda lemna menniskan fri tillgång till sina outtömliga spenar. Vill man derför njuta anblicken af ett folk i välstånd och öfverflöd, må man besöka de nejder, der naturen, öfvermannad af menniskokraften, spak och slappad, bjuder aftvungna håfvor; älskar man åter att se naturen i dess ursprungliga glans, så må man gå dit, hvarest hon ännu fri utvecklar sina gigantiska krafter och gäckar ett tvinande slägtes glesa ansträngningar till hennes kufvande. Finland erbjuder kanske rikare än något annat land taflor af denna art. Hvilken vexling af nejder, från det jämna, odlade kustlandet till upplandstrakterna med sina svindlande höjder, sina ödsliga träsk och sina moar, till hvilkas djup ingen stig leder och dit endast orren eller tjädern, sårade af lodet, någon gång sträckt sin ensliga flygt! De flesta resande från Europas kultive-

---

Dessa strödda uppsatser offentliggjordes först i »Helsingfors' Morgonblad» 1832—37, med några undantag, hvilka på sina ställen skola angifvas.

* Förf. har nämnt denna socken, emedan han haft lägenhet att under loppet af något år, och längre än uti andra trakter af det inre Finland, uppehålla sig i den samma. Det allmännaste af hvad han har att om den berätta kan dock säkert utsträckas vida utom sagda orts gränser.

rade länder, som besöka Finlands kuststräcka, skola föga finna den samma afstickande från deras hembygd och med undantag af klimat och språk återträffa nästan alla de föremål, deras fädernesland egde och utbredde för dem. Till de högre upp i Finland belägna orterna åter skall väl ingen främling komma, som kunde säga sig hafva sett något dylikt förr eller ens något med dem likartadt; så bestämdt tecknade, så skarpt individualiserade äro de. Under det att by vid by och gård vid gård utmed i synnerhet den södra kustvägen vitna om befolkningens styrka, trefnad och seger, kunna på vägarna inåt landet mils-sträckor tillryggaläggas, utan att ens skymten af en koja möter ögat, och ser man efter långa färder en sådan, så hänger den på sluttningen af en jättelik mo, eller sticker den fram mellan de vilda lundarna kring ett halfgömdt träsk, lik en främmande utväxt på naturens friska, storartade stam. Det är dock äfven i våra skärgårdar någonting vildt och eget, som ger dem en afstickande färg, i synnerhet längre ut mot hafvet, och ingen skall kunna vistas en tid i dessa nejder, utan att föra med sig dädan djupa och genomgripande minnen. Men dessa skärgårdsorter äro blott så mycket mer skilda från de högre trakterna, som hvardera äro skarpt och individuelt markerade och bära olika prägel. De fornsvenska melodierna äro som hemmastadda vid våra kuster och ackordera med nejderna kring dem så förtroligt, att man tydligen märker deras ursprung ur en beslägtad natur; också äro de inhemska visor, som uppkomma och lefva på kustfolkets läppar, till den grad lika de svenska folksångerna, att likheten på intet vis kan förklaras blott ur den synpunkt, att de äro foster af svenska kolonister, utan snarare måste till största delen tillskrifvas lokalens harmonierande förhållanden. Å andra sidan fins väl hos få föremål en väsentligare skilnad än emellan nyss nämnda sånger och de nationelt finska tonarterna. Neckens polska, hörd vid vår hafsstrand, öfverensstämmer så med de holmar, man ser, med den luft, man andas, att man skulle tro hafsbygdens egen sommarqväll hafva författat den samma; sjungen bland Saarijärvis, Rautalampis eller Wiitasaaris stupande höjder och ödsliga träsk, skulle den röja blott missljudet af ett hjerta, som i fjärran eger sina dyrbaraste föremål. Likaså litet vore å andra sidan den finska: Minun kultani eller någon annan, flyttad till våra kuster, på sitt rätta ställe.

Det torde svårligen finnas några melodier, som närmare än de alpiska ackordera med Finlands inre nejder, och man har äfven hört främlingar finna någon likhet mellan Schweiz och Finland. I allmänhet kan man vara förvissad om, att tvenne särskilda orter i den mon likna hvarandra, äfven till det yttre, som någon öfverensstämmelse finnes i karaktererna af dessa orters infödda sån-

ger. Ty såsom menskligheten i sin totalitet är jordens spegel, så är äfven menniskan på skilda delar af jorden sina omgifningars spegel och reflekterar i sanna, sköna och ädla uppenbarelser blott de strålar, hon af dem insupit. Det är derför, jag antagit olikheten mellan det öfre och nedre landets folksånger såsom ett vigtigt och ojäfaktigt bevisningsmoment för dessa trakters skarpa inbördes skilnad.

Utan att vilja påstå den ena ortens företräden framför den andra i afseenden, som hänföra sig till en hvars individuela tycke, tror jag, att samma väsen aldrig skall kunna med lika innerlighet hylla alla de här anmärkta skilda karaktererna af vårt land. Den nämligen, som haft tillfälle att lefva någon längre tid under inflytelsen af de olika trakterna, skall djupast i sitt hjerta förvara en af dem och icke tvenne, han må ega i hvilkendera som helst sin fosterbygd och de mest dyrbara af sina öfriga förhållanden. Till ett sinne, som är stämdt för den lugna, poetiskt religiösa betraktelsen, talar företrädesvis upplandsbygden. Det lefnadsfriska, djerfva och tilltagsna lynnet skall troligen älska hafsstranden; och beräknaren, slöjdidkaren, hushållaren finna sig bäst på kuststräckans slättland. Då nu det först nämnda af dessa lynnen otvifvelaktigt sannast emottager och mest medvetet bibehåller intryck af naturen, så kunde man i allmänhet tillerkänna ett företräde i afseende å högre intressen åt den ort, som mäktigast inverkar på det samma. Också har man svårt att föreställa sig ett uttryck af det guddomliga, som vore klarare, härligare och mera upplyftande än det, som trakterna uppe i landet gifva genom sin storartade teckning, sin enslighet och sitt djupa, ogenomträngliga lugn. Hafvet, så mäktigt det än är, bär icke alltid, ja, endast sällan, denna prägel af guddomligheten. Endast i dess omätliga stillhet fattar och ser sinnet oändligheten; uppröres det af stormen, så förvandlas det från Gud till jätte, och menniskan tillber ej mer, utan bereder sig till strid.

Bland de orter, som närmast representera hufvudförhållandena i det inre Finland, så hvad lokalen som inbyggarnes lefnadssätt och vilkor beträffar, torde med skäl den afskildt liggande, torftiga och sköna Saarijärvi socken kunna räknas. Hvad den är i smått, det tyckes det inre landet med få afvikelser vara i större skala. —

Enkelt och oansadt som den natur, hvaraf han omgifves, är Saarijärvi-bons lefnadssätt. Likt badstugan, hans enda och oumbärliga lyxartikel, till färg och förmoner, endast till utrymmet större, är det p ö r t e, han bebor. Dess inre erbjuder främlingen en öfverraskande tafla. Väggar och golf, sammanfogade af oformliga furustockar och plankor, äro kolsvarta, de förra af rök, de senare af allt, hvad i åratal förgäfves väntat en skurning. Taket

synes sällan; det är gömdt ofvanom ett rökmoln, som likt en svartgrå pell hänger sju eller åtta fot i höjden och öfverskyggar, utan att besvära. Då och då genombrytes detta töcken af en solstråle, som dagen skickar genom det vida rökfånget i taket, och ibland, ehuru sällan, blickar äfven en stjerna in. Fönster finnas ej, endast gluggar, som efter behof öppnas och tillslutas. För att rätt fatta egenheten af detta boningsrum bör man se det en vinterafton. Muren (spiseln), rummets helgedom, till stil och arkitektur lik våra gamla milmärken, står då i sin fulla förklaring. En ofantlig brasa af grof tallved blossar vid ugnen och kastar ett bländande sken kring stugan, som ytterligare upplyses af pertbloss, än stuckna i väggarna, än uppburna af egna klykor på golfvet. I detta skimmer rör sig eller hvilar oftast en tallös menniskoskara. Qvinnorna sitta vid sina rockar eller syssla med degtråg och gryta, männerna göra korgar, slädar, skidor och dylikt, tiggare och inhysingar sträcka sig för elden, och den stående artikeln i stugans hushållsjournal, pertklyfningen, skötes af någon äldre gubbe, som med lugn händighet delar de tunna spjelarna i ännu tunnare skifvor. Barnskaran har då vanligen krupit upp på muren, der den i all samdrägt lefver och skriker i kapp med syrsorna; vid den långa hoen nära dörren fröjdar sig gårdens häst åt hackelsen, värmen och sällskapet, medan tuppen, om han ej än satt sig upp till ro, i kretsen af sin familj gör visiter hos sina gynnare i hvarje vrå af rummet och är öfverallt som hemmastadd. Sådant visar sig, med mer eller mindre afvikelse, ett finskt pörte om vinterqvällen. Tror någon all treflighet vara bannlyst ur en sådan boning, så misstar han sig; icke blott infödingen, utan också den under helt andra förhållanden uppvuxne kan finna sig väl i den. Luften der inne är genom den ständiga eldningen och det alltid underhållna draget ren och frisk, och det för ögat äckliga aflägsnas med sorgfällighet och ordning. Det svarta golfvet upphör att synas smutsigt, i och med det samma det icke röjer någon skymt mer af en försvunnen renhet; man tycker sig stå på mull, icke på nedsudlade bräder, och den egenhet i menniskolynnet gör sig gällande här att tåla äfven en mindre putsning, så framt den icke kontrasterar mot ett röjdt syfte till en större. Upplandsbonden lefver icke i en vårdslöst härmad förfining, han bivuakerar i ödemarken; och hvem, då han ur vinterkölden träder fram till den varma, gästvänliga brasan, frågar efter, om det skjul, som omger honom, är svart eller hvitt, om den mark, på hvilken han står, är fejad eller icke?

Såsom utgörande en del af befolkningen i ett finskt pörte omnämndes tiggare och inhysingar; de äro äfven så vanliga och betydande inventarier i hushållet, att vid frågan om detta hvar-

dera af dem kunna kräfva en närmare beskrifning. Inhysingen är den finske bondens andra svala. Likasom hon fordrar han rum för sig och de sina under bondens tak, får det villigt såsom hon och lefver som hon af hvad dagen gifver. Den hyra, han betalar, består vanligast och mest bestämdt i tjensten att kasta ved för eldningen in genom stugans glugg. För öfrigt stå de flesta hans andra åtgärder för gårdens bästa på extra stat. En sådan man idkar till sitt uppehälle, så framt han ej är slöjdkunnig, stundom ett litet fiske och skytte samt begagnar dessutom den lika så litet medgifna som vägrade förmonen att svedja på hemmanets mark för rofsådd och vända sig afkastningen till godo. Kan han skaffa sig en ko, så lefver hon, der bondens kor lefva, och är äfvenså privilegierad inhysing i sin spilta, som egaren är i sitt hörn af stugan. Då hans behof äro få, och genom hemmansegarens omedvetna godhet de utgifter ännu färre, som han för dem behöfver vidkännas, så är det klart, att han mer än någon annan skall följa den hos finnarne allmänna böjelsen för maklighet och lugn. Också ser man honom oftast hvila om vintern framför ugnen på någon bänk, om sommaren i solskenet på marken. Utan tvifvel är mängden af dessa inhyseshjon ofördelaktig så väl för landets odling i allmänhet som särskildt för den, under hvars tak de bo; men omisskänneligt ädelt visar sig också allmogens sinnelag deri, att den med anspråk på en så ringa vedergällning delar sin trånga boning och ofta sitt knappa uppehälle med dessa sina bröd- och taklösa medbröder. Saarijärvi kan trotsa hvilken annan ort som helst, hvad öfverflöd på slika personer beträffar. Glest befolkad, men ojämförligt glesare bebyggd, med vildmarker, dem ingen åbo kan hinna mäta och begagna, fyller denna socken alla vilkor för ett sådant lefnadssätts uppkomst och fortfarande.

Den andra omistliga personalen i bondens pörte utgöres af tiggarne. Det är sant, att de icke äro permanenta, utan komma och färdas af; men sällan förbigår någon dag, då de invid allmänna vägen belägna gårdar ej haft besök af en eller flere sådana, så att man väl kan lämpa på detta förhållande Stagnelii bekanta ord: »Idén är evig, skuggorna försvinna.» Tiggaren är ingenting mindre än föraktad och öfversedd. Följd af en gud, såsom Homers tiggare, kommer han, ofta med hustru och barn, från gård till gård, allestädes bemött som gäst och icke som nådehjon. Ugnen har värme för honom som för andra; han begär ingenting, hvar och en känner hans behof dessförutan och afhjelper dem, så godt han kan. Det blir icke fråga om att kasta fram någon försmådd kost åt honom, han äter som det öfriga husfolket af den bästa anrättning, gården eger, det vill säga, af den enda. Han berättar, om han har något att berätta; lyster det honom att skämta

med någon i stugan, så skämtar han; hans barn, om han för med sig sådana, leka med gårdens barn. Om qvällen går han till hvila, der han finner en beqväm plats tom på muren eller på bänken, fördragsam, om en annan fått det bättre hvilostället, och fördragen, om han sjelf lyckats vinna det. Vill han färdas bort och är krasslig sjelf eller har svaga personer i sin vård, så spänner bonden efter urgammal sed sin häst i redet och förer honom eller hans närmaste villigt och anspråkslöst till nästa gård. På detta sätt lefver tiggaren i Saarijärvi och ibland finnarne i allmänhet. Han äter bark, emedan bonden äter bark; skulle bonden lefva af hvetebröd, så skulle tiggaren hafva samma föda.

Öfver all beskrifning är den fattigdom, som råder ibland folket i Saarijärvi. Den knappa, ofta onaturliga födan verkar menligt på deras kroppskrafter, och obekantskapen med andra njutningar af lifvet än sömnens och hvilans gör, att de uteslutande hålla sig till dem och försumma att arbeta för andra. Sällan ser man deras omtanke sträcka sig längre än till närmaste dagar, och man kan ej undra deröfver, då uppehället för dessa redan ger dem mer än nog att grubbla öfver. Ingen industrigren har slagit rötter i denna socken, emedan afkastningen icke utan de största svårigheter och afdrag kunnat föryttras för afståndets skull från städer och mera odlade orter. Jordbruket har i frostnatten en svår fiende. Många hemman äro årligen så utblottade, att de icke kunna få sina tegar besådda. Åbon, då han svultit året om, skyndar på hösten att skära sin åker, innan kärnan hunnit sin utbildning och mognad. Kreaturen, som om sommaren vada i gräs vid skogsbäckarnas stränder och i dälderna mellan moar och berg, tugga om vintern halm, och en halm, som ej sällan är forslad från orter på åtta, tio, ja, sexton mils afstånd. Ofta måste kreaturen i månader uthärda med en ännu otjenligare föda. Den ringa och svaga mjölk, de vid denna belägenhet kunna gifva, användes att skölja ned det sträfva barkbrödet, som på de flesta hemman utgör deras egares enda föda. Man kan göra sig en föreställning om tillståndet der uppe, då enligt trovärdiga berättelser vid ett ej länge sedan inträffadt frostår blott tvenne gårdar i socknen egde bröd af råg eller korn. Orden: »Han äter rent bröd året om», och: »Han är bottenrik», äro derstädes liktydiga. Jag erinrar mig tvenne tillfällen, då denna nöd mötte mig i högst sårande gestalter. Jag kom vid en jagtfärd in i ett pörte för att hvila. Stugan var full af barn, utom äldre och yngre fullvuxna personer. Nära ugnen funnos uppträdda på stänger en mängd gulbruna flikar af tallens inre bark, liknande stycken af styft läder. Jag frågade utan närmare betraktande, hvad detta vore och hvartill det skulle användas, och värden svarade: »Käre herre, deraf blir det bröd.» Or-

den voro ej flere; men tonen, som låg midt emellan: »Känner du icke sådant?» och: »Du känner icke sådant!» var genomgripande. En annan gång kom jag tillfälligtvis på en äng, hvarest man höll på med höbergning. Kring väggarna af ladan hängde slåtterfolkets matväskor, och jag öppnade af nyfikenhet flere bland dem. I alla fann jag kakor, sammanklibbade af bark, inuti becksvarta, med en kalkhvit hinna af mjöl på ytan, mera mutande ögat än smaken. För öfrigt innehöll en del några styfsaltade mujkor, en annan blott några korn salt. Man behöfver endast föreställa sig tyngden af det arbete, som under den starkaste hetta sköttes vid dessa förfriskningar, för att få begrepp om en verklig nöd och om menniskonaturens styrka att uthärda den. — Det vanligaste förstörelseelementet af allt välstånd och all trefnad, bränvinet, torde på denna ort visst ej vara allmänt hatadt; men huru mången har väl tillfälle och råd att bruka denna vara? Ser man ibland någon derstädes öfverlastad, så kan man vara öfvertygad om, att icke så mycket måttet af starka drycker, som icke mer ovanan att fördraga någon kraftigare näring, verkat hans obestånd.

Af den behandling, tiggare röna hos den finska allmogen på omnämnda ställen, kan man snart sluta till dess gästfrihet och välvilja i allmänhet. Med färre tillgångar lärer väl föga något folk vara villigare att dela med sig och tillgängligare för hvarje anhållan. Åt främlingen bjudes alltid det bästa, huset kan anskaffa, och med största möda skall man mäkta förmå någon att emottaga äfven en ringa penninge-vedergällning för de förmoner, man åtnjutit under hans tak. Detta förhållande är vanligt hos alla närmare naturen lefvande folkslag.

De näringsomsorger, som oafbrutet hopa sig öfver Saarijärvis bebyggare, lemna intet rum öfrigt för den lätta glädje, som på flere andra orter är en amma af folkfester och lekar. Det är endast vid jul- och midsommar-tiden, man märker der någon vidsträcktare stämning för förströelser. Under julhelgen samlar man sig till dans och löjen, ehuru hvarken så ofta eller så talrikt, som i bättre lottade och rikare socknar är vanligt. Men hvad som äfven i skogstorparens koja ej får fattas, är ett uppdukadt bord, som i veckotal står på parad, med det bästa man kunnat berga undan den höstlånga hungern, för att förtrefliga och glädja de välkomna julbesöken. Ingen träder vid denna tid in i hans boning, som ej bjudes att hålla till godo; den fattige har alltid fått dela hans bröd, och äfven för den rike tycker han sig nu ega en välfägnad, som ej borde försmås. Till julens sollennitet hör äfven, att bord och bänkar skuras med omsorg och att väggarna öfverklädas med en väfnad af pertor, som lemnas qvarsit-

tande, tills den genom att dagligt plundras glesnar och småningom alldeles förstöres.

Midsommarnatten firas nästan gladast af alla högtider. Då brännas de så kallade kokko-eldarna, och många skott, som man skulle tycka sig förslösa, om de lossades på en järpe eller ripa, afskjutas då, högtiden till prydnad. Till anbringandet af kokko väljes vanligen någon hög, halfbränd fura på en naken och dominerande mo. Man uppställer kring den torra träd och kådiga, brännbara ämnen, ju högre dess bättre, och vid midnatten antändes stapeln och afbrinner under skott, fiolklang och hurrarop. Dessa lusteldar, sedda under den vackra, halfdunkla sommarnatten bortom träsk och dalar, gifva en intagande anblick.

Bonden i Saarijärvi är till sitt yttre trög, liknöjd och fåordig. Hans sinnelag är saktmodigt, tåligt och eftergifvande. Det armod och det betryck, i hvilket han lefver, har gjort honom inom sig sluten; alla krafter i hans väsen verka inåt, så att de blott sällan och slappt öfvergå i yttre handling. Den storartade natur, som omger honom, har aldrig unnat honom glädjen af någon egentlig eröfring; hon har alltid visat sig hög och obetvinglig, och hans själ frossar vegetativt af hennes dyrkan, medan hans fysiska krafter slumra och förtvina. Härmed stå tvenne omständigheter i förening: först att han måste vara, hvilket han också är, i hög grad redlig och oförställd, ty enfald och fromhet följa med all religion; sedan, att han måste synas handfallen, slö och oförmögen till all bragd, der liflighet och fattning komma i fråga. Det har dock genom flere än ett exempel blifvit bestyrkt, att detta skenbart kaotiska väsen, då han blifvit förflyttad i andra förhållanden, inom kort tid utvecklat krafter, som icke allenast visat sig outtömliga, utan äfven mera snabbt och träffadt använda, än man af en rik förmåga och ihärdig öfning kunnat vänta. Det händer ibland, att en och annan från dessa orter, så ogerna han än öfverger sin hembygd, i yttersta nöd kommer ned till sjöstäderna för att söka bergning som matros. Då jag haft tillfälle att se och höra omtalas några sådana fall, må det tillåtas mig att anekdotvis anföra derom, helst det kan bidraga till bestyrkande af de omdömen, som här ofvan blifvit fälda.

På min hemort uppehöll sig en man, som i sina yngre år rymt undan nöden från den socken, hvarom här varit fråga, och slagit sig på sjöväsendet. Så långt jag kan minnas tillbaka, såg jag honom gammal och grånad. Han bodde nu, vidtberest och mångbepröfvad, i egen gård, bröt grufligt på finska, var glad och käck och tog en sup, då den bjöds. Så väl för hans ursprungligt afstickande och besynnerliga yttre, hvilket man dock snart vande sig att förbise, för hans användbarhet och drift, som ock

för hans bottenärliga och goda uppförande, var han traditionelt rekommenderad från äldre till yngre och hyllades af alla. Bland många andra öden hade han äfven undergått det att blifva pressad till matros för danska flottan vid dess fejd mot England. Saken var på min hemort mycket känd, till och med i detaljer, dels genom hans egna, dels genom deras berättelser, som med honom delat gemensamt äfventyr. Hans son, en tjugu-årig yngling, hade först blifvit tagen, då han med sin far gick i allt saktmod ned mot redden till det finska fartyg, för hvilket de voro förhyrde. Gubben följde värfvarena åt, tills han nådde en auktoritet, inför hvilken han tyckte det meritera att skaffa sig gehör. Han tog då till ordet och framstälde på sin halfbrutna svenska, hurulunda »gubben var gammal och van: gossen var en kyckling på sjön, stoppar inte på örlog: stryker gubben, nå, låt dö gamla hunden, men gossen behöfver vara hemma och försörja mor; och nu, go' herrar, ta mig och släpp honom.» Valet mellan den gamle gasten, som rask och amper brukade detta språk, och ynglingen, som blek och gråtande väntade sitt öde, var snart träffadt. Gubben togs, och hans son slapp undan. Den fejd, han på detta sätt oförmodadt kom att öfvervara och deltaga i, var honom sedan på gamla dagar en outtömlig källa till erinringar. Säkert fingo vid den brådska, hvarmed försvaret å Danmarks sida måste bedrifvas, många, i synnerhet mindre, fartyg nödfallsvis löpa ut med både befäl och manskap af föga öfning. Åtminstone hade fallet varit sådant med den slup, på hvilken vår hjelte blef placerad. Det hade också icke många skott hunnit blifva vexlade, innan gubben vetat göra sin mångåriga erfarenhet och sin tilltagsna färdighet gällande och värderad. Befälhafvaren på fartyget var en ung gosse, föga van vid manövern, ehuru han eljest enligt gubbens uttryck nog »hade bramsegel på kuraget». Derför fick gubben äfven ofta med en god ed och ett kommando-ord på sitt ställe »kasta skutan omkring, då hon krånglade i vändningen». Med beröm och utmärkelse kom han hem efter slutad kampanj och var öfver ingenting i verlden så glad som öfver att hafva varit »med dansken, der pepparn växte». Oförändrad i alla skiften förblef hos honom den enfald och den godhjertenhet, han fört med sig från sin aflägsna hembygd. Hans lilla koja var ett öppet qvarter för nödlidande. Man berättade flere historier om hans sätt att emottaga och hylla dessa. Hopar af tiggare nedtågade ofta om vintrarna från upplandsbygden för att betla i staden. Då han mötte sådane, tog han dem antingen med sig hem eller, om han hade andra ärenden att ombestyra, bad dem uppsöka sitt hus, tilläggande vanligen dessa ord: »Säg åt mor, att gubben skickat.» Mor förstod då ganska väl, att de borde mättas och få sig nattherberge utsedt.

Från samma trakter som den nyss omnämnde kom i samma ändamål som han en annan person till staden. Han var 25 år gammal, utblottad, försvulten och så trasigt naken, att dagen säkert ej utan särskilda konsiderationer täcktes se ned på honom. Han infann sig bland andra hos en skeppsredare, som höll på att hyra besättning för sitt fartyg. Sedan öfverenskommelser blifvit träffade med de öfriga, kom ordningen till honom, der han stod lägst vid dörren, med halft löje besneglad af de andra. Man frågade honom om hans ärende. Han sökte tjenst. Hans frimodiga, korta, ofta uddiga svar på flere gycklande frågor af redaren och några hans tillstädesvarande vänner gjorde verkan. Han antogs som kockspojke och tillsades att den och den dagen skaffa sin kista om bord. »Hvad tusan skall jag göra med kista, då jag ingenting har att lägga i kistan», var hans ganska sanna svar. Han följde fartyget åt utan kista. Hans lott blef att falla i sjön på Londons redd och drunkna på denna sin första resa. Men han dog icke oberömd i sin krets. Kaptenen tröttnade aldrig att vitsorda denna menniskas utomordentliga förslagenhet, käckhet och exemplariska förhållande, och mången gammal sjöman bland besättningen svor högt vid sin hemkomst öfver hans död. Anmärkningsvärdt är, att denne man, som redan de första dagarna af färden fått byta sin plats vid grötgrytan mot den i masttoppen, och som suttit der i storm och oväder, lik en ekorre djerf och fästad, skulle på en lugn redd, då fartyget låg för ankar, som en drömmande famla fram och handlöst tumla öfver bord. Men sådan är finnen. Faran, om den blott aldrig så litet förställer sig, kan plocka hjertat ur hans bröst, utan att han tar ett steg till sitt skydd. Visar den sig åter öppet och hotande, så kan man lita på, att han, mer än mången annan, eger rådighet och krafter att undvika eller trotsa den.

Saarijärvi socken är full af naturskönheter och har detta företräde gemensamt med de flesta orter högre upp i landet. Ingenting kan imponera mäktigare på sinnet än djupet af de omätliga ödeskogarna. Man vandrar i dem som på bottnen af ett haf i en oafbruten enformig stillhet och hör blott högt öfver sitt hufvud vinden i granarnas toppar eller de skyhöga furornas kronor. Då och då anträffas, lik en nedgång till underjorden, en skogssjö, till hvars brådstupande, trädbevuxna bädd ingen vindfläkt irrat och hvars yta aldrig krusats af annat än aborrtroppens lek eller den ensam jagande lommens simning. En himmel hvälfver sig djupt under ens fötter, lugnare, än den der uppe synes, och som vid ingången till evigheten tycker man sig vara omgifven af gudar och andar, hvilkas gestalter man med ögat söker och hvilkas hviskningar örat hvarje stund väntar att få uppfånga. — Åt ett

annat håll hör man ljudet af en skogsbäck. Man går ditåt, man tycker sig vara helt nära och ser dock intet annat än den ljungbevuxna sandmon och stam vid stam af de furor, den bär, tills på ett käppkasts afstånd den motsatta stranden börjar röja topparna af sina björkar. Först då, när man nått randen af mon, ser man en skymt af den glittrande böljan mellan löfven, och fattar man, för att betrygga sitt nedstigande, med sin högra hand roten af en björk, så kan man med den venstra stödja sig på de öfversta grenarna af en annan. Har man nått bäcken, så ser man öfver sig ett blott några få famnar bredt bälte af himlen, och på båda sidor har man en ogenomskådlig väfnad af löf och stammar. Hinner man efter långa vandringar mellan enformiga träd på heden omsider dess gräns, så framstå såsom genom en förtrollning i en tafla af den största vexling och omfattning för ens öga träsk vid träsk, med löfrika holmar och uddar, strömdrag, fält och kullar. Förvånande äro de skiftande massor af ljus och mörker, man med en enda blick kan omfatta, från de nästan svarta granarna i den sumpiga dälden till tallskogen, som vidtager ofvanom den, och björkarna, som i en krans omgifva foten och sidorna af det öfverst uppstigande berget. En ännu större skönhet får allt detta, då solskenet en sommardag, brutet af molnen, i ständiga nyanser spelar deröfver.

Sådan är naturen i dessa trakter. Folket derstädes kan betraktas såsom en förpostkedja, utstäld af fäderneslandets population mot de fiender af dess utkomst och bergning, man vill bekriga. Det är sant, att den större vådan är förpostens lott; men är den någon gång, såsom nu tycks vara fallet, i fara att öfverflyglas och gå under i massor, så måtte den ej af dem, hvilkas väl den bevakar, glömmas i sin nöd och öfvergifvas i den olika striden.

Några ord om svenska akademiens valspråk: Snille och smak.

(1832.)

Då svenska akademien vid dess stiftelse antog detta valspråk, ville hon otvifvelaktigt dermed antyda sin hyllning af de tvenne förmögenheter, som enligt hennes åsigt ingingo i och utgjorde förmågan att producera skönhet i konst. Den parodiska tydning, det i en framtid skulle underkastas, förutsåg hon icke. Hade en enskild ristat i sitt insegel orden: »Snille och smak», skulle

väl svårligen någon varit nog grym att hos honom se en annan mening dermed än den nyss angifna; då åter en korporation med svenska akademiens ändamål och anspråk antog dem, kunde en skämtare med lätt samvete påbörda den samma arrogansen att med dem hafva velat uttrycka ett: Est Deus in nobis, eller att akademien inom sig slöte och fullt uppfattat dessa konstskönhetens båda vilkor. Så länge den allmänna opinionen delade i allt akademiens åsigter och icke anade andra former för det sköna än de, hvilka hon framstälde, hade detta valspråk, i hvilkendera bemärkelsen som helst det togs, ännu full helgd; men sedan en total revolution, åtminstone i skenbart afseende, tillvägabragts inom svenska vitterheten, och allmänheten begynt hysa begrepp om det sköna, hvilka tycktes i grund strida mot dem, som akademien förfäktat och än framgent förfäktade, måste den svaga sidan i hennes lösen, utan allt skygd af hennes till rötterna skakade auktoritet, blottas för angrepp och bli ett föremål för så mycket skoningslösare vapen, som hon ännu fortfor att bära i skölden »Snille och smak», när dagens hjeltar länge sedan lärt publiken att läsa ut dessa ord som »Platthet och alexandriner».

Att denna lösen blifvit anfäktad mer än i hvad fall som helst varit höfviskt, må blott nämnas. Ännu i dag gifvas många, hvilka, mer fattade af det literära tumultets yra än fattande det ädla ändamål, som väckte det och som efter segern säkert ogillade många af sina utfall, med ömkan anse hvar och en, i hvars ögon nämnda lösen icke bär samma stämpel af löjlighet, den för ett tiotal år sedan allmänt nog troddes bära.

Denna angripliga sida af valspråket må dock med en antydning blott förbigås; det är också icke den, som vi med denna uppsats åsyftat. Men att den uppfattning af konstnärsförmågan och dess yttrings-sätt, som detta valspråk tyckes bevitna, är oriktig, vill man här söka ådagalägga.

»Snillet», säger Rosenstein i sitt företal till fru Lenngrens skrifter, »icke nöjdt med att hafva uppfunnit, underkastar sin uppfinning begreppet om det verkligen sköna; och smaken eller, rättare sagdt, förnuftet leder utförandet både till sammansättning och stil.» Denna åsigt af konst-skönheten, genetiskt betraktad, var hans och var akademiens. Ur den framsprang omisskänligt valspråket. Konstnärs-förmågan var således enligt den i sin fulländning bestående af och delad i två likmätiga potenser, den ena den uppfinnande, oregelbundna, fantastiska, snillet, och den andra den ordnande, hejdande och styrande, smaken, eller med annat ord, förnuftet. Häraf följde, att det kunde gifvas ett konstsnille utan smak, och än vidare, att ett konstverk kunde vara på en gång snillrikt och smaklöst.

Man har svårt att veta, hvad egentligen med snille menades, när det sålunda sattes utom förnuftet och ansågs såsom någonting sjelfverksamt, åtminstone i bredd med det samma. Det är dock troligast, att dermed menades känslan och fantasin. De skulle då utgöra den skapande förmågan hos konstnären, men dock så, att deras produktioner voro ännu oregelbundna, formlösa och nebulistiska, till dess de mottagit regler, form och betydelse af smaken, af förnuftet.

Här stöter man redan på en omöjlighet, hvilken dock som slutsats kan dragas ur en sådan åsigt, att nämligen tvenne personer då borde kunna med inbördes bistånd producera ett verkligt konststycke med den procedur, att den enes egandeförmåga skulle ersätta bristen hos den andre; att den ene, det blotta snillet, skulle oupphörligt uppfinna, den andre, den blotta smaken, antaga eller förkasta, med ett ord ordna. Ty onekligen är det likgiltigt, om de båda egenskaperna äro förenade hos en eller finnas spridda hos tvenne individer, då de antagas verka icke genom sin förenings totalkraft, utan hvardera för sig och successivt.

Ehuru man visserligen icke saknar exempel, att två eller fleres gemensamma bemödande frambragt goda konstverk, får man dock ej framdraga denna erfarenhet såsom motskäl mot hvad vi nyss anfört. De antagna skilda potenserna af totalförmågan hafva icke varit isoleradt tillhöriga de särskilda personerna, utan funnits i förening hos hvar och en af dem i en viss mon och verkat i täflan, så att den ena odelade förmågan sökt öfverbjuda den andra och i sin helhet kontrollerat och jämfört förtjensterna hos den enas eller andras förslag. Misstaget härrör deraf, att man förestält sig såsom skildt opererande de båda potenser i menniskonaturen, hvilka blott i sinlig uppfattning synas skilda och hvilkas obegripliga förening tvärt om i sin verksamhet ensam är mäktig att framtrolla i synlig skepelse föremål, som hos hvarje annan menniska påkalla samma harmoniska förening af dess naturs alla enskildheter för att kunna af henne till sitt väsen senteras, det vill säga, ensam är mäktig att dana konstverk.

Konstnärssinnet har häri en fullkomlig likhet med det religiösa sinnet. Icke är ett kaotiskt svärmeri utan begränsning af förnuftet religiöst, icke heller är ett dödt reflekterande af förnuftet öfver dogmer och erkännande af deras förnuftsenlighet religion. Ej en gång känner den menniska en religiös hängifvenhet, som med förnuftet särskildt vill och måste kontrollera sina religiösa inbillnings-fosters sanning och skönhet.

Den verkligt religiösa känslan är på en gång sin egen tjusning och sin egen dogm, visande deri, att hon är en produkt af de båda förmögenheterna, sinne och förnuft, i deras enhet. Hvarje

föreställning, som i något afseende skulle aberrera från det rätta, förkastar hon i en sådan stund sjelfmant, instinktlikt, och de i sinlig uppfattning båda potenserna af hennes väsen beherska i sin förening likasom med förökad kraft allt, hvad som till den enas eller andras område kan höra. Vi kalla ett sådant tillstånd inspireradt, ett tillstånd, som orätt blifvit ansedt oberoende af förnuftet, emedan man sett, att det producerar resultater, som af förnuftet ensamt icke kunna till hela deras innehåll mätas. Alldeles lika förhåller det sig med konstsinnet, och likheten är så lätt öfverskådlig, att det vore öfverflödigt framställa den här i detaljer.

Konstsnillet är således icke någon smakens granskning underkastad, kaotiskt danande princip, utan det innefattar i sitt väsen smaken, så att denna utgör snillets sjelfbeskrifna dogm; likasom konstsnillet aldrig kan röja sig utan såsom förening af de två elementer, af hvilka smak är det ena.

Man har anmärkt och kan andraga häremot, att flere författare finnas och funnits, som röja ett omisskänligt snille, men derjämte en öfvervägande brist på smak. Detta förhållande måste så förklaras, att hvad som hos dem röjer snille, röjer på samma gång smak, men att de mera än andra se genom fingrarna med sin författareåtrå och producera partier, utan att vara inspirerade. De äro då snillen i det snillrika af deras kompositioner; i det matta, excentriska och smaklösa äro de det visserligen icke mer än någon annan, som kunde när som helst frambringa dylikt. Det fins ingen, som, ständigt och när han behagar, förmår uppstämma sig till religiös entusiasm; så fins också ingen konstnär, för hvilken inspirationen när som helst stode till buds. Låter han då en tillöfvad färdighet i uttryck och behandling missleda sig att bjuda till att skapa konstverk, så måste han misslyckas i sina bemödanden och synas helt olik sig i de stunder, då en verklig stämning leder honom. Hos mången konstnär är inspirationen eller, om man så vill kalla den, det skönas åskådning af en så flyktig natur, att den i hans arbeten visar sig blott i spridda ljuspunkter, medan det öfriga bär stämpeln af medelmåtta och mörker.

Men af allt detta följer icke, att det snillrika der vore smaklöst eller det smaklösa snillrikt.

Konstsnillet i sin sanna och höga bemärkelse blir således en skapande förmåga, i hvilken smaken ingår såsom ett kännemärke. Man ser äfven, att allt skapadt, det vill säga allt, som innehåller fenomenerna af lif, i motsats mot det, som man kunde kalla fabriceradt, nödvändigt uttrycker en skönhet, och denna skönhet, harmoni, eller hvad man vill kalla den, måste väl alltid betinga smak hos dess danare.

Det vore således blott med ordet snille uttryckt allt, hvad akademien med sitt valspråk vill uttrycka. Ty oansedt någon kan röja smak i mer eller mindre mon, utan att derför behöfva ega hvad man kallar snille; så är det dock afgjordt icke akademiens mening att upptaga denna en sådans inskränkta egenskap bland föremålen för hennes hyllning.

Lämpligheten af ett sådant valspråk vill man i öfrigt lemna ogranskad.

Projekt till en poetisk förening.

(1832.)

I betraktande af det utmärkta bifall, hvarmed ett konstälskande publikum behagat möta de under den berömde Homers inseende af en mängd grekiske skalder af rang gemensamt utförda stora episka dikterna Iliaden och Odyssén, och uppmuntrad af den lysande framgång, de nyare franska vaudeville-fabrikerna i utvidgad skala, i synnerhet firman Scribe & komp., haft genom föreningen af flere medarbetare eller, att tala mera fabriksmässigt, genom använda maskinerier af flere oxars kraft, vågar jag i denna tid af nykterhets-, måttlighets- och kalender-föreningar föreslå en:

STOR POETISK FÖRENING

för författandet af en epopé i 24 sånger, hvartill vördsamligen inbjudas alla nordens mäktiga skalder, små och stora, män, qvinnor och barn.

Nordiskt är vårt tidehvarf, nordiske vi sjelfve; hvad skulle väl vårt ämne bli annat än nordiskt? Eller brister oss en hjelte? Lefver han icke ännu i all sin anborna ära, den mångbeprisade, den härlige, den af en fåvitsk pygmé-flock till nattmössa och tevatten dömde, gamle invaliden Nordens kraft? Sången, denna hjeltars lön och stora själars offer, låtom oss tömma den stark och flödande ur friska hjertan, försökom att göra den värdig vårt ämne, en hjelte, mot hvilken grekens Akilles är en skugga, hans Ulysses försvinner.

Det har kostat mig möda (fritt, som nordbons vana är, må jag bekänna det) att finna en passande titel för verket. Med den, jag valt, hoppas jag mina blifvande medarbetare skola vara nöjda: Nordens kraft, epopé i 24 sånger, af Söner i Örnskog: se der, hvad arbetet borde kallas. Den sköna, mäktiga bilden: Söner i Örnskog, är icke min; den är lånad ur Svensk Bibliografi

för detta år, hvarest den storsinnade boktiteln förekommer bland andra: Ungdoms Rimfrost af Sonen i Örnskog.

Och nu till en närmare specifikation af sångernas innehåll. Förmätet torde det icke anses, att för enhetens och planens skull jag ger utkastet till det hela. Måtte dock hvar och en särskildt, hvad detaljerna angår, i fullt mått begagna den frihet, skalden eger och alltid egt, att skrifva, hur han vill.

1:sta sången: Nordens kraft talar om forna tider.
2:dra sången: Nordens kraft ryster på sig.
3:dje sången: Nordens kraft diktar en sonnett.
4:de sången: Nordens kraft upphöjer Bolivar.
5:te sången: Nordens kraft sjunger om fosterlandskänslan.
6:te sången: Nordens kraft smäller en fluga.
7:de sången: Nordens kraft beundrar Victor Hugo.
8:de sången: Nordens kraft går in i nykterhetsföreningen.
9:de sången: Nordens kraft slår arrack i tevattnet.
10:de sången: Nordens kraft sätter hatten på sned.
11:te sången: Nordens kraft berömmer sig sjelf.
12:te sången: Nordens kraft politiserar.
13:de sången: Nordens kraft funderar på flyttningen af Napoleons stoft.
14:de sången: Nordens kraft dricker brorskål med en örn.
15:de sången: Nordens kraft anfäktar Stockholms-Posten.
16:de sången: Nordens kraft kämpar med Nordanvinden.
17:de sången: Nordens kraft har förkylt sig.
18:de sången: Nordens kraft ger ut en poetisk kalender.
19:de sången: Nordens kraft simmar i Göta kanal.
20:de sången: Nordens kraft håller tal till poeterna.
21:sta sången: Nordens kraft drömmer om koleran.
22:dra sången: Nordens kraft sitter i karantän.
23:dje sången: Nordens kraft tar afsked.
24:de sången: Nordens kraft hvilar på sina lagrar.

Sådan vore då den första uppränningen till detta gigantiska epos. Jag har sökt ge det samma, så vidt min förmåga medgifvit, en början, en midt och ett slut, hvilka partier, som Heimdall säger, all skönhet eger och måste ega; att göra vidare, vore att intränga i mina medarbetares rättigheter, vore att kringskära den frihet, som för skalden, för den nordiske skalden är allt.

All dikt är, som namnet säger, en osanning, och då man en gång ger sig att ljuga, så må man ljuga så, att det kännes; derför, mina bröder i Apollo, dikten ihop både himmel och jord, allenast gören det med kraft! Hvar och en må efter eget val taga till bearbetande den ena eller andra af sångerna. Skulle flere profstycken öfver samma ämne inkomma, så utväljes det bästa;

den lejonmärg, som till äfventyrs kunde uppsamlas ur de öfriga, kan och skall på behöriga ställen blifva insmord.

För att ge ett ungefärligt begrepp om mina åsigter, hvad utförandet i detalj af hvarje sångs ämne beträffar, vill jag här utförligare behandla någon af dem, till exempel 6:te sången: Nordens kraft smäller en fluga.

Nordens kraft läser Hernani. Hans hår reser sig, hans ögon rulla. Boken darrar af hans kraft. En vidunderlig sång höres. Han bäfvar för detta förebud. Snart märker han en surrande fluga. Flugan beskrifves. Hon hotar att sätta sig på hans näsa. Han afvisar henne med eftertryck. Hon förnyar anfallet. Hans läsning afbrytes. Oden låter sammankalla ett råd af gudar i Valhall. Inhämtar Brages utlåtande, om Victor Hugo är en kraftskald. Brage bestyrker detta. Oden andrager, hvilken skada det är, att Nordens kraft skall hindras i njutningen af en så närande själaspis. Hermod nedsänkes att intala honom stridslust och förebåda seger. Nordens kraft har ej lämpligare vapen än sitt svärd. Hermod skaffar honom Thors hammare. Han väpnar sig. Segern är en stund oviss. Oden sänder ett järtecken att förskräcka flugan. Hon tar sin tillflykt till en vägg och sätter sig. Nordens kraft förföljer henne med lejonmod. Flugan faller för ett slag af hammaren, och hjelten sjunger en härlig segersång.

Sålunda kunde denna sång behandlas. Med lätthet skall den inspirerade skalden kunna ge färg och lif åt de här blott dödt framkastade dragen. Öfverflödigt vore det utan tvifvel att anföra flere exempel. Geniet kokar bullion på en trästicka.

Men versmåttet? Skall det vara det samma genom hela arbetet? Hvilket band på snillets flygt vore icke ett sådant stadgande! Jag kände en skald, som hade skrifvit ett stycke till sin älskarinna. Början var i jamber; men de två sista stroferna ilade öfver till daktyler. Jag frågade honom om orsaken dertill. »Min ekstas», var svaret. Han råkade således mot slutet i ekstas, och två fötter passade för honom ej mer, han måste begagna tre. Ja, jag vågar påstå, att skalden ofta vore mycket mer sig sjelf, om han brukade fyra. Hvem ville låta Thors viggar rida på spondéer eller jamber? Hafva icke de en sådan brådska, att daktylen knappast hinner trafva så qvickt, som de fordra? Derför må versmåttet följa skalden, men ej skalden versmåttet; och så hafva alla våra bättre författare tänkt.

Många bidrag har man redan haft lyckan att få emottaga. Till undvikande af kollision må de hufvudsakligaste omnämnas:

Hela sången till fosterlandskänslan är i det närmaste fulländad

Tio à tolf skalder af sann åder hafva anmält sig villiga att sjunga om örnen.

Likaså många hafva erbjudit sig att förse verket med apostrofer till ekar och andra hårda trädslag.

Äfvenledes
äro ock alla
verser af detta
versslag redan
abonnerade.

Och må det till slut tillåtas mig att såsom profstycke anföra ett fragment af sextonde sången.

Nordens kraft kämpar med Nordanvinden.

— — — — — — — — — — — — — —

Emellertid ur sömnens dvala väckt,
på ejderdun i svällande paulunen
satt Nordens kraft ännu och uppslog lugn
sitt öga mot en hjeltedag igen.
Af vunna strider, som hans strider många,
en rad i drömmen gått förbi hans öga,
och hjeltedjerf från bordet vid sin säng
han tog en spegel att sitt mod betrakta.
Han tog, han såg, han satt och talte detta:
»O jättebröst, som nordens fjällar högt
och såsom dessa fyldt af jernförtjusning,
hur mången seger har ej kopparklädd
ur dina djupa schakter sprungit redan,
hur mången väntar ej att springa än!
Det är så kraftigt, men så kallt i norden,
och luften käns af segerfanor sval*;
jag måste stoppa täcket bättre om mig.
Se så! — O skuldra, fast som en granit,
som tallens arm med örnens näste ofvan!
Från Frejas mun är löjet kring min mun,
af Balder glansen på min höjda näsa,
af Thor är ögat och af Oden pannan,
och hårets rikdom som en flod af gull
från hjessan fölle, vore det ej saxadt.
Så mod och fromhet i mitt väsen blandas,
de skiljas ej, de äro ett och samma,
som lejonet är får och fåret lejon.
Och derföre, när krigets åska gnyr

* Se »Sveriges Anor».

och striden kring ett blodigt slagfält stormar,
då är jag from, då blir mitt mod en fromhet;
men sitter friden lugn med gyllne ax
i kransar knutna kring dess lätta spira,
då har jag mod, då blir min fromhet mod,
som lejonet blir får och fåret lejon.» —
Så talte kämpen, sträckte sina armar
mot taket upp och tömde gudalik
sitt öfvermått af kraft uti en gäspning,
när dörren öppnades, och skön som Freja,
med kinden röd och ögat himmelsblått,
en nordisk mö steg in och bar en skål,
med Mockas nektar fyld, i liljehanden.
Och kämpen drack på fädrens vis derur
en bräddad skål för nordens gamla ära;
men så till honom talte tjenarinnan:
»O, om ditt lif är kärt, om någon gång
den saft, som brusar genom dina ådror,
har lifvets sötma i ditt hjerta tömt,
så lemna ej din säng af jern i dag
och stick ej hjeltenäsan utom dörren!
Se, hög, med himlens stjernor i sitt hår
och drifvans hvita stjernor på sin skuldra,
går nordanvinden stormande der ute
och ropar Nordens kraft till kamp i dag.
Jag jätten såg; en fläkt utaf hans ande
slog vårens rosor bort ifrån min kind.
Jag hörde honom; och en vinter flög
med hvarje ord, han sade, till mitt hjerta.
'Säg Nordens kraft', så röt han, 'att han kan
i dag min styrka och sin egen pröfva.' —
Om sjufaldt skinnbeklädt ditt pansar vore,
så gå ej ut!» —
Med höfviskt lugna ord,
som hjelten egna, svarar gamle Kraft:
»Du vet, att Auka-Thor min fader är.
Då jag var yngling, att min styrka härda,
han lät mig simma i ett kar af öl
hvar dag från solens uppgång till dess nedgång.
Hvem vågar trotsa denna styrka nu,
af gudar buren och guddomligt härdad?»
Med nit och ömhet svarar tjenarinnan:
»Du glömmer bort, att, fruktande din kraft,
som hotade att blifva gudars lik,

allherskarn Oden göt i ölet torka
och lät dig doppa tungan blott deri;
och derför drogs din största styrka se'n,
o hjeltedjerfve son af Thor, i tungan.
I annat allt är du en dödlig lik.
Så gå ej ut!» —
Med höfviskt lugna ord,
som hjelten egna, svarar gamle Nordens*:
»Och stode Fimbulvetter sjelf der ute,
jag måste ut. Gif min beväring hit!
Först mina fötters värn, lappstöflarna,
ogenomträngliga för köldens pilar,
mitt pansar se'n, den goda vargskinnspelsen
(i Valhall klingar pelsens namn mer skönt),
af pelsar är den ypperst dock i norden,
och sist min hjelm, ett skönt bundtmakarverk,
med ull på ytan och med ull inunder.
Men då med köldens pil mig nordan hotar,
vill jag med värmens trotsa honom. Gif
mitt koger hit, af gudar kalladt koger,
flaskfoder nämnes det på menskors språk.
Fritt må mot södern dvärga-låten fly;
den verkligt starka nordbo låter hemma.
Så vill jag plocka stjernorna af himlen
allt med min kraft och trotsa verldar födda
och verldar icke födda än. O Thor
och Oden, Asagudar, Frey och Balder,
Forsete, Tyr och Brage, Gaja, Herta
och Vidar, Heimdall, Uller, Ali, Vali,
och Jupiter, Saturnus och Uranus
bistån mig! — — — — — — —

SON I ÖRNSKOG.

Insändt bidrag till epopéen Nordens kraft.

N:r 1. Segersången öfver flugans fall.

Blod har flutit —
fallen är flugan,
som flög så fräckt
mot Nordens näsa.

Hugstore hjelten
hämnande höjde
hammarn och högg.

---

* Nom. propr. som Lorens m. fl.

Blod har flutit —
fallen är flugan.
Senan du stärke mig,
Hugo skald!
Vingade jätten
vek för våldet,
väntade ej.

Blod har flutit —
fallen är flugan.
Löses dock lätt ej
nornans lag.
Vordo i Valhall
gudagillen.
Seger mig gafs.

Blod har flutit —
fallen är flugan.
God var din gåfva,
Asa-Thor!
Hermod hin hastige
månde som härold
hammarn hämta.

Blod har flutit —
fallen är flugan.
Oden hin åldrige
tackar jag tecknet.
Asar alla
fröjda sig fingo
åt flugans fall.

Blod har flutit —
fallen är flugan.
Lefva jag skall
i skaldens sånger.
Flugu-fällare,
brömse-bane
heta jag bör.

Blod har flutit —
fallen är flugan.
Skalder, I starke,
stigen mot skyn!
Sjunga I skolen
segersånger;
striden var stor.

Blod har flutit —
fallen är flugan.
Nordens hin nordiske
draken dräpte.
Månde för Mjolner
trotsiga trollet
Nastrand nå.

S* i Ö**g.

Försök till en natural-historisk beskrifning öfver den poetiska örnen.

(1832.)

Förord.

Då våra natural-historici med så mycken både ifver och framgång bemödat sig om att kunna lemna en utförlig skildring af örnslägtets arter och egenheter, är det i sanning oförklarligt, huru de förbisett en hel hälft af det samma, kanske mindre rik på upptäckta species, men säkert i vetenskapligt afseende lika karakteristisk, stor och vigtig som den hittills med så lifligt intresse

behandlade andra delen. Efter författarens tanke borde nämligen örnarna indelas i: 1:o de prosaiska, sådana de finnas i vår vanliga verld, och 2:o de poetiska, sådana som skalden ser dem i diktens regioner. Icke så, som skulle uppgifter angående de senare alldeles brista; de sakna blott system och ordning. Att samla hvad till upplysning om deras natur, spridt och blott lätt utkastadt, förefinnes i våra skalders arbeten, skall bli föremålet för denna afhandling. Beklagas måste, att uppgifterna i detta afseende äro dels ofullständiga, dels olika hos olika författare. Så har t. ex. blott Aquila poetica vulgaris för bristande källor kunnat med någon mera tillfredsställande utförlighet beskrifvas. De många andra arter af detta slägte, som finnas uppgifna, omnämnas nästan blott i förbiflygande utan någon närmare och egentlig karakteristik. Otroligt svårt har det varit att söka ut det rätta bland en mängd skiljaktiga meningar, som också i det ringa förrådet af uppgifter icke underlåtit att insmyga sig. Härvid har jag dock alltid trott mig göra rättast i att följa de nyaste källorna, dels emedan dessa varit de mest rikhaltiga, dels också derför att tiden vanligen läker sår äfven i vetenskapligt afseende, d. v. s. rättar hvad förut blifvit framställdt stympadt och förvridet. Härvid må äfven icke lemnas onämnd den berömliga flit, våra yngre skalder framför de äldre börjat visa i allt, hvad som angår örnens naturalhistoria. Ja, jag kan tryggt säga, att bland tio af dem icke en skall finnas, som ej gifvit intressanta, så väl speciela som allmänna bidrag till den konungsliga fogelns närmare kännedom.

Jämte det jag ber om den benägne läsarens öfverseende med det bristfälliga i detta mitt försök, såsom varande det första i sitt slag, får jag med saknad nämna, att mången ofullkomlighet i mitt arbete kunnat afhjelpas, om jag blott haft tillgång till flere verk i ämnet, en fördel, som jag såsom mången annan fått uppoffra åt den olyckliga branden, natten mellan den 4 och 5 september, hvarvid de flesta hithörande böcker gingo förlorade.

Aquila poetica (den poetiska örnen).

Innan jag företager beskrifningen om detta örnslag, måste jag vederlägga en skadlig fördom, som sedan Spegels tid varit rådande och mer och mindre förvirrande inverkat på yngre skalder vid deras föreställningar om det samma. Det ser nämligen ut, som om de lånat vissa uppgifter af honom angående den poetiska örnen, churu den, som han beskrifver, uppenbarligen mera närmar sig till den prosaiska; så säger han i sitt arbete Guds verk och hvila:

»När jag nu vidare vill upp i luften titta,
tå ser jag här och ther de många fåglar sitta;

men ingen ser jag dock så högt som örnen fara,
som ock förthenskull sägs en fåglekonung vara;
sitt näste gör han helst på klippors branta tinnar,
och koxar vida kring hvar han en åtel finner.
Han lärer ungarna thet varma blodet supa,
se upp mot solens höjd och ned i dälder djupa. —
— — — — — — — — — — — — — —
Jag vet ej säga mer, men hvad som eljest felar
om örnens egenskap, thet Plinius meddelar.»*

Hvem ville väl mer vid närmare eftersinnande betvifla, hvilken örn Spegel menar? Stämmer ej hans beskrifning in med alla prosaiska naturforskares, såsom han också citerar Plinius? Hvilken olikhet emellan denna och den verkliga poetiska örnen, enligt allt hvad man af de trovärdigaste uppgifter kan sluta! Spegels örn t. ex. bygger näste på branta klippor, den poetiska örnen deremot uppföder sina ungar i vagga; Spegels föder sig af åtel, den poetiska äter intet annat än ljus; Spegels super blod, den poetiska dricker endast eld och eter, hvilket allt med tillförlitliga bevis i det följande skall bestyrkas. Det är således obestridligt, att den Spegelska örnen utgör åtminstone ett mellanslägte, så framt ej det sannolikaste är, att den värde författaren beskrifvit den verkliga prosaiska. Emellertid hafva nyare skalder, missledda af diagnosen, användt flere af de Spegelska kännetecknen äfven på den poetiska örnen, till icke ringa förvirring både för vetenskapen och den systematiske forskaren. Så t. ex. omnämna en del skalder, att örnen allenast blickar upp mot solen, medan åter andra påstå, att han bor i solen, går till solen, sveder vingarna i solen o. s. v. — För min del vore jag fallen för att antaga en Aquila Spegeliana, åtminstone tills ytterligare uppgifter hunnit samlas, och att låta den samma bilda ett särskildt eller ett mellanslägte, hvars närmare beskrifning den benägne läsaren kan få inhämta ur hans ofvan citerade arbete. Och nu må skridas till utvecklingen af vårt speciela ämne, till beskrifningen af den egentliga poetiska örnen, hvarvid först kommer i betraktande:

Aquila poetica vulgaris (den allmänna poetiska örnen).

Beskrifning.

Denna örn är vingstark och har en luftig kropp. Så säger Sondén i sina dikter:

»*Som örn han flydde med en luftig kropp.*»

* Plinius, Nat. Histor. libr. X. c. 5.

Hela hans yttre har höghetens allvar:

»Hvar skall nu speglas
höghetens allvar,
som af naturens
eviga krafter
gafs åt din daning?»

(Euphrosyne.)

Han har en synnerlig själsstyrka:

»Ser du, kring den starka anden
växa alltid starka vingar.
Hvad rår örnen väl derför?»

(Tegnér.)

Hans blick är lugn, i synnerhet vid sakta väder:

»Vid vindarnas sus
du (örn) blickar så lugn.»

(Rudolph i kal. Vinterbl.)

Hans klo är senig, men hans näbb mjukare än någon hittills känd fogelarts, och i sanning till den grad böjlig, att han kan le, såsom det heter om honom i visor:

»Men slägten du sett
re'n födas till gråt
och sträfva — belett
det hopp, deras stråt
belyste till grafven.»

(Rudolph i kal. Vinterbl.)

Eller:

»Dock under löje
frihetens ädling
skådar föraktligt
masken, som krälar
sjelfvisk i gruset.»

(Euphrosyne.)

Oftast ser man honom med svedda vingar; så säger Valerius:

»Spädaste örn ej räds att i solen sveda sin vinge.»

Det är skada, att tillgång till vidare uppgifter i detta afseende brister. Författaren, som sjelf ej haft tillfälle att se den allmänna poetiska örnen, kan ej heller med egna observationer ersätta det, som felas. Flere och vidsträcktare upplysningar äro dock att tillgå öfver hvad i det följande kommer att bli föremål för afhandlingen, nämligen detta örnslags

Vistelse-ort och lefnadssätt.

Skandinavien är den poetiska örnens hemland. Han bygger och låter ofta se sig der. Assar Lindeblad, som omnämner detta, säger sig äfven derför älska Sverige:

»Jag älskar Sverige, det sköna land;
— — — — — — — — — —
der bygga örnar på bergens topp.» etc.

Sina ungar uppföder han än i skyn, än på lösa fjällspetsar, dem han inredt till vaggor. Så säger Rudolph:

»Dig vaggade storm
i skötet af sky.»

Och på ett annat ställe:

»På fjällarnas spets,
som vagga dig gaf,
du får ock din graf.»

Detta bestyrker äfven Sondén, jämte det han antyder orsaken till örnens lust att bygga i höjden, som orden lyda:

»I skyn på branta klippor är mitt bo,
ty jordens låga kryp ej andas der.»

Märkvärdig är uppgiften af Son i Örnskog i Helsingfors' Morgonblad, som tyckes röja, det örnen någon gång gör bo i furor, såsom det heter i hans sång:

»Se så! — O skuldra, fast som en granit,
som furans gren med örnens näste ofvan.»

Detta är troligen ett misstag, föranledt deraf, att örnar ofta visa sig i furutoppar, gungade af stormen, och skall man då ej blott se, utan äfven kunna höra, att det är en örn, som gungas. Så säger Rdd uti kalendern Psyche:

»Och stormen, den hördes
i furorna gunga
en vingstark örn.»

Den poetiska örnen kläcker ej sina ungar. De äro ursprungligen till sin fulla utbildning, men sakna lif, till dess de blifvit kyssta af solstrålen. Så säger Rudolph:

»Då solen slog upp
sin härliga blick,
den stråle, som först
uppvaknande gick
ur morgonens tjäll,
dig kysste till lif.»

Örnarnas afföda är icke alltid örnar; det händer, att en del af ungarna bli svaner, dock uppfostrade alla i samma hus. Så säger Carl i Poetisk Kalender för 1822:

»Vilda örnar, milda svanor,
syskon i ett enda hus.»

Detta låter nästan otroligt, dock talar för sanningen deraf den utomordentliga lust till bad, både örnar och svaner röja och

som tydligen har sin grund i någon gemensam vana från yngre år och från samma föräldrars hus. Om denna badlust tala flere skalder. Så säger Euphrosyne om örnen:

»Att den, som lefver
för det omätliga,
måste der bada
glänsande vingen,
vill han i lifvet
stilla sin längtan.»

Med henne instämmer Bahr i sina dikter:

»Se, huru örnen flög,
se, hur han sväfvar hög,
stolt af det ädla lopp. — —
Badar i ljusets flod
vingen med lust och mod.»

Carl, i Poetisk Kalender för 1819, låter svanen säga:

»Vinkad till Apollo genom drömmar,
får jag bada mig i välljuds strömmar.» etc.

Allt vitnar för sanningen af ofvan anförda sats. Den poetiska örnens föda, den han mera drickande än ätande njuter, är eter, eld, kraft, mod, frihet och ljus m. m. Så säger Rudolph:

»I eterns svall
du släckte din törst;
drack kraft och drack mod
och frihet och ljus.»

Häri instämmer Dahlgren:

»Under det örnen
längtansfull ilar
upp emot solen
för att få dricka
eldens och lifvets
himmelska sötma
ur hennes bröst.»

En Spegelian är i detta fall Ingelman, som skrifver:

»Öfver jorden himlen hänger,
lik en bister örn, som ser
på det rädda rofvet ner
och uti snärjande kretsar sig svänger.»

Han tyckes nämligen antaga, att örnen lefde af jordiskt rof, hvilket han troligen skall hafva svårt att bevisa.

Den poetiska örnen är ganska seglifvad, dock sätter han genast klippingen till, så snart han träffas i vingen; en underrättelse

som säkert är kärkommen för jägare, hvilka kunde stöta på detta ädla djur. Så säger Tegnér:

»Och den flyktande tid,
lik en vingskjuten örn,
faller död der bredvid.»

För sanningen af denna uppgift är dock svårt att uteslutande borga, så mycket mer, som yngre naturforskare synas yrka, att örnen på intet sätt kan såras. Det må sedan komma af hans luftiga kropp eller af hans höga flygt, allt nog, så säger Rudolph:

»Ej pilen dig nått,
försåtet har sändt;
den studsande vändt
från luftiga slott
mot ljusskygga snår
nedstörtad tillbaka.»

Någon gång har man äfven sett örnen i stället för vingar betjena sig af skepp för sina färder i luften, och skola dessa fartyg vara till konstruktionen lika de gamla nordiska drakarna. Så säger om honom Rudolph:

»Sin drake på djupet af glittrande fjord *
då lägger den vingstarke kung.
Och fastän han flyr från mörknande jord,
den last kännes icke för tung.»

De nyaste forskningar bestyrka, att den poetiska örnen aldrig kan fångas och upphöra att bero af sig sjelf. Flere uppgifter hos Rudolph bestyrka detta; så säger han:

»Du känner ej lag,
som du åt dig sjelf
ej bjudande gaf.»

Och vidare säger han, att till örnens dricka hörde:

»Förakt för det grus,
der krälande slaf,
som snäckan sitt hus,
framsläpar sin lott
af nesa och brott,
som bojornas tvång
förhånande skänkte.»

Detta bestyrker —et—, som låter örnen säga:

»Blott der har jag hemmet,
der förr ock det varit.»

---

* Jag har förstått luften med uttrycket: glittrande fjord, ehuru jag är viss på, att deremot mycket kan invändas af de prosaiska lastdjur, som vilja taga allt efter ordalydelsen.

Allra tydligast yttrar sig dock Sondéns örn:

»Ej svekets snaror, ej försåtets dolk,
ej hatets pil kan hinna luftens drott.»

Euphrosyne, som sjunger om den fångna örnen i bur, måste derför tagit miste på hela fogelarten, kanske poetiskt kallat en hök, eller någon annan sångbar fogel, örn. I alla fall förorsakar en sådan lust att adla de jordiska föremålen då och då missförstånd, såsom nu är händelsen. Ty hvem, utom den invigde, kan väl tro henne mena annat än den verkliga allmänna poetiska örnen, då hon låter sin örn sjunga:

»Ränkfulla snaror
slöto i nesliga
bojor min ungdoms
djerfva förmåga,
ville vid gruset
stänga de höga,
de himmelska tankar.»

Detta kan man kalla att hafva starkt adlat en hök eller något dylikt fjäderfä.

Den poetiska örnen är en konung öfver icke mindre folklika undersåtar än någon annan jordisk regents, och hans slott står på så fast grundval, att åtminstone ingen pålning varit nödvändig. Så säger den storsinta Sondénska herskaren:

»Jag konung är för luftens fria folk,
på jern, granit och marmor står mitt slott.»

Vid sina lustfärder till solen begagnar örnen, som sagdt är, dels vingar, dels skepp. Stundom täckes han dock göra en promenad ditt upp till fots. Så säger Rudolph:

»Men verldsögats blick
med kärlek då ler,
som förr, när du gick
upp mot det, än ner
till dig.» — —

Angående den poetiska örnens ålder äro uppgifterna ingalunda öfverensstämmande. Rudolph sjelf säger på ett ställe, att *»hans lif är en dag»*, på ett annat, att han *»sett slägten födas till gråt»*. Euphrosyne säger om sin hök, att han suttit fången från *urminnes* tider. Troligast är, att den poetiska örnen icke är långlifvad.

Denna örn är vidare utomordentligt storsint, högsint, veksint, trånande, trängtande, längtande, stolt, rik, glänsande, full af lifvande eld, mäktig och modig, vild och ädel, med mordlust och härjningsbegär, en ättling af gudarnes stam, en argonaut m. m.

Upplyftande, som hans lif varit, så är äfven den poetiska örnens död. Ensam vill han skiljas hädan, såsom han här lefvat ensam.

»Du lefde, du dör
så ensam. Ej hör
ett öra din suck,
då dödsqvalets storm
tungt häfver ditt bröst.»

När han sålunda kreperat, bräns han till aska vid *»hans kungliga väns kringstrålande fart»*. Då hvirfla vindarna fram till fjällarnas kam och

»Stämmande in
i sferernas takt,
de qväda med makt
en grafsång»

för honom, och han har en verld till sin grift,

»med molnen till stod
och stjernor till skrift.»

Sålunda beskrifves hans slut i den Rudolphska Eddan. Otvifvelaktigt vore mycket att tillägga. Det, som är anfördt, torde dock i någon mon fylla den lucka, som hittills i detta afseende funnits i ornitologien.

Utom Aquila poetica vulgaris har författaren haft tillfälle att inhämta uppgifter om tre andra arter af den poetiska örnen. Dessa uppgifter äro beklagligtvis icke många, det är dock troligt, att vid ifrigare forskningar och större tillgång på källor bättre resultater ej skola uteblifva. De författare, som hvar för sig försett mitt system med en ny art under det poetiska örnslägtet, äro: Tegnér, —et— i kalendern Vinterblommor samt Ingelman.

Den första och förnämsta af dessa arter, så hvad kraft som öfriga meriter angår, är:

Aquila p. chronometer (Tidens örn).

Efter allt, hvad det ringa förrådet af källor låtit mig inhämta, har ingen annan upptäckt eller med ringaste upplysning bestyrkt tillvaron af denna härliga art af örnslägtet än Ingelman. Det är synd, att han, som haft tillfälle att observera den väldiga fogeln, lemnat om honom så knapphändiga notiser. Intet annat än den stora upptäckten kan urskulda hans efterlåtenhet att utförligare utreda den samma. Kanske får man dock framdeles hoppas något mer af honom i detta afseende. En fruktan att ej förbli den förste, som gifvit den lärda verlden denna dyrbara gåfva, har tro-

ligen föranledt det brådskande i hans uppgifter. Han säger om sin örn intet mer än att:

»*Tidens örn far upp i ringar,*
och hvar ring är ju ett år,
menskligheten tar han uppå sina vingar,
och hans bana upp mot solen går.»

Jag har tvekat, om jag skulle benämna denna örnart efter dess upptäckare, eller låta bli dermed, tills han genom vidsträcktare uppgifter mer tillegnat sig äran af sin upptäckt; att jag stannat vid det senare alternativet, hoppas jag skall ursäktas.

Den andra arten är:

Aquila p. Psyche (Själörn).

Detta märkvärdiga naturfenomen är upptäckt af Tegnér. Det är en örn med fjärilvingar. I landsorterna har jag hört talas om en själ, som troligen är det populära namnet på denna örn. Ingen sade sig hafva sett den samma, utan allt hvad man om själens skick visste, var supposition blott. Så mycket vigtigare äro derför de upplysningar, Tegnér om den meddelar. Så säger han:

»*Den arma Psyche, huru än hon svingar,*
på jorden är en örn — med fjärilvingar;
men hennes vingar växa i det blå,
der solar flyga, änglaharpor slå.»

Det är ganska anmärkningsvärdt, att denna örn med sina små fjärilvingar kan svinga omkring och höja sig till det blå för att låta vingarna växa; dock:

»*I himmel och på jord fins mer, Horatio,*
än er filosofi kan drömma om.»

Så säger Shakspeare, och detta ordspråk må man visst lämpa till detta fall.

Den tredje arten är:

Aquila p. Stella (Stjernörn).

Arten är upptäckt af —et— och förekommer omnämnd i kalendern Vinterblommor. — Dessa foglar synas till tusental på firmamentet under vinternätterna. De kallas af allmogen stjernor. Ingen före —et— har dock haft tillfälle att få ned någon af dem för att närmare kunna utreda, till hvilket fogelslag de höra. Den lärde auktorn lemnar om dem också ingen annan underrättelse, än att de äro eviga och lyftas på starkare vingar än han; som orden lyda:

»*Varen mig helsade,*
eviga stjernor,

I, verldsrymdens örnar,
som lyftens på starkare
vingar än jag.»

Sålunda har jag sökt att på vetenskapens altare offra en skärf. Vid bättre tillfälle och med mera utvägar kan i en framtid möjligtvis samlingen ökas.

Några ord om metoden att uppläsa bunden stil.

(1833.)

Det är ganska vanligt, att man hör vers deklameras så, att allt markerande af den enskilda versens isolerade och sjelfbestående natur åsidosättes. Man rättar sig nämligen uteslutande efter tankens genom interpunkteringen antydda modifikationer, pauserar vid punkterna och proportionelt vid de mindre skiljetecknen, och kommer sålunda ofta ur en vers in i en annan, utan att den redan fullkomnade blir såsom sådan för örat angifven. Detta sätt att deklamera är utan allt tvifvel oriktigt, så vida det ensidigt afser tankegången i ett skaldestycke allena och icke tillika harmonien.

Gehöret kan visserligen liksom tanken behålla i minnet en fordran af något, som bör följa och som dröjer; men båda förbryllas de lätt af ett öfverskott, som påtrugas dem. Om man derför med gehör för versens harmoniska princip hör någon, som deklamerar, utan att med en pauserande modifikation i rösten ge till känna, när versen fylt sitt mått, så erfar ens öra samma obehagliga oreda som ens tanke, när någon fortsätter en mening likasom förbi dess punkt. Det är således en klar sak, att, om samma mening löper genom flere verser, tanken, som utan oreda kan vänta ett påföljande, alldeles icke fordrar en så uteslutande och ögonblicklig tillfredsställelse, att det ju ej vore orätt att för den påbörda örat ett tillskott af takter, dem det ej under sin en gång gifna, harmoniska åskådnings lagar kan försmälta och ordna. Att örat å sin sida kan fördraga pauser, der tanken fordrar dem, ser man deraf, att, om än en menings slut markeras inom versen, det samma ändå på intet vis förlorar tråden af versens harmoniska lopp, utan inom sig mäter det bristande och är tillfredsstäldt, då det blifvit tillagdt. Örat och tanken hafva i dessa afseenden samma natur och böra ega samma prerogativer; så att det är lika orätt att för meningens skull icke markera slutet af en vers, som att för versens fyllnad löpa öfver en punkt inom den, utan att antyda öfvergången ur en mening i en annan.

Det kunde lätt genom tusen exempel ådagaläggas, hvilken förvirring i all harmoni en deklamation, sådan som den här klandrade, åstadkommer. Den ursprungliga versformen kan derigenom upplösas i otaliga missljudande sammanställningar af heterogena verser, såsom t. ex. följande hexametrar:

Utan att ana försåt han sof på blommorna. Ormen
låg och dolde sitt gift bland dessa. Skyddande gudar!
fans ej nåd för ynglingen, fans blott döden? I allmakt
styren I dock jorden. Han dog förlåten af eder.

Se här:

Ormen låg och dolde sitt gift bland dessa.
Skyddande gudar!

Der äro genast de båda sista raderna af det så kallade sapphiska versslaget.

Vidare börjas en dylik strof med det följande:

Fans ej nåd för ynglingen, fans blott döden?

Och än ytterligare fås af nästa mening en fullständig vers till tredje raden af en alceisk strof:

I allmakt styren I dock jorden. — o. s. v.

I flere af de moderna språken har man genom rimslut markerat för gehöret de punkter (att bruka denna bild), då det samma haft att börja likasom en ny mening. Rimmens betydelse är således lika så lätt insedd, som den är stor i språk, hvarest tonvigten och den deraf bestämda ovilkorligheten i harmonien icke är nog skarpt uttryckt.

Det är icke heller för en blott yttre prydnads skull, som man infört bruket att skrifva och trycka hvarje vers för sig; seden grundar sig på en riktig uppfattning af versernas harmoniska individualitet. Ty ehuru en vers icke blott i afseende å den deri uttryckta tanken, utan äfven hvad harmonien angår, står till ett föregående och efterföljande i ett förhållande, som kan sträcka sig vida längre än till den strof allena, i hvilken versen ingredierar, så utgör den samma likväl tillika ett så bestämdt i sig slutet helt, att dess enskilda väsen på intet vis får lemnas outtryckt. Utan denna individuela natur hos de förbundna verserna kan ingen harmoni i det hela uppstå, och man ser häri likasom i allt annat, att ju mer harmoni det allmänna uttrycker, dess mer bestämma sig till sin form alla de enskildheter, af hvilka det samma består.

Oftast ser man författare, ledda af örats och tankens korresponderande fordringar, söka inrätta verserna så, att någon afdelning af meningen slutar sig vid slutet af hvarje vers: detta är

visserligen bra i sig sjelft och så vida det ej gör intrång i andra lagar; det är också ett verkligt fel, om tanken utan sjelfbestämda pauser jämt och ständigt springer öfver ur en vers i en annan; men huru än förhållandet må vara, gäller dock den regel, här uppgifvits, för deklamationen framför alla andra konsiderationer. Det är äfven en naturlig sak, att, då skalden tänkt sig och uttryckt meningen under en bestämd metrisk form, denna också bör bibehållas och antydas af den, som deklamerar. Såsom exempel på tankens lätthet att behålla reda, om än en väntad sats dröjer, kan man anföra det intresse, hvarmed en finsk runa afväntas ur dess författares mun, och den klarhet, hvarmed en sådan, halfsats för halfsats, uppfattas. Det är bekant, att runoförfattaren, då han känner sig inspirerad, sätter sig ned, fattar en annan person i händerna och börjar gnola sin runa vers för vers, hvarvid en hvar af denne hans medhjelpare måste upprepas, innan den nästa följer. Då nu satserna i en finsk runa ofta genomlöpa flere sådana verser, kan man lätt föreställa sig, huru länge det skall draga ut på tiden, förr än en mening är fullt uttryckt, och huru skarpt isolerade alla verser skola visa sig, förhållandet af tankarna må vara hvilket som helst. Likväl löper ingen runosångare fara att missförstås ens af den mest obildade åhörare. Icke heller kan han utan öfverdrift trötta genom hvilan mellan satsernas kombinering, emedan han för hvarje paus ger åhöraren något fullbildadt, åtminstone hvad harmonien beträffar. Samma fall eger rum, ehuru i något mindre mon, vid vår sång, der väl ingen skulle få infallet att öfverhoppa kadensens längd för att hastigare kunna komplettera en till hälften antydd sats.

Hvad som ofvanföre blifvit sagdt, beträffande det ljudeliga uppläsandet af poesi, gäller naturligtvis äfven för den, som för sig sjelf med en blott inbillad deklamation genomgår ett skaldestycke. Skulle någon ha den vanan att dervid fästa sig blott vid interpunkteringen, så kan han vara öfvertygad om, att han antingen saknar gehör eller genom en ovana sjelfmant beröfvar sig den njutning, harmonien af en på naturliga principer byggd meter i sin förmälning med tanken skänker.

En anmärkning om konstnärens förhållande till naturen.

(1833.)

Det är ett tämligen allmänt vedertaget uttryck vid karakteriserandet af konstnärens förhållande till naturen, att den förre förädlar den senare. Detta förädla härflyter ofta ur missförstånd

i uppfattningen af saken, men ger än oftare anledning till ett dylikt. Man kan nämligen lätt falla i den öfvertygelse, att naturen, sådan den är, — verkligheten, — vore något konsten underordnadt, som behöfde tillsatsen af ett ädlare, i konstnärens enskilda väsen nedlagdt moment för att adlas till skönhet och bli ett föremål af konstvärde. Från en slik öfvertygelse är vägen kort till utmönstrandet af vissa så kallade naturens lägre klasser ur konstens område, äfvensom till försöken att förmedelst påfästandet af för dem främmande, men konventionelt ädla attributer åter rädda dem från en sådan förtappelse. Man skall finna många exempel på hvardera af dessa förvillelser.

Vore det möjligt, att konstnären skulle i ordets egentliga mening förädla verkligheten, så borde den genom honom lyftas till någon utom dess idé liggande fullkomlighet, ty hvarje annan eger den i sig redan förut. Men i detta fall skulle resultatet bli motsatsen af konst, bli onatur. Långt ifrån att kunna förädla verkligheten, har konstnären sin adel genom den och är dess mera stor, ju klarare han ser och kan återge dess skönhet. Så är målningen af naturens både yttre och intellektuela fenomener skön, i den mon dessa i sin väsentlighet återgifvas, icke i den mon de smyckas med utom dem sökta prydnader. Väl kan ett gifvet individuelt föremål under konstnärns hand skenbart förskönas, såsom t. ex. ett porträtt göras vackrare än dess original; men likvisst kan man ej i egentlig mening säga, att föremålet blifvit förädladt, så vida målaren, om han icke träffat likheten, gått utom och likasom lemnat föremålet och, om han träffat den åter, icke tillagt föremålet några drag, som det icke egde, utan blott förklarat dess skönhet, det är, låtit den framstå oskymd och oblandad af störande oegentligheter. Det är en lätt konst att smycka, såsom t. ex. att dikta på norden sminket af hela söderns rikedom; att förädla är omöjligt, att förklara är konstens yttersta och högsta uppgift. Men att förklara vill säga det samma som att låta det rent verkliga framstå, befriadt från det oväsentliga, det icke nödvändiga, eller också att underordna det så, att dess vilkorlighet blir synbar och icke distraherar.

Om parodien.

(1834.)

»Parodien», säger Thorild, »är konsten att förvända allt, hvad förvändas kan; det är således konsten att göra det höga till lågt, det sköna till fult, ordning till förvirring och visheten till vanvett.»

Betrakta vi nu, hvarigenom parodien i denna mening (ty vi måste redan på förhand betinga äfven en annan betydelse hos parodien) verkställer detta förvändande, så finna vi lätt, att det sker derigenom, att den sammanför, hvad som ej hör tillsammans, kortligen, fogar missljud till det harmoniska. Om man t. ex. insätter några förvirrade noter i en sonat af Mozart, om man på en madonna af Rafael målar ullvantar o. s. v., så har man parodierat dessa Mozarts och Rafaels skapelser. Thorild menar, att parodien i sin natur endast kan riktas mot det mest höga. Att han här menar parodien, betraktad blott såsom förvändande, synes klart; och i detta afseende är hans påstående sant, likväl med det vilkor, att han med det mest höga förstått det harmoniska i hvad uppenbarelse som helst; ty eljest finnes i grader af ren uppenbarelse, från grodan till menniskan, från tiggaren till konungen och Gud sjelf, ingen grad, som ej kan på förutnämnda sätt af parodien anfäktas. Att parodien åter endast kan antasta det harmoniska med framgång, kommer deraf, att blott det harmoniska kan i synlig måtto förstöras genom infogade missljud, då deremot det oharmoniska redan i sitt väsen innebär det, som parodien såsom förstörande vill åstadkomma. Här må man icke förbise en dubbelhet, som tyckes ligga i parodien, i denna betydelse tagen, ehuru denna dubbelhet visserligen är mera skenbar än verklig. Att nämligen smutsa det höga med tillsatsen af det låga väcker harm, att förputsa det lägre med det högres tillhörigheter kan väcka löje. Dock är, såsom redan sades, denna skilnad icke grundad i sakens natur; den har fastmer sin orsak i vårt sätt att uppfatta. Vi se af all harmoni, såsom naturligt är, först den mest förklarade, och ju högre derför ett väsen är, det vill säga, ju mer dess harmoni är förklarad, desto mera är det oss heligt, dyrbart och okränkligt. Men då äfven i det minsta, som rent och utan förvridning är sin idé, en harmoni måste finnas, och det icke kan vara så mycket graden af harmoni som icke mer dess väsen, som är oss heligt, följer, att, om denna i det rena lägsta uttalade samklang vore oss förklarad, vi äfven med samma slags harm skulle se detta förvrängas.

Om nu parodien tages i denna bemärkelse, så är det tydligt, att ingen konst kan vara lättare än konsten att parodiera. Ty då all skönhet och höghet i uppenbarelser består i den följd af ackorderande lagar, de uttrycka, så ser hvar och en, huru störande äfven den minsta rubbning måste inverka på det hela såsom fenomen. Och hvem har icke i sitt våld att rubba ordning och öfverträda lag, om han ej känner det rätta, eller om han ej respekterar det samma? Med skäl stämplar derför Thorild parodien, hvilken han blott uppfattat såsom förvändande, med fördömelsens

märke. Det är ett lögnens försök att göra allt till sin like, ett oskäligt och djuriskt stormande mot föremål, hvilkas adel icke senteras, ett uppenbart mordanslag mot produktioner af skönhet och helgd.

Nu uppstår den frågan: kan det harmoniska, det sköna till sin väsentlighet nås och förstöras af en sådan parodi, eller kan det i sjelfva verket parodieras? Det är naturligt, att såsom ens jordiska lif kan utsläckas af mördarens dolk och såsom hvarje konststycke kan krossas eller brännas, så kan ock hvarje synlig produktion af skönhet och regel genom parodiens vrängningar göras oförnimlig. Men lika naturligt är det, att, såsom lifvet till sitt väsen är oberoende af dolk och svärd, också det harmoniska i sig sjelft icke subordinerar under det parodiska förvändandet. Parodien kan således, då den angriper det sköna och höga, endast förstöra medlet, hvarigenom det samma gjorts för oss förnimligt och blifvit en jordens egendom ifrån att blott vara himmelens, den kan alldeles icke med förstöring drabba det sköna och höga sjelft. Vi se detta tydligt deraf, att vår inbillningskraft i sin fulla verksamhet alltid kan återkalla en varseblifven produkt af skönhet, hvilka öden som helst vi än sett öfvergå den samma, och alltid återkallar den i sin ursprungliga glans, obefläckad af de förändringar, yttre omständigheter åstadkommit. Om vi t. ex. sett en madonnabild i sin gloria och den samma sedan visades oss förvrängd genom några missfosterlika drag, så vore det dock i den rena inbillningskraftens makt att supplera de ursprungliga dragen i de tillsattas ställe och sålunda betrakta parodistens streck som lika många smutsfläckar, utan egentlig inverkan och betydelse. Så skulle vidare, om någon företoge sig att stympa, sarga och vränga skildringarna i Homers Iliad, man tusen gånger kunna studera denna orimliga produkt från perm till perm, utan att derigenom i ringaste mon störas i den njutning, läsningen af ett äkta exemplar af Iliaden erbjuder. Parodien i sin oskälighet (och oskälig är den alltid, då den angriper det harmoniska) kan derför blott skymma skönheten och rycka den undan våra ögon, men aldrig inverka på dess väsen så, att inflickade oljud skulle förmäla sig med det harmoniska och icke kunna utjagas och lemnas åt förtappelsen. Derför är också parodien, i denna mening tagen, ett oting, såsom sådant utan betydelse och fullkomligt utan annan än fiendtlig relation till harmoni och skönhet.

Men det gifves ett annat slag af parodi, i strängare mening det enda, som borde så benämnas, hvilket i likhet med dess syster, komedien, med obestridliga anspråk sluter sig till de sköna konsternas ring och antyder ett för dem alla gemensamt ursprung, skådningen af harmoni.

Hvarje ren individualitet är en af den Högstes uppenbarelseformer och, såsom sådan, ren skönhet, det är ren förmälning af enhet och mångfald. Det finnes således i hela naturen icke ett ting, som ej, så vida det är en Guds uppenbarelse, är skönt och honom tillhörigt. Men i motsats till ren individualitet sätter jag rent manér, som är en individualitetens uppenbarelseform genom sjelfbestämning. Ty såsom individen i sitt varande i Gud har sin gudalikhet, har han i sitt sjelf-varande en lockelse att verka gudalikt. Men så vidt detta sjelf-varande innebär en söndring, är det klart, att dess produkt skall röja sig som härmning, ej som verklighet. En sådan produkt kallar Thorild liklighet i motsats mot likhet; här må den, med afseende å ämnet, som rör skönhet och konst närmare än sanning och vetenskap, benämnas manér i motsats mot stil. — Någon väckte i ett sällskap fråga om, huru man borde hålla sina armar för att ej, som det händer mången, synas vara besvärad af dem; flere förslag gåfvos och förkastades; slutligen inföll ett fruntimmer: »Man bör alldeles icke hålla dem.» Förslaget var lika så godt och sant som ursprunget ur en riktig uppfattning af skilnaden mellan manér och stil.

Det är ett sådant manér, hvar helst det må uppenbara sig, som påkallar parodien. Visserligen innebär manér alltid och redan i sig sjelft en disharmoni; men denna är ofta så maskerad, att det fordras det finaste gehör för det sköna att upptäcka den samma; och parodien visar sig derför alltid befryndad med skönheten, då hon upptäcker dess motsats och vet att göra den märkbar genom att utveckla den till ett mera bestämdt uttryck. Parodien i sin ädlare betydelse är sålunda ett drifhus för manérets grimaser, der de, lika ogräsplantor, som i grodden svårligen kunna urskiljas från de äkta, växa upp och utbilda sin verkliga karakter. Derför, då parodien, sådan den af Thorild betraktades, nämligen såsom angripande det harmoniska, grundade sin tillvaro på förstöring, har den i sin rätta egenskap som en skönhetens tjenare till föremål att befordra de i ett föremål liggande disharmoniska potensernas flor och tillväxt, till dess att de röja sin natur och spränga de skenbara banden af harmoni, som sammanhållit dem och dolt deras sanna väsen. Parodien såsom rent förvändande frambringar alltid en olikhet af det föremål, den anfaller, då den åter såsom en manérets tuktomästare åstadkommer något, som omisskänligt liknar det parodierade och endast är utveckladt till en skarpare karakter.

Så länge det yttre uttrycket är fullt af en inre bestämmande ande och af den har sin förklaring, är det skönt, harmoniskt och rättast sagdt naturligt; fult och onaturligt åter är det, ehvar det må visa sig, så snart anden är borta, som gjort det samma nöd-

vändigt. Men allt manér har sin grund i en individs rätta och sanna sensation af skönheten i ett naturligt uttryck och samma individs orätta och vanskliga lust att sjelf producera ett dylikt uttryck, oaktadt hans natur nekar att fylla det med ande och kraft. Man må exempelvis föreställa sig ett idealiskt barn: nödvändigt måste hos det samma allt, dess joller, dess oskuld, dess sätt, böjelser, lekar m. m., bära stämpeln af ren skönhet; men låt en yngling, förtjust af det ädla och naturliga i barnets väsen, försöka att sjelf bli medelpunkt för dylika skönheter: hans joller skall bli pladder, hans oskuld fånighet, med ett ord, hela hans uttryck ett manér. Och hvarför? Derför att hans individualitet måste på sin punkt af utveckling naturligt hafva helt andra uttryck af skönhet, och han sjelf vill hafva dem naturen honom nekar.

Det är helt och hållet ur denna synpunkt, som t. ex. en karakter sådan som Don Quixote varit parodiabel och gifvit ämne till ett af de sannaste och ädlaste konststycken, verlden eger. Man har hört författare, äfven af utmärktaste rang, kalla denna komposition en parodi på riddarandan och medeltidens fabel-lika heroism; men huru förhastadt hafva icke dessa bedömt Cervantes och hans mening. Det är icke riddartiden i sin lefvande företeelse, han parodierar, icke en skön och individuel uppenbarelseform för det eviga och högsta, utan tvärt om en från sin bestämmelse lösryckt individs vanmäktiga försök att reproducera skönhetsformer, som tjusat honom, men icke mer kunna finnas tillsammans med de nya, dem så väl han som hans samtid i följd af natur och utveckling födt och bort föda. Å ena sidan synes derför Don Quixote, genom sitt mot Gud och natur upproriska, sjelfmäktiga sträfvande, såsom en dåre i sin klokhet, en svag och löjlig fantast i sin kraft; å andra sidan åter visar han sig, genom den dyrkan för det stora och sköna, som födt hans svärmerier, såsom, man kunde säga det, vis i sitt vanvett och i sin svaghet ädel och beklagansvärd. I slutet af sin roman karakteriserar Cervantes sjelf på det mest härliga och träffande sätt sin skapelse, då han låter Don Quixote döende vakna ur sin förvillelse och, glad och hög i sin inskränkta, men sanna verld, lemna åt förtappelsen den verld, som lyste för honom så bländande, men var ett missfoster af hans egen lösryckta och vilseirrande fantasi.

Vi hafva med flit uppehållit oss så länge vid detta stycke, emedan vi anse Don Quixote för den renaste och mest storartade parodi, literaturen eger, och emedan hans karakter förklarar och förklaras af det exempel, vi strax ofvanföre uppstälde för att antyda, huru vanskligt hvarje försök är att med sjelfviljans kraft framkalla skönheter i likhet med dem, naturen danat och ensam är mäktig att dana.

Alldeles på samma vis, som en individ kan röja manér i sitt sätt och sitt tänkesätt, kan äfven en annan hopdikta en mängd andelösa former, en skatt af manér, och försöka koncentrera dem kring ett historiskt eller icke historiskt namn, en supponerad och namngifven medelpunkt, som af dem likväl icke till någon väsentlighet bestämmes. Häraf uppkomma alla dessa dygde-, hjelte- och vishetsmönster jämte deras motsatser, dem man så ofta ser i dikter och som ega allt utom en individualitet, till hvilken deras yttringssätt kunna hänföras och ur hvars egendomliga anda de kunna få sin förklaring och sin betydelse. Det är dock ögonskenligt den skilnad emellan en individ, som röjer manér, och en sammanförd massa af manér, som är ärnad att föreställa en individ, att den förre aldrig kan helt och hållet upplösas till motsägelser och intet, så vida han nödvändigt, såsom en skapelse af den Högste, måste ega något, som är sant naturligt, den senare deremot, nämligen den kring ett tomt intet koncentrerade massan af manér, kan, lik en hop agnar, af den minsta vindfläkt förspridas i rymden och förstöras. Huru litet abstrakta, från all inre bestämning lösryckta handlingar betyda, och huru litet de i allmänhet måla och bestämma den persons individualitet, till hvilken de mekaniskt hänföras, se vi klarast i det förhållande af lifvet, då vårt väsen lifligast söker, fordrar och genomskådar en ren individualitet, i kärleken. Hvilka folianter af anmärkta bragder, af nakna loftal, af beskrifna fullkomligheter kunde väl tillägga en person en adel, som ej skulle försvinna lik en rök mot den, som ett enda ögonkast af kärleken hos honom varseblir och dyrkar? Eller i fall, vid frågan om att välja ett föremål för sin tillgifvenhet, en menniska skulle blott göra afseende på fördelaktiga allmänna omdömen om en i öfrigt obekant person och tro sig i anledning af de granna drag, man tillägger den samma, kunna skänka honom kärlek, huru djupt vore hon ej i villfarelse, och huru lätt kunde hon icke i honom möta en individualitet, till hvilken inga bevekelsegrunder i verlden skulle kunna förmå henne att sluta sig? Häraf synes, att genom blotta skildringen af handlingar, utan att deras inre fyllande princip är uppfattad och klarligen antydd, ingen person kan göras förnimlig. Men när nu, såsom fallet ofta är, en person göres till ett namngifvet substrat för en dylik skildring och är till alla delar obestämd och obestämmande, så framstår han såsom en sammanfattning af idel manér, och hvarje föreställning om honom blir rimlig. Han är att betrakta såsom ett falskt mynt, som i sjelfva verket icke eger det ringaste värde och just derför med lika rimlighet kan stämplas på hvilken summa som helst. Om derför fabrikanten af ett slikt mynt ger det samma en hög och vigtig valör och framställer det som äkta, så kommer

parodisten och icke blott erkänner denna valör, utan förhöjer den och antager flere andra och gör myntet derigenom till en mera åskådlig löjlighet, utan att han genom sin åtgärd kunnat bryta emot någon regel, der en sådan icke funnits, eller verka någon förstöring, der intet fans att förstöra.

Det är således mot manéret, mot det arbiträra, onaturliga, icke inspirerade, som parodien spelar med all oskuld och utan att förstöra annat än det, som i sig sjelft innebär en förstöring och som desto ögonskenligare upphäfves, ju mer det befordras.

Slutligen må den fråga uppkastas: Kan en skönhet födas i tiden så fullkomlig, att den ej just genom sin egenskap af att vara individuel och i tiden förgänglig innehåller en brist, som gör den till ett rimligt föremål för parodien?

Då t. ex. ett barn, huru idealiskt det än må vara, icke får evigt förblifva barn, utan kan och måste lossa sig ur barndomens bestämningar och blifva yngling, månne icke dessa bestämningar, som för utvecklingen af ett mera förklaradt lif måste falla, äro brister, äro något vilkorligt, manérartadt, som vållar, att äfven det *idealiska* barnet kan göra en parodi möjlig? Utan tvifvel äro alla barnets förgängliga uttryck, för sig tagna, brister; men de äro det blott *för sig tagna*; ty *hos barnet* äro de fullkomligheter. Gör blott dessa uttryck lösa från väsendet, och hvart och ett af dem är ett manér, som kan parodieras och förintas; men försök ej att förlöjliga personen, i hvilken de framstå som skönheter, genom att parodiera dem särskilda; personen blir evigt ouppnådd och träffas icke. Väl har hvarje ren individualitet sin fortgång i tiden till högre och högre förklaring; men den fortgår icke såsom ofullkomlig på hvarje punkt af banan, utan såsom alltid fullkomlig på den punkt, der den är. Och vore icke detta fallet, så skulle Gud, såsom sig uppenbarande, evigt vara ofullkomlig och aldrig träffa sig sjelf. Men om nu konstnären kan fånga den framspirande äkta individualiteten i någon punkt af dess utveckling och fängsla den vid duken, marmorn, tonen eller ordet, så ger han åt evigheten en skapelse, som väl alltid blommar, men aldrig förblommar, som alltid pekar mot en högre förklaring, men aldrig blir ofullkomlig i sin. Och sålunda framstå skönheter, som gifva parodien blott ljus och kraft att uppsöka och förstöra det, som ej är dem likt, och menskligheten den tröstande lärdom, att väl mycket kan finnas i verlden att skratta åt, men också mycket, som påkallar endast välsignelse och dyrkan.

Är Macbeth en kristlig tragedi? *

(1842.)

Af högt intresse blefve tvifvels utan en undersökning, hvars ändamål vore utredandet af det förhållande, i hvilket tidehvarfvens förnämsta konstskapelser stå till den religions hufvudprinciper, under hvars inflytelse de kommit i dagen. Man har sökt bestämma skilnaden emellan den så kallade klassiska och romantiska konsten och lyckats angifva en mängd klara och obestridliga egendomligheter hos hvardera; de djupaste skola alltid finnas ursprungna ur de djup, som den grekiskt-romerska gudaläran för sig och kristendomen för sig erkänna såsom sina egendomliga. Samma på de religiösa verldsåsigternas olikhet hvilande skilnad, som den antika och moderna konsten i sin helhet röjer, visar äfven hvarje hög klassisk konstprodukt särskild, jämförd med en modern af samma höghet. Ehuru detta förhållande kunde genom exempel bestyrkas, fordrar dock vårt speciela ämne för mycket både utrymme och uppmärksamhet för att tillåta en utvikning åt detta håll. Men en teckning i några drag af den kristna verldsåsigtens och konstens brytning mot den antika skall anvisa oss den ståndpunkt, från hvilken våra betraktelser böra anställas.

Konstens yttersta mål var för de gamle det samma som för oss: framställningen af ett allmänt, som beherskar sina partier; det var således för dem liksom för oss ett allmänt, framställdt i sin seger. Skilnaden emellan de gamles och våra konstskapelser beror derför icke af en olika uppfattning af konstens och skönhetens väsen, utan måste sökas i olika föreställningar om det högsta allmänna eller, hvilket är det samma, det högsta verkliga såsom den positiva basen för all konst och skönhet. Och här yppar sig nu den frågan: Hvad var för de gamle det högsta verkliga, och hvad för oss?

Naturen, det för sinnet varseblifliga, var för de gamle allt. Här, under dessa stjernor, på denna jord, blommade i gudars hägn lifvet; men vid jordens gräns var oceanen, den tomma, nattliga, ofarbara, i hvars ändlöshet ingen ö höjde sig ur djupet, intet väsen njöt fröjden af att vara till. Så begränsades i deras mening äfven detta jordiska lif af en tom evighet, af en verld utan krafter, der äfven gudaburna hjeltars skuggor ansågos ega mindre fröjd än den ringaste daglönare på jorden och ville byta lott med

* Tryckt första gången i »Calender till minne af Kejs. Alex. Universitetets andra secularfest, utg. af J. Grot». Helsingfors 1842.

en sådan. Grekens och romarens ideal var derför en skön mensklighet, och denna framstod för dem alltid i gestalten af deras egen nation. Förfärligt, men karakteristiskt, var det namn af barbarer, hvarmed de betecknade främlingar; det visar mer än mycket annat, att föreställningen om en verld bortom denna för dem ännu icke uppgått. Det var sålunda här i sin synliga omgifning, de sökte typer för skönheten, och formen blef det väsentliga för dem, och bildhuggeriet deras triumf. Kristendomen kom. En verld, omätligare än denna, yppades bortom de gamles ocean för det troende ögat, skuggor bodde under denna sol, det verkliga lifvets land hade ljus af Gud. Försvunnet var på en gång sinlighetens välde, formens betydelse vek för andens, barbaren blef en broder, kommen från samma hem och sträfvande, blott från skilda dalar, dit tillbaka, och konsten bortbytte mejseln mot penseln, ty skönheten behöfde nu ett öga, som kunde tala det gemensamma heliga fosterlandets språk. I stället för den jordiska skenverkligheten omfattades nu den himmelska sanna, och idealet var icke mer blott menskliget, utan guda-menskliget. Men tillika var, så att säga, det allmänna uttrycket i menskligetens anlete förändradt. Man såg deri icke mer njutning, utan längtan, icke mer tjusningen af ett närvarande, utan ett tillkommande hopp. Ville man i figur utmärka skilnaden mellan den klassiska och kristna kulturen, kunde man för den förra bruka cirkelns, för den senare vågliniens bild. Båda ega med hvarandra gemensamt uttrycket af en harmoniskt vidgad famn; men cirkelns famn är tillika sluten, vågliniens öppen, cirkelns omfattar, vågliniens åtrår, cirkelns eger, men eger en ändlighet, vågliniens eger intet, men utbreder sig just i sin uppoffring mot en oändlighet. Den fullhet, det lugn, den klarhet, man finner i antiken, i motsats till den kristna verldens saknad, oro och aningar, de gamles hog för den solida gestalten, i motsats mot kristendomens syftning till en andeverld, alla dessa företeelser hvila på den omständighet, att de gamles verklighet fans här, var närvarande och kunde omfattas, då vår deremot är bortom jorden, är tillkommande och blott ett mål för längtan och hopp. Skön är jorden; den var ett blomsterhem för menskligheten i dess barndom och egde allt, hvad ett hjerta utan högre aning förstod att åtrå; men dess skönhet bleknade bort i härligheten af den verld, som kristendomen upplät; blomsterhemmet blef ett dystert fängelserum för menniskan, sedan själens öga klarnande njutit anblicken af det himmelska land, som Kristus uppenbarade.

Men i och med det samma menniskan fann sig vara en fånge på jorden, fann hon sig äfven vara fången genom sig sjelf, och hennes ande uppreste sig mot detta jordiska, hvaraf hon kände

sig snärjd, mot hjertats njutningar och plågor, mot förståndets irrande beräkningar och skenvishet. Målningar af den kamp, som sålunda kämpades, utgöra de första sköna skapelserna af kristlig konst, — legenderna. Anden i sin seger öfver jordisk njutning och plåga, öfver förståndets skenbara lagar, se der, hvad i kristendomens första tider menskligheten framstälde i lefverne och legenderna besjöngo. Hvad var eremitlifvet annat än en realiserad seger öfver hjertats tjusningar och fröjder, martyrdöden annat än andens makt öfver den jordiska plågan, hvad voro underverken annat än slående tillbakavisanden af förståndets förmätna anspråk? När jungfrun afklipper sitt sköna hår, för att hennes hog icke af en förgänglig fägring må lockas från det oförgängliga, när den nygifte på bröllopsaftonen öfverger sin tjusande maka, öfverger henne blott för öfvermåttet af sin kärlek, för att icke duka under för en jordisk sällhets makt, när den fjortonåriga flickan, dömd till döden för sin tro, lägges ned på en bädd af glödande kol och kolen förvandlas i rosor, och hon inslumrar ljuft som i sin vagga fordom *, då är det icke det jordiska mer, som är det mäktiga, då har anden vaknat till seger, vaknat för evigheten och funnit sig vara en herskare öfver hjertats lidelser, öfver beräkningarna af ett förblindadt förstånd. Det är sådana taflor, legenderna måla; sådana föreställningar ligga djupt i kristendomens väsen och återfinnas i de djupaste skapelserna af kristlig konst. — Är Macbeth en kristlig tragedi?

Efter Shakspeares framställning, till sina vigtigaste drag grundad på en sägen, kommer Macbeth segrande från ett slagfält, der han stridt för sin konungs sak. På en hed mötes han af hexor, som förespegla honom framtida storhet och ära och helsa honom såsom Than af Glamis, af Cawdor och ändtligen såsom blifvande konung. Snart derpå inträffa budbärare från konungen, hvilkas utsago bestyrker sanningen af hexornas förutsägelser, hvad de tvenne förra titlarna beträffar, och hos Macbeth vaknar i det samma äfven en skygg tro på hexornas tredje löfte. Men konungen icke blott lefver sjelf, utan eger äfven tvenne arfvingar af tronen; huru skall då detta löfte uppfyllas? Hvad Macbeth i sitt innersta ryser för, verkställer han, eggad af sin gemål; han mördar i sitt eget slott sin gäst, konung Duncan, och blir, sedan dennes söner flyktat, sjelf konung. Han har nått sitt mål, det återstår för honom att betrygga sin besittning deraf. Banquo och hans son, åt hvars efterkommande konungavärdigheten äfven blifvit utlofvad af hexorna, måste undanrödjas, likaså Macduff, för hvilken Macbeth af dem varnas. Banquo faller för legda mördare, men hans

* Se »Den heliga Agnes», bandet 1, sid. 401.

son undgår döden, och Macduff hinner lemna landet. Våld, list, grymhet, allt vill Macbeth använda för sin säkerhet, och denna tycker han omsider vara orubblig, sedan hexorna förklarat, att han icke kunde falla för någon af qvinna född, icke öfvervinnas förr, än Birnams skog ryckt an mot hans slott Dunsinan. Så synes han hafva ernått allt, hvad han åtrått, och, än mer, icke kunna rubbas i besittningen deraf. Men på hvad har han byggt sin lycka, af hvilken pålitlighet och hurudan är den?

Det är en djup sanning, att just i lifvets bästa, lyckligaste stunder frestelsen till det onda är närmast och mäktigast. Shakspeare har icke förbisett detta. Just då Macbeth, stridande och segrande för sin Gud, sin konung och sitt fädernesland, handlat mest himmelskt och måste känna sig mest lycklig, framställer sig för honom det jordiska med sina mest retande förespeglingar. Och fåfängt skulle man söka adeqvatare personifikationer af detta mot anden stridiga, detta jordiska, än dem Shakspeare gifvit i sina hexor, väsen, liksom den från Gud söndrade verlden med alla dess håfvor, i sig sjelfva förvissnande, vidriga, opålitliga, i sina löften bländande, tjusande och säkra. Det är af dessa löften, Macbeth fångas, det är icke mer ett himmelskt, han omfattar, handlande i andens syftning; han affaller från sitt högre lif, sitt samvete, han lemnar sig i hexors våld och bygger sin lycka på jordisk njutning, makt och höghet. Hvad är hans vinning?

Knappt har han tagit sitt första steg på den väg, han nu valt, knappt har han mördat Duncan, när han finner, att de fördelar, han söker, kostat honom hans lugn för alltid, när han utbrister:

— Glamis har mördat sömnen;
derför skall Cawdor icke sofva, Macbeth
ej sofva mer.

Borta är friden, men han blir konung, han lydes, han fruktas, han eger allt, hvad jorden kan bjuda. Vi finna honom nu vid det festliga bordet, omgifven af sina lorder och färdig att deltaga i den njutning, han anordnat för dem. Gästerna hafva intagit sina platser, han vill göra likaså. Då framtrollar samvetet för hans ögon vålnaden af Banquo, som han låtit mörda, blodet isas i hans hjerta, han skyggar tillbaka, han, den mäktige, den rike, vågar icke smaka sitt eget öfverflöd, icke sätta sig ned vid sitt eget bord.

Tomt och fridlöst är hans lif, bubblor af stoft — Banquos träffande benämning på hexorna — äro den höghet, den glans, den makt, han vunnit; men dessa bubblor äro honom dyrbara ännu, ty han har evigt förlorat sin himmelska del, och hvad egde han

qvar, om han äfven miste dessa? Det qval, han erfar vid deras egande, fördubblas af fruktan att förlora dem. Ännu en gång tar han sin tillflykt till hexorna, ännu en gång måste han svikas af dem, och svikas i helt olika afseende. »Bygg icke din sällhet blott på jordiska ting, de äro hexor, af hvilka du emottar löften om fröjder, men verkligheter af qval»: denna sanning har Macbeth hittills fått pröfva; ännu återstår för honom att erfara denna andra: »Bygg icke din visshet på jordiska beräkningar, äfven de äro hexor, i sina löften sannolika, vissa, i sin verklighet bubblor af stoft».

För att betrygga sin ställning som konung och göra förlusten af sin med så stora uppoffringar förvärfvade skenlycka omöjlig, använder Macbeth alla medel, uppbjuder hela sitt förstånd. Då han af hexorna varnas för Macduff, men tillika får den försäkran, att han icke skall falla för någon af qvinna född, utropar han:

Så må du lefva, Macduff, hvad behöfver
jag frukta dig? Dock, nej! Jag vill ännu
min säkerhet fördubbla, vill en pant
af ödet taga. Macduff, du skall dö,
att jag min fruktan kan beslå med lögn
och sorglös slumra in i stormens gap.

Han gör sålunda mer för sin trygghet, än hvad beräkningen antyder vara nog. Och då han yttermera hör, att han icke skall öfvervinnas förr, än Birnams skog rycker fram mot Dunsinan, då kan han icke tvifla mer om sin säkerhet:

Derhän skall det ej komma; hvem kan träd
såsom soldater pressa, att de lösa
ur jorden sina rötter. Sälla budskap!
Ditt hufvud reser du ej, uppror, förr,
än Birnams skog framrycker. Lefva skall
i höghet Macbeth, tills din legotid,
natur, är all . . . .

O vansklighet af beräkningar, grundade på hexors ord! Just då Macbeth tror sig säkrast, ser han upproret resa sig och Birnams skog rycka an mot sitt slott, och just då han mest öfvermodig och förtröstansfull ropar till den anfallande Macduff:

Låt ditt svärd
på hjessor falla, hvilka kunna såras;
i mig bor ett förtrolladt lif, som ej,
för någon, född af qvinna, vika kan —

hör han denne svara:

Så tvifla då uppå din trolldom, låt
de afgrundsänglar, du i mörker tjenat,

dig säga, att utur sin moders lif
i förtid Macduff skars. — —

Att framställa de enskilda dragen af denna beundransvärda tragedi är för vårt ändamål icke nödigt. De äro alla med inspirerad klarhet hållna i samma syftning som de redan antydda och skola icke undgå den uppmärksamme läsaren af Macbeth. Men en omständighet bör icke förbigås: lady Macbeths straff. Denna qvinna har från början lefvat blott för sinnenas verld och för den uppoffrat allt. Så länge det sinliga skimret lyser för hennes ögon, så länge hon är vaken, tänker och ser, är hon lugn eller kan åtminstone dölja sitt samvetes qval. Men i sömnen, då den jordiska glansen icke bländar henne, då hon är död för de tjusningar, som förledt henne, står hon upp, vandrar klagande omkring och eger af allt endast blodfläckarna på sina händer, dem hon vill och icke kan rentvå. —

Alla äkta konstskapelser ega med hvarandra gemensamt det att vara ursprungna ur en enkel grundtanke, hvilken liksom en lifsfläkt danar och genomströmmar alla deras partier. Jag har aldrig läst Macbeth, utan att stanna vid denna tanke: Hvad båtar det menniskan, om hon förvärfvar hela verlden och dock tar skada till sin själ? Denna suck, en suck ur kristendomens innersta hjerta, lifvet i legenderna, lifvet i tron på underverken, äfvensom i eremitens och martyrens handling, är lifvet i tragedien Macbeth; och om detta icke kan nekas, hafva vi funnit ett svar på vår fråga: Är Macbeth en kristlig tragedi?

Några ord om poemet ”Fjalar” och Saimas kritik öfver det samma.*

(1845.)

Då jag af en i Saima** för någon tid sedan inrymd recension öfver min dikt »Kung Fjalar» fått anledning förmoda, att detta poem af flere kan hafva blifvit fattadt annorlunda, än jag tänkt mig det, finner jag mig föranlåten att yttra några ord till förklaring. Och som ett omständligare upptagande och bemötande af alla enskilda anmärkningar och påståenden i närvarande recension skulle ligga på sidan om mitt hufvudsakliga syftemål med denna

* Tryckt första gången i »Joukahainen, Ströskrift, utgifven af Österbottniska afdelningen II».

** Tidning, utgifven i Kuopio 1844—46 af J. W. Snellman.

uppsats, ber jag på förhand, att den benägne läsaren icke väntar ett sådant.

Till en början måste jag anmärka, att, då jag läste Saimas till berömmelse för min komposition yttrade tanke, att det dramatiska i Fjalar, det rätt tragiska skulle ligga i en konflikt emellan stat och familj, i det att kungen för statens skull våldför familjen, jag med oro befarade, att något ord, någon vändning i dikten skulle föranledt till en sådan uppfattning. Jag har noggrant eftersett och till min tillfredsställelse icke funnit mig hafva förtjent ett sådant beröm. Men till Saimas besinnande vill jag framställa en fråga: Hvilken sedlig, hvilken gudomlig, tragisk rättvisa skulle väl ligga deri, att en menniska, som för det högre intresset, för samhällets väl, uppoffrar det lägre, familjen, och gör det så, att hennes eget hjerta närmast drabbas af detta offer, att en sådan yttermera och till tack skulle straffas och krossas af en högre makt? Saken är enkel, men oförklarligt vore det, huru Saima kunnat fatta en sådan åsigt, om man icke hade anledning förmoda, att hon blifvit ledd dertill af en framställning hos Hegel, i hans estetik, hvari yrkas, att i de skönaste af den grekiska skaldekonstens dramatiska alster, i flere af Sophokles' tragedier och särdeles i hans Antigone, det höga intresset hvilar på en kamp mellan de båda sedliga makterna: familj och stat. Detta förhållande synes nu Saima utan vidare betänkande hafva antagit för verkligt och inlagt i Fjalars saga. Det är väl sant, att, äfven om Hegels påstående vore grundadt, en konflikt af ofvan nämnda art dock ingalunda behöfde finnas i Fjalar-dikten och att man således kunde lemna en undersökning af den Hegelska uppgiftens pålitlighet å sido; men då den i Saimas kritik fått en så stor vigt, kan det vara af intresse att skärskåda, huruvida ens den eger grund eller icke. Men innan vi derför gå vidare, vilja vi egna en stunds uppmärksamhet åt det Sophokleiska mästerstycket Antigone.

Innehållet af denna tragedi är i korthet följande. Tvenne bröder hafva stupat i envig med hvarandra vid Thebe, den ene anfallande sin fädernestad, den andre försvarande den samma. Stadens beherskare Kreon förordnar, att den ene skall begrafvas med heder, den andre, till straff för sitt fiendtliga anfall, lemnas obegrafven. Antigone, en syster till de fallne, jordar, i trots af kungens förbud, sin broder och blir till straff derför lefvande innesluten i en graf. Af sorg öfver hennes död dödar sig Kreons son, och för dennes skull åter tillskyndar sig äfven Kreons gemål döden.

Sådan är uppställningen. Skulle nu skaldens mening varit att skildra en strid mellan familj och stat, så hade efter all rimlighet staten och dess representant Kreon bort blifva den segrande

och familjeintresset såsom ett underordnadt moment krossas i Antigones person. Men långt ifrån att detta vore fallet, uttalar Antigone in i döden den glada öfvertygelse, att hon lider för en hög, en helig sak, då deremot kungen, sedan han vaknat till besinning, förebrår sig sina handlingar och klagar öfver sin förblindelse, som kommit honom att förgäta lagar af högre ursprung än hans egna herskarebud. För att kunna förklara detta förhållande, som i så tydliga ord uttalas, måste man söka dramens grundtanke på helt annat håll än der, hvarest Hegel trott sig finna den samma, och man torde träffa den nära nog, om man antager, att den ligger i Kreons krossade öfvermod, i hans straff, för det att han sjelfviskt uppträdt i strid mot en helig sed, en guddomlig lag. Det förbud, han utgaf emot den dödes begrafning, var blott ett uttryck af en herskarenyck hos honom sjelf, var icke i samhällets intresse och förnärmade den rättighet, som enligt grekisk tro de underjordiska gudarne egde till besittningstagande af hvarje afliden och som icke Zeus sjelf fick förmena dem. Detta var Kreons brott, och derför tilltalar honom den blinde siaren Tiresias:

»Du qvarhåller obegrafven, oinvigd,
från underjordens gudar afstängd, här en död,
fast icke du, fast öfververldens gudar ej
ha rätt dertill, men du blott tvingar dem dertill.
Och derför lura hämndens makter straffande,
Hades' och gudarnes erinnyer, hur du må
af samma ofärd snärjas, som du sjelf beredt.»*

Allt från början uppträder Kreon öfvermodigt yrkande på hörsamhet för sina befallningar, icke derför att han anser dem uttala en högre lag, en guddomlig vilja, utan blott derför att de gifvits af honom såsom herskare. Så säger han:

»Icke höfves det,
att den, som är en annans träl, sig bröstar käckt,
men denna mö att fräckhet öfva har sig lärt
och djerft att öfverträda föreskrifven lag.»

Antigone deremot betraktar sig ständigt blott som en verkställarinna af högre bud, för hvilka de af Kreon gifna måste falla till intet, och anser sig, som en syster till den aflidne, närmast förpligtad att uppträda i sådan egenskap.

Så svarar hon kungen, då denne förebrår henne att hafva öfverträdt hans lag:

»Ej Zeus det var, som kungjort hade detta bud,
ej heller Dike, som beskyddar död mans rätt,

---

* Alla här citerade verser anföras ur Palmblads öfversättning af Sophokles.

ej de ha stiftat sådan lag för menskorna.
Och ej jag trodde, att en dödligs stadganden
ha sådan kraft, att de förmådde omkullslå
de högstes obeskrifna, ofelbara lag.
Ej från i dag, ej från i går den lefver, nej,
från evighet, och ingen vet den stund, den gafs.
För den skull ej af rädsla för ett menskligt bud
jag borde, pligtglömsk, straffas af de himmelska.»

Men det är ej Antigone ensam, som betraktar Kreons stadgande ur denna synpunkt. Det är ett brott äfven i de öfriga i dramen uppträdande personernas ögon. Då Kreon till sin son yttrar:

»Har jag mig villat, då min tron jag skydda vill?»

svarar denne:

»Ej den du skyddar, då du trampar gudars lag.»

Sjelfva koren, som eljest af Antigone förebrås att af fruktan för kungen otillbörligt dölja sin öfvertygelse, beledsagar henne, då hon bortföres för att lefvande begrafvas, med denna sång:

»Dock ärekrönt och följd af beröm
du vandrar till skuggornas gömda hem;
— — — — — — — — — — —
i följd af den lag,
i ditt inre du bär, bland menskor allen,
till Hades du lefvande nedgår.»

Tydligast röjer den blinde siaren, att han anser Kreon hafva förnärmat gudarnes rätt och derigenom ådragit icke blott sig, utan äfven samhället, deras hotande vrede, då han, efter beskrifningen öfver de olycksbådande tecknen vid offringen, tillägger:

»I denna fara blott för din skull staden bragts,
ty hvarje altar, hvarje härd, som finnes här,
besöladt är med foglars och med hundars spis,
som de från Polyneikes' usla lik ha ryckt.
Si, derför taga gudarne ej mer emot
vår offerbön och lågorna af offerlår.»

Här finner man ganska klart, att Kreon räknas hafva handlat i eget och icke i statens syfte, och att således det ena af de förmenta stridande momenterna i denna dram alldeles saknas. Fattar man saken så, att Kreon, förblindad af öfvertygelsen om sin rätt och makt som envåldsherskare, trädt i strid mot gudarne, och att Antigone deremot i enlighet med deras lag bryter mot hans, skall man finna äfven upplösningen å dramen skön och konseqvent, i stället för att den ur den andra synpunkten skulle vara

lika omotiverad som sårande. Väl krossas äfven Antigone, men huru annorlunda ljuda icke hennes afskedsord:

»O grift, o brudgemak, o hem i jordens famn,
dit, för att evigt dväljas, jag nu vandra skall»
— o. s. v.,

då hon så gladt uttrycker hoppet om ett kärt återseende af fader, moder, broder, och så förtröstansfullt frågar:

»Hvad har jag brutit mot de Högstes himlabud?»

huru annorlunda än Kreons sönderslitande förtviflan, då han, beröfvad sin son, hvars hat han in i döden ådragit sig, i känslan af sin skuld utbrister:

»O ve!
O bröst utan sans, hvad dödsbringande,
hvad gräslig skuld du begått!
Skåden dödsoffret, sen
hans baneman, som mördat blod af egen blod!
Fröjdlösa följd af mina råds vettlöshet!»

och koren svarar honom:

»Nu tyckes du, fast allt för sent, det rätta se.» —

Om, såsom jag hoppas, efter denna utläggning af den Sophokleiska tragediens innehåll och mening, tvifvel uppstår hos läsaren om pålitligheten af Saimas antaganden i afseende å den, skall detta tvifvel sannolikt föranleda till närmare pröfning äfven af andra yrkanden i recensionen och åtminstone göra uppfattningen af min dikt friare och mindre beroende af någon förutfattad mening. Och med denna fördel på min sida går jag nu till framställningen af kung Fjalars saga.

Det första, som härvid nödvändigt måste fasthållas, är, att Fjalar framträder såsom trotsande gudarne, såsom hyllande den öfvertygelse, att den starke, oberoende af dem, kan skapa sin verld och sitt öde. På detta Fjalars öfvermod och på intet annat är kompositionen byggd. Att det i och för sig icke saknar rimlighet, finnes lätt, om man ger akt på, att Fjalar länge varit van att herska, att segra, att se allt vika för sin vilja. Han har öfverallt varit den öfverlägsne, han har lärt sig tro på sig sjelf, han glömmer sitt beroende af gudarne och aflägger sin stolta ed. Dargar uppträder varnande, hotande; men långt ifrån att svigta, ökar kungen sitt trots, han, menniskokufvaren, ställer nu sin kamp mot gudarne och firar, ehuru med blödande hjerta, sin triumf öfver dem, i det att han ger åt döden sitt barn. Nu börjas striden, eller, rättare, striden har fortgått redan, äfven gudarne hafva framträdt i handling, fastän tyst, såsom det egnar dem, ty gudar stoja

icke. De hafva handlat i Fjalars egen handling, de hafva låtit honom skilja sin dotter ifrån sig. Fjalar skulle icke få hafva de båda barnen omedelbart under sina ögon, icke bevaka deras framtid så, som han kunnat göra det, om de vuxit upp i hans vård, han måste skilja dem från hvarandra och sjelf förlora det ena ur sigte; gudarne ville så, Fjalar måste handla i deras plan, och hvad han tyckte sig göra till sin egen vissa seger, det gjorde han just till deras.

I förbigående torde jag här få bemöta ett inkast, som förekommit i något af våra tidningsblad, att nämligen en motsägelse skulle ligga deri, att Fjalar uppoffrar sin dotter, ehuru han icke tror på gudarnes makt. En sådan otro röjer Fjalar icke. Tvärt om visar han just genom sin handling, att han tror på både deras tillvaro och makt, ehuru han tillika förmenar sig sjelf, genom att uppbjuda all sin kraft att verka och försaka, kunna göra deras råd om intet, kunna besegra dem. Han förnekar ej gudarne, han föraktar ej deras makt, han tror blott sig sjelf vara mäktigare än de. — Men jag återkommer till sagan.

Fjalar har låtit utkasta sin dotter i hafvet. Att hon genom ett halft under räddas är väl nödvändigt för utvecklingen af händelserna, men utgör visst icke någon finhet i kompositionen. Gudarne synas här för mycket närvarande, göra här liksom en för tydlig ansträngning, de nödgas gripa i händelserna med hela handen, i stället för att styra dem med en knappt märkbar vink af det minsta finger; detta visar dem icke i deras rätta storhet. Men snart uppträda de åter mera egendomligt.

Fjalars namn var kändt öfverallt. Hans företag, hans öden kunde rimligtvis icke blifva obekanta. Hvar helst hans dotter kom att hamna, skulle man således genom den enklaste sammanställning af händelserna igenkänna henne såsom hans. Men sådant hade korsat gudarnes plan, det fick icke ske, och Fjalar måste göra det sista, som på honom berodde, för att hindra det. Han sättes i rörelse af sin egen sjelfviskhet, sorgen öfver sitt barn, harmen att hans seger varit honom så dyrköpt, kanske blygseln öfver att han visat sig svag och svigtande; hela tilldragelsen är för honom bitter, han vill icke se den bekantgjord, och han förbjuder hvar och en att med ett ord erinra om den. Ytterst är det dock blott gudarnes vilja, Fjalar här verkställer; för dem var det nödvändigt, att Oihonna förblef okänd, och den stolte kungen måste afskära möjligheten af hennes igenkännande. Här är sagan åter finare, här styra gudarne mera förborgadt.

Men nu har också Fjalar gjort allt, hvad han förmått att göra, för att befordra de högre makternas afsigter, han har nämligen bortskaffat dottern undan sin uppsigt och stält så till, att

hon icke ens af främmande skulle kunna upptäckas vara hans. Det skall kanhända skänka någon ett nöje att betrakta, huru den väldige styraren af lifvets gång nu bortkastas af gudarne såsom ett onyttigt verktyg och lemnas qvar i sin blinda sjelfbelåtenhet, i stoltheten öfver sin förmenta seger, medan de sjelfve, aldrig slumrande, sakta verka för sitt mål.

Det är förut antydt, att gudarnes sätt att handla i samma mon bör förefalla upplyftande och dem värdigt, som det icke uppenbarar sig i ett groft ingripande i sakernas naturliga gång, utan i en vis och tyst ledning af dem. Genom det skenbart obetydliga, genom det under vattnet dolda lilla rodret styres kolossers lopp; så foga de himmelska blott ett obemärkt roder vid händelserna, och de gå i deras plan.

Dikten öfvergår nu till Oihonna. Att hon kom att hamna i Morven, deri torde vi längre fram kunna finna en afsigt; hvad som närmast möter vår uppmärksamhet är, att hon skildras såsom skön.

Skulle man i hennes fägring blott vilja se uttrycket af den svaghet för vackra figurer, som vi, diktens män, gerna röja, så inrymde man den en för inskränkt betydenhet. Här är den nämligen nödvändig, ja, man kunde säga gifven henne af gudarne, icke af skalden. Hon måste vara skön för att hennes rykte skulle spridas och hinna Hjalmar. Han, den unge vikingen, kunde blott sålunda dragas till henne, om det icke skulle ske genom en blind nyck utan rimlighet och sanning. Alltså, hon blef skön, vi äro berättigade att föreställa oss det, i högre makters vård och efter deras vilja, emedan hon blott såsom sådan kunde af Hjalmar blifva bemärkt och sökas. Men just denna hennes skönhet, som å ena sidan var nödvändig för gudarnes plan, var å den andra ett stort och hotande hinder för den samma, ty under samma vilkor, som den borde fängsla Hjalmar, skulle den äfven utöfva verkan på hennes omgifning i det land, der hon befann sig, och sålunda helt naturligt och omedelbart framkalla förhållanden sådana som de, hvilka i den andra sången af poemet träda i den uppenbaraste konflikt med de högre makternas råd. Fasthåller man i sin föreställning denna konflikt, så torde man finna, att äfven den andra sången i Fjalar icke är en blott lösryckt episod, utan ganska nära förbunden med diktens helhet. Skall Oihonna här bortges åt någon af Morannals söner, och skall hon sjelfmant möta med kärlek någon af dem? På dessa frågor hvilar intresset, må vara till och med det dramatiska, i denna sång. Blir hon maka åt någon af kungasönerna, så är rimligheten af hennes förening med Hjalmar afskuren, så har Fjalar segern. Det är sant, för läsaren uppträder Oihonna här icke ännu tydligt presenterad; men en lätt aning torde dock snart leda honom på tanken, att det är Fjalar-dotterns

öde, som med hennes afgöres. Är man nu intagen af intresse för gudarnes sak och tänker sig, att den är förlorad, om Oihonna blir förmäld, måste man, då man alls icke ser gudarne göra något ingrepp i händelsernas enkla gång, öfverallt i sången se hotande anfall och sväfva i ovisshet om utgången. Först skall man icke med likgiltighet afbida den gamle kungens beslut, då hans söner uppmana honom att bortge Oihonna åt någon af dem. Det gäller på ena sidan hans rikes välfärd, hans söners framtida lugn och friden inom hans familj, å den andra en okänd, främmande, ur hafvet räddad flickas rätt att få följa sitt tycke och sjelf bestämma sitt val. Skall han icke besluta sig för hennes uppoffrande, då det är fråga om att derigenom befordra sina vigtigaste intressen? Man måste väl anse gudarnes seger här vara åtminstone tvifvelaktig, och dock hafva de obemärkt på förhand aflägsnat all fara. I hvarje annat land på den tid, inom hvilken dikten faller, hade Oihonna blifvit bortgifven; men här är det Morvens kung, som dömmer, bunden af stora, dyrkade fäders seder, af minnen från Finjals och Ossians dar. Gudarne behöfva ej gripa våldsamt in i händelserna, de hafva styrt så, att Oihonna kommit till Morven; de behöfva icke synas nu i sjelfva striden, det hade varit mera groft och mindre mäktigt. De veta, att Morannal icke kan korsa deras afsigt.

Förhållandet är det samma i de följande scenerna i sången. Öfverallt ser man gudarnes seger ställd i våda och åter betryggad utan deras omedelbara inskridande genom något redan på förhand afgjordt, något som de likasom länge sedan förberedt utan betraktarens vetskap. Oihonnas sinne är redan förut så stämdt, att gudarne kunna lemna sin sak i hennes händer. Hon, den nordiska tärnan, med vikingars blod i sina ådror, älskar modet, kraften, friskheten; men Finjals ättlingar äro milda, nästan förvekligade. Hon har lärt sig jaga på Morvens kullar, hon har i kungasalen lyssnat till sångerna från fordom, och då den stolte jägaren kommer, säger hon: »Min båge har klang som din», och den smäktande kärlekssångaren visar hon till blommorna i dalen, att sjunga för dem. Äfventyret går dock längre. Det fins en yngling, stämd för strid och bragder, tidigt pröfvad i drabbningen, egande allt, hvad man tycker Oihonna fordra af den, hon skall kunna älska. Äfven han begär hennes kärlek och afvisas. Hon ser i honom en broder, hon kan ej blifva hans. Här tyckas gudarne sist liksom leka med faran, då den för betraktarens öga framstår som störst. Ty det är dock nära nog en lek att låta just den känsla hos Oihonna, som nekar henne att blifva den blott som broder ansedde främlingens maka, föra henne i den verkliga broderns armar.

Men om man vill vidhålla det inkast, att Oihonna ingenstädes i sången bestämdt utpekas såsom Fjalars dotter och att läsaren således i den icke kan se och följa annat än en ung, obetydlig flickas öde, torde dock det intresse, man i sådant fall förlorar, snart nog ersättas, då man ändtligen upptäcker det sanna förhållandet och tanken faller tillbaka på det förflutna. Man skall nämligen då se händelserna, som under deras fortgång föreföllo mindre vigtiga, på en gång uppenbara sig såsom betydelsefulla och blott lifligare öfverraskas af upptäckten, att gudarne afböjt faror, dem man icke anat. Diktens scener ega i detta afseende vackra motsvarigheter i det verkliga lifvet. Men för att sentera kompositionen på detta sätt (jag återkommer ännu till en förut berörd omständighet), måste man fullkomligt aflägsna all föreställning om någon konflikt mellan familj och stat såsom utgörande ett grunddrag i poemet och helt enkelt hålla sig vid den brytning, som fortgår mellan Fjalars vilja och gudarnes.

Tredje sången börjas med att vidare utföra målningen af Oihonna. Om man, efter den karakter hon röjer i den andra, ville tycka, att gudarne behöft dana henne allt för ovanlig, nästan oqvinlig, för att betrygga sin seger, finner man henne här sammanstäld med den veka, qvinliga Gylnandyne. Visserligen: hade hon varit till lynnet fullkomligt sådan som den sörjande, öfvergifna älskarinnan, skulle hon väl icke försmått den kärlek, som egnades henne; men, å en annan sida, huru litet äro ej de båda flickorna hvarandra olika! Båda röja de i så många fall samma tycken, båda söka de ett föremål för sin kärlek, sakna, dyrka och svärma. Oihonna, Fjalars dotter, är blott litet mera högsint, litet mindre vek, och på denna obetydliga skiftning i hennes sinne ser man sålunda, att gudarne räknat.

Det är svårt att ända in i små detaljer så ådagalägga diktens mening, att den öfverallt skall kunna gripas med blotta tanken. Mycket måste öfverlåtas åt sensationen ensam. Detta anmärkes med särskildt afseende å scenen mellan de båda flickorna, så vida min utläggning af dess betydelse i dikten lätt kan förefalla ofullständig, till och med sökt. I öfrigt erkänner jag villigt, att gruppen af de två jägarinnorna i natten mellan dagg och stjernor varit för mig så frestande att måla, att jag icke gerna kunnat afhållas af annat, än att teckningen varit i uppenbar strid med taflan i dess helhet.

Uppträdet mellan Fjalar och hans son på hafvet har Saima ansett i hög grad kapriccieradt. Vi må då se bort från den schattering, Oihonnas personlighet får genom hennes berättelse om detta äfventyr, äfvensom från den förberedelse till hennes förening med Hjalmar, här göres, hvilka båda fördelar må betraktas endast

såsom bisaker, och uteslutande hålla oss till blotta händelsen, som hon beskrifver. Följande anmärkningar erbjuda sig då sjelfmant.

Hittills har gudarnes sätt att leda Oihonnas öden utgjort ett föremål för skildringen. Det är dock icke på henne ensam deras seger beror, äfven Hjalmar har sin betydelse för dem. Underkastar han sig sin faders lag och förblir hemma i frid och hvila, så är det ingen rimlighet, att han skall möta och vinna Oihonna. Hos honom väckes således i enlighet med gudarnes ändamål samma kämpahog, som fört hans fader i dennes ungdom ut på vikingafärder, och han följer den och far. Men alldeles så, som Oihonnas fägring på en gång var nödvändig för de himmelska makternas plan och medförde den våda för den samma, att hon i följd af denna sin skönhet lätt kunde komma att af någon annan på förhand bortryckas från Hjalmar, har dennes nödvändiga brott mot faderns lag och vilja här den fara med sig, att Fjalar efter sitt stolta, stränga och oböjliga lynne kunde taga en blodig hämnd på sin son och sålunda, ehuru omedvetet, göra gudarnes seger om intet. Vill man nu åter se händelserna gå sin naturliga gång och personerna handla fritt och utan omedelbart tvång, skall man icke kunna vara så viss om utgången af detta äfventyr, att icke äfven dess lösning skall motses med intresse. Och ändtligen, då man ger akt på, huru den gamle kungen, hvars arm varit för svag att klyfva sonens hjelm, slutligt besegras af hans blottade anlete, kan man äfven här finna skymten af de makter, som redan tidigare i dikten med små, nästan omärkliga medel, doldt, men säkert, verkat till sin seger.

Det kan anmärkas, att den svaghet, Fjalar röjer så väl här som i första sången, då det är fråga om att uppoffra ett af barnen, vore mindre förenlig med hans lynne i öfrigt. Onaturlig vill jag ej tro, att den skall anses. Men för dikten har den en vigtig betydelse, emedan Fjalar genom den framstår såsom menniska, värd att af gudar vårdas med samma kärlek som den, han känner för sina barn. Utan denna menskliga känsla hade han rimligare förskjutits af gudarne såsom stel och förstockad, än blifvit, såsom fallet är här, ett föremål för deras tillrättavisning och ledning. Ty att i den hårda aga, som drabbar honom, ligger lika mycken nåd som stränghet, är en sak, som längre fram skall ådagaläggas.

Fjerde sången för Hjalmar till Oihonna. Här har Saima fäst en ogillande uppmärksamhet vid den omständighet, att Hjalmars frieri saknar all romantisk färg, att han på kämpavis med svärdet skaffar sig en brud. Att detta är enligt med tidens kostym, kan icke nekas och erkännes också af Saima. Men att flere andra lika vigtiga, kanske vigtigare, motiver ligga till grund för en sådan

behandling af saken, tyckes icke hafva blifvit varsnadt. Hade Hjalmar uppträdt som en romantiserad kärlekshjelte, hvad hade väl varit rimligare och mera enligt det lynne, som dikten gifvit Oihonna, än att han blifvit försmådd och afvisad af henne, likasom de flere andra dylika, hvilka hon förut förskjutit? Deremot fulländas just genom det friska, manliga draget hos Hjalmar, att med vapen genomdrifva sin vilja, den karakter hos honom, som redan tidigare gjort honom intressant och dyrbar för Oihonna. Vidare måste erkännas, att en bjärtare romantisk kolorit, ett mera intresseradt dröjande vid teckningen af ett kärleksförhållande mellan tvenne syskon, haft med sig så mycket anstötligt för natur och känsla, att det varit i högsta grad oartistiskt att icke undvika allt sådant. Och sist, då på de båda syskonens förmälning all vigt i kompositionen hvilar, men deremot alls ingen på höjden och beskaffenheten af deras kärlek, hade en utförligare behandling af den haft ingen betydelse för det hela och således blott åstadkommit, jag vågar mena det, den enda rätt kapriccierade episod i hela poemet.

Äfven här kan man således antaga, att i Hjalmars uppträdande med väpnad arm en högre skickelse uppenbaras, så vida han blott på detta sätt kunde fängsla ett lynne sådant som Oihonnas. Ingenting hade varit lättare för skalden än att föra Hjalmar till Morven och låta honom der, romantiskt utstyrd, med kärlek vinna Oihonna, men sådant har man undvikit för att icke fela mot diktens antecedentier och för att icke nödgas begå det felet att i en skildring af gudars styrelse låta dem, allt efter ögonblickets kraf, rubba sina förut gifna, bestämda lagar.

Men var det i följd af Oihonnas lynne nödvändigt, att Hjalmar skulle fria som viking och icke som riddare, så föranleddes åter häraf nya äfventyr för honom och för gudarnes sak. Stormen på hafvet, Morvens anryckande härar, striden, särdeles anfallet mot Hjalmar af Morannals alla söner, äro skildringar, som, betraktade ur denna synpunkt, icke borde vara främmande för dikten. Och då Morannal vid enviget mellan de unga kämparne befaller sina söner möta främlingen blott en och en, är det icke kungens ädelmod ensamt, som kan väcka intresse, utan fastmer den omständighet, att Oihonna blifvit förd till ett land, der en sådan adel i seder och lynnen var ärfd och hemfödd. Jag erinrar i synnerhet här om hvad redan förut blifvit antydt, att Oihonnas uppträdande i Morven icke bör betraktas som en tillfällighet, utan som en afsigtlig styrelse från de makters sida, hvilkas storhet och seger var förbunden med Hjalmars.

I öfrigt torde här såsom en bisak få anmärkas, att skildringen af den gamle Morannals person och hans död icke betydelse-

löst inleder femte sången af Fjalar. En jämförelse mellan de båda kungarne skall åtminstone visa den sistnämndes skuld större och i följd deraf det hårda slag, som drabbar honom, desto mer berättigadt. Man må blott ge akt på, huru Morannal, ehuru han icke ärft någon tro på höga, eviga gudar, likväl troget och ödmjukt håller sig fast vid dyrkan af sina fäders bleknade hamnar, medan Fjalar trotsande sätter sig upp mot makter, hvilkas öfverjordiska tillvaro och guddomliga storhet den religion, i hvilken han uppvuxit, lärt honom känna.

I femte sången, just när allt är förberedt för att krossa Fjalar, når hans sjelfförtröstan sin höjd. Han solar sig i sitt lands härlighet, den han förmenar sig ensam hafva skapat, och då han af Sjolf erinras om gudarne, drifver stoltheten öfver den förmenta segern honom att nästan förneka dem. Han kallar dem nu makter, dem ingen sett, drömmars väsen, hvilkas välde man vill nödga honom att erkänna, ehuru han så fullkomligt bevist deras vanmakt. Ännu då Dargar så plötsligt och öfverraskande inställer sig på hans uppmaning, bjuder han till att i hans uppträdande se blott en slump. Så söker han fortfarande stå fast i sin stolthet, till dess det afgörande slaget drabbar honom i hans sons bekännelse och han nödgas ödmjuka sig och erkänna sig besegrad.

Jämför man nu de båda kungarne, skall man finna, hvad dikten menat med deras sammanställande. Morannal är öfvervunnen, hans här är slagen, hans söner hafva stupat, han står ensam qvar i sin blindhet, ett segrarens byte, och likväl eger han sin tröst och sitt hopp. Han står och faller icke med sig sjelf, hans längtan höjes till fäderna på molnen, hans bästa lif är att utan vanfräjd vara med dem, och han väntar att snart nå deras rymder. Han är sålunda genom tillbakasättandet af sig sjelf förtröstansfull och segrande äfven i olyckan, han är redan genom sin dyrkan af skuggor lyftad öfver förgängligheten af sin egen person. Fjalar åter triumferar öfver sitt fulländade verk, han tillbedes af ett land, hvars lycka och flor han skapat, det fins ingen, som vågar mäta sig med honom; hvad han på jorden kunnat åtrå, har han vunnit; han tyckes ega allt, och dock eger han intet bortom det mål, dit åren föra honom, bortom förvissning och död. Den enda tröst, hans stolthet pekar på, är att kasta lifvets bleknande fröjd och storhet bort och dö. Först när gudarnes straff drabbar honom och han förödmjukad nödgas erkänna dem, kommer han i Morannals ställning och är, såsom krossad och böjd, i större mening glad och segrande, än han var under sin förmenta storhet. Äfven för honom klarnar nu ett lif bortom döden, och han utbrister till gudarne:

»Jag har lärt er känna, ej jag blyges
att mig böja för er en gång.
Mätt jag är på lifvet, och jordisk storhet
är mig ringa vorden. Jag går till er.»

Det är icke mer döden, han ser såsom ett mål, det är ett lif hos gudarne.

Detta slut visar nu beskaffenheten af det straff, som drabbade gudabekämparen: det var lika mycket en nåd som ett straff. Fjalar var för ädel, för menskligt hög och stor för att lemnas qvar i sin förvillelse och sjelfviskhet, han måste väckas genom ett slag, visserligen strängt, ty ett mildare hade han väl ej aktat, hvarigenom han lärde sig lefva för en annan storhet än den, som ålderdomen och döden en gång skulle tvinga honom att lemna. Vill man derför — särdeles med afseende å det omedvetna brott, i hvilket Hjalmar och Oihonna inleddes — kalla Fjalardikten ett Schicksals-drama eller något dylikt, så möter man den svårighet, att det totala af kompositionen ingalunda uttalar ett blindt, allt krossande öde, utan tvärt om en mild och vis styrelse af högre makter till en menniskas uppfostran och förädling. Mycket säkrare vore det derför att kalla Fjalar en sång till gudarne, ett litet epos, hvari deras storhet och nåd utgör ämnet.

Hvad Hjalmars och Oihonnas öde beträffar, hafva de båda sin försoning just deri, att de handla omedvetet, att de begagnas blott såsom medel för ett högre ändamål. De äro således att betrakta såsom helt underordnade personer i dikten, utan ansvar och utan skuld, ja, berättigade till lön inför de makters domstol, som funnit nödigt uppoffra deras jordiska väl för deras faders öfverjordiska och sålunda utkorat dem till försoningsoffer för honom.

Vill man nu följa ofvan antydda gång af dikten, skall man troligen icke beskylla den för allt för mycket afvikande utsprång och episoder utan samband med det hela. Man ser här en man uppträda i trots mot gudarne och dessa tyst och vaksamt leda en följd af personer och händelser så, att deras kärleksfulla afsigt att krossa och tillrättaföra honom segrande tillintetgör alla motverkande omständigheter och omsider fullkomligt vinnes.

Sådan är i min föreställning hela dikten; läsaren finner här de yttersta konturerna, inom hvilka den rör sig. Att den icke blifvit sammansatt efter ett på förhand uppgjordt, så beskaffadt schema, behöfver väl icke nämnas. Man diktar efter en intuition mer än efter beräkningar, men är intuitionen äkta, skall dock dikten icke sakna plan och enhet.

Då jag nu sökt framställa kompositionen i kung Fjalar och yrkat, att dess delar icke äro utan samband med det hela, skulle

man mycket missförstå mig, om man trodde mig anse diktens värde härigenom ådagalagdt. Det följdriktigaste poem kan sakna lif och skönhet, och det är derför blott i ett afseende jag försvarar mitt, det enda, i hvilket jag kunnat och bort göra det, nämligen i afseende å dess inre sammanhang.

Men så litet dikten genom allt detta kan göra anspråk på att kallas lyckad, så säkert är, att frånvaron af ett sådant sammanhang varit ett ohjelpligt och vårdslöst fel. Saimas åsigt, att man i episka skaldestycken icke behöfver fordra en enhet, en grundtanke, som omsluter och uttalar sig i alla episoder, är oriktig och förefaller så mycket mera främmande, som Hegel sjelf, en auktoritet, hvilken Saima nyss förut hyllat i en sak, der han tagit miste, här är af en helt annan mening och, hvad mer är, har fullkomligt rätt. I en ganska utförlig afhandling visar han skönt och klart nödvändigheten af enhet äfven i epos och bestyrker sin sats med exemplen af särskilda tiders yppersta episka skaldeverk. Redan hos Aristoteles finner man samma sak tydligt uttalad. Sagan, säger denne, är en, icke om en, ty oändligt mycket händer en och samma, bland hvilket dock få omständigheter höra tillhopa. Och ur denna synpunkt klandrar han de grekiska skaldernas sätt att föra tillsammans en följd af händelser utan annat samband än det, att de träffat samma person, tilldragit sig i samma krig o. s. v., då deremot hos Homerus allt hänför sig till samma utgångspunkt och af den får sin förklaring. Visserligen har äfven den mening, att ett epos låter sjunga sig framåt i oändlighet, haft sina försvarare, men dessa äro redan hängångna, och åsigten hade bort få åtfölja dem. Eljest är väl ingenting lättare än att sjunga så, att man får gå från en sak till en annan, utan att bekymra sig om deras inbördes samband och deras förhållande till en hufvudsyftning, men emedan detta är så föga konstnärligt, är det angeläget att snarare motarbeta än auktorisera det.

Mycket kunde vidare vara att andraga mot särskilda yttranden och antaganden i Saimas kritik, men för att ej öfver höfvan utvidga omfånget af denna uppsats, må det mesta förbigås. Ganska många anmärkningar mot poemet Fjalar äro dessutom af den beskaffenhet, att de af sig sjelfva falla undan, om min framställning af diktens syfte befinnes träffande. Innan jag dock slutar, måste jag beklaga, att Saima gjort sig så mycken möda med att söka intvinga min dikt än på antikens, än på romantikens, än på epikens, än på dramats områden, hvarigenom hon kommit att uppställa fordringar, som hvarken kunnat eller bort tillfredsställas af en af gifna nationela och tids-förhållanden bestämd episk skildring, och för en sådan torde dock poemet Fjalar böra få gå och gälla. Hvarje folk, hvarje tid har sitt sjelfständiga

skaplynne, som vid efterbildningen måste bibehållas, om teckningen icke skall blifva förfelad i det allra väsentligaste. Likaså har äfven det episka skaldeslaget sin egendomlighet, för hvilken mycket måste uppoffras både af lyrikens eld och dramats rörliga styrka. Det är i allmänhet svårare, än man vill tro, att taga hvarje sak för hvad den är, och i afseende å Fjalar tyckes Saima hafva varit mer än vanligt besvärad af denna svårighet. Men då fråga en gång var om klassifikationer, hade man bort kunna vänta en säkrare uppfattning af använda konsttermers betydelse, än den Saima ådagalagt. Att Fjalar-dikten afgjordt bör föras till det »romantiska skaldeslaget», hör man henne yrka — ehuru det tillika försäkras, att deri saknas såsom hufvuddrag de väsentliga elementerna i den romantiska dikten —; men hvad hon egentligen menar med ett romantiskt skaldeslag, är svårare att inse. Väl hör man ofta benämningen romantiskt epos, romantisk lyrik, romantiskt drama, med ett ord, en romantisk poesi, under hvilken de särskilda skaldeslagen ordnas, men alldeles besynnerligt och ovanligt är det namn, Saima brukat. Och om man nu än skulle hjelpa sig med dess antydning, att ett romantiskt skaldeslag är det, hvari kärleken, äran, andakten utgöra elementer, är man åter utan ledning, då det längre fram antages, att författarens romantiska skaldestycken blott skola bilda en öfvergång till dramat. Hvad vill då allt detta säga? Då det är en afgjord sak, att dramat lika så väl kan vara romantiskt som något annat skaldeslag, huru skall man då fatta en sådan öfvergång från romantik till drama? Eller vore det väl möjligt, att Saima förvexlat begreppen romantik och lyrik? Men i sådant fall åter, huru skulle hon vilja föra Fjalar till det romantiska, det vore det lyriska skaldeslaget, då hon öfverallt i detta poem ser blott episka eller dramatiska syften? Hela denna sak förefaller som en gåta, på hvilken man knappast vågar hoppas att få en upplösning.

Hvad den svåra och vigtiga beskyllningen vidkommer, som man gjort mot Fjalar, att denna dikt vore för sval för att kunna väcka en djupare känsla hos läsaren, är jag alldeles obehörig att yttra mig öfver den. Min egentliga afsigt med denna uppsats har blott varit att visa, huru jag tänkt mig gången af poemet, och att undanrödja de svårigheter för dess uppfattning, som förete sig, om man följer Saimas ledning. I öfrigt torde mitt uppriktiga erkännande, att äfven med förutsättning af fullkomlig riktighet och sanning i det, som här ofvan blifvit yttradt, min dikt dock kan sakna allt högre värde, freda mig från misstankar att af fåfänga och granntyckthet hafva uppträdt för att fäkta för en sak, som på sätt och vis är min egen.

Till författaren af "Svar till den gamle trädgårdsmästaren".*

(1838.)

Med förvåning och, jag måste säga det uppriktigt, med ledsnad läste jag för någon tid sedan ert »Svar till den gamle trädgårdsmästaren», i synnerhet ert postskriptum, hvari ni af obekant anledning påstår er vara den, till hvilken min gamle vän skrifvit de underrättelser om sin dotters sorgliga öde, dem jag låtit införa i Helsingfors' Morgonblad och kallat »Den gamle trädgårdsmästarens bref». Då många af mina och den numera aflidnes gemensamma vänner, boende i skilda orter af landet, känt min föresats att offentliggöra dessa bref, och samma aktningsvärda personer nu öfverraskas af ett svar, utgifvet för dens, som fått brefven, och fullt af hårda beskyllningar mot den fromme och fridsamme mannen, hvad skola de väl, åtminstone i första ögonblicket, tänka om mig? Att jag genom ett trollslag blifvit helt och hållet förändrad, eller att jag gjort mig skyldig till det svåra fel att under sken af deltagande hafva låtit den gamle nedlägga i min hand sin bekännelse och sina sorger för att sedan bryta lös och anfäkta hans vördnadsvärda och skuldlösa minne. Må ni derför sjelf dömma, om min ledsnad icke varit billig och om jag icke haft skäl att så fort som möjligt protestera mot er besynnerliga uppgift, att ni, som skrifvit svaret, äfven vore den, till hvilken brefven varit skrifna. Hur det kunnat falla er in att yrka sådant, förekommer mig verkligen oförklarligt, så mycket mer som stor anledning är att förmoda, det ni alldeles icke känt den person, från hvilken ni säger er hafva fått brefven. Åtminstone har man i annat fall svårt att begripa er fullkomliga okunnighet om hans redan för en god tid tillbaka inträffade frånfälle. Det är dock vanligt bekanta emellan, att den ena får veta af den andras död, så att, då man ser någon skrifva bref till en, som redan en längre tid legat i grafven, man med allt fog sluter, att förtroligheten varit ringa eller ingen. Också bestyrker ert svar i flere punkter sannolikheten af en sådan förmodan. Ni tyckes nämligen antaga, att min aflidne vän all sin tid varit trädgårdsmästare, och vet ej, att han ända till sitt femtionde år, då hans ålder och andra tillfälliga omständigheter tilläto honom att välja ett oberoende lefnadssätt, varit

* Tryckt första gången i Borgå Tidning 1838, omtryckt samma år i Helsingfors' Morgonblad, der äfven »Svar till den gamle trädgårdsmästaren» i början af samma årgång återfinnes.

en nitisk och verksam ämbetsman i staten. Att jag kallade honom trädgårdsmästare, kom blott deraf, att han sjelf i förtroligare brefvexling plägade underteckna sig så. Väl älskade han ensligheten ända från sin ungdom, då en olycklig kärlek var på väg att krossa hans hjerta, och sant är äfven, att han någon gång fick anledning att beklaga den förlust, han genom sitt indragna lif gjort på verldserfarenhet i yttre mening, men allt detta störde icke hans lugna verksamhet i ett kall, som var af vida vigtigare inflytande i samhället än vården af en trädgård. Han var en vän af blommor, och han var det redan som ung; orätt tror ni dock, att han lefvat ett medvetslöst lif, likasom begrafven i ett blindt tycke för dem. Han älskade dem såsom oskyldiga bilder af den frid, till hvilken han sjelf genom strider kommit, eller han älskade dem för deras anspråkslösa skönhet, eller kanhända mest af det menskliga behofvet att ega någonting på jorden att gifva trefnad och lycka åt. Sådan var han, sådan skall han åtminstone till grunddragen återfinnas i sina bref, dem ni, min herre, verkligen icke haft om händer, förr än ni läste dem i Morgonbladet. Och denna försäkran torde ni äfven utan vidare bevis låta gälla såsom sann, om ni besinnar, huru orimligt det måste förefalla hvar och en, att min vän skulle i åratal underhållit brefvexling med en man, som med sådan intolerans betraktar hans åsigter af lifvets vigtigaste förhållanden. Låt oss derför komma öfverens derom, att ert postskriptum är allenast en dikt och att orsaken, hvarför den icke lyckats fullkomligare, endast är att söka i den köld, att icke säga den afsky, hvarmed ni tror er böra förkasta diktens hela konst, öfver hvilken ni i ert svar, ty värr, uttalat en allt för hård fördömmelse.

Skulle ni anse mig i mina anmärkningar mot ert postskriptum hafva gått till väga med för stor vidlyftighet och ifver, må jag sluta dem med den bekännelse, att jag i denna mindre vigtiga del af min skrifvelse till eder både velat nedlägga och verkligen nedlagt all den lilla vrede, ert svar väckt hos mig, för att icke störas af någon ovänlig stämning vid affattandet af den berättelse och de anmärkningar, jag nu går att framlägga för eder.

Redan länge hade jag fägnat mig åt hoppet att få träffa min gamle vän. En resa, som jag för angelägenheter ärnade företaga till de trakter, der han bodde, gaf mig utsigt att vid förbifarten kunna besöka hans hem och efter flere års frånvaro åter tillbringa någon dag i hans trefliga sällskap. Budet om hans död nådde mig, innan jag hunnit begifva mig på min färd, men min föresats att ännu en gång se mig omkring i den stilla verld, der den åldrige tillbragt aftonen af sin lefnad och der jag sjelf fått fägna mig öfver så många angenäma stunder, rubbades dock icke. Vin-

tern hade redan länge herskat med mörker och kulna dagar; det var afton, då jag nådde min väns boning. Tystnad rådde i nejden; jag hörde blott suset af vinden, som då och då flög med snö genom de kala träden. Jag stannade ovilkorligt en stund på gården och vill icke försöka att skildra de känslor, som i denna ödslighet genomströmmade mitt hjerta. Ingen vänlig strimma af ljus inbjöd mig nu till min väns rum, Rosas kammare var äfven mörk som grafven, och blott i den gamle tjenarens låga fönster såg jag eld. Jag inträdde till honom. Han satt ensam vid sitt bord framför en uppslagen bok, som jag såg vara en bibel. Den gode mannen syntes öfverraskad af ett besök, som säkert var alldeles ovanligt under nuvarande omständigheter; men då han igenkände mig, bröt en tår fram från hans öga, och jag märkte tydligt, att hans röst darrade, då han bad mig vara välkommen. Jag beklagade de förluster, han gjort; han svarade icke ett ord, utan skakade blott sorgligt sitt gråa hufvud och kramade hårdare min hand.

Samtalet under qvällen ledde från den ena omständigheten vid Rosas och hennes fars död till den andra, och det var mig på en gång sorgligt och kärt att få höra de närmare uppgifterna om båda. Jag hade icke tilltrott den gamle tjenaren den klarhet och verkliga insigt, han under vårt samtal i all sin enkelhet röjde. Väl var det mig bekant, att det förhållande, som egt rum mellan honom och hans husbonde, i synnerhet de senaste åren, varit mera det förtroliga mellan tvenne vänner än det aflägsna mellan den befallande och lydande; men att han skulle ega bekantskap med frågor, som vanligen ligga helt och hållet utom den tjenande klassens område, var en sak, som jag aldrig kunnat vänta. Jag tillkännagaf min förundran häröfver och tillade den anmärkning, att jag icke kunnat föreställa mig honom, hvilken jag i min aflidne väns bref sett skildrad såsom intagen af en blind tro på förebud och dylikt, så långt framom den bildningsgrad, på hvilken vidskepelsen eljest plägar vara hemmastadd. Till svar yttrade han blott, att han på sin ålderdom fått af sin herre inhämta många goda lärdomar, emedan denne icke försmått att i sin ensamhet tala med honom i allahanda ämnen, och i afseende å sin vidskepelse sade han sig redan från barndomen hafva sett och hört omtalas underliga tilldragelser i verlden, äfvensom han märkt, att mången spådom besannats. Jag åtnöjde mig med denna förklaring, och då jag nu erinrade mig, att jag under resan bekommit de båda numren af Helsingfors' Morgonblad, hvari ni, min herre, nedlagt er skarpa protest mot min väns åsigter, och tillfälligtvis äfven hade till hands de bref, som föranledt ert svar, beslöt jag att meddela den gamle mannen dessa båda akter för att se hans

sätt att upptaga och betrakta dem. Det vigtigaste af hvad som i anledning häraf föreföll emellan oss, har jag behållit i minnet och ber att få framlägga det i trogen teckning för er. Om ni på ett eller annat ställe finner, att ett hårdare ord undfallit den gamle, så må ni tillskrifva det hans af sorgen och olyckan skakade lynne. För min del underlät jag icke att, så mycket i min förmåga stod, söka mildra hans ifver, så ofta jag befarade, att den kunde förleda honom till något bittrare utbrott, hvilket ni lätt torde kunna inhämta, om ni behagar följa gången af vårt samtal.

Jag gjorde början med att uppläsa för den gamle min väns bref. Han åhörde mig med tystnad, och jag visste icke, huruvida han förstod att med djupare deltagande följa de skildringar, som i dem förekomma. Men då jag slutat läsningen och från papperet kastade min blick på den åldrige, såg jag honom sitta i sitt hörn, orörlig som en bildstod, med ögonen riktade mot höjden, medan stora tårar, som i hvarandras spår föllo ned öfver hans kinder, gjorde ett sällsamt afbrott mot hans stela, oförändrade anletsdrag. En stund förflöt, och jag började läsningen af ert svar. Då jag hunnit ett stycke fram, hörde jag den gamle då och då yttra ett sakta ljud af missnöje, och då jag slutat, såg jag honom stiga upp och med häftighet gå några hvarf fram och åter i den trånga kammaren, tills han slutligen satte sig ned och liksom tröstad sade: »Låt det vara skrifvet. Hvar och en söker sitt bästa på sin väg; men väl gör den, som ej fördömmer.» Då jag sålunda såg honom åter lugnad, beslöt jag att, liksom från er ståndpunkt, göra honom några frågor i anledning af min väns bref. Jag började med att antyda ett lätt tvifvel om, huruvida den aflidne stält menniskans omsorg om sitt eviga väl så högt, som denna vigtiga angelägenhet borde ställas, och sporde honom, om han ansåg något annat än Guds uppenbarade ord vara värdt att älskas och betraktas.

Afgörandet af den första punkten hemstälde den gamle till den evige domaren; i afseende å den andra utlät han sig vidlyftigare. — »Hvarför», sade han, »skulle den verld, som omger menniskan, så härlig, hvart helst hon skådar, vara skapad, om icke äfven den vore värd att älskas och uppbygglig att betrakta? Och hvad är väl bibeln annat än en förklaring öfver denna verld, i hvilken och öfver hvilken Gud är uppenbar och herskar? Vi kalla ju bibeln ordet; och hvilken annan mening kan derunder ligga än den, att den innehåller liksom ord till och benämningar på alla de förhållanden, som förefinnas mellan Gud och hans skapade verk? Skulle nu ordet icke hafva sin motsvarighet i verlden, så vore det ett tomt ord och skulle likna ett namn, som icke

betecknade någonting i naturen. Om nu så är, hvarför skulle det vara menniskan förmenadt att med kärlek och tröst skåda in i verlden och der finna i verk, hvad Gud i sitt ord förkunnar?»

Dessa den gamle mannens åsigter väckte hos mig ett synnerligt intresse, och jag önskade att qvarhålla honom än vidare vid samma ämne. »Menar ni då», sade jag, »att blotta betraktandet af verlden och lifvet är tillräckligt för menniskan till sanningens inseende, och är således ordet öfverflödigt?»

»Ingalunda», svarade den gamle och lade sin hand på den uppslagna bibeln. »Att se in i verlden, utan att urskilja de föremål, som i den finnas, utan att ega ord eller namn för dem, det är som att se in i en sol eller en natt, der allt sammansmälter i hvartannat; derför säger det uppenbarade ordet: sådant finnes i Gud och skapelsen, se och förnim det till din uppbyggelse och frid! Men om jag, som nu allenast upprepar ur minnet, hvad jag ofta hört min aflidne herre säga, och som sjelf är ovan att tala i så höga ämnen, får bruka ett enfaldigare sätt och likna stora ting vid små; så vill jag gifva er i handen denna bok, som innehåller en förteckning på de blommor och örter, som vi alla somrar plägat odla. Om ni nu föreställer er, att ni aldrig sett sådana, och icke heller finge se upp från denna bok för att betrakta dem i sin växt och blomning, så kunde ni läsa, så länge ni lefver, deras namn och skulle dock ingen uppbyggelse och kunskap vinna. Likaså vore det eder onyttigt att sommaren igenom hålla edert öga på denna trädgård, om ni icke urskilde den ena blomman från den andra eller, hvad som är det samma, hade namn på dem och deras egenskaper. Ordet behöfver derför saken och saken ordet, och båda måste i hvarandra sökas och finnas. Derför må man icke läsa endast, utan äfven lefva och skåda in i Guds verld och der se hans ord i lif och verk, i tro och tanke, såsom vi hvarje sommar kunna se orden i denna bok likasom blomstra och lefva i vår trädgård.»

Ännu ville jag göra ett inkast. »Ni har», sade jag, »jämfört ordet med verlden och sagt, att de båda höra tillsammans, såsom namnet hör till den sak, det betecknar; men säges det icke sant, att verlden är ond, förderfvad, från Gud fallen? Huru kan den då hafva något gemensamt med Guds heliga ord?»

»Man kan», svarade den gamle, »med verlden mena allenast det, som är fallet och förtappadt; men man kan också med den mena Guds heliga och försonade verld, såsom man med ordet kan förstå den döda bokstafven, men äfven andens ord.»

Så ungefär erinrar jag mig hans uttryck, så förstod jag dem åtminstone. Jag fann, att han såg verlden i ett mildare ljus, än ni tyckes se den, att den för honom var en lefvande uppenbarelse

af Gud, lika så helig som det uppenbarade ordet, hvars läror han trodde den i sig innehålla, likasom en sak i sig innehåller alla de sanningar, som om den kunna sägas. Vidare fann jag, att han lika rent och varmt som ni erkände det uppenbarade ordets nödvändighet och trodde, att menniskan icke af egen makt kunde komma till insigt af det trösterika lif, som i skapelsen möter hennes ögon; men att han tillika ansåg det vara nödvändigt till vinnande af en sann och båtande kunskap att med ordets ledning uppsöka i verlden motsvarigheter till de läror, detta lemnar. Ändtligen finner jag såsom en följd af hans satser, att, då ordet förkunnar försoningens sanning såsom den högsta, en försoning måste vara till i verlden och i den evigt fira sin höga seger.

Frågar ni nu, hvarthän allt detta syftar, så svarar jag: först att bota den förfärliga söndring, i hvilken man råkar, om man antager, att verlden blott och endast står såsom en fiendtlig myndighet mot Gud, och icke besinnar, att försonaren söndertrampat ormens hufvud, det är, brutit verldens makt och gjort den underdånig; sedan att inleda den öfvertygelse, att verlden, sådan den andas omkring oss, är likasom ordet en helig källa till vår frid och förtröstan, endast vi med ordets ljus och försoningens tro i våra hjertan betrakta dess företeelser; och sist att skydda min aflidne vän för beskyllningen att hafva vandrat förtappelsens väg, för det han älskat naturen och gladt sig åt att äfven i dess minsta verk se speglas de stora sanningar, han i fromhet och frid dyrkade.

Ser ni, min herre, såsom verlden, tagen i högre och heligare bemärkelse, kan söndras i Gud och verld, så kan äfven ordet söndras i anda och ord. Ty huru se vi alla de föremål, som möta oss, om icke ur dem en strimma af den Eviges ljus strålar emot oss? Jo, såsom mörka och fallna, ofruktbara för vårt högre behof och rika blott på förtviflan och död. Och hvad är för oss bibeln, om icke ur den samma den guddomliga sanningens ande skiner emot oss? Likaså endast en samling af ord, icke mer bidragande till vår uppbyggelse, än de äro det i en ordbok, der de alla kunna återfinnas. Nu är det kristendomens milda och segrande lära, att man icke får slafviskt fasa tillbaka för denna söndring, att man icke får frukta för bibeln, derför att man i den finner ord, som i och för sig sjelfva och utom sitt förbund med anden vore tomhet och mörker, och likaså icke bäfva för verlden, derför att den är död utom Gud; utan att man bör tro och med lefvande öfvertygelse bekänna, att söndringen af försonaren är upphäfd, att det fallnas makt att vara fallet är bruten, ordet såsom stridigt kufvadt och fredligt gjordt af anden, verlden såsom ond öfvervunnen af Kristus. Och då så är, hvarför skulle man envist vilja se strid och splittring i allt, såsom om ingen seger

öfver söndringen vore vunnen, hvarför icke hellre med trons fasta förhoppning dröja vid allt, tills man sett denna seger af det samma bevitnas?

Min gamle vän har på något ställe i sitt bref yttrat, att lifvet skapar sin skönhet af mörker och ljus. Han betraktade blomman i sin trädgård och fann, att stoftet, som ingick i hennes varelse, icke var i en sjelfmäktig, oförenlig strid med ljuset, utan tvärt om i försoning med detta, — och denna iakttagelse, ledde väl den honom till en okristlig tanke?

Ett den skarpa söndringens sätt att se jorden är att se henne såsom ett dystert fängelse för anden, ur hvilket denne, blott genom att ändtligen upptagas till en jorden motsatt himmel, kan befrias. Kristendomen erkänner icke en sådan andens träldom, ty den vill hafva vunnit seger öfver fängelsets tvång och gjort det till en glädjeboning. Ett exempel: ni har i ert fädernesland arbetat för hvad ni ansett rätt och godt, ni har der fullbordat ert verk och vill nu komma till en aflägsen del af jorden för att äfven der uträtta det goda. Då äro de länder, som ligga mellan er och det ställe, dit ni syftar, de haf, som skilja er derifrån, onda tvingande makter, hvilka hämma er frihet, om icke er ande har medel att öfvervinna deras tvång. Akta er då att bäfva tillbaka! Denna bäfvan föder af sig den grymma önskan att en gång se alla dessa länder, alla dessa haf, som ligga i vägen för er goda sak, borta och alldeles upphäfda ur skapelsen och den punkt, till hvilken ni ville vara förflyttad, sammanfallen med den, på hvilken ni befinner er. Hvart skulle det väl leda, om uppfyllandet af en sådan önskan vore tänkbart, hvart, om icke till att upphäfva allt? — Nej, låt er ande fatta sig sjelf i mod och förtröstan, och den skall ega krafter att kufva det fiendtliga i afståndet och dock låta den rika härligheten, som bildar detta afstånd, vara qvar till er hugnad och glädje. Vill ni nu, om ock endast såsom i en spegel eller ett mörkt tal, se, huru försoningen segrar öfver verlden, utan att tillintetgöra den, ja, utan att göra den till annat än skönare och mera himmelsk, så betrakta de medel, menniskoanden i lugn och långsam, men evigt säker fortgång funnit och finner att besegra afstånden och dock hafva till sin fröjd i behåll den jord, som bildar dem. Märk, huru en rymd, som fordom antingen helt och hållet gäckade eller med långa tiders tvång belade den menskliga viljan, nu likasom böjd och kufvad åtnöjer sig med offret af några dagars ansträngningar och försakelser, om man ens får bruka så allvarsamma benämningar och icke snarare bör säga några dagars segrar. Och sålunda, när skall väl menskligheten upphöra att i stigande klarhet realisera den lära, att menniskoanden måste vara jordens herre och icke jordens slaf, taga af den sin glädje och icke sina bojor?

Jag nämnde, att menniskans fortgång till frihet eller, om ni så vill, till sitt högre lif, sker i likhet med växtligheten långsamt och utan språng. Här möter oss den bild, min aflidne vän begagnade för att läka sin sjuka dotter; jag menar bilden af liljan, som han lösryckte från jordens stoft och blottade för solen, för att låta den på en gång tillegna sig alla dess strålar, och som vissnade i stället för att fullkomnas. Af edra åsigter följer, och ni torde äfven tillåta mig säga, att ni påstår, det ett sådant blott steg för steg skeende fortskridande till det högsta och till målet är af alldeles intet värde. Ja, de mest beslutsamma bland dem, som dela edra åsigter, kalla det blott synd och skam. Låt oss då närmare betrakta denna sak. Frågan kan i biblisk anda framställas så: Hvad är en sann omvändelse?

Att omvändelsen är den fallna menniskans återgång till Gud, derom kunna vi icke vara oense. Men nu blir det att betänka, huru denna återgång är för menniskan verkställbar och huru den visar sig. Er tanke är den, att omvändelsen är half eller snarare ingen, om icke menniskan på en gång flyr till Gud och når honom; min tanke åter är, att den är half och ingen, om icke menniskan flyr till Gud. Skilnaden är här i orden ringa, men i tilllämpningen stor och vigtig. Föreställ er, att ni aflägsnat er från ert hem och gått vilse, men kommer ändtligen på en höjd, ser ert misstag, ser ert mål och vänder tillbaka med längtan att uppnå det åter. Är då er omvändelse half, derför att ni ej ögonblickligt kan vara der ni önskar, och äro de steg, ni tager för att hinna fram, utan värde och förlorade? Ingalunda! Vägen är lång, den måste med tålamod tillryggaläggas. Menniskans väg till Gud är evigt längre; hon kan ej öfverspringa den i en blink, hon måste vandra framåt med ögat på sitt mål, hopp och saktmod i sitt hjerta och med glädje öfver hvarje steg, hon gör, om hon icke skall störta med brustna krafter, innan hon hunnit hälften af sin bana. I det hem, från hvilket ni gått vilse, sitter en vän, som ser er återvända. Var säker, att han icke försmår de steg ni gör, utan tvärt om räknar dem alla och glädes öfver hvart och ett, såsom om han redan hade er i sina armar. Så ligger visst i hvarje steg, som menniskan gör på lifvets väg, en hel omvändelse, och hennes varma sträfvande till Gud är af honom icke förkastadt, utan upptecknadt, henne till salighet.

Jag återkommer till mitt samtal med den gamle tjenaren, från hvilken jag nog länge varit borta. Den häftighet, den sinnesrörelse, hvarmed min aflidne vän emottog upptäckten af sin dotters själstillstånd, förekom mig främmande för hans karakter. Jag frågade i anledning deraf, om hans förhållande mot den goda flickan icke någon gång varit mindre mildt, än det bort vara.

»Han var menniska», svarades mig, »och då han såg sitt enda barn och sin ålderdoms glädje förstöras, kan ingen undra, att hans sinne upprördes. Han hade, så plägade han ofta säga, skickat sin blomma bort för att uppammas i ljus, och man hade planterat henne i eld; han ville se sin dotter ledas till Gud, och man kastade henne handlöst fram, utan att betänka, att hon måste krossas. Jag säger eder, herre, att då detta folk ser en menniska, som lefver som andra, är det dem, som om de skulle se henne gå på kammen af ett kyrktak. De frukta hvar stund, att hon skall falla och ohjelpligen förderfvas; men de råka så utom sig sjelfva af fruktan, att de ropa till henne, icke: kom ned, utan: hoppa!»

Ehuru jag önskat, att den gamle brukat mera blidhet i uttryck, kunde jag dock icke neka, att hans liknelse inträffade med verkliga förhållandet. Det är också afgjordt, om man en gång antager, att ett återgående stegvis från den vådliga ställning, i hvilken menniskan genom sitt naturliga affall befinner sig, icke är annat än synd och skam, att man tillika måste uppmana henne att göra ett språng till den rätta punkten, äfven då hon derigenom måste helt och hållet krossas. Och med en sådan förstöring menar jag det tillstånd, i hvilket menniskan råkar, om allt, som omger henne i verlden, blir för henne likgiltigt, vetande, krafter, sträfvanden och förhållanden förlora sin betydelse och för henne likasom falla bort och försvinna, och om hon sålunda antingen i sin inbillning sofver en ljuf sömn i Gud eller, svigtande mellan fruktan och hopp; arbetar ensamt med sig sjelf, af längtan att en gång i honom få sofva. Just i anledning af denna sista tanke frågade jag den gamle mannen, hvad han mente om den oro för sig sjelf, hvaraf den goda Rosa tycktes plågas, och den ängsliga omtanke, hvarmed hon nästan uteslutande sysselsatte sig, jag menar omtanken om, huru hennes räkning inför den evige domaren en gång skulle komma att utfalla, till hennes väl eller till hennes förderf.

»Hon var», svarade mig den gamle, »ett godt barn, och frid vare med henne. Hon var vår glädje, likasom hon hade sin glädje af att tänka på oss och för oss lefva och verka. Ty jag kan säga, att också jag var för henne kär. Sedan blef det annorlunda; hon hann då endast tänka på sig sjelf. Det var icke hennes fel, det var deras, som skrämde hennes oerfarna sinne och genom fruktan lärde henne att bli lika egennyttig som de sjelfva. Men», tillade han med en nästan triumferande förtrytelse, »jag hoppas, att det skall gå dem så, som jag hört, att det gått med en annan af deras trosbröder.»

Denna sista vändning i hans lynne och tal väckte min nyfikenhet, och jag frågade, hvad som då händt denne? »Det var»,

svarade han halft leende, »en krigare, som drog ut i fält. När striden började, öfverkom honom en oro, ingalunda af fruktan för farligheterna, som han borde gå till mötes, utan fastmer af bekymmer om, huru han vid stridens slut skulle kunna inför fältherren redogöra för sitt förhållande under den. Han begynte att ängslas, skilde sig från de andra, satte sig ned, betraktade med ömkan sina kamraters käcka framtågande och talte: 'O, trummans och gevärets barn, huru litet besinnen I, att ett ansvar kommer efter striden och att man måste vara betänkt på att då kunna hafva bestånd! Räkenskapsstunden nalkas: väl den, som sett sig före så, att han då icke förkastas.' I sådana tankar glömde han, af ångest för sig sjelf, att verka och handla efter fältherrens vilja, och det säges, att prygel blef den arme mannens lön för hans bekymmer om räkenskapsstunden.»

Detta utfall af den gamle var både i ton och ord en uppenbar bitterhet, och jag hade önskat, att den verkliga sanning, han uttalade i sin saga, hade tillåtit mig att skarpare beifra det sårande i hans uttryck. Nu måste jag inskränka mig till att blott bedja honom med större skonsamhet betrakta menniskor, som, om de än fara vilse, likväl alltid måste värderas för den värme för lifvets dyrbaraste intressen, hvaraf de drifvas och ledas. Den gamle ville icke låta förmå sig att antaga en blidare stämning, och jag kunde icke annat än ursäkta denna hans oförsonlighet, då jag betänkte de smärtande förluster, som stört hans ålderdoms lugn och dem han nödvändigt måste tillskrifva de personer, mot hvilka han nu var uppbragt. Emellertid ledde mig vårt samtal om försonlighet och mildhet i bedömmande af andra till tanken på ett vigtigt moment i er bekännelse. Jag gjorde mina slutsatser på följande sätt. Om man antager, att hvarje steg, som menniskan gör mot ett högre ljus, utan att genast fullkomligt nå och omfatta det, är, såsom om det icke vore gjordt, utan värde och alldeles icke bidragande till hennes frälsning, så måste man också uttala fördömmelse öfver hvar och en, som under sin vandring här icke uppnått detta ljus.

Den gamle mannen, för hvilken jag framstälde detta resultat, tog med ifver ordet: »Säg icke», började han, »om man antager; man må hafva antagit eller icke, så finnas sådana, som tro sig med all visshet kunna fördömma er och mig och hvar och en, som med oss framhärdar i samma tankar. Jag har hört folk säga, att hedendomen, som funnits förr, än uppenbarelsens ljus kom öfver menniskoslägtet, icke varit annat än en styggelse för Gud, att» — — — dock vill jag skona er från att höra flere af dessa skärande föreställningar. Jag vill hellre söka utreda den frågan: Huru får menniskan dömma sin like? Det är afgjordt, att, då

hon eger förmåga att urskilja rätt och orätt, hon äfven bör och måste kunna bedömma en annans handling eller tanke, huruvida den är öfverensstämmande med det rätta eller icke. Men då denna tanke, denna handling icke utgör den tänkande eller handlande personens hela väsentlighet, utan blott en yttring af den samma, så är klart, att den dom, som öfvergår yttringen, icke kan uppsvälja hela väsendet. Och då detta väsen evigt är ett fält för menniskan att uppdaga, så kan hon väl icke tillvälla sig rättighet att dömma öfver annat än det, som hon i det samma upptäckt, det vill säga: hon kan dömma öfver personens handlingar m. m., men domen öfver personen sjelf måste hon öfverlemna åt Gud. Huru förfärlig är icke derför föreställningen, att en menniska skulle våga säga åt sin like: Du är nu, i detta nu, förtappad! Vi kunna glömma oförrätter, vi kunna älska dem, som gjort oss skada, som felat: huru påminner icke detta oss om, att den felande icke är det samma som felet, att vi i honom se en like och sammansmälta i ett djup, hvilket felet icke mäter! Sjelfva språket varnar oss för att fälla en dom, som ett menniskohjerta aldrig bör fatta, en menniskotunga aldrig uttala. Det tillåter oss säga: »Denna menniska är syndig», men nekar oss att säga: »Denna menniska är synd». Och hafva vi vågat bruka ett sådant uttryck, så hafva vi tillika uttalat den fasaväckande lögnen, att Gud gifvit väsen åt en synd.

Så tillfredsställande det vore för mig att än längre få fortsätta mitt bref, måste jag dock, af billig fruktan att trötta ert tålamod, tänka på att förkorta mina andraganden och vill derför förbigå det samtal, som än vidare och långt in på natten egde rum mellan mig och den gamle tjenaren. Jag finner också, att de tre vigtigaste satser, i hvilka er åsigt af lifvet blottar en svaghet, redan äro af mig berörda; jag menar den skarpa söndringen, som bortskär skapelsen från skaparen, det sjelfviska bekymret, som afser blott en egen individuel salighet, och den stolta ofördragsamhet, som uttalar förtappelsens dom öfver varelser i Guds verld. Dessa tre förvillelser höra nära tillsammans och framspringa den ena ur den andra. Tillåt mig att ytterligare nämna blott några ord om hvar och en af dem. Ni bestämmer med så trånga gränser salighetens område, att ni, om jag får bruka en bild, likasom säger till blodet i edra ådror: »Håll dig i hjertat allenast; hjertat är lifvets källa, och du är på en afgrundsväg, om du befinner dig utom detta.» O, min herre, låt ni blodet strömma fritt i sina ådror; det skall vända om till hjertat för att hämta lif, men också gå utom det för att lefva och lifva. Säg icke, att menniskan i den menskliga handlingen, i konsten, i vetenskapen är stadd på förtappelsens väg: äfven dessa äro ådror, utgående i

grenar ur samma hjerta, religionen, och hon måste lefva äfven i dem och genom dem sprida lif i en kropp, som icke består af hjerta ensamt.

Vidare ville jag varna hvar och en för den sjelfviskhet att göra sin egen begränsade personlighet till ett föremål för all sin omtanke, äfven om denna omtanke afser blott höga intressen. En kristen lefver sitt sanna lif i sin tro, sin kärlek, i sina tankar och handlingar. Att tro med ljus, att älska med rikedom, att tänka sant och handla rätt, detta är den eviga salighet, den kristne bör eftersträfva, och i den lefvande tjusningen öfver sin tankes, sin handlings öfverensstämmelse med det rätta glömmer han lätt och ljuft, att det är han, som tänker och gör. Och denna glömska af vårt eget sjelf är det milda offer, vår lära bjuder oss att nedlägga på den Högstes altare. — Sist några rader i afseende å er stränghet att dömma andra. Det förtäljes i en skön legend, att en yngling begaf sig från sitt hem för att tjena den mäktigaste herre på jorden. Han kom till en konung, denne älskade hans frimodiga väsen, hans friska kraft och tog honom i sin tjenst. Under qvällen nämndes satans namn, och konungen korsade sig dervid. Ynglingen märkte deraf, att det fans en mäktigare herre än den, han nu hyllade, och gick ut att uppsöka honom. Men äfven denne såg han undvika ett kors vid vägen, och då han frågade, hvarför sådant skedde, fick han till svar, att afgrundsfursten fruktade det träd, på hvilket hans eviga fiende lidit. Då ville den unge kämpen söka Kristus och tjena honom. Han kom till en eremit i skogen och frågade, hvar han kunde finna försonaren, för att egna honom sina krafter. Den fromme mannen bad honom söka Herren i hans ord och i bönen. Snart märkte dock ynglingen, att han icke var skapad med förmåga att på denna väg finna den, han sökte, och han bad eremiten visa honom ett arbete, som han finge påtaga sig för Kristi skull. Den gamle förde honom till stranden af en flod och ålade honom att der bära öfver den farliga böljan fromma pilgrimer. Legenden säger, att Kristus under natten kom till stranden och begärde hans hjelp, och att den samme, som icke kunde läsa eller bedja, dock befans värdig att bära verldens försonare.

Krafterna äro mångfaldiga, gåfvorna mångfaldiga, och sätten att arbeta i Guds ändamål likaså. Säg derför icke, då ni ser en broder, som icke vakar och tänker i böner såsom ni: »Se, denne är en förtappad». Säg snarare: »Låt mig se efter, om icke äfven denne står vid den brusande flodens strand och trotsar vakor, mödor och faror och kämpar med sina friska lemmars krafter för att bära deröfver Kristi utkorade och arbeta för hans sak.» ––

Jag slutar här. Måtte ni i dessa mina utan bitterhet framkastade tankar se en fridsam helsning äfven från min bortgångne vän. Dessa åsigter hafva under hans jordiska lefnad varit hans, och då han nu ser i en än högre förklaring deras sanning, skall han säkert icke fördömma er för den hårda dom, ni om honom uttalat, att han icke känt det minsta af hvad kristendom är.

Slutanmärkningar.

I afseende på de olika skrifternas ordningsföljd skiljer sig denna upplaga af Runebergs skrifter i någon mon från de närmast föregående. Någon redogörelse för denna olikhet, som har sin naturliga grund i fördelningen uti två band i stället för sex, anses emellertid här så mycket mindre behöflig, som blott en blick på innehållsförteckningarna är till fyllest för att öfvertyga hvar och en, hvari denna olikhet består.

I afseende på innehållet åter bör den upplysningen lemnas, att — utan vare sig uteslutningar eller tillägg — här införts allt, som återfinnes i den första fullständiga, af professor C. R. Nyblom, enligt författarens personliga uppdrag, år 1870 utgifna upplagan. — I sammanhang härmed meddelas också följande utdrag ur det »utgifvarens slutord», som åtföljde nämnda upplaga af 1870:

»Hvad först innehållet beträffar, innefattar den nya upplagan allt, som finnes upptaget i den svenska, i Örebro tryckta, och i den finska af åren 1861—1864, jämte de tillägg, som inflöto i den af undertecknad år 1869 utgifna sjette delen af den äldre upplagan. Dessa tillägg voro, utom ett par smärre, till Idyll och epigram hörande, poetiska styckеn samt skizzen Fästningsfångarne, hufvudsakligen estetiska och literära uppsatser, 15 till antalet. I afseende på dessa senare anser sig utgifvaren, såsom han yttrade redan i förordet till den nyss nämnda sjette delen, pligtig tillkännagifva, att han erhållit författarens uttryckliga tillåtelse till publicering endast för fyra af de meddelade uppsatserna, nämligen Några ord om svenska akademiens valspråk: Snille och smak, Projekt till en poetisk förening, Försök till en naturalhistorisk beskrifning öfver den poetiska örnen samt En blick på Sveriges nu gällande poetiska literatur. För de öfriga har författaren öfverlemnat valet åt utgifvarens »grannlagenhet och välvilja att befrämja hans intresse». Det må vara tillräckligt att anmärka, att till dessa fyra tillagts, utom ett par allmänna estetiska uppsatser, endast sådana literära, som hafva afseende på vårt eget land, hvarvid särskildt de meddelade fem recensionerna bifogats såsom led i den kedja, hvilken slutar med nyss nämnda uppsats om literaturen. Författaren har sjelf uttalat ett bestämdt veto för upptagande i samlingen af några alster af sin penna, nämligen: den versifierade komedien Friaren från landet, fem fragment ur en längre skildring, rörande sig omkring 1808 års krig (jämte den nämnda komedien redan utgifna i Helsingfors' Morgonblad), den bekanta sången ur Fänrik Ståls sägner, Sveaborg, samt recensionen

öfver skaldestycket Sveriges anor, de sista båda af lätt begripliga och aktningsvärda grannlagenhetsskäl. I öfrigt hade för valet af författaren faststälts den grundsatsen: »att hellre fälla än fria». Att denna grundsats blifvit af utgifvaren iakttagen, torde inses deraf, att det ännu återstod att välja bland en icke så ringa mängd alster af skaldens penna, uppkomna, medan han var utgifvare af Helsingfors' Morgonblad. Sådana äro: några särdeles framstående tillfällighetsdikter, hvilka uteslutits på grund af författarens motvilja mot detta diktslag, och emedan de, ensamma, skulle tagit sig främmande ut bland skaldens öfriga dikter, hvaremot de framdeles jämte andra af samma art, utströdda åt flere håll med gifmild hand, torde kunna bilda en särskild afdelning af Runebergs lyrik (utgifvaren har dock icke ansett sig gå utom sin befogenhet genom att meddela ett par såsom prof i den inledande teckningen af Runebergs lif och skaldeverksamhet); vidare några lyriska stycken och epigram, flere recensioner och didaktiska uppsatser, reflexioner och parabler; ändtligen åtskilliga komiska uppsatser, anekdoter och skämtsamma poesier, bland hvilka särskildt torde få påminnas om den i Finland välkända sången, Den sista Candidanden. Att sålunda icke den vanliga grundsatsen, att hvarje, äfven det minsta, minne af en stor man bör tagas med ibland hans samlade skrifter, här blifvit följd, torde härmed vara klart ådagalagdt. Anmärkas bör slutligen, att i öfrigt den nya upplagan i ett par obetydliga hänseenden skiljer sig, hvad innehållet angår, från den finska och i ett af dessa äfven från den äldre svenska. Här äro nämligen efter Örebro-upplagan upptagna bland psalmerna tvenne måltidspsalmer, n:r 341 och 343, då i den finska blott n:r 341 förekommer. Vidare har artikeln om Franzén blifvit upptagen i sin ursprungliga form af literär anmälan, ej derför att det tillagda innehåller något, som var i och för sig af större vigt att meddela, utan derför att den föregående betraktelsen och den mystifikation, som ligger i det meddelade brefvet till red. af H. M., först derigenom får sin riktiga belysning.»

Slutligen torde få tilläggas, att detta urval kan anses ha vunnit författarens erkännande, i ty att i den år 1871 i Helsingfors utkomna sjette fyllnadsdelen till den finska upplagan af »Johan Ludvig Runebergs Samlade Arbeten», i hvilken upptagits åtskilliga af här ofvan anförda, i den svenska upplagan ej meddelade prosaiska och poetiska stycken, på författarens anhållan särskildt tillkännagifvits, att de sålunda »tillagda styckena utöfver hvad de i Sverige utkomna upplagorna innehålla, blifvit intagna af missförstånd, utan hans specielt dertill gifna bifall».

Till sist må här några i de Runebergska skrifterna förekommande, för svenskar möjligen okända ord och uttryck angifvas med förklaring: Kalja = svagdricka. Mujkor = ett slags fisk. Russaka (ryskt ord) = kakerlacka. Rocka = ärtsoppa. Mecka = tröja. Pecka = Peter. Linda = gräsvall. Sätta klippingen till = dö.

Andra bandets innehåll.

Större episka dikter.

Dramatiska dikter.

Literära uppsatser.

Strödda uppsatser

6

